XL
7
9

NAPOLI

QUINTI
HORATII
FLACCI
OPERA.

INTERPRETATIONE ET NOTIS ILLUSTRAVIT

LUDOVICUS DESPREZ
Cardinalitius Socius ac Rhetor Emeritus,

JUSSU

CHRISTIANISSIMI

REGIS,

IN USUM

SERENISSIMI

DELPHINI

AC SERENISSIMORUM PRINCIPUM

BURGUNDIÆ, ANDIUM, BITURIGUM.

PARISIIS,
Excudebat FRIDERICUS LEONARD, Regis ac Sereniſſimi Delphini Architypographus.

M. DC. XCI.

CUM PRIVILEGIO SUÆ MAJESTATIS.

SERENISSIMO
DELPHINO

ENSEM dextrâ, lævâ librum tenens Iulius ille Divus quondam in numiſmate voluit effingi, cum hac epigraphe : *EX VTROQVE CÆ-*

SAR. Sic Roma ſuum Imperatorem doctum æquè & bellicoſum ultrò venerata eſt.

Te, SERENISSIME PRINCEPS, Gallia, Europa tota, pari elogio decoratum ſalutat; quem & Minerva ſuis artibus impensè excoluit, & militari gloriâ certatim exornat Pallas; utraque lauros ſponte affundit.

Obſtupeſcat ſanè Germania, in quam prima armorum tuorum fulmina detonuerunt, tanto quiden fragore, ut totus adhuc Rhenus contremiſcat, Aquila verò pavens haud volatum tentare auſit; imo lucem ac ſolem exinde refugiat.

Hinc attoniti mirentur hoſtes Philippoburgum, Moguntiam, tot alias

urbes arceſque probè munitas brevi temporis intervallo & parvo conatu raptas & expugnatas : quin & hyemis & paludum & fluviorum difficultates tam facilè victas. Vix certe quiſquam poſterorum credat hæc eſſe militiæ rudimenta duntaxat , & quaſdam velut in campo Martio proluſiones.

Quid verò quod alterâ expeditione circumglomeratas improbè fœderatorum copias ſic Galliæ finibus propulſaſti , ut hoſtiles etiam regiones appetens , propriis eorum commeatibus opibuſque exercitum tuum abundè ſuſtentaris ditariſque anno ferè integro ; ipſos autem fame confectos & conſumptos propè ad interitum redegeris ? O Achillem Gallicum ! O

LUDOVICI MAGNI *incrementum illuſtre! O conſummatæ jam virtutis ac militaris ſcientiæ magiſtrum! Sic per Te fracta nempe tot hoſtium contumacia. Sic Liliorum Francicorum ſplendorem non tueris modò, ſed mirè auges & amplificas.*

Ergo ſi viveret Horatius noſter his temporibus, quàm ſtrenuè Druſo majorem celebraret! Quanto alacriùs de Te, SERENISSIME PRINCEPS, prædicaret:

Vindelici . . .
Senſere quid mens ritè quid indoles
Nutrita fauſtis ſub penetralibus
Poſſet.

Porro creſcat interim, feliciter adoleſcat

leſcat, bonis omnibus diſciplinis inſtituatur atque firmetur triplex Regni ſpes & columen. Sereniſſimos dico Principes BURGUNDIÆ, ANDEGAVENSIUM, BITURIGUM *Duces: quos Tuarum atque* LUDOVICI MAGNI *virtutum æmulos univerſus orbis jam jamque ſperat, reveretur, reformidat. Creſcant illi, ad noſtrum præſidium; dotibus regiis inſtruantur ad terrorem hoſtium; augeantur virtutibus ad Religionis firmamentum; denique his omnibus in dies inclareſcant, ad Patris Avique gloriæ cumulum.*

His quidem illos votis Franci omnes amantiſſimè proſequuntur; dum Tu nova paras bella, novoſque ad-

ornas triumphos. Ego demum obſequio ſtudioque non ultimus ſaltem accinam:

Contende felix ad decus optimum,
DELPHINE Princeps, Gloria cui præit.
Quodcunque (ſic fatis ſtatutum)
BORBONIUM eſt, decet eſſe ſummum.

PRÆFATIO.

QUO fato ultimus prodit qui inter primos Auctores cenſetur ? Dicam, Lector. Horatius Romanis Proceribus gratioſus quondam, Principibus etiam Francis dudum ſeſe avet inſinuare. Opem ei ſuam præſtitere tum illuſtriſſimus Dux MONTAUSERIUS, tum præſtantiſſimus Eccleſiæ Meldenſis Præſul BOSSUETIUS, nec non Doctiſſimus HUETIUS Abrincenſium Epiſcopus deſignatus : atque interpretandi & adnotandi provinciam duobus ſubinde viris eruditione conſpicuis commiſerunt. Ecce verò unum, dein & alterum abſtulit invida mors. Tandem res ad me delata, damno, fatebor enim, publico. Ut ut eſt, æqui bonique conſule, Lector, ut jàm antea feciſti. Meas ad Juvenalem & Perſium annotationes haud aſpernatus ante annos fere ſeptem, nunc ad Horatium accipe non minus accuratas, paulò verò copioſiores. Age, ſpatiare mecum non invitus per amœna hæc Muſarum viridaria, ad argutos & dulces Venuſini Cycni cantus, & ad elegantis admodum Satyrici feſtivos ac lepidos ſales & ſermones.

Errata verò paucula, quæ irrepſerunt, ante omnia, quæſo, corrige.

ERRATA.

Errata.	Corrige.
PAg. 18: lin. 2. quid	qui
p. 114. l. 3. at	ad.
p. 120. Annot. 15. Fatebor quod res eſt. Ego candidi, &c. *Corrige ſic.* Fatebor quod res eſt, ego candidi, &c.	
p. 272. l. 1 labo antes	labantes.
p. 354. l. 9 Andromedæ	Andromedes.
p. 420. Od. 15. verſu 1. præmia	prælia.
p. 447 l. 1. prominerent	promineret.
p. 471. l. 4. nec	ne.
p. 486. l. 10. terret	ter et.
p. 518. l. 7. quiſquis	quiſque.
p. 556. l. 3. egreſſus	egreſſum.
p. 597. l. 7. noſcet	noſſet.
p. 651. l. 5. fore	feret.
p. 639 l. 6. Eupolim	Eupolin.
p. 646. l. 5. propriius	propiùs.
p. 649. l. 14. putreſcat	putreſcat.
p. 649. l. 15. Nitum	Nimirum.
p. 663. l. 8. Here	here.
p. 670. 2 not. 209. Penei flu	Peneum flu.
p. 673. l. 3. melle	mella.
p. 678. l. 2. lactura	lactuca.
Ibid. *corrige*, pomset in Interpretatione.	
p. 690. l. 6. diſis	deſis.
p. 697. l. 8. gallina	Gallina.
p. 700. l. 10. arenæ	avenæ
p. 712. l. 1. fine fine	ſine fine.
p. 728. l. 3. ſenſum	cenſum.
p. 735. l. 5. narrantur	narratur.
p. 760. l. 8. quo ſi	quod ſi.
p. 774. l. 15. coveniet	conveniet.
p. 819. l. 2. centare	cantare.
p. 820. annot. 13. in fine, *adde hæc.* Sic nimirum ſcribit J. Lipſius Elect. 1. cap. 13. vellem ego tamen, eruditus ille vir vel originem inſolentis imo barbaræ voci iſtius indagaſſet, vel auctoritate quapiam aliatâ rem ampliùs excuſſiſſet.	
p. 830. l. 3. tabella	tabella.
p. 840. l. 1. puſcet	poſſet.
p. 860. l. 8 Romanæ	Romæne.
p. 861. Interp. 2. col. Rhethor	Rhetor.
p. 864. l. 11. laudentis	ludentis.
p. 879. l. 11. qua	quam.
p. 881. l. 7. non	nos.
p. 895. l. 1. iambeis	iambeis.
p. 835. l. 14. exetâ	intrâ.
In Indice rerum notabilium.	
philtrum & miſertum	miſerum.
In Indice vocabulorum.	
perdidit 148 : 15 |	158 : 15 |
Omiſſa.	
amor 635 : 6 | 936 : 8 |	
ante cibum 608 : 7 |	
ante diem 739 : 4 |	
ante ſecundam 696 ; 8 |	

Q. HORATII FLACCI

VITA.

A QUINTUS HORATIUS FLACCUS in Venuſio Apuliæ oppido natus eſt. B Patrem habuit libertinum, & exactionum coactorem. Salſamentarium ſcribunt aliqui : eo quod in altercatione quidam Horatio exprobraverit : *Quoties ego vidi patrem tuum brachio ſe emungentem?* Cujus dicterii meminit Tullius 4. ad Heren. C Natalem ejus ponunt duobus annis ante conjurationem Catilinariam, L Aurelio Cotta & Manlio Torquato iterùm conſulibus. D. A patre Romam puer deductus, ibique honeſtè educatus, atque liberalibus diſciplinis inſtitutus eſt. E Orbilium grammaticum audivit. F Româ Athenas ſe contulit, Philoſophiæ diſcendæ causâ. G Athenis cùm verſaretur, annum ætatis agens viceſimum tertium, à Bruto abſtractus ad civile bellum, ac Tribunus militum factus, Philippenſi cladi interfuit. H Tum victus, & bonis exutus paternis, paupertate conflictatus ad poeſim animum appulit. I Hinc Mœcenatis amicitiam demeruit : ac per eum ſubinde cum Auguſto reconciliatus, utrique valde charus extitit, & liberaliter ditatus. K Suetonio etiam teſte, primùm ſcriba Quæſtorius fuit, poſt veniam ab Auguſto impetratam. L Animo erat à tumultibus urbanis alieno, ſeceſſumque amabat. Apud Sabinos autem libenter morabatur in fundulo ſuo, quem deſcribit lib. 1. Epiſt. 16. M Hinc ſcribendarum

A Libro 1. Satira 1. verſu. 35.
B Lib. 1. Sat 4. & 6.
C Lib 3. Od. 21. Epod. 13.
D Lib. 1, Sat. 6. Lib. 2. Epiſt. 2. v. 41.
E. Lib. 2. Epiſt. 1.
F Lib 2. Epiſt. 2.
G Lib. 2. Od. 7. Lib. 3. Od. 14. Lib. 1. Sat. 6. v. 48.
H Lib. 2. Epiſt 2.
I Lib 1. Od. 18. Lib. 3. Od. 16. Epod. 1.
K Lib 2. Sat. 6. v. 36.
L Lib. 1. Sat. 6. Lib. 1. Epiſt. 10.
M Sueton. in vitâ Horatii.

epiſtolarum munus ab Auguſto oblatum detrectavit. N Victûs frugalitatem cum munditiâ dilexit. O Fuit corporis habitu brevi, & obeſus. De ingenii ſcriptorumque elegantia nihil eſt quod dicam, cùm tot ſæcula non ſine admiratione prædicaverint junctam ab eo in carminibus Anacreontis ſuavitatem cum Pindari virtute & ſublimitate: in ſermonibus verò eam dicacitatem urbanam, quâ nihil ſolertius & ſagacius. Mortuus eſt anno ætatis 57. Erravitque librarii manus ex Suetonio ſcribentis 59. P Auguſtum heredem palam nuncupavit. Humo conditus eſt in extremis exquiliis, juxta Mœcenatis tumulum.

N Lib. 1. Od. 31. Lib. 2. Sat. 6. Lib. 1. Epiſt. 5.
O Lib. 1. Sat. 3. Lib. 1. Epiſt. 4. & 20.
P Sueton. cit.

TESTIMONIA VETERUM SCRIPTORUM

D E H O R A T I O.

Ovid. lib. 4. Triſt. Eleg. 10.

Et tenuit noſtras numeroſus Horatius aures,
Dum ferit Auſoniâ carmina culta lyrâ.

Perſ. Sat. 1.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admiſſus circum præcordia ludit,
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

Martial. lib. 8. Epig. 18.

Sic Maro nec Calabri tentavit carmina Flacci,
Pindaricos poſſet cum ſuperare modos.

Petron. Satyr.

Homerus teſtis & Lyrici, Romanuſque Virgilius, & Horatii curioſa felicitas.

Lucan. Poem. ad Calp. Piſonem.

Auſoniamque chelyn gracilis patefecit Horati.

Quintil. lib. 10. c. 1.

Multo eſt terſior ac purus magis Horatius, & ad notandos hominum mores præcipuus . . . . Lyricorum idem Horatius ferè ſolus legi dignus. Nam & inſurgit aliquando, & plenus eſt jucunditatis & gratiæ, & variis figuris & verbis feliciſſimè audax.

Auſon. ad Nepotem.

Te præunte, nepos, modulata poemata Flacci,

Altiſonumque iterum fas eſt didiciſſe Maronem.

D. Hieron. Præfat. in Chron.

Quid pſalterio canorius? quod in morem noſtri Flacci & Græci Pindari, nunc Iambo currit, nunc Alcaico perſonat, nunc Sapphico tumet, nunc ſemipede ingreditur.

Sidon. Apollin. Epiſt. ad Lamprid.

In Lyricis Flaccum ſecutus nunc ferebatur in iambico citus, &c. Et alibi.

ſtylus aut Maronianus,
Aut quo tu Latium beas Horati,
Alcæo potior lyriſtes ipſo.

Comment. vet.

Horatii ſatira inter Lucilii & Juvenalis ſatiram media eſt. Nam & aſperitatem habet ut Lucilius, & ſuavitatem ut Juvenalis.

J. Lipſ. Epiſtolic. Quæſt. lib. 2. Epiſt. 9.

Horatius in Satirâ placidus, lenis, quietus, monet ſæpiùs quàm caſtigat; ſed ita præclarè tamen hoc ipſum, ut in ea parte & arte nihil poſſit ſupra eum.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS PAR LA GRACE DE DIEU ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE. A nos Amez & Feaux Conſeillers, les Gens tenans nos Cours de Parlement, grand Conſeil, Requeſtes de noſtre Hôtel, & de noſtre Palais à Paris, Baillifs, Seneſchaux, Prevoſts, leurs Lieutenans, & à tous autres nos Juſticiers qu'il appartiendra; SALUT. Ayant fait choix de noſtre bien amé FREDERIC LEONARD noſtre Imprimeur, pour mettre ſous la Preſſe les anciens Auteurs Latins, Hiſtoriens, Poëtes, & autres, ſur leſquels on a fait des Commentaires & des Notes pour l'inſtruction de noſtre fils le Dauphin, deſquels Auteurs L'HORACE, avec l'Interpretation & les Commentaires du Sieur DESPREZ Ancien Profeſſeur d'Eloquence & Emerite au College du Cardinal le Moine, eſt en eſtat d'eſtre imprimé. Et ledit LEONARD Nous ayant fait tres-humblement remontrer le grand prejudice qu'il recevroit, ſi aprés les grands frais qu'il doit faire pour l'impreſſion de ces Livres, d'autres entreprenoient de les contrefaire, ce qui pourroit arriver ſi Nous ne luy accordions nos Lettres de Privilege ſur ce neceſſaires. A CES CAUSES, deſirant traiter favorablement ledit LEONARD, & empeſcher qu'il ne ſoit fruſtré de ſon labeur, & des grandes dépenſes qu'il luy convient ſupporter pour leſdites impreſſions; Nous luy avons permis & accordé, permettons & accordons d'imprimer ou faire imprimer, vendre & debiter leſdits Livres dans tous les lieux de noſtre obeïſ-

ſance, en telles Marges, Volumes & Characteres qu'il voudra, pendant le temps & eſpace de vingt années, à compter du jour que chacun d'iceux ſera achevé d'imprimer pour la premiere fois : faiſant tres-expreſſes inhibitions & défenſes à tous Marchands Libraires, Imprimeurs, & à tous autres de quelque qualité & condition qu'ils ſoient, d'imprimer, ou faire imprimer, contrefaire, ou alterer leſdits Livres, les vendre ny les diſtribuer par toutes les Terres & Seigneuries de noſtre obeïſſance, d'autre impreſſion que de celle dudit Expoſant, à peine de trois mille livres d'amende applicable, un tiers à Nous, un tiers à l'Hoſpital General, & l'autre tiers audit Expoſant; de confiſcation des Exemplaires contrefaits, & de tous dépens, dommages & intereſts : A la charge de mettre deux Exemplaires de chacun deſdits Livres en noſtre Bibliotheque publique, un en celle du Cabinet de nos Livres de noſtre Chaſteau du Louvre, & un en celle de noſtre tres-cher & feal le ſieur d'Aligre Chevalier, Chancelier de France, avant que de les expoſer en vente, à peine de nullité des Preſentes. Si vous mandons que du contenu en icelles vous faſſiez & ſouffriez jouir & uſer pleinement & paiſiblement ledit LEONARD, & ceux qui auront droit de luy, sans ſouffrir qu'il leur ſoit donné aucun empêchement. VOULONS qu'en mettant au commencement ou à la fin deſdits Livres Copie des Preſentes, ou un Extrait d'icelles, elles ſoient tenuës pour bien & deuëment ſignifiées, & que foy y ſoit adjoûtée, & aux Copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conſeillers & Secretaires, comme à l'Original. MANDONS au premier noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, faire pour l'execution des Preſentes tous Exploits, ſaiſies, & autres actes requis & neceſſaires, ſans demander aucune autre permiſſion, nonobſtant toutes oppoſitions ou appellations quelconques, clameur de Haro, Chartre Normande, Priſe à partie, & Lettres à ce contraires, dont Nous nous reſervons la connoiſſance, & à noſtre Conſeil; CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. DONNE' à Verſailles le 14. jour de Novembre, l'An de grace mil ſix cens ſoixante-quinze; & de noſtre Regne le trente-troiſiéme Signé, Par le Roy en ſon Conſeil, DESVIEUX.

Regiſtré ſur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris le 16. Novembre 1675. ſuivant l'Arreſt du Parlement du 8. Avril 1653. & celuy du Conſeil Privé du Roy du 27. Fevrier 1665. Signé, THIERRY Syndic.

Achevé d'imprimer pour la premiere fois le 30. Juin 1691.

Q. HORATII

Q. HORATII FLACCI

CARMINUM SEU ODARUM

LIBER I.

AD MOECENATEM

ODE I.

Alios aliis rebus duci : ſe laude Poëſeos præſertim Lyricæ.

MOECENAS atavis edite Regibus,

INTERPRETATIO.

O *MOECENAS orte à majoribus proceribus,*

ANNOTATIONES.

Ode eſt monocolos, ſeu unius metri. Verſus omnes Choriambici, Aſclepiadei, Tetrametri acatalecti; conſtant ex Spondeo, duobus Choriambis, & Pyrrhichio vel Iambo : ſicque ſcandere licet :

Mœcē | nās ătăvīs | ēdĭtĕ rē | gĭbŭs.

vel iſto modo faciliori,

Mœcē | nās ătă | vīs | ēdĭtĕ | rēgĭbŭs |

1. *Mœcenas.*] Ex antiquis marmoribus Græciſque auctoribus conſtat ita ſcribendum hoc nomen, non, *Mecænas*, ut quidam è vulgo. Vide Cœl. Rhodig.

O, & præſidium, & dulce decus meum:
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum

INTERPRETATIO.

ô & meum columen, & chara mea gloria; ſunt plerique *qui decurrentes gaudent*

ANNOTATIONES,

lib. 12. cap. 16. *Mæcenas equeſtri ſed ſplendido natus genere, non minus Agrippâ. Cæſari charus.* Vell. Paterc. *Vir ingenioſus, & magnum exemplum Romanæ eloquentiæ daturus, niſi illum enervâſſet felicitas*, inquit Senec. epiſt. 19.

Atavis.] Ex Non. Marcell. quaſi *avi tata*, id eſt, pater. Avi proavus propriè atavus dicitur.
Plaut. Perſ. Sc. 2.

Pater avos, proavos, abavos, atavos, tritavos.

Qui his ſuperiores ſive anteriores ſunt, majores appellantur.

Edite regibus.] Id eſt, viris principibus: quicquid garriant nonnulli de Etruriæ Regibus: quamvis etiam illorum neſcio quam & quo nixam fundamento ſeriem contexant; ut Mœcenati pater fuerit Menodorus, avus Menippus, Cæcina proavus, Volturenus abavus, Titus atavus, Turrhenus tritavus, Elbius majorum primus, &c. Certè divites quoſque & primarios viros nuncupari aliquando Reges, conſtat ex auctoribus tum profanis, tum etiam ſacris. Vide infrà Od. 20. v. 5. ibique Annot. lib. 3. Od. 29. *Tyrrhena Regum progenies.*

2. *O & præſidium.*] Mœcenas fuit ſalutis. atque dignitatis auctor ac defenſor apud Auguſtum, non Horatio tantùm, ſed & Virgilio, Propertio, aliiſque viris literatis præſidium ac tutela. Vide lib. 2. Od. 7. Tanta verò Mœcenatis apud poſteros fama extitit, ut ad omnes Eruditorum Patronos id nominis tranſierit, quorum ex munificentiâ atque ope ſcientiarum fata pendere videantur.

Dulce decus meum.] *Decus* ex nobilitate: *dulce*, ex familiaritate viri Principis. Huc pertinet quod ait Perſius, Sat. 1. v. 116.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, &c.

3. *Sunt quos, &c.*] Alii gymnicis exercitationibus impensè ſtudent, alii agriculturæ, alii navigationi & mercaturæ, alii militiæ, alii venationi, &c.

Curriculo.] Pro curru, vel ipſo curru, vel etiam loco in quo decurritur, accipitur iſta vox.

Pulverem Olympicum collegiſſe juvat.] Decurrendo ſtadium, ſive Romæ in Circo, vel in Campo etiam Martio; ſive apud Græciam in Ludis illis ſolemnibus, qui totius orbis frequentiâ celebrabantur, in quibus pentathlon, ſive quinquertium, id eſt, quintuplex certamen, Jaculatio, diſci jactus, ſtadii curſus, Saltus, Palæſtra: ſive mavis, Curſus, Pugilatus, Diſcus, Ceſtus, Lucta. Stadium longum erat pedes ſexcentos. Victores Olympionicæ vocabantur, coronabantur, laudabantur; vacatione munerum curæ ac tutelæ, perpetuaque immunitate donabantur; adeo ut Olympionicen eſſe cenſeretur aliquid majus quàm Romæ de hoſtibus triumphus. Quatuor apud Græcos ejuſmodi celebres Ludi erant, Olympici, Pythii, Iſthmii, Nemei. Annui quidam, ut Pythii, quinquennales Olympici & Iſthmii; Nemei tertio quoque anno fiebant: plerique dies quinque durabant. Ab Olympicis Ludis nuncupatæ ſunt Olympiades ea ſpatia ſeu intervalla duas inter Ludorum celebrationes comprehenſa. Inſtitutos fama eſt Ludos Olympicos anno 4400. ab Hercule Cretenſi quidem, in honorem Pelopis, juxta flumen Alphæum, ad delubrum Jovis in Achaiâ, juxta Piſam & Elidem, in Campo cui Olympia nomen. Victoribus oleagina dabatur corona. Vide Virgil. Georgic. 3, v. 18. & ſeq. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8.

Collegiſſe juvat: metáque fervidis
Evitata rotis, palmáque nobilis

Interpretatio.

conſpergi pulvere Olympico, & quos meta non tacta rotis calidis, ac illuſtris victoria

Annotationes.

Cœl. Rhodig. lib. 13. cap. 17. Pythii Ludi fiebant in honorem Apollinis ob interfectum Pythonem ſerpentem. Coronabantur lauro victores. Iſthmici à Theſeo dicati Neptuno, vel Herculi, vel Melicertæ ſeu Palæmoni, (nam variæ ſunt opiniones) in Iſthmo ſeu in anguſtis faucibus Corinthiacis. Victorum corona è pinu erat. Denique Nemei Ludi celebrabantur vel in gratiam Herculis ob occiſum in Nemea ſylva leonem prodigioſæ magnitudinis, apud Cleonas Achaiæ civitatem in Peloponneſo; vel, ut alii volunt, propter Archemorum Lycurgi puerum in Nemea ſylva defunctum. Victoribus ex apio corona conficiebatur. In iſtis omnibus Ludis præter exercitationes corporis, erant & ingenii certamina, videlicet poëtarum victores heroas & athletas certatim laudantium. Vide Pindarum. Olympicis agona Muſicum addidit Nero, qui & in iis non bigis ſed decemjugi curru aurigavit, victoriamque tulit. Sylla Olympiade 175. athletas & reliqua ex Olympiis certamina Romam traduxit. Alex. ab Alex. antè cit.

4. *Metáque.*] *Meta* lapis eſt, vel congeries quædam in acumen faſtigiata, ſeu è lato in acutum erecta, circa quam currus, ſeu bigæ vel quadrigæ, ſeu etiam in mari naves curſum flectebant. Ovid. Metamorph. 10.

Metaſque imitata cupreſſus.

In Circo Romano metæ primùm ligneæ, ab Imperatore Claudio factæ demùm aureæ ſunt. Alex. ab Alex. cit.

Fervidis evitata rotis.] Præcipuus erat labor & ſumma cautio in curuli certamine, ne in flexu currus impingeret ad metam ac diffringeretur. Apud Homer. Iliad. ψ. Neſtor Antilochum filium erudiens monet cavendum ut rotæ modiolus ſummam quidem metam attigiſſe videatur, ſed lapidis tactum vitet, ne vulnerentur equi, curruſque diſrumpatur. Ergo non abs re in Olympicis nobiliſſima putabatur ea victoria curulis agonis. Patet ex Herodoto & Pindaro. Porrò circa metam currus agitari debebat ſepties. Auſon. Epitaph. 35.

Proſphore clamoſi ſpatioſa per æquora Circi
Septenas ſolitus victor obire vias.

Propert. lib. 2. Eleg. 25.

Aut priùs infecto depoſcit præmia curſu,
Septima quàm metam triverit antè rota.

Græci duodenum flexum notant. Pindar. Olymp. Od. 3. *δωδεκάγναμπτον τέρμα* & Pyth. Od. 5. *ποδαρκέων δυωδεκαδρόμων τέμενος*. Non prætermittam hic veterem Britannorum in regendis curribus bellicis induſtriam ac ſolertiam, ad quam uſu quotidiano & exercitatione aſſueſcebant, *ut in declivi ac præcipiti loco incitatos equos ſuſtinere, ac brevi moderari & flectere, & per temonem currere, & in jugo inſiſtere, & inde ſe in currus recipere citò poſſent.* Cæſar Bell. Gall. lib. 4. cap. 33. meminit & Juvenal. Sat. 4. v. 126.

5. *Palmáque.*] Athletis qui Olympia, Pythia, Nemea, Iſthmia viciſſent, Græci tantos honores tribuebant, *ut non modò in conventu ſtantes cum palma & corona ferrent laudes*, ſed & cum reverterentur in ſuas civitates quadrigis triumphantes invehantur, atque vectigalibus à Republica conſtitutis totius vitæ ſpatio fruantur. Hæc Vitruv. lib. 4. Palma verò ſignum victoriæ paſſim apud omnes ſtatuitur, ex Plutarcho, propterea quod ea eſt ejus natura ligni, ut urgentibus opprimentibuſque minimè cedat. Unde eſt illud Alciati Epigramma.

Nititur in pondus palma, & conſur-

Terrarum Dominos evehit ad Deos.
Hunc, ſi mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus:
Illum, ſi proprio condidit horreo
Quidquid de Libycis verritur areis,
Gaudentem patrios findere ſarculo
Agros; Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria

INTERPRETATIO.

extollit ad Deos orbis moderatores. Hunc, ſi conventus Romanorum inconſtantium certatim evehit ad maximas dignitates; illum, ſi congeſſit in ſuum granarium quidquid colligitur ex areis Libyæ; geſtientem ſcindere ſarculo rura paterna, nunquam deducas de propoſito, etiam pronuſſione *opum Attali, ut nauta ti-*

ANNOTATIONES.

git in altum:
Quo magis premitur hoc mage tollit onus.

6. *Terrarum dominos.*] Iſta verba quidam accipiunt de Romanis, qui fuerint victores in Ludis Circenſibus, ſcilicet ob illud Virgilii, *Romanos rerum dominos*; nonnulli referunt ad vitam & fortunam Olympionicarum beatiſſimam, quæ & in proverbium abiit. Melius tamen alii ad ipſos *Deos* orbis dominatores.

Evehit ad Deos.] Ad Deorum felicitatem videtur evehere. Hinc & lib. 4. Od. 2. v. 18. *cœleſtes* appellantur Olympionicæ.

7. *Mobilium.*] Quidam *Nobilium*, leg. At illud aptiſſimum populi epithetum. *Quiritium*, à Romulo, qui poſt mortem & apotheoſim Quirinus vocatus, Quirites Romani ſunt dicti.

Sive quod haſta quiris priſcis eſt dicta Sabinis.

Ovid. Faſt. 2.

8. *Tergeminis honoribus.*] Ampliſſimis, Tribunatu, Quæſturâ, Ædilitate, Præturâ, Conſulatu, Cenſurâ, Dictaturâ. Alii intelligunt iteratos Magiſtratus; nonnulli ſublatos & congeminatos plauſus in theatro, quales Mœcenati gratulatur Horatius Ode 20. hujus libri.

10. *Libycis.*] Martial. lib. 6. Epig. 86.

Poſſideat Libycas meſſes, &c.

apud Pindarum Λίβυα πυροφόρος. *Libya tritici ferax*: Claudian. de Laudib. Stilic. *Spicis inſignis Africa* dicitur.

Areis.] Varro de Ling. Lat. 4. *ubi frumenta ſecta terantur & areſcant.* Feſtus verò ait eſſe *locum vacuum, quaſi exaruerit. & non poſſit quidquam generare.* Hinc & areæ vocantur loca in urbe pura, vacua, nulliſque ædificiis occupata.

11. *Sarculo.*] Ruſticum eſt inſtrumentum in modum falculæ incurvum, quo ſegetes noxiis herbis internaſcentibus leviter ſcalpendo expurgantur. Gallicè *un ſarcloir*. Sarrire: *ſarcler*.

12. *Attalicis conditionibus.*] Opulentiſſimis ſcilicet illis: vel toto Aſiæ regno, ubi Attalus Pergami rex floruit opibus tantis quidem, ut earum heredem non alium quàm Populum Romanum indicarit à ſe inſtituendum. Hinc & ſplendida quælibet nominantur Attalica. Propert. lib. 2. Eleg. 13.

Nec ſis in Attalico mors mea nixa thoro.

De Attalo plura lib. 2. Od. 18. Vide Juſtin. lib. 36.

13. *Trabe Cypriâ.*] Navi fabricata ex optimis lignis, qualia ædificandis navibus aptiſſima reperiuntur in Cypro Mediterranei maris Inſulâ, de quâ poſteà fuſiùs ad Od. 3. v. 1. *Trabs* Iſidoro lignum unum quod tranſverſum continet utrumque parietem. Feſto duo ligna compacta: hinc trabica pro navi.

Myrtoum pavidus nauta ſecet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium & oppidi
Laudat rura ſui: mox reficit rateis
Quaſſas, indocilis pauperiem pati.
Eſt qui nec veteris pocula Maſſici,
Nec partem ſolido demere de die
Spernit: nunc viridi membra ſub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput ſacræ.
Multos caſtra juvant, & lituo tubæ
Permiſtus ſonitus, bellaque matribus
Deteſtata. Manet ſub Jove frigido

INTERPRETATIO.

midus findat navi Cypriâ undas *pelagi Myrtoi. Mercator timens Africum ventum pugnantem* cum *aquis* maris *Icarii. commendat quietem. & agros ſui pagi; paulò pòſt* tamen *reſarcit naves laceras, paupertatis impatiens. Eſt* alius *qui non contemnit cyathos* vini *Maſſici veteris, neque detrahere aliquot horas ex die integro, modò jacentes habens artus ſub arbuto virenti, modò ad originem placidam fontis ſacrati. Militia placet multis, ſonuſque buccinæ ac litui mixtus. & bella matribus execranda. Venator oblitus delicata*

ANNOTATIONES.

14. *Myrtoum.*] Pars Ægæi maris Eubœæ proxima, ſic appellatur ex Plinio, ab Inſula parva, quæ hodie *Mandria*. olim *Myrtos*. Fabulatores volunt ſic appellari à Myrtoo quodam in mare iſtud præcipitato; vel à muliere Myrtone. Porrò illud præ cæteris mare hic afferri videtur, quia naufragiis infeſtum nautis pavorem injiciat, vixque citra periculum navigari queat, ob crebras inſulas & ſcopulos.

15. *Icariis fluctibus.*] Hodie *mar di Nicaria* Ægæi pars ad Samum ac Delum Inſulas, nomen habuit ab Icaro Dædali filio, in illud delapſo.
Ovid. Faſt. 4.

Tranſit & Icarium lapſas ubi perdidit alas
Icarus & vaſta nomina fecit aquæ.

Africum.] Ventum ab Africâ flantem vernaculè *Sud-oüeſt*, inter meridiem & occaſum. Virgil.

Creberque procellis
Africus.

17. *Laudat rura.*] Mercator ruſticam laudat vitam, dum ingruit tempeſtas; at tranſacto periculo, negotiationem cogitat ſtatim ut priùs lucro inhians.

19. *Maſſici.*] In Maſſico monte Campaniæ creſcebat optimum vinum. Nominiſque & uvarum nobilitas perdurat etiamnum. Valdè auſterum, & ſtomacho robur dare dicitur Athen, lib. 1. cap. 21.

20. *Partem ſolido demere de die.*] Ad genio indulgendum, intermiſſis negotiis ac ſeriis occupationibus.

21. *Arbuto.*] Gallicè, *arboiſier*.

22. *Sacra.*] Singulis fontibus præeſſe Nymphas & quædam Numina creditum pridem. Hinc illis victimæ & libamina florum ac vini. Vide lib. 3. Od. 13.

23. *Lituo tuba.*] Lituus minor tuba eſt & incurvus, inſigne augurum, ex Gell. lib. 5. cap. 8. tuba directa, ſic à tubo quem refert appellata, gravi ſono pedites excitabat, lituus autem acuto clangore equites.
Ovid. Metamorphoſ. 1.

Non tuba directi, non æris cornua flexi.

24. *Bellaque matribus deteſtata.*] Per quæ nempè orbantur viris ac filiis.

25. *Manet ſub Jove frigido Venator.*] Cic. Tuſc. 2. n. 40. *Conſuetudinis magna vis eſt. Pernoctant venatores in ni-*

Venator, teneræ conjugis immemor:
Seu viſa eſt catulis cerva fidelibus;
Seu rupit teretes Marſus aper plagas.
  Me doctarum hederæ præmia frontium
Diis miſcent ſuperis: me gelidum nemus,
  Nympharumque leves cum Satyris chori,

INTERPRETATIO.

uxoris moratur ſub aëre frigenti. ſive canes fidi conſpexerunt cervam, ſive aper Marſus fregit retia rotunda. Hederæ verò, merces doctorum capitum, me collocant inter ſummos Deos: me ſilva frigida & celeres choreæ Nympharum cum Satyris,

ANNOTATIONES.

ve: in montibus uri ſe patiuntur.

Sub Jove. Jovem pro aëre uſurpari docet Macrobius. Varro ex Ennio, *Iſtic eſt is Jupiter, quem Græci vocant aera, qui ventus eſt & nubes, imber poſteà. atque ex imbre frigus, ventus pòſt, fit aer denuò, &c.*

27. *Catulis fidelibus.*] Cic. de Nat. Deorum 2. n. 158. *Canum tam fida cuſtodia. tamque amans dominorum adulatio . . . . tam incredibilis ad inveſtigandum ſagacitas narium. tanta alacritas in venando, quid ſignificat aliud, niſi ſe ad hominum commoditates eſſe generatos?* Vide Ælian. lib. 19. cap. 11. de animal. Huc ſpectat quòd ſunt quidam venatici canes, qui viſu meliùs quàm olfactu feras conſectantur. Gall. *chaſſer à vüe.* Sunt porrò fideles ii qui à rectâ prædâ non aberrant in adventitiam. Gall. *qui ne prennent point le change: ou, qui gardent le change.*

28. *Teretes plagas.*] Solent venaturi ſilvas telis ac linteis circumdare, quibus feræ concludantur. *Teretes*, tereti fune confecta retia.

Marſus aper.] Apud Marſos Italiæ populos Sabinis affines ſilvæ plurimæ, in quibus venatio frequens.

29. *Doctarum hederæ præmia frontium.*] Hederâ coronabantur Poëtæ eximii, quique in certamine ingenii & induſtriæ victores fuerant: vel quòd æternitatem & immortalitatem carminis deſignet perpetuus ille viror hederæ, quemadmodum & lauri: ſive quia Poëtæ Baccho perinde ac hedera ſacri ſunt, ob enthuſiaſmum, quo Bacchantium more interdum corripiuntur. vel potiùs ob vini ad condenda carmina utilitatem. Unde noſter poſteà aſſeret non poſſe diu placere aut vivere carmina *quæ ſcribuntur aquæ potoribus.*

Virgil. Eclog. 7.

Paſtores hederâ creſcentem ornate Poëtam.

30. *Diis miſcent ſuperis.*] Felicitate me ſimilem Diis faciunt, ac perinde beatum ut qui divinos honores conſequuntur.

Nemus.] Quippe quod meditando & conſcribendis verſibus aptiſſimum. Nam

Carmina ſcribentis ſeceſſum & otia quærunt.

Hinc & in iis locis conſtituuntur Nymphæ cum Satyris choros ducentes; id eſt, profundæ & eruditæ cogitationes doctis viris ſeſe immiſcentes & inſinuantes.

31. *Satyris.*] De his poſteà lib. 2. Od. 19. Ruſtica Numina ſunt, quorum ſuperna pars corporis humanam effigiem, inferior caprinam exhibebat: ceterùm rerum omnium cognitionem habere atque hominibus impertire Satyræ, Fauni, Silvani exiſtimati ſunt. Patet ex Virgilii Eclogâ 6. in quâ Silenus de abſtruſiori rerum naturâ & origine ſolerter diſſerit. Vide Luciani Dialog. 26. cui titulus, *Dionyſus.* Diodor. Sicul. Plin. lib. 7. cap. 2. Satyri humano capite, ſed cornuto calvoque, acutis auribus, depreſſis naribus, villoſo corpore ab antiquis pinguntur. Plutarchus in Syllæ vitâ refert, per Theſſaliam & Macedoniam ad mare deſcendente Syllâ,

Secernunt populo; ſi neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Leſboüm refugit tendere barbiton.
  Quod ſi me Lyricis Vatibus inſeres;
Sublimi feriam ſidera vertice.

INTERPRETATIO.

Segregant à vulgo, ſi neque Euterpe fiſtulas coërcet, neque Polyhymnia dedignatur intendere lyram Leſbiam. Quod ſi me annumeres Poëtis Lyricis, cœlum attingam excelſo capite.

ANNOTATIONES.

non longè Dyrrachio vicinaque Apolloniâ, apud Nymphæum ſacrum quemdam locum, colle virenti ac rivulis amœno obdormiſcentem Satyrum, qualem Poëtæ Pictoreſque effingunt, captum fuiſſe: qui perductus ad Syllam per varios interpretes interrogatus, quis eſſet; nihil quod intelligi poſſet reſpondit; tantùm vocem aſperam hinnitu equino & hirci balatu mixtam edidit. Quo aſtantes ipſeque Sylla obſtupefacti Satyrum dimiſerunt. Sanctus autem Hieronymus in vitâ Pauli Eremitæ ſcribit, temporibus Conſtantini viſum toti Alexandriæ populo Satyrum: præterea ſancto Antonio apud eremum occurriſſe homuncionem aduncis naribus, fronte cornibus aſperâ, cui extrema corporis in caprarum pedes deſinerent: interrogatum verò quis eſſet, reſpondiſſe: mortalis ego ſum, unus ex eremi incolis, quos deluſa Gentilitas Faunos, Satyroſque appellat & colit.

32. *Secernunt populo.*] Supra vulgi humilem imperitamque turbam attollunt, ac velut ſacrum à profano ſegregant, lib. 3. Od. 1.

Odi profanum vulgus & arceo.

Si neque tibias Euterpe cohibet, &c.] Si modò mihi ſuam opem non negent Muſæ. Tibiæ pridem confectæ ex oſſibus crurum ſeu tibiarum gruis, cervi, &c. & hinc nomen. Vide Scaliger. poëtic. lib. 1. cap. 20. Porrò *Euterpe*, Muſarum una, tibiarum inventrix dicitur, nomen autem ſortita à cantûs ſuavitate & à delectando: *εὖ benè. τέρπειν delectare.* Auſon. Eclog. de Muſis.

33. *Polyhymnia.*] Hæc inter Muſas id muneris obtinet, ut multos canat hymnos, virorumque inſignium laudationibus præſit. Unde nomen ei factum. Ita, inquam, ſcribunt Ovid. Faſtor, 5. Herodot. lib. 7. &c. Aliis *Polymneia* à multiplici rerum memoriâ dicitur.

34. *Nec Leſboum refugit tendere barbiton.*] Si mihi concedas facultatem optimi Carminis Lyrici, qualem habuerunt Alcæus & Sappho è Leſbo Inſulâ oriundi, de quibus poſteà hujus lib. 1. Od. 32. & lib. 2. Od. 13.

Barbiton.] Inſtrumentum muſicum multas habens chordas: Anacreontis inventum facere videtur Horatius, Od. 32. ſeq.

35. *Quod ſi me. &c.*] Si tuum, ô Mœcenas, accedat mihi judicium, ſique me pronunties inter Poëtas Lyricos dignum recenſeri, tum me Diis parem exiſtimabo.

Lyricis.] Apud Græcos novem Poëtæ Lyrici celebrantur, Pindarus, Alcæus, Sappho, Steſichorus, Ibycus, Bacchilides, Simonides, Alcman, Anacreon. Apud Latinos Horatius princeps ac propè unicus. Huic addit Cæſium Baſſum Quintilianus lib. 10. cap. 1.

36. *Sublimi feriam ſidera vertice.*] Platonicorum erat ſententia, Poëtam infra Deum, & ſupra hominem eſſe.

AD AUGUSTUM CÆSAREM,

ODE II.

Deos omnes Romanis iratos eſſe, ob cædem Julii Cæſaris: totamque Imperii ſpem in Auguſto eſſe.

JAM ſatis terris nivis, atque diræ
Grandinis miſit Pater: & rubente
Dexterâ ſacras jaculatus arces,
Terruit urbem:

INTERPRETATIO.

JUPITER *jam in terras immiſit ſat nivis & horrendæ grandinis: vibranſque fulmina in ſacras arces manu flammatâ, Romæ terrorem incuſſit.*

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos tetraſtrophos. Tres quique priores verſus ſunt Sapphici. Conſtant è trochæo, ſpondeo, dactylo, & duobus trochæis. Et ſic ſcanduntur:

Jām să | tĭs tēr | rīs nĭvĭs | ātquĕ | diræ |

Quartus eſt Adonicus, è dactylo & ſpondeo.

Tērrŭĭt | ūrbēm.

1. *Jam ſatis. &c.*] Optimè Turnebus lib. 6. cap. 8. prodigia Cæſaris mortem ſecuta offenſionem Deorum & iram oſtendentia; atque augurium civilium deinceps bellorum eventumque portendentia Horatius commemorat: cùm autem ſolerent prodigia & portenta procurari & expiari; itaque Deorum obſecrationibus placari, utrumque in eâ Ode reperies. Porrò funeſtum ac dirum oſtentum erat, cùm ædes ſacræ de cœlo tangebantur. Cic. de Divin.

Nam Pater altitonans ſtellanti nixus Olympo.
Ipſe ſuos quondam tumulos ac templa petivit.
Et Capitolinis injecit ſedibus ignes.

Nivis atque dira grandinis.] Poſtquàm à Caſſio & Bruto Julius Cæſar in Senatu interfectus eſt, nivis & grandinis tempeſtates prodigioſæ aliaque portenta acciderunt. Tiberis quoque exundans urbem agroſque fœdavit. De quibus fusè Appianus lib. 4. Dio lib. 47. aliique. Illa verò prodigia à Diis velut immiſſa in ultionem occiſi Principis, adulatoriè noſter aliique ejus ſeculi Poëtæ ſcripſerunt, Auguſti gratiam captantes, qui *omnium bellorum initium & cauſam hinc ſumpſit. nihil convenientius ducens, quàm necem avunculi vindicare, tuerique acta.* Sueton. Octav. cap. 10. Idque pro concione voverat, teſte Dione lib. 45. Idem Sueton. cap. 29. *Extruxit ædem Martis Ultoris.... quam bello Philippenſi pro ultione paternâ ſuſcepto voverat.*

Nivis.] Ingens nivium copia fecit eluvionem Tiberis, adeoque portenti loco habita eſt. Fruſtrà ergo Scaliger Hypercrit. locum hunc Horatii redarguit.

Dira grandinis.] Quoties erat grando ſolito major, lapidibus pluiſſe dicebant veteres & prodigium cenſebant, procurabantque. Tit. Liv. pluribus locis.

3. *Sacras jaculatus arces.*] Magna tunc Jovis ira, cùm nec ſibi ſacratis parcit ædibus. Hinc verò portendi rerum

Terruit

Terruit gentes, grave ne rediret
Sæculum Pyrrhæ nova monſtra queſtæ;
Omne cùm Proteus pecus egit altos
Viſere montes:
Piſcium & ſummâ genus hæſit ulmo,
Nota quæ ſedes fuerat columbis,

INTERPRETATIO.

Alias etiam *nationes fecit timere ne rediret triſte tempus Pyrrha conquerentis ob prodigia inaudita: quando Proteus totum armentum duxit in excelſos montes; atque piſcium genus adhæſit ulmi faſtigio; qui locus fuerat columbis cognitus:*

ANNOTATIONES.

mutationem credebant olim, teſte Dione & aliis. Seneca quæſt. natural. l. 2. cap. 41. *Prima*, inquit, *manubia* (Tuſcum eſt vocabulum, & ſignificat fulmen; ne quid te remoretur, Lector) *mitis & placata eſt, ſoliuſque Jovis arbitrio mittitur. Secundam mittit Jupiter quidem, ſed ex conſilii ſententiâ: nam duodecim advocat Deos: quæ manubia prodeſt, at non impunè. Tertiam idem mittit, ſed adhibitis in conſilium Diis quos Superiores vocant: & manubia hæc tertia incendit & vaſtat, mutatque ſtatum privatum & publicum quem invenit, &c.*

Urbem.] Romam, antonomaſticè; urbium ſcilicet principem.

6. *Seculum Pyrrha.*] Diluvium ſimile Deucalionæo. Eluviones fuere plures, teſtibus Euſeb. Hieron. Iſidoro, & aliis. Una menſium novem ſub Ogyge priſco: altera Niliaca unius menſis ſub Hercule & Prometheo Ægyptiis: tertia duorum menſium ſub Ogyge Attico: quarta menſium trium in Theſſalia tempore Deucalionis & Pyrrhæ: quinta ſub Proteo Ægyptio. Has Poëtæ nonnunquam jungunt confunduntque, imò his tribuunt ea quæ ex ſacris codicibus acceperant de univerſali diluvio, quod deſcribit Moſes Geneſ. cap. 6. & ſeq. Sic & alii pariter Ethnici. Apollodor. lib. 1. *Ubi Jupiter*, inquit, *æneam prolem tollendam cenſuit, Deucalion Promethei conſilio fabrefactâ è lignis arcâ, repoſitiſque in eâ rebus ad uſum neceſſariis, ingreſſus in eam eſt cum Pyrrhâ uxore: tum Jupiter effuſis largè imbribus maximam Græciæ partem cooperuit; ut quicquid mortalium illic foret, interiret, præter admodum paucos.* Plutarchus de animant. comparat. refert columbam arcâ emiſſam Deucalioni nunciam tempeſtatis fuiſſe, cùm remearet; ſerenitatis, cùm evolaret.

Pyrrha] Pyrrha uxor Deucalionis Theſſaliæ Regis: qui duo tantùm fuere ſuperſtites ex eluvione; naviculâ emergentes in Parnaſſum, cæteris montibus aquâ ſubmerſis. Subinde verò conſuluerunt Oraculum, quo pacto genus humanum poſſet reparari: acceptoque reſponſo jactis poſt tergum lapidibus id præſtiterunt. Vide Ovid. Metamorph. 1. Virgil. Eclog. 6. Juvenal. Satir. 1. v. 81. & ſeq. &c. Theſſalica illa contigit eluvio annis ferè quindecim ante Hebræorum ex Ægypto egreſſum: ut volunt quidam non abſurdè.

7. *Omne cùm Proteus, &c.*] Proteus cuſtos Phocarum Neptuni, in eo diluvio, inquit Poëta, gregem ſuum, ſeu vitulos marinos deduxit in altos montes, qui priùs vel in aquis, vel in ripâ duntaxat degebant. Sunt enim ἀμφίβιοι Phocæ.

9. *Piſcium & ſummâ genus hæſit ulmo.*] Fluctibus terræ ſuperfuſis, piſces arborum ſummo cacumini, ſupremiſque fruticibus adhærebant.

10. *Nota quæ ſedes fuerat columbis.*] *At vix hoc perſuadeas rerum naturæ conſultis*, inquit Scaliger. Quaſi verò benè palumbes non hic intelligi queant,

Et ſuperjecto pavidæ natarunt
Æquore damæ.
Vidimus flavum Tiberim, retortis
Littore Etruſco violenter undis,
Ire dejectum monumenta Regis,
Templaque Veſtæ:
Iliæ dum ſe nimium querenti
Jactat ultorem; vagus & ſiniſtrâ
Labitur ripâ, Jove non probante,
Uxorius amnis.

INTERPRETATIO.

nec non damæ timidi nataverunt in mari ſuperfuſo. Aſpeximus flavum Tiberim ire proſtratum monumenta Regis Numæ, *& ædem Veſtæ, aquis magno impetu reflexis à ripâ Tuſciam ſpectante: dum hic fluvius Jove indignante nimium indulgens uxori Iliæ dolenti præter modum, ſe vindicem oſtentat, atque in lævum littus errat exundans.*

ANNOTATIONES.

quas in arboribus conſtat nidificare. Quid porrò quod ſcribit Suetonius Octav. cap. 94. Cæſare ſylvam cædente, arborem palmæ in omen victoriæ ſervari juſſam, è quâ ſoboles enata paucis diebus ſic adolevit, ut non modò æquipararet matricem, ſed & obtegeret, *frequentareturque columbarum nidis.*

13. *Flavum Tiberim.*] Seu ex eluvione turbidum, ut fit; ſeu quod, ut ſcribit Virgil. Æneid. 7.

Verticibus rapidis, & multâ flavus arenâ.

Retortis littore Etruſco violenter undis.] Retroactis Romam verſus aquis, repulſiſque ab oſtio maris Tyrrheni ſive Etruſci, in quod influit: quâ exundatione vaſtitatem urbi viſus minari Tiberis. Huc pertinet quod refert Dio lib. 45. flumina quædam in Italiâ contrarias in partes fluxiſſe, Auguſti temporibus: piſceſque innumerabiles è mari in continentem ejectos per oſtia Tiberis.

15. *Monumenta Regis.*] Numæ Pompilii, ſecundi Romanorum Regis Palatium, quod & Curia Pompiliana & Regia vocabatur. Intelligunt alii cætera Numæ opera ſeu monumenta publica.

16. *Templaque Veſtæ.*] Ex Dionyſ. Halic. lib. 2. Templa duo Romæ habebat Veſta, alterum à Romulo, alterum à Numa Pompilio conditum medio ſpatio Capitolium inter & Palatium, unis mœnibus utroque colle incluſo.

Templa] Abuſivè pro æde quæ non erat auguſta, ſive augurio conſecrata, at auguſtum erat illius atrium.

Veſtæ.] Ejus ædes erat rotunda, quod terra quæ rotunda eſt, Veſta dicta fuit, quippe quæ rebus omnibus veſtitur: vel quia vi ſuâ ſtat. Alii aliter. Vide Cic. de Nat. Deor. 1. n. 67.

17. *Iliæ.*] Matri Romuli, ſuæ uxori, conquerenti de nece Julii Cæſaris ſibi conſanguinei. Ilia juſſu Amulii in Tiberim, ut volunt quidam, præcipitata, huic proinde fluvio nupta fertur: ab eoque indulgentiùs æquo vindicatur.

18 *Siniſtrâ labitur ripâ.*] Majorem ergò urbis partem, quæ ad ſiniſtram eſt, forum ſcilicet Romanum, atque Aventini Palatinique collium imam regionem exundans vaſtat Tiberis.

19. *Jove non probante.*] *Si omnia fato fiant, cur non probat Jupiter? aut ſi Jupiter non probat, cur adverſus fatum Tiberis ruit? ſive vult Cæſaris ultor eſſe, quid igitur Roma pulcherrima & religioſiſſima quæque demolitur, cùm Romam ipſam Cæſaris nepotibus promiſerint fata?* ſic magna his Horatio mora à Jul. Scaligero. Numquid verò noſtrum erit viros inter tantos tantas componere rixas? At cavillationem agnoſco,

Audiet cives acuiſſe ferrum,
Quo graves Perſæ melius perirent;
Audiet pugnas, vitio parentum,
Rara juventus.
Quem vocet Divûm populus ruentis
Imperî rebus? prece quâ fatigent
Virgines ſanctæ minùs audientem
Carmina Veſtam?
Cui dabit partes ſcelus expiandi

INTERPRETATIO.

Juvenes pauci culpâ parentum audient aliquando Romanos ſtrinxiſſe gladios, quibus juſtè magis confoderentur Perſæ graves; diſcentque bella civilia. *Quem Deorum populus invocet labente Republicâ? Quibus votis inſtabunt Virgines ſacratæ apud Veſtam obſecrationes minimè ſuſcipientem? Cui Jupiter dabit*

ANNOTATIONES.

Lector, ne dicam ſycophantiam vitilitigatoris. Probat Jupiter ſanè vindicari nefariam cædem Principis & Pontificis. Ovid. Faſt. 3.

At quicumque nefas auſi, prohibente Deorum
Numine, polluerant Pontificale caput.

At non probat quod uxori Iliæ obſequentior fluvius ultra modum evagetur, eatque dejectum ſacra profanaque ſine ullo diſcrimine. Nec abſurdè alii ſcribunt, Jovi Diiſque non placere quod Tiberis moliatur Cæſaris ultionem, quam Auguſto fata reſervabant.

20. *Uxorius.*] Uxori plus æquo deditus & indulgens. Virgil. Æneid. 4.

pulcramque uxorius urbem
Exſtruis.

21. *Audiet cives, &c.*] Quaſi vaticinatur Horatius peracta jam bella civilia, quibus Italia fœdata, & mutuis vulneribus cives abſumti, juventuſque imminuta ac propè exhauſta fuerat.

22. *Graves Perſæ.*] Parthi, ut ad calcem hujus Odes annotabo, intelligendi. *Graves*, ſeu ob armorum pondus, ſeu quod Romanis diu graves incubuere, vel propter unam cladem Craſſianam, de quâ poſtea dicam amplius, tum alibi, tum præcipuè lib. 4. Od. 15.

23. *Vitio parentum.*] Per ambitionem, cupiditatem, iram, in ſemet gladios ſtringentium, quibus hoſtes erant petendi.

27. *Virgines ſanctæ.*] Veſtales ignis æterni cuſtodes, Veſtæ perpetuâ virginitate & ſummo cultu addictæ, hincque ad placandum ejus numen potentiores. Cic. de Leg. 2. n. 20. *Virgines Veſtales in urbe cuſtodiunto ignem foci publici ſempiternum.* & n. 29. *Veſta quaſi focus urbis, ... ei colendæ Virgines præſunt, &c.* Vide A. Gellium lib. 1. cap. 12. ubi inter alia benè multa, hæc ſcribit: *Veſtalem Virginem minorem annis ſex, majorem quàm annos decem natam capi fas non eſſe: patrimam & matrimam eſſe oportere: neque linguâ debili, ſenſuve aurium deminutam, aliâve quavis corporis labe inſignitam: nec quæ ipſa, aut ejus pater emancipatus ſit: aut cujus parentes ſervitutem ſervierint, vel in ſordidis negotiis diverſentur, &c.*

Minus audientem.] Præ irâ graviori & ferè implacabili, tum ob effuſum impiè ſanguinem ſibi cognatum, ut jam antè dixi, tum ob ſacrilegam percuſſorum audaciam, quæ ſummum Sacerdotem violarant, abſque ullâ Numinum reverentiâ. Ovid. Faſt. 3. ita Veſta loquitur:

—— Meus fuit ille Sacerdos.
Sacrilegæ telis me petiere manus.

Jupiter? tandem venias precamur,
Nube candentes humeros amictus
Augur Apollo.
Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam jocus circumvolat, & Cupido;
Sive neglectum genus, & nepotes
Reſpicis auctor,
Heu nimis longo ſatiate ludo:
Quem juvat clamor, galeæque læves;
Acer & Mauri peditis cruentum
Vultus in hoſtem.

INTERPRETATIO.

munus eluendi crimen? ô Phœbe fatidice, obſecramus ut *ſuccurras, albos humeros nube velatos* habens: *ſeu vis potius* adeſſe, *ô blanda Venus, circa quam joci & amores volitant: ſeu abjectam prolem atque poſteros reſpicis, ô* Mars Romanæ gentis *parens; eheu bello nimis diuturno ſatiate. qui gaudes vociferationibus, & galeis politis, atque aſpectu Mauri peditis erga ſævum adverſarium feroci:*

ANNOTATIONES.

30. *Venias precamur.*] Invocat præcipuè Apollinem qui & Troianis pridem, & pòſt Romanis ſemper impensè favit.

31. *Nube candentes humeros amictus.*] Miſſis aliorum interpretationibus, hunc locum optimè intelligas cum iis qui putant alluſiſſe Horatium ad id quod commemorant anno cædem Julii Cæſaris conſecuto Solem caligine obvelatum ſemper fuiſſe, quaſi in ſceleris admiſſi execrationem. Plutarch. in Cæſare, Dio lib. 45. Plin. lib. 2. cap. 30. *prodigioſus*, inquit, *Solis defectus, occiſo Dictatore Cæſare, totius penè anni pallore continuo.*

Virgil. Georgic. 1.

Sol etiam extincto miſeratus Cæſare Romam,
Cùm caput obſcurâ nitidum ferrugine texit;
Impiaque æternam timuerunt ſecula noctem.

32. *Augur Apollo.*] Quippe qui divinationibus præeſſe credebatur.

33. *Erycina.*] Poſt Apollinem, Veneris opem implorat: quæ mater Æneæ a cujus filio Julo Cæſar Julius. Venus porrò in Eryce Siciliæ monte fanum habebat, unde Erycina dicta. Romam poſtea tranſlata in ædem ipſi ſub hac appellatione conſecratam extra portam Collinam. Nec omittendum quod Venus Cæſaris dicta ſit genitrix; & ab eo dicatâ etiam æde ſingulari cultu honorata; in caſtris denique ejus teſſera fuit genitrix Venus; ſicut in Syllæ Apollo, in Antonii Lar Deus, in Pompeii Junioris Pietas, in Majoris Hercules invictus.

35 *Sive neglectum.*] Ad Martem denique convertitur, patrem ſcilicet Romuli, Romanæque adeo gentis auctorem.

37. *Longo ſatiate ludo.*] Tot bellis civilibus, quæ ſunt ludus Martis. *Clamor* bellicus in pugnæ conflictu. *Galeæ leves*, ardente ſcilicet bello ſæpiùs contrectantur & poliuntur.

39. *Acer & Mauri peditis cruentum vultus in hoſtem.*] Truculentus erat Maurorum vultus. Reſpiciunt hîc aliqui ad hiſtoriam: grave nempe bellum Jubæ Mauritaniæ Regis adverſus Jul. Cæſarem. De quo Sueton. cap. 66. *fama hoſtilium copiarum* ſuos *perterritos* . . . . *confirmabat* . . . . . . *cùm expectatio adventus Jubæ terribilis*

Sive mutatâ juvenem figurâ,
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens vocari
  Cæſaris ultor:
Serus in Cœlum redeas; diuque
Lætus interſis Populo Quirini:
Néve te noſtris vitiis iniquum
  Ocior aura
Tollat. hîc magnos potiùs triumphos;
Hîc ames dici pater, atque Princeps:

INTERPRETATIO.

Sive immutatâ ſpecie adoleſcentem exhibes in terrâ. tu alatus filius benignæ Maiæ, ſinens te dici vindicem Julii *Cæſaris; tardè remigres in Cœlum, diuque maneas cum Populo Romano, neque celerior ventus rapiat te noſtris criminibus infenſum: Ama potius hîc ingentes triumphos, & appellationem parentis*

ANNOTATIONES.

eſſet, &c. Non malè quidam cenſent reponendum hîc, *Marſi peditis.* Iſti enim optimi Italiæ & Romani exercitus milites potiùs videntur fuiſſe commendandi, quàm hoſtes & alieni.

41. *Sive mutatâ, &c.*] Auguſtus quod valdè ingenioſus, Mercurius audiebat.

Juvenem imitaris.] Vulgaris erat opinio & fama, Mercurium Julii Cæſaris vindicem eſſe, aſſumptâ juvenili figurâ Auguſti, qui natus erat annos tantùm novemdecim, quando Cæſar interfectus eſt.

43. *Maia.*] Mater hæc Mercurii erat.

44. *Cæſaris ultor.*] Sueton. Octav. cap. 10. & 29. anteà cit. Ovid. Faſt. 3. Cæſaris interfectores tale nefas auſi, inquit,

Morte jacent meritâ. Teſtes eſtote Philippi;
Et quorum ſparſis oſſibus albet humus.
Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
Cæſaris, ulciſci juſta per arma patrem.

45. *Serus in cœlum redeas.*] Sic multos annos Auguſto exoptat, ejuſque præſentiam opemque Populo Romano neceſſariam atque amabilem aſſerit Poëta. Vide Sueton. Octav. cap. 56.

49. *Magnos triumphos.*] Sueton. Octav. cap. 22. *Curules triumphos tres egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum, continuo triduo omnes. Bis ovans ingreſſus urbem eſt, poſt Philippenſe, & rursùs poſt Siculum bellum.*

50. *Hic ames dici pater.*] Ex Sueton. Octav. cap. 58. nullo magis honore lætatus eſt Auguſtus, quàm cùm ab univerſis maximoque conſenſu pater patriæ conſalutatus eſt. Id enim cognomen afferenti, mandantibus cunctis, Valerio Meſſalæ lacrymans ita reſpondit: *Compos factus votorum meorum, P. C. quid aliud habeo Deos immortales precari, quàm ut hunc conſenſum veſtrum ad ultimum vitæ finem mihi perferre liceat?*

Atque Princeps.] Cornel. Tacit. Annal. initio. *Lepidi atque Antonii arma in Auguſtum ceſſere: qui cuncta diſcordiis civilibus feſſa nomine Principis ſub Imperium accepit.* Et Dio lib. 53. ita ſcribit: *Princeps Senatus dictus eſt ſexto Conſulatu; eo more, qui integro etiamnum Populi in Repub. ſtatu, receptus erat.*

Neu ſinas Medos equitare inultos
Te Duce, Cæſar.

INTERPRETATIO.

auctoriſque; neque patiaris, ô Cæſar, *te imperante, Medos impunè in equis vagari;*

ANNOTATIONES

51. *Medos.*] A Medis ad Perſas, & ab his ad Parthos tandem Orientis Imperium tranſiit. Hinc promiſcuè tria vocabula iſta uſurpantur ſæpiùs ab Horatio.

Inultos.] Tunc populis iſtis inferre bellum meditabatur Auguſtus. Vide Od. 19. hujus libri.

Equitare.] Equitatu ſuo Romanis inſultare. Vel quod urbana etiam negotia equitando Parthi obirent, *Strabone* teſte.

ODE III.

Navi, quâ Virgilius Athenas vehebatur, precatur incolumitatem: deinde in hominum temeritatem invehitur.

SIC te Diva potens Cypri,
Sic fratres Helenæ, lucida ſidera,

INTERPRETATIO.

ITA te ſalvam ducant Cypri Domina, & Helenæ fratres aſtra fulgentia,

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus Choriambicus trimeter, conſtans è ſpondeo, choriambo & pyrrichio. Ita ſcanditur:

Sic tē | Diva pŏtēns | Cyprī |

Alter quiſque verſus eſt Choriambicus Aſclepiadeus tetrameter: conſtans è ſpondeo, duobus choriambis & pyrrichio:

Sīc frā | trēs Hĕlĕnæ | lūcĭdă sī | dĕră |

1. *Sic te Diva, &c.*] Venuſtatis & elegantiarum plena eſt hæc Ode: voces habet & ſententias perinde graves, exempla inſignia, oratoriam tractationem egregiam. Denique hîc triumphat Heroicus ille ſpiritus, quem in Poëta noſtro laudat Quintilianus, ut Lyricorum ferè unum legi dignum exiſtimet.

Sic.] Particula eſt adjurantis & voventis. Sic te Dii ventique integram ſervent precor, inquit, ut tu ſoſpitem deferas Virgilium, ô navis. Ille navigationem inſtituebat Athenas jam quinquagenario major, ut divino Æneidos operi coronidem imponeret.

Diva potens Cypri.] Venus, quæ præcipuos habebat honores apud Cyprum Inſulam maris Mediterranei, Ciliciam inter & Syriam. Variis illa dominis ſubinde paruit: à Turcis denique eſt occupata, & erepta Venetis anno 1570. Cur autem invocatur Venus, ut faveat naviganti? An, quod opinatur Marcilius, ejus numen in puppi appictum, & navis inſigne erat & tutela? an quod Veneris ſtella navigantibus utilis? an quod fabulantur è maris ſpumâ procreatam in mare jus & imperium obtinere? Virgil. Æneid. 5. Neptunus ita Venerem alloquitur:

Fas omne eſt, Cytherea, meis te fidere regnis,
Unde genus ducis.

Ovid. Epiſt.

Illa (Venus) *dedit faciles auras ventoſque ſecundos,*
In mare, nec mirum, jus habet orta mari.

2. *Fratres Helenæ.*] Caſtor & Pollux. Leda Tyndari Laconiæ Regis uxor, ut aiunt, ova duo peperit, è quorum altero prodierunt Pollux & Helena immortales è Jove nati, ex altero Caſtor & Clytemneſtra mortales è Tyndaro. Hinc illi Tyndaridæ vocantur à Latinis quidem, à Græcis verò Jovis filii, Διόσκουροι. Porrò quod à Piratis ac prædonibus mare, dum viverent, liberaſſent, à Neptuno dicuntur adepti eſſe poteſtatem naufragis opitulandi. Hinc σωτῆρες dicti: & hinc *lucida ſidera:* in aſtris nimirum recenſentur Caſtor & Pollux: eorumque ſtellæ cùm ſimul apparent, ſalutares; cùm ſolitariæ, graves & noxiæ creduntur. Arnobius ignes ſeu fulgores marinos vocat. Vide Plin. lib. 2, cap. 37. Hygin. lib. 2. &c. & infrà Od. 12. hujus libri Annot.

Ventorumque regat pater,
Obſtrictis aliis, præter Iapyga,
Navis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem, precor;
Et ſerves animæ dimidium meæ.
Illi robur & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci

INTERPRETATIO.

& parens ventorum, concluſis reliquis, excepto Iapyge; O navis, quæ debes Virgilium tibi commiſſum, oro ut eum ſoſpitem applices ad littus Athenienſe, ac tuearis partem *dimidiam animæ meæ. Is profectò circa cor habebat lignum treſque æris* laminas, *qui primus*

ANNOTATIONES.

3. *Ventorum pater.*] Jovem intelligit Marcilius, quia veteribus Phyſicis Jupiter eſt aër agitatus & fluens, adeoque id quod ventum appellamus. Alii meliùs exponunt de Æolo, qui ventorum rex & pater dictus, quod ventorum aſtrorumque rationem apprimè calluerit. Is regnavit Iliacis temporibus apud Inſulas Æolias, quæ & Vulcaniæ, Italiam inter & Siciliam poſitæ. Plin. lib. 3. cap. 8. & 9.

4. *Obſtrictis aliis.*] Cæteri venti minimè propitii retineantur, unus emittatur Iapyx Virgilio commodus in fines Atticos properanti. Alludit Horatius ad utrem Ulyſſi ab Æolo donatum, in quo venti erant incluſi, præter Zephyrum navigationi ejus utilem. Quidam legunt, *obſtructis*, ſed malè. Homer. modò cit. Odyſſ. 10. κατέδησε, *ligavit.* Virgil. Æn. 1. incluſos carcere ventos pariter canit.

Iapyga.] Ventus ille ex Apuliæ finibus proficiſcitur, adverſus Eurum flat, idem propemodum atque Caurus, in Græciam proinde ex Italiâ ſolventibus planè utilis. Vide Gell. lib. 2. cap. 22.

6. *Virgilium.*] Huic cum Poëta noſtro familiaritas maxima, ut mirum non abs re videatur, quod nullam fecerit uſquam mentionem Lyricorum Principis Heroicorum ille Princeps.

Finibus Atticis.] Attica regio Helladis in angulo Orientali & Auſtrali, ubi longè præclariſſima & nominatiſſima civitas caput extollit, *Athenæ omnium doctrinarum inventrices.* Cic. 1. de Orat.

8 *Animæ dimidium meæ.*] S. Aug. Confeſſ. lib. 4. cap. 6. *Benè*, inquit, *de amico ſuo dixit quidam*, dimidium animæ meæ: *Nam ego ſenſi animam meam & animam illius unam fuiſſe animam in duobus corporibus: & ideò mihi horrori erat vita, quia nolebam dimidius vivere*, &c. altero ſcilicet mortuo. Vide Perſ. Sat. 5. v. 22. & infrà lib. 2. Od. 17.

9. *Illi robur & æs triplex, &c.*] Is habebat cor ligno quovis & ære durius, χαλκεοκάρδιος Theocrit. Idyll. 13. huic ferreum pectus erat, qui primus auſus eſt mari ſe credere, atque, ut canit Juvenalis Sat. 12. v. 57.

Ventis animam committere dolato
Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor aut ſeptem, ſit latiſſima teda.

Sophocles in Antigone ait multa quidem cerni ſtupenda, at nihil magis quam quod homo fluctus tumidos naviculâ tamen ſubire non formidet. Vide Plin. Procem. lib. 19.

Robur.] Pro qualibet re duriori uſurpatur. Virgil. Æneid. 7.

æternaque ferri
Robora,

Commiſit

Commiſit pelago ratem
Primus: nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec triſtes Hyadas, nec rabiem Noti;
Quo non arbiter Adriæ
Major, tollere ſeu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,

INTERPRETATIO.

mari ſævo credidit navim frangi facilem, neque metuit Africum violentum cum Boreâ pugnantem, neque Hyadas noxias, neque furorem Auſtri: quo nullus eſt dominator in Adriatico mari *potentior, ſive concitare ſive placare fluctus velit. Quod mortis genus formidavit*

ANNOTATIONES.

12. *Primus.*] Typhis Bœotius, inquiunt, à Pallade edoctus navim primus fabricavit, quæ Argo dicta eſt; eâque Colchicam expeditionem eſt aggreſſus Jaſon. Vide Plin. lib. 7. cap. 56. Conſtat tamen ante illud tempus fuiſſe navigatum. Teſtis Herodotus de Phœnicibus & Græcis. Ex Athen. lib. 15. cap. 13. Janus navigia primus reperit. Ex Thucyd. & Libanio primi Corinthii naves concinnarunt.

Africum.] Meridionalem ventum, Aquilonibus proinde colluctantem. De eo jam Od. 1.

14. *Triſtes Hyadas.*] Ab *ὕειν pluere* dictæ ſunt, quod pluvias ferant ex ſtellæ ſeptem in fronte Tauri collocatæ: Latinis Suculæ vocantur. Cic. 2. de Nat. Deor. n. 111.

Rabiem Noti.] A Meridie flat Notus, nebuloſus & humidus, & hinc nomen; nam Græcè *νοτὶς humor* dicitur. Vide Gell. jam cit. lib. 2. cap. 22.

15. *Quo non arbiter Adria major.*] Ratio patet ex rerum ſitu & naturâ lib. 3. Od. 3. *dux inquieti turbidus Adria.* Atqui hypercriticè Jul. Scaliger, *Auſtrum*, inquit, *præter cæteros ventos ſummum habere imperium in mare Adriaticum ſcribit, Horatius: quod eſſe falſum intelliget quiſquis ſciet Adriaticum rectà excurrere in Vulturnum, cujus impetu etiam creſcit Ionio ſubinvecto Adriaticum. Borea quoque ſubjectum eſt qui ex alto ſpirat . . . . . Auſter autem ex devexiore parte flans Apanino frangitur: quamobrem non ſubruit, ſed radit. &c.* At Parthenius ex Petro Medinâ Hiſpano, qui rei Nauticæ & ventorum rationem luculenter inveſtigavit, egregiè Poëtam noſtrum tuetur & vindicat: *Auſtrum*, inquit, *arbitrum Adriæ rectè ait Horatius.* Nam etſi non omninò in Notum excurrat Adriaticum mare, ut ſcribit Scaliger, nihilominus ita ſe habet, ut non minus ab Auſtro quàm à Vulturno poſſit concitari. Enimverò principales quinque venti duas quartas habent; (ita loquuntur Nautæ & ventorum periti) ergo Vulturni quartæ duæ ſunt, una ad Subſolanum, altera ad Auſtrum reſpicit. Porrò hujuſmodi venti principales & integri octo referuntur; intra quos alii ſunt quos medios vocant, *non profectò quod minori ſpiritu ac vehementiâ ferantur quàm illi, ſed quod in eorum medio deſcribantur.* Itaque tam vehementes eſſe quartas quàm principales, perſpicuum fit. Hæc illi.

Adria.] Adria ſeu Adriaticum mare, hodie Sinus Venetus inter Italiam, Græciam, Illyricumque, longè porrigitur ad Septentrionem.

17. *Quem mortis timuit gradum.*] Quidam tres gradus mortis afferunt, fatum, genituram, caſum: alii mortis acceſſus intelligunt: certè parum ad rem. Noſtra videatur interpretatio verior quo ſimplicior. Varia naufragorum mortis genera, ſi lubet accipe, fluctibus ſubmergi, à piſcibus devorari, ad rupes

Qui ſiccis oculis monſtra natantia,
Quid vidit mare turgidum, &
Infames ſcopulos Acroceraunia?
Nequicquam Deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabili
Terras, ſi tamen impiæ
Non tangenda rates tranſiliunt vada,
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude malâ gentibus intulit.

INTERPRETATIO.

qui ſine lacrymis aſpexit piſces *monſtroſes nantes, ac mare intumeſcens, & Acroceraunias rupes naufragiis famoſas? fruſtrà Deus providus terram ſegregavit à mari disjungendo: ſi naves ſceleratæ tranſeunt nihilominus vada minimè tentanda. Mortalium genus quidlibet aggredi non veretur, ferturque ad facinora prohibita. Temerarius Iapeti filius populis advexit ignem furto improbe.*

ANNOTATIONES.

allidi, vel in ſcopulos inſulamve deſertam ejici, ibique omni ope deſtitutum contabeſcere & mori. Prætereà contingit aliquando navigantes tempeſtate ingruente diſpelli ad barbaras oras, ubi vel ab Antropophagis dilaniantur, vel Idolis mactantur: quo quidem fati genere tantùm non abſumpti ſunt Oreſtes & Pylades apud Tauricam regionem. Vide Euripid. Iphigen. in Tauris: item noſtras annotat. lib. 3. Od. 4. v. 33. ad eas voces: *Britannos hoſpitibus feros.* Adde & aliud, navi etiam integrâ, periculum moriendi vel ſiti vel fame reflantibus & contrariis diu ventis nimirùm in navigatione longiori: ſive cùm aqua dulcis jam rara ad dimenſum diſtribuitur ſiticuloſis: ſive cùm deficientibus omnibus cibariis, navigantium unus vel aliorum conſpiratione vel ſorte aſſumitur jugulandus, urgente ſcilicet extremâ neceſſitate alimento cæteris futurus. Quod nec cogitari poteſt abſque horrore.

18. *Monſtra natantia.*] Cete grandia & immania. Juvenal. Sat. 14. *Oceani monſtra.*

20. *Acroceraunia.*] Excelſi in Epiro montes, quod crebro fulmine percutiantur eorum faſtigia, ſic dicti. *κεραυνὸς fulmen, ἄκρον ſummum.* Hic deſignat Horatius Acroceraunium Promontorium Ionio mari imminens, vulgò, *Capo della Chimera*, aliis *Capo della Lengueta.* In Epiro ſitum eſt, non procul Albaniæ finibus.

21 *Nequicquam Deus abſcidit, &c.*] Voluit Deus pericula maris arcere ab hominibus; ipſi verò illis ſe ultrò committunt. Benè Poëta Græcus ait: quantò eſt dulcior mater quam noverca, tanto eſſe terram mari optabiliorem. Bias autem ſapienter dicebat, nec vivis nec mortuis accenſeri navigantes debere.

25. *Omnia perpeti*] Quælibet agendo patiendoque moliri, ut nihil grave aut arduum videatur.

27. *Iapeti genus.*] Prometheus, de quo poſteà Ode 16. & lib. 2. Od. 13. Scribit Theophraſtus, idcircò dici Prometheum hominibus dediſſe ignem Cœlo dereptum, quia Philoſophiam ac lumen vitæ intellectualis, quæ divina eſt, mortalibus invexit. Ex Cic. Tuſc. 5. & aliis. Prometheus Caucaſo affixus fingitur, quod ex eo monte altiſſimo ſiderum naturam ac motum ſtudioſè contemplaretur: ibique cœleſtium cognitioni ſedulò incumberet. Et quod exinde fulminum rationem perſcrutatus hominibus indicaſſet, fabulati ſunt ignem cœleſtem ab

Poſt ignem ætheteâ domo
    Subductum, macies, & nova febrium
Terris incubuit cohors:
    Semotique priùs tarda neceſſitas
Lethi corripuit gradum.
    Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis.
    Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum eſt.
    Cœlum ipſum petimus ſtultitiâ: neque
Per noſtrum patimur ſcelus
    Iracunda Jovem ponere fulmina.

INTERPRETATIO.

Poſt ignem cœlo ſubreptum terras invaſit macies & frequentia morborum inſolita: atque ſera neceſſitas mortis anteà dilata paſſum acceleravit. Dædalus per inanem aërem volare tentavit alis homini non conceſſis. Vis Herculis ſibi patefecit aditum ad Inferos. Nihil eſt hominibus intentatum. Cœlum ipſum affectamus per dementiam. Et noſtris criminibus non ſinimus Jovem iratum dimittere fulmina,

ANNOTATIONES.

eo ſurreptum ac in terras delatum. Denique vultur ſeu aquila cor illius vellicans optimè ſignificat anxietatem animi naturæ arcana rimantis & non ſine labore inveſtigantis. Eccleſ. 1. *In multâ ſapientiâ multa indignatio.......... labor & afflictio ſpiritus: & qui addit ſcientiam addit & laborem.*

29. *Poſt ignem ætheteâ, &c.*] Animadverte expreſſa fabulis Adæ peccatum, peccatique ſtipendia, mortem, morbos, moleſtias, &c. ex Heſiodo, cùm ignem furatus eſſet Prometheus ad animandas ſtatuas è luto à ſe fictas, iratus Jupiter Pandoram in terras miſit, quæ apertâ pyxide mala omnia diffudit.

31. *Tarda neceſſitas.*] Melioribus ſeculis vita erat homini diuturnior. S. Cyprian. Ep. 11. S. Auguſt. lib. 1. de Civ. cap. 14. Porrò ex ſacris codicibus noverant Ethnici productiorem ac longiorem fuiſſe vitam primis hominibus. Plin. procem. lib. 14. *Quando voluptas vivere cœpit, vita ipſa deſiit.*

34. *Dædalus.*] Is faber Athenienſis peritiſſimus erat & perquàm ingenioſus. multa quidem invenit: navi primus dicitur vela, malum, antennas impoſuiſſe. Pauſanias in Bœoticis. Plin. lib. 7. cap. 56. jam cit. Inde fabulati ſunt Dædalum pennis ſibi cerâ compactis avolaſſe Minoia regna fugientem, de quo Virg. Æneid. 6. v. 14. Ovid. Metam. 8. Diodor. Sic. lib. 5. cap. 13. &c.

36. *Perrupit Acheronta Herculeus labor.*] Is Inferorum fluvius pro ipſis inferis non rarò ponitur ſynecd. de Hercule, ejuſque laboribus, alibi nos, cit. verò Diodor. fusè lib. 5. cap. 2. &c.

38. *Cœlum ipſum petimus.*] Sic Phaëton, de quo lib. 4. Od. 11. Sic Gigantes, de quibus lib. 2. Od. 12. & 19. lib. 3. Od. 4. &c.

AD L. SEXTIUM,

ODE IV.

Veris deſcriptio : vitæ brevitas : carpendæ voluptates.

SOLVITUR acris hyems gratâ vice veris & Favonî :
Trahuntque ſiccas machinæ carinas :
Ac neque jam ſtabulis gaudet pecus, aut arator igni :
Nec prata canis albicant pruinis.
Jam Cytherea choros ducit Venus, imminente Lunâ :

INTERPRETATIO.

ASPERA hyems relaxatur jucundâ viciſſitudine veris ac Zephyri : & machinæ deducunt in mare naves ſiccas : jamque nec greges amant ſtabula, nec agricola focum ; neque prata albeſcunt pruinis candidis. Nunc Venus Cytherea choreas agit ad Lunam ſuper

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos, unica verò ſui generis. Primus quiſque verſus eſt Dactylicus Archilochius heptameter. Quatuor primi pedes ſunt vel dactyli vel ſpondei : tres ultimi ſunt trochæi. Sic :

Sōlvĭtŭr | ācrĭs hy | ēms grā | tā vĭcĕ | vēris | & Fă | vōnī |

Secundus quiſque verſus eſt Archilochius, conſtans è penthemimeri Iambicâ. Primus pes ſpondeus vel Iambus : ſecundus ſemper Iambus, cum ſyllabâ : tres poſt eâ ſequuntur trochæi : ſic

Trăhūnt | quĕ sīc | cās | māchĭ | næ că | rīnās |

Nonnulli tricolon faciunt Odem hanc, & ſic diſtinguunt verſus :

Solvitur acris hyems gratâ vice
Veris & Favoni :
Trahuntque ſiccas, &c.

1. *Solvitur, &c.*] Terra quæ priùs hyeme & frigore ſtricta fuerat, jam reſolvitur & aperitur grato reditu vernæ tempeſtatis : in quâ & areolæ florum explicant ſeſe ; & mare gelu antè præcluſum jam adiri & navigari poteſt. Veris deſcriptionem, ſi lubet, pete, Lector, è Virgil. Georg. 2. v. 324. & ſeq.

Favonî.] Favonius, à *fovendo* vel *favendo* dictus, idem qui Zephyrus, qui ventus flare incipit, initio veris. Vide lib. 3. Od. 1. Annot. ad vocem, *Zephyris.*

2. *Trahuntque ſiccas. &c.*] Jam machinis ad mare ſubducuntur naves quæ per hyemem in ſicco poſitæ fuerant, extra aquam, in navalibus. *Machinæ*, inſtrumenta quibus graviores quæque moles faciliùs moventur. Nonius Marcell. palangas vocat, & ſic deſcribit : *palangæ*, inquit, *dicuntur fuſtes teretes, qui navibus ſubjiciuntur, quando attrahuntur ad pelagus ; vel cùm ad littora ſubducuntur.*

5. *Cytherea.*] Cythera hodie *Cerigo*, Inſula maris Ægæi ad oram Peloponneſi. In eâ templum Veneri antiquiſſimum. Inde *Cytherea* cognomen.

Choros ducit Venus imminente Lunâ.] Novilunii lætitiam & ſacra hic plures notari volunt, ſicut lib. 3. Od. 19. v. 9. At alii Calendas Apriles Veneri ſacras intelligunt, qui menſis ab aperiendo dictus convenit iis quæ initio hujus Odes afferuntur. Alii Calendas Martias accipiunt, ſive matronalia, de quibus Ovid. Faſt. 3. Nam quanquam matro

Junctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede, dum graves Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ.
Nunc & in umbroſis Fauno decet immolare lucis,
Seu poſcat agnam ſive malit hœdum.

INTERPRETATIO.

lucentem: Charites verò cum Nymphis pulſant terram modò hoc modò ille pede, dum Vulcanus fervens accendit fornaces operoſas Cyclopum. Nunc juvat caput unguentis *delibutum coronare vel myrto virenti, vel flore quem producit tellus aperta. Nunc etiam convenit Fauno ſacrificare in lucis opacis, ſive petat agnam ſive hœdum.*

ANNOTATIONES.

narum iſte feſtus, inquit Marcilius, & nihil pertinebat ad viros auſteros quidem & negotioſos: verùm lætus erat hilarioribus quoque nepotulis Veneriis, ut Flacco & ſimilibus, paratis ſemper catillare partem lætitiæ inter Veneres illas: & gaudentibus ſpectare Nympharum choreas ac mulierum cœtus & choros.

Imminente Lunâ.] Incipientem Lunam intelligunt Interpretes mox citati: nobis verò magis placent alii qui Lunam provectiorem ac deſuper lucentem explicant, adeoque nolunt ipſas hic accipi Calendas vel Martii vel Aprilis.

6. *Junctaque Nymphis Gratiæ, &c.*] Cum Venere tripudiant & ſaltant Nymphæ, Gratiæque tres, Aglaia, Euphroſyna, Thalia. Sannazar:

Tum manibus ſimul implicitis per gramina feſtas
Exercent choreas: alios alieſque reflexus
Inter ſe læta repetunt: nunc corpora librant
In ſaltus: nunc molle latus, nunc candida jactans
Brachia, & alternâ quatiunt veſtigia plantâ.

7. *Dum graves Cyclopum, &c.*] Dum Vulcanus in Ætna monte Jovi cudit fulmina æſtate ſequenti vibranda. *Cyclopes* ex Heſiod. Theog. Cœlo Terraque nati; ex aliis, Neptuni ex Amphitrite filii, Vulcano adeſſe miniſtri dicuntur & ferrariam exercere: alii aiunt Siciliæ populos fuiſſe barbaros & prædones. Vide Plin. lib. 7. cap. 2. init. & Virgil. Georg. 1. v. 471. & Æneid. 8. v. 418. & ſeq. Nomen à *κύκλος circulus*, & *ὤψ oculus*, quod unum haberent oculum in fronte inſtar circuli. Virgil. de Polyphemo, Æneid. 3. v. 635.

telo lumen terebramus acuto
Ingens, quod torvâ ſolum ſub fronte latebat,
Argolici clypei aut Phœbææ lampadis inſtar.

8. *Vulcanus.*] Is Junone Joveque natus, ob deformitatem dejectus eſt ab iis in Inſulam Lemnum, claudus è caſu factus; ubi officinam inſtituit ferrariam, quam tamen alii collocant in Ætna monte apud Siciliam; alii in Hierâ, quæ una eſt è Vulcaniis inſulis.

9. *Nunc decet aut viridi, &c.*] De myrto, deque coronarum & unguentorum uſu in conviviis apud veteres celebri, plura dicam poſtea. Vide ultimam Oden hujus libri.

11 *Fauno.*] Huic ruris Deo ſacrificabatur Idibus Februarii ex Ovid. Faſt. 2. Nimirum placabatur initio veris, ut propitius eſſet gregibus, qui tum foras incipiunt pabulatum educi. De illo Dionyſius Halicarn. lib. 1. Tull. de Nat. Deor. 2. Vide & lib. 3. Od. 18. v. 1. Annot.

12. *Seu poſcat agnam.*] Legunt alii, *agnâ, &c.* & magis latinitati & elegantiæ congruum volunt. Certè nodus in ſcirpo.

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
 Regumque turres. O beate Sexti,
Vitæ ſumma brevis ſpem nos vetat inchoare longam.
 Jam te premet nox, fabulæque Manes,
Et domus exilis Plutonia: quò ſimul mearis,
 Nec regna vini ſortiere talis:
Nec tenerum Lycidam mirabere, quo calet juventus
 Nunc omnis, & mox virgines tepebunt.

INTERPRETATIO.

Mors pallens æquali pede diruit egenorum caſas atque Regum palatia. O fortunate Sexti, breve ſpatium vitæ prohibet nos incipere ſpem diuturnam. Statim urgebunt te tenebræ, & Inferi celebratiſſimi, & Plutonia domus levis: ad quam ubi deveneris, neque talorum jactu eliges regem conviviis, neque admiraberis Lycidam delicatulum, cujus amore *ardent jam cuncti juvenes, & paulò pòſt puellæ ferveſcent.*

ANNOTATIONES.

13. *Pallida mors æquo, &c.*] Claudian.
Omnia mors æquat.

14. *O beate Sexti.*] Lucius Sextius, vel Seſtius, ille eſt qui tam fidelem Bruto etiam profligato amicitiam ſervavit, ut & probaretur ab Auguſto, & conſul poſt ipſum fuerit ſubſtitutus cum Cn. Calpurnio Piſone, ann. U. C. 730. Vide Dion. lib. 43. Sigon. &c.

15. *Vitæ ſumma brevis, &c.*] Non debemus mortales vitam ſperare diuturnam.

16. *Nox.*] Mors, tenebroſique Inferi. Infrà Od. 28. *Omnes una manet nox.*

Fabulæque Manes.] Infernales Dii per antiphraſin *Manes*, id eſt boni dicti, ſæpiùs uſurpantur pro ipſis Inferis, de quibus tam multa fabulantur & jactant. Vide Epod. 5. v. 94.

17. *Domus exilis.*] Plutonis domum anguſtam ob frequentiam animarum eò deſcendentium, nonnulli interpretantur. Sed meliùs alii referunt ad exilitatem umbrarum ſive animarum oculos fugientium. Homer.

νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα.

Capita mortuorum levia & evanida. Virgil. Æneid. 6. v. 269.

Domos Ditis vacuas & inania regna.

Quò ſimul mearis.] Cùm illuc perveneris jam non licebit luxuriari, indulgere genio, convivia celebrare, &c.

18. *Nec regna vini ſortiere talis.*] In conviviis eligebant veteres regem ſeu bibendi magiſtrum, cui parebant convivæ omnes: eaque electio fiebat ſorte & talorum jactu. De eo nos ampliùs lib. 2. Od. 7. in fine, ad ea verba, *quem Venus arbitrum dicet bibendi?* Meminit Plautus Aſinar. Scen. 14. Curcul. Scen. 6. Stich. Scen. 12. Cicer. in Verrem 5. *Iſte Prætor ſeverus ac diligens qui Populi Romani legibus nunquam paruiſſet, iis legibus quæ in poculis ponebantur obtemperabat.* Plutarchus in Apophthegm. refert Ageſilaum in compotatione magiſtrum convivii ſorte creatum requirenti pocillatori, quantum cuique miniſtraret vini, reſpondiſſe: *ſi multum vini adeſt, quantum quiſque petierit: ſi parum, ex æquo omnibus.* Cornel. Tacit. Annal. 13. feſtis Saturno diebus, inter alia æqualium ludicra regnum luſu ſortientium, evenerat ea ſors Neroni. Hic itaque convivii præfectus & rex dictus eſt. Arrian. in Epicteto, in Saturnalibus ſortitione factâ, Rex ita jubet: *tu bibito, tu ſufundito, tu abito, tu venito.*

Talis.] De talis ac teſſeris jam diſſerui ad Perſ. Sat. 3. v. 48. & 49. dicam & aliquid ad lib. 2. Od. 7. v. 25. De his accuratè Meurſius.

19. *Tenerum Lycidam.*] Formoſum puerum, quem deperibat Seſtius.

20. *Tepebunt.*] Miſsâ quorumdam interpretatione ſubtiliori, ſic explico: puellæ mox inardeſcent amore Lycidæ pueri, cum adoleverit.

AD PYRRHAM,

ODE V.

Miſeros eſſe amatores Pyrrhæ, ſe ex ejus illecebris velut è naufragio enatâſſe.

QUIS multâ gracilis te puer in roſâ
Perfuſus liquidis urget odoribus
Grato, Pyrrha, ſub antro?
Cui flavam religas comam,
Simplex munditiis? Heu, quoties fidem,
Mutatoſque Deos flebit, & aſpera
Nigris æquora ventis
Emirabitur inſolens,

INTERPRETATIO.

QUIS adoleſcens exilis, delibutus unguentis ſuave olentibus, te amplectitur, ô Pyrrha, multas inter roſas ſub jucunda ſpecu? Cujus gratiâ flavos crines nodo colligis ornatu ſimplex? Eheu quoties deplorabit violatam à te *fidem, Deoſque inconſtantes, & non aſſuetus ſtupebit mare ſævum atris procellis,*

ANNOTATIONES.

Hæc Ode eſt tricolos tetraſtrophos. Priores duo verſus Aſclepiadei ſunt, ut in Ode primâ,

Mœcenas atavis edite regibus.

Tertius quiſque eſt Pherecratius heroïcus trimeter, è ſpondeo, dactylo, ſpondeo: ſic;

Grātō | Pyrrhă sŭb | āntrō |

Quartus eſt Glyconius, qualis eſt iſte Odes præcedentis,

Sic te Diva potens Cypri.

1. *Quis multa. &c.*] Merum nectar eſſe hanc Oden, agnoſcit Scaliger hypercrit.

Gracilis.] Tenuior, non obeſus. Gallicè *de belle taille*. Terent. Eunuch. Act. 2. Scen. 3. *Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum, quas matres ſtudent demiſſis humeris eſſe, vincto corpore, ut graciles ſient. Si qua eſt habitior paulò; pugilem eſſe aiunt, deducunt cibum. Tametſi bona eſt natura, reddunt curaturâ junceas.*

3. *Pyrrha.*] Meretrix formoſa.

Sub antro.] Sub fornice.

4. *Cui flavam religas. &c.*] Ex more puellarum Lacænarum. Vide lib. 2. Od. 11. in fine.

5. *Simplex munditiis.*] Veſtes non habens nimis exquiſitas aut magnificas: ſine mundo muliebri. Terent. Phorm. *Virgo pulcra: & quæ magis diceres, nihil aderas adjumenti ad pulcritudinem. . . . . Veſtitus turpis. &c.*

*6. *Mutatoſque Deos.*] Venerem, Cupidinem, anteà faventes, poſtmodum verò contrarios.

Aſpera nigris æquora. &c.] Allegoriam adverte perpulcram. Plaut. *mulier mare acerrimum.* Sicut in mari ventus, ita ſæpè amantis animus derepente mutatur.

8. *Emirabitur.*] Vocem hanc reprehendit graviter Scaliger, levi profectò ratione.

Inſolens.] Inſuetus. Cicer. de Orat. 1. *ea requiruntur à me, quorum ſim in-*

Qui nunc te fruitur credulus aureâ ,
Qui ſemper vacuam , ſemper amabilem
Sperat , neſcius auræ
Fallacis ! Miſeri quibus
Intentata nites. Me tabulâ ſacer
Votivâ paries indicat uvida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

INTERPRETATIO.

qui te nunc amabili potitur , facilè confiſus te fore ſemper vacantem , ſemper gratam , ignorans ventos inſtabiles ? O infortunati , quibus haud expertis fulges ! murus ſacratus oſtendit me tabellam ex voto , & veſtes madidas affixiſſe in æde *Numinis mari dominantis.*

ANNOTATIONES.

ſolens & ignarus. Cæſar Bell. Civil. lib. 2. *Erat in oppido multitudo inſolens belli , diuturnitate otii.*

9. *Aurea.*] Pretioſa velut aurum , chara , optabiliſ.

10. *Semper vacuam.*] Alios amatores non habentem.

11. *Neſcius auræ fallacis.*] Nondum ſciens quàm crebra ſint amantium perjuria. Virgil. Æneid. 4. v. 570.

Varium & mutabile ſemper Fœmina.

12. *Miſeri quibus. &c.*] Eheu quàm ſunt infelices ii qui te amant , neque nôrunt quàm ſis futura paulò pòſt acerba & immitis.

13. *Me tabula ſacer. &c.*] Ego quidem tali è naufragio evaſi , nec impunè. Pyrrham deperii quoque , ſævam expertus , poſt multa mala tantum non perii.

Tabula ſacer , &c.] Solebant naufragi pro ſervatâ vitâ gratias referre Diis , imprimiſque Neptuno : unde & in ædibus ſacris appendebant tabellam in quâ depictum erat ſuum naufragium : item veſtimenta in quibus enataranτ. Virgil. Æneid. 12.

Votas ſuſpendere veſtes.

Juvenal. Satir. 12. v. 27.

Votivâ teſtantur fana tabellâ

AD AGRIPPAM

AD AGRIPPAM,

ODE VI.

Bellicas ejus laudes à Vario ſcribi oportere : ſe eſſe conviviis tantùm & amoribus canendis aptum.

SCRIBERIS Vario fortis, & hoſtium

INTERPRETATIO.

VARIUS *Homerici cantûs ales te dicet*

ANNOTATIONES

Hæc Ode eſt dicolos tetraſtrophos, Tres primi verſus Aſclepiadoi, qualis iſte,
Mæcenas atavis edite regibus.
Quartus quiſque verſus eſt Glyconius, ut
Sic te Diva potens Cypri.

1. *Scriberis vario, &c.*] Res à te in bello præclarè geſtas deſcribat ſummus quiſque Poëta; non ego tenuis. Obſerva, lector, quemadmodum ſe Horatius eximit à triviali laudantium conſuetudine, qui tum ſe bellè feciſſe exiſtimant cùm per ſingula laudum capita diligenter ne dicam inſulsè ierint.

Vario.] L. Varius Poëta non è vulgo ſcripſit Auguſti Panegyricum, Tragœdias, & alia quædam : Thyeſtem ejus cuilibet Græcorum poſſe comparari affirmat Quintil. lib. 10. ad nos pervenerunt pauca tantùm fragmenta. Macrobius lib. 6. cap. 1. Virgilium è Vario nonnulla imitatum oſtendit : hoſque illius refert verſus de Morte :

Vendidit hic Latium populis, agroſque Quiritum
Eripuit : fixit leges pretio atque refixit.

Item,

Incubet & Tyriis, atque ex ſolido bibat auro.

Item :

Quem non ille ſinit lentæ moderator habenæ
Quà velit ire, ſed anguſto priùs ore coercens,
Inſultare docet campis fingitque morando.

Item :

Ceu canis umbroſam luſtrans Cortinia vallem,
Si veterit potuit cervæ comprehendere luſtra;
Sævit in abſentem, & circum veſtigia luſtrans,
Æthera per nitidum tenues ſectatur odores.
Non amnes illam medii, non ardua tardans :
Perdita nec ſeræ meminit decedere nocti.

Nonnulli ex Servio perperam ſcribunt hunc eſſe Varium, cujus meminit Virgilius Eclogâ 9. verùm hallucinantur. Illic enim legere oportet : *neque adhuc Varo videor digna dicere* : ſicut eſt paulò antè : *Vare tuum nomen, &c.*

Fortis & hoſtium victor.] Vell. Paterc. lib. 2. *M. Agrippa virtute nobiliſſimus, &c.* Cornel. Tacit. Annal 1. init. *M. Agrippam ignobilem loco, bonum militiâ, & victoriæ ſocium geminatis Conſulatibus extulit; mox defuncto Marcello generum ſumpſit* Auguſtus nempè. Senec. Epiſt. 94. *M. Agrippa vir ingentis animi, qui ſolus ex his quos civilia bella claros potenteſque fecerunt, felix in publicum fuit : dicere ſolitus erat, multum ſe huic debere ſententiæ :* Concordiâ parvæ res creſcunt, diſcordiâ maximæ dilabuntur.

Victor, Mæonii carminis alite,
Quam rem cumque ferox navibus, aut equis
Miles, te duce, geſſerit.
Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec gravem
Peleidæ ſtomachum, cedere neſcii,
Nec curſus duplicis per mare Ulyſſei,

INTERPRETATIO.

ſtrenuum & victorem hoſtium, & quicquid milites te imperante fortiter egerunt navibus aut equis: nos, ô Agrippa, nec iſta ſcribere, neque acrem iram Achillis cedere neſcientis, nec errores maritimos Ulyſſis doloſi, neque fami-

ANNOTATIONES.

2. *Mæonii carminis alite.*] *Alite*, quaſi volucri grandiore, ceu Cycno, cantum ſublimem pariter & ſonorum tollente. Sic Theocrit. Poëtas vocat *ὄρνιχας μουσᾶν aves Muſarum.* Non moror aliorum interpretationem, *alite*, pro pennâ, calamo, ſtylo. *Mæonii carminis.* Mæonis filius, aut fortè è Mæoniâ regione Aſiæ Minoris, urbe Smyrnâ, oriundus erat Homerus, qui heroïci carminis Princeps & quaſi Deus. Hinc Mæonium carmen pro Epicæ, Heroïcæ, eximiæ Poëſeos facultate & ſpiritu, quibus præditum Varium Horatius indicat.

3. *Navibus, aut equis.*] Seu navali ſeu terreſtri prœlio, terrâ marique.

Equis.] Nam Gallos Germanoſque equitatus robore præſtantes debellârat Agrippa. Appian. lib. 1. Bell. Civil. Sext. Pompeium vicerat: res præclarè geſſerat in Hiſpaniâ, Thraciâ, Germaniâ: ac ſecundus Romanorum tranſgreſſus Rhenum fuerat: quare detulit ei triumphum Auguſtus Cæſar. Dio lib. 48. *Navibus.* Vell. Paterc. cit. lib. 2. *ædificandis navibus, contrahendoque milite ac remige, navalibuſque aſſueſcendo certaminibus atque exercitationibus, præfectus eſt M. Agrippa, virtutis nobiliſſimæ, labore, vigiliâ, periculo invictus, parendique ſed uni ſcientiſſimus aliis ſanè imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes poſitus, conſultiſque facta conjungens.* Et poſteà: *inſigni claſſica corona, quo Romanorum nemo unquam donatus erat, hoc bello Agrippa ſingulari virtute meruit.*

Meminit & Virgil. Æneid. 8. v. 681.

Parte altâ, ventis & Diis Agrippa ſecundis
Arduus agmen agens; cui belli inſigne ſuperbum
Tempora navali fulgent roſtrata coronâ.

Sueton. Octav. cap. 25. *M. Agrippam in Siciliâ poſt navalem victoriam cæruleo vexillo donavit.* huc & pertinet cuſus duplex denarius, quorum unus hinc Auguſti caput præferebat, illinc Agrippæ cum civicâ & roſtratâ coronâ. Alter exhibebat unâ parte Agrippæ caput roſtratâ coronâ exornatum, in aversâ verò Neptunus Delphinum manu dextrâ geſtans effictus erat.

4. *Te duce.*] Vell. cit. *navali primo prœlio apud Mylas, ductu Agrippæ pugnatum proſperè.* Vide Plin. lib. 16. cap. 4. Appian. & Dion. jam cit. Oroſ. lib. 6. cap. 5. &c.

5. *Gravem Pelidæ ſtomachum, &c.*] Achilles Pelei filius, *iracundus, acer, inexorabilis, nihil non armis arrogans,* ut ait noſter ad Piſon. nec cedit Græcorum legatis, nec Agamemnoni exercituum ſummo Imperatori ac Regum Regi: ſed nec Diis quidem. Nam & Apollini Hectorem protegenti minas intentat. Homer. Iliad. 10.

7. *Curſus per mare.*] Longam illam navigationem Ulyſſis. *Duplicis*, ſubdoli, fallacis, Græcis *διπλοῦς*, *duplex*, aliud nempè dicens, aliud ſentiens. Legunt aliqui *curſus duplices*, cum Priſciano lib. 1. & 7. referuntque ad Ulyſſis navigationem per Oceanum, & mare Mediterraneum; vel ad bis decennalem curſum: ſed apage. Animadverte, lector, Homero delatum honorem, cujus eſt Ilias de Achille, Odyſſea de Ulyſſe,

Nec ſævam Pelopis domum
Conamur, tenues grandia: dum pudor,
Imbelliſque lyræ Muſa potens vetat
Laudes egregii Cæſaris, & tuas
Culpâ deterere ingenî.
Quis Martem tunicâ tectum adamantinâ
Dignè ſcripſerit? aut pulvere Troïco
Nigrum Merionem: aut ope Palladis
Tydeiden Superis parem?
Nos convivia, nos prœlia virginum
Sectis in juvenes unguibus acrium
Cantamus vacui: ſive quid urimur,
Non præter ſolitum leves.

INTERPRETATIO.

liam crudelem Pelopis, parvi magna non tentamus; dum verecundia. & Muſa cithara non bellicoſa Præſes me prohibet laudes eximii Cæſaris atque tuas imminuere tenuitate ingenii. Quis pote-*rit celebrare, ut decet, Martem armatum loricâ adamantinâ, vel Merionem pulvere Troiano ſordidum, vel Diomedem æqualem Diis auxilio Minervæ? Nos epulas, nos certamina canimus puellarum ſectis unguibus ferocium adverſus adoleſcentes; ſive liberi ſumus, ſive ardemus* amore *aliquo, more* noſtro *inconſtantes.*

ANNOTATIONES.

8. *Sævam Pelopis domum.*] Tot homicidiis funeſtam. Pelops à Tantalo patre, Atreus & Agamemnon ab Ægyſto, Clytemneſtra ab Oreſte filio cæſi ſunt. Adde Thyeſtis liberos jugulatos ab Atreo, ipſique patri appoſitos in cibum, quod Sol ne videret, refugiſſe dicitur. Horatius notare vult hîc Thyeſten eximiæ artis Tragœdiam à Vario, ut jam antè dixi, compoſitam.

9. *Tenues grandia.*] Modeſtiam Horatius commendat ſuam.

10. *Imbelliſque lyræ.*] Atqui rebus etiam gravioribus idoneos verſus Lyricos, præſertim Alcaïcos, oſtendit Pindarus; noſterque ipſe pluribus Odis, maximè verò 4. 14. 15. lib. 4. &c. ad Piſones denique ſic ſcribit:

Muſa dedit fidibus Divos puerosque Deorum
referre.

13. *Martem tunica, &c.* Viros militares loricâ armatos forti & durâ, inſtar adamantis; vel ipſum Martem, quem Homerus æreâ induit loricâ.

15. *Merionem.*] Quemlibet virtute bellicâ glorioſum, Merionis ſimilem, apud Græcos tam inclyti, ut Marti par jactaretur. Homer. Iliad. 13.

14. *Pulvere Troico nigrum.*] In acie acriter dimicantem, & non indecoro pulvere Troiani campi coopertum & quaſi nigrum.

Ope Palladis Tydiden ſuperis parem.] Diomeden Tydei filium, quem ſuâ Pallas ope ſemper juvit, Diiſque non inferiorem præſtitit, ut & Mars & Venus ab eo vulnerati referantur: quin & immortalem fecit, & numero Caſtorum aſcripſit. Iliad. 5. v. 335. & 857. Pindar. Nem. Virgil. Æneid. 11.

Ferro cœleſtia corpora demens
Appetii, & Veneris violavi vulnere dextram.

17. *Nos convivia, &c.*] Nos res ludicras & tenuiora argumenta tractare duntaxat & canere amamus.

AD MUNATIUM PLANCUM,

ODE VII.

Aliis aliæ placent regiones ; ſibi verò præ cæteris Tiburtina. Vino diluendæ ſollicitudines.

LAUDABUNT alii claram Rhodon, aut Mitylenen,

INTERPRETATIO.

ALII *laudabunt illuſtrem Rhodum, vel Mitylenen,*

ANNOTATIONES.

Hæc Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt Hexameter heroïcus, quinque primi pedes ſunt vel ſpondei vel dactyli. Alter quiſque verſus eſt Dactylicus tetrameter, quatuor ultimos habens pedes verſûs Hexametri ſine heroici.

1. *Laudabunt alii.*] Elegans eſt verſibus hæc Ode, quam è duabus coaluiſſe volunt quidam : nimirùm novæ Odes initium ſtatuunt ad hæc verba : *Albus ut obſcuro, &c.* Veteres codices adſtipulantur, præfigentes iſtis novum hunc titulum : *Cohortatur Plancum ad hilariter vivendum.* Quicquid ſit, tota eſt ad L. Munatium Plancum, cujus patria Tibur, aut qui ſaltem villam habebat Tiburi proximam, proindéque ab Horatiano prædio non longè remotam. In priori Odes parte, per comparationem, Tiburtinæ regionis amœnitatem extollit Poëta ; in alterâ Plancum hortatur ut vino curas abſtergat : mituque exemplo viri fortis, Teucri nimirùm, qui graviores animi ægritudines vino temperavit. Vide poſteà Annot. ad vocem, *Plance.*

Claram Rhodon.] Rhodus Inſula Minoris Aſiæ, ad Cariæ oram, Emporium eſt nobile. *Clara* certè pridem, tum ob Coloſſum ſive Statuam Solis ſeptuaginta cubitis altam, & inter orbis miracula numeratam : tum propter ingentem ſignorum numerum ; atque *operum nobilitatem*, ut ait Gell. lib. 7. cap. 3. tum quia nunquam tot nubilis cœlum obducitur, quin aliquâ horâ Sol ibi cernatur, quod aſſerit Plin. lib. 2. cap. 42. Adde urbium pulcritudinem, portuum commoditatem, aëris ſalubritatem. Strabo lib. 14. ſcribit Rhodum ita præſtare cæteris, ut nullam poſſit huic parem nedum meliorem commemorare. Vide Diodor. Sicul. lib. 6. cap. 13. nec prætermittendum eſt, Rhodum mitti ſolitos Romanos juvenes diſcendæ facultatis oratoriæ gratiâ. Eò Tullius ipſe adiit, quem lege ad Attic. lib. 2. epiſt. 1. & in Bruto, n. 51. ubi ſic loquitur : *Hinc Aſiatici oratores non contemnendi quidem, nec celeritate nec copiâ ; ſed parum preſſi & nimis redundantes. Rhodii ſaniores & Atticorum ſimiliores.* Anno ſalutis reparatæ 1300. Equites Hieroſolymitani eam invaſerunt, indeque Rhodii appellati : ſervarunt ad an. 1522. quo à Turcis pulſi Melitam conceſſere, exinde Melitenſes cognominati.

Mitylenen.] Hæc urbs Leſbi inſulæ, cui & eadem appellatio, v. *Metelin*, à Cicerone commendatur Agrar. 2. *Et naturâ, & ſitu, & deſcriptione ædificiorum & pulcritudine in primis nobiles Mitylenæ : agri jucundi & fertiles, &c.* Vide & Strab. lib. 13. & Vitruv. lib. 1. cap. 6. ubi ſcribit eam urbem *eleganter & magnificè ædificatam, ſed non prudenter poſitam. In eâ quippe, dum flat Auſter, incolæ ægrotant ; dum Caurus, tuſſiunt ; cùm Septentrio, in ſalubritatem reſtituuntur.* Adde ei regioni

Aut Epheſum, bimariſve Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Inſignes, aut Theſſala Tempe.
Sunt quibus unum opus eſt, intactæ Palladis urbem

INTERPRETATIO.

vel Epheſum, aut muros Corinthi inter duo maria poſita, aut Thebas Baccho, vel Delphos Apolline inſignes, vel Tempe Theſſalica. Sunt Poëtæ, quorum unicus labor eſt laudare carmine continuo

ANNOTATIONES.

claritatem è natalibus Pittaci qui unus è ſeptem Græciæ Sapientibus, Alcæi Poëtæ, aliorumque illuſtrium hominum.

2. *Epheſum.*] Aſiæ Minoris iſta civitas in Ionia ſita eſt ad littus maris Ægæi & ſinus Ionii, versùs oſtia Cayſtri fluminis: portum habet valde commodum arcemque munitiſſimam. In ea celebratum eſt Concilium generale tertium anno ſalutis reparatæ 431. ſub Celeſtino Papa, adversùs errores Neſtorii hæreſiarchæ. Olim claruit Epheſinæ Dianæ templo toto orbe celebri: ab Amazonibus condita etiam fertur.

Bimariſve Corinthi mœnia.] Corinthus hodie *Coranto*, urbs Peloponneſi, in Iſthmo [illegible] medio ſita, inter duo maria Ægæum & Ionium; unde *Bimaris* dicitur: ære, & figulinâ celebratur: *totius Græciæ lumen* vocat Cic. pro lege Manil. & Agrar. 2. n. 86. ita ſcribit: *poſita Corinthus in anguſtiis atque in faucibus Græciæ, ſic ut terra clauſtra locorum teneret, & duo maria navigationi diverſa penè conjungeret, cùm pertenui diſcrimine ſeparentur.* Luxuriæ verò infamiâ laboravit adeò, ut Corinthiari dicerentur qui impudicè viverent. Lippis atque tonſoribus audita Lais meretrix ibidem famoſa, tamque pretioſa, ut Demoſtheni ſui copiam non niſi decem millibus drachmarum vendere vellet; quapropter abſtinuit ille & reſpondit, *tanti non emo pœnitere.* Ex illa natum eſt adagium: *Non licet omnibus adire Corinthum.*

3. *Baccho Thebas.*] Cadmus ædificavit eam urbem in Bœotia, nobilitavit maximè Bacchus ibi natus. Apollodor. lib. 3.

Apolline Delphos.] Parnaſſi juga, fons Caſtalius, at præ omnibus oraculum Apollinis, efferunt Delphos. Solin. Strabo lib 9. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 2. *Delphi*, inquit, *orbis umbilicus, commune omnium oraculum, in alto Parnaſſo urbs non mœnibus ſed abruptis rupibus munita, arduo ac difficili aſcenſu. Templum Apollinis cultu & religione longè celebratiſſimum intra urbem non manu extructa ſed nativa præcipitia munivere.* Hæc ille. Admirabilem porrò Gallorum ſtragem Brenno duce Delphos impiè oppugnantium, Apollinemque ſeſe acriter vindicantem, lege apud Juſtinum, lib. 24.

4. *Theſſala Tempe.*] Horum in Theſſalia locorum tanta fuit amœnitas, ut ſi quæ deinceps regio celebraretur, amœna velut Tempe diceretur. Illic Peneus fluvius inter Oſſam & Olympum decurrebat, colles erant dextra lævaque molliter incurvi, nemoroſæ convalles, &c. Vide Solin. Strab. lib. 9. Ælian. lib. 3. init. &c. nos iterum poſteà Od. 21. & lib. 3. Od. 1.

5. *Sunt quibus unum opus eſt, &c.*] Sunt Poëtæ qui ſemper canunt Athenas & olivam Palladi ſacras, nihilque norunt ſcribere præter Neptuni ac Minervæ certamen de nomine Athenis imponendo: hujuſque in illum victoriam; cùm, Neptuno equum proferente, Pallas oleam quæ præſtantior viſa & judicata eſt, produxiſſet.

Palladis urbem.] Athenæ quidem omnis doctrinæ parentes; Pallas autem ſeu Minerva ſcientiis præeſſe cognoſcitur: non ergo mirum ſi urbs iſta illius veluti propria cenſetur. Quod ſi fabulari juvat, vide Apollodor. lib. 3. Hygin. &c.

Carmine perpetuo celebrare, &
Undique decerptæ frondi præponere olivam.
Plurimus, in Junonis honorem,
Aptum dicit equis Argos, diteſque Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Lariſſæ percuſſit campus opimæ,
Quam domus Albuneæ reſonantis,

INTERPRETATIO.

civitatem Minervæ caſtæ, ac præferre olivam foliis undequaque Allectis. Pleri que in honorem Junonis commendant Argos equis nutriendis idoneum, ac Mycenas divites. Me nec Sparta illuſtris ob *patientiam, nec ager Lariſſæ fertilis tam afficit quàm fons Albuneæ perſtrepentis.*

ANNOTATIONES.

6. *Carmine perpetuo.*] Cyclicum carmen doctè Heinſius intelligit, quod perpetua ſerie complectatur laudes Athenarum, &c. De eo dicam in Epiſt. ad Piſon. v. 136. ubi *ſcriptor cyclicus.*

7. *Undique decerptæ frondi. &c.*] Ut præ cæteris urbibus Athenas, ſic & olivam præ omnibus arboribus efferre. Scilicet ea eſt, quam Tull. de leg. 1. init. laudat, ita ſcribens: *nullius autem agricolæ cultu ſtirps tam diuturna, quàm Poetæ verſu ſeminari poteſt.* Ex vett. codd. nonnulli hic legunt, *undique decerptam fronti præponere olivam*: intelliguntque tonſiles coronas, id eſt circum circa detonſas, ut ſint foliis brevioribus atque ornatioribus; quo videtur pertinere quod ait noſter lib. 1. Epiſt. 19.
At ne me foliis ideo brevioribus ornes.
Alii explicant: ex omni loco & materia colligere, quod in Palladis Athenarumque & olivæ, quæ ad Palladem præcipuo jure pertinent, laudes convertatur. Denique *fronti præponere olivam*, interpretantur ex oliva ſibi coronam texere, eaque frontem exornare. Verùm prima lectio atque interpretatio magis arridet: eamque ſequi doctiores jam aſſuevere.

8. *Plurimus in Junonis honorem, &c.*] Plerique amant celebrare Argos equis nutriendis aptum, ob læta paſcua urbi circumjecta: vel Mycenas auro & divitus inſignes, Agamemnonis regni ſedem inclytam. Vide Strab. lib. 8. Sophocles in Electra, πολυχρύσους Μυκήνας vocat. *In Junonis honorem.* quia in utraque urbe iſta Juno præcipuè colebatur.

10. *Me nec tam patiens Lacedæmon, &c.*] Me Horatium nec Lacedæmon nec Lariſſa æquè movet & afficit, ut domus Albuneæ, &c.

Patiens Lacedæmon.] Hæc Peloponneſi urbs Laconiæ caput ad Eurotam fluvium poſita, dicta eſt & Sparta, hodie *Miſitra*: ſervitutis olim impatiens, at malorum tolerantiſſima; ut *Spartana generoſitas & patientia* in proverbium abierit. Spartani liberos ad ſeveram omnem diſciplinam inſtituebant. Cic. Tuſcul. 5. n. 77. *pueri Spartiatæ non ingemiſcunt verberum dolore laniati. Adoleſcentium greges Lacedæmone vidimus ipſi incredibili contentione certantes pugnis, calcibus, unguibus, morſu denique, ut exanimarentur priuſquam ſe victos faterentur.* Idem alibi meminit eorumdem, quod ad aram loris & verberibus ſic acciperentur, ut multus è viſceribus ſanguis exiret, imò interdum ad necem uſque; neque tamen exclamarent, ſed nec ingemiſcerent quidem.

11. *Lariſſæ campus opimæ.*] Urbs Theſſaliæ Lariſſa, agris perquam fertilibus gloriabatur: cùm verò proxima eſſet Phthiæ, quæ Achillis patria; inde factum ut Lariſſæus ille ſæpiùs dictus ſit.

12. *Domus Albuneæ reſonantis.*] Albunea Nympha, quæ & Sibylla Italica, Tiburi colebatur, atque lucum & fontem ſacrum habebat. Virgil. Æneid. 7.
Lucoſque ſub altâ
Conſulit Albuneâ, nemorum quæ maxima ſacro
Fonte ſonat.

Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & uda
    Mobilibus pomaria rivis.
Albus ut obſcuro deterget nubila cœlo
    Sæpè Notus, neque parturit imbres
Perpetuos : ſic tu ſapiens finire memento
    Triſtitiam, vitæque labores
Molli, Plance, mero : ſeu te fulgentia ſignis

INTERPRETATIO.

& Anio cadens, & nemus Tiburni, & pomaria rivulis decurrentibus irrigua. Quemadmodum Leuconotus aliquando nubibus expurgat cœlum caliginoſum, nec pluvias parit ſemper; ita, Plance, recordare prudens imponere finem mœrori & vitæ laboribus, bibendo *vinum ſuave.*

ANNOTATIONES.

Lactant. lib. 1. cap. 5. *Tiburtem Sibyllam dicunt nomine Albuneam. quæ Tiburi colitur ut Dea. juxtà ripas Anienis. cujus in gurgite ſimulacrum ejus inventum eſſe dicitur tenens in manu librum. cujus ſacra Senatus in Capitolium tranſtulerit.*

13. Præceps Anio.] Strabo lib. 5. *In Romæ conſpectu ſunt Tibur. Præneſte. & Tuſculum. Tibur quidem Herculeum. & Cataracta. ſive deſcenſus quem facit Anio. ubi navigabilis eſſe incipit. cùm è ſublimi in profundam vallem præceps defertur. & per vicina urbi nemora.* Dionyſ. Halicarn. lib. 5. refert Anienem ex urbe Tibure effundi per excelſum ſcopulum, atque in planitiem ferri Romanorum ac Sabinorum, utrorumque diſterminando regionem, ac denique in Tiberim influere, aſpectu quidem jucundum & pulcrum, potu verò etiam gratum.

Tiburni lucus.] Tiburnus Tiburis conditor, vicinis quoque nemoribus dat nomen.

Uda mobilibus pomaria rivis.] Legunt quidam *nobilibus*, intelliguntque Albulas & Labanas aquas ſalubritate nobiles, de quibus Strabo lib. 5. alii *mobiles* interpretantur ductiles rivos. Item legunt *pomœria*, referuntque ad Tibur, cujus muros alluit & rigat Anio.

15. Albus ut obſcuro. &c.] Non ſecùs ac Leuconotus, (*λευκὸς candidus, νότος Notus*) Ventus iſte à meridie ſpirans, nonnunquam ſerenitatem affert, quamvis ſæpè imbres pariat : ita licet Reipublicæ curam geras ſemper, interdum hilaritati vacare debes, & animum vino recreare tantiſper, ne illum nimiæ obruant ſollicitudines.

18 *Triſtitiam.*] Si rei cura privatæ comites habet ægritudines aliquando magnas : certè Reipublicæ ferè ſemper maximas.

19. Plance.] L. Munatius Plancus maximis honoribus functus eſt, Conſulatu cum M. Æmilio Lepido, Cenſurâ, &c. Nulla re autem nobis quidem videatur illuſtrior, quam quod Lugdunum nobiliſſimam Romanorum in Gallia coloniam condiderit, dum Galliæ Comatæ præfectus eſſet : ſunt tamen qui eam urbem longè antiquiorem aſſeverent. Is porrò non leves putandus labores exhauſiſſe in tot civilibus tumultibus, quibus Imperium Romanum ſuo tempore concuſſum eſt, atque in tot rerum mutationibus. Ipſe nimirum à Senatu primùm ſtetit, deinde ad M. Antonium defecit, poſteà ad Auguſtum Cæſarem transfugit. Vell Paterc. lib. 2. Extant Ciceronis ad Plancum iſtum, & Planci ad Ciceronem Epiſtolæ perelegantes.

Seu te fulgentia ſignis. &c.] Sive ſis militiæ, ſive domi, & in villa tua Tiburtina. *Fulgentia caſtra.* Cornel. Tac. Annal. 15. *fulgentibus Aquilis, ſigniſque, & ſimulacris Deûm in medium templi.* Porrò ſigna militaria ſeu vexilla

Ambiguam tellure novâ Salamina futuram.
O fortes, pejoraque paſſi
Mecum ſæpè viri, nunc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus æquor.

INTERPRETATIO.

Salaminem in *terra nova.* O *viri ſtrenui & ſæpius deteriora mecum perpeſſi. jam vino mœrorem d tergite, cras iterum navigabimus magnum mare.*

ANNOTATIONES.

cùm duplex erit urbs ejuſdem appellationis; Altera apud Atticam regionem in qua nati ſumus, & qua pellimur; altera in Cypro mox à nobis ædificanda, ſic fatis volentibus. Vide Euripid. Helen. Act. 1. Scen. 1.

30. O *fortes pejoraque paſſi.*] O viri qui mecum exantlaſtis ærumnas apud Troiam majores quidem & graviores iſtis malis quibus jam conflictamur, forti eſtote animo: certè meliora propediem omnia experiemini.

32. *Cras ingens iterabimus æquor.*] Hodie epulemur, genio indulgeamus, vino curas abigamus; at cras iterum conſcendemus illud idem mare quod nuper enavigavimus, à Troade huc in Græciam remigrantes. Denique nova domicilia, novam patriam quæſituri apud Cyprum, priorem curſum relegemus. Vell. Paterc. *non receptus Teucer à Telamone patre, ob ſegnitiem non vindicatæ fratris injuriæ. Cyprum adpulſus eſt, atque ibi cognominem patriæ ſuæ Salamina conſtituit.*

AD LYDIAM,

ODE VIII.

Sybarim juvenem notat, quod relictis honeſtis exercitationibus, meretricio amori ſe manciparit.

LYDIA dic, per omnes
Te Deos oro, Sybarim cur properas amando

INTERPRETATIO.

O *Lydia, per cuncta Numina te obſecro, fare quamobrem feſtines amoribus tuis corrumpere Sybarim?*

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos: at metri ſingularis. De eo ſic ſcribit Attilius eruditus Grammaticus: *Hoc metrum Horatius ignorando quale eſſet, laborioſâ obſervatione, ſemel omninò facere conatus eſt: & in eo tamen parum decenter erravit. Nam fecit illud aſperius uno immutato pede. Quod ſi ſcivisſet Choriambicum eſſe, & habere clauſulas certas, non in illam ſalebram incidiſſet. Nam primum comma ex Choriambo & Baccho conſtat:*

Lydĭă dic, | pĕr ōmnēs |

Secundum colum, quod eſt longius, tres habet Choriambos, & unum Baccheum, ſcilicet clauſula gratiâ. Quod metrum Alcæus ſic ordinavit vir in Muſicis exercitatiſſimus. At Horatius primum Choriambum duriſſimum fecit, pro Iambo ſpondeum infarciendo ſic,

Tē Dĕōs ō|ro . . . .

Error tamen illius habet excuſationem, quod in ea perſeveraverit lege, quam ipſe ſibi aliquo caſu fecerat, uſque ad ultimam partem non mutando.

1. *Lydia dic, &c.*] Lydiam ironicè compellat Horatius, at Sybarim petit, ſuum, ut videtur, rivalem, ſicut & Telephum Ode 13. Expreſſit autem hac Ode iſtam ſanè Terentii ſententiam: Eunuch. Act. 2. Scen. 1. v. 19.

Adeon' homines immutarier ex amore, ut non
Cognoſcas eumdem eſſe?

Hic igitur Sybaris adoleſcens, Comici Phædriæ inſtar, totus ex amore meretricis immutatus perit. Nec enim, ut ante, laboris cujuſlibet patiens, jaculando, equitando, luctando, natando inter æquales excellit; ſed abjectis campeſtribus armis, & exercitationibus viro dignis, meretricis captus illecebris latet apud Lydiam, atque iners ac perditus elangueſcit.

2. *Sybarin.*] Lydi luxu perditi: ſic & Sybaritæ deliciis fracti malè audiebant. Sybaris tamen urbs ad oram Tarentini ſinus olim ſita, potens adeò primùm fuit, ut finitimis gentibus quatuor dominaretur: at deinde proverbialiter uſurpatum eſt ejus nomen pro perditiſſimo luxu. Philoſtrat. Strabo lib. 6. Athen. lib. 12. Plutarch. Lamprid.

Amando perdere.] Antiphraſis. Cæterùm, ut ſcribit Virgil. Eclog. 3.

Quiſquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.

Quiſquis enim meretricum amoribus ſe dat, brevi opes abſumet, vires corporis animique perdet, & famam flocci habens ad quodvis malum ruet, omnis decoris immemor. Virgil. de Didone

Perdere ? cur apricum
Oderit campum, patiens pulveris atque Solis ?
Cur neque militaris
Inter æquales equitat ; Gallica nec lupatis
Temperat ora frænis ?
Cur timet flavum Tiberim tangere ? cur olivum

INTERPRETATIO.

quare Martium Campum Soli expoſitum averſetur, valens tolerare pulverem & æſtum : quare nec bellicoſus equum agitat cum paribus : neque frænis lupatis moderatur equorum ora Gallicorum : quare formidat contingere Tiberim lu-

ANNOTATIONES.

Æneam depereunte, Æneid. 4.

Non cœpta aſſurgunt turres, non arma juventus
Exercet : portuſve, aut propugnacula bello
Tuta parant : pendent opera interrupta, minæque
Murorum ingentes, æquataque machina cœlo.

Lege Plaut. Mercat. Prolog. & Terent. Eunuch. Act. 1. Scen. 1. &c. lib. 3. Od. 12. ibique annot.

3. *Cur apricum oderit Campum.*] Cur honeſtis exercitationibus, quas anteà frequentabat, jam ſe mollis ſubducit ? *Campum* hunc Gellius lib. 6. cap. 7. ſcribit Populo Romano condonatum à Tarratia Virgine Veſtali : at Livius Tarquiniorum primo fuiſſe affirmat, & his pulſis, Marti conſecratum. Vegetius de re milit. lib. 1. cap. 10. ſic habet : *Romani Campum Martium Tiberi vicinum delegerant, in quo juventus poſt exercitium armorum, ſudorem pulveremque dilueret, ac laſſitudinem curſuſque laborem natando deponeret.* Deſcribit verò Strabo lib. 1. his verbis : *Magnam ornamentorum partem Campus Martius continet . . . . Etenim admirabilis magnitudo, cùm Equitia, id eſt Ludos Curules, & alias Equeſtres pugnas ſuppeditet ; locum tamen multis Pilâ, Circo, Palæſtrâque ſe exercentibus vacuum relinquit . . . . . . ſolum herbis conſertum omni tempore anni : collium denique vertices Tiberi ſpeciem & ornatum ad alveum uſque fluminis præ ſe ferentes ſpectaculum præbent ita amœnum, ut ægrè & invitus ab eo diſcedas.*

4. *Patiens pulveris atque Solis, &c.*] Plutarchus in vitâ Catonis Cenſorii refert filium ab eo literis inſtitutum, deinde verò edoctum artem corporis exercendi, jaculandi, equitandi, calorem & frigus tolerandi, rapidoſque gurgites ac fluvios tranandi, &c. *Pulveris.* Vide Annot. ad Od. 1. v. 3.

5. *Cur neque militaris inter æquales equitet.*] Cur more ſolito ſtrenuè non decertat equitando cum æqualibus ætate ac ſtudio juvenibus ? equitandi ſtudium nobili viro maximè convenire, aſſerit Plato in Lachete. Plutarchus autem refert, Julio Cæſari equitandi uſum facilem adeo a pueritia fuiſſe, ut reflexis in tergum manibus, equum curſu velociſſimo concitaret.

6. *Gallica nec lupatis temperat ora frænis.*] Hinc peritum equitandi oſtendit Sybarin, qui Gallicos etiam equos domare conſuevisſet. Nam & hi Romæ in pretio, & feroces fuiſſe perhibentur, quos lupatis coërceri opus erat. Apuleius : *jumenta Gallicana, quibus generoſa ſoboles perhibet generoſam dignitatem.*

Lupatis.] Frænis aſperioribus inſtar lupinorum dentium. Hæc etiam lupi dicebantur.

Ovid. Triſt. 4.

Et placide duros accipit ore lupos.

8. *Cur timet flavum Tiberim tangere.*] Cur ſe ad natationem non exer-

Sanguine viperino
Cautiùs vitat: neque jam livida geſtat armis
Brachia; ſæpè diſco,
Sæpè trans finem jaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis, ſub lacrymoſa Troiæ

Interpretatio.

teum: quare oleum diligentius fugit, quàm vipera cruorem: nec deinceps lividis lacertis arma portat, frequenter diſco, frequenter telo ultra metam projecto illuſtris? cur ſe abſcondit, quemadmodum aiunt latuiſſe filium Thetidis marinæ, circa luctuoſum Troiæ

Annotationes.

cet, ut ante? hæc enim valdè utilis, & pridem commendabatur. Sic Horatius ille Cocles è ponte ſublicio in Tiberim deſiliens ad ſuos armatus tranavit. Sic Julius Cæſar Alexandriæ circa pontis oppugnationem, cùm in mare deſiluiſſet, nando per ducentos paſſus evaſit ad proximam navem, elata quidem lævâ manu, ne madefierent libelli, quos tenebat; paludamentum verò mordicus trahens, ne ſpolio poriretur hoſtis. Sueton. Hinc ex eodem Sueton. Auguſtus nepotes docuit natare. Et Plato 3. de Legibus, probroſum ait, ſi quis natare non didiciſſet.

Flavum Tiberim.] Hic fluvius olim Albula dictus, poſteà Tiberis ac Tiberinus vocatus eſt, ab hujus nominis Rege in eo ſubmerſo. Euſtath. *flavum.* Sic Æneid. 7.

Multâ flavus arenâ.

Cur olivum ſanguine viperino cautiùs vitat?] Cur nunc luctam fugit Sybaris, & angue pejus odit; adeoque ſe nequaquam ceromate perungit; ut ſolent athletæ, quo membra reddant tum robuſtiora cum lubrica.

9\. *Sanguine viperino.*] Quod venenum eſt præſentiſſimum, quippe calidiſſimum, Alberto teſte.

10\. *Neque jam livida geſtat armis brachia.*] Cur arma non amplius contrectare, portare, vibrare amat? hinc non jam livent ejus brachia, ſeu attritu armorum & pondere ſeu ictibus. Vide Veget. cit. lib. 1. cap. 11.

11\. *Sæpè diſco, ſæpè trans finem, &c.*] Robore brachiorum contendebant ſeu diſcum ſeu jaculum projiciendo. Duplex eſt autem ea exercitatio, artis altera; altera virium. In priori collineatur ad certum ſcopum. In poſteriori vincebat qui longiſſimè contorſiſſet; & de hac fit hic mentio. Sic Iliad. Ψ. dicitur Ajax diſcum ejaculatus prævalidâ manu, & omnium metas exſuperaſſe. Et Odyſſ. 9. Ulyſſes diſcum lapideum ultra metas aliorum longè torquet.

Diſco. ἀπὸ τοῦ δίσκειν, *jacere.* Orbis erat, ferreus, æneus, ligneus, plerumque lapideus, qui medius loro circumnexus in auras totâ vi jaciebatur: à quibuſdam circumrotando: ut patet ex cit. Homeri locis. Vide Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 21.

Trans finem jaculo nobilis expedito.] Frequenti nobilitatus victoria, jaculo ſcilicet & diſco trans aliorum finem, ſeu ſignum, Græcè σῆμα, expeditè projecto.

13\. *Ut marinæ filium dicunt Thetidis, &c.*] Achillem nempe mater habitu muliebri inter Lycomedis puellas abſcondiſſe narratur, ne ad bellum Troianum raperetur, eo quod in fatis erat, ſi gloriæ bellicæ operam daret, brevi periturum. At quia ſine eo capi Troia non potuiſſet, ex Calchantis reſponſo, Ulyſſes detexit Achillem, & abduxit eo, quo norunt omnes, modo; propoſitis ſcilicet armis.

Marinæ.] Thetis erat maris Nym-

Funera: ne virilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet catervas.

INTERPRETATIO.

excidium, ne viri habitus pertraheret ipſum *ad ſtragem, &* contra *turmas* *Lycierum.*

ANNOTATIONES.

pha, Nerei filia, Achillis autem mater.

16. In cædem. & Lycias. &c.] Adverſus Troianas copias atque exercitus. Lycia duplex: altera eſt Troadis regio, ex Homero & Strabone; altera eſt Cariæ finitima. Hujus quidem populi Troianis auxilium tulerunt. Ab utrâ verò Troiani denominentur Lycii; arbiter eſto Lector: certè dices, non ab hac, ſed ab illà. Mecum igitur mirare turbam Interpretum qui ferè omnes hactenus contrarium ſcripſere.

Catervas.] Hic Grammatiſtæ vulgò monent Catervam militum ſena millia continere, propriamque Afrorum eſſe, ſicut Phalanx eſt Macedonum, Legio verò Gallorum. Sed quid ad rem? Et quid hoc juvat ad Horatii ſenſum hic expiſcandum, ubi omnia in propatulo ſunt?

AD THALIARCHUM,

ODE IX.

Dum ſævit hyems, voluptati indulgendum.

VIDES, ut alta ſtet nive candidum
Soracte: nec jam ſuſtineant onus
Sylvæ laborantes: geluque
Flumina conſtiterint acuto?
Diſſolve frigus, ligna ſuper foco
Largè reponens, atque benigniùs
Deprome quadrimum Sabinâ,

INTERPRETATIO.

CERNIS, ô *Thaliarche, quemadmodum Soracte denſis nivibus album rigeſcat: neque ſilvæ fatiſcentes ferre ampliùs queant pondus: & fluvii acri glacie hæſerint. Arce verò tu frigus ligna copioſè congerens ad ignem: & vinum quatuor annorum liberaliter*

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos tetraſtrophos. Duo primi verſus ſunt Dactylici, Alcaïci, Acatalecti: pes primus eſt ſpondeus vel Iambus: ſecundus eſt Iambus ſemper cum cæſurâ: tertius & quartus ſunt dactyli.

Vĭdēs | ŭt āl | tā | ſtĕt nĭvĕ | cāndĭdùm |

Tertius eſt Iambicus Archilochius dimeter hypercatalectus. Pes primus & tertius eſt Iambus vel ſpondeus: ſecundus & quartus ſemper Iambi cum ſyllaba ſuperſtite.

Silvæ | lăbō | rāntēs | gĕlū | que

Quartus eſt Dactylicus Alcaïcus Acatalecticus, (vel, ut alii vocant, Pindaricus) è duobus dactylis, & totidem trochæis.

Flūmĭnà | cōnſtĭtĕ | rīnt ă | cūtō |

1. *Vides ut alta, &c.*] Hypotypoſis, ſeu deſcriptio accurata hyemis.

2. *Soracte.*] Mons Apollini quondam ſacer, de quo Virgil. Æneid. 2. & 11.

ſancti cuſtos Soractis Apollo.

Plin. lib. 7. cap. 2. *haud procul urbe Româ in Faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ, quæ vocantur Hirpiæ, quæ ſacrificio annuo, quod fit ad montem Soracten Apollini, ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur.* Idem ferè Strabo lib. 5. Dictus exinde mons Divi Silveſtri, quoniam in ejus ſpeluncâ delituit ſanctus ille Pontifex, dum in Chriſtianos ſæviret Maxentius. Hodie *Monte S. Oreſte* vocatur, ab adjacente oppido, in ditione Pontificiâ: recentioribus *Mons ſancti Ocdiſti.*

Nec jam ſuſtineant onus ſilvæ laborantes.] Hyperbole, aſperitatem frigoris, & nivium copiam exhibens. Quaſi arborum fatiſcant & incurventur rami ſub pondere nivis & glaciei.

3. *Geluque flumina conſtiterint acuto.*] Quæ nempè fluere ex naturâ poſtulant, hærent jam & ſtant gelu conſtricta. *Acuto.* Seu quod frigus vehemens haud ſecùs pungat ac ferri acies & acumen: ſeu quod acutæ ſint glaciei cruſtæ.

5. *Diſſolve frigus, &c.*] Imitatio verſuum Alcæi, hyeme potandum aſſerentis: apud Athen. lib. 10. cap. 8.

7. *Sabina diota.*] Vaſe in Sabinis fabricari ſolito, quod quidem utrinque anſas habet velut auriculas. *diota.* διώτα. Quadrantal dicunt octo & quadraginta ſextarios capiens. Alii vas non ita magnum hic intelligunt, ſed potiùs in quo hauriatur vinum è dolio. Perperam

O Taliarche, merum diotâ.
Permitte Divis cætera: qui ſimul
Stravere ventos æquore fervido
Deprœliantes; nec cupreſſi,
Nec veteres agitantur orni.
Quid ſit futurum cras, fuge quærere: &
Quem ſors dierum cunque dabit, lucro
Appone: nec dulces amores
Sperne puer, neque tu choreas;

Interpretatio.

exhibe vaſe Sabino. Remitte Diis reliqua: qui ſtatim ac dejecere ventos æſtuante mari luctantes, nec moventur cupreſſi, nec orni vetuſtæ. Cave percenſeas quid cras eventurum ſit: & quemlibet diem fortuna largietur, quaſi lucrum adjice. Neque verò ſuaves amores tu juvenis contemne, neque choreas, dum à

Annotationes.

nonnulli ſcribunt *dyota*, quaſi ὦτα δύο ἔχουσα *amphora*.

8. *Thaliarche.*] Nomen hoc idem ſonat quod ſympoſiarchus: Θαλείας ἄρχων, *convivio præſidens.*

9. *Permitte Divis cætera.*] Uni vaca voluptati; cæterorum verò curam Diis relinque.

Qui ſimul ſtravere ventos. &c.] Hic Stoicum agit Horatius, alibi verò ſæpiùs Epicureum; nempè mortalia hæc & infima Diis eſſe curæ aſſerit, potentiamque & providentiam videtur ſtabilire, exemplo iſto. Cùm primùm illi, inquit, ventos deprœliantes retinent, quieſcunt: cùm ſedari tempeſtates volunt, mare ſtatim pacatur atque ſubſidit: adeoque tranquilla ſunt omnia, ut nec orni, nec cupreſſi moveantur. Sic ergo & curabunt ea quæ ad homines ſpectant, adverſa quæque & contraria in melius commutantes.

11. *Cupreſſi.*] Pro qualibet arbore hîc ponuntur, ſicut & *orni.* Cato de re ruſticâ cap. 42. & 151. de illis abundè. Plin. lib. 16. cap. 33. *Cupreſſus natu moroſa, fructu ſupervacua, baccis torva, folio amara, odore violenta, ac ne umbra quidem gratioſa, materie rara, Diti ſacra, &c.* Ex Varrone, rogis adhibetur, propter gravem uſtrinæ nidorem: quoniam fœtorem cadaveris dum uritur, odoris ſui jucunditate lenit. Servius ait, ideò cremandis cadaveribus convenire, quia præciſo capite moritur, & ſubſecta non renaſcitur, quemadmodum è mortuis nihil ſperatur.

12. *Orni.*] Arbores proceræ & graciles; ſilveſtres fraxini: montes amant, ex Plinio.

13. *Quid ſit futurum cras, fuge quærere.*] Sive ex naturæ ſibi timentis ſollicitudine, ſive ex curioſâ futurorum inveſtigatione per Genethliacos, noli te diſcruciare. Nam Mathematici plus torquent quàm juvant: & hoc Deos offendit, qui notitiam hanc ſibi reſervarunt. Phavorinus, apud Gellium lib. 14. cap. 1. *aut adverſa prædicunt Genethliaci, aut proſpera. Si proſpera, & fallunt: miſer fies, fruſtrà expectando. Si adverſa, & mentiuntur, miſer fies fruſtrà timendo, &c.* Vide Annot. ad Od. 11. ſeq.

14. *Quem ſors dierum cunque, &c.*] Pro lucro habe ſingulos qui tibi conceduntur vitæ dies: ac velut lucrum lucro appone quotquot jam antè conceſſis adduntur. Cùm enim *morti debeamur*, ut ait ad Piſones, quot dies vivimus, & quot *ſors*, ſeu Deorum voluntas dat, totidem ei velut eripiuntur, nobis verò quaſi lucrum accedunt. Cic. ad Famil. lib. 9. Epiſt. 17. *de lucro jam quadriennium vivimus.*

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

15. *Nec dulces amores ſperne puer. &c.*] Dum juvenis es, juveniles exercitationes & oblectationes ne omitte; antequàm veniat ſenectus, quæ his omnibus finem imponit.

Donec virenti canities abeſt
Moroſa. Nunc & campus, & areæ,
Leneſque ſub noctem ſuſurri
Compoſitâ repetantur horâ.
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ riſus ab angulo;
Pignuſque dereptum lacertis,
Aut digito malè pertinaci.

INTERPRETATIO.

ce valido procul eſt ſenectus difficilis. Jam & Campum Martium & areas frequenta: *nec non ſecretas ad noctem condicta horâ confabulationes. Jam quoque revocetur jucundus adoleſcentulæ cachinnus ab angulo ſecreto abſconditam indicans: atque pignus detractum brachiis, vel digito parum tenaci.*

ANNOTATIONES.

18. *Moroſa.*] Cic. de Senectute, n. 64. & ſeq. *moroſi, anxii, iracundi, & difficiles ſenes ſunt. Moroſitas illa tamen excuſationis habet aliquid..... contemni ſe putant, deſpici, illudi. Præterea in fragili corpore odioſa omnis offenſio eſt.* Et paulò pòſt: *Quarta reſtat ratio, quæ maxime angere ac ſollicitam habere noſtram ætatem videtur: appropinquatio mortis, quæ certè à ſenectute non poteſt longè abeſſe, &c.*

Campus.] Exercitationes juventuti idoneas in Campo Martio celebrari ſolitas frequenta. De illis vide Annot. ad Od. 8. ſuprà.

Area.] Loca vacua ædificiis, adeoque ad exercendos juvenes deſtinata. *Campus* eſt ampla terræ planities; *area* verò eſt paulò magis anguſta. Valla. Vitruv. lib. 1. cap. 7.

19. *Leneſque ſub noctem ſuſurri.*] Colloquia clam & ſummiſsâ voce cum amicâ, quæ blanditias & murmura nuncupat Ovidius.

21. *Nunc & latentis; &c.*] Ludos amatorios Horatius exprimit, in quibus laſcivæ puellæ latebras petunt, & ſe cupiunt tamen intelligi, &c.

Virgil. Eclog. 3.

Malo me Galatea petit laſciva puella;
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè videri.

Cornelius Gallus:

Erubuit vultus ipſa puella meos.
Et nunc ſubridens latebras fugitiva petebat:
Non tamen effugiens, tota latere volens:
Sed magis ex aliquâ cupiebat parte videri;
Lætior hoc multò, quod malè tecta foret.

23. *Pignuſque dereptum, &c.*] *Pignus*, armilla, chirotheca, annulus, &c. *Dereptum*, vel ab amatore, vel à puellâ. Poteſt enim intelligi hæc abſtuliſſe quidpiam ab illo, ut redeundi locum det repetituro: vel ab hac ille, ut referendi, atque iterum conveniendi anſam arripiat.

Dereptum.] Malè quidam, *direptum*. Nam diripere eſt diſcerpere & lacerare: quod hìc non convenit. At *deripere* eſt movere & rapere de loco.

Virgil. Georgic. 2. v. 242.

Cœlaque prælorum fumoſis deripe tectis.

Æneid. 1. v. 215.

Tergora deripiunt coſtis.

Cicer. Verr. 4. *Victoriam deripere, & Deam Dea detrahere conatus es.*

24. *Malè pertinaci.*] Qui ſimulet retinere velle quod ſibi adimi gaudet, maximè, ut repetendi occaſio detur ruſumque conveſtandi.

AD MERCURIUM

AD MERCURIUM,

ODE X.

MERCURI facunde, nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formaſti catus, & decoræ
More palæſtræ:

INTERPRETATIO.

O *Diſerte Mercuri, Atlantis nepos, qui hominum novorum agreſtes mores ſermone finxiſti doctus, & ritu pulcra palæſtra:*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Od. 2.

1. *Mercuri facunde.*] Hymnum hunc tanti facit Lylius Gyraldus, ut non modò legendum, ſed ediſcendum cenſeat. Quædam tamen reprehendit Scaliger ſuo more. In eo Mercurium celebrat Horatius, ut ſcribunt aliqui, quoniam ejus ope civilis tumultûs pericula evaſiſſet. Imitatio eſt Alcæi. Laudatio petitur à quatuor præcipuè locis: a genere; verſu 1. à rebus inventis; v. 4. 6. 7 a rebus geſtis; v. 2. 13. ab officio & auctoritate; v. 5. 17. &c.

Mercuri.] Quaſi medicurrius, ſeu medius currens dictus eſt, tanquam internuntius Deos inter & homines. Feſtus à mercibus originem trahit, quia negotiationibus præeſt Mercurius. Uni Mercurio tribuuntur vulgò quæ plurium ſunt. Tres alii, alii quinque memorant, aut plures etiam Mercurios.

Facunde.] Eſt enim Eloquentiæ Deus, & orationis inventor. Hinc & Lyſtrenſes viſo ſigno per Barnabam & Paulum facto, velut Diis ſacrificare voluerunt: atque illum quaſi Jovem reveriti, ſunt: hunc verò ſicut Mercurium, *quoniam ipſe erat dux verbi.* Act. Apoſt cap 14.

Nepos Atlantis.] Scilicet natus Maiá filiá Atlantis, qui Mauritaniæ Rex, & Aſtrologiæ inventor, inde cœlos humeris ſuſtinere dictus. S. Auguſt. refert tempore quo Moſes natus eſt, floruiſſe Atlantem Aſtrologum, Promethei Phyſici fratrem, maternum autem avum majoris Mercurii, cujus nepos fuerit Mercurius ille Triſmegiſtus.

2. *Qui feros cultus, &c.*] Quod Orpheo in epiſt. ad Piſones, verſu 391. hoc idem Mercurio tribuit hic; ſcilicet à victu agreſti homines recens terrâ editos (ut fabulantur) ad cultiorem traduxiſſe facundiæ vi, & orationis ſuavitate. Vide Cic. 1. de orat. & 1. de invent. *Feros cultus.* S. Aug. de Civit. ait, feram nullam immaniorem eſſe homine, ſi ſuis affectibus relinquatur.

3. *Voce formaſti*] Nempe orationis inventor pariter & Muſices. *Catus*, Vocem hanc Sabinam eſſe, & acutum ſignificare, auctor eſt Varro, 6. de Ling. Lat. Cic. 1. de Legibus: *prudens, &, ut ita dicam, catus.* 1. de Orat. n. 198. *egregiè cordatus homo catus Ælius Sextus.*

Decora more palæſtra.] In tribus his vocibus tria carpit Scaliger. Primò ſcribendum fuiſſe, *lege* non, *more*, contendit. Sed quæ auctoritas? Deinde ſono ſe rythmico offendi, ait. Verùm quot ejuſmodi locutiones Tullius ipſe non ſcripſiſſe modò, ſed amaſſe reperiatur? Poſteà epitheton *decora* velut parum conveniens notat. Atenim palæſtra duplex eſt: rudis altera & ſine arte, quâ ſolent ſe ruſtici exercere, qualitercumque ſe agitando ac decertando. Hanc deſcribit

Te canam magni Jovis & Deorum
Nuncium, curvæque lyræ parentem:

Interpretatio.

Te celebrabo ſummi Jovis aliorumque *Deorum interpretem, atque inventorem citharæ*

Annotationes.

Virgil. Georgic. 2.

Corporaque agreſti nudant prædura palæſtrâ.

Altera eſt artificioſa, & *decora* ſanè, quæ partes corporis ſingulas format ad decorem; & decentem actionem præceptis & exercitatione fingit. Tullius de Oratore. *Numerus quamdam veluti palæſtram orationi & extrema lineamenta confert.* Et poſteà: *ut athletas videmus nihil aut vitando, aut petendo vehementer, in quo non motus hic habeat palæſtram quandam; ut quicquid in rebus fiat utiliter ad pugnam, idem ad aſpectum etiam ſit venuſtum: ſic oratio nec plagam gravem facit, niſi petitio fuerit apta; nec ſatis tectè declinat impetum, niſi etiam in cedendo quid deceat intelligit.* Quintil. lib. 1. cap. 11. Palæſtricis vacandum cenſet, *quibus geſtus motuſque formantur, ... ne indocta, ruſticave manus: ne ſtatus indecorus, &c.*

More palæſtræ.] Sunt qui intelligant Mercurium ita recentes homines formaſſe ad humaniorem cultum, atque artes, ut formari ſolent in Academiâ modò & palæſtrâ. At aliis videtur Horatius reſpexiſſe ad ea quæ à Mercurio traduntur inventa; his autem accenſetur palæſtra, græcè πάλη; gymnica exercitatio nimirùm, ſeu luctatio quâ nudi unctique exercebantur, valetudinis quidem tuendæ causâ, tum verò roboris etiam & agilitatis & artis acquirendæ.

5. *Jovis & Deorum nuntium.*] Heſiodo ἀθανάτων κήρυκα, *præconem immortalium*: Orpheo Διὸς ἄγγελον *Jovis nuntium*: Homer. Hymn. in Mercur. v. 3.

ἄγγελον ἀθανάτων ἐριούνιον, ὃν τέκε Μαῖα.

Nuntium immortalium perquàm utilem, quem peperit Maia.

Virg. Æn. 4. v. 356.

Interpres Divum Jove miſſus ab alto
celeres mandata per auras
Detulit.

6. *Curvæque lyræ parentem.* Mercurii inventum eſſe lyram conſtat, quam tamen Apollini tribuunt aliquando, quoniam hanc ei conceſſit Mercurius, ut infrà dicemus ad vocem, *virga*. Sic autem inventa fertur. Poſt inundationem Nili teſtudinem reperit mortuam, exesâ etiam tractu temporis carne: nervi autem qui ſuperſtites erant tenſi, cùm digitis eſſent pulſi ſonum aliquem reddiderunt. Itaque ad ejus ſimilitudinem lyram conſtruxit Mercurius, quæ exinde teſtudo vocata eſt. Aliter paulò alii rem afferunt, aiuntque teſtudinem vocatam à teſtâ iſtius animalis; ut mox fuſiùs explicabo.

Lyra.] Lyram cum cytharâ confundunt Grammatici vulgò, ipſeque Euſtathius, qui ait, *chelyn cytharam dictam eſſe, quod teſtudinis teſta jugo addita, fidibuſque tenſa lyram deformavit*: & rurſus; *chelyn id eſt lyram è teſtudinis teſtâ factam.* Quod porrò inter illas diſcrimen, vix ſtatuas: quanquam fuiſſe non eſt dubitandum. Diodorus trichordon lyram extitiſſe auctor eſt: at Horatius citharam ſeu teſtudinem ſeptem nervis tenſam & inſtructam ſcribit, imitatione Pindari, qui ἑπτάγλωσσον φόρμιγγα, id eſt, ſeptenos edentem ſonos, ait. S. Hieron. ſcribit, *citharam effici in modum litteræ Δ, cum chordis viginti quatuor, & per digitos variis vocibus, tinnuliſque ictibus in diverſis modis concitari.* Hoc autem obſervare licet, dici chelyn ſeu teſtudinem & citharam digitis aut pectine pulſari: Seneca; *chelyn plectro verberari*, ait. Lucanus;

Seu chelyn digitis, & eburno verbere pulſas.

Callidum, quidquid placuit jocoſo
    Condere furto.
Te, boves olim niſi reddidiſſes
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetrâ
    Riſit Apollo.
Quin & Atreidas, duce te, ſuperbos

INTERPRETATIO.

incurvâ; nec non *ſolertem clam ſurripere joci gratiâ quodcumque libuit. Te puerum quondam eùm verbis minacibus Apollo territaret, niſi vaccas per fraudem abactas reſtitueres; riſit* ipſe advertens ſe *pharetrâ* quoque *ſpoliatum. Quin etiam Priamus opulentus Treiâ*

ANNOTATIONES.

At lyra pelli dicebatur. idem ibidem.

Nec pudeat pepuliſſe lyram.

Ovid. Metamorphoſ. 10. cap. 5.

Te lyra pulſa manu, te carmina noſtra ſonabunt.

Cruquius ita in hunc locum ſcribit. ex idiomate Italico, Alemannico, Flandrico, Gallico, lyra ſuum adhuc nomen habet integrum. Ea nimirum eſt, quâ mendici vicatim ſtipem quæritare notum eſt: nam & incurva eſt, & δελτωτῦ formam refert propiùs intuenti. Cithara verò teſtudo vocata à formâ teſtæ ejus animalis, &c.

7. *Callidum quicquid placuit. &c.*] Clam, ingenioſè, jocosè, furandi magiſtrum. Duplex nimirum eſt furti ſpecies, ſeu furandi ars. Una ſeria, improba, injurioſa, legibus vetita: & de hac non eſt mentio. At altera eſt oblectationis, joci, & induſtriæ ludicræ, in quâ excelluit Mercurius. Hinc & Lycurgus ad acuendos furandi ſolertiâ Spartanorum animos, impunita eſſe furta ſanxerat. Philoſtrat. Imagin. lib. 1. furta Mercurii jocoſa vocat [illegible]. Fulgentius ideo negotiatoribus præeſſe dicit Mercurium, quod illi vix à furto immunes ſint. Alii volunt deſignari vim orationis, quæ ſenſim animos captat ac rapit. Huc etiam ab aliis refertur Magiæ ac præſtigiorum inventio, quæ tribuitur Mercurio: ars nempè ſic aſtantium oculos præſtringendi, ut dolum non advertant coram ipſis perpetratum.

9. *Te boves olim, &c.*] Calliditatem Mercurii, & peritiam jocosè furandi probat. hæc autem eſt hiſtoria, ſeu fabula: cùm Apollo ob Cyclopes interfectos divinitate aliquandiu privatus eſſet, atque interim Admeti Theſſaliæ Regis armenta paſceret; boves aliquot exterrantes & longiùs progreſſas abegit Mercurius & occuluit. Ille verò hunc pueri formâ indutum quaſi bubulcum furacem aggreſſus mortem minatur, niſi abacta pecora reſtituat: ac telum proferre volens, quaſi percuſſurus, vacuam ſenſit pharetram, vel hanc quoque ſibi ſubreptam. Tum denique Apollo Mercurii ſubtilem in furando induſtriam demiratus, riſum tenere non potuit, *iracundiam voluptate ſuperante*, ut ait Philoſtrat. Imagin. lib. 1. ubi fabulam hanc egregiè expreſſit. Vide Homer. Hymn. in Mercur. Ovid. Metamorphoſ. 2. cap. 11. &c. & Annot. infrà ad vocem *virga.*

11. *Viduus pharetrâ.*] Infrà lib. 2. Od. 9.

Et foliis viduantur orni.

Virgil. Æneid. 8.

Viduaſſet civibus urbem.

Quem in locum Servius laudat Virgilium tanquam propriè locutum: Horatium verò carpit & vellicat tanquam hic malè ſcripſerit *viduum Apollinem.* Sed ô puerilem aſtutiam!

13. *Quin & Atridas, &c.*] Præclarè & benignè à Mercurio facta jam oſtendit. Nimirùm ex Homer. Iliad. ult. Mercurius a Jove miſſus præbet ſe ducem Priamo Hectoris interfecti corpus

Ilio dives Priamus relicto,
Theſſaloſque ignes, & iniqua Troiæ
Caſtra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus; virgâque levem coërces

Interpretatio.

diſcedens. ducente te latuit arroganti-bus Atridis, excubiis Theſſalorum, & caſtris Troiæ infeſtis. Tu animas bonorum beatis ſedibus collocas: atque aureâ

Annotationes.

redemptum pergenti: eumque per media hoſtium caſtra ad Achillem uſque ſic deducit, ut nec tentus à quoquam, imò nec viſus fuerit.

Atridas.] Agamemnonem & Menelaum Atrei filios, Græci exercitûs Imperatores.

14. *Dives Priamus.*] Et in hunc locum Scaliger ſtylum acuit & vibrat. *an dives*, inquit, *ille qui miſerrimus. orbus liberis. regno ſpoliatus. quique adeo mœrens potius & inops!* Scilicet non meminerat quod legitur Iliad. ult. copioſa ſanè & pretioſa munera ad Achillem delata à Priamo Troiam deſerente; atque, ut eſt ibid. *infinita dona è thalamo in currum exportata ad Hectorem redimendum*: quæ etiam ibi recenſentur; *duodecim lanas. totidem tapetas, totidemque pallia eximia. item & ſagula: auri vero talenta decem: duos inſuper tripodas ardentes. lebetes quatuor; poculum denique conſpicuum, quod Thraces donarant.*

15. *Teſſaloſque ignes.*] Nocturnas Theſſalorum ſive Græcorum excubias circa tentorium Achillis collocatas. Synecdoc. Nam & Theſſali Græciæ populi, & ipſe Achilles Theſſalus erat. Homeri Scholiaſtes ad Iliad. 18. *nocturnum ſignum caſtrenſe, ignis; diurnum, fumus*: inquit.

Iniqua Troia caſtra fefellit.] Caſtra nempè Græcorum Trojæ hoſtium occultè ingreſſus, & ad uſque tentorium Achillis ſic penetravit Priamus, duce Mercurio, ut vigilum nemo ſenſerit, nemo interceperit, aut prohibuerit. Quâ verò id ratione factum ſit, explicat Homerus, ubi ait: *cum ad turres navium & foſſam veniſſent, cuſtodes quidem è cœna laborabant: his vero Mercurius ſomnum injecit.*

17. *Tu pias lætis, &c.*] Jam præſtans Mercurii officium & inſignis auctoritas declaratur. Videlicet priſcis illis exiſtimatum, animas corporibus excedentes à Mercurio ſuſcipi, atque vel ad Campos Elyſios ſeu beatas ſedes perduci, vel ad Inferos. Unde *diſpenſator ac deductor animarum* dictus eſt ille. Quod munus tamen Plutoni aſſignat Pindarus Olymp. Od. 9.

18. *Virgâque levem coerces, &c.*] Caduceo domas, regis, deducis, animas ſpiritales corporeæ molis expertes, adeoque *leves* & agiles: ſeparaſque alias ab aliis pro tuâ auctoritate atque ex officio, ſecundum variam benè vel malè factorum ac meritorum rationem: has quidem ad tartarea ſupplicia, illas autem ad ſedes lætas ac fortunatas. Homer. Odyſſ. ult.

Virgil. Æneid. 4. v. 242.

Tum virgam capit: hac animas ille evocat Orco
Pallentes; alias ſub triſtia Tartara mittit:
Dat ſomnos, adimitque; & lumina morte reſignat.

Coerces. Hoc referunt aliqui ad eloquentiæ vim, quâ ſedantur & coërcentur homines concitati; & inertes è contrario ignavique incitantur.

Virga.] Hanc ab Apolline Mercurius acceperat, conceſsâ viciſſim lyrâ: poſtquam enim boves, ut antè dictum, hic furatus eſſet; ita demum convenerunt, eâque lege & conditione venia eſt data Mercurio, ut lyræ inventor Apollo di-

Aureâ turbam, ſuperis Deorum
Gratus & imis.

INTERPRETATIO.

virgâ catervam exilem ſummoves, ſuperis æquè Numinibus ac inferis gratioſus.

ANNOTATIONES.

ceretur. Huc pertinet quod Homeri Pindarique Schol. aiunt, λύειν quaſi λύτρον dictam eſſe, quòd eâ ſe Mercurius ab irato Apolline redemerit. Ergo mirificâ illâ inſtructus virgâ, profectus in Arcadiam Mercurius pugnantes duos cùm Dracones reperiſſet, hac inter eos projectâ prœlium diremit. Exindeque pacis conciliatricem virgam appellarunt: eique duo circumvoluti ſerpentes additi ſunt. Hygin. lib. 2. Hinc etiam legati pacis caduceatores vocantur, quia ejuſmodi caduceó inſignes procedunt. Tit. Liv. Denique virga illa auctoritatem ac dicendi vim denotat: circumplexi verò ſerpentes indicant prudentiam: quippe hæc illius individua comes eſſe debet.

AD LEUCONOEN,

ODE XI

Indulgendum voluptati, omiſsâ futurorum curâ.

TU ne quæſieris ſcire (nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint, Leuconoë: nec Babylonios

INTERPRETATIO.

Tu ne cupiveris noſſe (nec enim licet) quem mihi, quem tibi, Leuconoë, conceſſerint Numina terminum vitæ. Neque experiare Chaldæos calcu-

ANNOTATIONES.

Ode hæc eſt monocolos. Verſus nempè omnes ſunt Choriambici, Alchaïci, Pentametri, Acatalecti, conſtantque ſpondeo, tribus Choriambis, & Pyrrichio, vel Iambo. *Sic*:

Tū nĕ | quæſīĕrīs | ſcīrĕ nĕfās | quēm mĭhĭ quēm | tĭbĭ |

1. *Tu ne quæſieris.*] Oden hanc velut indignam Horatio notat Scaliger. Quam verò ob rationem ego neſcio: nec, ut opinor, ipſe ſcivit, qui nullam profert. Horatius Leuconoën Mathematicis prædictionibus plus æquo addictam hortatur, ut relinquat Diis futurorum curam, ipſa verò præſentibus utatur.

Scire nefas.] Has alii ſeparant voces: alii parentheſi includunt utramque. Perinde eſt. Quod ſi cui videtur nimis abſciſſa interpoſitio (nefas): meminerit frequentes legi tam contractas apud optimos auctores. Terent. *Quid tua (malum) id refert?* Cic. in Verrem. *Quæ (malum) iſta fuit amentia?* 2. de Off. *Quæ te (malum) ratio in iſtam ſpem induxit?*

Quem mihi, quem tibi finem Dii dederint.] Ne ſcire deſidera quod nefas; ne affecta quod ſibi reſervarunt Dii, futuri nempe cognitionem. Cic. ad Familiar. lib. 6. Epiſt. 4. *Equidem mihi omnia propono: nec ullum eſt tantum malum, quod non putem impendere. Sed cum plus in metuendo mali ſit, quàm in illo ipſo quod timetur, deſino: præſertim cum id impendeat, in quo non modò dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus ſit.* Seneca verò ſic paucis vanas eas ſollicitudines perſtringit: *Quod times aut futurum eſt, aut ſecus. Si ſecus: fruſtrà vexaris. Si venturum eſt; tum ſatis dolebis tandem, cum adfuerit tribulatio.*

2. *Leuconoë.*] Alii legunt *Leucothoë*. Fictum nomen eſt à Poëta. Ludunt aliquiin etymologiâ nominis iſtius, & quidem operam ludunt. Fuit olim Leuconoë filia Lycambis, quam Archilochus acribus conviciis ad ſuſpendium adegit.

Nec Babylonios tentaris numeros.] Ne Mathematicos adi, & conſule, neve iis crede: ſunt enim fallaces. Quod quidem probant egregiè tum hiſtoriæ paſſim, cùm ratio. Vide Cic. 1. & 2. de Divin. Item de Fato. Item 3. de Nat. Deor. A. Gell. lib. 14. cap. 1. ubi refutat eos qui curioſiùs auſcultant Genethliacis, futura dicturos per artes prodigioſas ſpondentibus. S. Aug. de Civ. Dei, &c. Tacitus lib. 17. Mathematicos appellat *genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax.* Cic. 1. de Divin. *contemnamus Babylonios, qui è Caucaſo ſigna cœli ſervantes numeris & motibus ſtellarum curſus perſequuntur.* Juvenal. Sat. 6. à verſu 550. ad 590. Ejuſmodi ſtudium in mulieribus præſertim, graviter inſectatur.

Tentaris numeros. ut melius, quidquid erit, pati
(Seu plures hyemes, ſeu tribuit Jupiter ultimam;
Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum) ſapias; vina liques, & ſpatio brevi

INTERPRETATIO.

les: ut ſatius tolerare quodcunque acciderit: ſive multas hyemes Jupiter largiatur; ſive poſtremam det hanc, qua modo Etruſcum pelagus frangit objectis rupibus. Sapiens ſis. Vina fundas: ac

ANNOTATIONES.

Babylonios.] In Babyloniâ templum erat Beli Sideralis Scientiæ inventoris, ex Plin. lib. 6. cap. 26. Babylonii, ſeu Chaldæi Babyloniam incolentes Aſtrologiæ peritiſſimi erant. ex Cic. de Divin. Diodor. Sicul. Gell. lib. 1. cap. 9. Q. Curt. lib. 5.

Babylonios numeros.] Certè neceſſaria valdè numerorum cognitio & praxis accurata, ad dimenſionem horoſcopi, aſpectumque ad alia ſidera planetaſque diligenter inquirendum. Hinc Arithmetica ſæpè uſurpatur pro Aſtrologiâ (ut vocant) Judiciariâ. Lactant. *Arithmetici, quos Mathematicos dicimus, quorum in numeris eſt tota doctrina. &c.* Auſon.

Tu Cœli numeros, & conſcia ſidera fati
Callebas.

Ut melius quicquid erit pati.] Quanta hîc apud Interpretes diſſenſio? Alii jungunt iſta cum voce, *ſapias*; quæ verò intermedia ſunt, parentheſi includunt. Alii ſenſum finiunt voce *pati*; explicantque ſic: cùm melius ſit, vel tanquam melius ſit pati conſtanter quicquid evenerit, quàm animum diſtorquere, anxiè quæ ſint eventura inquirendo. Alii, *ut melius* interpretantur: Quàm, vel quanto melius æquo animo ferre quicquid acciderit!

4. *Seu plures hyemes, &c.*] Gratis profectò ſe diſcruciant aliqui, ut oſtendant vocem, *hyemes*, priori loco poni pro toto anno: poſteriori verò pro tempeſtate hyemali: quandoquidem ſatis patet, quid velit Horatius.

5. *Quæ nunc oppoſitis, &c.*] Synecd. id eſt, quâ fluctus Tyrrheni maris hyeme, ut fit, procellis agitati ad rupes alliduntur, *debilitantur*, franguntur. Quidam legunt *qui*, & referunt ad vocem, *Jupiter*. Sed vulgata lectio præferenda videtur doctiſſimis.

Pumicibus.] Pumex lapis eſt ſpongioſus, aſper, foramine multiplici pertuſus, cavus, cavernoſus. unde ab Ovid. *multicavus*, à Virgil. Æneid. 5. v. 214. & 12. v. 587. *latebroſus* dicitur. De iſto lapidum genere Plin. lib. 36. cap. 21.

Mare Tyrrhenum.] Thuſcum, Inferum, quod pars eſt maris Mediterranei: id verò nominis ei dedit Tyrrhenus Atyos Lydiæ Regis filius, poſtquam ad vicinas terras cum coloniâ appuliſſet, Tuſciam nempè, ibique ſedem fixiſſet.

6. *Sapias.*] Explicant nonnulli: ſi ſapias, ſcilicet utere vitâ, genio indulge, vina bibe quam optima, liquata, &c. Priſcian. lib. 18. cap. 3.

Vina liques.] Vel ſimpliciter, vina bibas, ac veluti per guttur coles. Vel potiùs, hilaritatis causâ ſatage ut pares tibi vina ſacco percolata, defœcata, dulcia ſic effecta, adeoque naturæ & palato muliebri accommodatiora. Veteres nempè muſtum priuſquam ferbuiſſet, per ſaccum toties colabant, ut defœcaretur: atque ſic ademptâ, quæ vini vim alit augetque, fæce, liquidum, imbecillius, at lenius, dulcius reddebant vinum, potuique jucundius. Hinc vocatur Theophraſt. lib. 6. cap. 24. [illegible], *caſtratum*, quod nempè ſparteis eſt ſaccis côlatum. Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 26. *Eunuchum & effeminatum* ex Plutarcho mox citando, *quia percolatio illa vini nervos excidit, ac genuinum reſtinguit calorem: mollius autem facit ad gulæ curioſitatem: hoc veluti ſophiſmate invento & excogitato, ut perdendo nati*

Spem longam reſeces : dum loquimur, fugerit invida
Ætas: carpe diem, quam minimum credula poſtero.

INTERPRETATIO.

limite anguſto ſpem longam reſcindas. En *dum ſabulamur, ævum præterit invidum.* Ergo *diem* hodiernam, *ſequenti minimè confiſa, arripe.*

ANNOTATIONES.

vino plurimum valeant ingurgitare. Plin. lib. 14. cap. 22. *ut plus capiamus vini, ſacco frangimus vires : & alia irritamenta excogitantur.* lib. 19. cap. 4. *Ferendum ſane fuerit . . . . . . inveterari vina, ſaccisque caſtrari :* al. *caſtigari.* lib. 23. cap. 1. *utiliſſimum vinum omnibus ſacco viribus fractis.* Plutarch. Sympoſ. ſive Convival. quæſt. lib. 6. Problem. 7. ait, *exoleſcere vinum, cum tam crebro diffunditur, eſſeque ad bibacitatem commentum ejuſmodi percolationem : detrahi vino firmitatem relicto blandimento, ut illâ quæ mentem ſollicitat & infeſtat ejectâ & excluſâ : ipſum vero jucundius effici : neque ſicut à ferro acumine decuſſo ; ſed potius velut rubigine & ſordibus deterſis. Quippe defæcatio illa vini vim quæ caput tentat, detrahit atque ad ſtatum redigit mitem & ſalubrem.*

Spatio brevi ſpem longam reſeces.] Quanto brevius eſt vitæ noſtræ ſpatium, tanto reſecandæ ſpes longæ : minus expectandum, minùs fidendum futuro ; neque adeò differendum carpere præſentes lætandi occaſiones. Ode 4. ſuprà :

Vitæ ſumma brevis ſpem nos vetat
inchoare longam.

7. *Dum loquimur, fugerit invida ætas.*] Legunt alii, *diffugit. Invida ætas.* Dum enim ſic elabitur & nos quaſi fugit, nobis videtur invidere uſuram præſentis temporis. Juvenal. Sat. 9. v. 126.

feſtinat enim decurrere velox
Floſculus anguſtæ, miſeræque breviſſima vitæ
Portio : dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.

Perſ. Sat. 5.

Vive memor lethi : fugit hora.
Hoc quod loquor inde eſt.

8. *Carpe diem.*] Utere præſenti tempore, in diem vive, fruere deliciis & voluptatibus, dum licet & dum vita ſtat; nihilque tibi pollicere de futuro. Epicurea cohortatio ; ut notant vulgò, quæ quidem frequens paſſim apud Horatium. Vide Sapient. cap. 2. ubi ſic impii loquuntur : *fruamur bonis quæ ſunt, tanquam in juventute celeriter : pretioſo vino & unguentis nos impleamus : non prætereat nos flos temporis : coronemus roſis, antequam marceſcant.*

Martial.

fugitivaque gaudia carpe.

Perſ. mox cit. loco,

carpamus dulcia.

Multò verò ſapientiùs Seneca ad Lucil. Epiſt. 62. *Id ago, ut mihi inſtar totius vitæ ſit dies quiſque. Nec mehercule tanquam ultimum rapio : ſed illum ſic aſpicio, tanquam eſſe vel ultimus poſſit. Ante ſenectutem curavi, ut bene viverem : in ſenectute, ut benè morerer : benè autem mori, eſt libenter mori.*

AD AUGUSTUM,

ODE XII.

Deos & heroas primùm, dein Auguſtum laudat.

QUEM virum aut heroa lyrâ vel acri
Tibiâ ſumes celebrare, Clio?
Quem Deum? Cujus recinet jocoſa
Nomen imago,

INTERPRETATIO.

O *Clio, quem virum, aut heroëm, quem Deum ſuſcipies laudare citharâ, vel acutâ fiſtulâ? Eccujus laudes reſonabit ſimilitudo ludicra,*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſupra Ode 1.

1. *Quem virum.*] Plena eſt artis & elegantiarum hæc Ode: artis quidem eò plus habet, quò appatet minus. Elegantias autem, lepores, ac veneres affatim agglomerat. Figuris lucet, varietate diſtinguitur, rerum atque verborum copiâ & pulcritudine dives eſt: mirâ inſuper ſuavitate conditur. Fingit Horatius œſtro ſe correptum poëtico, dignum ardori huic divino argumentum quærere. Hinc Auguſti grave texit elogium ex conglobatâ veluti artificioſâ comparatione. Quanquam enim Diis, Semideis, ac viris illuſtribus ſuas laudes non negat, collineat tamen ac recidit eò tandem, ut Auguſtum quaſi Jovem alterum conſtituat. Simile adulationis genus in eumdem Auguſtum habet Virgilius Georgic. initio, & in fine libri primi. Huc etiam facit quod ex Dione lib. 51. afferunt; nimirum poſt Actiacam victoriam, decretum a Senatu fuiſſe, ut in Hymnis ſolemnibus Auguſti mentio fieret honorifica, perinde ac Deorum immortalium. Eſt igitur Hymnus hic de genere eorum, qui diebus feſtis ac profeſtis cani ſolebant inter epulas, ad tibiam lyramve, teſte Horatio lib. 4. Ode 15. Vide ibi Annot.

Quem virum, aut heroa, &c.] Contra Pindarus Olymp. Od. 2. *Quem Deum, quem heroa, quem virum celebrabo,* uter melior? lector erudite judica. Mihi quidem potior videatur gradatio Horatii ab homine ad heroas ac Deos, quàm deſcenſus ille Pindari ab immortalibus ad mortales.

Lyrâ, vel acri tibiâ.] Lyram cum tibiâ jungere amabant veteres, illâ dulciori ſonum hujus acriorem benè temperante. Alii ſic explicant: carmine Lyrico, ſuavi & moderato, Diis ac heroibus canendis idoneo: vel Epico graviori, ſublimiorique, bellicis virorum nobilium facinoribus referendis accommodato. Vide Epiſt. ad Piſones v. 73. & 83.

2. *Clio.*] Hanc è Muſis aptè invocat, quippe quæ præſit laudationi virorum illuſtrium; quibus & celebritatem nominis & immortalitatem conferre dicitur. *κλείω, laudo, celebrem reddo:* κλέος & κλεῖος, *fama, nominis ſplendor.* Virgil. de Muſis:

Clio geſta canens tranſactis tempora reddit.

3. *Cujus recinet jocoſa nomen imago.*] Cujus laudes nobis decantaras repetet Echo, quæ eſt vocis imitatio, adeoque imago dicta quaſi imitago. Vide infrà, Ode 20. eamdem locutionem, ibi fusiùs explicatam. Quam tamen auctoritate propriâ Scaliger pervertit, legens: *vetuſta nomen imago:* quo enimverò ſenſu? Quâ autem ratione fiat Echo, ſic Plinius exponit lib. 2. cap. 44. *Mon-*

Aut in umbroſis Heliconis oris,
Aut ſuper Pindo, gelidove in Hæmo?
Unde vocalem temerè inſecutæ
Orphea ſylvæ,
Arte maternâ rapidos morantem
Fluminum lapſus, celereſque ventos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam ſolitis parentis
Laudibus; qui res hominum, ac Deorum,
Qui mare & terras, variiſque mundum
Temperat horis?
Unde nil majus generatur ipſo;
Nec viget quicquam ſimile, aut ſecundum:

INTERPRETATIO.

ſeu in regione umbriferâ Heliconis, ſeu in Pindo, ſeu in Hæmo frigido. Hinc ſilvæ ſecutæ ſunt canentem Orpheum, matris arte retardantem præcipites fluviorum curſus, veloceſque ventos, atque ſuavem auritas quercus trahere chordis ſonantibus. Quid verò antè canam, quàm præconia conſueta patris, qui res mortalium & immortalium, qui mare terraſque & orbem diverſis temporibus moderatur? Quare nihil ipſo majus oritur: immò neque par quidpiam vel pro-

ANNOTATIONES.

tium flexus, crebrique vertices, & contiſſa cubito, aut anfracta in humeros juga, vallium ſinus concavi, ſcandunt inæqualiter unde reſultantem aëra: quâ cauſa etiam voces multis in locis reciprocas facit.

5. *Umbroſis Heliconis oris, &c.*] Tres montes Apollini Muſiſque ſacros nominat: Heliconem in Bœotiâ, Pindum in Arcadiâ: Hæmum in Thraciâ.

7. *Unde vocalem, &c.*] Ex Hæmo Thracem Orpheum ſilvæ ſecutæ ſunt dulcedine cantûs velut animatæ; *temerè*, id eſt, facilè & ſine cunctatione; vel confusè, per devia & invia. Nota lippis & tonſoribus fabula. Vide Epiſt. ad Piſones, v. 191. *Vocalem*. id eſt, canorum, vel, voce pariter & lyrâ canentem.

9. *Arte maternâ.*] Muſicâ, & ſuavitate vocis, ad quam formatus à matre Calliope Orpheus.

11. *Blandum & auritas, &c.*] Tam blandè canentem, ut arbores duceret, haud ſecus ac ſi auritæ & animatæ fuiſſent illæ.

13. *Quid prius dicam ſolitis parentis, &c.*] legunt aliqui, *parentum*: hoc ſenſu, Quid priùs dicam quam eas Jovis laudes, quas majores noſtri ſolent dicere. Alii melius, *parentis*, id eſt, quid prius aut potius referam, quam notas omnibus ac paſſim celebrari ſolitas laudes Jovis omnium *parentis*, qui res æquè Deorum ac mortalium curat, regit, moderatur?

15. *Variiſque mundum temperat horis.*] Variis tempeſtatibus, vere, æſtate, autumno, hyeme: calorem frigore, frigus calore temperat.

17. *Unde nil majus, &c.*] Alii interpretantur; à quo Jove utpote optimo maximo nihil ipſo majus gignitur. Alii, *unde*, id eſt, quapropter.

18. *Similis aut ſecundum.*] Par & proximè accedens: æquè magnum ac potens.

Proximos illi tamen occupavit
　　Pallas honores.
Prœliis audax, neque te ſilebo;
Liber, & ſævis inimica virgo
Belluis: nec te metuende certâ,
　　Phœbe, ſagittâ.
Dicam & Alciden pueroſque Ledæ;
Hunc equis, illum ſuperare pugnis
Nobilem: quorum ſimul alba nautis
　　Stella refulſit,
Defluit ſaxis agitatus humor;

INTERPRETATIO.

ximum valet. Attamen Pallas obtinuit ſequentem gradum. Nec tacebo te, Bacche, certaminibus ſtrenue: neque te, *virgo feris crudelibus infeſta: neque te, Apollo, telis ineluctabilibus formidande. Canam etiam Herculem, nec non filios Ledæ, alterum equis, alterum pugnis illuſtrem; quorum ſidus candidum ubi primùm nautis illuxit,* ſtatim *concitata unda ſcopulis decidit, quieſcunt*

ANNOTATIONES

19. *Proximos tamen, &c.*] Non. Marcell. *proximum dicebant veteres non ſolum adhærens & adjunctum: verum etiam longe remotum, ſi tamen inter duo diſcreta nihil medium extitiſſet.* Virgil. Æneid 5.

Proximus huic, longo, ſed proximus intervallo
Inſequitur Salius.

Tull. in Bruto: *Luc. Philippus Antonio proximus accedebas, ſed longe tamen intervallo proximus.* Pallas honores occupat Jovi proximos; quippe nata illius cerebro. Alii volunt ſpectari ab Horatio, quod in Jovis Capitolini templo cellæ tres erant, quarum media Jovis, dextra Minervæ, ſiniſtra Junonis: unde Pallas ante Junonem poni ſoleat. Varro 4. de Ling. Lat.

21. *Prœliis audax neque te ſilebo Liber.*] Quod curis liberet animum Bacchus Liber dictus: vel quòd devictis hoſtibus ſe ſuoſque aſſeruit in libertatem. De bellicâ ejus virtute ac prœliis vide Diod. Sicul. lib. 5. &c. item infra lib. 2. Od. 19.

22. *Et ſævis inimica virgo belluis.*] Diana venatrix, eodem cum Apolline partu edita, Jovis filia, nemorum ac ſylvarum Dea, arcu & ſagittis feras ſectari aſſueta.

23. *Nec te metuende certa, Phœbe, ſagittâ.*] Arcu enim & ſagittis valere, præſertim ob Nioben cum filiis interfectam, ſemper creditus Apollo. Dictus autem Phœbus, quaſi *φως βίε*, *lux vitæ.*

25. *Alciden.*] Hercules ita dictus, ſeu quod eſſet Alcæi nepos; ſeu *ἀπὸ τῆς ἀλκῆς*, *à robore.*

Pueroſque Ledæ.] Caſtorem, & Pollucem, alium equeſtri, alium pedeſtri inclytum pugnâ. Ovid. Faſt. 5.

Tyndaridæ fratres; hic eques, ille pugil.

27. *Quorum ſimul alba nautis, &c.*] Vide Homeri Hymn. in Dioſcuros. Et ſuprà Od. 3. v. 2. ad verba hæc; *lucida ſidera.* Aiunt nempè Aſtrologi propitias ac ſalutares eſſe ſtellas geminas, non ita verò ſolitarias.

29. *Defluit ſaxis agitatus humor.*] Unda ſpumans jactata in ſcopulos & in altum ſublata defluit, cùm primùm faventibus Caſtore & Polluce tempeſtas ſedatur. Vel, aqua per hyemem gelu concreta & ſaxis adhærens tum reſolvitur ac fluit, cùm oriuntur Caſtor & Pollux, vere nimirùm, & aſcendente Geminorum ſidere. Quidam interpretantur, *defluit*, fluere & agitari deſinit aqua maris ante in rupes illiſa per impulſionem ventorum, & concitationem fluctuum.

Concidunt venti, fugiuntque nubes,
Et minax (quod ſic voluere) ponto
Unda recumbit.
Romulum poſt hos priùs, an quietum
Pompilî regnum memorem, an ſuperbos
Tarquinî faſces, dubito, an Catonis
Nobile lethum.
Regulum, & Scauros, animæque magnæ

INTERPRETATIO.

venti, nubila evaneſcunt. & maris irati ſubſidunt fluctus. quoniam ita juſſere. Poſt iſtos quem *potiſſimum referam ambigo; Romulumne, an tranquillum Numæ Imperium, an Tarquinii regnum petens, an mortem Catonis glorioſam?* Certè *Regulum & Scauros. &*

ANNOTATIONES.

31. *Quod ſic voluere.*] Pro ſuâ poteſtate, atque benigno favore in navigantes ſic juſſere placari omnia ante naufragium minitantia. Legunt alii *Dii voluere*, nempè Caſtor & Pollux: quibus cùm placuit, redit ſerenitas, & maris agitatio planè ceſſat.

33. *Romulum poſt hos.*] Poſt Deos ac Semideos, Romæ Romanique Imperii conditorem in primis celebrare eſt æquum.

Quietum Pompili regnum.] Numam deinde laudat ſecundum Romanorum Regem, qui mitigandum ferocem populum armorum deſuetudine ratus, Jani templum clauſit, novamque civitatem vi & armis conditam, jure ac legibus, moribuſque de integro condere aggreſſus, quieta fecit omnia, & Rempublicam religione juſtitiâque firmavit. Tit. Liv. lib. 1. cap. 18. & ſeq. Flor. &c.

34. *Superbos Tarquini faſces.*] Ambitioſam dominationem Tarquinii non Superbi (is enim indignus Hymno celebrari) ſed Priſci, qui bello ſtrenuus Imperium Romanum devictis finitimis populis auxit; circo, ludis, faſcibus aliiſque inſignibus decoravit. Flor. lib. 1 cap. 5. Tit. Liv. lib. 1. cap. 35. *Tarquinium Priſcum virum cætera egregium ſecuta quam in petendo habuerat, etiam regnantem ambitio eſt.* Quidam non abſurdè intelligunt Junium Brutum, qui faſces Tarquiniis pulſis ereptos ſplendidè geſtavit ac tenuit. Virg. Æneid. 6.

Vis & Tarquinios Reges, animamque ſuperbam
Ultoris Bruti, faſceſque videre receptos.

35. *Catonis nobile lethum.*] De eo Cæſar dixiſſe fertur: *Invideo morti tuæ, Cato: nam & tu gloriæ meæ invidiſti.* Nimirum ille ad Uticam obſeſſus, Pompeianas partes aſpiciens victas propriâ manu ſe peremit, poſtquam bis legiſſet Platonis librum de animâ, inquiunt: ac, *ne Tyrannum videret*, ut ait Cicero Offic. 1. Vide Appian. Plutarch. Dion. &c. S. Aug. de Civ. lib. 19. cap. 3. mortem Catonis indignam laude aſſerit, ut qui Cæſarianæ de Pompeio victoriæ impatientiâ, violentas ſibi manus intulerit.

37. *Regulum.*] Hujus egregia virtus poſteà fusè laudatur, lib. 3. Od. 5. Vide & Cic. 1. & 3. de Offic. & in Piſonem ſic habet: *nec mihi ille M. Regulus, quem Carthaginenſes reſectis palpebris illigatum in machinâ vigilando necaverunt, ſupplicio videtur affectus.*

Scauros.] Horum familia conſulari dignitate illuſtris, & clara virtus extitit in adminiſtrandâ Republicâ. Ex illis M. Scaurus a Q. Vario Hiſpano accuſatus eſt, quod Socios ad arma concitaſſet. Ita ſe verò ille conſtantiâ plenus & gravitate defendiſſe fertur: Q. Varius Hiſ-

Prodigum Paulum, ſuperante Pœno,
Gratus inſigni referam Camœnâ,
Fabriciumque.
Hunc, & incomptis Curium capillis

INTERPRETATIO.

Paulum generoſæ vitæ liberalem, victore Carthaginenſi; quin *& Fabricium* beneficii *memor e lebrabo verſibus magnificis. Hunc & Curium impexis crinibus*

ANNOTATIONES.

panus M. Scaurum Principem Senatûs arguit Socios ad arma concitaſſe: M. Scaurus Princeps Senatûs negat: teſtis nemo: Utri vos, Quirites, credere debetis. Quibus quidem auditis abſolutus eſt. Vide Valer. Maxim. lib. 3. cap. 7. n. 8. Plin. lib. 36. cap. 15. &c.

Animæque magnæ prodigum Paulum.] L. Æmilium Paulum, qui nullum periculi genus pro Republicâ detrectavit: & ſi non habuiſſet Collegam Terentium Varronem, qui plus certaminis cum ipſo ſuo Collegâ, quam cum Annibale, (ut ait Q. Fab. Maximus apud Liv. lib. 22. cap. 39.) non majori quidem animo, at certè majori felicitate, melioríque exitu ad Cannas pugnaſſet. Verùm, ut eſt apud eumdem Liv. eod. lib. cap. 43. *ad nobilitandas clade Rom. Cannas urgente fato profecti, ... dum altercationibus magis, quà conſiliis tempus teritur*, miſerè ibidem cæſi, fuſi, fugatique ſunt: atque Paulus *unus inſons* tam horrendæ *cladis* interiit, ut rectè teſtatus Cn. Lentulus, cit. mox lib. cap. 49.

38. *Superante Pœno.*] Annibal certè nuſquam magis inſigni de Romanis victoriâ exultare potuit: nam plus quadraginta Romanorum millia, præter Socios, octoginta Senatores, aliique viri graves benè multi interciderunt. Vide cætera apud Livium loco cit. &c.

40. *Fabriciumque.*] Hic contrà Pyrrhum Regem miſſus, cùm nec ab ipſo priùs, quartâ regni parte promiſsâ, ſollicitari potuiſſet; nec Pyrrhi Medicum veneno regem tollere ſpondentem audire voluiſſet, imò perfidum illum catenis vinctum ad ſuum dominum remiſiſſet: juſtam hanc ab Rege mirabundo laudem promeruit: *Ille eſt Fabricius, qui difficiliùs ab honeſtate, quàm Sol à ſuo curſu averti poſſet.* Aurel. Victor. Alia Fabricii elogia hauri è Plutarcho: Cic. 3. de Offic. Gell. lib. 1. cap. 14. vide & ſeq. Annot.

41. *Hunc, & incomtis Curium capillis, &c.*] Virtutem paupertate educatam, ac celebrem factam, in tribus ſummis viris cum Horatio venerare, lector; in Fabricio, in Curio, in Camillo. Hos enimverò *ſæva paupertas*, id eſt, magna frugalitas, tenuis admodum res familiaris; *fundulus*, ſeu pauca agri jugera ſibi ab *avis* relicta, *cum lare apto*, id eſt, pariter modico, *bello utiles* fecit. Nimirùm victu aſpero indurati ad laborem, morum autem integritate ad virtutem omnem formati, egregiam Reipublicæ difficillimis temporibus operam navaverunt; non tam ſuæ quàm publicæ utilitati ſtudentes: unde & ſummam laudem conſecuti ſunt.

Hunc.] Nempè C. Fabricium Luſcinum, ter Conſulem; de quo ante: & Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. Is *honoribus & auctoritate omni cive temporibus ſuis major; cenſu vero par unicuique pauperrimo; decem æris & quinque pondo argenti, ſervoſque totidem ſibi miſſos à Samnitibus, quos univerſos in clientelâ habebat, in Samnium remiſit; continentiâ ſuâ beneficio ſine pecuniâ prædives; ſine uſu familiâ abundè comitatus: quia locupletem illum faciebat non multa poſſidere; ſed modica deſiderare. Ergo domus ejus, ut ære & mancipiis vacua; ita gloriâ ex his contemptis partâ referta fuit, &c.* Vide & ejuſdem Valer. lib. 2. cap. 9.

Utilem bello tulit, & Camillum
Sæva paupertas, & avitus apto
Cum lare fundus.
Creſcit occulto velut arbor ævo
Fama Marcelli. Micat inter omnes

INTERPRETATIO.

bello idoneum pariter *& Camillum produxit inopia durior, & patrius agellus cum domo conveniente. Marcelli* porrò *nomen augeſcit ſicut arbor ſecreto temporis* progreſſu. At *cæteros inter ſplen-*

ANNOTATIONES.

Curium.] *Curius Dentatus exactiſſima norma Romanæ frugalitatis, idemque fortitudinis perfectiſſima ſpecimen. Samnitium legatis agreſti ſe ſcamno aſſidentem foco, atque ligneo catillo cœnantem (quales epulas apparatus indicio eſt) ſpectandum præbuit. Ille eorum divitias contemſit: paupertatem ejus Samnites mirati ſunt.* Offerentibus aurum reſpondit: *malle ſe locupletibus imperare, quàm ipſum fieri locupletem: & Curium nec acie vinci, nec pecuniâ corrumpi poſſe. &c.* quæ lege apud Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. Vide & Aurelium Victorem de Viris Illuſtribus: Cic. de Senectute, &c.

Incomtis Curium capillis.] Legunt quidam cum Quintiliano quidem lib. 9. cap. 3. *intonſis capillis*: ſcilicet priſcis temporibus nondum erant Romæ tonſores: & cultum negligebant maximè bellatores viri. Hoc quidem perinde ſignificatur per vocem *incomtis*: ſed non illud; quod ſanè ab Horatio ſpectari oportuit: ſic Ovid. Faſt. 2.

Hoc apud intonſos nomen habebat avei.

Et Faſt. 4. de Numâ:

Bis caput intonſum fontanâ ſpargitur undâ.

Codices tamen ferè omnes habent: *incomptis Curium Capillis*: unde ab eâ lectione temerè diſcedendum non fuit.

42. *Camillum.*] M. Furius Camillus quinquies Dictator fuit, de Gallis bis triumphavit, Romamque jam ab his captam ſtrenuè pugnando vindicavit. Ad annos octoginta Reipublicæ ſemper utilis vixit: hunc pater patriæ, alter Romulus ac urbis conditor meritus appellari. Vide Liv. lib. 5. &c.

45. *Creſcit occulto velut arbor ævo fama Marcelli.*] Sicut arbor ſenſim ac nemine advertente creſcit, *occulto ævo*, labente clam tempore, progreſſu menſium & annorum, ita Marcelli fama in dies augetur ac celebrior evadit. Eraſmus hunc locum ſic illuſtrat: *ſolent præcocia ſubitò flacceſcere: ſed quod paulatim accreſcit, durabile eſt. Unde Horatius Marcelli famam velut cum rore arborem ſurgentem celebrat.*

46. *Marcelli.*] Quis ille, non planè conſtat. Alii volunt M. Marcellum Octaviæ Auguſti ſororis filium, cui in Imperii ſucceſſorem adoptato ſuam ille filiam deſponderat Juliam. De eo Virgil. Æneid. 6. v. 861. & ſeq. & Seneca ad Marciam cap. 2. Verùm cùm is admodum juvenis, ſolâ indole præclarâ nobilitatus obierit, quo pacto ejus fama creſcere in dies ab Horatio dicatur? Itaque malim ego cum aliis intelligere M. Claudium Marcellum, quinquies Conſulem, qui Gallos Germanoſque debellavit, ipſumque Annibalem invictum anteà vinci poſſe docuit: atque ab eo demum circumventus ac cæſus etiam coli & obſervari meruit poſt mortem. Nam & honorificè cremandum Annibal curavit, ejuſque cineres urnâ argenteâ incluſos & coronâ aureâ decoratos ad ejus filium miſit. Plutarch. Tit. Liv. lib. 23. & ſeq. Virgil. Æneid. 6. v. 855.

Micat inter omnes Iulium ſidus.] Sueton. Jul. cap. 88. ita ſcribit: *In Deorum numerum relatus eſt, non ore modo decernentium, ſed & perſuaſione vulgi. Si quidem ludis, quos primo conſecratos ei hæres Auguſtus edebat, ſtella crinita per ſeptem dies continuos fulſit exoriens circa undecimam horam: credi,*

Julium ſidus, velut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanæ pater atque cuſtos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæſaris fatis data: tu ſecundo
Cæſare regnes.
Ille ſeu Parthos Latio imminentes
Egerit juſto domitos triumpho,
Sive ſubjectos Orientis oris
Seras & Indos:

Interpretatio.

det aſtrum Julii, ut Luna inter minores ſtellas. O fili Saturni Jupiter, *humani generis auctor & conſervator. commiſſa tibi* eſt *à fatis ſummi Cæſaris tutela: ergo tu regna* primus: *Cæſar* autem ſit à te *ſecundus. Sive is Parthos Italiæ bellum inferentes legitimâ victoriâ fractos ſubegeris; ſive Seras Indoſque in Orientali plagâ domuerit;*

Annotationes.

tumque eſt animam eſſe Cæſaris in cœlum recepti: & hac de cauſa ſimulacro ejus in vertice additur ſtella. Idem refertur in Epiſtolis Auguſti.

Virgil. Eclog. 9.

Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum. Vide & Plutarch. Dion. lib. 45. Senec. Quæſt. Natural. lib. 7. cap. 17. Plin. lib. 2. cap. 25. ubi Auguſti ipſius de crinito illo ſidere teſtimonium refert. Porrò cometes ille Chriſti Servatoris noſtri natalem prænuntiaſſe multò melius creditur.

49. *Gentis humanæ pater. &c.*] Præclarè ad Auguſtum, quò totus tendebat, laudandum venit tandem, per apoſtrophen ad Jovem, cui diviſum cum ipſo Imperium aſſerit.

50. *Tibi cura magni Cæſaris fatis data.*] Duo nempè veteribus credita. Primùm, Reges, Imperatores, Principes in tutelâ eſſe Jovis: alterum, fato ſic omnia decerni, gubernari, ſubeſſe, ut ipſi Dii fati legibus tenerentur.

51. *Tu ſecundo Cæſare regnes.*] Tu quidem ita ſupremum rerum omnium dominium habe, ô Jupiter; ut Auguſtus ſit à te ſecundus.

53. *Ille ſeu Parthos, &c.*] Sueton. Auguſt. cap. 21. *Parthi quoque & Armeniam vindicanti facilè ceſſerunt. Et ſigna militaria quæ M. Craſſo & M. Antonio ademerant, repoſcenti reddiderunt, obſideſque inſuper obtulerunt; denique pluribus quondam de regno concertantibus, non niſi ab ipſo electum comprobaverunt.* Vide & infrà Od. 19. v. 12. Annot. Quoniam verò Parthos anteà victoriis feroces, Romaniſque etiam terribiles, Jam eò deduxerat Auguſti fama, ut ultrò virtuti Romanæ obſervantiam deferrent, hinc benè ominatur Horatius, juſto eos triumpho aliquando profligandos.

55. *Sive ſubjectos Orientis oris Seras & Indos.*] Sive ille remotiſſimas nationes ſubegerit; vel *Seras*, vel *Indos*, de quibus, teſte Diodoro Siculo, ſolus triumphavit Bacchus.

56. *Seras.*] Seres interioris Æthiopiæ ſunt populi: ſunt etiam ex Oroſio citerioris Indiæ: ſunt & alii ad ortum extremi ultra Sinas, quorum regio Serica, nunc *Catay*, Metropolis autem Sera, ſerico opere celebres: de quibus Strabo, Ptolem. Ferrar. &c. Plin. lib. 6. cap. 17. *Primi ſunt hominum qui noſcantur Seres lanificio ſilvarum nobiles, perfuſam aquâ depectentes frondium canitiem.* Ammian. Marcellin. *Se-*

Te minor latum reget æquus orbem;
Tu gravi curru quaties Olympum,
Tu parum caſtis inimica mittes
Fulmina lucis.

INTERPRETATIO.

Te quidem inferior juſtè gubernabit ille hunc *orbem amplum : tu* verò *tremende curru Cœlum concuties : tu infeſta in contaminatos lucos tonitrua vibrabis.*

ANNOTATIONES.

res, inquit, *armorum expertes . . . . nulli finitimorum moleſti . . . . Cœli apud eos jucunda ſalubriſque temperies; aëris facies munda, ventorum commodiſſimus flatus, & abundè ſilva ſublucida, à quibus arborum fœtus aquarum aſperginibus crebris, velut quadam vellera molientes, ex lanugine & liquore mixtam ſubtilitatem tenerrimam pectunt, nenteſque ſubtegmina conficiunt ſericum ad uſum antehac nobilium, nunc etiam infimorum ſine ullâ diſcretione proficiens. Ipſi præter cæteros frugaliſſimi, pacatioris vitæ cultores, &c.*

Indos.] Horum regio India Aſiæ eſt ad ortum ampliſſima ab Indo fluvio dicta : Gange fluvio item rigatur, & ſcinditur media : ab Ortu Sinas habet, à Septentrione Tartariam, ab Occaſu Perſiam, ab Auſtro Oceanum Indicum. Parte Septentrionali, inter Gangem & Indum fluvios, continetur hodie Imperium magni Mogolis, in quo numerantur provinciæ triginta ſeptem ſatis amplæ.

57. Te miner latum reget æquus orbem, &c.] Senſus eſt : Auguſtus autem, ô Jupiter, ſic orbem hunc inferiorem, ita volentibus fatis, reget, ut ſe gerat ſemper minorem te, ſicut decet & æquum eſt. Et quanquam laudibus omnium jam effertur; *& virtutis moderationiſque famâ Indos etiam ac Scythas, auditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam ſuam Populique Romani ultro per legatos petendam*; (ex Sueton. Octav. cap. 21.) quanquam Parthos etiam nominis ſui ſplendore ſimiliter perculit, eorumque ferociam ſine armis fregit : attamen ille ſeu novis in dies triumphis augeatur, ſeu tot populos ſibi ſubjectos cernat, nunquam tamen animos ultrà quàm fas eſt, ſuperbos tollet.

Latum.] Virgil. Æneid. 1.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Legunt alii *lætum*, nimirùm ob *æquitatem* Auguſti, qui jus ſummâ lenitate pariter ac diligentiâ dixiſſe ſcribitur Suetonio.

58. Tu gravi curru quaties Olympum.] Tu in Cœlo regnabis, indeque tonitru in hæc infima, cùm fueris ad juſtam provocatus iram, vibrabis. Nempè vulgus opinabatur è *curru* Jovis *cœlum quatiente* formari tonitrua, & *mitti fulmina.*

59. Tu parum caſtis, &c.] Quoniam luci Diis ſacri habebantur, hinc ſi aliquo ſcelere ac flagitio in iis perpetrato contaminati eſſent, Jovis excitari credebant furorem, & ſacrilegium vindicari, miſſo fulmine. Unde & ſatagebant expiare locum, & cæſis hoſtiis Numinis iram placare.

AD LYDIAM,
ODE XIII.

Zelotypum ſe pingit Horatius, ac rivalem ſuum vellicat.

CUM tu, Lydia, Telephi
  Cervicem roſeam, & cerea Telephi
Laudas brachia, væ, meum
  Fervens difficili bile tumet jecur.
Tunc nec mens mihi, nec color

INTERPRETATIO.

O Lydia, quando tu collaudas collum rubicundulum Telephi, & molles lacertos Telephi, væ, meum hepar turgeſcit acri cholerâ inflammatum. Tum neque animus mihi, neque color

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos, ut tertia ſuprà, *Sic te Diva, &c.*

1. *Cum tu, Lydia, Telephi, &c.*] Non caret arte repetitio vocis *Telephi.* Nam & qui amant, nunquam ſatis id loquuntur quod amant: & zelotypo illud idem eſt intolerabile. Lydia cervicem roſeam Telephi, iterumque cerea brachia Telephi laudare gaudet: at Horatio id ciet bilem, doletque quod rivalem ſuum in ore frequentiùs habeat. Unde, cùm præſentem convellere amorem nequeat, de futurâ ejus immutatione ſe conſolatur.

2. *Cervicem roſeam.*] Pulcram inſtar roſæ, & fragrantem: vel roſei coloris. Scaliger hic Horatium graviter reprehendit, & *lacteam* dici oportuiſſe contendit, non *roſeam.* Verùm quidni adoleſcens amore fervidus roſeâ cervice & rubicundulâ celebretur? Virgil. Æneid. 1.

roſeâ cervice refulſit.

Cerea brachia.] Mollia, tenera, fortaſſe etiam candida, politula, nitida, pura, puta, formoſa inſtar imaginum cerearum, quæ ſine oſſibus, nervis, pelle, pilis. Vide Non. Marcell. in voce, *putus.*

3. *Væ.*] Interjectio dolorem indicans atque indignationem. Sunt qui legant *næ, vaì,* id eſt, *certè, herclè.*

4. *Bile tumet jecur.*] Intumeſcit fellis receptaculum jecori annexum. In felle ira, in jecore amor ac libido, in ſplene riſus, in corde ſapientia propriè reſident. At Horatius modò libidinem in jecore ſtatuit, ut lib. 4. Od. 1.

Si torrere jecur quæris idoneum.

Aliàs iracundiam, ut hic: pariter & Juvenalis Sat. 1. v. 45.

Quid referam quantâ ſiccum jecur ardeat irâ?

Secuti videntur Archilochum, χολὴν οὐκ ἔχεις ἐφ' ἥπατι. *bilem non habes in hepate.* Apud Athen. lib. 3. cap. 24.

5. *Tunc nec mens mihi, nec color, &c.*] Variis ſe perturbationibus agitari indicat, pudore, timore, irâ. Opportunè Macrob. lib. 7. cap. 11. *Natura, cum quid ei occurrit honeſto pudore dignum, imum petendo penetrat ſanguinem, quo commoto atque diffuſo cutis tingitur, indeque naſcitur rubor . . . . gaudium extrinſecùs contingit. Ad hoc animoſo natura occurſu feſtinat, quam ſanguis comitando, quaſi alacritate in-*

Certâ ſede manet: humor & in genas
Furtim labitur, arguens
Quàm lentis penitùs macerer ignibus.
Uror, ſeu tibi candidos
Turpârunt humeros immodicæ mero
Rixæ; ſive puer furens
Impreſſit memorem dente labris notam.
Non, ſi me ſatis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbarè
Lædentem oſcula, quæ Venus
Quintâ parte ſui nectaris imbuit.

Interpretatio.

ſtatu firme conſtat. Tum etiam lacrymæ clàm decidunt in malas, patefacientes quantum intus abſumar flammis ſecretis. Efferveſco, ſive jurgia ex vino immoderata deformarunt albas tibi ſcapulas: ſive juvenis inſaniens memorem cicatricem labellis tuis dente inuſſit. O ſi mihi ſat auſcultes, ne expecta conſtantem eum fore qui *immaniter vulnerat baſia ſuaviſſima, quibus indulſit Venus quintum ſuæ dulcedinis gradum.*

Annotationes.

tegritatis ſuæ compotem tingit cutem: & inde ſimilis color naſcitur. Contrà, qui metuunt, palleſcunt. Natura enim, cum quid de extrinſecus contingentibus metuit, in altum tota demergitur, ſicut nos quoque cum timemus latebras quærimus. Sic natura tota deſcendens, ut lateat, trahit ſecum ſanguinem. Hoc verè demerſo, humor dilutior cuti remanet, & inde palleſcit, &c.

7. *Furtim labitur.*] Invito mihi excidunt lacrymæ, propter vim indignationis & zelotypiæ. Hanc deſcribit Tullius Tuſcul. 4. n. 28. *ægritudinem ex eo quod alter potiatur eo, quod ipſe concupierit.*

8. *Macerer.*] Porphyrio legit, *concremer.*

9. *Uror ſeu tibi candidos, &c.*] Dolore gravi afficior, cum video te mihi adamatam vexari crudeliter, atque ictibus laniari ab juvene temulento, & poſt epotum vinum petulco, ſine modo laſcivienti, ruſticè jurganti, imò durè ac barbarè te molliculam tractanti. Horatius nempè ut Lydiam demereatur, ſuum ei tenerum exponit amorem, qui ejus cruciatus perſentiat, illumque opponit ſævæ rivalis libidini, quæ, ut ſe expleat, amicæ haud parcit: ſicque Telephum in invidiam adducere conatur. Hinc & malignè interpretatur comeſſationes illas, nec non morſiunculas amatorias; ac velut diras plagas truceſque ac belluinos morſus traducit, ut Lydiam à Telepho quacumque ratione abſtrahat.

11. *Sive puer furens, &c.*] Sive Telephus effrænatâ & impotenti abreptus libidine, ac propè furioſus momordit labia tua, ad relinquendam qualemcunque ſui memoriam, in crudeli etiam cicatrice. Cic. act. 7. in Verrem, n. 32. *Metuendum . . . . , ne excitetur Verres, ne denudetur à pectore, ne Populus Romanus aſpiciat cicatrices ex mulierum morſu, veſtigia libidinis atque nequitiæ.*

13. *Non ſperes perpetuum.*] Si mihi credis, Lydia, ne perpetuum tui amatorem ſpera illum fore, qui ſic abutitur amore tuo, ut oſculando vulnera infligat œſtro velut percitus. Nam, ut aiunt, *omne violentum non eſt durabile.*

16. *Quintâ parte ſui nectaris.*] Miſſâ plurium interpretatione in putidis & obſcœnis plus æquo ſagacium, ego cum paucis ſentio, & *oſcula quæ Venus quintâ parte ſui nectaris imbuit*, intelligo

Felices ter & ampliùs,
Quos irrupta tenet copula: nec malis
Divulſus querimoniis,
Supremâ citiùs ſolvet amor die.

INTERPRETATIO.

O ter & plus beati, quos nectit ſtabilis conjunctio, nec amor improbis querelis diviſus ſeparabit ante diem ultimam.

ANNOTATIONES.

valdè fragrantia, nectaris inſtar ſuavia. Eo ferè modo apud Athen. lib. 2. cap. 2. ſub finem, Ibycus, ut ſignificet mel eſſe dulciſſimum, ait, mel nonam eſſe partem ambroſiæ: id eſt, habere nonam partem ſuavitatis quæ eſt in ambroſiâ.

17. *Felices ter, &c.*] Sic denique tentat Horatius expugnare Lydiæ amorem, dicens longè feliciorem eam fore, ſi ſe Horatium conſtanter amaturum præferat Telepho nunc ardenter quidem, ſed ad tempus duntaxat amanti.

18. *Malis divulſus querimoniis.*] Bonæ ſunt in amore querimoniæ ob abſentiam, ob deſiderium: malæ verò ob inconſtantiam, mutationem, ac fidem fractam.

20. *Supremâ citiùs ſolvet, &c.*] Non antè deſinam te amare, Lydia, ſi me ames, quàm deſiero vivere, inquit Horatius: imò, ut ait ipſe in perſonâ Lydiæ, Ode 9. lib. 3.

Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

ODE XIV.

Non eſſe redintegrandum civile bellum.

O Navis, referent in mare te novi

INTERPRETATIO.

O Navis, novi fluctus in mare te

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſuprà Od. 5.

Non pauca ex Alcæo imitatus eſt Horatius in hac Ode, quam ferè omnes allegoricam agnoſcunt totam, ipſeque Quintilian. lib. 8. cap. 6. In ea certè plurima dicuntur figuris ac tropis involuta, quæ apertè nequaquam dici fas fuiſſet. Vel Rempublicam, vel Brutum, vel Sextum Pompeium alloquitur, dehortaturque à reparandis civilibus tumultibus, quibus velut novis procellis non niſi ingenti ſuo malo Reſpublica concutienda ſit.

Porrò ſic interpretari ſingula nobis licet.

Navis, eſt Reſpublica Romana: *mare*, civile bellum: *fluctus*, diſcordiæ ac tumultus: *portus*, pax: *nudum remigio latus*. Caſſius cum ſiniſtro cornu cui præerat, militibus cæſis ac fugatis, fractus: *malus Africo ſaucius*. Magnus Pompeius à Ptolemæo Ægypti Rege, nefariè obtruncatus: *antennæ gementes*, Senatores aliique Principes Pompeii fatum dolentes: *carina ſine funibus*, æra-

Fluctus. O quid agis? fortiter occupa
Portum. Nonne vides, ut
Nudum remigio latus,
Et malus celeri ſaucius Africo,
Antennæque gemant? ac ſine funibus
Vix durare carinæ
Poſſint imperioſius
Æquor? non tibi ſunt integra lintea;

INTERPRETATIO.

reducent. O quid facis? Firmiter portum tene. Annon cernis quod latus tuum eſt *remis deſtitutum: & malus auſtro præcipiti labefactus: atque antennæ ſtrideant: & vix carina abſque rudentibus valeat ſuſtinere mare violentius. Non adſunt tibi vela ſalva; neque*

ANNOTATIONES.

rium ſine pecuniâ, quæ nervus belli eſt: *lintea non integra*, vexilla & legiones diſſipatæ: *æquora Cycladas nitentes interfuſa*, quæ caveri atque evitari debeant; quorumdam potentium occulta ambitio, invidiaque alienæ gloriæ. Quippe hi ſæpè ſpecioſo publicæ utilitatis prætextu, rebus ſuis ſtudent: atque ut militaria imperia, dignitates ac magiſtratus captent, pacem impediunt, turbas fovent, populis illudunt, perniciem civium moliuntur.

1. Navis.] Bruti pars intelligi poteſt, ſicut Pompeianæ partes Navi deſignantur apud Cicer. lib. 2. Epiſt. 5. & lib. 12. Epiſt. 15.

Novi fluctus.] Primum civile bellum exarſit Cæſarem inter & Magnum Pompeium: alterum inter Auguſtum Antoniumque, & Cæſaris percuſſores Caſſium & Brutum: tertium inter Sextum Pompeium Magni filium & Auguſtum; de quibus vide Appian. lib. 4. Plutarch. &c.

2. O *quid agis?*] Nempe Antonio hoſte Patriæ judicato, literiſque per Senatum datis ad Julii Cæſaris interfectores de recuperandâ libertate, quid aliud quam incenditur grave bellum, ac Romanum peſſumdatur Imperium?

Fortiter occupa portum.] Una ſalutis ratio eſt, compone pacem cum Octav. Auguſto, cui niſi ſummam defers rerum, nunquam ſanè conquieſces. Conjecturam audaciorem quorumdam retundere videtur iſte locus. Nec eſt quod aut Muretus Quintiliano dormitationem ita objiciat, aut Faber Critic. Epiſt. 54. alterque ei adſtipulatus ſibi plaudant & acclament velut invento Api, exultantes; εὑρήκαμεν συγχαίρομεν: enimverò ſi, quod volunt illi, citrà metaphoram aut allegoriam ſcribat ad eam navim, quâ ſui amici iratum Auguſtum metuentes fugere properabant, ſique hac Ode ſecundam ei navigationem apprecatur, non ſecus ac navi Athenas Virgilium tranſvehenti, Od. 3. quo ſenſu diceret hîc: *fortiter occupa portum.* Imò verò debuiſſet inclamare ad immorantes, *ſolvite protinus*; ad navim autem; *portum hunc citò deſere non tutum: ſtatione malè fidâ ſtatim cede, in quâ periculoſius quàm in alto mari verſarere.*

5. Africo.] Vento Meridionali, de quo Virgil. Æneid. 1. v. 89.

creberque procellis Africus.

6. Antennæque gemant.] Fracto navis malo, dependentes ex eo antennæ concidant neceſſe eſt: ſic & Senatores ac Proceres, qui adhæſerant Pompeio, eo quidem ſublato gemunt ac dilabuntur. Hi certè alii in alias difluxere provincias, ex Appiano cit. loc. *Antenna*, trabs in ſummo navis malo tranſverſa, cui velum alligatur.

8. Imperioſius æquor.] Virtutem ac fortunam Auguſti manifeſtè prævalentes,

Non Dii, quos iterum preſſâ voces malo:
Quamvis Pontica pinus,
Silvæ filia nobilis,
  Jactes & genus, & nomen inutile.
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit. Tu, niſi ventis
Debes ludibrium, cave.
  Nuper ſollicitum quæ mihi tædium,

INTERPRETATIO.

Numina, quæ invoces rurſus ærumnis obruta. Licet Ponti ſis pinus, orta è ſilva celebri, atque originem oſtentes, vanamque famam. Nauta meticuloſus haud confidit pictâ puppi. Tibi proſpice, niſi ventis in *jocum es deſtinata. Tu quæ mihi nuper moleſtum* creabas *tæ-*

ANNOTATIONES.

10. *Non Dii quos iterum preſſa voces.*] Cùm enim fatis deſtinatum Auguſto videatur orbis Imperium, tibi contra fata pugnanti non aderunt aut favebunt Dii. Adde quod *fruſtra Neptunum invocat qui ſecundum patitur naufragium.*

Dii.] Caſtor & Pollux, Apollo, Minerva, aut quilibet alius, ſolebat eſſe & vocari tutela & inſigne navis: & ſacrarium in puppi collocabatur, vel in prorâ. Act. Apoſt. cap. 28. ſcribitur navigare Paulus Alexandrinâ quadam navi, cujus inſigne Dioſcuri. Perſ. Sat. 6.

jacet ipſe in littore, & una
Ingentes de puppe Dei.

Quidam ſic interpretantur locum hunc: *tibi non ſunt Dii, quos iterum preſſa voces male:* jam Pompeius occidit, Caſſius petiit, divini illi libertatis vindices: quid tentes ultrà?

11. *Quamvis Pontica pinus*, &c.] Sicut adverſus tempeſtatem ſævam parùm valet nobilitas arborum è quibus compacta eſt navis, minimè quoque picta & ornata puppis: ſic à naufragii periculo nequaquam eximit Rempublicam contentionibus laceram, aut ipſius fama quamlibet celebris, aut Ducis exercitûs generoſitas. Hæc enim quid juvant, ſi præſertim deſint præſidia ſat firma: ærarium locuples, &c.

12. *Silva filia nobilis.*] In Ponti regione multiplex erat ſilva, egregiæque arbores fabricandis navibus idoneæ.

14. *Nil pictis timidus navita puppibus fidit.*] Ne ſplendori tui nominis fide, ô Reſpublica Romana, vel origini præclaræ: neque tu Brute, aut ingenitæ nobilitati, aut propriæ exiſtimationi. Sunt enim hæc vana præſidia ac firmamenta.

Timidus navita.] Ne cum Scaligero putes legendum: *tumidus.* Eſt enim *timidus* epitheton nautis ſemper conveniens, & hic maximè. Sic enim ſignificatur nauta prudenter metuens omnia ab infido mari, ab inſtabilibus ventis, à repentinis tempeſtatibus, cùm præſertim vehitur navi jam debilitatâ.

15. *Niſi ventis ludibrium debes.*] A bello deſine, niſi vis fortunæ jocantis, aut Martis communis, aut etiam fatorum ludibrium eſſe.

17. *Nuper ſollicitum quæ mihi tædium, &c.*] Militaverat Horatius ſub Caſſio, & Bruto; poſteà tamen Auguſto victori conciliatus veniam obtinuerat: hæc autem ſcripſiſſe fertur poſt Caſſium cæſum, & antequam Brutus adverſus Auguſtum belli aleam experiretur. Ait ergo: O publica ſalus, quæ tædium mihi tunc præbuiſti ob diuturnitatem diſcordiarum ac militiæ labores; nunc autem ſollicitudinem & curam præſtas ob novos tumultus, cur evidens periculum, taleſque anguſtias ſpontè adis? Vel ad Brutum loquitur. O Brute, qui ſollicitum me habuiſti de eventu belli, ſub tuis ſignis merentem;

Nunc deſiderium, curaque non levis,
Interfuſa nitentes
Vites æquora Cycladas.

INTERPRETATIO.

dium. jam verò deſiderium ac ſollicitudinem haud modicam, fuge maria Cycladas emicantes interfluentia.

ANNOTATIONES.

nunc autem tui ac libertatis, quam vindicas, deſiderio crucias, cùm præciſam ſalutis tuæ ſpem animo jam concipiam: ſi mihi credis, ne Auguſti partes fortiores laceſſe, pone arma, neve tam periculoſæ plenos aleæ labores incaſſum ſubi: imò conciliandæ pacis conſilia & rationes ini. Vide lib. 2. Od. 7. & Epiſt. 2. lib. 2.

20. *Cycladas.*] Inſulæ ſunt circiter quinquaginta, in Ægeo mari in cycli prope formam diſpoſitæ: quæ quidem ob frequentes ſcopulos, & maris anguſtias adiri, aut circumnavigari vix citra periculum poſſunt.

ODE XV.

Vaticinium de Troiæ excidio.

PASTOR cùm traheret per freta navibus
Idæis Helenam perfidus hoſpitam,

INTERPRETATIO.

CUM paſtor fallax per maria abduceret Helenam hoſpitam navibus Troianis.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 6

1. *Paſtor cum traheret, &c.*] Sicut apud Bacchilidem Caſſandra Paridi Troiam ingredienti, ita hic eidem iter agenti, Helenamque belli facem ducenti Nereus vaticinatur quanta ferat mala, adeoque Troiæ ruinam. Antonium Cleopatræ amoribus irretitum exemplo Paridis admoneri ab Horatio non nemo opinatur. Cæterùm cuncta ferè ex Homero deprompta. Senſus eſt. Cùm Paris Helenam raperet hoſpitis Menelaï uxorem, atque è Spartâ Troiam navigaret, Nereus Deus marinus ventos cohibuit, dum perfido illi raptori caneret impendentem cladem, ob violatum jus, & inceſtas nuptias. Vide Herodot. lib. 2. Euſtath. in 6. Iliad.

Paſtor.] Paris, alio nomine dictus Alexander, expoſitus in Idâ monte, educatusque à Paſtore, & ipſe aliquandiu paſtor, quanquam erat filius Priami Troianorum Regis & Hecubæ, quæ prægnans facem ſe ardentem parere ſomniavit: quo territa & conjectorum impulſa reſponſo exponendum curaverat filium.

Traheret.] Per varias regiones, diverſaque maria, tandemque in patriam ſuam Troiam pertraheret.

Navibus Idæis.] Fabricatis in Idâ Troadis monte.

2. *Helenam perfidus hoſpitam.*] Paris hoſpitio receptus apud Menelaum, eo

Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata. Malâ ducis avi domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Conjurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.
Eheu, quantus equis, quantus adeſt viris
Sudor! Quanta moves funera Dardanæ
Genti! Jam galeam Pallas & ægida,

INTERPRETATIO.

injucundâ tranquillitate ventos veloces oppreſſit Nereus, ut dira præcineret fata, ſic: *infauſtis auſpiciis domum ducis* eam, *quam numeroſo exercitu repoſcet Græcia conſpirans tuas diſſolvere nuptias, atque antiquum Priami regnum. Eheu, quantus equis, quantus viris ſudor ineſt! Quantas cædes Troianæ nationi paras! Jam Pallas aptat caſſidem & clypeum.*

ANNOTATIONES.

quidem abſente in adulterium pellexit abduxitque Helenam ejus uxorem; adjuvante nimirum Venere, quæ formoſiſſimam Paridi ſpoponderat fœminam, in præmium judicii, quo Junoni & Palladi prælata ab eo fuerat.

3. *Ingrato celeres, &c.*] Quoniam ventorum natura eſt erumpere & vagari: hinc nihil injucundius ipſis eſt quam frænari & in otio contineri. Eſt qui referat ad Paridem, celeriter avehere prædam ſuam cupientem: cui proinde valdè ingrata fuerit ea mora. Sed cùm per multas ac diverſas regiones Paris Helenam circumduxiſſe legatur, antequàm in Troadem perveheret, non videtur ea poſſe interpretatio ſtare.

4. *Ut caneret fera Nereus fata.*] Dum excidium patriæ ac paterni regni prænuntiaret flagitioſo Paridi, ventos compreſſit Nereus, ſilentiumque impoſuit. Quidam contentioſè legunt, *Proteus*, eo quod apud Homerum ille de Troianis rebus vaticinetur: Nereo autem vix id muneris tribuatur. Verùm Poëtæ quid non licet? Deinde naviganti quis meliùs vaticinans inducatur quam Marinus Deus? Adde quod Apollonius Rhodius Interpres in 4 Argonautic. ex Pherecydis ſententiâ, ſcribit Nereum coactum reſpondere velut oraculum. Apollodorus lib. 2. de Nymphis Jovis ac Themidis filiabus, vatem facit Nereum: & Heſiodus in Theogon. veridicum eum appellat. Maneat ergo Nerei Proſopopœia, & rectè poſita cenſeatur.

5. *Mala ducis avi domum.*] Ex Augurum obſervatione tracta dictio; id eſt, malo omine, infelici augurio Helenam ducis, ô Pari, tibique aſſumis & rapis uxorem alienam.

6. *Multo milite.*] Homer. naves Græcorum numerat 1146.

7. *Conjurata.*] In portu Aulidis Græciæ Principes univerſi jurejurando ſe adſtrinxerunt non diſceſſuros à bello, donec Helena reſtitueretur, illataque Græcis injuria vindicaretur, eversâ Troiâ.

9. *Quantus equis, quantus. &c.*] Quanta diſcrimina, quantæ ſtrages ac labores virorum & equorum in decennali bello!

10. *Dardanæ Genti.*] Dardanus Jovis ex Electra filius in Aſiam veniens condidit eam gentem, quæ à Troë poſteâ Troiana dicta eſt. Ab eo ortus Priamus. Virgil. Æneid. 8. v. 134.

Dardanus Iliacæ primus pater urbis & auctor. &c.

11. *Jam galeam Pallas & ægida.*] Pallas & Juno pro Græcis pugnabant nempè, tum quod manebat altâ mente repoſtum Judicium Paridis, ſpretæque injuria formæ: tum quia virgo Pallas fla-

Ajacem. Tamen, heu, ſerus adulteros
Crines pulvere collines.
Non Laërtiaden, exitium tuæ
Gentis, non Pylium Neſtora reſpicis?
Urgent impavidi te Salaminius,
Teucerque, & Sthenelus ſciens
Pugnæ, ſive opus eſt imperitare equis,
Non auriga piger. Merionem quoque
Noſces. Ecce furit te reperire atrox
Tydeides melior patre:
Quem tu, cervus uti vallis in alterâ
Viſum parte lupum graminis immemor,

INTERPRETATIO.

inſequendo Ajacem. Attamen heu, tardè mœchos capillos pulvere inſperges. Nonne vides filium Laertis, nonne Pylium Neſtorem populo tuo fatales? Te Salaminius Teucer, te Sthenelus belli gnarus, ac ſi oportet equos regere, ductor haud ſegnis, intrepidi perſequuntur. Senties etiam Merionem. En ardet incurrere in te impavidus Tydei filius genitore fortior. Hunc tu, velut cervus aſpectum in adverſâ vallis regione lupum, herbarum oblitus, fugies effeminatus,

ANNOTATIONES.

19. *Serus adulteros crines pulvere collines.*] Quamvis effugias aliquandiu, non tamen poteris ſemper declinare pugnam & congreſſum, in quo cùm vel proſtratus vel occiſus fueris, pulvere tandem fœdabuntur crines illi tui tanto ſtudio calamiſtrati, & unguentis delibuti, quibus Helena in amorem, & hinc in adulterii facinus à te pertracta eſt. Vel ſimpliciter, crines illos tuos oportebit tandem bellico pulvere aſpergi & illini, quos unguentis duntaxat anteà illinire ſatagebas. Sunt enim qui affirment Paridem Ajacemque Oïleum concertantes mutuis occubuiſſe vulneribus; alii volunt Paridem poſtquam Achillem interemiſſet, à Pyrrho, alii autem, à Philoctete interfectum.

21. *Laertiadem.*] Ulyſſem filium Laërtis, Ithacæ & Dulichii Inſularum Regem, prudentiâ ſolertiâque ſuper æthera notum. *Exitium tuæ gentis*: nempè quia detexit ipſe atque ad Troianum bellum adduxit Achillem, ſine quo ex fatis capi Troia non potuiſſet.

22. *Pylium Neſtora.*] Hic ſapientiâ & vitæ diuturnitate inclytus, apud Pylum Peloponneſi oppidum educatus, jam ſenior cum aliis Græciæ Proceribus convenit ad expeditionem Troianam. De eo fertur Agamemnon dixiſſe: brevi expugnandum Ilium, ſi decem Neſtores adfuiſſent.

23. *Salaminius Teucer.*] Ajacis ille frater, vide ſuprà, Od. 7. v. 17. & ſeq.

24. *Sthenelus.*] Vir pugnaciſſimus, comes Diomedis, unus eorum qui equo ſe Troiano abdiderunt.

26. *Merionem quoque noſces.*] Tuo quidem malo cognoſces & experiere virtutem, iram, acreſque animos Merionis. Hic patruelis erat Idomenei Cretenſium Ducis. De eo ſuprà, Od. 6. v. 15.

28. *Tydides melior patre.*] Suprà Od. 6. *Tydiden ſuperis parem* vocat Horatius, ſanè quia Iliad. 5. dicitur Martem ac Venerem in prœlio vulneraſſe. Unde ibid. Homerus ejus ferociam comparat flumini omnia ſubvertenti, ac leoni vulnerato. Non mirum ergo, ſi hic Tydeo patre quanquam bono & forti melior tamen ac fortior Diomedes nuncupetur.

Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.
  Iracunda diem proferet Ilio,
Matroniſque Phrygum claſſis Achillei;
Poſt certas hyemes uret Achaïcus
Ignis Iliacas domos.

INTERPRETATIO.

graviter anhelans: quod quidem *tua nequaquam promiſiſti. Indignata claſſis Achillis Troia Troianiſque fœminis* fatale *tempus differet: at poſt aliquot annos ignis Græcorum Troianas ædes incendet.*

ANNOTATIONES.

31. *Sublimi fugies mollis anhelitu.*] Ferocem illum Diomedem patre meliorem ac ſuperis parem fugies, tam graviter anhelans, præ metu & pavore, quàm cervus lupum aſpiciens. Mecum verò, lector, mirare, quo ducat carpendi cacoëthes. En Scaliger *ex toto Galeno*, inquit, *non intelligo quid ſit ſublimis anhelitus.* Verùm enim ſine Medicæ ſcientiæ aut Medicorum ope, benè intelligitur copiosè, & ex alto pectore anhelare cervus, vel potiùs elato & ſublimi, ut fit, capite fugiens, ore quoque ſublimem anhelitum ac ſpiritum efflare.

32. *Non hoc pollicitus tuæ.*] Intrepidum te nimirùm jactaveras, ô Pari, Helenæ per illicitos amores *tuæ*, & Menelao totique Græciæ parem te unum oſtentaras. At facile eſt apud amaſiam gloriari: non ita apud Græcos raptam perfidè, & ultionem juſtam *multo milite repetentes*, Ovid. Epiſt. Paridis ad Helenam:

Finge tamen, ſi vis, ingens conſurgere bellum:
Et mihi ſunt vires; & mea tela nocent.
Nec plus Atrides animi Menelaus habebit.
Quàm Paris, aut armis anteferendus erit.

Et quidem provocatus à Menelao Paris ad ſingulare certamen, vixque tandem congreſſus, niſi ope Veneris ſubtractus eſſet, certè victus occubuiſſet, ex Homer. Iliad. 3. unde ibid. Helena inducitur ſuam Paridi exprobrans ignaviam, & Menelaï, quem priùs ille contempſerat, virtutem experto inſultans.

33. *Iracunda diem proferet Ilio, &c.*] Achilles ob ereptam ſibi Briſeïdem iratus à pugnâ & bello ſuam claſſem continens Troiæ quidem fatum aliquandiu retardabit, diemque Troiæ ac Troianis ultimam differet: at ubi Patroclum audiet ab Hectore peremptum, tum ad arma, & amici vindictam convolabit, nec ponet iram donec Hectorem Ilienſium defenſorem unicum proſternat. Virgil. Æneid. 2.

Venit ſumma dies, & ineluctabile tempus
Dardaniæ: fuimus Troës: fuit Ilium, & ingens
Gloria Teucrorum, &c.

34. *Phrygum.*] Phrygia Aſiæ minoris regio, cujus pars eſt Troas, ac metropolis Troia.

Achilles.] Achilles fortiſſimus Græcorum, vel ſuo nomine apud omnes famoſus.

35. *Poſt certas hyemes.*] Poſt certum annorum ſpatium fatis decretum. Chalcas augur è paſſerum numero, poſt annos decem Troiam expugnandam diruendamque prædixerat.

Uret Achaicus ignis Iliacas domos.] Achaia Græciæ pars. Synecdoche. Quidam legunt; *Pergameas domos*,

ODE XVI.

PALINODIA

AD AMATAM PUELLAM.

O Matre pulcrâ filia pulcrior,
Quem criminoſis cunque voles modum
Pones iambis: ſive flammâ,
Sive mari libet Adriano.
Non Dindymene, non adytis quatit

INTERPRETATIO.

O Formosâ genitrice nata formoſior, quem libueris finem dabis injurioſis Iambis, ſeu igne, ſeu mari placet Adriatico. Nec Cybele, nec Apollo inha-

ANNOTATIONES

Metrum idem quod Ode 9. ſuprà.

Quæcunque valent ad placandum iram, hæc adhibet Horatius ad mitigandum offenſæ puellæ animum. Scripſerat olim Iambos aut adverſus ipſam, aut contrà matrem ipſius. Jam volens redire in gratiam cum eâ quam deperibat, 1. fatetur ſe peccaſſe; 2. non per contemptum ſe feciſſe quidquam, ſed per iram, aſſerit: 3. vindictam offert. Porrò quæ ſit, quæque vocetur amica illa non conſtat. Gratidiæ nomen reperitur in quibuſdam codicibus inſcriptum. Alii volunt hanc eſſe Tyndaridem illam, ad quam Ode ſequens nuncupata eſt.

1. *O matre pulcrâ filia pulcrior.*] Aiunt quidam ſcriptum dicacitèr antè ab Horatio fuiſſe:

O matre turpi filia turpior.

Quicquid ſit: jam laudat egregiè puellam, ſciens nihil ferè mulieri jucundius eſſe, quàm formâ & pulcritudine commendari. Imitatio verò eſt Steſichori, qui cùm Helenam quamdam Siculam iambis proſcidiſſet, Apollinis oraculo primus Palinodiam canens, oculorum uſum, quem amiſerat, recepit.

2. *Quem criminoſis cunque, &c.*] Criminis ſe reum, pœnamque ſubire quamlibet ſe paratum profitetur; ejuſque, quam læſit, arbitrio cuncta permittit.

3. *Iambis.*] Sunt enim Iambici verſus ad maledicendum aptiſſimi. *Sicut Iambus ex brevi & longâ conſtat; ita contumelia ex parvis initiis ad magna procedit:* Suidas. ἰαμβίζειν Græcis, eſt *maledictis inſectari.* Horat. ad Piſones.

Archilocum proprio rabies armavit
Iambo.

Sive flammâ, ſive mari libet.] Ipſe ſuum carmen maledicum damnat igni, vel aquâ, ut placuerit.
Tibull. lib. 1. Eleg. 9.

Illa velim rapidâ Vulcanus carmina
flammâ
Torreat; & liquidâ deleat amnis
aquâ.

4. *Adriano.*] Synecdoch. pro quolibet mari.

5. *Non Dindymene, &c.*] Iræ deſcribit vim & impotentiam, in eamque culpam omnem ſuam transferre ſatagit, ut odium & contemptum, quo gravius nihil ad offenſam, omninò abfuiſſe comprobet.

Dindymene.] A Phrygiæ monte Dindymo dicta Cybele, cujus ibi ſacra peragebantur, Sacerdoteſque furore perciti membra ſibi incidebant.

Non adytis quatit, &c.] Conglobatâ comparatione iræ vehementiam exaggerat. Nec Cybele, inquit, ſuos ſacrificu-

Mentem Sacerdotum incola Pythius,
Non Liber æquè, non acuta
Sic geminant Corybantes æra,
Triſtes ut iræ; quas neque Noricus
Deterret enſis, nec mare naufragum,

INTERPRETATIO.

bitator animum ſacrificulorum in ſacrariis ita commovet, nec Bacchus: neque Corybantes tam crebro pulſant cymbala acuta, ſicut mœſta indignatio: quam nec gladius ex Illyrio cohibet, nec mare naufragiis infeſtum, nec dira flamma,

ANNOTATIONES.

los, nec Apollo Phœbadeſ oracula reſponſaque edituras, nec Bacchus Mœnadas & Bacchantes in Orgiis tanto furore implent, quanto irritatus amor amantem.

6. *Incola Pythius.*] Apollo Delphos, quæ urbs etiam Pytho dicta, incolens, ibique præcipuè cultus & celebris: vel ita dictus à Pythone ſerpente interfecto. De quo vide Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 17. Coel. Rhodig. lib. 16. cap. 19. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 2. *Incola*, inſeſſor, invadens & afflans mentem Pythiæ tripodi inſiſtentis, in adytis ac penetralibus templi, ut extra ſe rapta jamque enthea, divina loquatur.

7. *Non Liber æquè.*] De Bacchanalium origine, inſaniâ, abrogatione, vide Tit. Liv. lib. 39. cap. 8. & ſeq.

Non acuta ſic geminant Corybantes æra.] Neque tam crebris ictibus pulſant Corybantes ærea cymbala, cùm furioſi diſcurrunt, quàm ira mentem variis motibus concutit. *Corybantes* Rheæ ſacrificuli, iidem qui Curetes, ex Strabone lib. 10. & Lucret. lib. 2. dicti vel à κόρυς *galea*, vel à κορύπτω, *cornibus peto*; item *caput jacto*: vel à κρύβειν, vel κρυβάζειν, quoniam adjuverunt Rheam in abſcondendo partu. Vel à κρούειν *pulſare*, & ſtrepitum ac ſonitum reddere: quoniam ex Lucret. cit. *pulſabant æribus æra*, & ex Apollod. lib. 1. τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συνέκρουον, *haſtis clypeos percutiebant*: ſic nimirùm *Jovis illum vagitum in Cretâ quondam occultaſſe feruntur, ne Saturnus eum malis mandaret adeptus.* Lucret. cit. & paulò antè:

Tympana tenta ſonant palmis, & cymbala circum
Concava, rauciſonoque minantur cornua cantu.
Et Phrygio ſtimulant numero cava tibia mentes,
Telaque præportant violenti ſigna furoris.

Omnes autem à Græco origines parum ſatisfaciunt, & longè petitæ ac perperàm confictæ videntur. Magis certè ad rem eſt quod refert Diod. Sicul. lib. 6. cap. 11. Corybantas dictos à Cybeles filio Corybanto, qui ſacra Matris Deûm in Phrygiam detulit; quique abs ſe nominavit eos qui Matris ſacrificiis incumbebant.

9. *Triſtes ut iræ.*] Nihil æquè violentum eſt ut iratus amor ac triſtis quòd ſe ſperni ſentiat, aliumque præferri: tunc extrema quæque meditatur, atque etiam tentat ac molitur ſæpiùs.

Neque Noricus deterret enſis.] Pergit oſtendere iræ pertinaciam, quam nec frangit armorum aut mortis horror; nec ignium aut Jovis ipſius tonantis fragor ac metus. *Noricus enſis*, optimi ſcilicet enſes fabricantur in eâ regione Illyrii. Plin. lib. 34. cap. 14. *Alibi ferro bonitatem præſtat factura*, v. g. aqua, *cui ſubinde candens immergitur: at in Noricis vena ipſa bonitatem præbet.*

10. *Nec mare naufragum, &c.*] Sic qui ad ultionem parandam, vel ad quærendum quod vehementer amat contendit, per maris diſcrimina quælibet, per tela, per ignes intrepidus, ac cæco veluti impetu rapitur & properat: nec ullâ nunquam reverentiâ, nec pavore tonitruorum ac fulminum retardatur aut deterretur.

Nec ſævus ignis, nec tremendo
Jupiter ipſe ruens tumultu.
Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam undique
Deſectam, & inſani leonis
Vim ſtomacho appoſuiſſe noſtro.
Iræ Thyeſten exitio gravi
Stravere: & altis urbibus ultimæ
Stetere cauſæ, cur perirent
Funditùs, imprimeretque muris

INTERPRETATIO.

nec ipſe Jupiter horriſono fragore. Dicitur Prometheus primario luto obſtrictus adjungere portionem hinc & inde decerptam, pectori noſtro indidiſſe vehementiam furentis leonis. Iracundia Thyeſtem perdidit execrandâ ſtrage; atque extremas præbuit cauſas maximis civitatibus, ut prorſus diruerentur; ac mœni-

ANNOTATIONES.

13. *Fertur Prometheus, &c.*] Amplificatio eſt per amœnam cauſæ diſquiſitionem; unde nempè homini ſic dominetur ira? fabellamque confingit, vel intexit de Prometheo, qui formans hominem varias ei indiderit affectiones diverſis ex animantibus depromptas, ut vulpis aſtutiam, leonis iracundiam ferventemque bilem, &c. *Coactus*, quia cùm in fingendis brutis omnes naturæ facultates abſumpſiſſet, coactus eſt demùm è ſingulis aliquid decerpere, quod homini daret. Vide Fulgent. Mytholog. lib. 3. cap. de Peleo.

Principi limo.] Homini, qui licet ex argillâ & limo non ſecùs ac cætera animantia conflatus, in ea tamen principatum obtinet. Vide Lucret. lib. 5. Diodor. Sicul. lib. 1. cap. 1. &c.

17. *Ira Thyeſten, &c.*] Effectus iræ perſequitur. De Thyeſte atque Atreo fratribus tam infanda in ſeſe invicem perpetrantibus, ut Sol averſatus retrò converſus ſit, omnibus auditum: & jam dictum eſt, Od. 6. v. 8. ad *ſævam Pelopis domum*, quæ quidem per iram perdita & conſumpta interiit *exitio gravi*: ſeu cùm Thyeſtes appoſitum ab Atreo filium devoravit; ſeu cùm ob vitiatam uxorem Atreus execrandâ illâ ratione ultionem petiit, &c.

18. *Altis urbibus ultimæ ſtetere cauſæ cur perirent funditùs.*] Interdum urbes expugnantur non odio, ſed quadam eas tenendi cupiditate: at cùm ira facit ut capiantur, tum ultimi quoque fit cauſa excidii, impellitque ad eas à fundamentis diruendas, ne quod veſtigium ſuperſit civitatis.

20. *Imprimeretque muris hoſtile aratrum, &c.*] Per iram victor hoſtis non ſolùm urbes aliquando demolitur, ſed & exciſis mœnibus ædibuſque univerſis, ſolum arat; *imprimitque aratrum* iis locis, in quibus erant *muri* anteà, arces, ædeſque. Hinc illud:

Et ſeges eſt ubi Troia fuit.

Manilius lib. 4. ejus qui ſub ortum caudæ Scorpii fuerit natus, gravem iram & victoriam ita præſagit:

Aut ſternet poſitas urbes, inque arva reducet
Oppida, & in domibus maturas reddet ariſtas.

Socrates Eccleſiaſt. Hiſtor. lib. 4. cap. 31. de Valente Imperatore Conſtantinopolitanis irato, refert minatum eſſe civitati vaſtitatem, adeoque *ἄροτρον βαλεῖν κατ' αὐτῆς: aratrum in eam immiſſurum.* Seneca de Clementiâ lib. 1. cap. 26. *injicere tectis ignem*, inquit, *aratrum vetuſtis urbibus inducere, potentiam putat.* Quem in locum J. Lipſius citat Horatii locum quem explica-

Hoſtile aratrum exercitus inſolens.
Compeſce mentem. me quoque pectoris
Tentavit in dulci juventâ
Fervor, & in celeres iambos
Miſit furentem. nunc ego mitibus
Mutare quæro triſtia, dum mihi

INTERPRETATIO.

bus infeſtum aratrum applicaret ſuperbus exercitus. Animum reprime. Me etiam impulit cordis ardor in amœnâ juventute, atque ad citos Iambos iracundum adegit. Jam verò cupio vertere dira ſuavibus, modò retractatis

ANNOTATIONES.

mus, atque: mos erat iſte in evertendis olim urbibus: & ſicut aratro condebantur; ita aratro pariter ſignificabant exſcindi: affert quoque Modeſtinum Juriſconſ. *Si uſusfructus civitati legatus ſit, & aratrum in eam inducitur, civitas eſſe deſinit: ut paſſa eſt Carthago; ideoque quaſi morte deſinit habere uſumfructum.* Vide Iſidor. lib. 15. cap. 11. Cœl. Rhodig. lib. 26. cap. 5. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 14. ubi non ædificandis modò urbibus, ſed & funditùs evertendis aratrum induci ait, quaſi ſegetes ibi mox futuras denotaretur. Imò quandoque tantum eſt odium, tantus ulciſcendi appetitus, ut verſa aratro terra ſale inſpergatur, ad eam ſterilitati damnandam. Quod egregiè ſuo more explicans S. Hieron. in Matth. cap. 5. *Legimus*, inquit, *in ſcripturis urbes quaſdam irâ victorum ſale ſeminatas, ut nullum in ipſis germen oriretur.* Scilicet Judic. lib. cap. 9. Abimelec Sichimitarum maledictis exacerbatus eorum *urbem cepit, interfectis habitatoribus ejus, ipſáque deſtructâ, ita ut ſal in eâ diſpergeret.*

22. *Compeſce mentem.*] Quandoquidem igitur tam ferox & impotens ira eſt, ut ad ultima quæque præter jus & fas adigat; quæſo obteſtorque, ne ei indulgeas; ſed *compeſcas mentem iracundam.* Nam & ego malè me ipſi indulſiſſe jam agnoſco. Unde & *mutare quæro.* Juveniliter in culpam lapſus ſum; nunc ætate factus ſapientior, gratiam veniam ſpero.

Me quoque pectoris, &c.] Ex dictis infert Horatius idem ferè quod habet Cicero ad Attic. lib. 1. Epiſt. 14. *Si quidem ita ſtatueris, & irritabiles animos eſſe optimorum ſæpè hominum, & eoſdem placabiles: & eſſe hanc agilitatem, (ut ita dicam) mollitiemque naturæ plerumque bonitatis: &, id quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſive incommoda, ſive vitia, ſive injurias eſſe tolerandas: facilè hæc, quemadmodum ſpero, mitigabuntur. Quod ego ut facias te oro, qui te unicè diligo; &c.*

23. *In dulci juventâ.*] Quò voluptatum avidior eſt juvenis, eò eſt irritabilior, ſi negentur eæ ad quas anhelat, vehementiuſque ad ulciſcendum fertur. Id ſibi contigiſſe Horatius fatetur, atque Iambos ita ſcripſiſſe mordaces quidem, dum non alia ſuppeteret ratio ſedandi animum amore & irâ *furentem.* At nunc laudes & encomia ſe ſcripturum pollicetur, ut quaſi deleat quæ triſtia prius & acerba ſcripſerat. Nam, quod ait lib. 3. Od. 14.

Lenit albeſcens animos capillus
Litium & rixæ cupidos protervæ.
Non ego hoc ferrem calidus juventâ
Conſule Planco.

24. *Celeres Iambos.*] *Pes citus*, ad Piſones: ſeu quod facilè incurrit, ſeu propter frequentes ſyllabas breves in pueris Iambicis.

26. *Dum mihi fias recantatis amica, &c.*] *Dum* id eſt modò tu quoque deſinas me lacerare conviciis & dictis probroſis. Vel potiùs, *dum*, id eſt, donec mihi deſinas eſſe inimica, cùm me videris palinodiam canere: donec igitur

Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

INTERPRETATIO.

conviciis, mihi ſias propitia, atque benevolentiam repares.

ANNOTATIONES.

mihi priora opprobria recantanti, ac mitibus triſtia mutanti ſias amica, non ceſſabo tibi ſuplicare, mitia ſcribere, atque omni ratione animum tuum demereri.

28. *Animumque reddas.*] Hinc videtur ſignificare Horatius, extitiſſe quandam olim amicitiam quam velit reparari: proindeque non matrem puellæ iſtius, ſed ipſam puellam Iambis & dicteriis abalienatam intelligere oporteret.

ODE XVII.

Tyndaridem invitat in villam ſuam, ejus oſtentans amœnitatem & commoda.

VELOX amœnum ſæpè Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus; & igneam
Defendit æſtatem capellis
Uſque meis, pluvioſque ventos.

INTERPRETATIO.

CELER Faunus Lycæum frequenter commutat Lucretili jucundo: capraſque meas tuetur ſemper ab æſtate fervidâ, ventiſque imbriferis.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9.

Non vulgaria dictionum ornamenta continet hæc Ode: ea, lector, collige. *Igneam æſtatem defendit capellis, pluvioſque ventos. Olentis uxores mariti. Martiales lupi. Uſticæ cubantis ſaxa lævia. Benigno cornu manabit opulenta copia ruris honorum. Reducta valles. Fides Teia. Laborantes in uno. Leſbium innocens. Incontinentes manus. Malè diſpar. Immerita veſtis. &c.*

1. *Velox.*] Fauni agreſtes Dii, curſu ſaltuque agiles, proindeque caprinis pedibus finguntur.

Lucretilem mutat Lycæo Faunus.] Hypallage, pro, *Lycæum mutat Lucretili.* Sabinorum monte, ad cujus declive ſita erat Horatii villa & fundus, de quo ipſe initio Epiſtolæ 16. lib. 1. Hujus verò tantam aſſerit amœnitatem, ut eò ſæpiùs immigraret Faunus, ſeu Pan Deus Paſtorum, relicto quidem Lycæo Arcadiæ monte ſibi ſacro: ejus porrò Numinis præſentiâ quicquid noxium eſt propulſari.

2. *Igneam defendit æſtatem capellis, &c.*] Æſtum arcet à gregibus, peſtiferaſque tempeſtates. Columell. lib. 7. cap. 6. *capellis nocet æſtus, ſed magis frigus.* Ventum etiam cum tepore humidum (qualis Notus) animantibus quibuſlibet, autumno præſertim, eſſe peſtiferum nemo neſcit. Virgil. Eclog. 7.

Solſtitium pecori defendite.

Impunè tutum per nemus arbutos
Quærunt latentes, & thyma deviæ
Olentis uxores mariti:
Nec virides metuunt colubros,
Nec Martiales hœdilia lupos:
Utcunque dulci, Tyndari, fiſtulâ
Valles, & Uſticæ cubantis
Lævia perſonuere ſaxa.

Interpretatio.

Femina maſculi fœtentis, citrà periculum errantes per ſilvam, ſecuræ inveſtigant arbutos occultas ac thymum: capri verò non timent lupos Martios, neque colubras virides: quomodocumque, ô Tyndari, ſuavi ejus *tibiâ reſonuere valles, rupeſque haud aſperæ* montis *Uſticæ declivis.*

Annotationes.

5. *Arbutos quærunt latentes & thyma.*] Grata ſibi pabula. Plin. lib. 12, c. 17. *frutices odoratos appeti* quærique à capellis, teſtatur. Virgil. Eclog. 3.

Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hœdis.

Georgic. 3. v. 300.

Jubeo frondentia capris
Arbuta ſufficere.

Arbutus, vernaculè, *arbeiſier*, pridem fuit in deliciis, quod ἀείφυλλ☉: frondes lauro, fructus ceraſis non abſimiles. Vide Columell. cit.

7. *Olentis uxores mariti.*] Capræ caprique gravem emittunt odorem. Unde & proverb. *hircum olet.* Virgil. Eclog. 7.

Dum teneras defendo à frigore myrtos.
Vir gregis ipſe caper deerraverat.

9. *Nec Martiales hœdilia lupos.*] Martis in tutelâ dicuntur eſſe lupi, utpote rapaces ac violenti deprædatores. Virg. Æneid. 9. v. 566.

agnum Martius à ſtabulis rapuit lupus.

Alludit fortè Poëta ad id quod aiunt templum fuiſſe in Parthenio Arcadiæ monte ſacrum Fauno ſeu Pani, quod aſylum erat pecudibus inſequentes leones ac lupos fugientibus, qui quidem eò adire non audebant.

Hœdilia.] Magna de eâ voce contentio. Quidam legunt *hœdulei.* Nam, inquiunt ab *hœdus hœdulus & hœduleus;* ſicut ab *hinnus, hinnulus. & hinnuleus.* Alii *hœdulia* vel *hœdilia*, ex membranis non paucis: ſicut enim *hœdile, is;* ſic & *hœdilia, a*, dicitur. Ego ex Lambini Muretique placito, nihil cenſeo mutandum in vulgatâ lectione; ut pes ſit Ionicus pro Choriambo, certè ἰσόχρον☉. Itaque de metro non ampliùs ſolliciti, dicamus *hœdilia*, hœdorum ſepta vel ſtabula, ſynecdochicῶs poni pro hœdis.

10. *Utcunque dulci, &c.*] Greges ſecuri paſcuntur, *utcunque*, ubicunque, quandocunque, ſimul atque ſuam inflat fiſtulam Pan ſeu Faunus, qui ex Virgil. Eclog. 2.

Primus calamos cerâ conjungere plures
Inſtituit: Pan curat oves oviumque magiſtros.

Hinc verò poteſtatem ac præſidium Numinis oſtendit, quod vel levis ejus fiſtulæ ſonus fugat & avertit noxia quæque; & ſecuritatem præbet.

Tyndari.] Hanc eſſe eamdem quidam volunt, quam in Epodis Canidiam vocat, & falsè proſcindit, Gratidiam autem in Odæ præcedentis inſcriptione pleriſque in codicibus appellat, nimirùm ut offenſam mitiget; nunc verò ſibi reconciliatam, in formæ commendationem Tyndaridem nuncupat, quaſi Helenam alteram ob pulcritudinem, atque invitat ad ruſticationem ac delicias apud ſuum in Sabinis fundum, ad montem Lucretilem.

11. *Uſticæ cubantis.*] Uſtica mons in Sabinis leniter declinans hominis inſtar decumbentis.

Dii me tuentur: Diis pietas mea,
Et Muſa cordi eſt. Hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hîc in reductâ valle, Caniculæ
Vitabis æſtus, & fide Teiâ
Dices laborantes in uno
Penelopen, vitreamque Circen.
Hîc innocentis pocula Leſbii

INTERPRETATIO.

Numina me protegunt. Pietas mea, Poeſiſque placet Numinibus. Illinc tibi liberali cornu fluet affatim dives abundantia opum agreſtium. Ibi profundâ in convalle fugies ardorem Caniculæ; chordâque Teiâ cantabis Penelopen & Circen fulgidam pro eodem ſollicitas. Illic innoxii Leſbii ſcyphos hauries in um-

ANNOTATIONES.

13. *Dii me tuentur.*] Quaſi ſibi ipſe applaudens infert: ſic me tuentur Dii, quorum laudes verſibus meis piè celebro, ipſis non ingratas. Contrà verò, ſi quis Numinum cultor non fuerit, hunc *inſignem* licet *attenuat Deus.* Ut ſcribit Ode 34. hujus libri.

14. *Hinc tibi copia manabit, &c.*] Ex amœnâ hac villâ meâ, cùm adfueris, ô dilecta Tyndari, colliges frugum omnis generis copiam. Hi ſunt enim *ruris honores.*

16. *Cornu.*] Alludit ad copiæ, vel Amaltheæ cornu fabuloſum. Scilicet Hercules, inquiunt, detractum victo Acheloo cornu fortunæ dedit, è quo illa bonorum omnium abundantiam promit ac elargitur. Porrò ex Euſtath. in Perieget. Dionyſ. Amalthea fuit vetula quædam avara mercatrix, quæ nummos benè multos ingeſſerat in cornu; quod Hercules adeptus in voluptates ac genium liberaliter profudit. Hinc verò fabulæ & commenta vulgi.

17. *Caniculæ vitabis æſtus.*] Noxios ardores vitabis ſideris iſtius; ex opinione vulgi; non enim ortus Caniculæ æſtum facit, ſed Sol Leoni junctus, nempe ſub finem Julii, ad uſque Auguſti diem 23. Dies Caniculares vulgò, indeque morbi frequentes & acerrimi. Vide plura infrà, lib. 3. Od. 13. & 29.

18. *Fide Teiâ dices laborantes in uno, &c.*] Cantabis Lyricos Verſus & amatorios ad modum Anacreontis oriundi ex urbe Teio in Paphlagoniâ, apud Aſiam Minorem. Vide lib. 4. Od. 9. & Epod. 14. *Dices laborantes in uno*, recitabis carmen de amoribus Penelopes uxoris, & Circes amicæ, famoſæ illius veneficæ, erga unum & eumdem Ulyſſem. *Laborantes*, amore tabeſcentes, amore certantes. Vide Lyl. Gyrald.

20. *Vitreamque Circen.*] Inſtar vitri nitidam, ſplendentem, decoram, ſpecioſam.

21. *Hic innocentis pocula Leſbii.*] Epulaberis etiam hilariter & jucundè: bibes nempè vinum innocuum, è Leſbo Ægei maris inſulâ, hodie *Metelino*: ob tenuitatem non lædens, nec tentans caput, nec pectus inflammans, nec adeò impellens ad rixas: quapropter *non confundet cum Marte Bacchus prælia.* Vinum ſaccarum hic aliqui communiſcuntur, quod ſit magis ad mulieris ſalivam ac palatum Sed quid opus? cùm tale ſit per ſe Leſbium, quo *nullum potu ſuavius*; cui ἀτίλειαν impertivit Bacchus, id eſt, *immunitatem ac innocentiam*: quod νικταρσαγῶ, *manans nectare, ambroſiaque propius quam vino*, veteres illi paſſim vocarunt, apud Athenæum lib. 1. cap. 22. & 23. &c. Vide, ſi vacat, apud Gell. lib. 13. cap. 5. lepidum Ariſtotelis acutumque de Leſbio vino judicium, quo

Duces ſub umbra : nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia : nec metues protervum
Suſpecta Cyrum ; ne malè diſpari
Incontinentes injiciat manus,
Et ſcindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamque veſtem.

Interpretatio.

brâ : neque furens Semeles filius cum Marte pugnas miſcebit : neque timebis ſuſpicionem creare petulanti Cyro, ne tibi minimè æquali intemperantes manus adhibeat, frangatque corollam impoſitam capillis, & innocens veſtimentum.

Annotationes.

ſucceſſorem ſuæ diatribæ deſignavit Theophraſtum è Leſbo.

22. *Nec Semeleium cum Marte, &c.*] Nec bibendi certamen definet in pugnas ac rixas. Semelæ filius Bacchus : ea porrò etiam Thyone dicta. Ne tamen inde *Thyoneum* hic appellari credas, cum pluribus : aliàs idem bis perperàm dixiſſet Horatius. Sed potiùs à *θύω ferveo, inſanio, impetu feror*. intellige violentum, petulantem, &c. Vide Diodor. Sicul. lib. 4. cap. 5. Id eſt, vinum iſtud innocens non creabit ebrietatem, nullaſque proinde contentiones ac certamina Marti propria provocabit. Nam *τὸ παροινεῖν ἐκ τοῦ μεθύειν*. Athen. lib. 10.

24. *Nec metues protervum ſuſpecta Cyrum.*] Cyrus iſte Horatii rivalis, Tyndaridis autem vel amicus, vel etiam maritus non benè cum eâ conſentiens. Qui quidem ſi reſciſſet cum alio familiariter verſari, haud æquo tuliſſet animo, ſed zelotypiâ accenſus, aut velut in ſuam manus injeciſſet, aut etiam verbera intentaret, ruptâ convivali coronâ, laceratâ veſte ultus adulterium quod ſuſpicaretur.

25. *Malè diſpari.*] Viribus impari ad reſiſtendum, ictuſque declinandos. Vel moribus planè diverſis, ut Tyndaris lepida hilariſque fuerit, Cyrus triſtis moroſus ac ferox : unde non ferat ejus ingenium ac vivendi inſtitutum.

26. *Injiciat manus.*] Jure ſibi vindicans quod ſuum eſt, ubicunque repererit. Quo vir ejus fuiſſe, indicari videtur. Numquid enim in alienam tantum auſus fuerit alienus, in liberam liber ? niſi fortè vis & impetus zelotypiæ ſignificetur illius, qui ab amicâ ſuâ alium amari intellexerit : quique ſibi temperare ſeque continere haud queat, cùm epulantem cum alio viderit, quin pugnas miſceat, coronamque ex more conviviorum capiti additam diſcerpat, nec veſtibus parcens, quoquo modo ſuo dolori ſatisfaciat.

28. *Immeritamque veſtem.*] Quid enim peccavit, quid malè meruit veſtis mœchæ, vel infidæ amaſiæ, ut ab irato zelotypoque diſtringatur ?

AD QUINTILIUM VARUM, ODE XVIII.

Uſum vini moderatum commendat.

NULLAM, Vare, ſacra vite prius ſeveris arborem
Circa mite ſolum Tiburis, & mœnia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus propoſuit: neque

INTERPRETATIO.

O *Vare, nullam arborem potius quàm vitem ſacram plantes circa benignam terram Tiburis, ac muros Catili. Sobriis enim cuncta præbet gravia*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 11.

Horatius Quintilium Varum, ut nimium vel Reipublicæ, vel literarum ſtudium uſu vini temperet moderato. Quis verò ille? Videtur certè is quem in Arte Poëticâ celebrat velut optimum Judicem ac cenſorem Poëmatum. Epiſt. ad Piſones, v. 438. inſcriptionem tamen hujus Odes falſam aſſerit Marcilius, vultque ſibiipſi Horatium loqui, ſicut & Epod. 5. & 17. Adde quod abeſt illa à pleriſque membranis.

1. *Nullam, Vare, ſacrâ vite prius ſeveris arborem.*] Metrum pariter & ſententiam mutuatus eſt ab Alcæo: cujus apud Athen. hæc leguntur: *μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω. ſacrâ vite.* Baccho nempè conſecratâ: vel quia libationes in ſacris inde fiebant.

2. *Mite ſolum.*] Plin. lib. 17. cap. 5. *Optima terra eſt quæ vocatur pulla; tenera, temperatæ ubertatis, mollis faciliſque cultura, nec madida, nec ſitiens, poſt vomerem niteſcens.* Ibid. *optimus ager eſt ad radicem montium, planitie in meridiem excurrente; qui totius eſt Italiæ ſitus:* ex Catone lib. 34. cap. 5. Columell. lib. 2. cap. 2. & lib. 3. cap. 11.

Tiburis.] De eâ urbe jam antè ad Od. 7. Hodie *Tivoli*, ſita eſt ad fluvium Anienem, in Sabinorum confinio, ſingulari verò gaudet aëris temperie. Hinc fortè *mite ſolum* appellatur. *Tiburtes originem multò ante Romam habent. Conditor eorum Tiburtus, quem filium fuiſſe tradunt Amphiarai, qui apud Thebas obierit, unâ ætate ante Iliacum bellum.* Plin. lib. 16. cap. 44.

Mœnia Catili.] Urbem Tibur iterum deſignari aliis verbis aiunt: quippe quam operâ communi condiderunt Amphiarai filii tres Tiburtus, Corax, Catillus, ac de nomine fratris maximi natu appellarunt. Virgil. Æneid. 7. v. 670.

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt
Fratris Tiburti dictam cognomine gentem.
Catilluſque, acerque Coras, Argiva juventus.

Repugnat verò Theod. Marcil. cit. tum quod bis idem perperam dixiſſet Horatius: tum quod ex Servio ad cit. Æn. locum, aliæ quoque urbes ab illis fratribus ædificatæ referuntur: contenditque *mœnia Catili*, eſſe montem Catilli. Catilus autem ſeu Catillus Arcas claſſis Evandri præfectus: Tibur qui & Tiburnus & Tiburtus, ejus frater fuit.

3. *Siccis omnia nam dura, &c.*] Qui naturâ vinoſi, ſunt plerumque hilares, nullâque aut valdè exiguâ curâ torquere ſe conſueverunt: contrà, ſobrii res penitùs conſiderant, atque hinc ſollici-

Mordaces aliter diffugiunt ſolicitudines.
Quis poſt vina gravem militiam, aut pauperiem crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, teque decens Venus?
At, ne quis modici tranſiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa ſuper mero

INTERPRETATIO.

Deus. Nec aliàs fugantur edaces curæ. Poſt vina epota, quis incommoda belli queritur aut paupertatis? Quis non te magis, Bacche parens, laudat; *teque ô decora Venus? Verum enimvero pugna Centaurorum adverſus Lapithas inter potandum commiſſa docet ut nemo dona*

ANNOTATIONES.

ti, difficiles, ac moroſi eſſe ſolent. Quare *dura* & gravia his eſſe notum eſt, quæ aliis levia. Sicut enim omnia ſana ſanis, & contrà: ſic triſti ingenio præditis triſtia ſunt omnia; læta verò aut ſaltem parum moleſta quælibet jocoſis ac feſtivis hominibus. *Siccis* vino non madidis, ſobriis, jejunis. Plaut. in Perſa. *Jam diu factum eſt, cum bibimus: nimis ſicci ſumus.* Tull. contra Rullum in Senatu. *An conſilia ſiccorum, an vinolentorum ſomnia videntur?* Perſ. Satir. 5. v. 163.

An ſiccis dedecus obſtem cognatis?

Neque mordaces aliter diffugiunt ſollicitudines.] Lib. Judic. cap. 9. *multum Deo & hominibus lætitiam dare ſolet.* Sapient. 31. *Date vinum iis qui amaro ſunt animo: bibant, & obliviſcantur egeſtatis ſuæ; & doloris ſui non ampliùs recordentur.* Pſalm. 103. *Vinum lætificet cor hominis.*

5. *Quis poſt vina gravem, &c.*] Anacreon. ὅταν Βάκχος εἰσέλθῃ, εὕδουσι μέριμναι, *cum Bacchus advenerit, dormiunt curæ.* Tibull. lib. 1. Eleg. 7.

Bacchus & agricolæ magno confecta labore
Pectora triſtitiæ diſſoluenda dedit.
Bacchus & afflictis requiem mortalibus affert.

Senſus Horatii eſt; cùm quis ſe pluſculum vino exhilaravit, tum nec meminit laborum, nec ægritudines ſentit: imò jocatur hilariter, Bacchi munera laudat, & cantiunculis animum recreat, *decentique Venere*, ſeu non indecorâ aut invenuſtâ feſtivitate. Sic aiunt Catonem Uticenſem cum amicis ad auroram perpotando vigilaſſe; quod exiſtimaret vini potu largiori animam reddi hilariorem, ex Platone videlicet.

7. *At ne quis modici tranſiliat, &c.*] At verò cavendum in primis illud Græcorum μηδὲν ἄγαν, *ne quid nimis:* Item quod monet Plin. lib. 14. cap. 5. *nec viribus corporis aliud. ſi modus adeſt, utilius;* nec *alind pernicioſius vino, ſi modus abſit.* Ibidem, Androcydes ſapientiâ clarus ad Alexandrum Magnum ſcribebat intemperantiam ejus cohibens: *Vinum potaturus Rex, memento te bibere ſanguinem terræ.* Quibus ille ſi obtemperaſſet, profectò amicos in temulentiâ non interemiſſet. Hactenus Plinius. Bellè ſuo more Apuleius; *prima cratera pertinet ad ſitim: ſecunda ad hilaritatem; tertia ad voluptatem; quarta ad inſaniam.* Vide Athen. lib. 2. cap. 1. & 2. ubi de juvenibus temulentis triremi ſe navigare credentibus, facetâ hiſtoriâ: quam quidem haud à verò alienam probat Caſaubonus in dictum locum. Ibidem Mneſitheus, *vinum rectè utentibus Dii monſtrarunt, ſummum bonum: intemperantibus ſummum malum, &c.*

8. *Centaurea monet cum Lapithis, &c.*] Centauri Theſſaliæ populi cùm veniſſent ad nuptias Pirithoï Principis Lapitharum, propè montem Olympum in Theſſaliâ pariter degentium; vino immodicè hauſto, in furorem ac libidinem acti, novam nuptam Hippodamiam rapere, vel, ut ſcribunt alii, Lapitharum uxoribus vim inferre tentarunt. Unde

Debellata ; monet Sithoniis non levis Evius:
Cum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Diſcernunt avidi. Non ego te, candide Baſſareu ;

INTERPRETATIO.

Bacchi moderati prætergrediatur : docet & Bacchus Thracibus gravis ; quando voluptatum cupidi licitum & illicitum parvo diſcrimine ſeparant. O Baccho ſin-

ANNOTATIONES.

gravis pugna, cædeſque Centaurorum ferè omnium. Tull. in Piſonem meminit : *iſtius in his Reipublica luctibus ſympoſium quaſi aliquod Lapitharum aut Centaurorum convivium ferebatur.* Vide Ovid. Metamorph. 12.

9. *Sithoniis non levis Evius.*] Ipſe quoque Bacchus rectum vini uſum docet, qui populis eam Thraciæ partem incolentibus, quæ *Sithonia* dicta eſt, Thracibuſque univerſis infenſus & ultor inſtat, quoties illi ſuis abuſi muneribus, nimio potu in inſaniam, indeque in flagitia ruunt. Vide infrà, Oden 27. A. apud Athen. cit. Eubulus ita Bacchum fingit loquentem : *Tria ego pocula tantum miſceo illis qui ſapiunt ; unum ſanitatis ; alterum voluptatis ; ſoporis tertium. Quo quidem epoto, ii quos dicimus ſapientes, domum ſeſe recipiunt. Poſteà vero ſi quartum additur, non eſt id amplius noſtrum, ſed protervia ; quintum vociferationis ; ſextum petulantis comeſſationis ; ſeptimum macularum & vulnerum ; octavum apparitoris ; nonum iracundia ; decimum furoris, quo proſternuntur qui bibunt, &c.*

Evius.] Ita Bacchus eſt appellatus, vel à voce Bacchantium εὐοῖ : vel potiùs ex eo quod eum debellatis fortiter gigantibus revertentem Jupiter ſic affatus eſt : εὖ υἱὲ, *euge fili.*

Exiguo fine libidinum.] Per fas & nefas voluptates quærit & conſectatur temulentus, accensâ vino libidine. Juvenal. Sat. 6.

Quid enim Venus ebria curat?

11. *Non ego te candide Baſſareu, &c.*] Quaſi diceret : Thraces, & Bacchantes, ſpecioſo ſacrorum prætextu, cùm celebrant Orgia, infanda pleraque committunt ultra modum poti, te quidem invito, ô bone pater Bacche ; at ego ſanior illis, temulentiam vitabo, neque proinde præter aut contra Numen tuum quidquam perpetrabo : nec te irritabo ebrius, nec indecorè agitabor, aut diſcurram furioſus.

Candide Baſſareu.] Simplex, aperte, verax. Tibull.

Candide Liber ades.

Item,

Candidior ſemper, candidiorque veni.

Baſſareus. Vel ob tunicam è pelle vulpinâ ; vel à calceamento, quæ βασσάραι dicuntur : vel à talari veſte apud Baſſaram Lydiæ locum confici ſolita : quorum uſus in Orgiis. Alii alias quoque etymologias comminiſcuntur.

Tibull. cit. de Baccho,

Fuſa ſed ad teneros lutea palla pedes.

Non ego te invitum quatiam.] Etſi videntur hæc ſatis intellecta ex iis quæ antè dixi ; ampliùs tamen explicantur, enodanturque, allato ritu veteri Bacchanalium ſeu Orgiorum, in quibus Thyades ſeu Bacchæ ſacra movere dicebantur, cùm furioſæ his in feſtis curſitantes, thyrſos quaterent, ipſumque Bacchi ſimulacrum loco ſuo motum circumferrent, ac velut invitum temulentæ ſacrificulæ exagitarent.

Virgil. Æneid. 4. v. 301.

Qualis commotis excita ſacris
Thyas, ubi audito ſtimulant trieterica Baccho.

Orgia.

Catull. de nuptiis Pelei ac Thetidis :

Lymphatâ mente furebant.
Evoë bacchantes, Evoë capita inflectentes.
. . . . Pars tectâ quatiebant cuſpide thyrſos.

Invitum quatiam : nec variis obſita frondibus
Sub divum rapiam. Sæva tene cum Berecynthio
Cornu tympana, quæ ſubſequitur cœcus amor ſui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

INTERPRETATIO.

cere, non ego te repugnantem exagitabo: neque proferam in lucem abſcondita foliis diverſis. Comprime dira cymbala cum Phrygio cornu, quæ comitatur obcæcatus ſui amor, atque arrogantia pluſquam ſatis efferens inane caput, & fides ſecretum prodens, vitro pellucidior.

ANNOTATIONES.

12. *Nec variis obſita frondibus, &c.*] Non temerè pervulgabo tua myſteria, aut ſecreta revelabo: alludit rurſum ad Orgiorum morem, quo ſacra Bacchi in ciſtis condita, hederaque & pampinis contecta, è templo atque urbe in montes agroſque exportabantur.
Catull. cit.

Pars obſcura cavis celebrabant Orgia ciſtis;
Orgia, quæ fruſtrà cupiunt audire profani.

Tibull. Eleg. 7. lib. 1.

Et levis occultis conſcia ciſta ſacris.

13. *Sub divum.*] Pro *ſub dio*, vel *ſub dium*, id eſt, ſub cœlò, quod Græci *δία* vocant. Varro. Aſcon. in Verr. 3. id eſt, ex arculis & ciſtis non extraham tua ſacra, quæ foras & in publicum efferam.

Sæva tene cum Berecynthio.] Contine cymbala & cornua tua apud Berecynthum Phrygiæ montem in ſacris adhiberi ſolita, quibus ad furorem incitantur Sacerdotes. Porrò illa duo jungit Horatius, ob affinitatem ſacrorum Bacchi, & Cybelæ matris Deûm, quæ Berecynthia inde nuncupatur: pariter ut & ſuprà Od. 16. v. 5. ac ſeq. ſenſus eſt: a me coërce ac depelle ebrietatem, inſaniam, furorem. Catull. cit.

Plangebant alii proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.
Multi raucisſonis efflabant cornua bombis.
Barbaraque horribili ſtridebat tibia cantu.

14. *Quæ ſubſequitur cæcus amor ſui, &c.*] Ebrietatem nempè ſequuntur multa mala, quorum alia jam propoſuit: hæc ſunt rixæ, contentiones, flagitioſæ libidines abſque ullâ cujuſquam reverentiâ. Alia verò jam exponit; quæ ſunt φιλαυτία, ſuperbia, loquacitas, arcanorum proditio.

Cæcus amor ſui.] Congruens epithetum: nihil enim tam impellit in errorem, quàm *ſuus amor*. Hinc Tull. ad Attic. lib. 13. Epiſt. 13. *niſi fortè me communis φιλαυτία decepit.* Et de Offic. lib. 1. n. 91. *Tales nos eſſe putamus, ut jure laudemur . . . . . cum homines inflati opinionibus turpiter irridentur, & in maximis verſantur erroribus.*

15. *Tollens vacuum plus, &c.*] Vana gloriatio, quâ homo inaniter ſe extollit, prudentiâ *vacuus*. Quod ſi pleriſque paſſim, at nemini frequentiùs accidit, quam vino effervescentibus.

16. *Arcanique fides prodiga.*] Denique ſicut vitrum nihil abſcondit, ſic vinum tegenda revelat, retinenda prodigit, involvenda ſilentio divulgat; adeoque fidem labefacit ac violat, cùm religioſæ taciturnitati commiſſa & credita temerè profert & propalam effutit.

ODE XIX.

Glyceræ ſe uri amore ſcribit.

MATER ſæva Cupidinum,
Thebanæque jubet me Semeles puer,

INTERPRETATIO.

CRUDELIS *amorum genitrix, & filius Semeles Thebanæ, atque luxu-*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſuprà Od. 3.

1. *Mater ſæva Cupidinum.*] Tria ſunt incentiva libidinis præcipua, humorum craſis & temperies, vinum, familiaritas & comeſſatio cum mulieribus. His ſe revolvi in abjectos amores atque abripi ſcribit Horatius, *Venere, Baccho, laſcivâ licentià.* Cæterùm verſiculus iſte non temerè ſcriptus, qui rurſùm habetur Od. 1. lib. 4. Singulas ergo voculas ponderemus. *Mater ſæva*, Venus. Nam

quiſquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.

Virgil. Eclog. 3. & Eclog. 8.

Sævus amor docuit, &c.
puer improbus ille.

Benè Anacreon:

Καλεπὸν τὸ μὴ φιλῆσαι,
Καλεπὸν δὲ καὶ φιλῆσαι,
Καλεπώτερον δὲ πάντων
Ἀποτυγχάνειν φιλοῦντα.
Durum eſt non amare:
Durum eſt etiam amare,
Duriſſimum vero eſt,
Nop frui re amatâ.

Cupidinum.] Non una Venus, nec unus Cupido fuit. Duas Veneres eſſe ait Plato in convivio, alteram veterem, juniorem alteram. At Cic. 3. de Naturâ Deorum n. 58. *Venus prima*, inquit, *Cœlo & die nata, cujus Elide delubrum videmus. Altera ſpumâ procreata . . . . . . Tertia Jove nata & Dione. Quarta Syria, quam Adonidi nupſiſſe traditum eſt.* & num. 60. *Cupido primus Mercurio & Dianâ primâ natus dicitur: ſecundus Mercurio & Venere ſecundâ: tertius quidem eſt Anteros. Marte & Venere tertiâ.* Quid ergo hic? Certè Poëtis ſolemne eſt uni tribuere quod plurium eſt, præſertim cùm nomen idem occurrit. Sic uni Herculi ea tribuunt omnia, quæ tamen à diverſis confecta ſunt. Pariter ab Ovid. init. Faſt. 4. Venus appellatur *geminorum mater Amorum.* Et hîc *mater Cupidinum.* Sic & à Pauſan. in Attic. tres Veneris filii referuntur Ἔρως, Ἵμερος, Πόθος. Apud Lucianum verò Venus Paridem aloquens duos ſibi filios jactat eximios eſſe, Ἵμερον καὶ Ἔρωτα. Alii *Cupidinum matrem* dici Venerem contendunt, ob varios & multiplices affectus, qui eam & amorem nunquam non comitantur. Nam qui amant, modò ſpe recreantur, aut gaudio fruuntur: ſæpiùs autem triſtitiâ ob repulſam, irâ adverſus rivalem, interdum etiam deſperatione aguntur, uſque ad ſuſpendium: &c. minùs placent qui *matrem Cupidinum* explicant per amoris aſſeclas, ludum, jocum, ſaltus, cantus, &c.

2. *Thebanæ Semeles puer.*] Bacchus, qui natus fertur Semele Cadmi Thebarum Regis filiâ: ibique ipſe colebatur. Quod autem vino accendatur Venus quis neſcit? Apoſt. ad Epheſ. cap. 5. v. 18. *nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* S. Hieron. *venter mero æſtuans facilè deſpumat in libidinem.*

Et laſciva licentia,
Finitis animum reddere amoribus.
Urit me Glyceræ nitor
Splendentis Pario marmore puriùs:
Urit grata protervitas,
Et vultus nimiùm lubricus aſpici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deſeruit: nec patitur Scythas

INTERPRETATIO.

rieſa libertas cogit me ad extinctos amores reducere animum. Accendit me decor Glyceræ marmore Pario clarius refulgentis. Inflammat me jucunda ejus procacitas, & facies intuitu nimis periculoſa. Venus Cyprum relinquens me tota invaſit, neque ſivit me referre Scy-

ANNOTATIONES.

3. *Laſciva licentia.*] Otium, indulgentia, laſcivia. Theophraſtus ait amorem eſſe *affectum animi otioſi*, πάθος ψυχῆς σχολαζούσης.

5. *Urit me Glyceræ nitor.*] Amoris tyrannidem excuſſerat Horatius, at aſpectus Glyceræ novas catenas injecit. Nimirùm pulcritudo eſt *ſplendor quidam in oculorum fulgore, in lineamentorum concinnitate ac decore conſiſtens, humanum ad ſe rapiens animum.*
Virgil. Georgic. 3. v. 215.
uritque videndo
Fœmina.

6. *Splendentis Pario marmore purius.*] Paros inſula maris Ægæi, Cycladum una, candidi marmoris ferax, eoque nomine celeberrima. Strab. lib. 10. Plin. lib. 36. cap. 5. &c. Pindar. de Callicle.
Παρίου λίθου λευκοτέραν.
Pario lapide candidiorem.

7. *Urit grata protervitas.*] Superbia quædam & ſeveritas ſaltem ficta; ferocia quæ plerumque amantes plus accendit, qui quod negari videtur, eò ferventiùs appetunt, eoque jucundiùs proſequuntur.

8. *Vultus nimium lubricus aſpici*] Aſpectus enim mulieris formoſæ in lapſum ſtatim impellit. metaph. à locis lubricis, in quibus ſine cadendi periculo nemo ſtat aut incedit. Virgil. Eclog. 8.
Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.
Alii interpretantur, oculos Glyceræ mobiles, lubricos, petulantes, ad libidinem pellicientes. Anacreon carm. 2. ait, *Naturam dediſſe tauris cornua, calces equis, curſum leporibus, dentes leoni, &c. viris prudentiam: at mulieribus pulcritudinem, quæ parmis & lanceis fortior ferrum flammamque vincit & domat.*

9. *In me tota ruens Venus Cyprum deſeruit.*] Adeò nempè me Venus obſidet & occupat, inquit, ut videatur reliquiſſe Cyprum, ubi tamen dominatur potentiſſimè, & colitur.
Virgil. Æneid. 1. v. 722.
inſcia Dido
Inſideat quantus miſeræ Deus.

10. *Nec patitur Scythas, &c.*] Non me patitur aliis vacare quibuſlibet rebus, niſi amori: unde nequaquam poſſum ſcribere Scytharum vel Parthorum prœlia: id eſt, nec aliena bella, ſed nec ea quæ ad Romanam Rempublicam & gloriam ſpectant. Poſterius hoc opinatur Cruquius dici ab Horatio, ut ſe excuſet atque commendet, & aduletur Auguſto, cui, inquit, tunc fortè remiſſa fuerint ultrò à Parthis ea ſigna militaria, quæ M. Craſſo & M. Antonio erepta fuerant. De quibus Juſtin. in fine lib. 42. infrà citand. Verùm hæc nullo ſunt argumento ſubnixa.

Scythas.] Hi populi ſunt Aſiæ Borealis celeberrimi, & latè patentes; de quibus fusè Strabo, Ptolem. Plin. &c. tria de illis notatu digna memorantur à Juſtino lib. 2. antiquitas, virtus bellica,

Et verſis

Et verſis animoſum equis
  Parthum dicere: nec quæ nihil attinent.
Hîc vivum mihi ceſpitem, hîc
  Verbenas, pueri, ponite, thuraque

INTERPRETATIO.

tharum bella, *neque Parthos equis con-verſis ſtrenuos, nec quæcunque* ad ipſam *nihil ſpectant. O famuli, iſtic ceſpitem virentem, iſtic verbenas & thura mihi*

ANNOTATIONES.

& quod Parthicum regnum condiderint. Adde Amazonum famam toto orbe omnibuſque ſæculis diffuſam. *Non virorum magis imperio, quàm feminarum virtutibus claruere. Quippe cum ipſi Parthos Bactrianoſque; feminæ autem eorum Amazonum regna condiderint . . . . Imperium Aſiæ ter quæſivere, ipſi perpetuo ab alieno Imperio aut intacti, aut invicti manſere. Darium Regem Perſarum turpi ab Scythiâ ſummoverunt fugâ. Cyrum cum omni exercitu trucidaverunt. Alexandri Magni ducem Sopyriona cum copiis univerſis deleverunt. Romanorum audivere, non ſenſere arma . . . . . Gens laboribus & bellis aſpera. Vires corporum immenſæ. Nihil parare quod amittere timeant: nihil victores præter gloriam concupiſcunt.*

11. *Et verſis animoſum equis Parthum.*] Virgil. Georgic. 3. v. 30.

Addam urbes Aſiæ domitas, pulſumque Niphatem.
Fidentemque fugâ Parthum verſiſque ſagittis.

Juſtin. lib. 41. *Parthi*, inquit, *pugnant procurrentibus equis, aut terga dantibus. Sæpè etiam fugam ſimulant, ut incautiores adverſum vulnera inſequentes habeant. . . . . Intolerandi forent, ſi quantus his impetus eſt, vis tanta & perſeverantia eſſet. Plerumque in ipſo ardore certaminis prœlia deſerunt, ac paulo poſt pugnam ex fugâ repetunt, ut cum maxime viciſſe te putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit.* Ergo non abs re Horatius *Parthum* dicit *animoſum*: adeò virtus etiam in hoſte laudatur. Nam Romanis Parthi formidabiles ſemper fuere ſub Mithridate præſertim illo, *cui res geſtæ Magni cognomen dedere*, ut ait Juſtin. lib. 42. imò ſæpè illorum fuderunt exercitus Duceſque. Juſtin. lib. 41. init. *à Romanis quoque trinis bellis per maximos Duces florentiſſimis temporibus laceſſiti, ſoli ex omnibus gentibus non pares ſolum, verum etiam victores fuere.* Tandem illi tamen Auguſti famâ perculſi, ejus arma pertimeſcentes, captivos è Craſſiano atque Antoniano exercitu totâ Parthiâ recollectos, ſignaque cum his militaria remiſerunt. Unde & cuſi nummi cum hac epigraphe: SIGNIS RECEPTIS. *Pluſque Cæſar magnitudine nominis ſui fecit, quàm armis alius Imperator facere potuiſſet.* Hæc Juſtin. cit. lib. 42. in fine. Vide & Flor. lib. 3. cap. 11. & lib. 4. cap. 9. præſertim autem cap. 10. ubi virtus Romana hanc expreſſit laudem è Barbaris: *Ite, & benè valete, Romani; meritò vos victores fama gentium loquitur, qui Parthorum tela fertis.* Vide & ſuprà Od. 12. Annot. ad v. 53.

Hic vivum mihi ceſpitem, &c.] Victus denique amore Glyceræ Horatius, ſacra parat, quibus ejus animum, placatâ Venere, demereatur. Sui verò ardorem amoris & impatientiam denotat vel ex eo quod aram è ceſpite extruat, brevi quidem & expeditâ ratione: quod fieri ſolitum duntaxat in ſubitis rebus, & moram haud ferentibus.

14. *Verbenas.*] Herbas in ſacris aſſuetas parate. Propriè verbena eſt herba quædam, Gall. *de la vervene.* De hac Plin. lib. 25. cap. 9. *Herba nulla Romana nobilitatis plus habet, quàm hierabotane: noſtri verbenacam vocant. Hæc eſt, quam legatos ferre ad hoſtes indicavimus. Hac Jovis menſa verritur; domus purgantur luſtranturque.* Servius ait eſſe virgulta quæ ſemper virent. Ex Donato verbena quaſi herbena di-

Bimi cum paterâ meri.
Mactata veniet lenior hoſtia.

Interpretatio.

afferte cum cratere vini bimi. Poſt *immolatam victimam mitior fiet* Glycera.

Annotationes.

citur, eſtque herba è puro loco decerpta cum terrâ adhærente. Similiter Plin. lib. 22. cap. *Verbena nomine ſignificatur gramen ex arce* (al. area) *cum ſua terra evulſum, &c.* Conſtat eo nomine cenſeri eas omnes herbas, quæ in ſacris adhibentur. Virgil. Eclog. 8.

Verbenaſque adole pingues & maſcula thura.

Ubi per epithetum, *pingues*, volunt indicari olivam. Terent.

ex ara hinc ſume verbenas tibi.

Atqui apud Menandrum, unde ſententiam ille tranſtulit & verba, verbenæ ſunt myrti. Plinius quoque dixit *myrteam verbenam.* Ergo per catachreſin verbenæ appellantur rami, virgæ, frondes, è lauro, myrto, olivâ, rore marino: aliæque felices herbæ religioni & ſacris ſervientes, his nempè aras coronabant; deinde thus adolebant: poſteà vinum è paterâ libabant.

15. *Bimi cum paterâ meri.*] *Bimi*, id eſt, duorum annorum: *du vin de deux feuilles.* Affectabant veteres in ſacris vetus vinum, tanquam optimum, item *merum*, & purum ſine aquæ admixtione. Quapropter *Græca vina libare nefas, quoniam aquam habeant*; ex Plin. lib. 14. cap. 19.

16. *Mactatâ veniet lenior hoſtiâ.*] An Venus *ſæva Cupidinum mater*; an Glycera *proterva*? Hanc ego potiùs, quàm illam intelligi ab Horatio cenſuerim, leniorem futuram, quæ dura priùs erga illum & immitis fuerat. Scilicet hoc ſperat per Veneris favorem, quem ſacro peracto ambit & ſibi conciliare nititur. Atenim quod illud ſacrificium? Quæ hoſtia mactanda? *hoſtia* quidem & victima differunt, quod hæc minor ſit, illa major. *Mactata* porrò dicitur, quaſi magis aucta, cujus capiti nimirùm impoſita ex hordeo toſto mola, ſale conſperſa, thure ſuffita. Sunt qui Venerem ſanguine non placari nec cæsâ victimâ pridem ſolitam contendant: eo quod genitrix paſſim vocaretur; nec deceret eam ita coli, per quam vita datur; afferuntque Virgil. Æneid. 1. ubi in templo Veneris Paphiæ thus & ſerta duntaxat memorantur:

Ipſa Paphum ſublimis abit, ſedeſque reviſit
Læta ſuas, ubi templum illi, centumque Sabæo
Thure calent aræ, ſertiſque recentibus halant.

Hinc & Eraſmus locum hunc ſic explicat: poſtquam Venerem placavero verbenis, thure, vino, ex more; Glycera veniet lenior, eritque tam facilis ac domita, quàm ſit hoſtia mactata. Dormitaſſe verò ille bonus tunc credendus, meo quidem judicio. Alii contra ſentiunt, hoſtiam hîc ab Horatio verè mactandam ſignificari, ſeu columbam, utpote Veneri ſacram; ſeu quamcunque aliam. Cruquius. Turnebus. Certè *Veneri ſuem immolari quandoque Callimachus ſcribit. Factum id Argis adnotavit hiſtoria.* Cœl. Rhodig. lib. 25. cap. 26. *Apud Tuſſas autem in Ægypto Veneri, quæ ibi Cornuta colitur, vaccam ſacrificari*; refert Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 12. Aiunt verò, primis quidem ſæculis incruenta fuiſſe quævis ſacrificia, litatumque duntaxat arborum fructibus, ramis, foliis herbis: at poſteà uſum invaluiſſe mactandi victimas Diis quibuſlibet, ipſique Veneri.

ODE XX.

Mæcenati ſpondet convivium, ſed frugale.

VILE potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græcâ quod ego ipſe teſtâ

INTERPRETATIO.

O *Dilecte Mæcenas Eques*, apud me quidem *mediocribus* in *poculis bibes ignobile Sabinum, quod egomet illi-*

ANNOTATIONES

Hæc Ode ejuſdem eſt metri, ut ſuprà 2. *Jam ſatis terris.*

1. *Vile potabis, &c.*] Profecturus erat Mœcenas ſeu in Apuliam (ut vult Cruquius ex Divæi codice, quod idem notat Lubinus) ſeu quovis alio: anteà verò ſe Horatio pro ſummâ inter eos familiaritate convivam fore ſignificarat. Hac Ode reſcribit Horatius Mœcenati, gratum id ſibi quidem, at pro ſuâ tenuitate tenue fore convivium: cœnæque caput ex more proponit *Sabinum vinum*, ut eruditè monet Theod. Marcilius.

Sabinum.] Non quale tu habes in cellariis generoſum bibes apud me: ſed tantummodò *vile* & modicum: nempè vinum vel ex *uvâ Bituricâ, quæ in eligendo ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino non provenit: mediam temperiem delicatè quærit. ob hoc Sabinis collibus familiaris. Ex Plin. lib. 14. cap.* 2. vel è *vinaciolâ, quam ſoli novere Sabini ac Laurentes*: ex eodem ibid. cap. 3. Athenæus autem lib. 1. cap. 21. ait, *inter Italica vina leviſſimum eſſe Sabinum, potuique tempeſtivum ab anno ſeptimo uſque ad decimum quintum.*

Modicis Cantharis.] *A petits brocs.* Pro quolibet vaſe hic ponitur *cantharus*, qui quidem non parvum eſt vas, cùm Sileno attribuatur perquam ebrioſo, graviſque appelletur, Eclog. 6.

Et gravis attritâ pendebat cantharus anſâ.

Xenarchus apud Athen. lib. 11. cap. 6.

Ne affunde, ô puer, in argenteum poculum; ſed potiùs in profundum cantharum. Ibid. Epigenes. *At cantharos nunc non fingunt amplos illos & capaces, ſed humilia pocula, &c.*

2. *Græcâ quod ipſe teſtâ conditum levi.*] Vinum alioqui non exquiſitum ex eo commendat Horatius, quod ipſe ſtudiosè condiderit, condierit, obturarit, notarit. Quatuor iſta, nempè veteres vinum ſervaturi faciebant: diffundebant in vaſa: deinde condiebant *admiſtâ calce, ſale, croco, reſinâ, pice, &c. ut odor vino contingeret, & ſaporis acumen*, ex Plin. lib. 4. cap. 19. 20. & 21. tum diligenter obturabant atque illinibant pice, gypſo, limo. Docet Columella lib. ult. & Plin. cit. *picari dolia oportere. deinde perfundi aquâ marinâ, aut ſalsâ; poſteà cinere ſarmenti aſpergi.* Et paulò pòſt, *ſic opercula doliorum medicanda, addita maſtiche ac pice.* Perſ. verò Sat. 4. v. 29.

Seriola veteris metuens deradere limum.

Ingemit:

Denique notabant quale vinum, & quo tempore conditum fuiſſet. Id paſſim obſervare eſt, & poſteà notabimus pluribus locis. Hic ergo priora tria quatuor verbis exprimuntur, quartum ſequentibus. *Græcâ teſtâ conditum levi*, inquit, *datus in theatro cum tibi plauſus.* Quaſi diceret: condidi, ſeu in vaſa infudi: *Græcâ teſtâ*, vel ſuper fœcem vini Græci, vel in doliis in quibus antè fuerit vinum Græcum, ut ita vis Sabino ſaporque accederet. Tertiò levi, ſeu pice, ſeu gypſo. Demum tempus notat, addendo: *cum datus tibi plauſus, &c.*

Teſtâ Græcâ.] Cado teſtaceo, quod

Conditum levi, datus in theatro
Cùm tibi plauſus,
Care Mœcenas eques: ut paterni
Fluminis ripæ, ſimul & jocoſa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Cæcubum, & prælo domitam Caleno

Interpretatio.

vi Græce fictili recluſum; quando in amphitheatro acclamationes tibi conceſſa fuerunt tantæ, *ut applauſum itera*-*rent tibi littora patrii fluvii, pariter & adumbratio feſtiva collis Vaticani. Tu* domi *potabis Cæcubum, atque uvam*

Annotationes.

vaſis genus è Græciâ ortum. Plin. lib. 14. cap. 21. cit. *circa Alpes ligneis vaſis condunt, circuliſque cingunt.* Quibus verbis oſtendit Romæ iſta vaſa noudum tunc in uſu fuiſſe.

3. *Datus in theatro cum tibi plauſus.*] Jucundè ſimul & honorificè refricat Horatius Mœcenati memoriam dati per Populum Romanum plauſus, ſeu cùm ad ſpectacula veniſſet; ſolebant enim viri graves ac de Republicâ benè meriti acclamationibus excipi: ſeu cùm ludos ipſe exhibuiſſet pro ſuâ liberalitate magnificos: ſeu ob lætitiam recuperatæ à Mœcenate valetudinis, varias enim varii plausûs hujus cauſas comminiſcuntur.

5. *Eques.*] Modeſtia hîc Mœcenatis celebratur, qui cùm ſummos quoſque capeſſere magiſtratus potuiſſet, oblatos etiam recuſavit, & Equeſtri dignitate contentus vixit. Propert. lib. 3. Eleg. 9.

Mœcenas Eques Etruſco de ſanguine Regum.
Intra fortunam qui cupis eſſe tuam.

Ut paterni fluminis ripæ, &c.] Tantus porrò fuit ille plauſus, ut inde perſonarent ripæ Tiberis ſcaturientis in Hetruriâ, quæ Mœcenatis patria erat: nec non acclamantium voces ingeminaret Echo reſidens in concavis locis apud montem Vaticanum, qui theatro Pompeii proximus, ſicut & fluvius Tiberis.

7. *Vaticani montis.*] Hic unus è collibus, quibus Roma inædificata eſt, adhuc retinet vetus nomen, inſuper autem oſtentat inſignem S. Petri Baſilicam, & palatium Pontificium dictus eſt: à vaticiniis illic edi pridem ſolitis. Vide Gell. lib. 16. cap. 17.

8. *Imago.*] Repetitio vocis, & acclamationum populi repercuſſio facta in monte. *Jocoſa*, quia jocari videtur Echo, dum ultima tantùm verba repetit atque ingeminat. Supra Od. 12.

Recinat jocoſa nomen imago.

Virgil.

Saxa ſonant, vociſque offenſa reſultat imago.

Tullius Tuſcul. 3. initio, ſimile quid habet ubi ſcribit: *popularem gloriam in ſummâ inanitate verſari*, neque hanc eſſe *eminentem virtutis effigiem, ſed adumbratam imaginem gloriæ.* Additque *eſt enim gloria ſolida quædam res, & expreſſa, non adumbrata. Ea eſt conſentiens laus bonorum, incorrupta vox benè judicantium de excellenti virtute. Ea virtuti reſonat, tanquam imago gloriæ.*

9. *Cæcubum & prælo domitam Caleno tu bibes, &c.*] Tu quidem apud te bibes vina ejuſmodi haud vulgaria, non ita verò apud me. Exquiſita certè vina ſectatum eſſe Mœcenatem indicat quòd ejus nomine quædam celebrata ſint ac Mœcenatiana dicta: quæ quidem refert & inter generoſa cenſet Plinius lib. 14. cap. 6.

Cæcubum.] Cæcubus mons Latii ad ſinum Caietanum, Fundis vicinus & Amyclis, optimi vini ferax.

Martial. lib. 13. Epigram. 115.

Cæcuba Fundanis generoſa coquuntur Amyclis.

Tu bibes uvam. Mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

INTERPRETATIO.

in torculari Caleno preſſam. Nam certè *mea vaſa neque Falerni condiunt racemi, nec montes Formiani.*

ANNOTATIONES.

Vitis & in media nata palude viret. Plin. lib. 14. cap. 6. *generoſitas celeberrima in paluſtribus populetis.* Athen. lib. 1. cap. 21. ex Galeno ſcribit *Cæcubum generoſum, firmum, infeſtum capiti, non niſi poſt annos plures vetuſtum.* Porrò non à loco dictum vult Cæcubum Galenus variis locis, ſed ita vocari vetuſtiſſimum quodlibet & ob vetuſtatem fulvum.

Caleno.] Cales, vel Calenum, urbs Campaniæ ſeu Regni Neapolitani, in provincia terræ Laboris: à Cala Boreæ filio Argonauta, ut ferunt, condita; fertilem habet agrum vino generoſo: nec minùs celebrem aquâ temulentos faciente, ſi Plinio fides. Athen. cit. *Calenum lene magis quàm Falernum ſtomacho placet*, ὁ Καληνὸς χυλὸς τοῦ Φαλερίνου εὐστομαχώτερος.

10. *Mea nec Falerna.*] Mea vina non ſunt è nobilioribus.

Falerna.] Cui non audita fama vini è monte & agro Falerno in Campania? De eo Strabo lib. 5. Athen. cit. *Falernum anno decimo tempeſtivum eſt potui. &c.* Plin. cit. *ſecunda nobilitas Falerno.* Lib. verò 23. cap. 1. ejus ſalubritatem perſequitur, ſicut & aliorum.

11. *Formiani.*] Et hoc celebre vinum erat ex agro Formiano in Campania, non procul Caietâ. Athen. cit. *Formianum ſtatim viget.*

ODE XXI.

IN DIANAM ET APOLLINEM

DIANAM teneræ dicite virgines,

INTERPRETATIO.

*M*OLLES *puellæ canite Dianam:*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 5.

Triplex apud Horatium carmen ſeculare inſcriptum legimus. Unum tamen ludis ſecularibus decantatum; illud nempe quod eſt poſt Epodos: alia duo, (ut volunt quidam) hoc ſcilicet & Ode 6. libri quarti ludis Apollinaribus, de quorum origine fusè diſſerit Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 17. Eſt hic igitur Hymnus Apollini & Dianæ Diis averruncis & ἀλεξικάκοις dedicatus, ut mala in hoſtes avertant, Populo verò Romano ſecuritatem, ſanitatem, frugumque abundantiam impertiant: Auguſtum autem Principem diu ſervent. De ſeculari carmine plura ſuo loco.

1. *Dianam.*] Hanc fortè priorem in-

Intonſum pueri dicite Cynthium,
Latonamque ſupremo
Dilectam penitùs Jovi.
Vos lætam fluviis, & nemorum comâ,
Quæcunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi

INTERPRETATIO.

adoleſcentuli canite Apollinem crinitum, & Latonam omnino charam ſummo Jovi. Vos celebrate gaudentem fluminibus & ſilvarum denſis *frondibus, quæcunque vel frigido extat Algido, vel nemoribus umbroſis Erymanthi, vel Cra-*

ANNOTATIONES.

vocat, quia prior nata parturienti fratrem geminum Apollinem matri Latonæ obſtetricis officium præſtitiſſe fertur: *Dicite virgines*, his mandabatur cantandum carmen in honorem Deorum, quia *caſta placent ſuperis*.

2. *Intonſum.*] Pindaro *ἀκερσικόμην*, *non raſo capillo*. Nimirùm ob radios ſolares: vide Macrob. antè cit. & ob perpetuam juventutem. Tibull.

Solis æterna eſt Phœbo Bacchoque juventus:
Et decet intonſus crinis utrumque Deum.

Pueri.] Tit. Liv. lib. 31. *carmen ab ter novenis virginibus cani per urbem juſſerunt.* Et lib. 37. *decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes matrimique ad id ſacrificium adhibiti.* Zoſimus hiſtor. novæ lib. 11. *ter novem pueri illuſtres, totidemque puellæ.* Flav. Vopiſcus Aurelian. *patrimis matrimiſque pueris carmen indicite.*

Dicite Cynthium.] Apollinem, qui natus apud Cynthum montem in Delo inſulâ. Hunc verò pariter & Dianam præcipuè celebrat, quòd eorum oraculis motus Æneas in Italiam venit. Æneid. 3. v. 97. & 381. Æneid. 4. v. 345. Æneid. 6. initio, v. 67. ubi ſic precatur Æneas:

Da Latio conſidere Teucros . . . . . .
Tum Phœbo & Triviæ ſolido de marmore templa
Inſtituam, feſtoſque dies de nomine Phœbi.

In carmine ſeculari poſteà Horatius ad Apollinem & Dianam,

Roma ſi veſtrum eſt opus.

3. *Latonam.*] Hæc velut Apollinis & Dianæ mater ab Horatio jungitur hic iis Numinibus, quibus edebantur Ludi Seculares. Ita verò recenſentur ab Zoſimo cit. *Jupiter, Juno, Apollo, Diana, Parca, Lucina, Ceres, Pluto, Proſerpina.*

4. *Dilectam penitus Jovi.*] Et quidem tantâ Junonis zelotypiâ, ut eam pellicem ejuſque fœtus omni conatu perdere tentarit, immiſſo adverſus prægnantem Pythone ſerpente; incaſsùm tamen. Varias enim illa regiones fugiendo pervagata, appulit in Ortygiam inſulam, quæ & Delos nominata: ubi ex Jove Dianam & Apollinem uno partu edidit. Vide Ovidium, Macrob. cit. &c.

5. *Vos lætam fluviis, & nemorum comâ.*] Vos ô virgines, laudate virginem Dianam, propterea gaudentem *ſilvis*, ac venationi, ut virorum fugiat conſortium: *fluviis* autem, in quibus abſtergeret ſudorem in ſectando feras contractum. Ovid. Metamorph. 3.

Hic Dea ſilvarum venatu feſſa ſolebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.

6. *Quæcumque aut gelido prominet. &c.*] Sive in *Algido* Latii, ab urbe paſſ. 20000. ſive in *Erymantho* Arcadiæ, ſive in *Crago*, Lyciæ montibus. In hoc aiunt fuiſſe agreſtium Deorum antra. Apud *Erymanthum* venari Diana ſcribitur Homer. Odyſſ. 6. *Algidum* denique perinde ac Aventinum tenere, ſeu in iis dominari jactatur Diana in Carmine ſeculari, ſub finem.

Sylvis, aut viridis Cragi.
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
Inſignemque pharetrâ,
Fraternâque humerum lyrâ.

INTERPRETATIO.

gi viridantis. Vos, ô maſculi, tot encomiis efferte Tempe, & Delum Phœbi natalibus inclytam; & ſcapulam ejus exornatam pharetrâ, & fratris citharâ.

ANNOTATIONES.

9. *Vos Tempe totidem, &c.*] Vos autem, ô caſti pueri, canite loca Phœbo dilecta, velut *Tempe* in Theſſaliâ, crebris lauris, quæ ſacræ ſunt Apollini, præcipuâque amœnitate inclyta: *Delum* item inſulam ejus ortu, ſummâque eam ob rem religione nobilem ac reverendam. Cic. Verr. 3. n. 47. & ſeq. *Apollinem tu Delium ſpoliare auſus es? Illine tu templo tam antiquo, tam ſancto, tam religioſo manus impias ac ſacrilegas afferre conatus es . . . . proditum memoria ac literis Latonam ex longo errore & fugâ gravidam, & jam ad pariendum vicinam, temporibus exactis, fugiſſe Delum, atque ibi Apollinem ac Dianam peperiſſe: quâ ex opinione hominum, illa inſula eorum Deorum ſacra putatur: tantaque ejus auctoritas religionis & eſt, & ſemper fuit, ut ne Perſæ quidem, cùm bellum toti Græciæ, Diis hominibuſque indixiſſent, & mille numero navium claſſem ad Delum appuliſſent, quidquam conarentur aut violare aut attingere.*

Tempe.] Plin. lib. 4. cap. 8. *Inter Oſſam & Olympum nemoroſa convalle, ... Tempe vocantur quinque millium paſſuum longitudine, & ferme ſeſquijugeri latitudine ultra viſum hominis attollentibus ſe dextrâ lævâque leniter convexis jugis: intus ſuâ luce viridante allabitur Peneus viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu.*

10. *Delon.*] Plin. mox cit. cap. 12. *Longe clariſſima, Cycladum media, templo Apollinis & mercatu celebrata Delos: quæ diu fluctuata, ut proditur, ſola motum terræ non ſenſit ad M. Varronis ætatem. . . . . hanc Ariſtoteles ita appellatam prodidit, quoniam repentè apparuerit enata . . . . . . Cynthiam, Ortygiam, &c. alii vocant . . . . cingitur quinque millibus paſſuum: aſſurgit Cyntho monte.* Et ſub finem ejuſdem cap. ſcribit, *Hyperboreos frugum primitias ſolitos Delon mittere Apollini, quem præcipue colunt. Virgines ferebant eas, hoſpitiis gentium per annos aliquot venerabiles, &c.*

11. *Inſignemque pharetrâ.*] Jaculandi peritus habitus eſt ſemper Phœbus, atque *certâ metuendus ſagittâ*, ut eſt Ode 12. ſuprà: tum ob interfectum Pythonem ſerpentem, occiſoſque Niobæ filios. Adde Virgil. Æneid. 6. v. 57. tum verò quod radiis in mortales ferventi æſtu vibratis, morbos peſtemque gignat. De quo Macrob. cit. cap. 17. lib. 1. Saturnal.

12. *Fraternaque humerum lyra.*] Inſignem etiam lyræ inventione & melodiâ ipſi quidem à Mercurio conceſsâ: quæ fusè explicui Annot. ad Oden 10. ſupra. *Fraterna.* Apollo & Mercurius, fratres noſcuntur, ambo nimirùm ex eodem patre Jove procreati, hic quidem Maiâ genitrice, ille verò Latonâ Cœi Titanis filiâ, ut ſuprà jam dictum.

13. *Hic Bellum lacrymoſum, &c.*] Apollo Deus averruncus prece veſtrâ permotus in hoſtes depellet impendentia nobis mala. *Bellum* matribus filios amittentibus ac deflentibus deteſtatum, ut eſt Od. 1. *Famem*, quâ nihil miſerabilius, cùm proprios aliquando filios parentes comederint, urgente fame. *Peſtem* Denique è fame ſæpiùs exortam; tria nempe mala omnium maximè formidanda.

Hic bellum lacrymoſum, hic miſeram famem,
Peſtemque à populo, & principe Cæſare in
Perſas, atque Britannos
Veſtra motus aget prece.

INTERPRETATIO.

Veſtris ille votis exoratus, à plebe & Auguſto Imperatore luctuoſum bellum ac famem ærumnoſam, atque luem propulſabit ad Perſas & Britannos.

ANNOTATIONES.

15. *In Perſas ac Britannos.*] Ab Auguſto Cæſare feliciter Rempublicam adminiſtrante Phœbus dicta avertet mala in hoſtes Populi Romani. *Perſas*, qui pro Parthis hic poſiti videntur; quos ille per Ventidium legatum ſubegit: Sueton. Flor. *Britannos*, hodie *Anglos*, de quibus Virgil. Eclog. 1.

Toto diviſos orbe Britannos.

ODE XXII.

Innocentiam ubique tutam eſſe.

INTEGER vitæ, ſceleriſque purus
Non eget Mauri jaculis neque arcu,
Nec venenatis gravidâ ſagittis,
Fuſce, pharetrâ.

INTERPRETATIO.

O Fuſce, quiſquis innocenter vivit & ſine crimine, non habet opus Maurorum telis, nec arcu, nec pharetrâ plenâ ſagittis toxico infectis.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 2.

Eidem hanc Oden, atque Epiſtolam decimam ejuſdem ferè argumenti ſcribit Horatius, Ariſtio Fuſco, viro probo, Grammatico, amico. Apud bonum morum integritatem laudat: amico declinatum à ſe vitæ periculum ſignificat; Philologo dictionum & verborum elegantiâ ſtudioſè velificatur. Hæc tria, Lector, obſerva, dum ego cætera perſequor.

2. *Non eget Mauri jaculis, &c.*] Vir innocens ſuâ ſatis probitate tutus, armis non eget, quibus arceat quævis pericula. *Mauri.* Quidam legunt *Mauris*. Hi jaculatores eximii pedem efferre domo vix audent ſine telis, ob frequentiam ferarum à quibus diſcrimen imminet. Herodian. Ælian. lib. 14. de animal. cap. 5. Mauritania Africæ regio Barbarica, ubi nunc Regna Feſſanum, Marochium, Tremiſſenum, Algerianum.

3. *Venenatis ſagittis.* Plin. lib. 18. cap. 1. *Quod animal tela ſua, excepto homine, venenis tingit. Nos & ſagittas ungimus, ac ferro ipſi nocentius aliquid damus . . . . à nullo animalium.*

Sive

Sive per Syrtes iter æſtuoſas,
Sive facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, vel quæ loca fabuloſus
    Lambit Hydaſpes.
Namque me ſylvâ lupus in Sabinâ,
Dum meam canto Lalagen, & ultra
Terminum curis vagor expeditus,
    Fugit inermem:

INTERPRETATIO.

Seu ambulet per Syrtes fervidas, ſeu per Caucaſum hoſpitibus carentem, ſeu per regiones quas alluit Hydaſpes fabulis celebratus. Enimverò nuper *in Sabinâ ſilvâ, dum canerem Lalagen meam* amicam, *atque præter limites exerrarem liber* ab omni *ſollicitudine*, *armis* licet *deſtitutum vitavit me lupus:*

ANNOTATIONES.

præter hominem. veneno pugnatur alieno. Vide Cœl. Rhodig. lib. 23. cap. 10. ubi de multiplici ratione tela veneno imbuendi plura.

5. Syrtes æſtuoſas.] Non de Syrtibus maritimis hîc agitur; ſed de arenoſis iis locis Africæ, apud Libyam, Solis ardore ſabuliſque ſiccitate æſtuantibus ſeu fervidis, per quæ iter fieri nequit niſi ex ſiderum obſervatione, & cum magno quidem vitæ periculo, tum à feris, venenoſiſque animalibus, cùm ob volubiles arenæ cumulos; quos ventus tollit ac transfert. Prudent. in Apotheoſi. cap. 4. adverſus Judæos.

Nec reſponſa refert Libycis in Syrtibus Ammon.

Inhoſpitalem Caucaſum.] Aſiæ montem altiſſimum atque celebratiſſimum, vel ob Prometheum, quem ibi fabulantur vinctum, ejuſque jecur ab aquilâ perpetuò arrodi. *Inhoſpitalem.* ob nives aſſiduas inhabitatum, item ob ſcopulos, unde Virgil. Æneid. 4.

cantibus horrens Caucaſus.

Mons ille inter duo maria Caſpium & Euxinum, tantæ fertur altitudinis, ut ejus vertex ad tertiam noctis partem Solis radiis illuſtretur. Vide Ariſtot. Meteor. 1. cap. 3. Quint. Curt. lib. 7. ejus pars à quibuſdam creditur mons Ararath verſus Armeniam; in quo poſt diluvium quievit arca Noë.

7. Vel quæ loca fabuloſus lambit Hydaſpes.] Per Indiam nimirùm. Duplex eſt Hydaſpes fluvius in Aſiâ: alter Medos alluit, & hinc Georgic. 4. dicitur *Medus Hydaſpes:* alter Indiam citeriorem irrigat, hodie *Rouvey*, fuitque terminus victoriarum Alexandri Magni; in Indum illabitur, apud Nyſam urbem: unde à Lucano lib. 8. vocatur *Nyſæus Hydaſpes.* Hic porrò nuncupatur *fabuloſus*, quoniam multa de illo fabulantur; ut quod arenam volvat auream; quod gemmas ferat: unde *aurifer* Claudiano, *gemmifer* Senecæ Trag. in Medeâ appellatur: quod tanto ſonitu vortices agat, undas collidat, ſpumas attollat, ut non ſine trepidatione procul aſpiciatur: atque remiges Alexandri Magni reddiderit attonitos ac ſtupentes: ipſis etiam gubernatoribus rei novitate ſuſpenſis. Arrian. lib. 6. paulò poſt initium.

9. Sabina.] Hæc Italiæ regio pridem Latium inter Umbriam atque Hetruriam adhuc nomen ſervat; ſed anguſtiores habet fines: in ditione Pontificiâ continetur.

10. Dum meam canto Lalagen.] Dum meditor & compono de amoribus meis in Lalagen verſus & carmen: *& ultra terminum vagor:* dum œſtro poëtico & amatorio abreptus in ſylvam aliquantò longiùs progredior, non advertens incidi in lupum ingentem & magnitudine portentoſum; qui tamen non modò non læſit, ſed ſponte me licet *inermem fugit.*

11. Curis expeditus.] Quidam legunt, *expeditis*, perinde eſt.

12. Fugit inermem.] Meam reveritus

Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit æſculetis,
Nec Jubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me, pigris ubi nulla campis
Arbor æſtivâ recreatur aurâ:
Quod latus mundi nebulæ, maluſque
Juppiter urget:

INTERPRETATIO.

Quale monſtrum haud nutrit Apulia bellicoſa in patentibus æſculentis, nec gignit terra Jubæ ſicca leonum altrix. *Colloca me* in *agris ſterilibus, ubi nulla arbor fovetur tepenti aëre: quam orbis partem infeſtant nubila, & malignus Jupiter:*

ANNOTATIONES.

innocentiam, non armis territus ille lupus ceſſit fugitque; inquit Poëta. S. Auguſt. lib. 1. contra Julianum: *omnes beſtia*, inquit, *ante peccatum homini erant ſubjectæ. Quod autem nunc nocent, pœna primi eſt peccati, A principatu decidimus; à fiduciâ, & honore.* Ille quidem principatus utcunque eſt reſtitutus, poſt diluvium Deo ſic Noë & filiis ejus loquente, Geneſ. cap. 9. *ſit terror veſter ac tremor ſuper cuncta animalia terræ*: unde S. Ambroſ. Epiſt. 38. *feræ ſuos morſus ſæpè ſuſpenderunt revocante ſono vocis humanæ. Leones ipſos vidimus, ſi vox hominis reſultarit, prædam dimittere: pardos & urſos incitari ac revocari vocibus.* At cùm ſanctitate morum ac vitæ integritate, ad priorem innocentiam atque ad plenam apud Deum gratiam homo rediit, tum certè beſtiis, ut in felici quondam illo ſtatu, dominatur planè & ad arbitrium. Sic leones in eremo dejectâ cervice ad S. Antonium accedentes ejus manus ac pedes lingebant: Serpens Hilarioni morem geſſit, duo dracones Ammoni, crocodilus Heleno, leæna Joanni Abbati, hyæna Macario Alexandrino, &c.

13. *Quale portentum, &c.*] Talis ac tantus erat lupus iſte, ut major haud occurrat bellua ſive in Apuliæ ſilvis, ſive in Libyæ deſertis.

Militaris Daunia.] A Daunio Rege, Diomedis, ut aiunt, ſocero, Daunia dicta eſt olim Italiæ regio quædam in Apuliâ, hodie *la Capitanata*; alluitur Adriatico mari, regni pars eſt Neapolitani. Synecdoch. Vide Plin. lib. 3. cap. 11. & alibi. *Militaris*, aptos habens militiæ viros benè multos.

14. *In latis æſculetis.*] In latè patentibus ſilvis, quæ conſitæ ſunt æſculis arboribus glandiferis: Plin. lib. 16. *Jovi ſacris*, lib. 12. cap. 1. *arborum genera Numinibus dicata . . . . Jovi æſculus, Apollini laurus, Minervæ olea, Veneri myrtus, Herculi populus.*

15. *Nec Jubæ tellus,*] Mauritania, in quâ regnavit Juba, qui Pompeio addictus, Cæſari primùm acriter reſtitit, & ab eo tandem debellatus eſt. Plutarc. in Cæſare. Synecdoch. ponitur pro Africa cujus eſt pars verſus Occidentem. Plin. lib. 5. cap. 1.

Leonum arida nutrix.] Tum arenarum ſiccitate; tum etiam aquarum penuriâ laborat & areſcit tota illa regio: leones aliaſque feras innumerabiles gignit. Vide Plin. lib. 8. cap. 16. ubi inter alia multa, ſic ait initio quidem: *Leonis præcipua generoſitas, tunc cum colla armoſque veſtiunt jubæ . . . . Africa hæc maximè ſpectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus ſe feris. Ideo multiformes ibi animalium partus . . . . . unde vulgare dictum: Semper aliquid novi afferre Africam.* Vide & Cœl. Rhodig. lib. 13. cap. 8. & 19. ubi de leonum natura quæpiam diſſerit non ſpernenda.

17. *Pone me pigris ubi nulla, &c.*] Ergo intrepidus ubique fuero & ſecurus.

Pone ſub curru nimium propinqui
Solis, in terrâ domibus negatâ;
Dulcè ridentem Lalagen amabo,
Dulcè loquentem.

INTERPRETATIO.

Conſtitue me *ſub curru Solis nimis vicini, in regione ædificiis carente*, ubicunque *diligam Lalagen ſuaviter ar-ridentem, ſuaviter* & *verba facientem.*

ANNOTATIONES.

etiamſi me ponas in terris horrorem incutientibus vel ob nimium frigus, vel ob æſtum intolerabilem.

Ubi nulla campis arbor, &c.] Apud utrumque mundi Polum Arcticum, & Antarcticum; ubi aſſiduum propè gelu terras facit ſteriles: longioreque Solis abſentiâ, per ſex nempè circiter menſes, *pigri* manent *campi*, *arborque nulla* creſcit, ubi *non æſtivâ recreatur aurâ*: benigno carens eo tepore, quo plantis incrementum ac fœcunditas præſtatur. Hoc etiam *latus mundi* infeſtant ſemper *nebulæ*; quippe quas non diſcutit Sol; *maluſque Jupiter urget*, id eſt, rigidum, inſalubre, graveque cœlum; ſeu aër nunquam ſerenus & clemens. Ovid.

Triſte ſolum, ſterilis ſine fruge, ſine arbore tellus.
Frigus iners, illic habitant pallorque tremorque.

21. *Pone ſub curru nimium, &c.*] In Zonâ torridâ, inter utrumque Tropicum, ubi Sol *nimium propinquus* terras adurit, nulloſque proinde incolas ac domicilia permittit. Ovid. Metamorph. 1.

Quarum quæ media eſt, non eſt habitabilis æſtu.

In eo ſcilicet errore verſati ſunt antiqui, quo nos levarunt ii qui navigando peragrandoque totum orbem luſtrarunt, habitatoreſque non deeſſe iis in plagis viderunt, quas inhabitatas olim exiſtimavere. Neque eſt immodicus illic æſtus, quem valdè temperari conſtat noctium diebus æqualium longitudine. Adde quod ait Juſtinus lib. 2. initio: *Naturam, cum primum incrementa caloris ac frigoris regionibus diſtinxit, ſtatim ad locorum patientiam animalia quoque generaſſe: ſed & arborum atque frugum pro regionum conditione apte genera variata.* Compertum itaque modò eſt & ſalubrem ſatis aërem, & frequentes adeſſe populos in regionibus Æquatori ſubjectis ac vicinis: v. g. in inſulis Javâ, Sumatrâ, Borneo, Maldivis, Delphinâ, ſeu Madagaſcariâ: &c. In continentibus verò terris, apud Malacam, in Aſiâ; Guineam in Africâ; in Americâ verò, apud Caſtellam auream, Guaianam, Peruviam, &c.

AD CHLOEN;

ODE XXIII.

Ut jam nubilis haud ita viros fugiat.

VITAS hinnuleo me ſimilis, Chloë,
Quærenti pavidam montibus aviis
Matrem, non ſine vano
Aurarum & ſiluæ metu.
Nam ſeu mobilibus veris inhorruit
Ad ventum foliis, ſeu virides rubum

INTERPRETATIO.

O Chloë, me fugis velut hinnulus timidam parentem requirens per montium devia, haud abſque inani formidine ventorum ac nemoris. Corde enim ac genibus contremiſcit, ſive frondes vitis leves aurâ concutiuntur; ſive

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſuprà Od. 5.

Arguit Horatius in Chloe id quod in ingenuâ maximè laudandum puellâ videri debeat. At propriè tum Veneri litat, cùm queritur quod illa jam grandior non audeat abſente matre virum ſe alloqui, ſermoneſque miſcere.

1. *Vitas.*] Quibuſdam placet *vitat.* Verùm, ut benè monet Theodorus Marcilius, Flaccum velle *vitas*; liquet, cùm ſubjungit, *atqui non ego te. &c.*

Hinnuleo ſimilis.] Tam meticuloſa quàm hinnulus, cervi, damæ, aut capreoli pullus, à matre præſertim abſtractus.

Chloe.] Nomen adoleſcentulæ conveniens. Nam χλόη eſt herba virens.

2. *Quærenti pavidam matrem.*] A quâ exerravit. *Pavidam*, cerva enim ſemper timet, ejuſque in fugâ ſecuritatem natura conſtituit, tum à venatoribus, cùm à feris.

Montibus aviis.] A tritâ nempè viâ declinare amant feræ.

4. *Siliia.*] Diæreſis. Sic Tibull. Eleg. 10. lib. 1.

diſſoluiſſe comas.

5. *Nam ſeu mobilibus vitis inhorruit ad ventum foliis.*] Hanc in interpretatione ſecutus ſum lectionem, quæ Mureti eſt atque Scaligeri: quanquam non ſatisfacit. Quid enim hinnulo per nemus cervam matrem quærenti, cum vite? Legunt vulgò: *nam ſeu mobilibus veris inhorruit adventus foliis*: ut ſit hypallage; pro, ſeu folia veris adventu inhorruere mota, ſcilicet vento quolibet tenui, putà Zephyro. Quod nec omninò placet. Quid ſi referatur ad vocem antecedentem, *ſilva*; legamuſque, planiori certè ſenſu ac ſententiâ: *ſeu mobilibus veris inhorruit ad ventum foliis*: id eſt; ſeu motis foliis ſilva inhorruit ad ventum levem, Zephyrum nempè veris comitem. Vel; *ſeu mobilibus veris inhorruit adventu foliis*: id eſt; ſeu tremuit ſilva foliis motis veris adventu, flante Zephyro nimirum.

6. *Seu virides rubum dimovere lacertæ.*] Sive latentes in rubo lacertæ, diſcurrendo ſtrepitum edidere, tantulum commoventes fruticem & ſpinas: tum verò hinnuleus trepidat, cor palpitat, & genua labant. De lacertis vide Plin. lib. 8. cap. 39. & alibi.

Dimovere lacertæ,
Et corde & genibus tremit.
Atqui non ego te tigris ut aſpera,
Gætuluſve leo, frangere perſequor.
Tandem deſine matrem
Tempeſtiva ſequi viro.

INTERPRETATIO.

Lacerti virides dumum commovent. Verum ego te nequaquam inſequor, ut *dilacerem quaſi tigris violenta, aut leo à Gætulia. Ergo viro matura deſine aliquando genitrici inhærere.*

ANNOTATIONES.

9. *Atqui non ego te tigris ut aſpera, &c.*] Ego non nocendi, ſed amandi cupiditate perſequor te, Chloë: cur me fugis?

Apud Ovid. Apollo Daphnen inſequens:

Nympha precor Peneïa, mane: non inſequor hoſtis:
Nympha mane. Sic agna lupum, ſic cerva leonem.
Sic fugiunt aquilam pennâ trepidante columbæ,

Tigris ut aſpera.] Hujus tanta fertur crudelitas, ut ſponte hominem petat, cùm reliquæ feræ, niſi fames aut ira ſtimulet, ultrò fugiant. Plin. lib. 8. cap. 18. *Tigrin Hircani & Indi ferunt, animal velocitatis tremendæ, &c.*

Gætuluſve leo.] *Gætulia tota ad flumen Nigrin, qui Africam ab Æthiopiâ dirimit*: inquit Plin. lib. 5. cap. 4. lib. verò 8. cap. 16. *leoni tantum ex feris clementia in ſupplices: proſtratis parcit: & ubi ſævit, in viros prius quam in feminas fremit: infantes non niſi magnâ fame. Credit Libya intellectum pervenire ad eos precum. Captivam certè Gætuliæ reducem audivi, multorum in ſilvis impetum à ſe mitigatum alloquio, auſam dicere ſe feminam, profugam, infirmam, ſupplicem animalis omnium generoſiſſimi cæteriſque imperantis, indignam ejus gloriâ prædam. Varia circa hæc opinio, &c.* Gætulia Libyæ interioris regio, hodie *Biledulgerid* magnam habere ferarum copiam à nemine ignoratur,

Frangere perſequor.] Phraſis Græca,

AD VIRGILIUM,

ODE XXIV.

De morte Quintilii Vari.

QUIS deſiderio ſit pudor, aut modus
Tam chari capitis? Præcipe lugubres
Cantus, Melopomene; cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quintilium perpetuus ſopor

INTERPRETATIO.

QUÆ ſit verecundia, vel finis dolori, ob jacturam *viri adeo dilecti! Doce querulum carmen, ô Melpomene, cui genitor impertivit amœnam vocem cum lyrâ.* An *igitur ſempiternus Va-*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 6.

Suas Horatius querelas jungit lacrymis & querimoniis Virgilii dilectum caput morte ſublatum deflentis; ejuſque dolorem dividit artificiosè quidem, ut imminuat atque conſoletur. Vult Sigonius proſopopœiam eſſe & dialogum Virgilii & Melpomenes, quos Horatius inducit: illum à Muſâ conſilium opemque implorantem, duabus ſtrophis prioribus: hanc reſpondentem deinceps & conſolantem, ab his verbis; *Multis ille bonis. &c.* Sigon. emendat. lib. 2.

1. *Quis deſiderio ſit pudor. &c.*] Quem dolere pudeat, quis luctui modum putet adhibendum, amiſſo tam charo capite? Seneca tamen Epiſt. 100. ſic præcipit: *Eſt aliquis & dolendi decor: hic ſapienti ſervandus eſt: & quemadmodum in cæteris rebus; ita & in lacrymis aliquid ſat eſt. Imprudentium ut gaudia, ſic dolores exundavere. Æquo animo excipe neceſſaria.*

2. *Cari capitis.*] Eam dicendi formam Græcis Homeroque inprimis amatam notat Euſtath. Sic Odyſſ. Penelope de abſente Ulyſſe:

> Τοίην κεφαλὴν ποθέω τᾶχρι φίλην
> κεφαλήν.

> *Tale caput deſidero. Teucer, charum*
> *caput.*

Hanc & Latini uſurparunt: *lepidum caput. &c.*

Præcipe lugubres, &c.] Quidam legunt, *lugubris*, & ſubaudiunt, *Dea*; hoc ſenſu: ô Melpomene lugubris cantûs Dea, præcipe modum lugendi tam dilectum caput. Hanc verò Muſam præ cæteris invocat, utpote inventricem Tragœdiæ, rebuſque mœſtis præſidentem. Auſon. Eidyl. 20.

> *Melpomene Tragico proclamat mœſta*
> *boatu.*

3. *Cui liquidam pater vocem, &c.*] Muſæ ſunt filiæ Jovis & Mnemoſynæ. Melpomene à cantûs ſuavitate dicta: μέλπομαι *cano. Liquidam*, ſuavem, dulciter fluentem. Macrob. lib. 6. cap. 3. ex Hoſtio Poëtâ:

> *ſi mihi lingua*
> *Centum, atque ora ſient totidem, voceſque liquatæ.*

Perſ. Sat. 1. v. 35.

> *plorabile ſi quid eliquat.*

5. *Ergo Quintilium. &c.*] Exclamatio gravis index doloris. Sic amici luctum luctu ſuo evincere conatur; ſic & illa-

Urget? Cui pudor, & juſtitiæ ſoror
Incorrupta fides, nudaque veritas,
Quando ullum invenient parem?
Multis ille bonis flebilis occidit:
Nulli flebilior quàm tibi, Virgili.
Tu fruſtrà pius, heu, non ita creditum
Poſcis Quintilium Deos.
Quod ſi Threïcio blandiùs Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem,

INTERPRETATIO.

rum ſomnus occupat? Cui verecundia, atque integra fides juſtitia germana, & veritas ſimplex, quando reperient ſimilem quemquam? Is certè plurimis occubuit probis lugendus: at nemini magis quàm tibi, *Maro. Tu religioſus incaſſum, eheu, Quintilium repetis à Numinibus, haud ſic conceſſum. Etiamſi dulcius*, quàm *Thrax Orpheus, choedam pulſes arboribus auſcultatam, mi-*

ANNOTATIONES.

bitur in ejus animum, ut majorem habens fidem ſolatium faciliùs admittat, imò & aliquantulam objurgationem. Sic benè utitur Poëta conſilio à Muſâ, quam ſtatim invocavit, accepto.

Quintilium.] Vel Cremonenſem illum Virgilii atque Horatii amicum, cujus meminit Euſeb. Chron. Olymp. 189. vel præfectum Romani exercitûs, qui cum tribus legionibus atque auxiliaribus copiis cæſus in Germaniâ ab Arminio Germanorum Rege. Dio lib. 56. Sueton. Auguſt. cap. 23.

Perpetuus ſopor.] Sic & *longus ſomnus*, pro morte, lib. 3. Od. 11. v. 38.

6. *Cui pudor, &c.*] Breve ſed ingens Quintilii elogium. *Pudor*, quem Tull. de finibus 2. *moderatorem cupiditatis* appellat. Hinc & de orat. 1. n. 122. Craſſum ita laudat: *fuit mirificus quidam in Craſſo pudor.*

Juſtitia ſoror incorrupta fides.] Ex Platone juſtitia cùm in Deos obſervatur, vocatur pietas; fides autem, cùm erga homines. Tull. Offic. 1. n. 23. *fundamentum juſtitia fides.* Et Partit. orat. *Juſtitia erga Deos religio, erga parentes pietas, vulgo autem bonitas; creditis in rebus fides, in moderatione animadvertendi lenitas, amicitia in benevolentiâ nominatur.*

7. *Nudaque veritas.*] Cujus *magna vis, quæ contra hominum calliditatem & ſolertiam ſe per ſe ipſa defendat.* ut ait Tull. pro Cœlio. & Offic. 1. n. 109. *ſunt alii ſimplices & aperti, qui nihil ex occulto, nihil ex inſidiis agendum putant, veritatis cultores, fraudis inimici.*

9. *Multis ille bonis, &c.*] Legunt alii: *multis ille quidem, &c. nulli flebilior quam tibi, Virgili:* utpote vir bonus, amicus, cognatus.

11. *Tu fruſtra pius, &c.*] Jam caſtigare incipit leniter immoderatum amici luctum: *non ita creditum*, id eſt, non eâ lege ut non moreretur. Scilicet quæ donantur non ſolent repoſci: at quæ credita & commiſſa ſunt, cùm libuerit repetuntur. Quintilius ita creditus nobis ad tempus, tandem ſine injuriâ eripitur: imò tum creditor utitur jure ſuo. Vide ergo, Virgili, ne cùm poſcis Quintilium Deos, videare non ſolùm pius heu fruſtrà, ſed & præpoſterè; atque in Deos iniquus. Lucret. lib. 3. ſub finem:

Vitaque mancupio nulli datur; omnibus uſu.

13. *Quod ſi Threicio.*] Alii legunt, *quid ſi.* Alii: *qui ſi.* Et pro, *non.* interrogativè *num. Threicio blandius Orpheo. &c.* Adverte comparationem Virgilii cum Orpheo. Senſus eſt: noſti Or-

Non vanæ redeat ſanguis imagini,
Quam virgâ ſemel horridâ
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
Durum. Sed levius fit patientia,
Quidquid corrigere eſt nefas.

Interpretatio.

nimò tamen *vita reddatur inani ſimulacro, quod tremendo ſemel caduceo ad turbam atram aggregarit Mercurius nequaquam facilis exorari, ut fata reſcindat. Grave* quidem eſt illud: *at tolerabilius ferendo efficitur quodcunque immutare haud licet.*

Annotationes.

pheum arboribus cantûs ſuavitate pertractis, à ſe demulcendum etiam ſperaſſe Inferorum tyrannum, ut Eurydicem uxorem morte ablatam redderet; ſed irrito & inani conatu: ſic tu etſi vincas Orpheum carminis dulcedine, haud tamen flectas Numina, ut Quintilium reſtituant.

15. Non vana redeat ſanguis imagini.] Non vita redeat mortuo, non anima remittatur in corpus exanime. Itaque *vanam imaginem* interpretari libet hominis umbram, manes.
Virgil. Æneid. 4. v. 654.

Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.

Et Æneid. 6. v. 292.

Et ni docta comes tenues ſine corpore vitas
Admoneat volitare cava ſub imagine formæ.

Sanguis.] Vita. Æneid. 9. v. 349.
Purpuream vomit ille animam.

16. Quam virga ſemel, &c.] De caduceo Mercurii, ejuſque animas deducendi poteſtate, vide ſuprà Ode 10. v. 18.

17. Non lenis precibus fata recludere.] Virgil. Georgic. 4. v. 469. de Orpheo:

Maneſque adiit, regemque tremendum.
Neſciaque humanis precibus manſueſcere corda.

Æneid. 6. v. 376.

Deſine fata Deûm flecti ſperare precando.

18. Nigro compulerit gregi.] Cæteris Manibus aggregarit, & ad Plutonem perduxerit.

19. Levius fit patientia quicquid, &c.] Euripid. Phœniſſ. δεῖ φέρειν τὰ τῶν θεῶν. Senec. *optimum eſt pati quod emendare non poſſis.* Plaut. Captiv. *decet id pati æquo animo: ſi id facietis, levior labor erit.*
Virgil. Æneid. 5.

ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt.

Ovid. Metamorph. 8.

paupertatemque ferendo,
Effecere levem.

Contrà verò, quiſquis mala neceſſaria impatienter & iniquè fert, quid aliud, quam novum ſibi dolorem creat, & malum malo addit? Ejuſmodi hominem, qui communia cunctis mortalibus incommoda reſpuit, egregiè ſuggillat Juvenalis, & *gallinæ filium albæ*, per ludibrium vocat, Satir. 13. v. 141.

ODE XXV.

ODE XXV.

Lydiæ jam vetulæ amatoribus carenti inſultat.

PARCIUS junctas quatiunt feneſtras
Ictibus crebris juvenes protervi,
Nec tibi ſomnos adimunt: amatque
Janua limen:
Quæ prius multùm faciles movebat
Cardines. Audis minus & minus jam:
Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis?
Invicem mœchos anus arrogantes

INTERPRETATIO.

FENESTRAS tuas *clauſas rarius modò verberibus impetunt adoleſcentes procaces: neque tibi ſoporem auferunt: jamque limini adhæreat fores, quæ anteà valdè volubiles agebant cardines. Infrequentius deinceps & infrequentius audis:* dum *ego tuus pereo, Lydia, quieſcis longis noctibus.* Jam *vetula plorabis viciſſim adulteros ſu-*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 2.

1. *Parcius junctas quatiunt, &c.*] Solebant juvenes meretricum fores ac feneſtras lapidibus quatere, noctu quidem, ut aperire cogerent, ſeque admittere. Vide plura Annot. ad Od. 10. & 26. lib. 3.

3. *Amatque janua limen.*] Janua vix diſcedit à limine, illudque videtur amare: jocus amarulentus, quo ſignificatur rarò januam aperiri, paucis adeuntibus, Lydiamque annis defloreſcentem cunctis faſtidientibus.

5. *Quæ prius multum faciles movebat cardines.*] Uſu nempè aſſiduo volubilis erat cardo, vel benè unctus haud ſtrepebat, atque, ut ait Plautus, *lepidus non mutiebat*, dum *aperirentur ædes feſtiviſſimæ*; & paulò anteà, *belliſſimum herclè & taciturniſſimum oſtium*, quod *nunquam ullum verbum mutit, cumque aperitur, tacet; cumque noctu clanculum exit* meretricula, *tacet.* Curcul. Scen. 1. Item, *placidè egredere, ſonitum prohibe forum, & crepitum cardinum . . . . . ſuffundam aquulam.* Ibid. Scen. 3. init.

6. *Audis minus & minus jam, &c.*] Minùs minuſque in dies ad te mœchi ventitant: pauciores jam habes amatores, qui occentent fores tuas, id eſt, ante illas cantiones amatorias canant; qualis eſt Ode 10. lib. 3. qualis & hæc: *me tuo longas pereunte noctes, Lydia, dormis:* id eſt, me præ amore tuo contabeſcente, ſomnumque haud capiente, altum dormis: tu quieta valdè ſtertis longas noctes, dum inquietum me ſollicitumque tui deſiderium excitat & vigilare cogit.

7. *Longas noctes.*] Expectanti nimirùm & deſideranti longum ſemper videtur tempus.

9. *Invicem mœchos anus arrogantes flebis, &c.*] Tandem vices tuæ adventarunt: olim flore juventutis ac formæ ſuperba depereuntes te ridebas adoleſcentes viroſque quoſlibet: jam anus facta fruſtrà lucrum & mœchos quæres; hi verò te ſenio deformatam ſpernent at-

Flebis, in ſolo levis angiportu,
Thracio bacchante ſub inter-
lunia vento:
Cùm tibi flagrans amor, & libido
Quæ ſolet matres furiare equorum,
Sæviet circa jecur ulceroſum,
Non ſine queſtu:

INTERPRETATIO.

perbes, contempta in angiportu deſerto; dum Thrax ventus ſævit gravius circa Luna intermenſtrua; quando libidinoſus ardor, qui ſuevit equas reddere furioſas, inflammabitur ad hepar tuum ulceribus plenum; haud abſque luctu.

ANNOTATIONES.

rogantes. Ovid. 3. Amor.

Tempus erit quo tu, quos nunc excludis amantes,
Frigida deſertâ nocte jacebis anus.

10. *In ſolo levis angiportu.*] Vaga, obſervans ſi quis triobolaris agaſo commeet ad te: vel, amans leviter, juvenili more, & flens te deſpici: vel nullius pretii, jamque ab omnibus relicta, *in angiportu* ſolitario & a pauciſſimis frequentato.

11. *Thracio bacchante magis, &c.*] Tumque frigidum perpetiere ventum: & ſicut olim tui amatores eo algentes vidiſti, & contempſiſti: ita nunc alii te videbunt ſub dio pernoctantem. *Thracio vento:* hic reſpectu Græciæ Septentrionalis eſt: adde quod regio perquàm frigida eſt Thracia: unde & officina ventorum appellata: atque in eâ regnaſſe Aquilo fertur: hinc apud Græcos Poëtas, Thracius ventus, pro Aquilone paſſim uſurpatur. Latini verò eam quoque dictionem imitati ſunt, quanquam impropriè & καταχρηστικῶς; quandoquidem ventus Septentrionalis in Italiam nequaquam à Thraciâ venit. Epod. 13.

Nunc mare, nunc ſilvæ
Threicio Aquilone ſonant, &c.

Bacchante magis ſub interlunia.] Eo tempore quod intercedit inter duas Lunas, veterem & novam; id eſt, cùm Luna non apparet, tum crebræ ſunt tempeſtates, & frigidiores vehementioreſque venti. Theophraſt. libello de ventis. χειμεριώτεραι τῶν μηνῶν αἱ συνόδοι. *Interlunia:* Plinius lib. 16. cap. 39. *Interlunium alii Lunæ coitum* (quia nempè tunc Sol cum Lunâ conjungitur & congreditur: Græci σύνοδον vel συνόδιον) *alii ſilentis Lunæ appellant.* & lib. 18. cap. 32. *in coitu, quod interlunium vocant, cum apparere deſierit.* Hoc porrò Virgil. Lunæ ſilentium; Apul. Illunium, Varro intermenſtruum nuncupat. Lege, ſi vacat, Cœl. Rhodig. lib. 10. cap. 32.

14. *Quæ ſolet matres furiare equorum.*] Rem explicat Virgil. Georgic. 3. v. 266.

Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum:
Et mentem Venus ipſa dedit, &c.

Prudent. lib. 1. contra Symmachum:

Advena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ: Tuſcis namque ille puellis
Primus adhinnivit, ſimulato numine mœchus.

Huc etiam pertinet audax & elegans ea dictio quam in Piſonem adhibet Tullius: *Itaque admiſſarius iſte, ſimul atque audivit à Philoſopho voluptatem tantopere laudari, nihil expiſcatus eſt: ſic ſuos ſenſus voluptarios omnes incitavit, ſic ad illius hanc orationem adhinnivit, ut non magiſtrum virtutis, ſed auctorem libidinis à ſe illum inventum arbitraretur.*

15. *Sæviet circa jecur ulceroſum.*] Cùm te libidinis aget furor talis, qualis eſſe ſolet equina, inflammabitque jecur tuum; tum certè mirum in modum diſcruciabere. *Jecur*, in quo amoris ſedes

Læta quod pubes hedera virenti
Gaudeat, pulla magis atque myrto,
Aridas frondes hyemis ſodali
Dedicet Hebro.

INTERPRETATIO.

eo quod juventus hilaris hederâ virenti myrtoque ſubnigrâ lætetur amplius; ſicca vero folia conſecret Hebro hyemis ſocio.

ANNOTATIONES.

eſt atque libidinis; ex Platone & aliis. *Ulceroſum*, intùs libidine multâ ſaucium, tectiſque ulceribus corruptum. Non. Marcell. *ulcus*, inquit, *tecta eſt & clauſa malignitas*. Et Servius ex Varrone, *vitium obſcœna libidinis ulcus vocatur*.

16. *Non ſine queſtu; læta quod pubes, &c.*] Neque poteris dolorem continere, quin erumpat in querimoniam, quòd juvenes vetulam te faſtidiant, marceſcentem poſthabeant; adoleſcentulas autem ætate virentes ſectentur.

17. *Hederâ virenti gaudeat atque myrto.*] Appoſitè comparat juvenculas cum *hederâ*, quæ facilè adhæreſcit, & *ſequax* vocatur a Perſio in Prologo: item cum *myrto*, quæ Veneri ſacra eſt: cujus etiam color nigricans & conſtans eſt, & quod veteribus in formoſis laudabatur, exhibet, teſte noſtro Poëta in Epiſt. ad Piſones, v. 37.

Spectandum nigris oculis nigroque capillo.

19. *Aridas frondes. &c.*] Vetulas cute contractâ & rugoſâ areſcentes non pluris faciat, quàm aridas frondes arborum flumini adſitarum.

20. *Dedicet Hebro.*] Sponte relinquat, oblivioni tradat ac devoveat non ſecus ac decidentes in flumen frondes circa autumnum. *Hyemis ſodali*, ob regionis illius frigus aſperrimum, ut antè dixi. Hebrus enim ex Hæmo fluens monte, Thraciam perfundit, ac in Ægæum mare delabitur. Indicat Horatius vultum mulieris jam marcidum non longè abeſſe à ſenili fœditate ac deformitate, quæ cum hyeme ſimilitudinem habet. Quidam legunt, *Euro*: ut indicetur vilitas ac levitas ſcorti vetuli, per folia Euro vento ſeu quovis alio velut ad ludibrium volvi rapique ſolita. Scaliger mavult, *igni*; multaque in hac Ode carpit: at profectò φιλοψόγῳ toties litaſſe videatur. Judex ſit literator quiſque. En ejus reprehenſionis capita. Sic igitur ille: *Viceſima quinta in humili genere dicendi eſt. Illa duo membra ſine copulâ non cohærent:*

Audis minus & minus jam:
Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia dormis.

Neque ſatis mollis illa locutio: flebis mœchos arrogantes, *niſi addas effectos.*

Levem pro nudâ videtur poſuiſſe, ſatis durè.

Illa quoque omnia, bacchante magis ſub interlunia vento, *videntur eſſe unum epithetum Boreæ: alioqui ipſe Boreâ frigidiora ſunt.*

Ulceroſum, *non ſervit potius jecori indicando, quàm metro ſuſtinendo.*

Tu Lector erudite, hinc jam infers, ſine affectu eſſe oportere omnem Ariſtarchum: intelligiſque quam Cenſoriâ dignus interdum virgâ ſit magnus quiſque Cenſor.

Securus. O quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam,
  Pimplea dulcis. Nil ſine te mei
Proſunt honores. Hunc fidibus novis,
Hunc Leſbio ſacrare plectro,
Teque tuaſque decet ſorores.

Interpretatio.

dati formidinem incutiat. O Pimplea ſuavis, quæ puris fontibus delectaris, apricos flores collige, corollam texe meo Lamiæ. Abſque te nihil juvant mea laudes. Novis illum cantilenis, illum citharâ Leſbiâ æquum eſt conſecrari cùm à te, cùm à tuis ſororibus.

Annotationes.

guſtum relictâ Parthiâ fugerit. Hæc fusè Juſtin. lib. 42. ſub finem. Dio lib. 51. & 52. Plutarch. in Antonio, &c.

Unicè ſecurus.] Quidam vocem, *unicè*, referunt ad verbum *terreat*: alii jungunt cum hac voce, *ſecurus*: id eſt, ſingulariter ego & maximè abjeci magnas curas de Republicâ, & Imperiis exterarum gentium, ut Muſis vacem.

6. *O quæ fontibus integris gaudes, &c.*] O Muſa tuum eſt laudare meum Lamiam; meos conatus parum valere intelligo: virum immortali dignum honore à te celebrari convenit. Ergo quod mihi imprudens ſumpſeram, tu tibi aſſumas æquum eſt.

7. *Apricos necte flores.*] Necte coronam ex optimis floribus in aprico naſcentibus, quibus exornes pro meritis meum amicum Ælium Lamiam.

8. *Lamiæ.*] Is anno poſt Horatii mortem octavo Conſul fuiſſe cum M. Servilio dicitur, ann. ab U. C. 755. Corn. Tacit. lib. 6. Annal. circa medium ita ſcribit: *extremo anni mors Ælii Lamiæ funere Cenſorio celebrata; qui adminiſtrandæ Syriæ imagine tandem exſolutus, urbi præfuerat. Genus illi decorum, vivida ſenectus, & non permiſſa provincia dignationem addiderat.* Vide Od. 17. lib. 3.

9. *Pimplea.*] A Pimplâ Macedoniæ monte pariter & fonte Muſis ſacro, Muſæ dictæ ſunt Pimpleæ & Pimpleides.

Nil ſine te.] Huc pertinet adagium, μῆ κυον, quo ſignificatur ope Muſarum grave quodquis incœptum perfici.

10 *Hunc fidibus novis, &c.*] Præter ſolitum magnifico genere carminis vir tantus immortalitate conſecrandus eſt.

11. *Leſbio plectro.*] Carmine Sapphico & Alcaïco: vel eximiis verſibus, quales fuere Alcæi & Sapphus, qui in Leſbo Ægæi maris inſulâ nati. Hæc hodie *Metelina*, olim *Mitilene*, celebrata eſt vini generoſitate, ubertate ſoli, cantorum peritiâ, & ædificandi ratione ſpeciali, è quâ natum proverbium, *Leſbia regula*, de quo Ariſtot. Moral. 5. cùm nempè lex ad mores accommodatur; non, quod oportet, mores ad legem. A Leſbiis ſiquidem ad lapidum figuram plumbea ædificationis regula dirigebatur: non contra. Vide Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 22. & Annot. ad Od. 17. v. 21. ſuprà.

ODE XXVII.

Sodales hortatur ne inter potandum rixentur.

NATIS in uſum lætitiæ ſcyphis
Pugnare, Thracum eſt: tollite barbarum
Morem; verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino & lucernis Medus acinaces
Immane quantum diſcrepat. Impium

INTERPRETATIO.

THRACUM eſt decertare poculis ad hilaritatem idoneis. Reſcindite immanem conſuetudinem; & cruentas contentiones à Baccho modeſte removete. Perſicus gladius mirum quantum diſtat à mero & candelis. O ſocii, com-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9.

2. *Thracum eſt.*] Hi enim non ſolùm bibacitatis infamiâ, ſed & inter potandum petulantiæ vitio laborabant. Hinc πολυπόται, & ἀκρατοπόται dicti Athen. lib. 10. Ibidem & [illegible]. cap. 12. Idem lib. 1. cap. 24. magnam fuiſſe ſcribit ob vini præſtantiam Thraciæ celebritatem. Vide ſuprà Od. 18. ibique Annot.

Tollite barbarum morem.] Solebant Thraces non ſolùm hianti ore affatim vinum bibere, ex Callimacho apud Athen. cit. lib. 10. cap. 12. ſed etiam ferro accincti epulabantur, & quemlibet cogebant æquales bibere cyathos. Quod certè barbarum.

3. *Verecundumque Bacchum.*] Cum verecundiâ & moderatione tractandum: alias enim ulciſcitur vino abutentes & immodicè haurientes furore aliiſque malis percutiendo. Suprà, Od. 18.

4. *Sanguineis prohibete rixis.*] De Centaureâ cum Lapithis rixâ ſuper mero, ſuprà Ode 18. & Virgil. Georgic. 2. v. 456.

Ille furentes
Centauros leto domuit, Rhœtumque Pholumque,
Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.

5. *Vino & lucernis Medus acinaces, &c.*] Quid gladio, quid armis cum hilaritate & epulis? Vide Macrob. lib. 7. cap. 1. & Plutarch. Sympoſ. lib. 1. cap. 4.

Lucernis.] Convivia veſperè incipiebant, & in multam ſæpè noctem protrahebantur; ad hæc igitur lucernis opus erat. Quod autem veteres largiùs cœnarent, quam prandèrent, idque rectè & ad ſanitatem, exponit Cœl. Rhodig. lib. 14. cap. 9. ſub finem.

Medus.] Quoniam Medi Perſæque vicini, atque uni Cyro paruere; hinc promiſcuè ponuntur maximè a Poëtis.

Acinaces.] Eſt Perſarum haſta pariter & enſis, ex Heſychio & Suida. Περσικὸν ξίφος ἀκινάκην καλοῦσι. Herodot. lib. 7. *Perſicum enſem acinacem vocant.* παρὰ τὴν ἀκὴν, ob mucronem ſcilicet & cuſpidem. Erat igitur acinaces ut & ſagaris, Perſis ac Medis proprius, ſicut pila Romanis, geſſa Gallis, gladius Lacedæmoniis, ſariſſa Macedonibus, lancea Hiſpanis, falarica Saguntinis, romphæa Thracibus, framea Germanis, ſparus ruſticis, Theutonicis cateiæ, &c. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 22.

6. *Immane quantum.*] Cic. de finib. *nimium quantum*, & de Oratore n. 87.

Lenite clamorem, ſodales,
Et cubito remanete preſſo.
Vultis ſeveri me quoque ſumere
Partem Falerni? Dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, quâ pereat ſagittâ.
Ceſſat voluntas? Non aliâ bibam

INTERPRETATIO.

bete vociferationes execrandas: cubitoque innixi conſiſtite. An *jubetis etiam me capere portionem Falerni auſteri?* *Declaret Opuntiæ Megillæ frater, quo felix ictu, quæ tele intereat.* Scilicet *renuis?* At ego *non aliâ conditione po-*

ANNOTATIONES.

mirum quantum. Cornel. Tacit. lib. 19. *Flavianus exercitus immane quantum animo exitium Valentis. ut finem belli accepit.* Græci, θαυμαστὸν ὅσον. Plato Epiſt. 7. &c.

Impium.] Menſa res inter ſacras numerabatur, ex Plutarch. Sympoſ. itaque genialem menſam, & convivalem hilaritatem vociferando confundere, impium eſt. Adde quod ſic violatur ſilentium menſæ & Angeronæ Deæ debitum. Juſt. Lipſ. mox citandus. *Angerona* ſilentii Deæ *ſacra menſa habetur.*

8. Cubito remanente preſſo.] Ita compoſiti veteres menſæ accumbebant, reclinatâ ſuperâ parte corporis in cubitum ſiniſtrum, inferâ in longum porrectâ & jacente: capite leviter erecto, dorſo pulvillis modicè ſuffulto. J. Lipſ. antiq. Lect. lib. 3. cap. unico. Cætera notabuntur poſteà ad iſtos Horatii locos.

Sæpè tribus lectis videas cœnare quaternos.

Et

In cubitum ſeſe conviva reponit.

9. Severi Falerni.] Acrioris, inquiunt, ſaporis; vel meri, ut placet Theod. Marcilio; alii, veteris, Seneca Epiſt. 63. *in vino nimis veteri ipſa nos amaritudo delectat.*

10. Dicat Opuntiæ, &c.] Ut rixandi animum à convivis arceat Horatius, ſtatim læta proponit, inprimiſque morem hunc, quo ſuos quiſque amores ex ordine debebat proferre. De eo cit. Lipſius. Inter leges convivii, hæc una eſt ibidem,

Dominam ſi quis habeſſit, indicium facito.

Interpres Theocriti ad Idyll. 14. *ſolebant*, inquit, *merum ſumere in ſympoſiis, & nominare aliquos amores aut amicos, tum terra invergere, & pronuntiare amiciſſimorum nomina.* Nempè & cottabiſmus illic habebat locum. Sic igitur epuli progreſſu merum poſcebant; atque amico vel amicæ libabant, ac benè precabantur. Tibullus.

Sed, benè Meſſalam, ſua quiſque ad pocula dicat:
Nomen & abſentis ſingula verba ſonent.

Quin etiam tot cyathos hauriebant, quot literas amici vel amicæ nomen continebat. Martial.

Nævia ſex cyathis, ſeptem Juſtina bibatur.

Opuntiæ frater Megillæ.] Per notam pulcritudine Megillam ejus frater indicatur. Oriundi erant ex Opunte Locridis urbe.

11. Quo beatus vulnere.] Cujus amore teneatur: quâ Cupidinis ſagittâ percuſſus langueat, quam virginem aut mulierem deperëat. *Beatus*, ſiquidem redamabatur.

13. Ceſſat voluntas.] Renuebat indicare Horatio Megillæ frater, quam adamaret; at ille monet jus eſſe convivarum id ab unoquoque ſodalium exigere: quare hic ſtatim poſteà obtemperat, ſuoſque amores, clam tamen, & in aurem declarat.

Non aliâ bibam mercede.] Niſi hanc

Mercede. Quæ te cunque domat Venus,
Non erubeſcendis adurit
Ignibus: ingenuoque ſemper
Amore peccas. Quidquid habes, age,
Depone tutis auribus. Ah miſer,
Quantâ laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flammâ!
Quæ ſaga, quis te ſolvere Theſſalis

INTERPRETATIO.

tabe. Certè *quiſquis te amor tenet, haud pudenda incendit flamma: atque liberali ſemper amore delinquis. Euge, quodcunque tibi eſt, fidelibus crede auricu-*

lis. Ah infelix quàm pravâ cum voragine luctaris! O *adoleſcens clementiores amores meritus* fuiſti. *Ecqua venefica, quis incantator herbis è Theſſalâ*

ANNOTATIONES.

convivii legem obſervas, nec aliam ego. Si quæ ſit amica tua recuſas aperire; ego quoque more majorum bibere detrectabo. Apud J. Lipſ. cit. & hæc convivii lex habetur: *à ſummo ad imum more majorum bibunto.* Item hæc altera: *decem cyathi ſumma potio ſunto.*

14. *Quæ te cunque domat Venus. &c.*] Inſtat Horatius, ne erubeſcat ille indicare amaſiam; cujus ſanè amor utpote ingenuæ & honeſtus ſit, & glorioſus; quantum ipſe quidem exiſtimabat.

17. *Quicquid habes, depone tutis auribus.*] Quiſquis ſit amor tuus; tutò mihi declara fideli arcanorum cuſtodi: clam ſaltem aperi, ſi non vis palam: ne dubita mihi ſecretum committere, quod invito te nunquam revelabo.

18. *Ah miſer.*] Ergo Megillæ frater annuit tandem & amicam ſuam indicat Horatio: at hic audiens quæ ſit illa, erumpit in commiſerationis voces iſtas.

19. *Quanta laboras in Charybdi.*] Tam periculosè amas, quàm cum Charybdi luctarere. Scilicet ejuſmodi mulierem deperis? Ah miſer periiſti: meliori profectò ſorte & amore dignus eras. *Charybdi* omnia abſorbenti benè comparatur avara meretrix. Cicero Philip. 2. *quæ Charybdis tam vorax!* Eſt propriè vorago, ſeu gurges verticoſus in freto Siculo, ad Meſſanam, hodie, *Capo di Faro*, vel, *Cape Faro*, ob Pharum illic excitatam. Fabulantur autem ſcortum fuiſſe rapacitate famoſum, quod cùm Herculis abduxiſſet boves, à Jove fulminatum, in mare præcipitatum eſt atque in hanc voraginem mutatum. Virgil. Æneid. 3. v. 420.

Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis
Obſidet: atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, &c.

Seneca ad Lucilium: *Charybdis an reſpondeat fabulis, perſcribi mihi deſidero. Fac nos certiores utrum uno tantum vento agatur in vertices; an omnis tempeſtas illud mare contorqueat: & an verum ſit quicquid illo freti turbine abreptum eſt, per multa millia trahi.*

21. *Quæ ſaga. &c.*] Cùm videaris faſcino & incantamentis tam pernicioſo amori implicitus, vix apparet ſalutis via. Quis enim te homo magicis artibus pollens, Quis & Deus expedire queat fatali velut nexu aſtrictum atque illigatum?

Theſſalis magus venenis.] Venenatis & ad incantamenta efficaciſſimis herbis in Theſſaliâ copiosè creſcentibus. Aiunt nimirùm Poëtæ, Medeam illac fugientem, aëre ſublatam, ſcriniolum veneficiis & herbis magicis plenum dejeciſſe, ſicque ſparſa illa pullulaſſe. Apuleius apud Theſſaliam in aſinum ſe mutatum ſcribit; Metamorph. ſeu de aſino aureo: ibidemque deſcribit veneficarum Theſſa-

Magus

Magus venenis, quis poterit Deus?
Vix illigatum te triformi
Pegaſus expediet Chimærâ.

INTERPRETATIO.

veneneſis, quod Numen te queat expedire? Ipſe *Pegaſus implicitum te vix liberabit* ex iſtâ *Chimerâ triformi.*

ANNOTATIONES.

larum apparatum, atque, ut ait ipſe, *feralem officinam.* Vide Plin. lib. 30. cap. 1. ubi & refert *Menandrum Theſſalam cognominaſſe fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium Lunam.*

23. *Vix illigatum te triformi, &c.*] Ipſe Bellerophon qui Pegaſo inſidens Chimæram interfecit, capite aut formâ triplici horrendam, vix te liberabit ab iſtâ pravâ muliere huic monſtro non abſimili. Vide infrà.

24. *Pegaſus.*] Apud Strab. & Palæphat. Pegaſus non eſt equus, ſed navis longa & citiſſima, hoc ideò nomine inſignita, quâ Bellerophon inſecutus comprehendit & cecidit Lyciorum Ducem, nomine Chimæram, piraticâ infamem, vectum navi, cujus prora leonis, puppis draconis, medium capræ effigiem aut imaginem depictam exhibebat. Hincque fabulæ locus datus; teſte etiam Plutarcho, de claris mulieribus.

Chimærâ triformi.] Ex Strab. cit. Mons ille Lyciæ ignivomus, in vertice leones, in medio capras, ad radicem ſerpentes habebat. Hunc verò Bellerophon expurgavit & inhabitatum priùs exinde habitabilem reddidit. Apud fabulatores *Chimara* eſt monſtrum *triforme*, caput & pedes leonis habens, capræ ventrem, draconis caudam. *πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.* Hinc Lucretius lib. 5.

Prima leo, poſtrema draco, media ipſa Chimara.

Ovid. Metamorph. 9.

mediis in partibus hircum
Pectus & ora lea, caudam ſerpentis habebat.

Hoc verò Bellerophon Neptuno adjutus, alato equo invectus, ſagittis confecit. Lucianus Dial. de Aſtrol. ait minimè ſibi perſuaſum, alatum Bellerophonti equum fuiſſe: verùm putare, illum talis ſapientiæ ſtudio deditum, ſublimia & quæ ad ſidera pertinent meditantem in cœlum aſcendiſſe non equo ſed mente. Vide & Cœl. Rhodig. lib. 15. cap. 9. Porrò benè Horatius meretricem eum Chimærâ confert. Hujus enim habet illa venenum, fœtorem, feritatem: impuræque libidinis flammas paſſim eructat: Adde quod amoris principia impetum leonis, medium capræ ſalacitatem; finis autem doloris morſus velut ſerpentis, ac draconis letiferos nunquam non exerit. Fulgent. Mythol. lib. 3. Chimæræ, tanquam rei quæ nunquam fuit aut eſſe potuit meminit Tullius de Naturâ Deorum lib. 1. n. 109. & ad Attic. lib. 2. Epiſt. 16. ubi & citat verſiculum Græcum, qui ſuprà habetur.

ODE XXVIII.

Inducitur Archytas naufragus orans nautam prætereuntem ne ſe inſepultum relinquat.

TE maris & terræ numeroque carentis arenæ
Menſorem cohibent, Archyta,

INTERPRETATIO.

O *Archyta, te qui mare terramque & ſabulum innumerabile dimenſus es,*.

ANNOTATIONES

Metrum eſt idem quod ſuprà Od. 7.

1. *Te maris, &c.*] Idolopœiam inſignem, ſimul & irriſionem Pythagoricæ diſciplinæ exhibet Horatius, ipſe quidem Epicureus: in primis autem carpit Mathematicas artes divinandi. Inducit nautam obvio cadaveri Archytæ non leviter exprobrantem, quòd miſerè jaceat; nec Babylonicorum numerorum ope tam dirum fatum evitarit. Ecce verò Jul. Scaliger humilem ſtylum, interruptaque orationis membra culpat: nimirùm hoc vitio dat quod erat laudi vertendum. Agitur de humando cadavere: Archytas ſortem ſuam lamentatur: an non iſta decet oratio tenuis? An magniloquentia hic congrueret? At inſurgit ille porrò: *quid quod ſibi Poeta contradicit?* &c. vide infrà v. 23.

Te maris & terræ, &c.] Alloquitur Poëta Archytam: ſiccine deeſt ſat pulveris ad operiendum totum cadaver: idque fata negant tibi, qui Geometra egregius Aſtrologuſque & in Pythagoricâ diſciplinâ perfectus fuiſti? Aiunt apud Ægyptios inventam primùm Geometriam. Cùm enim ſingulis annis exundaret Nilus, & limo cuncta coæquaret, ut illo abeunte nulli agrorum limites, nulla diſcrimina apparerent; atque lites hinc frequentes orirentur: tum demùm per lineas & menſuras agri notati ſunt: curaque illa ſacerdotibus demandata. Hanc porrò ſcientiam ad Græcos tranſtuliſſe Pythagoras fertur. Vide Cœl. Rhodig. lib. 18. cap. 34.

Numeroque carentis arenæ menſorem.] Eccleſiaſtici cap. 1. *arenam maris quis dinumeravit?* Pindar. Olymp. Od. 4. in fine. ψάμμος ἀριθμὸν περιπέφευγεν, *arena fugit numerum*, *Menſorem.* Hyperbole. Scilicet, quod erat innumerabile cæteris ipſe numerare potuiſſet. An reſpicit Horatius ad oraculum Apollinis, quo numerum arenæ ſibi notum eſſe gloriatur; οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης: an ad librum ab Archimede compoſitum cui titulus Ψαμμίτης, in quo initur ratio arenam numerandi, ſi mundus eâ foret oppletus? Vide Turneb. lib. 26. cap. 1. Hyginus lib. de limitibus: *Archimedem præclari virum ingenii ferunt ſcripſiſſe quantum arenarum capere mundus queat, ſi eâ repleretur*

2. *Archyta.*] Cruquius perperam intelligit quemdam Archytam Firmanum, Horatio coævum, geometricis & Aſtronomicis obſervationibus nimis indulgentem, de quo Cicero de Divin. 2. *ò vim magnam erroris! &c.* Juvat cum cæteris omnibus accipere hîc Archytam Tarentinum, Platonis familiarem & à Dionyſii crudelitate vindicem, ſiquidem illum ob verba quædam de tyrannide liberiùs prolata neci addictum per epiſtolam eripuit. Diogen. Laërt. lib. 3. & 8. Is præfuit ſepties ſuæ civitati, cùm tamen imperandi tempus anno eſſet

Pulveris exigui prope littus parva Matinum
Munera : nec quidquam tibi prodeſt
Aërias tentaſſe domos, animoque rotundum
Percurriſſe polum, morituro.
Occidit & Pelopis genitor, conviva Deorum,

INTERPRETATIO.

modici pulveris donum tenue coërcet juxtà oram Matinam. Nihil ergo proficit tibi mortali, quod *cœleſtes regiones luſtraſti, ambitumque orbis mente circuiſti*, Sic *& Pelopis obiit pater, Numi-*

ANNOTATIONES.

uno aliis definitum: idem ibidem honorificam Archytæ mentionem habet Tullius in Catone majore, *virumque magnum in primis & præclarum* nominat, dicere quidem egregiè ſolitum : *capitaliorem hominibus peſtem nullam eſſe à naturâ datam, quàm corporis voluptatem, cujus avidæ libidines temerè & effrenatè ad potiundum incitarentur. Hinc patriæ proditiones, &c.* Is Pytagorica in Philoſophicis, Platonica in Geometricis præcepta hauſerat. Mathematicis & mechanicis artibus excellens, columbam ligneam *libramentis ſuſpenſam, & aurâ ſpiritûs incluſâ atque occultâ concitam fecerat volantem*. Gell. lib. 10. c. 12. Cubum primus invenit, Platone teſte in Republ. Diogen. Laërt. cit. lib. 8.

3. *Pulveris exigui.*] Te dignum inſigni mauſolæo, nempè tot meritis præſtantem heu cohibet ac tegit pulviſculus marinis quidem undis advolutus.

Prope littus Matinum.] Ad oram Apuliæ; ubi in Lucaniæ confinio populi degunt Matini : ſunt & ſaltus buxetis abundantes, de quibus Lucanus lib. 9.

calidi lucent buxeta Matini.

4. *Nec prodeſt aërias tentaſſe domos.*] Qui factum ut mortis hoc genus miſerandum ab aſtris tibi parari non intellexeris nec effugeris eruditus apprimè aſtronomiâ & matheſi? Quin præſciſti & eluctatus es fatum, ô Archyta? Sic Aſtrologos futura prævidere & præjudicare tentantes datâ ſemper occaſione ſuggillat Horatius. *Aërias tentaſſe domos.* Planetarum domicilia, ſiderum affectiones, virtutes, ſitus, aſpectus, contemplatum fuiſſe; *animoque rotundum percurriſſe polum*, ſphæram ſphæræque inclinationes, orbis varia climata, diverſaſque regiones cognoviſſe.

6. *Morituro.*] Eſt qui vocem hanc jungat cum præcedente *animo*, ut ex opinione Epicuri (cujus è grege Horatius) mortales animi aſſerantur. Ita Plutarch. de placitis Philoſophorum lib. 4. cap. 7. Ἐπίκουρος τὴν ψυχὴν φθαρτὴν τῷ σώματι συνδιαφθειρομένην.

7. *Occidit & Pelopis genitor.*] Hæc verba quidam & ſequentia uſque ad iſta : *me quoque devexi, &c.* Nautæ eſſe continua, pronuntiant : alii attribuunt Archytæ ad nautam reſpondenti ſic : quid miraris quod interierim, cùm nemo ſummorum virorum huc uſque mortem effugerit? En Pelopis genitor occidit, Tantalus ipſe Deorum conviva, &c. Pindar. Olymp. Od. 1. canit ſi quem mortalium honorarunt Dii, maximè Tantalum.

Pelopis genitor, &c.] Tantalus Phrygiæ rex, Agamemnonis & Menelai avus Deos convivio excepit, utque eorum divinitatem experiretur, Pelopem filium iis epulandum appoſuit : quas illi dapes exhorruere, detruſoque ad Inferos Tantalo facinus vindicavere. Diodor. Sicul. lib. 6. cap. 11. ait Tantalum Jovis filium divitiis & gloriâ inſignem, apud Aſiæ partem quæ Paphlagonia dicitur, Diis etiam charum ob generis claritatem : poſteà verò felicitate inſolentiorem evulgaſſe hominibus immortalium ſecreta quæ menſæ communione & conſuetudine cum Diis noverat : cujus criminis pœnas ſolvit ad Inferos truſus; ut uſque ad mentum inſurgant aquæ, &

Tithonuſque remotus in auras;
Et Jovis arcanis Minos admiſſus: habentque
Tartara Panthoïden iterum Orco
Demiſſum; quamvis clypeo Troiana refixo
Tempora teſtatus, nihil ultra
Nervos atque cutem morti conceſſerat atræ,
Judice te, non ſordidus auctor

INTERPRETATIO.

num conviva: Tithonus etiam in cœlum ſublatus: nec non Minos ſecretorum Jovis particeps: Panthoi filius quoque rurſum ad Inferos truſus ibidem tenetur: quanquam detracto ſcuto res Troianas teſtificatus, præter nervos & pellem nigro letho nihil tradiderat, te arbitro, non ignobilis teſtis naturæ & veritatis.

ANNOTATIONES.

ad labia uſque poma dependeant: & tamen in magnâ ſiti & fame nec bibere liceat nec edere. Pindar. mox cit. addit, Tantalum ſuam felicitatem utpote nimiam concoquere non potuiſſe, ſed ſaturitate damnum tuliſſe immenſum ab ipſo Jove patre irrogatum.

8. *Tithonuſque remotus in auras.*] Quin & Tithonus Auroræ maritus quanquam ab uxore cœleſti ſucco perfuſus, atque ita vivax effectus, fatis tandem conceſſit. *Remotus in auras*, ab Aurorâ adamatus & hinc in cœlum raptus. Inſuper fabulantur Tithonum ſenectutis incommoda pertæſum in cicadam optaviſſe converti, ſicque adeò transformatum in aëre ſuſpenſum in caniſtro fuiſſe. Euſtath. ad Iliad. penult. Athen. lib. 3. & lib. 12. cap. 12.

9. *Et Jovis arcanis Minos admiſſus.*] Pariter & Minos Jovis familiaritate inſignis tamen mortuus eſt. Is apud Homer. Odyſſ. 19. Διὸς μεγάλου ὀαριστής. Plato in Min. hunc affert Homeri locum, ſcribitque Minoem à Jove eruditum, & nono quoque anno cum eo verſari ſolitum & colloqui. Aiunt nempè Minoëm regem Cretenſibus dare leges volentem in antro ſe ſe condidiſſe, ubi ſe cum Jove ſermocinatum prædicavit, atque ex ejus conſilio cuncta ſtatuiſſe: porrò juſtitiæ famâ clarum apud Inferos judicem à Plutone conſtitutum. Hinc non abs re credunt aliqui per *Jovem* hic ſignificari Plutonem, qui quidem *Jupiter Stygius* à Virgilio dicitur Æneid 4. v. 638.

10. *Habentque Tartara Panthoïden.*] Ex hac etiam vitâ denuò ceſſit, jamque in Inferis degit celebratiſſimus ille transmigrationis animarum auctor Pythagoras, qui ſe fuiſſe jactabat Euphorbum Panthoi filium apud Troiam, atque à Menelao interfectum ſubinde revixiſſe, & factum Pythagoram; idque intellexiſſe agnito clypeo quem geſtarat olim in Troiano bello dum Euphorbus eſſet. Clypeus autem ille repertus in templo ſive Apollinis apud Cariæ oppidum, ſive Junonis apud Argos. Prius illud refert Diogen. Laërt. lib. 8. Hoc verò poſterius Ovid. Metamorph. 15. cap. 3. Ex his habes explicata quæ ſequuntur, *iterum Orco demiſſum.* Item, *quamvis clypeo Troiana refixo tempora teſtatus.* Ovid. cit. ſic loquentem inducit Pythagoram

Morte carent animæ, ſemperque priore relictâ
Sede, novis domibus vivunt habitantque receptæ.
Ipſe ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoïdes Euphorbus eram: cui pectore quondam
Hæſit in adverſo gravis haſta minoris Atridæ.
Cognovi clypeum lævæ geſtamina noſtræ
Nuper Abanteis templo Junonis in Argis.

12. *Nil ultra nervos, &c.*] Animo ſemper vivens, corpore duntaxat mortuus non ſemel. Sic palingeneſiam & metempſycoſin Pythagoræ explodit no-

Naturæ verique. Sed omnes una manet nox:
Et calcanda ſemel via lethi.
Dant alios Furiæ torvo ſpectacula Marti:
Exitio eſt avidis mare nautis.
Miſta ſenum ac juvenum denſantur funera: nullum
Sæva caput Proſerpina fugit.
Me quoque devexi rapidus comes Orionis

INTERPRETATIO.

Verum nox eadem cunctos expectat; ſemelque mortis iter peragendum eſt. *Quaſdam Furiæ præbent ludum atroci Marti: perniciosum mare eſt nautis cupidis. Confuſæ veterum ac juvenum mortes conglobantur: caput nullum eripitur crudeli Proſerpinæ.* Sic etiam me *Illyricis fluctibus ſubmerſit Auſter de-*

ANNOTATIONES.

ſter Poëta. Vide Perſ. Sat. 6. v. 11. ubi & annotavi non pauca. Cic. 1. de Nat. Deorum. Valer. Maxim. lib. 8. cap. 7. &c.

15. *Sed omnes una manet nox.*] Univerſi perinde mortales ſerius ocyus hinc migrare debent & vitam exuere. Catul.

Nobis cum ſemel occidit brevis lux,
Nox eſt perpetua una dormienda.

16. *Calcanda ſemel via lethi.*] Apoſtolus ad Hebr. cap. 9. v. 27. *ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori*, lib. Reg. 3. cap. 2. David morti proximus ita loquitur: *ego ingredior viam univerſæ terræ*. pariter & Joſuë, cap. 23. art. 14. Propertius:

Sed tamen huc omnes, huc primus & ultimus ordo:
Et mala ſed cunctis iſta terenda via eſt.

17. *Dant alios Furiæ torvo ſpectacula Marti.*] Quoſdam Furiæ mactant, & quaſi ludum Marti dant: id eſt; alios ad mortem trahit bellandi ardor, alios navigandi, negotiandi, lucrum faciendi cupiditas.

19. *Nullum ſæva caput Proſerpina fugit.*] Nullum caput fugit ſævam Proſerpinam; id eſt, mortem eluctatur nemo. Proſerpina uxor Plutonis credebatur morituris capillos reſecare, ac velut primitias inferis ſacras præmittere; nec alias potuiſſe animam corpore exolvi. Ad hanc ſuperſtitionem reſpicit Horatius hic; pariter & Virgil. Æneid. 4. v. 698.

Nondum illi flavum Proſerpina vertice crinem
Abſtulerat. Stygioque caput damnaverat Orco.

Alluſit & Martial. lib. 3. Epigram. 43.

Non omnes fallis. Scit te Proſerpina canum.
Perſonam capiti detrahet illa tuo.

Vide Macrob. lib. 5. Saturnal. cap. 19. ubi quædam habet eximia de illo crinis abſcindendi tau.

21. *Me quoque devexi, &c.*] Ne mirare igitur, nauta, quod interii, inquit Archytas: ſicut illi ſuo quiſque modo obiere mortem; ita ego ſubmerſus Illyrico mari.

Devexi.] Sive quod Auſtralis eſt Orion, adeoque in parte cœli devexâ, ſicut oppoſita Borealis eſt ſubvexa & ſuperior: ſeu quod Orionis figura ſtatuitur prona in phænomenis; unde & *Pronus Orion*, lib. 3. Od. 27. v. 18. vel denique notatur occaſus hujus ſideris; quod ad rem certè magis videtur. Nam tempeſtates tunc maximè excitat Orion, cùm oritur vel occidit. Hinc *comes* ejus dicitur *Notus* ventus meridionalis valdè nebuloſus. *verrs humor*; unde nomen. Gell. lib. 2. cap. 22.

Orionis.] De Orione viro multa fabulantur, quæ ad rem præſentem non attinent. De Sidere agitur ſtellas continente plurimas; quæ dum refulgent ſerenitatem, ſin minus tempeſtates minantur: Jugula vocatur Latinis. Plaut. Amphitr. Act. 1. Scen. 1.

Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagæ ne parce malignus arenæ
Oſſibus & capiti inhumato

INTERPRETATIO.

clivis Orionis aſſecla præceps. Tu verò nauta, ne improbus mihi ſis, neve *te pigeat errantis ſabuli portionem injice oſſi-*

ANNOTATIONES.

22. *Illyricis Notus obruit* undis.*] Obrutus aquis perii in ſinu Illyrico, (Dalmatico, Hadriano, hodie *Veneto*) tempeſtatem cientibus Auſtro pariter & Orione. Sic & jungit utrumque Virgilius Æneid. 1. v. 539.

Cum ſubito aſſurgens fluctu nimboſus Orion
In vada cæca tulit, penituſque procacibus Auſtris, &c.

Æneid. 4. v. 52. *aquoſus Orion.* Noſter Epod. 10.

Nec ſidus atrâ nocte amicum appareat,
Quà triſtis Orion cadit.

Epod. 15.

Nautis infeſtus Orion.

Illyricis.] Illyricus olim ſinus dicebatur univerſum illud mare, quod eſt Italiam inter & Illyricum. Poſteà Adriaticum mare continebatur ab Epidamno ex parte Illyrici ad Garganum montem ex parte Italiæ: reliquum autem mare ad ſinûs fauces Ionium vocatum eſt; Adriaticum verò Dalmatici nomen accepit. Tandem ſinus univerſus hodie Venetus appellatur.

23. *At tu nauta vagæ ne parce, &c.*] Hîc gravem Horatio dicam dicit, magnamque litem movet magnus Scaliger tanquam contraria loquenti. Quid enim, inquit rogat nautam *ut puſillam ſibi terram injiciat inhumato, quem in ipſo ſtatim Odes initio, pulvere contectum ait? Satis erat quippe vel minimâ terrâ partem quampiam corporis tegi.* Scilicet arenam mare advolverat aliquantulam, & corpus utcunque texerat. At nunquid hæc erat legitima ſepultura? Talem verò poſcit Archytas, *qui ſolus honos Acheronte ſub imo eſt.* ex Virgil. Æneid. 11. v. 23. Eo porrò qui carebant, annos centum errare, veterum ſuperſtitio exiſtimabat.

Virgil. Æneid. 6. v. 325.

Hæc omnis quam cernis inops inhumataque turba eſt:
Portitor ille Charon: hi quos vehit unda, ſepulti.
Nec ripas datur horrendas nec rauca fluenta
Tranſportare prius quàm ſedibus oſſa quierunt.
Centum errant annos, volitantque hæc littora circum.
Tum demum admiſſi ſtagna exoptata reviſunt.

Adde quod habet Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 16. ubi ſic ſcribit: *Ludi ad Tarentum ſeculares dicti, qui ſingulis centum annis ex præcepto Sibyllinorum carminum fiebant ad placandos Manes: quorum auctor Valer. Publicola . . . . . . Proditur decretum inter Pontifices ut ſi defuncto cadaveri juſta quiſpiam exhibere vult, & an humatum eſſet, in dubium veniret, ſatis haberent ſi quibuſdam ſacris precationibuſque exhibitis glebam abſenti cadaveri aut terram injicerent, terque injecto pulvere à labe erroris cadaver maneſque expiatos ducerent: atque ſi operto humo cadavere, os exceptum fuiſſet, donec purgetur, inhumatum videri.* Hæc ille. Atqui hîc *inhumato capiti arenæ dari particulam* orat Archytas. Ergo caput opertum non erat; quâ corporis præcipuâ parte non contectâ, inſepultum cenſeri debet corpus. Quod quidem intelligitur ex ſententiâ Juriſconſultorum, apud quos ſacrum habetur ſepulcrum in quo conditum ſit caput hominis, etiamſi reliqua abſint membra: item offenſo capite, violatum habetur ſepulcrum, quoniam arx ſenſuum & rationis caput eſt, eoque amoto cætera pror-

Particulam dare. Sic quodcunque minabitur Eurus
  Fluctibus Heſperiis, Venuſinæ
Plectantur ſylvæ, te ſoſpite: multaque merces,
  Unde poteſt, tibi defluat æquo
Ab Jove, Neptunoque ſacri cuſtode Tarenti.
  Negligis immeritis nocituram
Poſtmodo te natis fraudem committere forſan:

INTERPRETATIO.

lus & capiti inſepulto. Ita quicquid Eurus minitabitur Italico mari, luant ſilva Venuſina, te incolumi: præmium quoque multiplex undecunque fas erit, tibi conferatur à Jove juſto, & à Neptuno ſacrati Tarenti defenſore. Quod ſi *fortè ſpernis admittere delictum poſteris innocentibus exitio futurum; ipſi*

ANNOTATIONES.

ſdm ignota omnique decore jacent exuta; & quicquid honoris contribuitur capiti, univerſo plané corpori attributum exiſtimatur: quæ Ambroſii ſententia eſt. Hæc appoſité Cœl. Rhodig. lib. 17. cap. 19.

25. *Sic quodcunque minabitur, &c.*] Sic te pietas numinum ab omni vindicet malo, teque bonis cumulet, ut erga me pius fueris, & quæ juſta peto conceſſeris. Ergo ſi me ſepelieris, avertant Dii à te pericula tempeſtatum, ventorumque furorem mari quod navigas minantium in ſilvas propinquas depellant, inſuper autem & quæſtum lucrumque tuum promoveant: adeoque ſit exigui laboris pro me tui *merces multa ab Jove Neptunoque* conceſſa.

Eurus.] Synecd. pro quolibet vento. Ille dicitur ab ἠὼ ῥέων, ab *oriente fluens*; alio nomine ἀπηλιώτης; Romanis autem nautis Subſolanus. Gell. lib. 2. cap. 22.

26. *Fluctibus Heſperiis.*] Italiam Græci Heſperiam dixere, quod ſit ipſis ad occaſum: hos imitati Poëtæ Latini pariter vocavere.

Virgil. Æneid. 1. v. 534.

Eſt locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt.

Vel ſic appellata eſt Italia ab Heſpero, qui regionem iſtam à fratre Atlante pulſus adiit: vel etiam ab Heſpero ſtellâ quæ Veſper dicitur, & ad occaſum apparet. Poſtremam hanc originem aſſerit Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. 3. ita ſcribens: *Italia dicta eſt Heſperia, quod occaſui ſubjecta ſit.*

Venuſina ſilva.] Metonym. Venuſia & Venuſium eſt urbs Apuliæ in Lucaniæ confinio, continetur hodie Baſilicatâ Neapolitani regni provinciâ: ad radices Apennini montis ſita; parva quidem, ſed principatûs titulo nobilitatur, vernaculè, *Venoſa*.

29. *Neptunoque ſacri cuſtode Tarenti.*] Cic. de Nat. Deor. 2. n. 66. *dictum eſt Neptuno alteri Jovis, ut volunt, fratri maritimum omne regnum: nomenque productum, ut Portus à portu, ſic Neptunus à nando, paulùm primis literis immutatis.* Porrò ſacrum illi Tarentum dicitur, quod in ejus ſit tutelâ, eumque præcipuè colat; ſive quod aiunt Phalantum Herculi & Neptuno templa ibi erexiſſe: vel quod ea urbs à Tarante Neptuni filio condita atque nominata: olim magnæ Græciæ fuit in Salentinis; hodie verò in terrâ Hydruntinâ, arcem habet portumque & principatûs inſignia.

30. *Negligis immeritis nocituram, &c.*] Id eſt, ſi mihi ſuprema & juſta perſolvere parum curas, ſique per ſocordiam admittis piaculum tibi poſteriſque tuis nociturum. Semper enim grande nefas habitum eſt, inſepultum relinquere obvium cadaver: quique id neglexiſſet, piacularis exiſtimabatur Athenis autem Buzyges ejuſmodi reum criminis etiam execrabatur.

31. *Fraudem.*] Nam debito defraudat officio mortuum qui inhumatum negligit,

Debita jura viceſque ſuperbæ
Te maneant ipſum. Precibus non linquar inultis;
Teque piacula nulla reſolvent.
Quanquam feſtinas, non eſt mora longa: licebit
Injecto ter pulvere curras.

INTERPRETATIO.

tibi jus acquiſitum ac vices arrogantes reddantur. Haud ego deſtituar votis inutilibus: te vero nulla purgabunt expiationes. Itaque *licet properes, non diu tardabis; ter injecto pulvere, transgredi fas erit.*

ANNOTATIONES.

Forſan.] Legunt alii *forſit*, vel *forſas*: alii *fors &c.* junguntque cum ſequentibus. Sed quid inde?

32. *Debita jura viceſque, &c.*] Par tibi ſors contingat jure merita, tuæque ſuperbiæ & ſocordiæ debita: ſic tu quoque inhumatus aliquando projiciare. *Superba.* Paſſeratius legit, *ſuperbè.* Alii per *ſuperbas vices* intelligunt graves atroceſque pœnas, ex Priſciano.

33. *Precibus non linquar inultis.*] Dii certè meas preces exaudient juſti juſtas: nec inultum me, nec te impunitum dimittent. Plaut.

Eſt profectò Deus, qui quæ nos gerimus audiſque & videt.

34. *Teque piacula nulla reſolvent.*] Nullis ſacris tantum ſcelus eluere unquam licebit. Nimirùm execrationes veteribus credebantur inexpiabiles. Nam alioqui præcidaneâ porcâ expiari conſueverat qui inſepultum reliquerat fortè obvium cadaver, nec glebâ operuerat. Feſtus.

36. *Injecto ter pulvere curras.*] Hæc eſt illa tandem quam à nautâ petit Archytas, humatio legitima; glebæ injectio ſcilicet; ſive ut quis mortalium cadaveri ter injiciat pulverem. Rem totam explicat Tullius de Leg. 2. n. 66. *Antiquiſſimum ſepulturæ genus id fuiſſe videtur, quo apud Xenophontem Cyrus utitur: redditur enim terræ corpus, & ita locatum ac ſitum quaſi operimento matris obducitur.* Et paulò pòſt: *Sed dicuntur ii qui conditi ſunt: nec tamen eorum ante ſepulcrum eſt quàm juſta facta, & corpus incenſum eſt. Et quod nunc communiter in omnibus ſepultis ponitur humati dicantur, id erat proprium tum iis quos humus injecta contegeret: eumque morem Jus Pontificale confirmat. Nam priuſquàm in eos injecta gleba eſt, locus ille ubi crematum eſt corpus, nihil habet religionis: injectâ glebâ tumulis, & humatus eſt, & gleba vocatur: ac tum denique multa religioſa jura complectitur.* Igitur hoc eſt quod iſtic Archytas depoſcere putandus, tum ne religioſo iſto careat honore, tum ne centum annos errans ab Elyſio diutiùs arceatur, quemadmodum antè annotavi. Sic & Palinurus idem inſepultus rogat Æneam, apud Virgil. Æn. 6. v. 365.

Eripe me his, invicte malis; aut tu mihi terram
Injice: namque potes.

Vide Cœl. Rhodig. lib. 17. cap. 20.

AD ICCIUM

AD ICCIUM,

ODE XXIX.

Miratur illum relicto Philoſophiæ ſtudio militiam ſectari.

ICCI, beatis nunc Arabum invides
Gazis, & acrem militiam paras
Non antè devictis Sabææ
Regibus, horribilique Medo
Nectis catenas. Quæ tibi virginum,

INTERPRETATIO.

O Icci, jam ergò felices Arabum theſaures æmularis; atque grave bellum meliris tyrannis Sabæ nondum ſubactis: & Medo formidabili vincula fabricas? Qua verò puellarum barbararum occiſe

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9.

1. *Icci.*] Sunt qui legi velint *Iti*, quod familia ſit Itia, nuſquam autem Iccia. Is fuiſſe dicitur Agrippæ in Siciliâ Procurator, ab eoque opimis ibidem agris donatus.

Beatis nunc Arabum invides gazis.] Grandes igitur accumulare theſauros ſtatuiſti? Tantane eſt avaritiæ vis, divitiarum cupiditas tanta, ut faciat te ſapientiæ deſertorem? *Beatis.* ex opinione vulgi, nemo felix niſi dives.

Arabum.] *Felix appellatur Arabia, ingrati licet & falſi cognominis, quæ hoc acceptum ſuperis ferat, cum plus ex eo inferis debeat. Beatam illam fecit hominum etiam in morte luxuria . . . . Verum Arabia etiamnum felicius mare eſt: ex illo namque margaritas mittit: minimaque computatione millies centena millia ſeſtertiûm annis omnibus India, & Seres, peninſulaque illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis deliciæ & feminæ conſtant.* Plin. lib. 12. cap. 18.

Gazis.] Perſica vox. Virgil. Æneid. 1. & 2. *Troia gaza.* Tull. pro Pomp. *qui ab auro gazâque regiâ manus abſtinuiſſet.*

2. *Acrem militiam paras non antè deviктis Sabææ regibus.*] Acer habendi ardor, ac diteſcendi acrem militandi animum creat ſcilicet. *Non ante devictis:* victis olim ab Alexandro, ſed nondum à Romanis. Ex Dione lib. 53. Ælius Gallus Ægypti præſes in Arabiam cum exercitu venit, multaſque urbes cepit. Plin. lib. 6. cap. 28. ſub idem: *Romana*, inquit, *arma ſolus in eam terram adhuc intulit Ælius Gallus ex equeſtri ordine. Nam C. Cæſar Auguſti filius proſpexit tantum Arabiam. Gallus oppida diruit . . . . . . retulit Sabæos ditiſſimos ſilvarum fertilitate odoriferâ, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceræque proventu.* Porrò *Saba* felicis Arabiæ civitas in monte perampla & regia Sabæorum: ubi thus, myrrha, caſia, cinnamomum abundè proveniunt. Vide infrà Od. 35. Annot. ad v. 31.

4. *Horribilique Medo.*] Medi terribiles Romanis ob cæſum ab eis Craſſum, fugatumque Antonium. At poſt bella civilia miſſis ad Auguſtum legatis mitiores ſe oſtenderunt. Vide ſuprà Od. 2. v. ult. Græcis etiam infeſtus dicebatur Medorum exercitus. Theogn. *ϛρατὸν ὑβριϛὴν Μήδων.*

Sponſo necato, barbara ſerviet?
Puer quis ex aulâ capillis
At cyathum ſtatuetur unctis,
Doctus ſagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis
Pronos relabi poſſe rivos
Montibus, & Tiberim reverti:
Cum tu coemtos undique nobiles
Libros Panæti, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis,

INTERPRETATIO.

ſuo ſponſo obſequetur tibi? Quis puer ex aulâ crinibus unguento perfuſis ad pocula præficietur; arcu patrio tela Serum vibrare peritus? Ecquis modò inficiabitur fluvios defluentes retro ferri ad altos montes, ac Tiberim regredi poſſe, quando tu comparatos undequaque Panætii codices eximios, & familiam Socratis univerſam permutare ſtudes thoraci...

ANNOTATIONES.

7. *Puer quis ex aulâ, &c.*] Tit. Liv. lib. 45. *Pueri regii apud Macedonas vocabantur principum liberi ad miniſterium regis electi.* Ita veteres opulenti pueros egregiæ formæ miniſtros ſibi conquirebant, item generis claritate conſpicuos. Patet ex Daniel. cap. 1. Athen. lib. 10. cap. 6. *capillis unctis*. ad majorem laſciviam & luxuriam. Vide lib. 2. Od. 9. v. 8. Annot. *ad cyathum ſtatuetur* pocillator, qui epulanti tibi vinum fundat. Nota fabula de Ganymede Jovi ad cyathos. Sueton. Jul. Cæſ. cap. 49. *Sed C. Memmius etiam ad cyathum & vinum Nicomedi ſtetiſſe objecit, cum reliquis exoletis pleno convivio, &c.*

9. *Doctus ſagittas tendere Sericas arcu paterno.*] More patrio eruditus ſagittas arcu torquere, perinde ac Parthi, Medi, aliique orientales inter quos Seres numerantur. Vide ſuprà Annot. Od. 12. v. 56. ad vocem *Seras*.

10. *Arduis pronos relabi poſſe rivos montibus*] Surſum fluere ad montes, è quibus defluunt. Proverb. Græc. *ἄνω ποταμῶν*, quo ſignificatur naturæ ordinem inverti. Initium autem eſt verſûs Euripidis in Medeâ: qui ſic habet: *ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί. Surſum fluminum ſacrorum feruntur fontes.* Ovid,

Xanthe retro propera verſæque recurrite lymphæ.

13. *Cum tu coemptos, &c.*] Cùm tu repentè mutatus deſeras Philoſophiæ ſtudium quod fueras amplexus, atque longè contrariam militiæ nempè viam incas.

14. *Panæti.*] Is natione Rhodius, inſtituto Stoicus, Scipionis Africani ac Lælii præceptor fuit. Scripſit libros tres *περὶ τοῦ καθήκοντος*, quos laudat, citatque, atque eſt imitatus Cicero ſuis lib. de Officiis. A. Gellius lib. 13. cap. 26. *Legebatur*, inquit, *Panætii Philoſophi liber de officiis ſecundus ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius magno cum ſtudio maximoque opere æmulatus eſt.* Tum ex multis ab eo ſapienter ſcriptis & *ad bonam frugem ducentibus*, eam affert ejus ſententiam, quâ præcipit, exemplo Pancratiaſtarum ad vitandos ictus in certaminibus, omni ſe ratione præmunientium, debere viri prudentis mentem adverſus injurias ſemper eſſe paratam, *erectam, arduam, ſeptam, ſolidam, expeditam.*

Socraticam domum.] Socraticæ diſciplinæ anteſignanos & coryphæos, Platonem, Xenophontem, aliaque Academiæ lumina.

15. *Loricis Iberis.*] Hæ ferebantur op-

Pollicitus meliora, tendis?

INTERPRETATIO.

racibus Hiſpanicis? certè laudabiliora promiſeras.

ANNOTATIONES.

timæ, ob eximiam ferri temperaturam, inquit Torrent. & Plinius auctor eſt lib. 34. cap. 14. ubi ita ſcribit: *ferri metalla ubique propemodum reperiuntur. . . . . . differentia ferri numeroſa, ... fornacum maxima. . . . . ſumma autem in aqua eſt, cui ſubinde candens immergitur. Hac alibi atque alibi utilior nobilitavit loca gloria ferri, ſicuti Bilbilin in Hiſpania, &c.* Idem lib. 7. cap. 56. ait loricam inventam à Midiâ Meſſenio. Porrò nomen a loris, è quibus primùm confecta, poſtmodum longè alia tamen retinuit.

Iberis.] Hiſpania ex Strabone & Plinio dicta eſt Iberia ſive ab rege, ſive à flumine Ibero. Hoc enim affatim rigatur atque ſcinditur regio Tarraconenſis. Scaturit in Caſtella veteri, perfuſiſque variis terris in mare Mediterraneum delabitur.

16. *Pollicitus meliora.*] Meliorem ſanè de te ſpem concitaveras. Certè militiâ quam aſſumpſiſti, relictum à te ſapientiæ ſtudium multò melius eſt.

Tendis.] Quidam legunt *temnis.*

ODE XXX.

Rogat Venerem ut veniat in ſacellum à Glycerâ ipſi dedicatum.

O Venus, regina Cnidi Paphique,

INTERPRETATIO.

O Venus, Cnidi & Paphi domina,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 2.

1. *O Venus.*] Glyceræ ſe amore torreri ſcribebat ſuprà Ode 19. ejuſque animum reddere nitiorem mactatâ hoſtiâ, ſatagebat. Jam voti reus Veneri μάλθ ἀπεζώματο canit in dedicatione ædiculæ quam in ſuo larario Glycera ei conſecrarat. Siuule caimen & Epigramma ſcribit Paci Tibullus lib. 1. Eleg. 10.

Regina Cnidi Paphique.] Æſchyli circumfertur hic verſiculus de Venere

Κύπρι Πάφου τ' ἔχουσα τὸν περικλήςιον.

Scilicet in iſtis urbibus ſanctiùs illa colebatur, ex Pauſania in Atticis, Strab. Plin. &c.

Cnidus.] Urbs Cariæ portu duplici inſignis, magis autem natalibus Eudoxi Mathematici Platonis condiſcipuli; Agatharſidis tempore Strabonis hiſtorici; quem tamen Samitm Plutarchus facit; Theopompi Jul. Cæſari familiaris, atque Artemidori ejus filii; Cteſiæ rerum Syriacarum & Perſicarum ſcriptoris: ex Strabone lib. 14. at maximè Veneris ſtatuâ; quod Praxitelis opus tam admirabile videndi causâ multi Cnidum

Sperne dilectam Cypron, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Fervidus tecum puer, & ſolutis

INTERPRETATIO.

contemne caram Cyprum, & migra in exornatum Glyceræ ſacellum, te plurimo thure invitantis. Veniant tecum flagrans tuus filius, & Charites cingulis laxa-

ANNOTATIONES.

navigarunt. Auctor eſt Plin. lib. 36. cap. 5. ubi & addit: *Voluit eam à Cnidiis mercari rex Nicomedes, totum æs civitatis alienum diſſolvere promittens. Illi vero omnia perpeti maluere, nec immerito. Illo enim ſigno Praxiteles nobilitarat Cnidum. Ædicula ejus tota aperitur, ut conſpici poſſit undique effigies Deæ, favente ipſâ, ut creditur, facta. Nec minor ex quacumque parte admiratio eſt.*

Paphus.] Urbs Cypri portum habens, & templa egregiè ſtructa. Strabo. Plinius autem lib. 2. cap. 96. ita ſcribit: *Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cujus quandam aram (al. aream) non impluit.* Cornel. Tacit. Hiſtor. lib. 2. init. idem refert. *Veſpaſianum cupido inceſſit adeundi viſendique templum Veneris Paphiæ inclytum per indigenas advenaſque . . . . certiſſima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ offundere vetitum: precibus & igne puro altaria adolentur; nec ullis imbribus quanquam in aperto madeſcunt.*

2. *Sperne dilectam Cypron.*] Cypro tibi licet tot nominibus dilectæ præfer tamen, obſecro, Glyceræ ſacellum. Quamvis enim tot ſacras ædes illic habeas, univerſaque inſula tibi devota ſit; at apud Glyceram quoque dominaris, novamque poſſidebis ædem, quam magnâ curâ, ſummo ſtudio exornavit, & tibi paravit. Illuc inſuper thure te plurimo invitat. Veni ergo ad ejus conſecrationem. De Cypro Strabo lib. 14. Plinius lib. 5. cap. 31. *quondam ibi novem regnorum ſedem* fuiſſe ſcribit. Vide & ſupra Od. 3. Annotationes.

3. *Thure te multo.*] Floribus enim & thure, potiùs quàm victimis, placari Venus & coli amabat. Æneid. 1.

Ipſa Paphum ſublimis adit, ſedeſque reviſit
Læta ſuas, ubi templum illi, centumque Sabæo
Thure calent aræ, ſertiſque recentibus halant.

Vide Annot. ad Od. 19. v. ult.

4 *Transfer.*] Propria vox, & ſolemnis, è Jure Pontificio accerſita, cùm ædes ſacratur. At contra, cùm locus è ſacro privatus redditur, *evocari ſacra* dicuntur. Plin. lib. 10. epiſt. 58. Trajano Pontif. max. ſic ait: *Cùm quærerem num eſſet aliqua lex templo dicta, cognovi alium eſſe hic, alium apud nos morem dedicationis . . Deſpice ergo Domine, an putes ædem ſalvâ religione poſſe transferri, &c.* Vide & epiſt. 73. & 74. ejuſdem libri.

5. *Fervidus tecum puer.*] Solitus Veneris comitatus pariter ab Horatio invocatur, atque in dedicatum à Glycerâ ſacellum invitatur; inprimis autem Cupido filius ejus. *Fervidus*; quia πυροφόρος, & facem geſtat, quâ indicatur ea, quâ pollet, vis accendendi animos & amore inflammandi. *Puer* verò dicitur, ut ſignificetur ſtulta & puerilis libidinoſorum cupiditas, eo ſtudio turpia conſectantium, quo pueri ſolent crepundia.

Solutis Gratiæ zonis.] Plin. lib. 35. cap. 11. *à Nicearcho picta Venus inter Gratias & Cupidinem (al. Cupidines) celebratur.* Apul. lib. 11. *Venus omni Gratiarum choro ſtipata.* Heſiod. in Theogn. tres Charites nominat Aglaiam, Euphroſynen, Thaliam: pariter & Pindarus Olymp. Ode ultimâ, ubi & ait: *per eas omnia mortalibus fieri dulcia.*

Gratiæ zonis, properentque Nymphæ,
Et parum comis ſine te Juventas,
Mercuriuſque.

INTERPRETATIO.

tis, & Nymphæ, & Juventas abſque te minimum ſuavis, & Mercurius.

ANNOTATIONES.

ſi quis vir ſapiens, ſi pulcher, ſi ſplendidus: ſed nec Deos ſine Charitibus in Cœlo quidquam moliri. πάντων ταμίαι ἔργων ἐν οὐρανῷ. *omnium diſpenſatrices in cœlo operum.* Seneca lib. 1. de benefic. cap. 3. *Nunc dicam quare tres Gratiæ, quare ſorores, quare implexis manibus, quare ridentes, juvenes, & virgines, ſolutâque ac pellucidâ veſte.* Et paulò pòſt: *Heſiodus Aglaiam maximam natu appellavit, mediam Euphroſynen, tertiam Thaliam. Homerus nomen uni mutavit. Paſitheam appellavit* (nempè Iliad. ξ.) *Mercurius unà ſtat.* Gratiæ porrò *ſolutis zonis* pinguntur ac pellucidis veſtibus, quia amicorum animi ſibi invicem debent eſſe aperti, ſine fuco, ſine ambagibus.

6. *Nymphæ.*] Et hæ comitatum Veneri præſtant, quia matres amorum, illa verò unius mater Cupidinis fertur: ex Philoſtrato. Claudian. de Nuptiis Honorii:

Genus mollis amorum.
Hos Nymphæ pariunt: illum Venus aurea ſolum
Edidit.

Nymphæ aliæ maris, quæ Nereides, fontium ac fluminum Naiades, ſilvarum Dryades, Hamadryades, quæ cum arboribus oriuntur & cadunt, Oreades montium, Napeæ florum.

7. *Parum comis ſine te Juventas.*] Hæc juventutis Dea, Græcis Hebe; etiam Veneri comes adducitur, ut apud Homer. in Odyſſ. ἥβη τ' διὸς θυγάτηρ τ' ἀφροδίτη. Quoniam verò ii qui à Venere abhorrent, etſi juvenes, ſolent eſſe moroſi, ſeveri, triſtes, difficiles, quod ſenum eſt proprium, hinc *parum comis ſine Venere Juventas* dicitur. Vel Horatium ex Horatio interpretari licet hoc modo: *Juventus parum comis.* decora, gratioſa, *ſine Venere*, id eſt, ſine venuſtate. Epiſt. ad Piſones, ſeu de Arte Poët. v. 42.

Ordinis hæc virtus erit, & Venus.

Juventas.] Tit. Liv. ſub finem lib. 5. *cum augurato liberaretur Capitolium, Juventas Terminuſque, maximo gaudio patrum noſtrorum, moveri ſe non paſſi ſunt.*

8. *Mercuriuſque.*] Denique Veneri Mercurius adjungitur, ſermonis nempè Deus. Seu quòd amor diſertos faciat, ſeu quia per diſertam & facundam orationem ſolet amor conciliari. Unde Ovid. 1. de Arte:

Non formoſus erat, ſed erat facundus Ulyſſes;
Et tamen æquoreas torſit amore Deas.

Hinc etiam Veneri πάρεδρος & σύνεδρος celebratur ille, & ejuſdem cum eâ ædis, ſedis, ac religionis conſors. Plutarch. in præceptis connubialibus ſcribit, juxtà Venerem in eodem ſacello veteres collocaſſe Mercurium συγκαθίδρυσαν, inquit, rationemque ibid. ſubjungit, eo quòd ſermone blando, non jurgiis aut contentione à ſe mutuò quod cupiunt conjuges debeant obtinere.

ODE XXXI.

Quid petat ab Apolline, explicat.

QUID dedicatum poſcit Apollinem
Vates? Quid orat, de paterâ novum
Fundens liquorem? Non opimas
Sardiniæ ſegetes feracis:
Non æſtuoſæ grata Calabriæ

INTERPRETATIO.

QUID Poëta petit à Phœbo conſecrato? Quid precatur recens vinum effundens è craterâ? haud arva pinguis Sardiniæ fertilis: haud pulcros greges fer-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9.

Longè ſe alienum ab omni avaritiâ declarat Horatius hac Ode, cùm ſumma votorum ejus ſit, ut ab Apolline Vatum Patrono nihil aliud expoſcat præter mentem ſanam in corpore ſano, quod ait Juvenalis unicè poſtulandum a Diis, *Sat.* 10. *v.* 356. Vide Perſ. *Sat.* 2. Lucian. in Icaromenippo.

1. *Dedicatum.*] Vel ab ipſo Poëta conſecratum Phœbo ſacellum ſuis in ædibus intelligit; vel ab Auguſto poſt Actiacam victoriam templum Apollini in Palatio dedicatum.

2. *De paterâ novum fundens liquorem.*] Tunc cùm vini primitias libat & ſacrificat Apollini Palatino. Hoc intelligi poteſt ab Horatio factum inter epulas: nam ſuprà notavimus id obſervatum ab antiquis, ut in menſâ aliquid vini defunderetur ac Diis libaretur. Hinc Æneid. 1. v. 740.

Dixit, & in menſâ laticum libavit honorem.

Et Æneid. 8. v. 279.

In menſam læti libant. Divoſque precantur.

Vide J. Lipſ. antiq. lect. lib. 3. ubi morem hunc in omni convivio religiosè ſervatum pridem aſſerit, tum ex Homero, tum ex allatis mox Virgilii locis, tum ex Dione Caſſio: additque; *ergo ut amatores Veneri, bellatores Marti, quidni Muſis & Apollini ſtudiorum præſidi ritè libêmus nos eorum alumni?* Vel Poëta de Vinalibus prioribus dixit, in quibus guſtabantur vina, novumque vinum libabant, nempè 9. Calend. Maii: nec enim anteà cenſebant priſci vinum deferbuiſſe, nec purum aut ſacris idoneum. Vide Varron. 5. de Ling. Latin. Plin. lib. 18. cap. 29. Feſtum, in voce *Calpar*; quo nomine vocabatur patera, quâ vinum novum libabant. Huic interpretationi poſteriori favet quod ait Horatius, *novum, &c.*

4. *Sardiniæ.*] Hæc inſula inter mare Tyrrhenum & Balearicum ſita, tritici feraciſſima, à Sardo Herculis filio dicta eſt Sardinia. *Segetes*, ex Varrone de re ruſt. lib. 1. cap. 29. Seges eſt quod aratum & ſatum eſt: arvum, quod aratum necdum ſatum.

5. *Calabriæ.*] Italiæ regio eſt inter mare Tyrrhenum & Ionium, ubi olim Brutii populi & magna Græcia: hodie pars eſt regni Neapolitani versùs Auſtrum ac Siciliam porrecta.

Æſtuoſæ.] Solis ardoribus valdè expoſitæ & æſtuantis.

Armenta: non aurum, aut ebur Indicum;
Non rura, quæ Liris quietâ
Mordet aquâ taciturnus amnis.
Premant Calenâ falce, quibus dedit
Fortuna vitem: dives & aureis
Mercator exſiccet culullis
Vina Syrâ reparata merce,
Diis charus ipſis: quippe ter & quater

INTERPRETATIO.

ventis Calabriæ: haud aurum, vel ebur Indiarum; haud agros, quos undis lenè fluentibus lambit Siris ſilens fluvius. Ii quibus ſors donavit Calenas vineas, eas cultro reprimant. Opulentus etiam negotiator vina Syriis mercibus commutata bibat poculis ex auro, ipſis numinibus gratioſus: ſiquidem ter &

ANNOTATIONES.

6. *Armenta.*] Laudantur equi Calabri in ea regione abundantes; ſicut & in Apulia quæ proxima eſt Calabriæ. Vide Varronem de re ruſt. lib. 2. cap. 7. Ibidem & paſcua erant optima, quorum mentio eſt Epod. 1.

Aurum aut ebur Indicum.] Ab Indo flumine dicta ea Orientis ampla regio, auri & argenti metallis gemmis quoque dives eſt. Ebur quoque præ cæteris habet. Hinc Virgil. *India mittit ebur.* Vide Plin. &c.

7. *Non rura quæ Liris, &c.*] Non agros peto in Campaniâ fertiles.

Liris.] Hic fluvius aliis vocatur *Liternus*, ſuprà Soram ſcaturit, ad Minturnas labitur in mare Tyrrhenum. Ejus meminit Martial. lib. 13. Epigram. 83.

8. *Taciturnus amnis.*] Leniter fluens ac tacitè, non rapido curſu, aut ingenti murmure.

9. *Premant Calenâ falce, &c.*] Non aliis invideo vites optimas ac generoſa vina. De Caleno ſuprà Od. 20. v. 9.

Falce.] Cultello incurvo falcis inſtar.

Premant.] Scindant racemos è vite, vel ipſam vitem putando, luxuriantem coërceant. Vel, uvas è Calenis vitibus in torculari calcent ac premant. Virgil. Georgic. 2. v. 157.

ruris opaci
Falce premes umbras.

10. *Dives & aureis mercator, &c.*] Per me licet, fruantur alii ſuâ felicitate, ſuis opibus, ſuis deliciis: ego verò tenui meâ ſorte victuque contentus ſum.

11. *Culullis.*] Fictilibus calicibus, qui cululli dicti ſunt, Veſtæ ac Diis libabant Veſtales: inquit Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 12. ſignificatur hic quodlibet poculi genus. A culeo, inquiunt, quod ingens eſt vas, ſeu maxima liquorum menſura, ſit culeolus, & inde culullus, quod poculum fuit ſat capax, quo uſi Pontifices olim in ſacris, & reges in conviviis. De his rursùm ad Art. Poët. v. 434.

12. *Vina Syrâ reparata merce.*] Vina exquiſita empta per commutationem pro mercibus è Syriâ advectis, nardo, balſamo, unguentis, odoribus, &c. Syria Aſiæ provincia, hodie, *la Sourie*, continet Palæſtinam, Phœniciam, & Syriam propriè dictam; Euphrate rigatur. Cic. pro domo. *Illa opima fertiliſque Syria.* Paul. Pandect. 18. tit. 1. *Non aliud olim merx, aliud pretium vocabatur: ſed quiſque ſecundum neceſſitatem utilibus inutilia permutabant; quando plerumque evenit, ut quod alteri ſupereſt, alteri deſit. Sed quia non ſemper nec facilè concurrebat, ut cum tu haberes quod ego deſiderarem, invicem haberem ego quod tu accipere velles; electa materia eſt, cujus publica ac perpetua æſtimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis ſubveniret. Ea materia forma publica percuſſa, &c.*

13. *Diis charus ipſis.*] Caſtori & Polluci, Neptuno, quorum favor eſt navigantibus optabilis,

Anno reviſens æquor Atlanticum
Impunè. Me paſcunt olivæ,
Me cichorea, leveſque malvæ.

INTERPRETATIO.

quater annis ſingulis ſine infortunio luſtrat mare Occiduum. Me nutriunt olivæ, me cichorea, & malvæ tenues.

ANNOTATIONES.

14. *Æquor Atlanticum.*] Quod Africam alluit ad occaſum, ita dictum ab Atlante Mauritaniæ monte.
Virgil. Æneid. 4. v. 480.

Oceani finem juxtà Solemque cadentem.
Ultimus Æthiopum locus eſt: ubi maximus Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

15. *Impunè.*] Ironicè dictum volunt quidam in mercatorem fraudibus & avaritiæ obnoxium, qui tamen mare quodlibet anno toto quæſtui inhians percurrat, citra ullum naufragii periculum, Diis ad ejus crimina conniventibus, certè nequaquam vindicantibus. Interim verò ille merces ab Oriente advectas in Occidente commutat, Syriis unguentis vina comparat generoſa, lætus *bibit, ac fruitur Diis iratis*, non ſecus ac Marius apud Juvenal. Sat. 1. v. 49. Atat cùm iſte mihi locus objicitur, *Cynthius aurem vellit, & admonet* parum ſolerter ac naviter illum à me haud ita pridem explanatum, imò vim & lucem diminutam eximiæ alioqui Satirici ſententiæ. Fatebor quod res eſt. Ego candidi ſemper ingenii: mens tum læva dormitavit. Enimverò illic Juvenalis non modò ſignificare vult Marium impunè ferre ſua furta, & raptis frui, ut ibidem annotaram, ſed & de exilio ſuo lætari, in quo à curis Reip. expeditus genio liberiùs indulget, *ab octavâ horâ* ſuaviter *bibit*, otiosè epulatur, atque adeò ex infenſis Diis capit emolumentum, ex irâ numinum ſibi quaſi delicias facit. Vide Epiſt. ad Piſ. v. 445. ibique Annot.

Me paſcunt olivæ, &c.] Ego verò me feliciorem illis hominibus exiſtimem, modico & parabili cibo victitantem, ſi modò largiantur Dii bonam valetudinem; fortunæ tenuis uſum tranquillum, ac poëſeωs oblectamenta.

Olivæ.] Plin. lib. 15. cap. 3. *Olivæ in Ægypto carnoſiſſimæ oleì tamen habent exiguum: in Syriâ parvæ nec capparì majores. carne commendantur. Quam ob cauſam Italicis tranſmarinæ præferuntur in cibis, cùm oleo vincantur: & in ipsâ Italiâ cæteris Picenæ & Sidicinæ. Sale illæ primùm condiuntur, & ut reliquæ. amurcâ, (muriâ) ſapave: nec non aliquæ oleo ſuo. . . . herbarumque viridium ſapore condiuntur;* præcipuè fœniculi, in Narbonenſi Galliâ, inquit Dalecamp.

16. *Cichorea.*] κιχόρια, κιχόρεια, & κιχόρεια, pluralis nempè numeri, quæ agreſtes herbæ ſicut & *malva*, inter cibos & edulia veterum, pariter & *oliva*, recenſentur à Jul. Polluce lib. 6. cap. 9. Vide Caſaubon. in cap. 32. lib. 3. Athen. ubi Alexidis verſum ita corrigit; οὐδὲ γῦν κιχόρειον ἵνα ἔμπαξω σ' ὅδε ἐν Porrò quâ ratione coqui veteres olera iſta pararent & condirent, ediſſerit Galenus ex Eraſiſtrato lib. de ſectione venæ ad Eraſiſtrateos. Id. Caſaub. Ibid. Latinis vocatur ambubeia, intybus, & intybum. Non. Marcel. ex Lucil. Sat. lib. 5. Virgil. Georgic. 4. v. 120.

Quóque modo potis gauderent intyba rivis.

Pomponius in Placentâ. *Ruſtici edunt libenter atros intybos.*

Leveſque malvæ.] Quæ ventrem levant gravem atque emolliunt. Apud Athen. lib. 2. cap. 18. Diphilus tradit, malvam eſſe boni ſucci; arteriam lenire, acres in corporis ſuperficie ſuccos educere, renum & veſicæ irritationibus

Frui paratis & valido mihi,
Latoë, dones: &, precor, integrâ
Cum mente, nec turpem ſenectam
Degere, nec citharâ carentem.

INTERPRETATIO.

O Latonæ fili, da mihi valere, & potiri acquiſitis; nec non cum ſanâ mente ſenectutem ducere haud fœdam, quæſo, & lyrâ non deſtitutam.

ANNOTATIONES.

prodeſſe, excerni facilè, mediocriter alere, hortenſique ſilveſtrem eſſe meliorem. Ibidem Hermippus Callimach. *malvam utiliſſimam* appellat. Quo autem modo in cibum paretur, docet Dioſcorid. lib. 2. cap. 144. Tzetzes ad hunc Heſiodi verſum 41.

οὐδ᾽ ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ.

neque nerunt quàm magnum ſit bonum in malvâ & aſphodelo.

17. *Frui paratis.*] Eccleſiaſtæ cap. 5. *cui dedit Deus divitias atque ſubſtantiam, poteſtatemque tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte ſuâ, & lætetur de labore ſuo, hoc donum Dei eſt.*

18. *Latoë.*] Apollo filius Latonæ, inde Latoüs & Latonius dictus, ſicut & Diana ejus ſoror, & eodem cum eo partu edita.

Et precor.] Non abſurdè Theod. Marcilius quovis pignore certet, fuiſſe à manu Horatii; *adprecor integrâ cum mente:* ſicut lib. 4. Ode ultimâ: *ritè Deos prius apprecati.* Sacerdos nimirùm precatur, adprecatur populus, id eſt, verba precantis Sacerdotis iterat; quod, *favere linguis*, dicebatur. Ita ille.

19. *Nec turpem ſenectam.*] Non corporis infirmitatibus aut animi gravem & moleſtam; non languidam, inertem, imbecillam, non delirantem, non querulam, moroſam, anxiam, ſed vegetam, honoratam, jucundam. Cicero de Senect. ex Cæcilio; *hoc in ſenecta miſerrimum, ſentire eâ ætate eſſe ſe odioſum alteri.* Plin. lib. 7. cap. 50. *in ſenectute*, inquit, *hebeſcunt ſenſus, membra torpent, præmoritur viſus, auditus, inceſſus, dentes etiam ac ciborum inſtrumenta.* Vide & cap. 48. ejuſdem libri, ubi mentio de Gorgia Leontino, qui centum & ſeptem complevit annos: interrogatus autem quâ ratione tamdiu fuiſſet robuſto corpore, ſenſibus integris, memoriâ firmâ, ingenio vegeto, proſperâ denique valetudine, reſpondit: *οὐδέν πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πράξας: nihil unquam voluptatis causâ faciens.* Is Empedoclis fuerat diſcipulus; præceptor autem Periclis, Iſocratis, aliorumque. Cic. de Senect. & alibi. Philoſtrat. Plato, &c.

20. *Nec citharâ carentem.*] Poëſeos facultate, quæ ſolet in ſenibus ſeneſcere: vel ſuavitate muſicæ & cantûs, quâ Solon narratur ſenectutis mala temperaſſe ac levaſſe: & Socrates ætate provectus citharæ operam dediſſe. Sic & Achilles apud Homer. Iliad. 9.

ODE XXXII.

Ad Lyram ſuam, quam commendat.

POSCIMUS, ſi quid vacui ſub umbrâ
Luſimus tecum, quod & hunc in annum
Vivat & plures: age, dic Latinum,
Barbite, carmen;
Leſbio primùm modulate civi:

INTERPRETATIO.

DEPOSCIMUS, ſi quidpiam privatim etioſi tecum cecinimus, quod vigeat, & hunc in annum, & in alios multos, heus recita poëma Latinum, ô teſtudo, quæ Leſbia primum civi modules

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 1.

1. *Poſcimus. ſi quid, &c.*] Suam ipſe lyram compellat: quod Poëtis familiare eſt. Sic Virgil. Eclog. 8.

Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus.

Sic & Pindar. Olymp. Od. 2. ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, & Pyth. Od. 1. χρυσέα φόρμιγξ Ἀπόλλωνος. Sic etiam regius Pſaltes Pſ. 107. *exurge pſalterium & cithara.*

Poſcimus.] Placet ſanè quorumdam lectio, *poſcimur.* Hoc ſenſu: à Mœcenate poſcimur, ſi quid dignum memoriâ *ſub umbrâ*, in ſeceſſu & inter privatos parietes ſcripſimus, id in lucem edamus & in publicum; utque palam omnibus fiant noſtri verſus ſolis priùs amicis duntaxat auditi.

Vacui.] Curis ſoluti.

2. *Luſimus.*] Animi relaxandi causâ lyram pulſantes, & Lyricos verſus conſcribentes. Vel potiùs ex more Poëtarum, carmina ſua ſtudio quamvis & arte elaborata luſus vocat.

Tecum.] Modò voce tantùm, modò fidibus & voce ſimul canebant veteres: modò alternatim ac viciſſim fidibus ac voce. Ammian. Marcell. lib. 15. *Bardi* (Gallorum vates) *fortia virorum illuſtrium facta heroicis compoſita verſibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt.* Tibull. lib. 3. Eleg. 4.

Hanc primum veniens plectro modulatus eburno
Felices cantus ore ſonante dedit.
Sed poſtquam digiti fuerant cum voce locuti,
Edidit hæc triſti dulcia verba modo.

Quod & hunc in annum vivat & plures.] Non *metuentia ſcombros carmina, nec thus;* ſed *digna cedro*, id eſt, immortali hominum memoriâ. Perſ. Sat. 1. v. 43.

3. *Dic Latinum, barbite, carmen.*] Latini carminis Lyrici auctor ac princeps Horatius, ſicut Alcæus Græci.

4. *Barbite.*] Βάρβιτος muſicum inſtrumentum pluribus intentum chordis; unde Theocrit. πολύχορδον. Supra Od. 1. *Leſboum barbiton.*

5. *Leſbio primum modulate civi.*] Celebrate in primis ab Alcæo, duce poëtaque eximio, Mitylenis oriundo, in Leſbo inſulâ, de quâ antè.

Modulate.] In modulis obſecute, id eſt, qui modulatus es, modulos reddidiſti, ad Alcæi arbitrium. Alii paſſivam hic ſignificationem notant; ſicut in Arte Poët. v. 263. *Immodulata poemata.* Quod autem ait Horatius, *primum*, videtur Alcæum facere barbiti inventorem, quod quidem Anacreonti ipſo poſterio-

Qui ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religarat udo
Littore navim,
Liberum, & Muſas, Veneremque, & illi
Semper hærentem puerum canebat;

INTERPRETATIO.

dediſti: qui militiâ licet *efferatus, tamen* ſeu *in bello, ſeu navem agitatam* in *humidâ ripâ alligaverat, cantabat* *Bacchum, atque Muſas, & Venerem, puerumque ſemper eam comitantem,*

ANNOTATIONES.

ri tribuitur apud Athen. lib. 4. cap. 23. Verùm ibid. cap. 25. Euphorion ait, barbiti meminiſſe tum Sapphonem tum Anacreontem, novumque non eſſe inſtrumentum. Dicendum igitur antiquius videri ipſo Alcæo, ſed ab eo modulis novis auctum ac perfectum duntaxat: vel, quòd primus Odas Alcaïcas barbiti fidibus cecinerit, hinc ejus inventionem ipſi aſcribi. Ex Lylio Gyraldo, Attilio Donatiano, & aliis, in Muſicis & in arte modulandorum carminum peritiſſimus Alcæus. & Athen. lib. 14. cap. 5. *Alcæus poeta, ſi quis alius, Muſices erat ſcientiſſimus.* Floruit ante Chriſtum annis ſexcentis.

6. *Qui ferox bello, tamen inter arma, &c.*] Qui ſeu in caſtris, ſeu a bello & navigatione quieſceret, citharæ ſtudium & oblectationem non omittebat. Athen. lib. 5. Alcæus dicitur fortiſſimus ac belliger poëta. Et lib. 14. cit. pugnacem ſtrenuitatem antepoſuiſſe poëticæ, plus æquo bellicoſum: ibidemque refertur ejus carmen, quo ſuas ædes omni genere armorum ſplendidas & ornatas oſtentat & gloriatur, illaque fusè deſcribit. Cic. Tuſcul. 4. n. 71. *fortis vir*, inquit, *Alcæus in ſuâ Republicâ cognitus.* Pittacum nempè tyrannum Mitylenis expulit; alioſque armis perſecutus eſt, Athenienſes quoque & Tyrrhenos bello fatigavit. Strabo, Laërt. Suidas. Quintil. lib. 10. cap. 1. ſic ſcribit: *Alcæus in parte operis aureo plectro meritò donatur, quia tyrannos inſectatur: multum etiam moribus confert: in eloquendo quoque brevis, & magnificus, & diligens, Homero ſimilis, ſed & in luſus & in amores deſcendit, majoribus tamen aptior.* Dionyſ. Halicarnaſſ. *Alcæi*, inquit, *ingentem conſidera ſpiritum, & brevitatem & ſuavitatem cum vehementiâ: prætereà figuratam orationem cum perſpicuitate ..... ante omnia verò politicorum negotiorum affectus*, lib. de ſtructurâ orationis. Vide & lib. 2. Od. 13.

9. *Liberum.*] Apud Athen. lib. 1. cap. 19. Alcæus Mitylenæus ita canit: Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ *&c. riga pulmones vino.* & alibi: μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω. *nullam aliam plantaveris arborem prius vite.* Quod imitatus Horatius Od. 18. ſuprà. Ejuſdem ſententiæ carmina perleges apud eumdem Athen. variis locis, quibus Alcæus ad bibendum largus invitat, quod *vinum inducat dolorum oblivionem, quod ſit remedium mœroris præſtantiſſimum, à Jovis ac Semelæ filio hominibus datum, &c.*

Veneremque. &c.] Amatoria namque ſcripſit etiam carmina. *Sed & in luſus & in amores deſcendit Alcæus.* Quintil. paulò antè citatus. Apud Ariſt. Rhet. 1. Alcæus ita loquitur: Θέλω τί τ' εἰπεῖν, ἀλλά με κωλύει αἰδώς, *volo tibi aliquid dicere, ſed me prohibet pudor.* Cui reſpondet Sappho: Si res honeſtas ac bonas animo ac deſiderio concepiſſes, nec trepidaret lingua, nec pudor oculos occupaſſet. Vide Athen. lib. 13. cap. 8. ubi de *Alcæo Sapphûs amorem citharâ canente.*

10. *Semper hærentem illi puerum.*] Veneri filium Cupidinem appingi ſemper, & comitem addi ſolitum, notavimus antè, ad Od. 30. v. 5.

Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.
O decus Phœbi, & dapibus ſupremi
Grata teſtudo Jovis, ô laborum
Dulce lenimen, mihi cunque ſalve
Ritè vocanti.

INTERPRETATIO.

nec non Lycum oculis & capillis nigris conſpicuum. O lyra Apollinis ornamentum, ſummique Jovis epulo jucunda, ave, ô ærumnarum levamen ſuave mihi quandocunque benè advocanti.

ANNOTATIONES.

11. *Lycum.*] Dilectum Alcæo puerum. Cic. Tuſcul. 4. cit. *qua non juvenum amore ſcripſit Alcæus?* & de Nat. Deor. lib. 1. n. 80. *nobis, qui, concedentibus Philoſophis antiquis, adoleſcentulis delectamur, etiam vitia ſæpè jucunda ſunt. Nævus in articulo pueri delectat Alcæum. At eſt corporis macula nævus: illi tamen hoc lumen videbatur.*

Nigris oculis nigroque crine decorum.] Sic ad Piſones v. 37.

Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.

Ita nimirùm formoſi pridem commendabantur. Pindar. init. Pyth. nigrum Muſis capillitium cum laude aſſignat; ἰοπλοκάμων. Apud eumdem alibi, pariter & Homer. Iliad. pulcra ea celebratur, quæ ἑλικῶπις; quod etiam epithetum Veneri tribuitur.

13. *O decus Phœbi.*] Citharam enim ipſe dicitur inveniſſe; lyram verò ſibi conceſſam à Mercurio velut propriam uſurpaſſe. Quod fuſiùs ſuprà monui Od. 10.

Dapibus ſupremi grata teſtudo Jovis.] Jovis epulum ſummâ lætitiâ, adeoque non ſine Muſicæ ac citharæ jucunditate celebrabatur. Athen. lib. 14. cap. 6. ex Hometo ait: *citharam epularum ſociam à Diis factam:* quoniam utilis convivantibus ars Muſica, tum quod temulentorum petulantiam mitiget & cohibeat; tum quod triſtitiam diſcutiat, liberalemque pariat lætitiam. Quapropter Homerus in primâ Iliade, poſt ambitioſam illam de Achille contentionem, fingit Muſicâ Deos recreari, Apolline citharam pulſante, Muſis autem dulci voce accinentibus. & paulò pòſt ſubjungit; priſcos ſtatuiſſe Deorum hymnos in conviviis cantari, ut reverentiâ numinum graviores fierent epulantium mores, &c.

15. *Dulce lenimen.*] Athen. mox cit. Ibid. *fortiſſimi quidem Lacedæmonii cum tibia ſub ſignis ſunt: Cretenſes cum lyra, cum fiſtulis & tibiis Lydi, ut ſcribit Herodotus. Ex barbaris autem multi legatos ad hoſtes cum tibiis & cithara mittunt, ut eorum infeſtas mentes emolliant. Theopompus lib. 46. hiſtor. tradit Getarum legatos citharas pulſantes adveniſſe.* Hæc ille. Conſtat certè muſicis modulis ac citharæ cantu leniri anxietates animi, ac diſcuti mœſtitiam: patet ex ſacris etiam codicibus, lib. 1. Reg. cap. 16. ubi Saül malo vexatus ſpiritu, citharam pulſante Davide, recreatur ac leviùs habet. Horatius Ode præcedenti ſenectam exoptat citharæ oblectamento non carentem.

Cunque.] Expletiva ſolùm & inanis videtur quibuſdam iſta vox: ſed non vacat ornatu, eamque non raro adhibere amavit noſter Poëta nuſquam vanus. Sic Terent. *adeſdum*, pro *ades*. Sic πῶς, neque Græcis nec aliis hactenùs παρέλκον exiſtimatum eſt.

Salve.] Videtur hîc ſignificare, ſalutiſis, fave, lenimen & auxilium præſta.

ODE XXXIII.

Albium Tibullum conſolatur, quod à Glycera non redametur.

ALBI, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glyceræ; neu miſerabiles
Decantes elegos, cur tibi junior
Læsâ præniteat fide.
Inſignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor: Cyrus in aſperam
Declinat Pholoën. Sed priùs Appulis
Jungentur capreæ lupis,

INTERPRETATIO.

TIBULLE, ne plus quàm decet mœreas, revolvens animo crudelem Glyceram: neve lugubres elegias recites, quod fractâ fide, præ te fulgeat adoleſcentior. Ecce amor Cyri adurit Lycoridem fronte exili decoram: Cyrus autem fertur erga Pholoën immitem. At capræ lupis Apuliæ anteà ſociabuntur.

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod ſuprà Od. 6.

1. *Albi.*] Hic ille eſt, cujus Elegiæ manibus omnium tantâ cum voluptate teruntur, *terſus ac elegans Tibullus*, ut ait Quintil. lib. 10. cap. 1.

Plus nimio.] Ad Attic. lib. 10. Epiſt. 8. *te nimio plus diligo*: inquit Ciceroni Antonius.

2. *Immitis Glyceræ.*] Ejus enim ipſe noverat ingenium intractabile, & in ejus proterviam impegerat haud ſecùs ac Albius Tibullus. Vide infrà lib. 3. Od. 19. v. ult. Sunt qui fictum *Glyceræ* nomen hîc poni velint, pro Deliâ vel Nemeſi, quas Tibullus adamavit; nominare verò noluerit Horatius, ſeu ob verecundiam, ſeu metu legis Juliæ: de quâ dixi, ad Juvenalis Sat. 1. v. 22. & Sat. 2. v. 37.

Miſerabiles elegos.] Rebus mœſtis aptum carminis genus: ab ἐλεῶ *miſeratione*, vel ἒ, ἒ, dolentis particula factum nomen. Ad Piſones, v. 75.

Verſibus impariter junctis querimonia primum. &c.

4. *Læsâ præniteat fide.*] Pulcrior videatur, in amore præferatur junior amaſius, non habitâ ratione fidei quam tibi dedit Glycera. Vide Tibull. paſſim. Ita verò ſcribit lib. 3. Eleg. ult.

Nulla fides inerit: perjuria ridet amantum.
Juppiter.
quamvis perfida, cara tamen, &c.

5. *Inſignem tenui fronte Lycorida, &c.*] Affert exempla aliorum infeliciter amantium, quibus eum conſoletur. Lycoris amorem ſuum defert Cyro: hic verò illam ſpernit, & aliam amore proſequitur à quâ redamari nulla ſpes eſt.

Tenui fronte.] Sunt qui interpretentur tenuem & pellucidam cutem in fronte. Alii anguſtam & parvam frontem in pulcritudine commendari aſſerunt; uno tamen refragante Scaligero, qui hunc Horatii locum vellicat ſuo more. Noſter lib. 1. Epiſt. 7.

reddes
Fortè latus nigros anguſtâ fronte capillos.

7. *Sed priùs Appulis, &c.*] ἀδυνάτῳ

Quàm turpi Pholoë peccet adultero.
Sic viſum Veneri; cui placet impares
Formas atque animos ſub juga ahenea
Sævo mittere cum joco.
Ipſum me melior cùm peteret Venus,
Gratâ continuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriæ
Curvantis Calabros ſinus.

INTERPRETATIO.

quàm Pholoë amatori fœdo morem ge*rens delinquat. Ita placitum Veneri, quæ gaudet diſſimiles formas ac mores ſubjicere jugo ineluctabili, non ſine gravi ludibrio. Memet, cum requireret amaſia præſtabilior, jucundis vinculis innexuit Myrtale libertina, aſperior Adriatico mari Calabria ſinus inflectente.*

ANNOTATIONES.

Sic Virgil. Eclog. 1.

Ante leves ergo paſcentur in æthere cervi, &c.

Et Eclog. 8.

Jungentur jam gryphes equis; &c.

Appulis] Synecd. pro quibuſlibet aliis. De Apuliâ Italiæ regione, jam antè non ſemel.

9. *Quàm turpi Pholoë peccet adultero.*] Id eſt, nunquam Pholoë redamabit Cyrum, à quo perditè amatur: ejus nullis flectetur officiis.

Turpi] An quod ſine ratione Lycoridis amari dignæ oblatos amores contemnat Cyrus? An quod Pholoæ nequaquam Cyrus placeat, nec amabilis ſed turpis videatur; quamvis Lycoris formoſum exiſtimet? An quòd fidem alteri dederit Pholoë, quam violare nefas putet?

10. *Cui placet impares, &c.*] Delectatur Venus ſibique ludum parat, faciendo ut quis deperеat omninò diſparem ætate, naturâ, moribus, conditione: neque adeò frui poſſit unquam cupitis. Euripides, *ſtulta*, inquit, *mortalibus proponit Venus.* τὰ μῶρα πάντα Ἀφροδίτη βροτοῖς.

11. *Sub juga ahenea ſævo mittere, &c.*] Duro & inſuperabili amoris nexu devincire, atque addicere alterum alteri nequaquam redamanti.

Ahenea.] Sic alibi noſter, nempè Epiſt. 1.

Hic murus aheneus eſto.

12. *Sævo mittere cum joco.*] Interpretentur licet quidam Cupidinem Veneris perpetuum comitem, quæ mater ſæva Cupidinum, &c. at cum aliis malim intelligere; ſicut fortunæ, quando res humanas diſturbat ac vertit, ſic Veneri ludum eſſe, quoties, ut dixi, quis amore uritur ac languet infelici, ſuumque nunquam finem aſſecuturo. Infrà lib. 3. Od. 27. *perfidum ridens Venus, &c.*

13. *Ipſum me, &c.*] Sui dat ipſius exemplum, ut magis perſuadeat.

Melior Venus.] Puella, amica, vel pulcrior, vel nobilior, vel facilior, quæ me ipſa expetebat amatorem.

Virgil. Eclog. 3.

Parta mea Veneri ſunt munera.

14. *Gratâ detinuit compede, &c.*] Ita ſuam amant ſervitutem Veneris & Cupidinis mancipia licet duram ac moleſtam.

15. *Libertina.*] Iis nata qui ſervierant, & in libertatem aſſerti fuerant.

Fretis acrior Adriæ.] Maris fluctibus inſtabilior, vehementior, ac perfida magis.

Adria.] Sinus ille eſt ampliſſimus Mediterranei maris, inter Italiam hinc, & Illyricum atque Græciam inde protenſus. Hodie *Golfe de Veniſe.*

16. *Curvantis Calabros ſinus.*] Fluctuum impetu atque æſtu ripas diruentis, in terras ſe inſinuantis, ſinuſque

efficientis. Calabriam veterem notat, quæ erat velut peninſula inter mare Adriaticum & ſinum Tarentinum, ubi nunc terra Hydruntina, urbes verò præcipuæ Tarentum Brunduſium, Hydruntum, Gallipolis, &c. Sinus autem ac portus multiplex, inter quos Tarentinus famâ ſuper æthera notus, Ionii maris undas amplo ac ſinuoſo influxu recipit affuſas.

ODE XXXIV.

Arguit ſeipſum quod Epicureos ſecutus cultum Deorum neglexerit.

PARCUS Deorum cultor & infrequens,
Inſanientis dum ſapientiæ
Conſultus erro; nunc retrorsùm
Vela dare, atque iterare curſus
Cogor relictos. Namque Dieſpiter

INTERPRETATIO.

NUMINUM rarus & remiſſus venerator fui quidem; *cum veſanâ philoſophiâ eruditus aberro. Jam verò contrà veliſicari adigor & dimiſſam viam relegere. Enimvero Jupiter fulgu-*

ANNOTATIONES

Metrum idem quod Od. 9.

1. *Parcus Deorum.*] Quoniam de religione & cultu numinum agit, hinc περὶ θεῶν, ὡς περὶ θεῶν locuturus, undique congerit & cumulat quicquid gravitatis eſſe poteſt in verbis, in figuris, in ſententiis. Eas paſſim attende, lector, & conſectare.

2. *Inſanientis ſapientia.*] ὀξύμωρον. Sic in Ajace Sophocles ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα. S. Gregor. Nazianzen. ἄσοφος σοφία. Tull. Philip. 1. *inſepultam ſepulturam.* S. Aug. de Civit. Dei lib. 17. cap. 13. *inſipienter ſapere.*

3. *Erro.*] Ex Epicuri diſciplinâ, omnes ſpernens religiones in graviſſimum errorem impegi. Cic. 1. de Nat. Deor. n. 121. *Epicurus ex animis hominum extraxit radicitus religionem, cum Diis immortalibus & opem & gratiam ſuſtulit. . . . . Tollit id quod maximè proprium eſt optimæ præſtantiſſimæque naturæ. Quid enim melius, aut quid præſtantius bonitate & beneficentiâ? quâ cum carere Deum vultis . . . ; neminem ab eo amari, neminem diligi vultis . . . . . Quanto Stoici melius, qui à vobis reprehenduntur!* Et n. 124. *At etiam Epicuri liber eſt de ſanctitate. Ludimur ab homine non tam facete, quàm ad ſcribendi licentiam libero. Quæ enim ſanctitas, ſi Dii humana non curant? &c.*

Nunc retrorſum vela dare.] Metaph. à nautis, qui à recto ſe aberraſſe curſu intelligentes, in contrarium jam convertuntur.

4. *Iterare curſus cogor relictos, &c.*] Fateri cogor hunc à Diis orbem regi, reſque humanas ab iis curari: adeoque Stoïcam diſciplinam amplexus, Epicuri dogmata erroreſque abjicio. Namque video non ſolùm coactis & colliſis nubibus fulgura & tonitrua fieri, ſed puro etiam cœlo; quod cùm præter naturam ſit, divinum eſſe oportet: hinc ergo ſapientior effectus Jovis potentiam, numen, iramque revereri diſco. Vide Cic. 2. de Divinat. n. 43. & 44. Lucret. lib. 6. paulò poſt initium, &c.

5. *Dieſpiter.*] Jupiter, diei pater di-

Igni coruſco nubila dividens,
Plerumque per purum tonantes
Egit equos volucremque currum:
Quo bruta tellus, & vaga flumina,
Quo Styx, & inviſi horrida Tænari

INTERPRETATIO.

ribus nubes findens per ſudum intonantes equos ac velocem currum frequenter impulit: quo terra gravis, errantesque fluvii, quo Styx atque odioſi Tænari ſe-

ANNOTATIONES.

ctus. Varro 4. de Ling. Lat. A. Gell. lib. 5. cap. 12. Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 15. *Jovem lucis auctorem accepimus: unde & Lucetium Salii in carminibus canunt: & Cretenſes Δία τὴν ἡμέραν vocant: ipſique Romani Dieſpitrem appellant, ut diei patrem.*

6. *Igni coruſco nubila dividens.*] Cic. de Divin. cit. lib. 2. *Nonne perſpicuum eſt, ex primâ hominum admiratione, quod tonitrua jactuſque fulminum extimuiſſent, credidiſſe ea efficere rerum omnium præpotentem Jovem. . . . . Placet Stoicis eos anhelitus terræ qui frigidi ſunt, cum fluere cœperint, ventos eſſe: cum autem ſe in nubem induerint, ejuſque tenuiſſimam quamque partem cœperint dividere atque diſrumpere; idque crebrius facere & vehementius, tum fulgura & tonitrua exiſtere: ſi autem nubium conflictu ardor expreſſus ſe emiſerit, id eſſe fulmen, &c.*

7. *Per purum.*] Sic opinati veteres ea tonitrua quæ ſereno aëre fierent, eſſe portentoſa, & triſtia minari hominibus; taliaque in libro Augurum notabantur velut ominoſa, & a Jove aliquid monſtrante immiſſa. Quare hîc ab Horatio afferuntur ut certum divinitatis argumentum. Homer. Odyſſ. υ ex eo quod ſtellis micante cœlo, tonitru factum erat, monſtri quidpiam alicui à Jove oſtendi, conjicitur & infertur.

Ζεῦ πάτερ, ἦ μεγάλ' ἐβρόντησας ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Οὐδέ ποθι νέφος ἐστί· τέρας νύ τεῳ τόδε φαίνεις.
Jupiter graviter è cœlo tonuiſti ſtellato,
Neque uſquam nubes eſt: oſtentum hoc certè alicui præbes.

Virgil. Georgic. 1.

Non alias cœlo ceciderunt plura ſereno
Fulgura.

Cic. 1. de Divin. n. 18.

Aut cum terribili perculſus fulmine civis
Luce ſerenanti vitalia lumina liquit.

Plin. lib. 2. cap. 51. *M. Herennius Decurio ſereno die fulmine ictus eſt.* Sueton. Tit. cap. 10. *Sabinos petit aliquanto triſtior, quod ſacrificanti hoſtia aufugerat; quodque tempeſtate ſerena tonuerat.* Vide & Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 13. & Turneb. lib. 9. cap. 9. & 13.

Tonantes egit equos, &c.] Secundum vulgi opinionem, fulmen erat ac tonitru, Jove currum cum impetu per aërem agente. Suprà Od. 12. in fine. Hinc Græcis dictus *καταιβάτης: deſcenſor*; & Latinis Elicius; quòd putaretur curru ſuo invectus in nubes deſcendere, unde gravi ſonitu fulgura & tonitrua eliceret; ac fulmen jacularetur.

9. *Quo bruta tellus, &c.*] Fulminante Jove, ſumma & infima commoventur. Servius in v. 102. Æneid. *& tremefacta ſolo tellus, &c* ita ſcribit: loquente Jove ſtupor elementorum oſtenditur. Nam quod in motu eſt, quieſcit; & contrà terra movetur quæ eſt immobilis; ibidemque locum hunc Horatii affert. Cœl. Rhodig. lib. 3. cap. 29. ait fulmine mox petendos prius hebetari. Poteſt igitur *bruta tellus* explicari, hebes, immobilis, ſine ſenſu, ſtupens, iners.

10. *Styx, & inviſi horrida Tænari ſedes.*] Ipſi quoque Inferi, tonante Jove

Sedes,

Sedes, Atlanteuſque finis
Concutitur. Valet ima ſummis
 Mutare, & inſignem attenuat Deus,
Obſcura promens. Hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit: hic poſuiſſe gaudet.

INTERPRETATIO.

pera domicilia, terminuſque Atlantis quaſſantur. Poteſt numen infima ſupremis commutare: excellentem etiam deprimit, attollitque humilem. Inde rapida ſors culmen aufert, cum ſtrepitu reſonante; hic verò depoſuiſſe delectatur.

ANNOTATIONES.

obſtupeſcunt. *Styx*, palus, aut flumen Inferorum. *Tænarus*. Laconiæ promontorium, ubi per ſpecum & hiatum ingentem deſcenſus eſt ad Inferos, ſi Poëtis fides.

11. *Atlanteus finis*] Limites Occidentis ad mare Atlanticum, Atlantemque montem. Vide ſuprà Ode 32. v. 14. ibique Annot.

12. *Valet ima ſummis mutare.*] Stoïcum planè agit. Apud Laërt. lib. 1. Chilon interrogatus, quid ageret Jupiter; reſpondit: *deprimit excelſa; attollit abjecta.* Senec. Thyeſt. Act. 3. Chor.

Ima permutat brevis hora ſummis.

13. *Inſignem attenuat Deus.*] Ex Heſiod. Op. init. per Jovem mortales ſunt obſcuri, clarique, nobiles & ignobiles; alius extollitur, alius deprimitur elatus: præclarus minuitur, obſcurus augetur, ſuperbus deficcatur, &c.

βριάει, βριάοντα χαλέπτει.
ἀρίζηλον μινύθει, ἄδηλον ἀέξει.
&c.

14. *Obſcura promens.*] Eos qui latebant ignoti & abjecti, erigens, provehens, jamque niteſcere ac fulgere imperans. Pſalm. 75. *hunc humiliat, & hunc exaltat.* Senec. cit. Thyeſt.

Omne ſub regno graviore regnum.
Quem dies vidit veniens ſuperbum,
Hunc dies vidit fugiens jacentem.
. . . .
Res Deus noſtras celeri citatas
Turbine verſat.

Hinc apicem rapax fortuna, &c.] Opes, dignitates, diadema, ſummum Imperium ab iſto aufert, & alteri tradit.

Apicem.] Propriè eſt inſigne Sacerdotum apex, ex Feſto. Valer. Maxim. *Sulpitio inter ſacrificandum apex è capite prolapſus eidem ſacerdotium abſtulit.* Ovid.

Ludit in humanis divina potentia rebus:
Et ſubito caſu, quæ valuere ruunt.

Vide Juvenal. Sat. 6. v. 604. & ſeq. Item Sat. 10. v. 56. & ſeq.

15. *Cum ſtridore acuto.*] Volubilis fortunæ rotam, ejuſque rapidæ converſionis ſtridorem notat. Et quidem non ſine gravi mortalium concuſſione, perturbatione, querimoniâ, fiunt illæ mutationes, quibus Imperia ab his ad illos transferuntur.

AD FORTUNAM,

ODE XXXV.

Ut ſervet Cæſarem in Britannos profecturum.

O DIVA, gratum quæ regis Antium,
Præſens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel ſuperbos
Vertere funeribus triumphos:

INTERPRETATIO.

O DEA, quæ charo dominaris Antio, parata hominem morti obnoxium aut ex infimo loco erigere, aut arrogantes victorias mutare in clades:

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9.

1. O *Diva.*] Fortuna, quam nos imprudentes facimus Deam, tametſi nullum numen habet; ut ait Juvenalis in fine Sat. 10. & Sat. 14. v. 315. huic tamen omnia ſtulti aſſignant; atque, ut ait Plin. lib. 2. cap. 7. *Toto mundo, locis omnibus, omnibuſque horis, omnium vocibus, Fortuna ſola invocatur; una nominatur, una accuſatur, una agitur rea, una cogitatur; ſola laudatur, ſola arguitur, & cum conviciis colitur: volubilis, & cæca etiam exiſtimata, inconſtans, varia, indignorum fautrix. Huic omnia expenſa, huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium, ſola utramque paginam facit. Adeoque obnoxia ſumus Sortis, ut Sors ipſa pro Deo ſit, quâ Deus probatur incertus.*

Gratum quæ regis Antium.] Equeſtri Fortunæ templum erat Antii, valdè quidem famoſum, tum ob multa principum virorum dona, quibus erat exornatum; tum præcipuè ob Antianas Sortes, De quibus Sueton. Caligul. cap. 57. *monuerunt & Sortes Antiatæ, ut à Caſſio caveret.* Macrob. lib. 1. cap. 23. *Vidimus apud Antium promoveri ſimulacra Fortunarum ad danda reſponſa. &c.* Alii *gratum* dici volunt, ob amœnum adeò ſeceſſum, ut eò cogitarit Nero ſedem transferre Imperii. Vide Strab. lib. 5. Cic. ad Attic. lib. 4. Epiſt. 8. ſcribit, Antio *nihil quietius, nihil alſius, nihil amœnius.*

Antium.] Urbs fuit Latii maritima, Volſcorum caput, Neronis patria, claſſe potens: nam cùm interdictum mari eſſet Antiati populo ſæpiùs rebelli, *naves Antiatium partim in navalia Romæ ſubducta, partim incenſæ, roſtriſque earum ſuggeſtum in foro extructum adornari placuit: Roſtraque id templum appellatum.* Tit. Liv. lib. 8. cap. 14. In tutelâ Fortunæ erat, quæ ibi religiosè colebatur. Quò pertinere non abs re videatur quod narrat Tit. Livius lib. 6. cap. 9. *Animus Camilli rei majori, Antio imminebat . . . . ſed quia niſi magno apparatu, tormentis, machiniſque, tam valida urbs capi non poterat; relicto ad exercitum collegâ, Romam eſt profectus ut Senatum ad excidendum Antium hortaretur. Inter ſermonem ejus (credo rem Antiatem diuturniorem manere, Diis cordi fuiſſe) legati ab Nepete ac Sutrio auxilium adversùs Etruſcos petentes veniunt: brevem occaſionem eſſe ferendi auxilii memorantes.* Eò vim *Camilli ab Antio Fortuna avertit. &c.*

2. *Præſens vel imo tollere de gradu.*

Te pauper ambit ſollicitâ prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicumque Bithynâ laceſſit
Carpathium pelagus carinâ.
Te Dacus aſper, te profugi Scythæ,
Urbeſque genteſque; & Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni.

INTERPRETATIO.

tibi votis anxiis ſupplicat inops agricola. Te maris potentem orat quiſquis mare Carpathium fatigat navi Bithynâ. Te ferox Dacus, te errantes Scythæ, civitates etiam, & nationes; necnon Latium bellicoſum, & matres regum barbarorum, atque tyranni purpurati venerantur.

ANNOTATIONES.

&c.] Potens & parata derepentè ac ſubitò *ima ſummis mutare, inſignem attenuare, obſcura promere, apicem inde rapere non ſine ſtrepitu ac ſtridore acuto, atque illic ad arbitrium ponere*: ut eſt in Ode ſuperiori, quem locum cum iſto confer, ſtudioſe lector. Vide & Macrob. lib. 5. cap. 16. ubi ſic habet: *Fortunam Homerus neſcire maluit, & ſoli decreto quam μοῖραν vocant, omnia regenda committit; adeo ut hoc vocabulum τύχη in nullâ parte Homerici voluminis nominetur. Contrà Virgilius non ſolum novit & meminit; ſed omnipotentiam quoque eidem tribuit: quam & Philoſophi, qui eam nominant, nihil ſuâ vi poſſe, ſed decreti ſive providentiæ miniſtram eſſe voluerunt.*

5. *Te pauper ambit, &c.*] Quiſque tuam opem invocat; tuum ambit favorem agricola, nauta, mercator, miles, &c. Vide Pindar. Olymp. Od. 12. ubi, *σώτειρα Τύχα, τὶν γὰρ ἐν πόντῳ κυβερνῶνται θοαὶ νᾶες, ἐν χέρσῳ τε λαιψηροὶ πόλεμοι, κἀγοραὶ βουλαφόροι. O ſervatrix Fortuna, à te in mari gubernantur celeres naves, in terrâ verò rapida bella, & conciones conſilium ferentes.*

7. *Bithyna.*] Metonym. pro qualibet aliâ navi. Seu quod Bithyni rei nauticæ peritiſſimi, *ναυτικώτατοι*, apud Euſtath. in Dionyſ. ſeu quod frequens erat negotiatio ad eam Aſiæ minoris regionem Euxino mari circumfuſam, Propontidi vicinam, Thraciæ adverſam, &c. Similiter pro quolibet mari ponitur *Carpathium* dictum ab Inſulâ Carpatho, Cretam inter & Rhodum, hodie *Scarpantho.*

9. *Te Dacus aſper, &c.*] Te nationes omnes, ô Fortuna, colunt. *Daci*, gens bellicoſa, ad Iſtrum ſeu Danubium fluvium, Tranſylvaniâ, Moldaviâ, Valacchiâ hodie continentur.

Profugi Scythæ.] In plauſtris vagantes, nullam habentes ſedem fixam & ſtabilem. Juſtin. lib. 48. de illis: *ne ſpes quidem prælii foret ex hoſte vago, non pecuniæ tantum, ſed etiam ſedis ſæpe.* Infrà lib. 3. Ode 24.

Campeſtres melius Scythæ,
Quorum plauſtra vagas rite trahunt domos,
Vivunt, &c.

10. *Latium ferox.*] Bellis inclytum, ac vel unâ Româ Gentium & Orbis dominâ ſuperbum. Virgil. Æneid. 5. v. 730.

Gens dura atque aſpera cultu
Debellanda tibi Latio eſt.

11. *Regumque matres barbarorum, &c.*] Sic Ode 1. dixit, *bella matribus deteſtata.* Metuunt nempè filiis matres nunquam non, deprecanturque mala quævis humanitùs accidentia.

12. *Purpurei metuunt tyranni.*] Et benè quidem, memores hunc eſſe Fortunæ ludum, alta deturbare, humilia ſublevare. Et quod ait Juvenalis Sat. 10.

Injurioſo ne pede proruas
Stantem columnam : neu populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet, Imperiumque frangat.
Te ſemper anteit ſæva neceſſitas,
Clavos trabales & cuneos manu
Geſtans ahenâ : nec ſeverus

INTERPRETATIO.

Ne pede noxio ſubvertas columnam ſubſiſtentem ; neve plebs aggregata ad arma quietos, ad arma provocet, ac Imperium labefaciat. Te nunquam non præcedit dura neceſſitas aneâ manu ferens clavos prægrandes, & cuneos : adeſt

ANNOTATIONES.

v. 112.

Ad generum Cereris ſine cæde ac vulnere pauci
Deſcendunt reges, & ſiccâ morte tyranni.

14. *Stantem columnam.*] Ne ſubruas Imperium Romanum jam ſtabilitum, vel Imperatorem feliciter omnia moderantem. Neve facias ut ſeditiones populus movens quietas res perturbet, atque ita peſſum eant quæ videntur modò firma & ære perenniora.

17. *Te ſemper anteit ſæva neceſſitas.*] Quidam legunt *ſerva neceſſitas*, quaſi Fortunæ famula. Sed apage. Sic enim & lib. 3. Ode. 29. *Fortuna ſævo læta negotio.* Et Od 24. ejuſdem libri, *dira neceſſitas.* Ita Sophocles in Ajace, *ἀναγκαίαν τύχην* vocat. Et Laberius apud Macrob. lib. 2. cap. 7. neceſſitatem Fortunæ pariter adjungit, his verſiculis :

Neceſſitas cujus curſus averſi impetum
Voluerunt multi, pauci potuerunt
Quo me detruſit, &c.
. . . .
Fortuna, immoderata in bono æquè
atque in malo,
. . . .
Nunc me quo dejicis ? &c.

Huc & facit quod Ariſtot. rerum cauſas enumerat haſce quatuor, naturam, neceſſitatem, fortunam, mentem.

18. *Clavos trabales & cuneos manu geſtans ahenâ, &c.*] Talem Antii referunt in Fortunæ templo fuiſſe picturam, quâ exhiberentur varia illa inſtrumentorum genera, clavi, cunei, unci, plumbum liquidum, &c. ſeu cruciandis reis; ſeu rebus firmandis ac ſtabiliter defigendis idonea. *Clavos trabales*, hi ferrei ſunt, ingentes & validi, quibus trabes figuntur ; unde proverb. *trabali clavo figere*, pro, *firmiter ſtabilire.* Cic. 7. in Verrem, n. 32. Eraſm. Chiliad. *Herculanus nodus.* & noſter cit. lib. 3. Od. 24. *clavos adamantinos*, eodem ſenſu, *figi à neceſſitate*, ait. Item pali ſunt lignei præacuti, quibus olim & modò apud immanem Turcam homines tranſadacti perimuntur. Ammian. Marcell. lib. 16 *trabalibus telis capita diſciſſa quorumdam*, nimirùm ut ait paulò antè, *cum flexis enſibus, feriendi non ſuppeterent inſtrumenta, ipſis barbaris tela eorum vitalibus immergebat.* Itaque trabalia illa tela, ſtipites erant acuti per ſuffixi corporis caput eminentes.

Cuneos manu geſtans ahenâ.] Stabilitatem ac firmitatem notat *manus ahena*, item *cuneus* ferreus, quo ſolebant ſtringi compedes, manicæ & pedicæ. Duobus etiam cuneis ſimul adactis aliquid magis adſtringitur. Unde Plaut. Stich. Scen. 9. *vel inter cuneos ferreos*, ſcilicet in arcto paraſitus ait accumbere ſe poſſe. Cuneis præterea res finduntur ac ſcinduntur : his etiam rei velut clavis affiguntur cruci. Sic apud Cicer. Tuſcul. 2. Prometheus à Vulcano ſe affixum Caucaſo queritur.

Mulcibri aſtruit manus
Hos ille cuneos fabricâ crudeli inſerens,
Perrupit artus, &c.

Clavi nimirùm ad crucem ligneam, cu-

Uncus abeſt, liquidumque plumbum.
  Te ſpes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat:
Utcunque mutatâ potentes
Veſte domos inimica linquis.
  At vulgus infidum, & meretrix retrò
Perjura cedit: diffugiunt cadis
Cum fæce ſiccatis amici,
Ferre jugum pariter doloſi.

INTERPRETATIO.

etiam uncus, & liquefactum plumbum. Te reveretur ſpes, & fides infrequens, candido panno cooperta: neque recuſat tibi *adhærere, quandocunque mutato pallio ades magnatum adverſa deſerit: plebs autem inſtabilis, & meretrix perfida contrà fugit: amici* quoque *jugum ſimul portare fraudantes abſcedunt, poſt exhauſta ad fæcem* uſque *dolia.*

ANNOTATIONES.

nei ad lapideam; inquit Theodor. Marcilius.

20. Uncus.] Seu quo rei trahebantur ad ſcalas Gemonias; ſeu quo annecti ac teneri firmiter aliquid ſolet.

Liquidumque plumbum.] Hoc notum eſt & affuſo cruciatos aliquando reos; & ferreas manus, uncos, cuneos, arctiùs alligari, tenaciuſque adhærere. Arnob. 6. contra Gentes: *Quid miſerius aut infelicius his eſſe poterit, quàm ſi eos in baſibus ita unci retinent, & plumbeæ unctiones?*

21. Te ſpes, &c.] Hæc ſolet afflictos ſuſtentare, & ſolari adverſis preſſos. Hi enim ſperantes meliora, Fortunamque rotæ converſione benigniorem fore, præſentes ærumnas æquiori ferunt animo.

Et albo rara fides colit velata panno.] Licet enim rari ſint in adverſis amici, aliqui tamen reperiuntur interdum fideles uſquequaque. Sic *fides colit* Fortunam, *nec* adverſanti refragantique ſe *comitem negat.* Et ob hoc fortè dicitur *albo velata panno*; id eſt, ſimplex, ſincera, non fallax: vel quod albo velabant panno caput, qui fidei ſacrificabant. Alii locum hunc interpretantur de Candidatis, adeptâ dignitate parùm curantibus ea perſolvere quæ tum maximè promiſerant, cùm magiſtratum ambirent. Quod mihi quidem longè petitum videtur. Tuum eſto judicium, lector ſagax & erudite.

Virgil. Æneid. 1. v. 296.

Cana fides.

Quo tamen loco ſignificare videtur antiquam fidem.

22. Nec comitem abnegat, utcunque mutata, &c.] Id eſt, non deſerit fides amicos, etiam cùm ab eis recedit Fortuna, *mutatâ* cum veſtibus mente; quando miſeros reddit eos, qui beati erant; & facta jam *inimica linquit domos potentium*, & aliò migrat.

25. At vulgus infidum, & meretrix, &c.] Veri quidem amici in adverſis perinde ac in ſecundis manent fidi, & juvare perſeverant. At hæc paucorum virtus eſt. Alii enim è multis & è vulgo, amicum fovent quandiu felix eſt: reflante verò Fortunâ protinus avolant. In primis autem meretrix datæ fidei immemor abſcedit, & quanquam utriuſque ſtatûs calamitoſi nimirùm & fortunati *jugum ferre pariter* ſpoponderant, *doloſi* tandem apparent. Nam *diffugiunt ſiccatis cum fæce cadis*, ubi quæſtûs nulla ſpes ampliùs; atque ut eſt in proverb. *fervet olla, vivit amicitia.* Et Ovid. de Pont. 2. *Vulgus amicitias utilitate probat.* Eccleſiaſtici cap. 6. *eſt amicus ſocius menſæ; & non permanebit in die neceſſitatis.*

Serves iturum Cæſarem in ultimos
Orbis Britannos, & juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus Oceanoque Rubro.
Eheu, cicatricum & ſceleris pudet,
Fratrumque. Quid nos dura refugimus
Ætas? Quid intactum nefaſti
Liquimus? Unde manus juventus
Metu Deorum continuit? Quibus

INTERPRETATIO.

O Fortuna, *incolumem præſta Cæſarem proficiſci meditantem adverſus ultimos terræ Britannos* : ſerves etiam *novum agmen adoleſcentium, formidabile* quidem *orientalibus regionibus, ac mari Erythræo. Heu pudet vulnerum criminiſque, & fratrum* à fratribus interfectorum. *Ecquid exhorruimus nos homines ſævi? quid impii dimiſimus non violatum? à quo manum cohibuerunt adoleſcentes* ob *reverentiam numinum? Quæ*

ANNOTATIONES.

29. *Serves iturum Cæſarem, &c.*] Antii fortaſſe tum diverſantem Antiati Fortunæ commendat, tumque, ut videtur, illic meditantem eam *in Britannos* expeditionem, de quâ Dio lib. 53. *Ultimos orbis.* Virgil. Eclog.

Et penitus toto diviſos orbe Britannos. Vide infrà, lib. 3. Od. 4. v. 33.

30. *Et juvenum recens examen, &c.*] Appoſitè Marcilius obſervat duplicem hic ac diverſum Auguſti conſulatu belli apparatum notari: alterum in Britanniam (Majorem nempè, ſive Angliam) ductu & auſpiciis ipſius Auguſti: alterum in Arabiam felicem ductu Ælii Galli: ex Dione cit. lib. 53. Plin. lib. 6. cap. 28. &c. Strabon. lib. 2. & 16. &c. Senſus eſt: conſcriptum in illâ priori expeditione *juvenum examen*, ſeu *novum exercitum*, ob Romani famam nominis jam tum *Eois timendum partibus*, ac paulò pòſt terrorem illaturum eſſe, Parthis, Medis, Perſis; *Oceanoque Rubro*, Arabibus nimirùm illi proximis. Nam *ipſa peninſula Arabia inter duo maria Rubrum Perſicumque procurrit*: ex Plin. mox cit. Ergo perperam alii interpretantur Oceanum Britanniæ majori vicinum occidentis Solis rubeſcentem radiis: accipe verò ſinum Arabicum, ſeu ipſum mare Rubrum, quod Græci Erythræum vocant, quoniam ἐρυθρὸς vel ἐρυθραῖος rubrum ſignificat, ſcilicet ob terram rubram ſive miniatam aquæ ſubſtratam, vel ab imminentibus ejuſdem coloris montibus; unde Sole affulgente ſpecies rubra præbetur mari. Aliis ab Erythræo rege factum nomen placet. Euſtath. in Perieg. Dionyſ.

33. *Eheu cicatricum & ſceleris pudet.*] Inhoneſta quippe ſunt vulnera in bellis civilibus accepta: & quicquid adverſùs cives perpetratur, flagitioſum eſt ac pudendum. *Pudet* igitur & *fratrum*, in contrariis, ut fit, militantium partibus, atque ita ſæpiùs à conſanguineis trucidatorum.

34. *Quid nos dura refugimus ætas? &c.*] Nos hac ætate ferreâ odiiſque plusquàm civilibus infeſtâ viventes, armaque in propinquorum corpora immaniter exacuentes, quid mali ac ſceleſti patrare detrectavimus! quid infandi non attentavimus?

35. *Nefaſti.*] Execrandi, conſcelerati, nefarii. Cic. 2. de Legib. n. 21. *Quæ augur injuſta, nefaſta, vitioſa, diráve dixerit, irrita infectaque ſunto.*

36. *Unde manus juventus metu Deorum continuit? &c.*] Legunt alii *manum.* Quos religio cohibuit ab audendo ſcelere, à violandis ſacris, à templis atque aris violandis, impiéque diruendis.

Pepercit aris? O utinam novâ
Incude diffingas retuſum in
Meſſagetas Arabaſque ferrum.

INTERPRETATIO.

non altaria polluerunt? O Fortuna *hebetates* malè noſtros *enſes utinam novâ incude fabrices contra Maſſagetas & Arabas*, benè.

ANNOTATIONES.

38. O *utinam novâ incude diffingas retuſum, &c.*] Quidam legunt *diſtringas*, &, *recuſum*. Senſus eſt: ô Fortuna, finge de novo & fabrica nobis gladios, glorioſè quidem in hoſtes Imperii Romani ſtringendos: nam illi priùs à nobis malè *retuſi* ſunt adversùs fratres, cives, propinquos: civiles diſcordias extingue ſemper funeſtas, ut externa duntaxat bella deinceps moliamur ſignaque Romana cum decore & gloriâ inferamus in *Maſſagetas* Scythiæ populos, ubi nunc pars Auſtralis Tartariæ; aliis autem, Paludem Mæoticam incolentes; quaſi *graves Getas* appellatos: *maſſa* enim Scythicâ linguâ, grave ſignificat, ex Iſidoro Origin. 9. Claudian.

Maſſagetaque truces, duro gens aſpera bello.

Item in Arabes gazis ac divitiis famoſos. Arabia inter præcipuas Aſiæ partes cenſetur. Terminos habet à Septentrione Syriam, & fluvium Euphratem, ab Oriente ſinum Perſicum, ab Occidente ſinum Arabicum, ab Meridie mare Arabicum, ſive partem Indici Oceani. Portò ad rem præſentem facit quod habet Strabo lib. 7. *Eo tempore*, inquit, *Byrebiſtas Getarum tenebat Imperium, adverſus quem Cæſar inſtruxit exercitum.* Et quod Ammian. Marcellin. *Arabiam* vocat *Getarum deſertum.*

ODE XXXVI.

Fauſtum ex Hiſpaniâ reditum Numidæ gratulatur.

ET thure, & fidibus juvat
Placare, & vituli ſanguine debito,
Cuſtodes Numidæ Deos:

INTERPRETATIO.

ET *thure, & Lyricis* carminibus, & *debito cruore vituli expedit litare Numinibus ſervatoribus Numidæ, qui*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 3.

Ad Plotium, vel, ut aliis placet, Pomponium inſcribitur Ode hæc. *Numida* verò cognominari videtur ab illâ regione Africæ Libyæ interiori & Mauritaniæ finitima, in quâ militaverat.

1. *Et thure & fidibus juvat. &c.*] Æquum eſt ſacrum Diis facere, adhibitis, ex more veteri, thure, & muſicâ, vitulumque mactare Diis, ex voto pro felici reditu facto ab amico noſtro Numida.

3. *Cuſtodes.*] Caſtorem & Pollucem

Qui nunc Heſperiâ ſoſpes ab ultimâ
Caris multa ſodalibus,
Nulli plura tamen dividit oſcula,
Quàm dulci Lamiæ; memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæque ſimul togæ.
Creſſâ ne careat pulcra dies notâ:

Interpretatio.

jam incolumis ab extremâ rediens *Hiſpaniâ, dilectis ſociis oſcula plurima, at nemini plura quàm ſuavi Lamiæ partitur, recordatus adoleſcentiæ non alio ductore tranſactæ, & mutatæ pariter togæ. Ne læta dies ſignum deſit Cretenſe:*

Annotationes.

navigationis, vel Mercurium peregrinationis præſides. Unde hic ſub nomine ἀΐδις colebatur, teſte Heſychio.

4. *Qui nunc Heſperiâ ſoſpes ab ultimâ.*] Qui ſalvus rediit à bello Cantabrico. In eâ Hiſpaniæ regione Oceano Septentrionali proximâ ab Auguſti ducibus geſtum eſt non ſemel nec valdè feliciter bellum. Quo magis mirum, inde ſoſpitem Numidam rediiſſe *Heſperiâ ab ultimâ*. Quod addit, *ultimâ*, Hiſpaniam clarè deſignat: aliàs enim Italia quoque Heſperia dicitur; ut ſuprà notavi ad Od. 28. v. 26. Vide ibi annot. Strabo lib. 2. Hiſpani ad Occidentem vergunt maximè, *μάλιϛα ἑσπέριοι*, inquit.

6. *Dividit oſcula.*] Quotidiana quidem obviis familiaribus dabantur: at præcipuè vel proficiſcentibus, vel è peregrinatione redeuntibus. Cic. lib. 16. Epiſt. ult. ita ſcribit Tironi ſuo: *oculos tuos, etiamſi te veniens in medio foro videro, diſſuaviabor.* Sueton. Tiber. cap. 10. *paucos in digreſſu oſculatus.* Et cap. 34. *quotidiana oſcula prohibuit edicto.* Neron. cap. 37. *Certè neque adveniens neque proficiſcens quemquam oſculo impertivit, ac ne reſalutatione quidem.* Sic & ſacræ litteræ: *ſalutate invicem in oſculo ſancto.* D. Paul. Rom. cap. & art. ult. 1. ad Cor. cap. ult. D. Petr. 1. Epiſt. cap. & art. pariter ult.

7. *Lamia.*] De Ælio Lamia, ſuprà, Od. 26.

Memor actæ non alio rege puertiæ, &c.] Magnam animorum conjunctionem gignere hæc ſolent. Lamia & Numida eodem pædagogo ſeu rectore uſi, pueritiam ſimul exegerant; prætextam quoque deponentes pariter circa annum 17. togam virilem unà ſumpſerant, tum ex more, *tandem cuſtode remoto*; ut ait noſter ad Piſones, Epiſt. Sunt qui *puertiæ regem* interpretentur patronum potentem: Sed quid hoc ad pueros? Alii creatum ſorte regem inter pueros colludentes in βασιλίνδα, de quâ Plato in Theæteto, Jul. Pollux lib. 9. cap. de convivalibus ludis, & nos poſteà Epiſt. 1. ad v. 59. ubi,

At pueri ludentes, rex eris, aiunt, &c.

Meliùs certè alii intelligunt magiſtrum, ſive inſpectorem & curatorem, qui duobus aut pluribus pueris nobilibus inſtituendis præficiebatur: *παιδῶναξ*, quaſi *παίδων ἄναξ*.

8. *Puertiæ*] Syncope. Sic *lamna* pro *lamina*. Sic *porgite* pro *porrigite*: Virgil. Æneid. 8. v. 274. *ſurpite* pro *ſurripite*: infrà, lib. 2. Sat. 3. & l. 4. Od. 13. *porgam* pro *porrigam*, teſte Feſto; & Sil. lib. 9.

10. *Creſſâ ne careat, &c.*] Dies iſta, quâ redditus mihi es, notetur læto ſigno, vel cretâ, albo nempè lapillo ſeu Cretenſi; ex more apud Thracas inſtituto, lætas dies ac felices candido notandi calculo. Plin. lib. 7. cap. 40. hinc legendum quidam putarunt, *Threſſâ*; ſed malè, ut notavi ad Perſ. Sat. 2.

Neu

Neu promptæ modus amphoræ,
 Neu morem in Saliûm ſit requies pedum:
Neu multi Damalis meri
 Baſſum Threïciâ vincat amyſtide:
Neu deſint epulis roſæ,
 Neu vivax apium, neu breve lilium.

INTERPRETATIO.

neve prolato cado parcatur; neque ſit pedum ceſſatio ad ritum Saliorum. Neve Damalis plurimi vini bibax certet cum Baſſo poculis Thracibus: neve convivium roſis careat, nec apio conſtanti, nec fugaci lilio.

ANNOTATIONES.

v. 1. Nec enim de conſuetudine Thracum hic agitur, ſed de Cretenſi notâ felicitatis indice, candidâ nimirùm. Sic poſteà Sat. 3. lib. 2. v. 246.

Cretâ an carbone notandum?

Et Perſ. Sat. 5. v. 108.

Illa prius cretâ, mox hæc carbone notaſti.

11. *Neu prompta modus amphora.*] Ad plenæ ſignificationem lætitiæ, largè bibendum ait; ſimul & veterum tangit morem, quo amicos vel proficiſcentes, vel è peregrinatione revertentes convivio excipiebant. Quæ quidem epulæ dicebantur viaticæ, & adventitiæ.

12. *Neu morem in Salium ſit requies pedum.*] Nec omittantur tripudia & ſaltationes iis ſimiles, quas exercent Salii Martis Sacerdotes à Numa Pompilio inſtituti, numero duodecim, è Patricio genere: à Tullo deinde Hoſtilio duplicati. Hi æneâ galeâ, baltheo, ac thorace armati, per urbem incedebant, gradu compoſito, atque ad tibiæ modulos ſubſilientes: unde nomen. Sacra illa cœnis quoque ſumptuoſis, cantibus & ſymphoniâ opiparè celebrabant; Vide plura apud Liv. lib. 1. cap. 20. Jul. Poll. lib. 4. cap. 14. maximè verò Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 26. &c. Dionyſ. Halicarn. lib. 2. ſic habet: *hi autem Salii omnes ſaltatores ſunt, & laudatores armatorum Deorum, &c.* Varro 4. de Ling. Lat. ſic habet: *Salii à ſaltando, quod facere in comitio quotannis in ſacris ſolent & debent.*

13. *Neu multi Damalis meri Baſſum, &c.*] Ad convivium amica Numidæ Damalis invitata cum novo ſic amatore conſueſcat, ut relictâ veteris amici familiaritate, Baſſi videlicet, non ampliùs cum eo certet bibacitate vinoſa quidem mulier.

Multi meri.] Tull. lib. 9. Epiſt. ult. *non multi cibi hoſpitem accipies, ſed multi joci.* Alii ſic interprotantur: Baſſus & Damalis certent poculis, nec in pergræcatione huic ille cedat.

14. *Baſſum.*] Is fortè eſt Iambicus ille Poëta ad quem eſt Propertii Eleg. 4. lib. 1. & Eleg. 10. lib. 4. Triſt. Ovidii. Ubi malè, *Battus* legitur; Baſſus enim vocatur apud antiquiores vitæ Ovidii ſcriptores, teſtis Scaliger.

Threiciâ amyſtide.] Vel poculo valdè capaci; vel bibendi genere apud Thracas & Scythas uſitato ἀπνευστὶ, ſine reſpiratione. ἀμυστὶ, hiante & patente ore & rictu: unde ἀμυστίζειν dicitur is qui ſic vinum ingurgitat, largo hauſtu, ductim, confertim & confeſtim; non autem ſorbillando, vel lento ductu. Vide Plutarch. Sympoſ. Cœl. lib. 4. cap. 26. & lib. 15. cap. 6. Turneb. lib. 18. cap. 27.

15. *Neu deſint epulis roſæ.*] Ad corollas nempè texendas ex epulantium more veterum, tum ad delicias, tum ebrietatis coërcendæ causâ, ut notavi jam alibi, & mox dicam Ode 38.

16. *Neu vivax apium.*] Diu virens, quodque ἀείζωον propterea dicitur, ac inter coronarios flores cenſetur apud Athen. lib. 15. Vide lib. 2. Od. 7. v. 24.

Neu breve lilium.] Brevi durans.

Omnes in Damalim putres
  Deponent oculos : nec Damalis novo
Divelletur adultero ,
  Laſcivis hederis ambitioſior.

INTERPRETATIO.

In Damalin cuncti defigent aſpectus laſcivos : at Damalis ab novo non abſtrahetur amatore , ederis hærentibus tenacior.

ANNOTATIONES.

17. *Omnes in Damalin putres deponent oculos.*] Omnes in Damalin oculos amore languentes defigent, condent, ac veluti ſepelient. At illa contemptis amatoribus cæteris quidem omnibus, uni ſe addicet Numidæ.

Putres.] Laſcivos , libidine fractos, Perſ. Sat. 5. v. 58.

Ille in Venerem eſt putris.

Deponent.] Timentium & languentium oculi dejecti ac depoſiti : contrà ſecurorum elati & recti. Propert. lib. 1. Eleg. 1.

Tum mihi conſtantis dejecit lumina faſtus.

Et caput impoſitis preſſit amor pedibus.

18. *Nec Damalis novo divelletur , &c.*] Damalis in amore conſtans & fida non recedet ab unius Numidæ complexu, ei tenacids adhærens, quàm edera muro vel arbori.

ODE XXXVII.

Sodales hortatur ad lætandum , extinctâ Cleopatrâ.

NUNC eſt bibendum, nunc pede libero

INTERPRETATIO.

JAM compotandum eſt , ô ſocii ; jam plantâ levi terra percutienda eſt *; jam*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9.

1. *Nunc eſt bibendum , &c.*] Poſt inſignem illam ad Actium Auguſti victoriam, ſuperatumque Antonium cum ſuâ Cleopatrâ , quæ Romanis dominari ſtultè appetebat ; liberè jam tripudiandum, hilariter epulandum eſt. De his Flor. lib. 4. cap. 11. Liv. lib. 132. & 133. Plutarch. in vitâ Antonii. Sueton. Oroſ. &c. Scilicet Imperio Romano Triumviris partito , Auguſti ſorori Octaviæ, quam duxerat uxorem , repudio remiſſo, Cleopatræ ſe amoribus immerſit Antonius. Hinc iratus Cæſar bellum ei molitus , in Epirum copias tranſportavit, navalique prælio ad Actium Epiri promontorium commiſſo, Antonium & Cleopatram tam glorioſè vicit , ut victos ad fugam, indeque ad ultimam rerum ac ipſius vitæ deſperationem adegerit. Ob res tam præclarè geſtas, ſupplicationes etiam , ut videtur , ad pulvinaria Deorum inſtitutas, indictaque lectiſternia , gratulatur Auguſto Romaniſque Horatius hac Ode, ut & Epod. 9. vide ibi.

Pulſanda tellus: nunc Saliaribus
Ornare pulvinar Deorum
Tempus erat dapibus, ſodales.
Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis avitis; dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus & Imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium

INTERPRETATIO.

tempus adeſt epulis Saliaribus decorare Numinum lectos. Non licebat anteà Cæcubum vinum *proferre è cellis vetuſtis, dum Capitolio everſionem, & exitiam Imperio* Romano *moliebatur Regina inſaniens cum turmâ fœdâ hominum lue*

ANNOTATIONES.

2. *Nunc Saliaribus ornare pulvinar Deorum, &c.*] *Tempus erat:* vel enallage; pro, *tempus eſt:* vel, deſtinatum fatis hoc erat tempus, ad gratias Diis agendas, noſtramque lætitiam exhibendam, tum lectos ac pulvinos in templis numinibus ſternendo, tum opiparas celebrando cœnas & epulas, quales Saliis conſuetæ & ſolennes, ut locum dederint proverbio: *Saliares cœnæ*. id eſt, ſumptuoſæ. Vide ſuprà Annot. Od. 36. ad vocem *Salium.* Turneb. lib. 7. cap. 17. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 27. Tit. Liv. paſſim de lectiſterniis, quorum ſuperſtitionem inſectatur Arnob. lib. 7. contra gentes, his verbis: *Lectiſternium Cereris erit Idibus proximis. Habent enim Dii lectos, atque ut ſtratis poſſint mollioribus incubare, pulvinorum tollitur atque excitatur impreſſio.*

5. *Antehac nefas depromere, &c.*] Laborante civilibus diſcordiis anteà Republicâ, & feminâ jugum Romanis intentante, lætari non licebat, nec è cellis promere vina generoſa, quale Cæcubum è Campaniæ fertilibus agris, propè Fundos & Amyclas urbes. Martial. lib. 13. Epigr. 115.

Cæcuba fundanis generoſa coquuntur
Amyclis.

6. *Dum Capitolio Regina, &c.*] Dum Romano Imperio cladem moliretur Cleopatra Ægypti Regina, furioſâ ambitione acta, ſolitis cubiculariis ſtipata, eunuchis nimirùm, omnia ſibi ſpondens, atque ob aſpirantem fortunam animo impotenter elata.

7. *Regina dementes ruinas funus & Imperio parabat, &c.*] Rectè obſervant docti Interpretes, mentionem hîc Antonii fieri nullam, ſed Cleopatræ duntaxat; tum quòd è civili bello nulla triumphi manet gloria; tum quia vulgò dicebatur mulier Ægyptia Romanum affectare Imperium. Flor. lib. 4. cap. 11. ita ſcribit: *Furor Antonii quatenus ambitu non interiret, luxu & libidine extinctus eſt. Quippe poſt Parthos, cum exoſus arma in otio ageret, captus amore Cleopatræ quaſi bene geſtis rebus in regio ſe ſinu reficiebat. Hæc mulier Ægyptia ab ebrio Imperatore pretium libidinum Romanum Imperium petit; & promiſit Antonius: quaſi facilior eſſet Parthis Romanus. Igitur dominationem parare, nec tacite; ſed patriæ, nominis, togæ, faſcium oblitus, totus in monſtrum illud ut mente ita animo quoque & cultu deſciverat, &c.*

9. *Contaminato.*] Ex Donato, *contaminare* eſt rem rei ſic miſcere, ut corrumpatur utraque, neutra permaneat: quod quidem ſpadonibus competit. Nam ex Greg. Nazianz. in Epitaph. Baſilii Magni, inter mulieres viri eſſe videntur, inter viros autem ſunt mulieres, ad obſcœna verò quælibet paratiſſimi. Hinc ſequitur, *cum grege turpium morbo.* Quidam legunt *congreg.* Porrò *contaminatis turpeſque morbo*, ſeu ob emaſculationem, ſeu ob cinædicam fœditatem. Juvenal. Sat. 2.

Hiſpo ſubit juvenes: & morbo pallet
utroque.

Morbo virorum; quidlibet impotens
Sperare, fortunáque dulci
Ebria. Sed minuit furorem
Vix una ſoſpes navis ab ignibus;
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Cæſar, ab Italiâ volantem
Remis adurgens; accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Æmoniæ; daret ut catenis

Interpretatio.

inquinatorum, nihil non ſibi *temerè promittens, fortunâ favente dementata. Verum faſtum* ejus *imminuit unica navicula vix ab incendio ſalva: & animum Mareotico furentem ad veros metus compulit Auguſtus, quando fugientem ab Italiâ perſecutus eſt remigatione, (tanquam accipiter teneras columbas, aut leporem velox inſecutor per agros Æmoniæ nivoſa) ut in vincula*

Annotationes.

10. *Quidlibet impotens ſperare.*] Sunt qui interpretentur, valdè potens; ſed alii meliùs; impar & impotens ambitionem fræenare, quidlibet temerè ſperabat. Sic enim qui ſe continere ab illicitis nequit, ſui dicitur non compos, & animi impotens; quoniam affectus, motus, cupiditates non valet coërcere, imò ab iis victus, huc illuc ut ſervus trahitur.

12. *Sed minuit furorem vix una, &c.*] Benè ſcripſit quidam: *fortuna vitrea eſt; cum ſplendet, frangitur.* Itaque ſpes inſanas, ſuperbos faſtus, & arrogantes animos tandem Cleopatra fregit, quando è claſſe tam numeroſâ, vix ab incendio Romanorum navim unam eripuit, quâ fugeret. Subtiliter hîc à nonnullis intelligitur Auguſtus, qui fuerit unus ſoſpes ab impuris illis Cleopatræ ardoribus, quibus deflagrarant Julius quidem Cæſar primùm, ac ſubinde Antonius. Flor. cit. *Prima dux fugæ Regina, cum aureâ puppe, veloque purpureo ſe in altum dedit: mox ſecutus Antonius: ſed inſtare veſtigiis Cæſar, &c. . . . . prope manu tenebatur. Prior ferrum occupavit Antonius. Regina ad pedes Cæſaris provoluta tentavit oculos Ducis fruſtrà. Nam pulcritudo intra pudicitiam Principis fuit.*

14. *Lymphatam Mareotico redegit, &c.*] Vel exquiſito vino ex illâ Ægypti regione, Mareotidi paludi vicinâ, apud Alexandriam; quod laudant Columella, Athenæus, Strabo, &c. & meminit Virgilius Georgic. 2.

Sunt Thaſiæ vites, ſunt & Mareotides albæ.

Eo nempè, cùm ſuo Antonio frequenter epulata, animum exhilarabat. Vel, regni *Mareotici*, id eſt, Ægyptii opibus nimiùm confiſa, indeque velut cæco animi impetu abrepta ad quandam inſaniam, cùm jam ſibi arrogat aliena, de propriis laboravit, ſibique timuit, ne hoſtium præda fieret: quod reverà contigit.

16. *Ab Italiâ volantem remis adurgens, &c.*] Addente alas timore fugiebat celeriter Cleopatra: ſed inſtitit Auguſtus (teſte Floro cit.) navibus Liburnis, quæ velociſſimæ ſunt, ut poſteà dicetur: hinc accipitri citoque venatori comparatur. *Ab Italiâ.* Porrò illa abhorrebat, eò timens abduci ad hoſtilis triumphi pompam ſuo dedecore exornandam.

20. *Æmoniæ.*] Vel Thraciæ; ſic dictæ ab Hæmo, ſeu Æmone nivoſo monte; vel potiùs, Theſſalicæ regionis Macedo-

Fatale monſtrum: quæ generoſiùs
Perire quærens, nec muliebriter
Expavit enſem, nec latentes
Claſſe citâ reparavit oras.
Auſa & jacentem viſere regiam
Vultu ſereno fortis, & aſperas

Interpretatio.

conjiceret funeſtum portentum. Illa verò *ſtrenuè mori volens, haud gladium exhorruit more femineo, nec reconditas celeri navigio terras requiſivit.* Sed *fronte latâ deſperatum etiam regnum adire non verita eſt; & conſtans ſævas aſ-*

Annotationes.

nibus proximæ ab Æmone Deucalionis filio nuncupatæ.

Daret ut catenis fatale monſtrum.] Ut captivam aveheret Cleopatram Reipublicæ Romanæ fatalem & exitioſam; vel ſuæ gloriæ ac triumpho fatis reſervatam. Addunt alii, theſauris ejus potiundi ſpem, inſequendi cauſam fuiſſe.

21. *Quæ generoſius perire quærens, &c.*] Haud muliebrem animum ſed virilem potiùs gerens in corpore mulìebri, nequaquam more feminarum enſis aciem expavit. Nimirùm cùm Auguſtus Alexandriam, obſeſſoſque ibi Antonium & Cleopatram redegiſſet in ſuam poteſtatem; ſe quidem interemit Antonius: arripuit & Cleopatra gladium, quo ſibi mortem inferret: ſed prohibita eſt à Proculeio intra ſepulcrorum clauſtra miſſo à Cæſare, qui vivam ſervare ad ſui triumphi decus exoptabat. Plutarch. in vitâ Antonii. Tit. Livius lib. 133. cit.

23. *Nec latentes claſſe citâ reparavit oras.*] Nec in remotas Ægypti regiones clam aufugit, aut uſquam latere voluit, ſed Alexandriam recto curſu contendit.

Latentes.] Cic. Agrar. 2. n. 43. *quid Alexandria, cunctaque Ægyptus? ut occulte latet, ut recondita eſt?* Suum tamen poſteà damnavit errorem: intellexitque ſatius futurum fuiſſe cedere tempori, & in tutum aliquem locum ſe recipere, dum bellum repararet; conſpirante præſertim in ejus auxilium totâ Ægypto. Vide Virgil. Æneid. 8. v. 707. & ſeq. & Servium in eum locum. Vide & Plutarch. Dionemque, tentatam ab eâ fugam per ſinum Arabicum, contra narrantes.

25. *Auſa & jacentem viſere regiam, &c.*] Deſperatum licet regnum ingreſſa nihil de ſuperbiâ remiſit: *vultu ſereno* regiam adit, ibique in omni luxu verſatur, teſte Plutarcho.

26. *Fortis & aſperas tractare ſerpentes.*] Cùm in victoris poteſtate eſſet, morique conſtituiſſet, ſecretum mortis genus tentavit. Flor. cit. *Cleopatra*, inquit, *non jam de vitâ, quæ offerebatur, ſed de parte regni laborabat. Quod ubi deſperavit à Principe, ſervarique ſe triumpho vidit; incautiorem nacta cuſtodiam, in Mauſoleum ſe (ſepulcra regum ſic vocant) recepit: ubi maximos, ut ſolebat, induta cultus, in differto odoribus ſolio, juxta ſuum ſe collocavit Antonium, admotiſque ad venas ſerpentibus, quaſi ſomno ſoluta.* Similiter Plutarchus refert: omnium genera venenorum in damnatis expertam: anxiam autem fuiſſe, quod quæ citò extinguerent, crearent dolorem: quæ verò ſine dolore eſſent, celeritate carerent: tandem verò deprehendiſſe aſpidis morſum & citò & ſine dolore enecare, gravato ex ſomno capite, & leni ſudore per vultum diffuſo. Cæterum nemini compertum eſt quo mortis genere Cleopatra obierit: puncturas tantùm in brachio conſtat exiguas apparuiſſe. Hinc Auguſtus ejus ſimulacrum in triumpho duxit, admorſo aſpidibus brachio. De quo Propert. lib. 3. Eleg. 10.

Brachia ſpectavi ſacris admorſa colubris,
Et trahere occultum membra ſoporis iter.

Tractare ſerpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum;
Deliberatâ morte ferocior:
Sævis Liburnis ſcilicet invidens
Privata deduci ſuperbo
Non humilis mulier triumpho.

INTERPRETATIO.

pides attrectavit, ut nigrum virus corpore hauriret, morte conſtitutâ audacior. Nempe femina haud ignobilis ad magnificum Auguſti triumphum Liburnis ferocibus velut privata devehi abhorrebat.

ANNOTATIONES.

29. *Deliberatâ morte ferocior.*] Eò ferocior, quod mori quo quo modo ſtatuerat. Adverte pluribus extolli Cleopatræ generoſitatem ſupra muliebrem ſexum, ut hinc victori accedat & creſcat gloria. Aliàs enim habere locum potuiſſet, quod ſcribit Virgil. Æneid. 4.

Egregiam vero laudem . . . . .
Si femina victa eſt.

30. *Sævis Liburnis.*] Non parùm juverant Auguſtum in reportandâ navali victoriâ Liburni Illyrii populi, Liburnæque naves celeritate inſignes. Ex quo patet non cymbas quaſdam aut naviculas bello ineptas fuiſſe, ut putarunt quidam: Suidas certè roſtratas & conſtratas extitiſſe tradit, aliâ tamen quàm triremes formâ: Vide Veget. lib. 4. de re milit. Appian. lib. 4. &c.

Sævis.] Si quidem Romam deportaſſent vivam ad hoſtis triumphum.

Scilicet invidens privata deduci ſuperbo non humilis mulier triumpho.] Dio cit. lib. 51. ita ſcribit: *tantas inter calamitates regni memoriam retinebat, ut mallet nomine & ornamentis ejus retentis mori, quàm privata, vitâ frui.* Nihil itaque magis Cleopatra formidabat, quam triumphari, invidens Auguſto illum quem tantopere anhelabat, honorem, victam & vinctam ſcilicet Reginam per urbem Italiamque circumducendi in ſuo triumpho. Hinc aiunt, cùm capta ab Auguſto clementiùs de induſtriâ tractaretur, quâ verò mente & conſilio ſatis intelligeret, dicere ſolitam: *non triumphabor.*

ODE XXXVIII.

Parvo gaudere ſe in conviviis apparatu.

PERSICOS odi, puer, apparatus.
Diſplicent nexæ philyrâ coronæ:

INTERPRETATIO.

O Famule, averſor Perſarum ſumptus. Non placent corollæ philyrâ colligatæ:

ANNOTATIONES

Metrum idem quod Od. 2.

1. *Perſicos odi, puer, apparatus.*]. Perſarum luxus paſſim famoſus ex Herodoto, Xenophonte, Plinio, Athenæo. Illi nempè vaſa pretioſa in conviviisj, lectos etiam diſcubitorios aureos & gemmeos requirebant. Patet ex Herodot. lib. 9 unguenta & odores amabant. Teſtis Plin. lib. 13. cap. 1. obſonia exquiſita, tibicines, miniſtros ſuccinctos adhibebant. Ex Plutarch. novæ alicujus voluptatis inventoribus præmia dabant. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1. Cœl. Rhodig. lib. 8. cap. 2. &c. *Perſa & Medi omnium hominum maximè voluptatem ac delicias colere:* & paulò pòſt; *omnium primi luxu celebres fuiſſe Perſæ*, referuntur ab Athen. lib. 12. cap. 1. & lib. 4. cap. 10. ex Theophraſto; *Perſarum Reges luxu effœminati ingentem pecuniæ ſummam per præconem iis pollicentur, qui novum voluptatis genus excogitarint.* Item ex Heraclide Cumano, *qui cœnanti Regi Perſarum miniſtrant, loti omnes, pulcris induti veſtibus aſſiſtunt, ac diei parte dimidiâ circa cœnæ apparatum occupantur.* Denique ex Xenophonte in Ageſilao, ſub finem; *apud Perſas ſunt qui totum orbem circumeant quæritantes quod Regi ſit potu gratiſſimum; alii ſolerter inquirunt quid libenter edat, ubi & quomodo ſuaviter dormiat. Neque eſt facile dictu, quàm anxiè talia procurent.*

22. *Diſplicent nexæ philyrâ coronæ.*] Coronatos epulari veteres aſſuetos conſtat: ſed & luxum in texendis arte & labore corollis iſtis fuiſſe non minùs certum eſt. Ait verò Horatius odiſſe ſe ſumptuoſas ac operoſas has etiam coronas, quæ vel texerentur è floribus ac foliis inventu difficilibus; vel necterentur magno labore & apparatu.

Philyra.] Tenui membranâ, quæ corticem inter & lignum tiliæ arboris ſuccreſcit. Hac utebantur tum ad nectendos flores, tum ad lemniſcos appendendos. Plin. lib. 16. cap. 14. *inter corticem & lignum tenues tunicæ multiplici membranâ, è quibus vincula tiliæ vocantur: tenuiſſimæ earum philyræ, coronarum lemniſcis celebres, antiquorum honore.* & lib. 21. cap. 3. *Craſſus dives primus argento auroque folia imitatus, ludis ſuis coronas dedit. Acceſſerunt & lemniſci, quos adjici ipſarum coronarum honos erat . . . Claudius Pulcher bracteas etiam philyræ dedit.* Angel. Politian. Miſcell. cap. 72. ita ſcribit: *philyræ uſus percelebris olim in texendis coronis: è philyris etiam fiebant lemniſci, id eſt, faſciolæ è coronis pendula.*

Corona.] Hæ fiebant è frondibus ac floribus hederæ, roſæ, violæ, lauri, lilii, narciſſi, myrti, &c. hiſque diſcuti ebrietatem, & capitis dolores credebant, ſeu conſtrigendo, ſeu refrigerando. Plutarch. Sympoſ. lib. 3. quæſt. 1. An inter potandum, coronis floreis, ac ſertis utendum ſit, multis diſputat: ait verò *hederâ crapulam reſtingui . . . . . amethyſte herbâ ſicut & gemmâ violentiam retundi . . . . vinum ſi quando caput tentaverit. florum auram*

Mitte ſectari, roſa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores,

INTERPRETATIO.

Omitte perſcrutari quibus in *regionibus durent roſæ ſerotinæ. In primis ſtudeo,* *ne quidquam laborioſè adhibeas* ad *myr-*

ANNOTATIONES.

auxiliari, & munire adverſus crapulam; eo quod flores calidi leniter ſpiramenta laxantes ſpiraculum vino præſtant: frigidi vero modicè ſtringendo repellunt inhibentque evaporationes: ceu viola, & corona ex roſis, &c. Et ex his aliiſque ibidem compluribus concludit, coronis floreis inter pocula uſos propterea veteres. Athen. lib. 3. cap. 21. jubet ex Archeſtrato, *perpetuo coronis inter cœnam caput omnifariis redimiri.* lib. verò 15. cap. 5. ex Ariſtotele & Ariſtone, affirmat: *Antiquos ob capitis gravitatem & dolorem à vini potu, vinculum temporibus adhibuiſſe, quod eam ligaturam prodeſſe crederent: poſteros autem, ornatûs & oblectamenti gratiâ, coronas in compotationibus excogitaſſe.* Et paulò pòſt, ait: *capitis dolori florum faſciculos ac ſerta mederi ſuo compreſſu & vinculo.* Plin. lib. 21. cap. 3. jam cit. ſic habet: *Apud Græcos de coronis ſcripſere Mneſtheus & Callimachus Medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc eſt aliqua valetudinis portio; in potu atque hilaritate præcipuè, odorum vi ſurrepente fallaciter, &c.* ubi etiam refert Cleopatram per illitas veneno coronas Antonio inſidiatam. Ex illis verò quæ antè dicta ſunt, Ovidius ita canit: Faſt. 5.

Ebrius incinctis philyra conviva capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.

3. *Mitte ſectari, roſa quo, &c.*] Ne labores ad inveſtigandas roſas extra tempus: texendaſve è raris floribus coronas. Athen. cit. in conviviis roſeas coronas commendat. At eas, cùm natura negat, luxurioſè ſectantes ita corripit Seneca Epiſt. 122. an vivunt contra naturam, qui hyeme concupiſcunt roſam? Et qui aquarum fomento calentium, & calorum aptâ mutatione (vel potiùs, *imitatione*, id eſt, imitando calorem æſtivum, qui à naturâ eſt, ex Lipſio ibid.) brumâ lilium florem vernum exprimunt?

5. *Simplici myrto nihil allabores, &c.*] Nihil volo præter myrtum, itaque ne quid ultra quærere ad convivii hilaritatem ſatagas. Intelligit autem vel myrti ramum, quem olim convivæ alter alteri porrigebant, ſuam quiſque edendo cantilenam: ex Plutarcho in Sympoſ. & Victorio lib. 16. cap. 2. ubi ſic ſcribit: *qui in conviviis olim carmina cantabant, myrtum laurumque manu tenebant. laurum, qui verſus Homericos recitarent: myrtum, qui Æſchyli, Simonidis Steſichori.* Vel implexam ſimpliciter è myrti ſurculo coronam. Athen. cit. lib. 15. cap. 5. *Jam inde voluptatibus illecti homines, præter eam vim, quâ ebrietatis incommodis medetur corona è floribus, oculorum quoque & narium delectationem expetiverunt: ac tum maximè coronam myrteam, quæ aſtringit, & vini arcet exhalationes; tum etiam è roſis, quæ gravitatem capitis ſedat, & æſtuantes potione refrigerat, uſurparunt.* Et cap. 6. *Heroſtratus myrtes exiſtimpla virentes conſecravit in æde Veneris, ejuſque dicatâ imagine, ſpectatiſſimos civium ad epulum vocavit in delubrum, eorumque ſingulos coronâ donavit myrteâ, quam Naucratiten appellarunt.* Additque, nihil aliud eſſe coronam illam ab Anacreonte geſtatam, præter myrteam adjectis roſis: verumque ſe arbitrari, quod prodidit Philænides; è myrto coronam meri vapores prohibere: è roſis autem, refrigerando vim habere leniendi capitis dolores.

Sedulus

Sedulus curo: neque te miniſtrum
Dedecet myrtus, neque me ſub arctâ
Vite bibentem.

INTERPRETATIO.

tum ſolam. Neque verò tibi famulo myrtus indecora, nec mihi ſubter denſam vitem perpotanti.

ANNOTATIONES.

6. *Neque te miniſtrum dedecet myrtus.*] Tu quoque ſatis decorus & ornatus mihi videbere ſimplici myrto, cùm mihi potanti miniſtrabis. Perſæ contrà more ſuo luxurioſi pueros ſeu miniſtros in conviviis optabant ſuccinctos & lemniſcatis coronis exornatos. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 21. ait pariter; *feſtis diebus coronatos cum lemniſcis veteres epulari conſueviſſe; fercula quoque lautiora à coronatis item miniſtris afferri ſolita cum cantu & tibicine.* Athenæus autem lib. 15. cap. 10. ex Philoxeno ſic refert: *aqua lavandis manibus allata eſt: molliuſculus puellus argenteo gutto, quem tenebat affudit: deinde coronas advexit tenues è puris myrti ramis, magno labore contextas.*

7. *Neque me ſub arctâ vite bibentem.*] Mihi pariter ſufficiet myrtus ſimplex confidenti quidem & hilariter bibenti, non ut Perſæ ſub lacunari ſplendido, ſed ſub vitis umbraculo, ſub humili & arctâ vite, id eſt, ſub palmitibus & pampinis pergulâ intextis & ſuffultis: *ſous la treille.*

Q. HORATII FLACCI CARMINUM
LIBER II.

ODE I.

C. Aſinium Pollionem monet ut bella civilia deſcribere intermittat : tum laudat ejus ſcripta.

MOTUM ex Metello conſule civicum,
Belliqque cauſas, & vitia, & modos,

INTERPRETATIO.

BELLA civilia à Metelli conſulatu, & diſcordiarum origines, criminaque, &

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9. Lib. 1.

1. *Metello conſule.*] Plures hujus nominis cùm fuerint Conſules, ambigitur ſanè, de quo potiſſimùm loquatur Horatius. Verùm ex adjunctis tamen intelligendus maximè videtur Q. Metellus Celer, qui conſulatum geſſit cum L. Afranio, anno ab urbe conditâ 690. vel, ut aliis placet, 693. Sub his enim bellum exarſit Cæſarem inter & Pompeium, ut fusè narrat Florus lib. 4. cap. 2. Res itaque per annos circiter viginti, civilibus diſſidiis geſtas, hoc eſt, ab eo, quod notavi, tempore ad ſuum uſque conſulatum Pollio perſequebatur, cùm Poëta noſter ab inſtituto curſu illum revocare nitebatur hac Ode; fortè ne excitata bellorum iſtorum recordatio aſperiorem ſibi faceret Auguſtum, contra quem militarat; ut explicatur Ode 7. ſequenti. Pollionis hiſtoriam altiùs repetitam volunt alii, nempè à conſulatu Q. Metelli Numidici, qui fuit Conſul cum M. Junio Silano, ann. U. C 641. vel 644. ſecundum alios: afferuntque teſtimonium vetuſtiſſimi codicis, in quo ſic annotatum legitur: *Ex Metello*, id eſt, ex eo tempore quo Metellus fuit Conſul contra Jugurtham. Sed quæ fides? Certè negotium mihi faceſſit majus eorum ſententia qui Torrentio Duce, intelligunt Q. Metellum Scipionem à Pompeio tertiùm Conſule in Collegam adſcitum, anno U. C. 701. quoniam lata eſt tunc ea lex, quâ à petitione Magiſtratuum abſentes arcebantur, ne excepto quidem Cæſare: Sueton. Jul. Cæſar. cap. 28. nam & cap. ſeq. *commotum his Cæſarem*, & paulò pòſt, *prætextum quidem illi civilium armorum hoc fuiſſe*, idem teſtatur. Non moror Q. Metellum Pium cum Syllâ Conſulem: an. 673. quem afferunt quidam nullo certè aut levi admodùm fundamento.

2. *Belliqque cauſas.*] Aliæ fuerunt ſi-

Ludumque fortunæ, graveſque

INTERPRETATIO.

rationes, & fortunæ jocum, & Ducum

ANNOTATIONES.

mutatæ; aliæ veteæ: hæ profectò erant odium & invidia partium, Ducum autem ſuperbia, avaritia, ambitio, dominandi cupiditas, Lucan. lib. 1.

Nec quemquam jam ferre poteſt Cæ-ſarve priorem,
Pompeiuſve parem.

Alias verò Principes ipſi obtendebant, Pompeius defenſionem libertatis publicæ: Cæſar factam ſibi contumeliam, &c. Vide Sueton. Jul. Cæſar. cap. 28. 29. 30. Flor. lib. 3. cap. ult. & lib. 4. cap. 2. & ſeq. Plutarch. Appian. Oroſ. Dion. Cæſaris etiam de bell. civil. lib. 1. ubi ſic habet: *neminem dignitate ſecum exæquari volebat Pompeius: ſimul infamiâ legionum permotus, quas ab itinere Aſiæ Syriæque ad ſuam potentiam dominatumque converterat, rem ad arma deduci ſtudebat, &c.* De ſeipſo verò ſcribens, ita queritur: *novum in Republicâ introductum exemplum, ut Tribunitia interceſſio armis notaretur atque opprimeretur, quæ ſuperioribus annis eſſet reſtituta . . . . . ſibi ſemper Reipub. ita primam dignitatem, vitâque potiorem: doluiſſe ſe quod Populi Romani beneficium ſibi per contumeliam ab inimicis extorqueretur, ereptoque ſemeſtri Imperio, in urbem retraheretur, &c.*

Et vitia, & modos.] Vitioſos modos, improbas agendi rationes. *Jus datum ſceleri*, quod ait Lucanus. Florus cit. cap. 2. lib. 4. *Marianam Cinnanamque rabiem, Syllanamque tempeſtatem, Cæſaris furorem atque Pompeii* vocat. Et paulò pòſt, *non rectè civile tantùm, nec ſociale, aut externum* dici bellum oportere, ait, *ſed commune quoddam ex omnibus, & plusquam bellum. Quippe ſi duces ejus inſpiciàs, totus Senatus in partibus: ſi exercitus, hinc undecim legiones, inde decem & octo, flos omnis & robur Italici ſanguinis: ſi auxilia ſociorum, hinc Gallici Germanique delectus; inde Dejotarus, Ariobarzanes, &c. . . . . . . ſi moram belli, quatuor anni, & pro clade rerum breve tempus: ſi locum intra Italiam, inde ſe in Galliam Hiſpaniamque deflexit: reverſumque ab occaſu, totis viribus in Epiro Theſſaliaque conſedit: hinc in Ægyptum, inde in Aſiam; rurſumque in Africam, poſtremò in Hiſpaniam remigravit. Nec verò priùs quievit, quàm in urbe ipsâ, medio Senatu, eorum qui victi erant, odia victores ſeſe rude ſatiarent, &c.* & hi quidem modi, hæc belli vitia. Ducum autem pravas affectiones quis non intelligebat? Flor. cit. *Pompeio ſuſpectæ Cæſaris opes, Cæſari verò Pompeiana dignitas erat gravis. Nec hic ferebat parem, nec ille ſuperiorem. Nefas! Sic de principatu laborabant, tanquam duos tanti Imperii fortuna non caperet, &c.* & paulò pòſt: *Pompeius ab Italia, Senatus ab urbe fugatur: quam penè vacuam metu Cæſar ingreſſus, Conſulem ſe ipſe facit. Ærarium quoque ſanctum, quia tardiùs aperiebant Tribuni, juſſit effringi: cenſumque & patrimonium Populi Romani antè rapuit quàm Imperium.* Hiſce tamen tam violentæ cupiditatis conatibus Juris ſpeciem prætexebat Cæſar, de bello civili lib. 1. ſcribens: *ſe non maleficii cauſâ ex provinciâ egreſſum, ſed uti ſe à contumeliis inimicorum defenderet; ut Tribunos plebis eâ re ex civitate pulſos in ſuam dignitatem reſtitueret; ut ſe & Populum Romanum paucorum factione oppreſſum in libertatem vindicaret.* Et apud Sueton. Jul. cap. 30. Aſinius ipſe Pollio teſtatur Cæſarem Pharſalicâ cæſos acie cernentem adverſarios, in hæc erupiſſe verba: *hoc voluerunt: tantis rebus geſtis C. Cæſar condemnatus eſſem, niſi ab exercitu auxilium petiiſſem.*

3. *Ludumque fortunæ.*] Quæ gaudet res quietas miſcere; hos attenuare, illos

Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculoſæ plenum opus aleæ
Tractas: & incedis per ignes
Suppoſitos cineri doloſo.
Paulùm ſeveræ Muſa Tragœdiæ

INTERPRETATIO.

conſenſiones Reipublica damnoſas, & arma nondum luſtrato ſanguine conſperſa deſcribis; argumentum ſanè periculoſum & lubricum: & ambulas per ignes ſub fallaci latentes favillâ. A ſcenâ tantiſper abſit auſtera Muſa Tragœdia:

ANNOTATIONES.

jmo tollere de gradu; vertere funeribus triumphos. Vide ſupra lib. 1. Ode 34. & 35. & Flor. antè cit. *turpe dictu: modo princeps patrum, pacis bellique moderator per triumphatum à ſe mare, lacerá & inermi nave fugiebat.*

Graveſque Principum amicitias.] Triumviratum nempè, quo nihil unquam fuit bonis ac Reipublicæ gravius. Cato dicebat non ex inimicitiis Cæſaris & Pompeii, ſed ex ipſorum & Craſſi ſocietate & amicitiâ proveniſſe omnia Reipublicæ mala. Hos igitur *Principes* intellige: vel Auguſtum, Lepidum, & Antonium; qui certè omnes rem ſuam non publicam quærentes Imperii Populique Romani libertatem peſſumdedere. Lucan.

Tempus ad Auguſti mauſit concordia diſcors:
Paxque fuit non ſponte Ducum.

4. *Arma nondum expiatis uncta cruoibus*] Bella vixdum benè ſopita, recrudeſcentes quotidie diſſenſiones, *nec finita cum bello partium odia*, ut ait Flor. cit. Theodorus Marcilius explicat, cives armiluſtrio nondum expiatos, nondum acto cenſu, nec luſtro condito: tunc nimirùm cives omnes in Campum Martium armati convenìebant, ibique ſacrificiis, ſive Solitaurilibus luſtrabantur. Dionyſ. Halicarn. lib. 4. antiq. Rom. ſcribit, *Servium Tullium cives omnes in maximum ante urbem campum in armis convenire juſſet, & in ſuis quoſque ordinibus conſtitutos expiaſſe, tauro, ariete, & hirco, ter exercitum circumductis, moxque immolatis: atque cenſu peracto eam purgandi rationem apud Romanos hactenus obſervatam ab iis qui ſacratiſſimum obtinent Magiſtratum, luſtrumque appellatam.* Hæc verò jam potitus rerum Auguſtus religioſè præſtitit anno ſui regni 16. cùm anno præcedenti, celebri triumpho Romam ingreſſus, Cleopatræ liberos ante currum duxiſſet: atque Nicopoli juxta Actium conditâ, ibidem agonem Actiacum inſtituiſſet, Euſeb. Chron. Vide Varronem lib. 5. de Ling. Lat. Tit. Liv. lib. 1. cap. 28, & 44. Feſtum in Armiluſtrio; Aſconium, Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 27. Horat. lib. 1. Od. 2.

Cui dabit partes ſcelus expiandi
Juppiter?

6. *Periculoſa plenum opus alea tractas.*] Monet Pollionem Horatius ne properet ſuum de bellis civilibus opus, ſeu poëma ſeu hiſtoriam evulgare; ſed potiùs expectet donec compoſitæ res ſint, cùm metuenda non erit ampliùs cujuſquam offenſio.

7. *Incedis per ignes ſuppoſitos cineri doloſo.*] Recenti nempè injuriarum memoriâ, flagrantibus adhuc diſcordiis, quis poſſet res ex fide hiſtoriæ narrare & perſequi, citra plurimorum offenſionem? certè ut è ſcintillis ſub cinere latentibus incendium; ita è potentium vituperatione ſuboriuntur iræ, odia, ultio.

9. *Paulum ſeveræ Muſa Tragœdia deſit Theatris.*] Seu Tragœdia, cui præeſt Melpomene, ſeu hiſtoria bellorum civilium res Tragicas complectens, cui præſidet Clio, ne proferatur in lucem ante commodum tempus. At ubi pro Conſulis auctoritate & diligentiâ res turbatas pacaveris, tum verò edes quæ

Deſit theatris: mox, ubi publicas
Res ordinâris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Inſigne mœſtis præſidium reis,
Et conſulenti Pollio Curiæ:
Cui laurus æternos honores

INTERPRETATIO.

deinde cum publica negotia compoſueris, ingens opus reſumes ſtylo Tragico, ô præclarum ſolatium triſtibus reis & Senatui conſilium expoſcenti, Pollio, cui laurea immortale paravit decus in *trium-*

ANNOTATIONES.

à te gravi ſtylo ſcripta ſunt. Certè Pollionem Tragœdias ſcripſiſſe & bellè quidem, ſatis indicat Virgil. Eclog. 8. v. 10. ubi ait:

En erit ut liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

Nec enim de Auguſti Ajace imperfecto intelligunt ea verba Docti, ſed de Pollionis Tragœdiis: ſicut & Dalmaticum ejuſdem triumphum notant apertè quæ ſequuntur & quæ præcedunt:

Sive oram Illyrici legis æquoris
. . . . .
hanc ſine tempora circum
Inter victrices ederam tibi ſerpere laurus.

Horat. lib. 1. Sat. 10.

Pollio regum
Facta canit pede ter percuſſo:

Id eſt, ſenariis verſibus Iambicis, quorum uſus eſt in Tragœdiis. Servius autem in Eclog. 3. ad v. 86. *Pollio & ipſe facit nova carmina*, citat hanc Horatii Oden, ut Tragœdiarum ſcriptorem probet fuiſſe Pollionem.

12. Cecropio cothurno.] Cothurnus Tragœdorum altus & ſublimis calceus poni ſolet pro excelsâ & magnificâ oratione, qualis decet Tragœdiam, cujus origo ex Athenis, ubi regnavit Cecrops, claruerunt autem primi Tragœdiarum ſcriptores Theſpis, Æſchylus, Sophocles, Euripides.

13. Mœſtis præſidium reis.] Seu quod dicendi facultate clariſſimus multos in foro defenderat: ſeu quod Senatores alioſque proceres, qui contra Auguſtum ſteterant, ad Pollionis confugientes patrocinium, in Cæſaris gratiam redire veniamque impetrare ſatagebant; quibus ille opitulari, ut & Horatio Virgilioque, præſidiumque ſaluris eſſe non detrectabat; perinde ac Mœcenas. Od. 1. lib. 1.

14. Conſulenti Curiæ.] Tum quia dare conſilia laboranti Curiæ Pollio Conſul debebat: tum verò maximè quod ob ſummam prudentiæ laudem, nec minorem apud viros Principes gratiam, de conſtituendæ Reipublicæ rationibus, rebuſque componendis, a Patribus enixè conſulebatur.

Pollio.] Is orator, poëta, & hiſtoricus non vulgaris, exercituum etiam ductor non inglorius, conſulatum laudabiliter geſſit cum Cn. Domitio Calvino, an. U. C. 713. Ejus meminere Quintil. pluribus locis; Sueton. tum in Cæſare cap. 30. & 55. tum de illuſtr. Gramm. cap. 10. Dio lib. 37. 49. 55. Tacit. lib. 6. Seneca lib. de tranquill. animi, ſub finem; & Epiſt. 100. Vell. Patercul. lib. 2. Plin. lib. 7. cap. 30. & aliis. Plutarch. in vitâ Cæſaris, &c. Virgilium autem Bucolica Pollioni inſcripſiſſe non dubitant Eruditi, ut Mœcenati Georgica, Ænеida Auguſto.

15. Cui laurus æternos honores Dalmatico peperit triumpho.] Qui laudem & gloriam nactus es nunquam intermorituram tum cùm lauro, ex more, coronatus triumphaſti de Salonâ Dalmatiæ

Dalmatico peperit triumpho.
Jam nunc minaci murmure cornuum
Perſtringis aures : jam litui ſtrepunt ;
Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos, equitumque vultus.

Interpretatio.

pho Dalmatico. Jamjam aures verberas minaci tubarum ſonitu : jam clangunt litui : jam ſplendor armorum percellit equos fugientes , & equitum faciem.

Annotationes.

urbe à te expugnatâ. Inde Saloninum vocavit ille natum eo tempore filium, cujus Genethliacon canit Virgil. Eclog. 4. Fueritne Pollio Conſul antè quam triumpharet, an triumphum duxerit ante conſulatum , diſputant aliqui , ſed quid hæc ad nos, & ad hunc Horatii locum ?

17. *Jam nunc minaci murmure cornuum , &c.*] Belli tumultum, prælii ſtrepitum, clangentium & increpantium tubarum quaſi minas ac terrorem ſic depingis, ô Pollio , ut his adeſſe videatur ſibi quiſquis tua ſcripta perlegit. Quod fit per hypotypoſim , quam & hic Horatius præbet egregiam , tam graphicè exprimens ea ipſa quæ laudat in Pollione , ut ea veluti ponat ob oculos , rerumque atrocitate mentem concutiat.

Cornuum.] Varro lib. 4. de Ling. Lat *cornua dicuntur . quod ea quæ nunc ſunt ex ære , tunc fiebant ex bubulo cornu.*

Murmure cornuum perſtringis aures.] Cæſar bell. civil. lib 3. cap. 92. *neque fruſtrà antiquitus inſtitutum eſt , ut ſigna undique concinerent , clamoremque universi tollerent : quibus rebus & hoſtes terreri , & ſuos incitari exiſtimaverunt.* Contrà tamen alii ſenſere , teſte Gellio , noct. Attic. lib 1. cap. 11. ex Homero : *Aſt ibant taciti ſpirantes robur Achivi.* Additque : *Quid ille vult ardentiſſimus clamor Romanorum militum , quem in congreſſibus præliorum fieri ſolitum ſcriptores annalium memoravere ? Contráne inſtitutum fiebat antique diſciplina tam probabile ? An eum etiam gradu clementi , & ſilentio eſt opus , cum ad hoſtem itur in conſpectu longinquo procul diſtantem ? cum vero prope ad manus ventum eſt , tum jam è propinquo hoſtis & impetu propulſandus & clamore terrendus eſt ? &c.*

19. *Fugaces terret equos equitumque vultus.*] Cæſar de bel. civil. lib. 3. cap. 94. *cum recentes atque integri defeſſis ſucceſſiſſent , alii autem à tergo adorirentur , ſuſtinere Pompeiani non potuerunt , atque universi terga verterunt. . . . . . . Primum equitatus eſt pulſus : . . . . Pompeius ut equitatum ſuum pulſum vidit , cui maximè confidebat. . . . . protinus ſe in caſtra equo contulit , &c.* Quare verò tacet hic Cæſar ſuum illud ſtratagema, quo maximè hoſtium fuga, & ſtrages ; ſibique victoria contigit ? Nimirùm ex Plutarcho , Appiano , Lucano , aliiſque , cohortibus ſuis mandaverat Cæſar , ut adverſariorum ora , oculos vultuſque gladiis peterent. Flor. lib. 4. cap. 2. *obequitantis Cæſaris exceptæ voces , altera cruenta , ſed docta & ad victoriam efficax :* MILES FACIEM FERI : *altera ad jactationem poſita ;* PARCE CIVIBUS. Dolus an virtus quis in hoſte requirat ? Sua certè Cæſarem non fefellit callida mens. Enimverò ſciebat Pompeianos omnes ferè nobiles , ætatis flore oriſque venuſtate nimiùm quantum affectos , nunquam laturos impetum & ignominiam iſtam , atque eâ vultûs deformatione, a quâ abhorrebant , in fugam avertendos. Flor. cit. *ſtragem fugientis equitatûs levis armaturæ ruina comitata eſt. Tunc terrore latius dato turbantibus invicem copiis , reliqua ſtrages quaſi una manu facta eſt.*

Audire magnos jam videor Duces,
Non indecoro pulvere ſordidos;
Et cuncta terrarum ſubacta,
Præter atrocem animum Catonis,

INTERPRETATIO.

Jam videor audire ſummos Principes glorioſo pulvere ſqualidos, omnemque terrarum orbem domitum, excepto Catonis animo invicto.

ANNOTATIONES.

21. *Audire magnos jam videor Duces.*] Utriuſque partis Imperatores ante prælium oratione incitantes militum animos virtutemque acuentes, pollicitis etiam & obteſtationibus adhibitis. Sueton. Jul. Cæſar. cap. 33. *pro concione fidem militum flens ac veſte à pectore diſciſſâ invocavit. Exiſtimatur etiam equeſtres cenſus pollicitus ſingulis, per quos dignitatem ſuam defenſurus eſſet, &c.* Vel *audire videor Duces* victæ partis, ſubactam deflentes cauſam meliorem, atque pеſſumdatam libertatem & Rempublicam.

Magnos Duces.] Pompeium in acie Pharſalicâ profligatum: Labienum, Afranium, Jubam, in Africâ: Pompeii filium in Hiſpania ad Mundam urbem: ejuſque fratrem Sextum Pompeium, qui Cordubâ in Siciliam, & hinc in Aſiam fugiens tandem ab Antonianis ibi cæſus eſt.

22. *Non indecoro pulvere ſordidos.*] In ipſo conflictu, mediaque acie per ſingulos ordines diſcurrunt interdum Duces, hos illoſque ad ſtrenuè pugnandum adhortantur non verbis ſolùm ſed & exemplo, glorioſo proinde ipſi pulvere conſperſi. Apud Livium paſſim. Flor. cit. de Philippenſi certamine, *multus in eo prælio Cæſar fuit, mediuſque inter Imperatorem & militem. Voces quoque obequitantis excepta, &c.* Apud Mundam verò idem Cæſar, *ab egeſto equo, ſimilis furenti primam in aciem procurrit. Ibi prenſare fugientes, confirmare; per totum denique agmen, oculis, manibus, clamore volitare.* Vel, ſi referas ad poſteriorem interpretationem mox allatam, *pulverem* accipe, in quo volutantur occumbentes pro patriâ & libertate civium. Vide lib 1. Od. 1. v. 3. & Ode 15. v. 20.

24 *Præter atrocem animum Catonis.*] Cato apud Uticam interire maluit, quam hoſtium patriæ, qui jam vicerant atque omnia penè tenebant, faciem videre. Plutarch. de eo Cæſar dixiſſe narratur: *tuam ego tibi mortem invideo, Cato, quia tu mihi ſalutem tuam invidiſti.* Lucanus,

Victrix cauſa Diis placuit; ſed victa Catoni.

Flor. cit. *In Africâ cum civibus multò atrocius quàm in Pharſaliâ . . . ſatis ample ſonabant in Pompeiani nominis locum Cato & Scipio. Acceſſit copiis Mauritania rex Juba, videlicet: ut latius vinceret Cæſar. Nihil ergo inter Pharſaliam & Thapſon, niſi quod amplior, eoque acrior Cæſarianorum impetus fuit, indignantium poſt Pompeium, creviſſe bellum . . . . Cato non interfuit bello: poſitiſque apud Bagradam caſtris Uticam velut altera Africa clauſtra ſervabat. Sed acceptâ partium clade, nihil cunctatus, ut ſapiente dignum erat, mortem etiam lætus acciviт. . . . . . perlecto noctu ad lucernam Platonis libro, qui immortalitatem animæ docet, paululum quievit: tum circa primam vigiliam ſtricto gladio revelatum manu pectus ſemel iterumque percuſſit, &c.* Benè ergo Poëta ait *cuncta terrarum ſubacta*, ſed non ſubactum Catonis animum *atrocem*, id eſt, invictum, intrepidum, flecti neſcium, denique Portiâ gente ac ſeveritate ſuperbum.

Juno, & Deorum quiſquis amicior
Afris, inultâ ceſſerat impotens
Tellure: victorum nepotes
Rettulit inferias Jugurthæ.

INTERPRETATIO.

Juno aliique Dii Africanis faventes demigrarant impares, terrâ illâ non vindicatâ; at modò *victorum poſteros Jugurthæ repræſentant inferias.*

ANNOTATIONES.

25. *Juno & Deorum quiſquis amicior Afris, &c.*] Dii qui Numidis in bello Jugurthino faverant, cùm tunc eos defendere non poſſent, urgentibus nimirùm fatis, cumque amicam ulciſci terram ac gentem modò non liceret, ſuum in Romanos odium diſtulerunt, tandemque expleverunt, quando victores ipſos aut eorum nepotes velut hoſtias mactarunt atque inferias Jugurthæ & Afrorum manibus in Africâ ipſâ dederunt ac retulerunt; tum nempe cùm ad Thapſum urbem Africæ maritimam quinque hoſtium myriadas interfecit Cæſar, adnitente quidem Aſinio Pollione, unâ die tribus exercitibus ſuperatis, Conſularibus ac Prætoriis viris compluribus aut captis aut cæſis, aut ad voluntariam necem adactis; victis denique Scipione, Afranio, Juba, Catone. Plutarch. in vitâ C. Cæſaris, Florus, &c.

Juno.] Virgil. Æneid. 1. v. 16. Carthaginem Junoni dilectam oſtendit his verbis;

Carthago, ...
Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
Poſthabitâ coluiſſe Samo: hic illius arma,
Hic currus fuit: hoc regnum Dea gentibus eſſe
Si qua fata ſinant, jam tum tenditque, fovetque.

26. *Ceſſerat.*] Demigrarat inde, velut reſiſtere fatis impotens. Ex veteri porrò conſuetudine Romanorum evocabantur ex obſeſſis urbibus Dii earum Tutelares. Solemne illud evocationis carmen refert Macrob. Saturnal. lib. 3. cap. 9. *Si Deus, ſi Dea eſt, cui populus civitaſque Carthaginienſis eſt in tutela; teque maxime illo, qui urbis hujus populique tutelam recepiſti, precor veneror que, veniamque à vobis peto, ut vos populum civitatemque Carthaginienſem deſeratis; loca, templa, ſacra urbemque relinquatis, abſque his abeatis: eique populo civitatique metum, formidinem, oblivionem injiciatis; proditique Romam ad me meoſque veniatis; noſtraque vobis loca, templa ſacra, urbs acceptior probatiorque ſit: mihi quoque, populoque Romano militibuſque meis præpoſiti ſitis, ut ſciamus intelligamuſque. Si ita feceritis, voveo vobis templa ludoſque facturum.*

27. *Victorum nepotes.*] Scipionis Africani, qui victo Annibale vectigalem Populo Romano fecerat Carthaginem, nepos Q. Scipio primò quidem in Cæſarianos bellum non infeliciter gerens, ab iis demùm profligatus occubuit; ut antè dixi. Appian. lib. 2.

28. *Rettulit inferias.*] In mortuorum ſacris olim juvenes inferebantur mactabanturque ad placandos horum ſanguine illorum manes; poſtea gladiatores introducti ad tumulos defunctorum pugnantes. Cùm verò dux in acie cæſus eſſet, capti ex hoſtibus ad ejus ſepulcrum immolabantur ac velut inferiæ ei mittebantur. Iliad. 23. v. 175. Achilles Patrocli manibus placandis duodecim Troianos mactat, atque in ejus pyram injicit. Virgil. Æneid. 10. v. 517.

Sulmone creatos
Quattuor hic juvenes, totidem quos educat Ufens,
Viventes rapit: inferias quos immolet umbris;
Captivoque rogi perfundat ſanguine flammas.

Quis

Quis non Latino ſanguine pinguior
Campus ſepulcris impia prælia
Teſtatur, auditumque Medis
Heſperiæ ſonitum ruinæ?
  Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? Quod mare Dauniæ
Non decoloravere cædes?
Quæ caret ora cruore noſtro?
  Sed ne relictis Muſa procax jocis,

INTERPRETATIO.

Quis ager pinguior Latinorum cruore, non exhibet tumulis infanda certamina, & cadentis Italiæ fragorem Medis auditum? Quæ vorago, quive fluvii non noverunt pugnas funeſtas? Cujus maris Apulia colorem non mutarunt ſtrages? Quæ regio non imbuta noſtro ſanguine? Verum ô Muſa audacior, ne dimiſſis ludis, Ceios luctus

ANNOTATIONES.

Jugurtha.] Is Rex Numidarum acti vir impigroque ingenio, manu promptus, & gloriæ militaris appetens, magnum & atrox variâque victoriâ cum Populo Romano bellum geſſit, donec miſſus in Numidiam Marius Jugurthæ fregit opes, ipſumque ad extrema compulit. Is enim ad Bocchum Mauritaniæ regem fugere coactus, ab ipſo proditus, ac Syllæ traditus eſt, à quo perductus ad Marium, hujus triumphum decoravit: denique truſus in carcerem, illic mœrore contabuit. Salluſt.

25. *Quis non Latino ſanguine pinguior campus.*] Iſtum Poëtæ noſtri à Pollionis laudatione ad civilium bellorum deplorandas clades & ærumnas tranſitum non probat Scaliger, cùm tamen Pindarus aliique inſignes Poëtæ frequentius nihil habeant, nihilque ornatius quàm ejuſmodi digreſſiones; uſque ſummam artem exhibere ſoleant.

31. *Auditumque Medis Heſperiæ ſonitum ruinæ.*] Tantam Romanorum cladem & tam famoſam, ut remotiſſimis uſque ad Orientem populis audita ſit. De *Medis* & *Heſperiâ* dixi lib. 1.

34. *Dauniæ.*] Id eſt, Apuliæ, ut notavi lib. 1. Hanc verò memorat Horatius eo quod per Adriaticum mare Cæſar Brunduſio profectus Pompeium inſecutus ſit. Vide Comment. Cæſar. de bell. civil. lib. 1. cap. 27. & ſeq. & lib. 3. cap. 2. & ſeq. ubi ſic habetur; *Dictaturâ ſe abdicat Cæſar, ab urbe proficiſcitur, Brunduſiumque pervenit. Eo legiones duodecim, equitatum omnem venire juſſerat. Sed tantum navium reperit, &c. . . . gravis autumnus in Apuliâ, circumque Brunduſium. . . . &c.*

35. *Decoloravere cædes.*] Lucanus:
Tum primum rubuit civili ſanguine Nereus.

36. *Quæ caret ora cruore noſtro!*] Vide ſuprà Annot. ad v. 2. ubi è Floro verba hæc retuli: *bellum intra Italiam, inde ſe in Galliam, Hiſpaniamque deflexit; reverſumque ab occaſu, in Epiro Theſſaliaque conſedit: hinc in Ægyptum, inde in Aſiam; rurſumque in Africam, poſtremo in Hiſpaniam remigravit, &c.*

37. *Sed ne relictis Muſa procax jocis, &c.*] Ad ſeipſum convertitur Horatius: quo verò progrederis, mea Muſa? inquit. Quidve refricas obducta vulnera? Et cur ab inſtituto recedimus? Ne ne relictis jocis mihi familiaribus, & cantilenis facetis & amatoriis, ad graviora pariter ac triſtiora deflectamus. Ergò teneriores potiùs modulos atque jocularia carmina more noſtro conſectemur. Certè leviora iſta minori periculo tractabimus.

Ceæ retractes munera Næniæ:
Mecum Dionæo ſub antro
Quære modos leviore plectro.

INTERPRETATIO.

- *reponas: mecum* potiùs *ſub Dionæo ſpecu tenta modulos pectine leviori.*

ANNOTATIONES.

38. Cea munera Nania.] Luctuoſos verſus velut inditos à Næniâ Deâ; de quâ Cœl. Rhodig. lib. 22. cap. 3. vel lugubre carmen, quod primus invexit Lyricus Poeta Simonides, è Ceâ inſulâ oriundus; quæ quidem è Cycladibus eſt. Ovid.

Cingitur Ægæo nomine. Coa mari. Doricam ille ſecutus eſt dialectum. Quintil. lib. 10. cap. 1. ſic habet: *Simonides tenuis, alioqui ſermone proprio, & jucunditate quadam commendari poteſt: præcipua tamen ejus in commovendâ miſeratione virtus, ut quidam in hac eum parte omnibus ejuſdem operis auctoribus præferant.* Hoc idem teſtatur Dionyſ. Halicarnaſſ. Refert Suidas Steſichoro poſteriorem, Melicerten cognominatum ob ſuavitatem; Threnos, Encomia, Tragœdias & alia ſcripſiſſe, &c. Meminit & alterius Simonidis Ceii, qui prioris fuerit è filiâ nepos, & ſcripſerit quædam, ante bellum Peloponneſiacum.

Nania.] Ex Non. Marcell. carmen eſt inconditum quod mulier dicta præfica exhibet his, quibus mortuis propinqui non eſſent. Ex Varrone 4. de vitâ Populi Romani ad tibias & fides cantari ſolebat. Cic. de Leg. 2. n. 61. *Honoratorum, inquit, virorum laudes in concione memorantur; eaſque ad cantus & tibicinem proſequuntur, cui nomen Nania: quo vocabulo etiam Græci cantus lugubres nominant.*

39. Mecum Dionæo ſub antro.] Dionæa modulemur carmina, id eſt, amatoria & Venerea, ut dixi; vel fortè, in honorem Auguſti, qui ducit genus à Venere, cujus matrem Dionem celebrat Homer. Iliad. E.

40. Leviore plectro.] Stylo mediocri; Pollio quidem ſublimi & heroico verſu Tragica deſcribit: Nos autem leviori decet canere Lyrica.

AD C. SALLUSTIUM CRISPUM,

ODE II.

Divitiarum non poſſeſſio; ſed contemptus ac laudabilis uſus beatum facit.

NULLUS argento color eſt, avaris

INTERPRETATIO.

O *Salluſti Criſpe, qui averſaris laminas*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 2. Lib. 1.

1. Nullus argento color eſt, &c.] Si quid habet pecunia nitoris, id omne mu-

Abditæ terris inimice lamnæ,
Criſpe Salluſti, niſi temperato
Splendeat uſu.
Vivet extento Proculeius ævo,
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget pennâ metuente ſolvi
Fama ſuperſtes.

INTERPRETATIO.

terris avaris conditas. certè *pecunia non habet ullum ſplendorem, niſi uſu fulgeat moderato. Proculeius vigebit ætate prorogatâ. conſpicuus* ob *animum erga fratres paternum: illum fama perennis vehet alâ diſſolvi refugiente.*

ANNOTATIONES.

tuatur à recto uſu. Quapropter, ô Salluſti, jure inimicus es iis, qui opes ſuas terræ infodiunt & abſcondunt, auro & argento non utentes, quæ tamen ſunt duntaxat ad uſum facta. Ariſtot. Ethic. 4. ὁ πλοῦτος δ' ἐστὶ τῶν χρησίμων. Cyrus apud Xenophont. *pecuniis utimini. Nam in terram ſatis ſit corpora defodi, cum quiſque diem obierit.* Caſſiodor. lib. 4. Epiſt. 34. *divitiis auri vena ſimilis eſt reliqua terra, ſi jaceat: uſu creſcit ad pretium.*

2. *Abdita.*] Alii legunt *abdito*. Sed quorſum tanta eâ de lectione contentio, cùm par utrinque ſenſus exoriatur? *Abdita* verò ſeu in fodinis à naturâ, ſeu in cavernis & terræ latebris, ab hominibus avaris theſauros ut plurimùm defoſſos cuſtodientibus.

Lamna.] Lamina, & per ſyncopen lamna, item lamella, bractea eſt ſeu cruſta exilis ex auro, argento, aliove metallo: ponitur hic pro pecuniâ. Sunt qui putent alludi ad *æs Salluſtianum in Centronum Alpino tractu* à Salluſtio primùm effoſſum. Plin. lib. 34. cap. 2. Argentum in laminis ſervari pridem ſolitum, innuit Seneca, de vitâ beatâ, cap. 21. ſcribens: *ſæculum illud, in quo Cenſorium crimen erat, pauca argenti lamella.*

3. *Criſpe Salluſti.*] C. Salluſtium Criſpum rerum Romanarum ſcriptorem intellexere hactenùs omnes ferè poſt Acronem interpretes: verùm benè Torrentius temporum haud rationem convenire ſubodoratus eſt. Enimverò de reſtituto in regnum Phraate mox Horatius, quod aliquot poſt Actiacam victoriam annis contigit. Non igitur ſcripta eſt hæc Ode ad illum Salluſtium, qui *diem obierat quadriennio ante Actiacum bellum*, teſte Euſebio in Chron. Quem igitur hîc compellat Horatius? Accipe ex Annal. 3. Cornel. Tacit. *Criſpum equeſtri ortum loco C. Salluſtius rerum Romanarum florentiſſimus auctor ſororis nepotem in nomen aſcivit.* Hunc igitur laudat quod avaritiæ ſordes averſetur, ſolerter autem, occultè, ac velut aliud agens docet (quod infrà declaro) ne impingat in majoris avunculi vitia. Is enim inter alia, ut lurco, popino, & decoctor notatus. Vide Sueton. de illuſtr. Gramm. cap. 15.

5. *Vivet extento Proculeius ævo, &c.*] Nunquam peribit aut deficiet memoria viri liberalitate & pietate conſpicui; qualis Proculeius, ille Romanus Eques, Auguſto ſic gratioſus, ut ei filiam nuptui dare meditatus ſit. Sororem habuit Terentiam Mœcenatis uxorem: fratres autem Scipionem & Murenam, qui Pompeianas ſecuti partes, victoris Cæſaris offenſionem incurrerunt, publicatoque patrimonio ad inopiam redacti. At Proculeius iis ſe velut patrem exhibens, diviſâ, quæ ſua erat, hæreditatis parte, quâ victitarent ac ſuſtentarentur; reconciliationem inſuper & veniam procuravit. Vide Dion. lib. 54. Plutarch. in vitâ Antonii. Plin. lib. 7. cap. 45.

7. *Illum aget pennâ, &c.*] Traduce

Latiùs regnes, avidum domando
Spiritum, quàm ſi Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterque Pœnus
Serviat uni,
Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore languor,

Interpretatio.

Amplius dominaberis cupidam vincendo mentem, quam ſi Libyam addas longinquis Gadibus, atque uni ſubjiciatur gemina Carthago. Sæva hydropiſis ſibi largiens ingraveſcit, neque ſitim compeſcit, donec è venis origo mali, & aquea ægritudo pallente corpore depellatur,

Annotationes.

fama nomen Proculeii gloriamque ad poſteros: *pennâ metuente ſolvi*, nunquam diſſolvendâ celebritate. Sic alibi, *culpari metuit fides*, id eſt, cavet culpari, ita ut nunquam culpetur. Quintil. Declam. 6. *in ipſa aſtra ſublimem pennata virtus feret.* Sidon. Apollinaris lib. 8. Epiſt. 11. *Eum jure cenſeres poſt Horatianos & Pindaricos cycnos, gloriæ pennis evolaturum.*

9. *Latius regnes, &c.*] Cornel. Tacit. lib. 3. Annal. de C. Salluſtio Criſpo: *Ille quanquam prompto ad capeſſendos honores aditu Mæcenatem æmulatus, ſine dignitate Senatoriâ multos triumphalium conſulariumque potentia anteiit: diverſus à veterum inſtituto, per cultum & munditias, copiaque & affluentia luxu propior, &c.* Hunc itaque monet Poëta, ambitionem frænare, avidum ſeu pecuniæ ſeu honoris ſpiritum domare, glorioſius eſſe quàm diſſitas regiones ſub jugum mittere. Ut ergo Salluſtius ille prior quanquam Numidiæ præfectus, nequaquam inde beatior fuit, ſic nec poſterior ab ipſo adoptatus quamvis Libyam Africæ, & Gades Hiſpaniæ provincias domet, non proinde felix habendus: & ſi ei *uni ſerviat* ac ſubjiciatur *uterque Pœnus*, utraque Carthago, Africana quam Dido, & Hiſpanica, quam Aſdrubal condidit.

11. *Gadibus.*] Gadira Ptolemæo, Gaddir ſeu Gadir apud Pœnos, hodie *Cadiz*, inſula & urbs Hiſpaniæ Bæticæ à Tyriis condita. Ferrar. γαδειρα, quaſi γῆς δειρα, *terra cervix*, Euſtath. in Dionyſ. Veriorem tamen etymologiam expiſcatus videtur qui ſic canit:

Gadir prima fretum ſolidâ ſuperemi-net arce.
Attollitque caput geminis inſerta columnis.
Hæc Cotinuſa prius fuerat ſub nomine priſco:
Tarteſſumque dehinc Tyrii dixere coloni.
Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat.
Pœnus quippe locum Gadir vocat undique ſeptum.

Idem teſtatur Plin. lib. 4. cap. 22. & Heſych. γάδειρα, inquit, Phœnices vocat τὰ περιφράγματι ſepta.

13. *Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops, &c.*] Trita ſimilitudo, quam eleganter adhibet Poëta, at ſine apodoſi, ut aliàs ſæpè. Hanc verò ſic licet ſupplere. Hydropiſis non curatur, imò irritatur aquarum potu: ſic avaritia & cupiditas augeſcit nedum ſatietur opum acceſſione.

Juvenal. Sat. 14. v. 139.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.

Ovid. Faſtor. 1.

Creverunt & opes, & opum furioſa cupido:

Redditum Cyri ſolio Phraatem
Diſſidens plebi, numero beatorum

Interpretatio.

Virtus populo diſſentiens è numero felicium expungit Phraatem throno Cyri re-

Annotationes.

Et cum poſſideant plurima, plura petunt.
Sic quibus intumuit ſuffusâ venter ab undâ,
Quo plus ſunt potæ: plus ſitiuntur aquæ.

Hydrops.] Metonymia, pro, hydropicus. Nomen à Græco ὕδωρ *aqua*: ὕδρωψ, morbus, Latinis aqua intercus: ejus non una ſpecies: leucophlegmatian indicant hæ voces: *aquoſus albo corpore languor:* quando nempè corrupto jecore vel ſplene non convertitur chylus in ſanguinem, ſed humore aqueo replentur venæ aliaque minora ſpatia corporis, quod eo morbo albeſcit. Cœl. Rhodig. lib. 26. cap. 3. *hydropiſeos tertiam ſpeciem Celſus leucophlegmatian vocat: nos albam pituitam dicere poſſumus*, inquit, &c. ubi & cæteras ejus morbi ſpecies, variaſque affectiones fusè juxta & doctè perſequitur. Pariter & Sammonicus ritè canit:

Corrupti jecoris vitio vel ſplenis, acerbus
Creſcit hydrops: aut cum ſiccata febre medulla
Atque avida fauces gelidum traxere liquorem.
Tum lympha intercus vitio gliſcente tumeſcit,
Secernens miſeram proprio de viſcere pellem.

17. *Redditum Cyri ſolio Phraatem, &c.*] Ut porrò oſtendat non eos omnes regnare aut beatos eſſe qui populis præſunt & imperant, affert exemplum Phraatis, qui licet in regnum ſit reſtitutus, tamen quia ſceleribus inquinarat ſeſe, minimè cenſendus in beatorum numero. Atque hinc virtutis documenta inſtillat Criſpo, ne propter ſummam apud Cæſares gratiam, pluſculum fortunæ credat, minus autem virtuti innitatur. De eo Cornel. Tacit. Annal. 1. *Salluſtius Criſpus particeps ſecretorum, &c.* Lib. 2. *Tiberius ancipiti curâ diſtractus poſtremo dat negotium Salluſtio Criſpo*, ſcilicet coërcendi Clementem ſervum Agrippæ nomine habituque aſſumpto res novas molientem. lib. 3. cit. Salluſtius *incolumi Mæcenate proximus, mox præcipuus, cui ſecreta Imperatorum inniterentur; & interficiendi Poſtumi Agrippæ conſcius; ætate provectâ ſpeciem magis in amicitia Principis, quàm vim tenuit. Idque & Mæcenati acciderat: fato & potentia raro ſempiterna.*

Cyri ſolio] Metonym. totum pro parte. Parthiæ regno, quod tenuit etiam Cyrus ſubacto toto Oriente. Phraatis hiſtoriam narrat integram Juſtinus lib. 42. ſub finem. *Fatum Parthiæ fecit, in quâ jam quaſi ſolemne eſt reges parricidas haberi, ut ſceleratiſſimus omnium, & ipſe Phraates nomine, rex ſtatueretur. Itaque ſtatim quaſi nollet mori, patrem interfecit; fratres quoque triginta trucidat. Sed nec in filiis ceſſant parricidia. Nam cum infeſtos ſibi optimates propter aſſidua ſcelera videret, ne eſſet qui nominari rex poſſet, adultum filium interfici jubet. . . . cum multa crudeliter conſuleret, in exilium à populo ſuo pellitur. Itaque cum magno tempore finitimas civitates, ad poſtremum Scythas precibus fatigaſſet. Scytharum maximo auxilio in regnum reſtituitur, &c.* Phraatem ab Auguſto reſtitutum alii referunt. Vide Dion. lib. 51. & ſeq. Strabonem, &c.

18. *Numero beatorum.*] Verſus hypermeter, cujus ultima ſyllaba ad ſequentem verſum pertinet *Eximit virtus.* Beatum plebs imperita vocet & dicat Phraatem, quia regno potitur; at virtus aliud omninò decernit, *eximit* enim & expungit *è numero beatorum* ſceleratos quoſque licet opulentos.

Eximit virtus, populumque falſis
Dedocet uti
Vocibus, regnum & diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quiſquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

Interpretatio.

ſtitutum; atque emendat plebem fallaci utentem ſermone: ſecurum principatum & imperium atque ſpecialem gloriam attribuens ei ſoli, quicunque grandes cumulos rectis oculis intuetur.

Annotationes.

19. *Populumque falſis dedocet uti vocibus.*] Laborat & ſatagit, ut errorem hunc plebis excutiat, quo dives quiſque ab eâ exiſtimatur ac prædicatur beatus: Stoicum verò dogma aſſerat, *ſolum ſapientem beatum eſſe, regem, &c.* Ipſa enim virtus *propriam* ſibi *laurum* & gloriam, proindeque *tutum diadema regnumque*, veram denique felicitatem ei *defert uni*, qui opes contemnit, oblatiſque auri argentique acervis adeò non movetur, ut nec oculos convertat. Sic Curius Samnitum & Pyrrhi ſprevit dona. De quo lib. 1. Od. 12. v. 41.

23. *Oculo irretorto.*] Rectis oculis, non obliquis, ſtrabis, invidis, adeoque non ſæpe ad id quod concupiſcitur, retortis Græci, ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν. Ovid. Metamorphoſ. 2. deſcribens invidiam, ait,

nuſquam recta acies.

Facit ad rem quod Nonius Marcellus in voce *Strabones*, refert ex Varrone, ἀπὸ ἐπαρχιῶν: *Multi enim qui limina intrarunt integris oculis, ſtrabones ſunt facti; habet quiddam enim ἐλκυστικὸν provincialis formoſula uxor.* Lucil. lib. 17. *nulli me invidere, non ſtrabonem fieri ſæpius delitiis me iſtorum.* Vel, *oculo irretorto*, id eſt, aſpectu ſimplici, nec iterato; quod contemptum indicat, ſenſumque noſtri Poëtæ planè aſſequitur, abſque tot ambagibus, quibus non rarò interpretes auctoris ſententiam involvunt impediuntque, dum expedire & explanare ſatagunt. Vox tamen ſequens *ſpectat*, aliquid amplius innuere videatur; eum nempè qui ingentes acervos contemplatur fixis, immotis, conſtantibus oculis, ut auri fulgore acies oculorum non præſtinguatur aut retorqueri ac reflecti cogatur. Seneca beatum aſſerit *cui non magis auri fulgor quàm gladii præſtinguat oculos.*

AD DELIUM,

ODE III.

Nec adverſis frangi, nec proſperis extolli debet moriturus, ſed moderatè lætari.

ÆQUAM memento rebus in arduis
Servare mentem; non ſecùs in bonis
Ab inſolenti temperatam
Lætitiâ, moriture Deli;
Seu mœſtus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Feſtos reclinatum beâris

INTERPRETATIO.

INter *adverſa pariter & proſpera ſtude animum æqualem cuſtodire à laſciventi gaudio moderatam, ô Deli moriture, ſive triſtem ſemper egeris vitam, ſive genio indulſeris in feriis, bi*bens *Falernum reconditioris tituli, re-*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Æquam.*] Nec ſuperbiâ elatam in ſecundis rebus, nec mœrore fractam in adverſis. Ariſtot. εὐτυχῶν μέτριος ἀτυχῶν μεγαλόψυχος. ad Theod. 1. Euripides autem monet: ἐστι πάντων σοφῶτον, εἰδέναι τινὰ, φέρειν τὰ συμπίπτοντα μὴ παλιγγμένως. *primum omnium ſcire decet caſus adverſos non agrè excipere.*

3. *Ab inſolenti temperatam lætitiâ.*] Eſt enim temperantia *commotionum omnium moderatrix: quæ tum à libidine avocet, tum inſolenti alacritate geſtire non ſinat.* Cic. Tuſcul. 5. v. 42. *in alios non rectos impetus animi firma & moderata dominatio.* 2. de invent. 164.

4. *Moriture Deli.*] Quoniam ineluctabilis eſt fati vis mortiſque neceſſitas, certè non decet eum ſuperbire qui ſe novit morti obnoxium; ſed nec debet animo cadere, cùm ei quidpiam humanitùs accidit; nihilque humani à ſe alienum homo exiſtimet, æquum profectò eſt.

Deli.] Fruſtrà quidam *Luc. Gellium* hîc comminiſcuntur. Intelligendus certè eſt Q. Dellius vel Delius, qui primùm ſub Caſſii militavit ſignis; ab hoc deinde transfugit ad Antonium, tantâque apud eum gratiâ valuit, ut Cleopatram quod Caſſium in bello juviſſe accuſaretur, judicium ſubituram per ipſum acceſſiverit: Plutarcho teſte in vitâ Antonii. Is demùm rebus ſuis maximè ſtudens, paulò antè bellum Actiacum relicto Antonio ſe contulit ad Auguſtum, à quo benignè exceptus, Cæſaris familiaritate opibuſque floruit. Vide Dion, Plutarch. cit. Senecam, &c. ita ſentit Torrent. ac Theod. Marcil. contra Cruq. &c.

5. *Seu mœſtus omni, &c.*] Quandoquidem mori neceſſe eſt, ſive mœſtus vixeris ſive lætitiæ te dederis; juvat, dum licet, indulgere genio; neque prætermittenda ætas & occaſio voluptatibus opportuna. Ergo *vina & unguenta afferri jube. &c.*

6. *In remoto gramine.*] In loco herboſo ab hominum frequentiâ ac tumultu ſeparato.

Interiore notâ Falerni:
Quà pinus ingens, albaque populus
Umbram hoſpitalem conſociare amant
Ramis; & obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo.
Huc vina, & unguenta, & nimium breves
Flores amœnæ ferre jube roſæ;
Dum res, & ætas, & ſororum

INTERPRETATIO.

cumbens in herbâ ſemota, ubi alta pinus. & candida populus gaudent umbram ramis conjungere hoſpitibus amœnum, & aqua ſaliens obliquo nititur alveo perſluere. Illuc vina & unguenta & valdè fluxes roſarum flores grates tamen tamen *apportari cura; dum ſinunt res*

ANNOTATIONES.

Per dies feſtos.] Quibus feriari impenſiuſque lætari apud veteres inſtitutum erat.

8. *Interiore notâ Falerni.*] Epulando cum amicis, & animum exhilarando exquiſitiſſimi vini potu, quod quidem in cella interiore condi ſolebat; quod autem erat minoris pretii & quotidiano uſui deſtinatum, magis ad manum ponebatur. Porrò vini cadis inſcribi ſolitam epigraphen ac titulum, quibus quo loco natum, quoque tempore conditum eſſet, maximè per nomen Conſulis notabatur, nec ſciolis latet. Indicat Tull. in Bruto: 286. *Si quis Falerno vino delectetur, ſed eo nec ita novo, ut proximis Conſulibus natum velit; nec rurſus ita vetere ut Opimium aut Anicium Conſulem quærat. Atqui eæ notæ ſunt optimæ. Credo: ſed nimia vetuſtas nec habet eam quam quærimus ſuavitatem, nec eſt jam ſanè tolerabilis.* Vide Plin. lib. 23. cap. 1. Nos etiam pridem annotavimus ad Juvenal. Sat. 5. v. 33.

Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cujus patriam, titulumque ſenectus
Delevit, multâ veteris fuligine teſtæ.

Hic itaque *nota interior* excellentiam vini deſignat ſeu ob vetuſtatem, ſeu ob patriam; vel utramque.

9. *Quà pinus, &c.*] Deſcriptio amœni loci, ſeu villæ Dellii peramœna.

Albaque populus.] Plin. lib. 16. cap. 23. *Populi arboris tria genera, alba, nigra, & quæ Libica appellatur, minima folio, ac nigerrima. . . . Alba folio bicolor, supernè candicans, inferiore parte viridi.*

10. *Umbram hoſpitalem conſociare amant.*] Ramis amanter junctis, inſertis, conſociatis umbram præbent ac velut hoſpitium parant eo venientibus, ſedentibus, epulantibus.

11. *Obliquo laborat lympha fugax trepidare rivo.*] Ubi rivus ſonorum edit murmur ob frequentiorem aquarum ad ripas & lapides colliſionem & conflictum, quod obliquus & flexuoſus facit alveus.

12. *Trepidare.*] Quaſi ſtrepitare, à ſtrepitu pedum ſubitò currentium: unde ſignificat *metuere*, & *feſtinare*. Ex Non. Marcello.

13. *Huc vina & unguenta &c.*] Iſta ad lætitiam adhiberi conſueta, fuse docuimus lib. 1. Od. 36. 38. & alibi.

Nimium breves flores, &c.] Elegans Epigramma:

Quàm longa una dies, ætas tam longa roſarum,
Quas pubeſcentes juncta ſenecta premit.
Quam modo naſcentem rutilus conſpexit Eous,
Hanc rediens ſero veſpere vidit anum.

15. *Dum res, & ætas, &c.*] Dum licet per tranquillum rerum ſtatum, per juventutem, per vitæ uſuram, quam

Fila

Fila trium patiuntur atra.
  Cedes coëmptis ſaltibus; & domo,
Villaque, flavus quam Tiberis lavit,
Cedes: & extructis in altum
Divitiis potietur heres.
  Diveſne priſco natus ab Inacho,
Nil intereſt, an pauper, & infimâ
De gente ſub dio morêris,
Victima nil miſerantis Orci.

INTERPRETATIO.

ac tempus, & nigra ſtamina trium Sororum. Relinques enimverò tandem *nemora pretio comparata, & ædes, & villam quam rigat flavus Tiberis. Hinc demigrabis; heres autem fruetur opibus in acervum à te congeſtis. Nullam diſcrimen* eſt; *ſive opulentus* fueris *antique ab Inacho oriundus, ſive inops ac quæ ignobili de ſtirpe, ſub Jove frigido maneas;* perinde fies *victima Plutonis nulli parcentis.*

ANNOTATIONES.

largiuntur ac prorogant Parcæ. De his lib. 1.

16. *Fila trium patiuntur atra.*] Clotho, Lacheſis, Atropos, ſorores tres mortalium vitam & fata regere ſuperſtitioſis veteribus creditæ: prima colum geſtare penſumque velut materiam vitæ hominum: altera nere, ac ſtamen ducere ſeu atrum ſeu album prout bona vel mala diſpenſantur: tertia denique filum abrumpere, vitæque terminum definire. Hinc nomen vel à partiendâ vitâ, vel à non parcendo per antiphraſin. Quid igitur Scaliger in Horatium excandeſcit, quod *atra* dicat *fila*, vitæ luciſque ſeriem trahentia, quæ candida potiùs, inquit ille, dici oportuit? Atenim Ovid. in Ibin, de Clotho,

Nevit & infeſtâ ſtamina pulla manu.

Ego verò *atra fila Sororum* interpretor fila Parcarum, quæ atræ morti præſunt, ipſæque dicuntur atræ, Erebo & Nocte videlicet natæ, ex Tullio 3. de Naturâ Deorum n. 44.

17. *Cedes coëmptis ſaltibus.*] Tandem amœna villa, nemus, ædes opulentæ ac ſplendidæ ſunt deſerenda ac heredi relinquenda.

18. *Tiberis lavit.*] Alluit, rigat, humectat, ex Priſciano: pro, *lavat.* dixere paſſim veteres, *lavere* & *lavare.* Non. Marcell. Ennius. *lavere lacrymis veſtem ſordidam.* Virgil. Georgic. 3.

lavit ater vulnera ſanguis.

21. *Inacho.*] Is Argivorum primus rex, floruit temporibus Abrahæ & Iſaac ejus filii, circa annum mundi bis milleſimum centeſimum. Virgil. Æneid. 7. v. 371.

Et Turno ſi prima domus repetatur origo,
Inachus Acriſiuſque patres.

23. *Sub dio moreris.*] Sive tam pauper fueris, ut ſine lare, ſine foco, ſine tecto, ſub dio & aperto cœlo maneas & cubes, nihilominus te prædam Orcus ſuam faciet: à morte victus, ô Delli, victima Plutoni mactaberis: *victis hoſtibus victima propriè caditur.* Feſtus. Ovid.

Victima quod dextrâ cecidit victrice vocatur:
Hoſtibus à victis hoſtia nomen habet.

24. *Nil miſerantis Orci.*]. Tullius 3. de Nat. Deor. n. 43. *Age porrò, Jovem & Neptunum Deum numeras. Ergo etiam Orcus, frater eorum, Deus. Et illi qui fluere apud inferos dicuntur, Acheron, Cocytus, Styx, Phlegeton: tum Charon, & Cerberus Dii putandi.* Quem verò nil miſerantem hic appellat, illacrymabilem dicet Od. 14. ſeq.

Omnes eodem cogimur: omnium
Verſatur urna: ſeriùs ocyùs
Sors exitura, & nos in æternum
Exilium impoſitura cymbæ.

INTERPRETATIO.

Cuncti locum *in eumdem compellimur. Communis agitatur urna. Tardè* vel *citò prodibit ſors; noſque navigio ſtanſvehet in perpetuum exilium.*

ANNOTATIONES

Virgil. Georgic. 4. v. 489.

Ignoſcenda quidem. ſcirent ſi ignoſcere Manes.

Eſt & proverb. *Orco implacabilior.*

25. *Omnes eodem cogimur.*] Ovid. ad Liviam:

Tendimus huc omnes. metam properamus ad unam.
Omnia ſub leges Mors vocat atra ſuas.

Omnium verſatur urna.] Illa nempè fatalis urna; in quam omnium mortalium nomina & ſortes conjiciuntur, verſantur; atque ut cujuſque nomen & ſors educitur, ita & mortis præda exiſtit, fatique legem volens nolens ſubit. lib. 3. Od. 1. *Omne capax movet urna nomen.* Virgil. Æneid. 6. v. 432.

Nec vero hæ ſine ſorte datæ, ſine judice ſedes.
Quæſitor Minos urnam movet.

27. *Nos in æternum exilium impoſitura cymba.*] Sors educta vitæ finem imponit, ex hoc orbe ablegat animam in perpetuum, atque ad inferos tranſmittit, traducente eam per Acherontem fluvium Charonte in ſuâ naviculâ, de quâ Propertius,

Scandenda eſt torvi publica cymba ſenis.

Vide lib. 1. Od. 4. & hujus lib. Od. 14.

28. *Exilium.*] Sunt qui legant *exitium.* Exſules, inquit Nonius Marcellus, dicuntur extra ſolum. Virgil. Georg. 3.

Longeque ignotis exulat oris.

Et pòſt,

Regnis exceſſit avitis.

AD XANTHIAM PHOCEUM,

ODE IV.

Ancillam ab eo ſine notâ poſſe adamari.

NE ſit ancillæ tibi amor pudori,

INTERPRETATIO.

NE pudeat te ſervam diligere.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 2. Lib. 1.

1. *Ne ſit ancilla, &c.*] Xanthiam Phoceum Phyllidis genere ſervili natæ amoribus irretitum conſolatur Horatius; atque heroum exemplis expugnat eam vulgi opinionem, quâ ſervilem conditionem ſic aſpernatur, ut Plautus Amphitr.

Xanthia Phoceu: priùs inſolentem
Serva Briſeis niveo colore
Movit Achillem:
Movit Ajacem Telamone natum
Forma captivæ dominum Tecmeſſæ:

INTERPRETATIO.

Xanthia Phoceu: ante te Achillem ſuperbum Briſeis ancilla perculit candore ſuo: *perculit etiam Ajacem Telamonis filium pulcritudo captæ Tecmeſſæ*, licet ejus *dominum*:

ANNOTATIONES.

ſcripſerit: *Quem Jupiter odit, ſervum hunc primum facit*: & Romani per ludibrium *ancillariolos* appellabant eos, qui ancillas ſectarentur ac diligerent. Hinc dicacitèr Martialis lib. 12. Epigram. 58. ad quemdam nomine Alaudam:

Ancillariolum tua te vocat uxor; at ipſa
Lecticariola eſt. Eſtis Alauda pares.

2. *Prius inſolentem.*] Interpretari quibuſdam placuit: non anteà ſuetum amare: quaſi non meminiſſent Deidamiæ Lycomedis filiæ, ſuſceptique ex eâ Pyrrhi, qui Trojæ fatum adoleſcentulus implevit. Videtur itaque melius, *inſolentem* vocari Achillem, id eſt, ferocem; ſi quidem ad Piſones ſcribens Horatius ita vult ut pingatur:

Impiger, iracundus, inexorabilis, acer. &c.

3. *Serva Briſeis, &c.*] Hippodamia à patre Briſe ſic dicta, quæ, Lyrneſſo urbe captâ, in prædæ partem ceſſit Achilli victori, cui poſtea ab Agamemnone erepta grave peperit diſſidium, quod Trojæ fatum remoratum eſt, ut fusè explicui ad finem Odes 15. lib. 1.

Serva.] Jure belli capta, adeoque in ſervitutem redacta.

Niveo colore.] Colore candido, qui in formoſis ſpectatur. Homerus Junonem λευκώλενον, Virgilius niveos lacertos Veneris, Propertius niveum Adonin laudat.

4 *Movit.*] Ita quidem, ut ob eam ſibi præreptam a bello receſſerit, vixque, ut ibi diximus, redierit. Homer. Iliad. 2. Ovid. Epiſt. 3. quæ eſt Briſeidis ad Achillem, Vide & Dictyn Cretenſem lib. 2. ubi ſcribit: *Lyrneſſum ab Achille paucis diebus pugnando captam: & properè inde expugnatam Pedaſum Lelegum urbem; ubi rex Briſes: abductamque filiam regis Hippodamiam.* Dares autem Phrygius ita deſcribit: *Achillem pectoroſum, ore venuſto, membris valentibus & magnis, benè criſpatum, clementem, in armis acerrimum, vultu hilari, largum, dapſilem, capillo myrteo.* Briſeidam porrò *formoſam altâ ſtaturâ, candidam, capillo flavo & molli, ſuperciliis junctis, oculis venuſtis, corpore æquali, blandam, affabilem, verecundam, animo ſimplici, piam.*

5. *Movit Ajacem Telamone natum, &c.*] Dictys citatus, *Ajax*, inquit, *Telamonius iter ad Phrygas convertit, ingreſſuſque eorum regionem, Teuthrantem dominum locorum ſolitario certamine interficit, ac poſt paucos dies expugnatâ atque incenſâ civitate, magnam vim prædæ trahit, abducens Tegmeſſam filiam regis.* Et poſteà *Ajaci ob egregia laborum ejus facinora, Teuthrantis filiam Tegmeſſam concedunt* Græci nempè reliquam prædam inter ſe partientes. Dares item cit. ita deſcribit. *Ajacem Telamonium valentem, voce clarâ, capillis nigris, in hoſtem atrocem.*

Ovid. lib. 3. de Arte amandi:

Odimus & mœſtas: Tecmeſſam diligat Ajax.

Scilicet Ajaci mulier mœſtiſſima dixit;
Lux mea; quaque ſolent verba juvare viros.

Arſit Atrides medio in triumpho
Virgine raptâ;
Barbaræ poſtquam cecidere turmæ
Theſſalo victore, & ademptus Hector
Tradidit feſſis leviora tolli
Pergama Graiis.

INTERPRETATIO.

Agamemnon pariter *inter ipſam victoriam adamavit puellam* aris *abſtractam: poſteaquam Phrygia cohortes profligata Theſſalice victore* fuerant; *Hectorque interemptus pertæſis Græcis dimiſit Troiam everti facilem.*

ANNOTATIONES.

7. *Arſit Atrides, &c.*] Agamemnon Atrei ex Ærope, vel ex Pliſthene, ut ſcribunt alii, filius, Mycænarum & Argivorum rex, Græcorum in expeditione Troianâ ſummus Imperator, in ipſo urbis excidio, mediâ in victoriâ, Caſſandræ Priami filiæ amore incenſus captuſque, in prædæ partem eam depopoſcit, quæ tamen rapta ab Ajace Oileo & vitiata fuerat in ipſo Minervæ templo. Hinc Virgil. Æneid. 2. v. 403.

Ecce trahebatur paſſis Priameia virgo
Crinibus à temple Caſſandra adytiſque Minervæ.

Dictys Cretenſis lib. 5. *Priamus ad aram Jovis confugit. Caſſandra in ædem Minervæ, multique ad reliqua Deorum templa . . . . Cæterum Caſſandram Ajax Oilei è ſacro Minervæ captivam abſtrahit. . . . . . Agamemnoni Caſſandra datur, poſtquàm ejus formâ captus, quin palam deſiderium fateretur diſſimulare nequiverat.* Dares jam cit. refert, *Caſſandram mediocri ſtaturâ, ore rotundo, rufam, oculis micantibus, futurorum præſciam:* & paulò pòſt, *Agamemnonem albo corpore, magnum, membris valentibus, facundum, prudentem nobilem.*

9. *Barbaræ poſtquam cecidere turmæ. &c.*] Poſt victos ac profligatos Troianos ab exercitu Græcorum, maximè verò ab Achille è Laryſſâ urbe Theſſaliæ oriundo.

Barbaræ.] Hoc nomine vocabantur à Græcis omnes aliæ gentes, inprimis autem Phryges & Troiani. Patet ex Dicty Cretenſi paſſim. Plutarch. de audiendis Poëtis, diſparitatem Græcorum & Troianorum commemorans ait: *probatam eſſe Græcorum providentiam, ferociam verò Barbarorum vitioſam:* & paulò pòſt: in poteſtatem hoſtium Troianos vivos complures veniſſe, Achæorum verò neminem; atque illorum nonnullos fuiſſe hoſtibus ſupplices, ut Adraſtum, Antimachi filios, Lycaonem, ipſumque Hectorem, qui Achillem de ſepulturâ exoravit: horum verò neminem: *quod Barbarorum ſit ſupplicem eſſe in conflictibus, & ſummittere ſe ad pedes. Græcorum autem vincere dimicantem aut occumbere, &c.* Itaque vox *Barbarus*, aliquando nihil aliud ſonat quàm extraneus & peregrinus. Vide Turneb. lib. 9. cap. 18. ubi è Tuſcul. 1. n. 85. verba iſta, *aſtante ope barbaricâ*, de Priamo regno Phrygum florente benè interpretatur, &c.

10. *Theſſalo victore.*] Quanquam à Paride jam interfectus erat Achilles, antè quam Troia caperetur, is tamen rectè victor dicitur, ſine quo capi non potuiſſet, ita volentibus fatis. Vide lib. 1. Od. 15. in fine.

Ademptus Hector tradidit feſſis, &c.] Poſtquam ab Achille peremptus Hector, adeoque Troianis ademptus veluti ſuus clypeus, qui ſolus robore ac virtute ſingulari Græcos terrebat, ex Homero: *quo ſtetit ſtante Ilium*. Senec. Troad. initio. Et poſtea chorus ejus ſic luget interitum: *columen patriæ, mora fatorum, tu præſidium Phrygibus, tu murus eras: humeriſque tuis ſtetit illa decem fulta per annos. Tecum cecidit; ſummuſque dies Hectoris idem patriæque fuit.*

11. *Tradidit feſſis leviora tolli Perga-*

Neſcias an te generum beati
Phyllidis flavæ decorent parentes.
Regium certè genus: & Penates
Mœret iniquos.
Crede non illam tibi de ſceleſtâ
Plebe delectam: neque ſic fidelem,

INTERPRETATIO.

Quid ſi genero tibi aureæ Phyllidis parentes opulenti decus afferant? Origo profectò regia eſt: & quidem infeſtos Penates lamentatur. Sic habe non eam infelici de plebeculâ tibi electam: nec ita

ANNOTATIONES.

ma Graiis.] Sublato ſcilicet Hectore jam capi evertique Troia facilè potuit à Græcis decennali quamvis obſidione feſſis. Virgil. Æneid. 2. v. 108.

Sæpe fugam Danai Troiâ cupiere relictâ
Moliri, & longo feſſi diſcedere bello,

Et Æneid. 9. v. 155.

Decimum quos diſtulit Hector in annum

Leviora tolli.] Tranſlatum ex ultimo Iliados ubi Priamus ſic alloquitur Troianos de amiſſo Hectore: Jupiter mihi dolores dedit, filium ut optimum perderem: quod & vos ſentietis. *Deinceps enim Achivis faciliores eritis tolli, eo mortuo.* ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε κείνου τεθνειῶτος ἐναιρέμεν.

Pergama.] Arces erant Troianæ ex Servio: ſynecdochicῶs Troiam ipſam ſignificant.

13. *Neſcias an te generum, &c.*] Per prolepſin ingenioſè occupat Horatius id quod objici poterat, puellas antè memoratas licet captivas, è regiâ tamen ſtirpe; non ita verò Phyllida: reſpondet igitur: An verò quis eam humili ſorte ac genere credat, quæ tam nobilem præfert indolem? &c.

15. *Regium certè genus.*] Hinc igitur honos tibi & decus accedat, ſi talem tibi deſpondeas: ejuſque parentes familiam tuam illuſtrabunt potiùs quàm dedecorent.

Penates mœret iniquos.] Sententiam hanc vulgò jungunt cum præcedenti, eo ſenſu: Phyllis certè cùm ſuam dolet vicem, regio ſe ortam genere lamentatur ad ſervitutem redactam; indeque Penates accuſat, qui tutelæ ſuæ fidentem tam miſerum in ſtatum labi permiſerint. Placuit tamen interpungere, atque ſententias ſeparare, non ſine aliquâ venuſtate, ut viſum eſt. Suus tamen ſit honos antiquitati, Lectori verò judicandi jus atque arbitrium.

Penates.] Qui dicantur, Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 4. fusè docet. Hyginus Deos patrios, alii domeſticos, quibus in penetralibus domûs litari ſolebat, interpretantur: alii etiam aliter.

17. *Crede non illam tibi, &c.*] Nequaquam credenda eſt è fæce plebis illa, quæ nihil habet ſordidum ac vile. Plebeiæ animæ lucro ſeſe vendunt ultrò ac ſponte; meretrices in primis infidæ ac perjuræ: lucri verò perquàm avidæ. lib. 1. Od. 35. *vulgus infidum, & meretrix perjura.* At Phyllis mirum quantum *fidelis*, tum quæſtui & *lucro averſa.* Honeſtam igitur educationem generoſus animus; nobilis autem inſtitutio originem haud vulgarem indicat certè & arguit.

De ſceleſtâ plebe.] Vel, impura, & ſceleri praviſque affectionibus ut plurimùm obnoxiâ: vel, infortunata, & paupertatis incommodis ac ludibriis damnata velut & conſpurcatâ. Hinc non abludit quod Plaut. Moſtell. Scen. 7. ſcribit:

Sceleſtiorem ego annum argento fœneri (locando)
Nunquam ullum vidi, quàm hic mihi annus obtigit

18. *Delectam.*] Alii legunt, *dilectam,*

Sic lucro averſam potuiſſe naſci
Matre pudendâ.
Brachia, & vultum, tereteſque ſuras
Integer laudo. Fuge ſuſpicari,
Cujus octavum trepidavit ætas
Claudere luſtrum.

INTERPRETATIO.

fidam, ita quæſtûs aſpernatricem turpi matre gigni potuiſſe. Cæterùm *intactus laudo brachia & faciem & tibias rotundas* illius. *Noli ſuſpectum habere me, cujus ætas properavit octavum luſtrum finire.*

ANNOTATIONES.

19. *Averſam.*] Alii *adverſam*, perinde eſt, & par utrobique ſenſus.

Fidelem.] Caſtitatis amantem, honeſti propoſiti tenacem, quam à fide non facilè dimoveas, nec oblato quæſtu corrumpas.

20. *Matre pudendâ.*] Improbis ac flagitioſis moribus turpificatâ; vel inope, & abjectâ, cujus nomen ac memoria pudorem & verecundiam facere queat. E moribus natales poſſe ac debere æſtimari oſtendit Juvenalis Sat. 6. v. 238.

Scilicet expectas ut tradat mater honeſtos
Aut alios mores, quàm quos habet? utile porrò
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

22. *Integer laudo.*] Cæterùm, ô Phoceu, ſi laudo tuam illam Phyllidem, noli me arbitrari ſpecie illius captum. *Integer* ego caſtuſque laudo *brachia* toroſa & candida, *vultum* ſpecioſum, ſuras teretes, totamque formoſam. Itaque ne zelotypus inde fias, neve ſuſpiceris rivalem me tuum quoquo modo eſſe.

23. *Cujus octavum trepidavit ætas claudere luſtrum.*] Nimirùm deferbuit ardor ille primus adoleſcentiæ, nec ita me jam ut olim cruciat amor. Annum ætatis quadrageſimum prætergreſſus æſtus illos priores evaſi.

24. *Luſtrum*] Ex Varrone, Feſto, & aliis dictum à luendo, id eſt, ſolvendo; pendebantur enim vectigalia quinto quoque anno. Eſt igitur annorum quinque ſpatium; adeoque *luſtrum octavum* annos quadraginta *claudit* impletque. Cic. Epiſt. 1. lib. 6. ad Attic. *Populi autem, nullo gemitu, publicanis, quibus hoc ipſo luſtro nihil ſolverant, etiam ſuperioris luſtri reddiderunt.* Ovid. in Ibin ſic orditur:

Tempus ad hoc luſtris mihi jam bis quinque peractis.

Martial. lib. 4. Epigram. 45.

Ut qui prima novo ſignat quinquennia luſtro.

ODE V.

Coërcendus amor intempeſtivus virginis haud maturæ.

NONDUM ſubactâ ferre jugum valet
Cervice; nondum munia comparis
Æquare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus,
Circa virentes eſt animus tuæ
Campos juvencæ, nunc fluviis gravem
Solantis æſtum, nunc in udo
Ludere cum vitulis ſalicto
Prægeſtientis. Tolle cupidinem
Immitis uvæ: jam tibi lividos

INTERPRETATIO.

NEQUIT adhuc portare jugum ſubmiſſo collo; nec aſſequi officia conjugis, nec ſuſtinere impetum tauri Venerem appetentis. Circa virides agros verſatur mens buculæ tuæ, modo fluminibus temperantis moleſtos Solis *ardores: modo gaudentis colludere cum vitulis inter humidas ſalices. Cohibe deſiderium uvæ acerbæ. Mox Autumnus varietate*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9. Lib. 1.

1. *Nondum ſubacta.*] An amicorum aliquem, an ſeipſum admoneat Horatius, planè incertum eſt. Rem verò cæteroqui turpiculam allegoriâ multiplici contexit ac propè honeſtavit. Cupidinem virginis intempeſtivæ indicat per appetentiam uvæ nondum maturæ. Puellæ verò junioris indolem bellè notat per juvencam cum vitulis exultantem in campo, jugum portare aut Venerem ſequi adhuc ignorantem.

2. *Munia comparis æquare.*] Onera conjugii ſuſtinere, æqualem operam præſtare marito puellula ante pubertatem, nondum viro matura.

5. *Circa virentes eſt, &c.*] Aliud nihil amat aut cogitat virgo eâ ætate teneriori, quam ludum cum pueris aut puellis æqualibus. Animuſque illius totus eſt in campis, in luſibus, &c. Sic Terent.

Animus eſt in patinis.

Horat. lib. 3. Od. 11.

Quæ velut latis equa trima campis
Ludit exultim, metuitque tangi,
Nuptiarum expers, & adhuc protervo
Cruda marito.

9. *Prægeſtientis.*] Summoperè cupientis. Ex Priſciano, & Feſto, *geſtire*, eſt rem aliquam tam vehementer appetere, ut corporis geſtus ejus deſiderium exprimentes continere non valeamus.

Tolle cupidinem immitis uvæ.] Deſine amare, aut ſaltem concupiſcere puellam impuberem, immaturam, atque, ut Varro appellavit, acerbam; utens eâdem, quâ Poëta noſter, metaphorâ ab uvâ immiti ductâ. Expecta donec ætas idoneam fecerit ac nubilem. Tull. de Senect. n. 53. *uva primo eſt peracerba guſtu; deinde matura dulceſcit.*

10. *Jam tibi lividos diſtinguet, &c.*] Autumnus varietate fructuum abundans, & eorum multiplici diverſitate utilis pariter & jucundus, liventes antè immitesque uvas purpureo ſtatim colore pulcras, ſimul & maturitate guſtui dulces

Diſtinguet Autumnus racemos
Purpureo varius colore.
Jam te ſequetur. Currit enim ferox
Ætas: & illi, quos tibi demſerit,
Apponet annos: jam proterva
Fronte petet Lalage maritum.
Dilecta, quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris: albo ſic humero nitens,
Ut pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiuſve Gyges:

INTERPRETATIO.

gratus colore purpureo pinget tibi racemos liventes. Mox curret poſt te. Nam properat ætas vehemens: atque illi addet annos quos tibi detraxerit. Mox audaci vultu Lalage virum quæret. Amata pluſquam Pholoë viros abhorrens, vel Chloris ſplendens humero candido non ſecùs ac Luna clara micat in mari, aut Gyges Cnidius: quem ſi miſ-

ANNOTATIONES.

facit. Sic tibi paulò pòſt maturam ac tempeſtivam licebit ſectari Lalagen. Imò ipſa ætate jam perfectâ virum petet: ſicut uva planè matura carpi deſiderat.

12. *Purpureo varius colore.*] Is color in racemo propinquam notat maturitatem. Hinc Virgil. *rubentes* uvas, Ovid. *purpureas* laudat: Horatius autem Epod. 2. *certantem purpura uvam* dixit. Theophraſt. de cauſ. plant. lib. 5. cap. 22. ὅταν ἄρχωνται περκάζειν οἱ βότρυες. *cum incipiunt uvæ nigreſcere*. ſeu, *nigris diſtingui maculis*. Propert.

Prima mihi variat liventibus uva racemis.

13. *Jam te ſequetur.*] Lalage quæ te ſequentem modò fugit, deinde vel fugientem te proſequetur, ubi ferventis æſtu juventutis agitari cœperit. Quod quidem brevi fiet: *currit enim ferox ætas* labitur celeriter, imò *volat*, ut ait Tull. Tuſc. 1. n. 76.

Ferox ætas.] Juventus, quæ valens, acris, ardens, vehemens, petulans, elata, ſuperba, ac niſi libidinis ſtimulos tum maximè prurientis virtute fregerit, etiam ferox indomita & impotens. Apage verò Cruquium dubitantem numquid tranſpoſita ſint epitheta iſta; ut legendum ſit: *ætas fugax*, &, *Pholoë ferox*.

14. *Illi quos tibi demſerit, apponet annos.*] Dum tu annis decreſces & imminueris viribus, illa creſcet atque augeſcet. Tu enim ab ætate perfectâ vergis ad ſenium: illa ad annorum ætatiſque firmitatem quam nondum attigit, properat.

16. *Lalage.*] Eam ipſam ætatis flore decoram laudat lib. 1. Od. 22. quo patet Oden iſtam ab Horatio poſt hanc eſſe ſcriptam.

17. *Dilecta quantum, &c.*] Cùm verò Lalage juventutis pariter ac formæ perfectionem adepta fuerit, tum certè multos amatores habebit, quot nunquam *Chloris* pulcherrima, vel ſpecioſa *Pholoë* Chlotidis filia, quæ tamen eo diligitur ampliùs, quo magis amantes fugit aſpera & repellit. De hac Cyro adamata, ipſumque ſpernente; lib. 1. Od. 33.

19. *Ut pura nocturno renidet Luna mari.*] Tam nitens, quàm Luna nullis infuſcata nebulis, ſudo cœlo, noctu ſplendet ac mari navigantibus formoſa apparet.

20. *Cnidiuſve Gyges.*] Velut etiam formoſus ille puer Gyges, virgineâ ſpecie inclytus, oriundus è Cnido urbe Cariæ maritimâ, hodie *Cabo di Chio*: ubi Veneris effigies valdè celebris. Vide lib. 1. Od. 30. formoſos olim pueros in de-

Quem

Quem ſi puellarum inſereres choro,
Mirè ſagaces falleret hoſpites
Diſcrimen obſcurum, ſolutis
Crinibus, ambiguoque vultu.

INTERPRETATIO.

ceas cœtuì virginum, advenas maximè perſpicaces deciperet incerta differentia, paſſis capillis, dubiaque facie.

ANNOTATIONES.

ficiis fuiſſe, vel è Virgil. Bucol. notum. Eclog. 2.

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexin,
Delicias domini.

21. *Quem ſi puellarum inſereres, &c.*] Gygis nempè vultus lævis, tener, candidus, venuſtus, adeò virginis ſpecioſæ pulcritudinem refert, ut vix internoſci queat, *ſi puellarum choro inſeratur*: puellam etenim non puerum Gygen affirmaveris.

22. *Falleret hoſpites,*] Nos quidem cives, qui eum cognoſcimus, fortè non falleret Gyges: hoſpites autem & peregrini nequaquam à puellis puellum hunc diſcernerent. Tam enim *obſcurum* eſt *diſcrimen*.

23. *Solutis crinibus.*] Prolixis & paſſis more ſcilicet virginum; at contrà nuptæ capillos religabant.

24. *Ambiguoque vultu.*] Ut ſexum non diſtinguas. Sic Juvenalis Sat. 15. v. 137. de pupillo à Tutore defraudato,

Cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.

Ovid. Metam. 8. Fab. 4.

Talis erat cultu facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine poſſes.

Idem lib. 9. Fab. 11.

Cultus erat pueri: facies, quam ſive puellæ
Sive dares puero; fieret formoſus uterque.

Auſon. Epigram. 105.

Dum dubitat natura marem faceretne puellam;
Factus es, ô pulcher, pæne puella, puer.

AD TIT. SEPTIMIUM,

ODE VI.

Apud amœnum Tiburtinæ vel Tarentinæ regionis ſeceſſum tandem cum eo quietam degere ſenectutem exoptat.

SEPTIMI Gades aditure mecum, &
Cantabrum indoctum juga ferre noſtra, &

INTERPRETATIO.

O *Septimi perrecture mecum ad Gades & Cantabres nobis ſervire neſcios, atque*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 2. Lib. 1.

1. *Septimi.*] Tit. hic Septimius, Romanus Eques, Poëta etiam Lyricus & Tragicus, cum Horatio diuturnâ familiaritate conjunctus, imò & commilito. Hujus meminit lib. 1. Epiſt. 3. 5. 9. fertur & Auguſtus ad Horatium ita de eo ſcripſiſſe: *tui qualem habeam memoriam poteris ex Septimio noſtro cognoſcere, &c.*

Gades aditure mecum, &c.] Hoc Interpretes huc uſque ferè omnes intellexerunt de magnâ Horatii Septimiique conſenſione: quaſi paratus eſſet alter alteri comes ire ad ultimas uſque orbis plagas: quemadmodum Catullus Carm. 11. Furium & Aurelium ſibi ſpondet comites, *ſive in extremos penetrarit Indos. &c.* Et Propertius lib. 1. Eleg. 6. Tullo ſeſe offert, ut cum eo *Riphaos etiam montes* ſuperare non vereatur, & *Ægeo ducere vela mari.* Cruquius autem opinatur hæc ab Horatio ſcripta, *cum Auguſtus eſſet in expeditione Cantabricâ, quinto vix anno peractâ, quo Septimius Eques invitabat Horatium,* inquit ille; non malè quidem ariolatus: meliùs fortè tamen, quando Cæſar expeditionem illam moliebatur, & cùm ad eam Horatius pariter ac Septimius ſeſe accingerent. De *Gadibus* ſuprà, Od. 2. v. 11.

2. *Cantabrum.*] Cantabri Hiſpaniæ Tarroconenſis populi ad Oceanum Borealem, qui & inde Cantabricus vocatur: hodie *Biſcaia.*

Indoctum juga ferre noſtra.] *Serâ* nempè *domitum catenâ,* ut ait Od. 8. lib. 3. ab Auguſto tandem, ſive ab Agrippâ Auguſti auſpiciis Cantabri devicti ſunt; teſtes Sueton. Octav. cap. 20. & 21. Dio lib. 51. & ſeq. Strabo lib. 3. &c. Flor. lib. 4. cap. 12. *duæ validiſſimæ gentes Cantabri & Aſtures immunes Imperii agitabant. Cantabrorum altior & magis pertinax in rebellando animus, qui non contenti libertatem ſuam defendere; proximis etiam imperitare tentabant, &c.* Cæſi verò fugiunt *in eminentiſſimum Vinnium montem, quo maria prius Oceani, quàm arma Rom. aſcenſura eſſe crediderant.* Et paulò pòſt: *ipſe præſens hos deduxit montibus; hos obſidibus aſtrinxit; hos ſub coronâ jure belli venumdedit, &c.* Sil. Ital. *Cantaber ante omnes hyemiſque æſtuſque fameſque invictus.* Obſervandum porrò, ita ſub jugum mitti ſolitos olim victos hoſtes: haſtæ duæ interjecto ſpatio in terram defigebantur, tertiâ ſuperimpoſitâ, atque hinc & inde alligatâ. Sub hanc igitur inermes & diſcincti tranſire coacti, jugum ſubire, victique eſſe cenſe-

Barbaras Syrtes, ubi Maura ſemper
Æſtuat unda:
Tibur Argæo poſitum colono,
Sit meæ ſedes utinam ſenectæ:
Sit modus laſſo maris, & viarum,
Militiæque.
Unde ſi Parcæ prohibent iniquæ,
Dulce pellitis ovibus Galeſi

INTERPRETATIO.

ad Syrtes ferat, ubi mare Mauritania nunquam non fervet: faxint Dii ut Tibur ab Argivo colono conditum, mea ſit domicilium ſenectutis: ſit requies per-taſſo maris, itinerumque, & belli. Hinc verò ſi Parca me arcent improba; adibo fluvium Galaſum ovibus pelle coopertis

ANNOTATIONES.

bantur. Vide Tit. Liv. lib. 9. cap. 6 ubi Rom. Coſs. & legiones turpiter ad furculas Caudinas ſub jugum mittuntur.

3. *Barbaras Syrtes.*] Inhoſpitas, inacceſſas, ſævas ob æſtus ac motus maris dubios.

Ubi Maura ſemper æſtuat unda.] Ubi mare Mauritaniæ ſeu Africæ crebris æſtuariis fervet, vadoſum paſſim & ſcopuloſum. Vide Plin. lib. 2 cap. 97. & Epod. 9. ſub finem, ibique annot.

5. *Tibur Argæo, &c.*] Detur utinam mihi lætam agere ſenectutem apud Tibur Latii oppidum ædificatum à Tiburno Argivo: ibique quietem nanciſci, poſt labores ac tædia navigationis, itinerum ac militiæ. Tiburtinâ ſuâ villâ inprimis ſe delectari jam indicavit lib. 1. Od. 7. & 18. Vide ibi annot.

7. *Laſſo maris & viarum militiæque.*] Ex Suetonio cit. bellicam in Cantabros expeditionem ſuſcepit Auguſtus devicto jam Antonio: in bellis antecedentibus militaverat Horatius, ut patebit ex Ode ſequenti: ad hoc etiam, ut dixi, ſeſe accingebat: Deos itaque rogat, ut ſibi fortunatam dent quietem & ſenectam poſtquam eas iterum ærumnas exantlarit.

9. *Unde ſi Parcæ prohibent.*] Quod ſi, fatis ita volentibus, non liceret apud Tibur conquieſcere; apud Tarentum ſaltem detur mihi ſecedere, ubi Galæſus leniter fluit, rigatque iſtam regionem Calabriæ, in quâ paſcuntur oves exquiſito vellere ac lanâ, &c.

10. *Pellitis ovibus.*] Vel eximias pelles eximium vellus habentibus, per antonomaſiam: vel potiùs quæ ob lanam præ cæteris exquiſitam adverſus aëris injurias teguntur pellibus, ad conſervationem excellentis earum velleris, tenuioris, mollioris, neve illud inquinetur. Hinc Plin. *tectas*, Varro & noſter *pellitas* nuncupat Tarentinas illas oves, quas & Græcas alii vocant. Vide Columell. lib. 7. cap. 4. *Græcum pecus, quod & Tarentinum plerique nominant, niſi cum domini præſentia eſt, vix expedit haberi, &c. ex omnibus eſt molliſſimum &c.* Polybius *μάλακα πρόβατα* ſimiliter appellat. Varro rei ruſt. l. 2. c. 2. ad finem: *pleraque ſimiliter faciendum in ovibus pellitis, quæ propter lanæ bonitatem (ut ſunt Tarentinæ & Atticæ) pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus vel inſici rectè poſſit, vel lavari ac parari. Harum præſepia ac ſtabula, ut ſint pura, majorem adhibeant diligentiam, quàm hirtis*; id eſt, cæteris ovibus, quæ & hirtæ, & montanæ, & ſoloces dicebantur. &c. Plin. lib. 8. cap. 47. *Ovium ſumma genera duo, tectum & colonicum: illud mollius, hoc in paſcuo delicatius; quippe cum tectum rubis veſcatur:* (colonicum verò ſolo gramine) *operimenta eis ex Arabicis præcipua.*

Galæſi flumen.] Quidam legunt *Ga-*

Flumen, & regnata petam Laconi
Rura Phalanto.
Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet: ubi non Hymetto
Mella decedunt, viridique certat
Bacca Venafro.
Ver ubi longum, tepidaſque præbet

INTERPRETATIO.

jucundum, agroſque ubi rex fuit Phalantus Lacedæmonius. Illa mihi regio præ cæteris placet; in qua mel cum Hymettio, & olivæ cum Venafranis bonitate contendunt, Illic ver diuturnum; &

ANNOTATIONES.

laſum: Sic & lib. 4. Od. 4. *Metauri flumen*, ubi plures tamen, *Metaurum flumen*. Galæſus vel Galeſus, hodie *Galaſo*, Calabriæ fluvius agrum Tarentinum rigat, ac in Sinum defluit lento curſu, umbris arborum, & paſcuorum copiâ circùm amœnus. Hinc Propert. lib. 2. Eleg. 34. v. 67.

Tu canis umbroſi ſubter pineta Galeſi.

Et Virgil. Georgic. 4. v. 126.

Quo piger (al. niger) *humectat flaventia culta Galeſus.*

12. *Regnata petam Laconi rura Phalantho.*] Virgil. Æneid. 3. v. 4.

terra regnata Lycurgo.

Et Æneid. 6. v. 793.

regnata per arva Saturno.

Sic Tull. pro Muræna: *pugna cum rege commiſſa eſt & ſumma contentione pugnata.* Porrò ſenſus Horatii eſt hic: ſi negetur mihi ſeceſſus Tiburtinus, ibo Tarentum, quam urbem Taras Neptuni filius olim condiderat, Phalantus autem Lacedæmonius cum Partheniis Spartâ profectis & ſedes quærentibus inſtauravit, ibique regnavit. Juſtin. lib. 3. ubi *Partheniæ vocati cum ad annos triginta perveniſſent, metu inopiæ . . . . ducem Phalantum aſſumunt filium Araci . . . . ad ſedes inquirendas proficiſcuntur, . . . tandem in Italiam delati occupatâ arce Tarentinorum, & expugnatis veteribus incolis, ſedes ibi conſtituunt, &c.* Vide & Pauſan. lib. 10. in Phocaïcis.

14. *Angulus.*] Scilicet urbs ea Calabriæ in extremâ peninſulâ ſita eſt ad maris littus.

Ubi non Hymetto mella decedunt.] In Tarentinâ regione mel optimum eſt, nec bonitate concedit ei quod provenit apud Hymettum, huncque Atticæ regionis collem excellentiâ ſuâ celebrem toto orbe fecit: ſicut & Hybla Siciliam pariter melle inclytam reddidit.

15. *Decedunt.*] De viâ decedit qui honorem alicui defert & primas fatetur deberi.

Viridique certat bacca Venafro.] Ibi quoque creſcunt olivæ Venafranis adeò non deteriores, ut cum eis de excellentiâ contendant & certent.

Certat.] Virgil. Eclog. 5. v. 8.

ſolus tibi certet Amyntas.

16. *Venafro.*] Urbs hæc Campaniæ in Samnii confinio ſita, olearum optimarum laude præcelluit. Plin. lib. 15. cap. 2. *principatum in hoc quoque bono* (oleo) *obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano, &c.* Martial. lib. 12. Epigramm. 64. *uncto Corduba lætior Venafro.* Et lib. 13. Epigramm. 101.

Hoc tibi Campani ſudavit bacca Venafri.

17. *Ver ubi longum.*] Ubi verna temperies perdurat. Ita Servius explicat Virgil. Georg. 2. v. 149. *hic ver aſſiduum;* citatque hunc locum Horatii.

Tepidaſque præbet Jupiter brumas.] Hybernis etiam menſibus nulla ibi eſt aëris inclementia. *Bruma*, ſolſtitium hybernum, quod ſic Ovid. explicat Faſt. 1.

Bruma novi prima eſt, veteriſque noviſſima Solis,

Juppiter brumas : & amicus Aulon
Fertili Baccho minimùm Falernis
Invidet uvis.
Ille te mecum locus, & beatæ
Poſtulant arces : ibi tu calentem
Debitâ ſparges lacrymâ favillam
Vatis amici.

INTERPRETATIO.

hyemes temperatas dat Jupiter : atque Aulon abundanti vino ferax nequaquam deſiderat racemos Falernos. Terra hæc & fortunatæ arces me teque exoptant. Illic tu cineres tepidos familiaris poëtæ juſto luctu proſequeris.

ANNOTATIONES.

18. *Et amicus Aulon fertili Baccho, &c.*] Eſt & proximus collis Aulon, in quo vinum provenit Falerno minimè inferius ; proindeque non ei invidet, à quo ſuperari nequaquam timet. In agris Tarentinis vinum creſcere generoſum, teſtis Plin. lib. 14. cap. 6. ubi vina recenſet exquiſita : *verum & longinquiora Italiæ ab Auſonio mari non carent gloriâ, Tarentina, & Servitiana, &c.* Martial. lib. 13. Epigram. 125.

Nobilis & lanis, & felix vitibus Aulon,
Det pretioſa tibi vellera, vina mihi.

Strabo lib. 6. Aulonia quaſi Vallonia à vicinâ convalle nominata, inquit : hanc autem urbem ab Aulone monte vel potiùs promontorio puto dici, in Tarentino tractu ſitam. Porrò textûs Horatiani ordo hic eſt : *amicus*, id eſt, vicinus Tarento *Aulon, fertili Baccho gaudens, minimum Falernis invidet uvis.* Vel : Aulon fertili Baccho amicus minimum Falernis, &c. Sic apud Tibull. dicitur

Bacchi cura Falernus ager.

21. *Ille te mecum locus, &c.*] Tam lætus & amœnus videlicet ſeceſſus te mecum invitat.

Beatæ arces.] Explicant alii editi colles optimis uvis beati : quia edita quæque loca arces vocantur. Ego malim de urbe Tarento intelligere, ubi fuit arx munitiſſima, ex Polybio lib. 8. Tit. Liv. lib. 25. *Beatæ* verò *arces*, & felix Tarentum ſatis exprimitur apud L. Florum lib. 1. cap. 18. his verbis : *Tarentus, Lacedæmoniorum opus, Calabriæ quondam & Apuliæ, totiuſque Lucaniæ caput, tum magnitudine & muris portuque nobilis, tum mirabilis ſitu : quippe in ipſis Adriatici maris faucibus poſita in omnes terras, Iſtriam, Illyricum, Epirum, Achaiam, Africam, Siciliam vela dimittit. Imminet portui ad proſpectum maris poſitum majus theatrum, &c.*

22. *Ibi tu calentem debitâ, &c.*] Ibi tu mihi juſta & extrema perſolves officia, cùm fatis & vitâ functus fuero : cremato nempè cadavere, calentibus adhuc cineribus lacrymas impendes, infundes, ac velut immiſcebis : mortuum recens amicum luctu proſequeris vatem vates, & decorabis.

Ennius verò contrà, & arrogantiùs paulò ;

Nemo me lacrymis decoret : neque funera fletu
Faxit. Cur? Volito vivu' per ora virûm.

Miſerrimum etenim ac velut infauſtum veteribus putabatur, ſi abſque lacrymis humatio fieret, & funebri iſto honore privaretur. Virgil. Æneid. 11. v. 372.

Nos animæ viles, inhumata, infletaque turba,

Hinc & præficas accerſebant olim, quæ luctum facerent. Imò & exiguam ampullam lacrymis plenam urnæ ferali inſerebant, ſepulcroque inferebant ; ut benè Torrentius obſervavit.

24. *Vatis amici.*] Horatii tui.

ODE VII.

Pompeio Varo felicem ex infelici militiâ reditum gratulatur.

O Sæpè mecum tempus in ultimum
Deducte, Bruto militiæ duce,
Quis te redonavit Quiritem
Diis patriis, Italoque cœlo,
Pompei meorum prime ſodalium?

INTERPRETATIO.

O Vare meorum prime commilitonum, mecum frequenter ad extremum diem redacte, Bruto belli principe, ecquis Romanum te reddidit numinibus patriis, atque Italico aeri?

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 2.

Athenis verſabatur Horatius, Philoſophiæ dans operam ſub Academo præceptore, cùm ad militiam eſt pertractus à Bruto tum Achaiam atque Athenas tenente, ut ait vetus interpres. Hæc ipſe de ſe teſtatur Epiſt. 2. lib. 2. v. 43. & ſeq. Subinde & Tribunus legioni Romanæ præfuit: quod declarat lib. 1. Sat. 6. v. 48. interfuitque demùm ei pugnæ, Philippicis in campis, quâ Brutus ab Augusto cæſus tandem ac fuſus eſt. In eâ verò militiâ ſodalem habuit Pompeium Varum, qui poſt cladem Philippicam, non ut Horatius, armis vale dixit, ſed Brutianis reliquiis, novoque bello ſe implicuit. Quibus extinctis, ſalvus tamen rediit Varus: quapropter incolumitatem ei gratulatur Horatius ac Soteria canit hac Ode, atque ad convivium invitat.

1. *Sæpè mecum tempus in ultimum deducte.*] Qui toties vitæ periculum adiiſti mecum in eo fatali bello, in quo Caſſius & Brutus Julii Cæſaris interfectores adversùs Auguſtum atque Antonium pro libertate publicâ dimicarunt; ſicuti anteà Cn. Pompeius contra Jul. Cæſarem.

3. *Quis te redonavit Quiritem.*] Quis te patriæ reſtituit, vel Deus propitius, vel patronus apud victorem Auguſtum potens & gratioſus?

4. *Diis patriis.*] Dii patrii vocantur, qui ſingulis præſunt urbibus, ſuntque illarum propugnatores; atque à civibus honore præcipuo coluntur eximiè: ut Mars Romæ; Athenis Apollo & Minerva; Apollo Delphis & Rhodo; Bœotiis Hercules & Bacchus; Juno Carthagini, Samo, Spartæ, Mycenis, Argis; Diana Cretenſibus; Venus Cypro, Papho, &c. Vide Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 4. fortè Horatius hic Penates Deos intelligit, ut gratuletur Varo quòd redux iterùm videat ſuam domum ac Penates. *Extat Quinti Ennii carmen. Deorum continens Penatium nomina, quos patrios alii, Varro Terentius etiam urbanos nuncupat:*

Juno, Veſta, Minerva, Cereſque, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus Apollo.

Cœl. Rhodig. lib. 25. cap. 30.

Italoque cœlo.] Cœlum pro aëre & climate poni, conſtat vel ex hoc Horatii:

Cœlum non animum mutant qui trans mare currunt.

5. *Meorum prime ſodalium.*] Vel amiciſſime: patet ex fine hujus odes. Vel,

Cum quo morantem ſæpè diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos & celerem fugam
Senſi, relictâ non benè parmulâ;

Interpretatio.

Cum quo non ſemel bibendo *vino interrupi tardantem diem, redimitus* habens *crines unguento Syrio nitidos. Tecum expertus ſum Philippos, & fugam præcipitem, abjecto indecorè clypeo; quando*

Annotationes.

cum quo militavi primùm: ſic & condiſcipulus in Philoſophiæ ſtudio videatur fuiſſe Varus Horatii, & cum eo ad civile bellum Athenis evocatus. Epiſt. 2. lib. 2. cit. v. 47.

Civiliſque rudem belli tulit æſtus in arma
Cæſaris Auguſti non reſponſura lacertis.

6. *Morantem diem.*] Vel æſtivum, reipsâ longiorem; vel morari viſum præ tædio civilium tumultuum, ac laborantis Reipublicæ, itemque ærumnarum bellicarum, quæ Horatio quidem ad ſtudia literarum Muſarumque otium magis quàm ad ſtrepitus militares nato graves erant ac moleſtæ.

7. *Fregi.*] Per intervalla tecum potando rupi, tranſegi; atque ita ſollicitudines ac dolorem fefelli utcunque, pertuli, ſuperavi.

Coronatus nitentes malobathro Syrio capillos.] Floreis quidem coronis inter epulandum ſolitos uti veteres, oſtendimus Od. 38. lib. 1. unguentis etiam perfudiſſe caput, notum ferè, & ex dicendis patebit. Ab Ionibus primùm ad feminas Rom. delicatiores tranſlatus iſte mos coronarum in conviviis, atque unguentorum, maximè verò malobathri, quod & foliatum dicebatur: teſtis Galenus. Obſerva porrò corollas iſtas unguentis interdum fuiſſe delibutas. Athenæus item lib. 15 Plin. lib. 21. cap. 3. *lautiſſimum*, inquit, *dari coronas è nardi folio, aut verſicolores unguentis madidas.*

8. *Malobrathro Syrio.*] Malobathrum ſive malabathrum, unguentum erat exquiſitum è folio quod gignunt Indicæ paludes, in regione Malabar, & vernaculè *bathrum* vel *bethrum* vocant Indi. Nomen hinc factum ſatis apparet. In Syriam apportabatur ex Indiâ; illinc autem Romani mercatores deferebant: unde Syrium Romæ vocabatur. Galen. cit. Dioſcorid. Plin. lib. 13. cap. 1. lib. verò 12. cap. 26. ita ſcribit: *Dat malobathron Syria, arborem folio convoluto, arido colore, ex quo paratur oleum ad unguenta: fertiliore ejuſdem Ægypto. Laudatius tamen ex Indiâ venit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo,* (lenticulæ paluſtris modo aquis innatante. Dalecamp.) *odoratius croco, nigricans, ſcabrumque, quodam ſalis guſtu. . . . . . ejus ſapor nardo ſimilis eſſe debet ſub linguâ: odor autem in vino ſufferveſacti antecedit alios. In pretio quidem prodigio ſimile eſt. &c.*

9. *Tecum Philippos, &c.*] Adfui tecum in campis illis prope Philippos urbem Macedoniæ, in Thraciæ confinio, ad Pangæi montis radices: quam Philippus Alexandri Magni pater inſtauravit, ac de ſuo nomine appellavit. Ibi nimirùm commiſſo duplici prælio Auguſtus atque Antonius Caſſii & Bruti exercitus fuderunt, viceruntque eos qui triumphum ante victoriam & pugnam cecinerant. Vide infrà.

10. *Relictâ non benè parmulâ.*] In eâ clade fugam ſuam non diſſimulat hîc Horatius, inſuper & clypei projectionem. Quod ad primum attinet, non caret ſemper excuſatione. Nam fortis eſt non modò reſiſtere, ſed & ſapienter fugere ac cedere. Sic Homerus Æneam laudat velut metuendi fugiendique peritum: & hanc ei laudem juſtè dari agnoſcit Pla-

Cum fracta virtus, & minaces
Turpe ſolum tetigere mento.

INTERPRETATIO.

virtus debilitata eſt. *& terra mentum fœdè applicuerunt qui minas jactabant.*

ANNOTATIONES.

tis in Lachete. Vide & initium vitæ Pelopidæ apud Plutarch. Alterum verò culpâ nunquam vacare creditum eſt. Unde apud Germanos ſacris interdictum erat ei qui in acie ſcutum amiſiſſet. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 17. apud Spartanos autem capite luebat. Idem lib. 2. cap. 13. Vide Ariſtot. lib. 2. Rhetoric. Modeſtin. Juriſc. lib. 3. de re militari. Hinc teſte Ammiano Marcell. lib. 25. paulò poſt initium. *Epaminondas ille dux inclytus lethaliter apud Mantineam ſaucius reverſus ex acie, ſcutum ſollicitè conquirebat: quod cum vidiſſet propius, lætior vi vulneris interiit; & qui animam intrepidus amittebat, jacturam clypei formidavit.* Quod idem ita refert Juſtinus lib. 6. *Relatus in caſtra ſemianimis Epaminondas, ut vocem ſpiritumque collegit, id unum à circumſtantibus requiſivit, num cadenti ſibi ſcutum ademiſſet hoſtis: quod ut ſervatum audivit, allatumque velut laborum gloriæque ſocium oſculatus eſt.* Apud Plutarch. Apophthegm. Lacon. Demaratus interrogatus, quid dedecoris & probri ſit clypeum abjicientibus; non ita verò galeam aut gladium: reſpondit, quia hæc ſui ipſorum cauſâ ſumunt, clypeum autem communis aciei gratiâ.

11. *Cum fracta virtus.*] Cùm Bruti pars & virtus victa eſt fatis adverſantibus, & Auguſto Imperium orbis deſtinantibus. Tum enim in ſummâ rerum deſperatione ille apud ſuos conqueſtus fertur; *fruſtrà coluiſſe ſe virtutem, quæ inane eſſet nomen, & fortunæ ſerviret.* Plutarch. in Bruto. Dio lib. 47. Appian. lib. 4. Tit. Liv. Epitome lib. 124. *C. Cæſar & Antonius apud Philippos vario eventu contra Brutum & Caſſium pugnaverunt; ita ut utriuſque partis cornua dextra vincerent. . . . . . . ſed inæqualem fortunam partium mors Caſſii fecit, qui cum in eo cornu fuiſſet quod pulſum erat, totum exercitum fuſum ratus, mortem ſibi conſcivit. Altero deinde prælio victus M. Brutus & ipſe vitam finivit, annorum circiter quadraginta; exoruto Stratone fugæ comite, ut ſibi gladium adigeret.* Xiphilinus in Auguſto ſic rem deſcribit: *Si Brutus cum Antonio decertaſſet, & Caſſius cum Auguſto Cæſare; ipſi pares inter ſe fuiſſent: ſed dum Brutus Cæſarem imbecillum vicit: Antonius autem Caſſio, qui par ei bellicis in rebus non erat, ſuperior fuit; victores quodammodo victi diſceſſerunt, &c.*

Minaces] Milites Bruti ſcilicet ac eorum Duces arrogantiùs jactabant minas in Cæſarianos, quos priori certamine ſuperaverant, tam apertâ quidem victoriâ, ut *caſtra Cæſaris & Antonii, quæque in caſtris erant, omnia capta ſint; ac Cæſar ipſe mirabiliter ſalvus evaſerit.* Ex Xiphil. loco mox cit. Item ex Appiano lib. 4. civil. bell. Rom. Brutus ipſe hoſtes retroceſſiſſe accipiens, ſic illudit: *hi ut defeſſos nos provocantes minimè experiri auſi ſunt.* Cùm autem Cæſarianos intelligeret inediâ & fame propè enectos, ac morando citra ſuorum periculum, conficere vellet, *conquerebantur milites; mulierum more, intra vallum ſe contineri: excandeſcebant etiam eorum Duces . . . . . hoſteſque ab exercitu prompto & parato faciliimè vinci poſſe exiſtimabant. . . . . . . tandem exercitus per cohortes, ac deinde per conventus, apertiùs conqueritur: quid tandem Imperator noſter meditatur? in quo nuper victoriam adepti deliquimus? . . . . . Inſtantibus denique pertinaciter Ducibus ac primoribus Brutus indignatus, eorum temeritati, proprioque diſcrimini aſſenſus eſt.* Xiphil. ibid.

12. *Turpe ſolum tetigere mento.*] Id eſt, victi procubuere, non ſine gravi tur-

Sed

Sed me per hoſtes Mercurius celer
Denſo paventem ſuſtulit aëre:
Te rurſus in bellum reſorbens
Unda fretis tulit æſtuoſis.
Ergo obligatam redde Jovi dapem;

INTERPRETATIO.

At velox Mercurius tremebundum me per hoſtes aëre ſpiſſo rapuit: te mare fremens & æſtuans retraxit, iterumque ad militiam deduxit. Debitum igitur epulum Jovi perſolve.

ANNOTATIONES.

pitudinis notâ, ob priorem arrogantiam, ac minas: atenim meminiſſe oportebat, quod ſcribit Cic. ad Attic. lib. 7. Ep. 3. *armorum exitus incertos eſſe ſemper*; atque, *ancipitem fortunam belli*. pro M. Marcello. Alii explicant *turpe ſolum*, terram cruore fœdatam, quam qui vulneribus confecti cadunt, dentibus ſolent apprehendere; aut ſaltem labra mordicùs premere; ſeu dolore & irâ adacti, ſeu ne quam emittant vocem querelarum, ſuâ virtute & exiſtimatione indignam.

Tetigere mento] Pronâ in terram facie, in pulvere volutati. Virgil. Æneid. 11. v. 418.

Procubuit moriens, & humum ſimul ore momordit.

Et v. 669. ibid.

Sanguinis ille vomens rivos cadit, atque cruentam
Mandit humum, moriensque ſuo ſe in vulnere verſat.

13. *Sed me per hoſtes Mercurius celer, &c.*] Metaph. Tum vero fuſo exercitu noſtro, furtim me proripui, ac celeriter fugi, duce Mercurio, qui alatus fingitur & furti Deus. Od. 10. lib. 1. in cujus etiam tutelâ ſunt Docti, qui idcircò *Mercuriales* vocantur, Ode 17. libri hujus. Ingenioſæ porrò ſuæ fugæ alioquin indecoræ ac turpi colorem dat Horatius, ſubtractum ſe diſcrimini, protectumque à Mercurio, dicens; id nempè fingens ſibi accidiſſe, quod Priamo ſcribit Homerus. Vide Annot. lib. 1. Od. 10. v. 14. quodque Paridi; Od. 15. lib. 1. Item Hectori, quem Apollo pari modo ſervat, ἠέρι πολλῇ. Iliad. υ. Sic & Virgil. Æneam à Neptuno de Achillis manibus ereptum inducit, Æneid. 5. v. 809.

Pelidæ tunc ego forti
Congreſſum Æneam nec Diis nec viribus æquis
Nube cavâ eripui.

14. *Denſo aëre.*] Nube, quæ denſatus eſt aër. Homer. Iliad. γ. de Paride ab impetu Menelaï per Venerem exempto: τὸν δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῇ.

Te rurſus in bellum reſorbens. &c.] Me quidem Horatium paventem Mercurius ſublimem rapuit, ac nebulâ protexit: te verò, Pompei, Martis ardor in nova pericula conjecit, ac recrudeſcenti bello implicuit, ſemper intrepidum, ac publicæ libertatis pertinaciter vindicem.

Reſorbens unda fretis tulit æſtuoſis.] Sicut in fretis æſtuoſis unda recedens iterumque accedens ea reſorbet quæ evomuerat, ac in litore reliquerat: ſic bellum cæſis Caſſio Brutoque quaſi profligatum ejecerat te, Vare, non ſecùs ac me, liberumque veluti fecerat: verùm exardeſcens porrò tumultus civilis in arma te rurſus abripuit. His Horatii verbis non abs re volunt quidam alludi ad prælium Sexti Pompeii in Siculo freto commiſſum: adeoque ad illum cum aliis Varum confugiſſe, poſt cladem Brutianam: unde tandem ſalvus ille Romam redierit, & Auguſto reconciliatus ſit. Æſtus illos marinos egregiè deſcribit Virgil. Æneid. 11. v. 624.

17. *Ergo obligatam redde Jovi dapem.*] Pro incolumitate iſtâ tuâ poſt tot labores & pericula, ô Vare, grates Diis perſolve, fac ſacrum Jovi Servatori, Dapali; de quo M. Cato de re ruſt.

Longâque feſſum militiâ latus
  Depone ſub lauru meâ : nec
    Parce cadis tibi deſtinatis.
Oblivioſo lævia Maſſico
Ciboria exple : funde capacibus

INTERPRETATIO.

& corpus diuturno fatigatum bello reclina ſub meâ lauro : neque doliis abſtine tibi ſervatis. Polita vaſa reple Maſſico oblivionem malorum afferente : & unguenta de amplis vaſis effunde.

ANNOTATIONES.

cap. 132. *obligatam dapem*. ſacrificium inter diſcrimina promiſſum ac votum a Pompeio Varo, interpretari licet, ex Priſciano lib. 7.

18. Longaque feſſum militiâ.] Multò longiori quam mea, inquit Horatius: nempè ſub Caſſio & Bruto, deinde ſub Sexto Pompeio, in Siciliâ : ut dictum eſt. Ergo tot ærumnis vires exhauſtas recrea, epulare mecum, quieſce apud me; *ſub lauru meâ* tutus : patrocinio meo confiſus, adeoque omni depoſitâ ſollicitudine. Spondet nempè Varo Horatius fortè nondum perfectè ab Auguſto veniam conſecuto, favorem Mœcenatis, per quem ipſe cum illo victore metuendo jam reconciliatus fuerat. Cum enim proſcriptione bonorum, cum aliis partes adverſas ſecutis, mulctatus eſſet, inops rerum coactus eſt faciendo verſus victum quæritare. Quod ita narrat Ep. 2. lib. 2. v. 49.

Unde ſimul primum me dimiſere Philippi,
Deciſis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris & fundi, paupertas impulit audax
Ut verſus facerem.

Itaque Mœcenatis primùm animum demeruit, perque hunc Auguſti placare iram aggreſſus eſt : & quod ſcribit ad Piſones v. 414. quanquam alio ibi propoſito,

gratia regum
Pieriis tentata modis : luduſque repertus,
Et longorum operum finis.

Quod autem Mœcenas potens eſſet & idonea laurus ad averruncandum Auguſti fulmen, patet ex Xiphilino cit. qui in Auguſto ſcribit ; *Mæcenati tantam à Cæſare delatam poteſtatem in rebus omnibus, ut literas quaſcunque ad Senatum vel ad alios mitteret, ipſe prius legere poſſet, & ex eis quæ vellet immutare.* Et poſteà ; *Cæſari Mæcenatem profuiſſe tum cæteris in rebus, tum vero quoties vehementius iraſcebatur, quod ejus iram leniebat : & quod in multos aliquos mortis dicturus ſententiam, à Mæcenate correptus, nemine capitis condemnato ſtatim ſurrexerit, &c.*

21. Oblivioſo lævia Maſſico ciboria exple.] Largè pota vinum è Campaniâ melioris notæ, quod oblivisci faciat ærumnas priores, omnemque mentis ægritudinem detergeat & diſcutiat. De *Maſſico* Od. 1. lib. 1. *exple*, vel imple, vel exhauri & ſicca ſcyphos & calices. Utrumque enim ſignificat ea vox, apud Ennium, Terent. Donat. Nonium Marcellum.

22. Ciboria.] Vaſa ſeu pocula ſatis capacia. Ex Athen. l. 3. & l. 11. c. 7. quem in locum Caſaubonus ita ſcribit : *Græcis peregrinum poculum opinor & nomen, etſi poteſt videri derivatum, unde & κιβωτός. Sed conſtat in Ægypto primum cœpta fieri ciboria ex Ægyptia faba ciborii, deinde ex aliâ materiâ, figurâ eâdem. Heſychius diſertè. Κιβώριον Αἰγύπτιον ὄνομα ἐπὶ ποτηρίου. Eccleſia uſu fecit ſuum hoc nomen, &c.* Dalecamp. in Athen. cit. τὰ κιβώρια & κιβώτια, id eſt, arculas in hujus fabæ capite vo-

Unguenta de conchis. Quis udo
Deproperare apio coronas,
Curatve myrto? Quem Venus arbitrum

Interpretatio.

Quis verò *texet diligenter corollas* ex *apio humido vel myrto? Ecquem potandi*

Annotationes

cabant eos loculos, quibus ſemen continetur: inquit. Fabæ iſtius deſcriptionem hic attexere non pigebit. *In Ægypto lacubus & ſtagnantibus aquis faba naſcitur, ſcape ampliſſima, longitudine ad cubitos quatuor ſurrecto, digito craſſitudine, arundinaceo, molli, non geniculato, qui totus rimis intrinſecus pertuſus atque diſtinctus eſt, ut in liliis. Huic inſidet caput rotundo veſparum favo ſimile. Faba in ſingulis veluti eucamentorum loculis aliquantulum prominens, ad ſummum numero triginta. Flos duplo major quam papaveris, roſæ colore. Extat caput ſuper aquam. Singulis fabarum plantis adnaſcuntur folia magnitudine pilei Theſſalici, quorum caulis idem qui fabarum. &c.* Ex Theophraſto apud Athen. init. lib. 3.

Funde capacibus unguenta de conchis.] Ne quid hilaritati deſit, adhibe & unguenta copioſè quidem. Vide ſupra Annot. ad v. 7. hujus Odes. Item quæ poſteà mox.

23. *Conchis.*] Vel accipe pro quolibet vaſe & alabaſtro: vel ſimpliciter intellige repoſita pridem in *conchis unguenta:* quæ ſunt odorum permiſtio cum oleo vel balſamo, ad delicias, vel ad ſanitatem etiam corporis. Vide Cœl. Rhodig. lib. 27. cap. 26. Cur autem in compotationibus ungerent caput veteres, explicatur apud Athenæum lib. 15. cap. 13. nempe quod *vini vim imbecilliorem fore crederent, ſi eo pacto veluti diluerentur, &c.* De unguentorum luxu & mollitie, Plin. lib. 13. cap. 3. & Plutarch. Apophthegm. Lacon. ubi ſcribit: *unguentariis aditum Sparta præcluſum à Lycurgo, unguentaque velut corruptelam & perniciem omnino proſcripta atque amandata.* Cœl. Rhodig. cap. 24. lib. 27. Ex Xenophonte & Socrate, refert; cum bellariis corolliſque in ſecundas menſas veniſſe unguenta profligatis congrua moribus atque impudicis.

23. *Quis udo deproperare apio, &c.*] Ad famulum hæc. Quis promtiùs texet nobis corollas ex apio vel myrto, quibus ex more inter epulas caput exornemus? *Udo*, vel recenti, vel potiùs quod humidis in locis creſcit affatim & colligitur. De *myrto* lib. 1. Od. 38.

24. *Apio.*] Plin. lib. 20. cap. 11. *Apio gratia vulgo ineſt. Namque rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Honos ipſi in Achaiâ coronare victores ſacri certaminis Nemeæ.* Hæc poſteriora addit idem Plin. lib. 19. cap. 8. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8. Athenæus lib. 15. cap. 10. inter flores coronarios apium ita recenſet ex Pherecrate: *Age tu qui malvam intueris, hyacinthum ſpiras, melilotum loqueris, roſas diſtractis labiis rides, amaracum oſcularis, demoto corpore apium oles, coſmoſandalum incedis, vinum affunde, & acclama tertium Pæana, ut eſt lege ſancitum.* Sunt qui apio dicant ebrietatem impediri, quocirca veteres eo ſe coronarent in conviviis. At repugnant Botanici Doctores: id verò hederæ quidem, non apio tribuunt.

25. *Quem Venus arbitrum dicet bibendi.*] Quis erit & fiet convivii Rex, jactu Venereo in talis felici? Horat. Od. 4. lib. 1. *nec regna vini ſortiere talis.* Vide & quæ ibi annotavimus. Ad intelligendum ſenſum Horatii duobus iſtis locis obſerva 1. in compotationibus veterum creari ſolitum Regem, a quo poculorum leges aliaque in convivio obſervanda præſcriberentur: eum porrò Græcis appellatum συμποσίαρχον, βασιλέα, στρατηγὸν; Latinis autem convivii Dictatorem, Plaut. Modimperatorem, Varro. Arbitrum, Horat. Vulgo convivii Ma-

Dicet bibendi? Non ego ſaniùs
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere eſt amico.

INTERPRETATIO.

magiſtrum creabit Venus? Ego certè *non moderatius agam quàm Edoni.* Nam & *mihi ſuave eſt inſanire, amico recuperato,*

ANNOTATIONES.

giſtrum, Regem, Ducem, Sympoſiarchum. Strategum etiam dixit Plautus, & Dictatricem. 2. Conſuetum id ſorte fieri, & quidem talorum vel teſſerarum ſummo jactu, qui *Venus* dicebatur; eratque cum tali quatuor diverſâ facie cadebant: in teſſeris autem quando ter ſenarius contingebat. De his ludis plura ad Perſii Sat. 5. annotavimus. Vetus Interpres hîc ita ſcribit: *ἀρχιποσίας ſignificat, id eſt, teſſerarum jactu datum in bibendo primatum. Veneris autem jactus lætiſſimus dicitur, qui numerum habet ter ſenarium.* Ubi cave ita legas, ne verò malè, *tricenarium*, cum inſanientibus Librariis quibuſdam Acronis, Porphyrionis & aliorum. Quod optimè ſenſit pridem & correxit Hadrianus Junius, Animadverſ. Heſychius τρεῖς ἕξ νικητήριος βόλος. Quo pertinet etiam proverb. ἢ τρεῖς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, cujus & meminit Jul. Pollux lib. 9. cap. 7. id eſt, felix vel infelix jactus, ſenio, vel canis; ſeu; tres ſenarii, vel tres unitates. Nam κύβος idem ſonat interdum quod μονάς, ſive κύων, & χῖος: quod fefellit nonnullos malè feriatos Interpretes. De talis autem Lucian. in amorib. μηδεὶς ἀστραγάλου πεσόντος ἴσῳ σχήματι καλεῖται Ἀφροδίτη.

Venus.] Is jactus dicebatur & Baſilicus. Plaut. Curcul. Act. 2. Scen. 3. Vide Euſtath. ad Iliad. Ψ. & Odyſſ. α. Cic. de Divinat. 1. & 2. Martial. lib. 14. Epigramm. 14. Propert. lib. 4. Eleg. 9. Iſidor. Origin. lib. 18. cap. 65. & 66, &c.

26. *Dicet.*] Deſignabit, præficiet, decernet, creabit velut edicto. Solemne verbum Juris.

Arbitrum bibendi.] Is convivii moderator ubi creatus erat, pro arbitrio condebat leges: quales expreſſas legere eſt apud Lipſium, antiq. Lect. lib. 3. capite unico. Unde & multa ad rem præſentem ſpectantia hauſimus: ergo & hæc accipe. Quindecim illic ſtatuta præſcribuntur; quorum præcipua ſunt iſta:

Vinum purum putum puer infundito.
A ſummo ad imum more majorum bibunto.
Decem cyathi ſumma potio ſunto.
Muſis nonum, decumum Apollini libanto;
Dominam ſi quis habeſſit, indicium facito.
Rixa, clamor, contentio ad Thracas ablegantor: eorum vicem carmen, aliudve quid Muſæum proferunto, &c.

Non ego ſanius bacchabor Edonis, &c.] Adeò me afficit ac velut extra me rapit ingens lætitia ob receptum præter ſpem Pompeium Varum mihi dilectiſſimum, ut mihi temperare nequaquam poſſim; nullumque gaudio modum adhibere queam. Itaque deſideratiſſimâ illius præſentiâ fruens totum me hilaritati tradam. Hinc & bibam largiùs, & ſaltabo, & diſcurram inſtar bacchantium: & quamvis *furere* & inſanire videar, hoc etiam *dulce* mihi futurum eſt.

27. *Edonis.*] Edon Servio, Edonus Plinio lib. 4. cap. 11. Mons Thraciæ, à quo Thraces Edoni vel Edonii: Bacchus etiam Edonius, Bacchantes quoque Edonides & Edonæ cognominantur. Propert.

Nec minus aſſiduis Edonis feſſa choreis
Concidit.

Porrò tum Edoni, cùm Thraces univerſi bibacitate ac petulantiâ famoſi noſcuntur. De quibus & ſuprà ad Od. 27, lib. 1.

Natis in uſum lætitiæ ſcyphis
Pugnare Thracum eſt.

AD BARINEN,

ODE VIII.

Juranti licet ei non eſſe cur credatur, ſiquidem amantium perjuria à Diis non plectuntur.

ULLA ſi juris tibi pejerati
Pœna, Barine, nocuiſſet unquam;
Dente ſi nigro fieres, vel uno
Turpior ungui;

INTERPRETATIO.

O *Barine, ſi qua tibi punitio aliquando contigiſſet, ob fidem violatam: ſi deformior eſſes effecta atro dente, vel ungue uno; Crederem,*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 2. Lib. 1.

1. *Ulla ſi juris,*] Si non impunè toties fregiſſes fidem, ſi vel ſemel pœnam inde aliquantulam pertuliſſes, atque ultores perjuriorum Dii tantulò deformiorem effeciſſent, dente vel ungue uno denigratam; (quo quidem gravius nihil accidere tibi poſſe exiſtimo) tibi juranti, Barine, crederem; ratus nimirùm formidaturam te deinceps ulteriùs mulctari, ſi iterùm pejeraris. Alii interpretantur, *crederem* vindices adeſſe Deos fidem violantibus. Ea nempè apud antiquos inoleverat opinio mentientes quâdam parte corporis illicò pœnam ferre, ſeu puſtulam naſo aut linguâ, ſeu notam vultu, oculis, dentibus, manibus, alibive, nigram ac deformem: &c. Hinc Theocrit. Idyll. 9.

μηκέτ' ἐπὶ γλώσσας ἄκρας ὀλοφυγδόνα φύσῃς.

nec amplius in linguâ extremâ puſtulam produxeris.

Et Idyll. 12.

ἐγὼ δέ σε τὸν καλὸν αἰνῶν,
ψεύδεα ῥινὸς ὕπερθεν ἀραιῆς οὐκ ἀναφύσω.

Ego verò te pulcrum prædicans, mendacia ſuper ſummum naſum non produxero; id eſt, nihil falſi edam,

Hinc Ovid. Amor. 3. Eleg. 3. de amicâ quæ pejeraverat, velut admirans ait:

Eſſe Deos, credamne? Fidem jurata fefellit;
Et facies illi quæ fuit antè, manet,
Quam longos habuit nondum perjura capillos.
Tam longos poſtquam numina læſit, habet.
Candida candorem roſeo ſuffuſa rubore
Ante fuit: niveo lucet in ore rubor.
Pes erat exiguus: pedis eſt aptiſſima forma.
Longa decenſque fuit: longa decenſque manet.
Argutos habuit: radiant ut ſidus ocelli,
Per quos mentita eſt perfida ſæpè mihi.

2. *Barine.*] Julia Barine, formâ ſpectabilis adoleſcentula; Romana, ut habent codices quidam, quanquam nomen iſtud Romani, Latini, Græcive nihil habet. Non abſurdè igitur *Earine* legendum ſuſpicantur viri certè eruditi, ab ἔαρ, quod ver ſonat,

3. *Dente ſi nigro. &c.*] Dentes albos ad pulcritudinem pertinere, nemo neſcit,

Vel uno turpior ungui.] Vel parte mi-

Crederem. Sed tu ſimul obligaſti
Perfidum votis caput, eniteſcis
Pulcrior multò, juvenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cœlo, gelidaque Divos
Morte carentes.
Ridet hoc, inquam, Venus ipſa; rident

INTERPRETATIO.

Verum ſtatim ac promiſſis fallacibus caput obſtrinxiſti, longè formoſior ſplendes, ſiſque adoleſcentium communis ſollicitudo. Ergo *juvat fraudare ſepultos cineres genitricis, aſtraque noctu ſilentia, olympumque univerſum, atque numina frigida mortis expertia. Id, inquam, ipſa ridet Venus: rident faci-*

ANNOTATIONES.

nimâ corporis mutilâ vel deformatâ.

5. *Sed tu ſimul obligaſti. &c.*] At ubi malum omne ipſa tibi, ſi fallas, imprecata es: fallis tamen, mali nihil metuens, mali nihil portans: imò verò pulcrior evadis, pluresque nanciſceris amatores.

6. *Perfidum votis caput.*] Virgil. Æn. 9. v. 300.

Per caput hoc juro, per quod pater ante ſolebat.

9. *Expedit matris cineres, &c.*] Ergo ſi è perjuriis enaſcuntur emolumenta, nedum incommoda vel pœnæ ſubeantur, certè expedit religionem omnem flocci facere: adeoque promiſſa matri jam ſepultæ non valdè refert implere, imò juvat non perſolvere, & *fallere.* Flagitium tamen ac nefas maximum, parentum cineres violare, veteres crediderunt. Virgil. Æneid. 4. v. 427.

Nec patris Anchiſæ cineres maneſve revelli.

10. *Et toto taciturna noctis ſigna cum cœlo. &c.*] Expedit, inquam, fallere, mentiri, perfidè teſtari ac jurare ſidera, Deos immortales, totumque cœlum. Virgil. Æneid. 6. v. 458.

Per ſidera juro.
Per Superos. &c.

Taciturna noctis ſigna.] Hypallage: ſidera nocte tacenti lucentia. Cæſar lib. 7. de bello Gall. *Id ſilentio noctis conati*: & poſteà: *ſilentio noctis Cæſar è caſtris egreſſus.* Virgil. Æneid. 4. v. 524.

cum medio volvuntur ſidera lapſu:
Cum tacet omnis ager, ...
. . . .
. . . . ſub nocte ſilenti
Lenibant curas, &c.

13. *Ridet hoc, inquam, Venus, &c.*] Non offenditur, imò delectatur Venus perjuriis ejuſmodi inter amantes frequentibus. Quare verò? quoniam pejerantes in rebus amatoriis, ſimiles pueris minimum mentis habent. καθάπερ παίδων, τῶν ἡδονῶν νοῦν οὐδὲ τὸ ὀλίγιστον κεκτημένων. *Voluptates*, id eſt, qui eas cæco impetu ſectantur, *velut pueri minimum rationis poſſident*, adeoque vix intelligunt quid agant: quo levius ſit quod peccant. Plato in Philebo. Ovid. cit.

Scilicet æterni falſum jurare puellis,
Dii quoque concedunt.

Et alibi:

Jupiter ex alto perjuria ridet amantum,
Et jubet Æolios in freta ferre Notos.

Tibull.

Nec jurare time: Veneris perjuria venti
Irrita per terras & freta ſumma ferunt.

Hinc & proverb. *Aphrodiſium juramentum*, pro vano & futili.

Simplices Nymphæ, ferus & Cupido,
Semper ardentes acuens ſagittas
Cote cruentâ.
Adde quod pubes tibi creſcit omnis,
Servitus creſcit nova: nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt
Sæpè minati.
Te ſuis matres metuunt juvencis,
Te ſenes parci, miſeræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

INTERPRETATIO.

lee Nymphæ, imò *& ſævus Cupido ignitas aſſiduè ſagittas exacuens cote ſanguinolentâ. Præterea juventus tibi cuncta adoleſcit*. totque *captivi parantur novi: veteres autem irreligioſæ dominæ domum, frequenter minati* licet, *haud deſerunt. Te matres ſuis adoleſcentibus. te ſenes avari timent; puellæ quoque recens matrimonio junctæ* metuunt, *ne viros* ſuos *remoretur fulgor tuus.*

ANNOTATIONES.

14. *Simplices.*] Mites, benignæ, indulgentes, ad ignoſcendum *faciles*. ex Virgil. Eclog. 3. v. 9.

Et quo. ſed faciles Nymphæ riſere, ſacello.

Nymphæ.] Aſſeclæ comiteſque Veneris, jocus, riſus, gratiæ, &c.

Ferus & Cupido.] Nec non ipſe, qui videtur *ferus*. Cupido ridet perjuria iſtiuſmodi, quamvis ad vindictam parata ſemper gerat arma, arcum, *ſagittaſque*, eaſque *ardentes* & *acutas cote cruentâ*. Nimirùm quas pugnas, quæ vulnera, quas cædes amor non gignit?

17. *Pubes tibi creſcit omnis. &c.*] Impuberes creſcere & adoleſcere videntur ad tibi ſerviendum, augendumque captivorum tuorum numerum. *Nec priores* tamen amatores *relinquunt* te, licet experti perfidiam tuam; quamvis etiam relicturos te, aliamque fideliorem amicam quæſituros, non ſemel ante *minati* fuerint. Verùm *fixus hic eſt apud te animus* eorum *clavo Cupidinis*, ut eſt apud Plaut. Aſin. Scen. 3.

Tibull

Juravi quoties rediturum ad limina nunquam!
Cum bene juravi, pes tamen ipſe redit.

Propert. lib. 2. Eleg. 3.

Primo juvenes trepidant in amore feroces
Dehinc domiti poſt hæc. æqua & iniqua ferunt.

Vide Perſ. Sat. 5. v. 161. & ſeq.

21. *Te ſuis matres metuunt juvencis.*] Ne capti illecebris tuis adoleſcentes, meretriciiſque amoribus innexi peſſumdato pudore *ſiccis dedecus obſtent cognatis*. Perſ. mox cit. *Te ſenes parci*, timent pariter; ne juvenes illi *rem patriam rumore ſiniſtro limen ad obſcœnum frangant*. ibid. id eſt, patrimonium dilapident in impurâ conſuetudine. Meretricem eſſe quaſi voraginem nihil non abſorbentem, alibi notavimus, Itaque filiis ſuis parentes metuunt te velut ſcopulum, ad quem rerum imperiti illidantur, faciantque naufragium honoris ac fortunarum.

22. *Miſeræque nuper virgines nuptæ, &c.*] Puellæ denique recens nuptæ metuunt, ne maritos ſuos à ſe abalienet abducatque ac detineat *aura tua*, favor, odor, fragrantia, venuſtas arte conquiſita; ſicque *miſeræ* ipſæ fiant, parum dilectæ, ſpretæ, neglectæ, dum tuis blanditiis illi occupantur.

AD VALGIUM,

ODE IX.

Ut deſinat tandem lugere Myſten puerum.

NON ſemper imbres nubibus hiſpidos
Manant in agros; aut mare Caſpium
Vexant inæquales procellæ

INTERPRETATIO.

AMICE Valgi, haud perpetuo fluunt è nubulis pluvia in campos aſperos: nec varia tempeſtates agitant ſemper mare Caſpium: nec per menſes

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9. Lib. 1.

Inſcripta eſt Ode hæc ad Valgium, Poëtam certè haud ignobilem, ipſius Horatii judicio; quippe illum nobilioris notæ vatibus accenſet Sat. 10. lib. 1. ſub finem:

Plotius, & Varius, Mæcenas, Virgiliuſque,
Valgius, & probet hac Octavius optimus, atque
Fuſcus, & hac utinam Viſcorum laudet uterque.

Tibullus quòque eum ita commendat lib. 4. Eleg. 1.

Eſt tibi qui poſſit magnis ſe accingere rebus
Valgius: æterno propior non alter Homero.

Conſularem virum produnt aliqui, quod non ita certum eſt: Romæ verò fuiſſe hujus nominis illuſtres conſtat vel ex Comment. lib. 6. de bello civili, ſeu lib. 6. de bello Hiſpanienſi, ubi ſic habetur: *A. Valgius Senatoris filius, cujus frater in caſtris Pompeii fuiſſet, &c.* T. Valgii carmina quædam affert Servius in Æneid.

Sed nos ante caſam tepidi mulgaria lactis
Et ſinum vini ceſſamus fundere Baccho.

Iſidorus, ex annotatione Lilii, hæc etiam citat:

Hic mea me longo ſuccedens prora remulco
Lætantem gratis ſiſtit in hoſpitiis.

1. *Non ſemper imbres.*] Vide Ovid. de Ponto lib. 4. Eleg. 4. *hiſpidos agros* vel ſpicis ac frugibus maturis hiſpidos & hirſutos; vel potiùs, hyemis aſperitatè horridos ac deformes. Ovid. Metam. 2. init.

Et glacialis hyems canos hirſuta capillos.

2. *Mare Caſpium.*] Hoc & Hyrcanum dicitur ab Hyrcaniâ regione proximâ, quam alluit, ut & Mediam, Albaniam, Margianam, Sogdianam, Scythiam. Hodie *mer de Sala*, vel, *mer de Baccu*, &c. Hoc *ſævum, & procellis undique expoſitum* Mela refert: & proinde nominari potiſſimùm hic dixeris: At potiùs adverte conglobatam figuram ſpeciei pro genere, *mare Caſpium, Armeniis in oris, Aquilonibus querceta Gargani, orni,* pro quolibet mari, Boreali terrâ, vento, ſylvâ, arbore, monte: quo non mediocris carmini venuſtas & elegantia comparatur.

3. *Inæquales procellæ.*] Inæquale reddentes æquor, ſeu mare antea pacatum turbantes, fluctuſque varios modò tollentes, modò deprimentes.

Uſque

Uſque : nec Armeniis in oris ,
Amice Valgi, ſtat glacies iners
Menſes per omnes : aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant ,
Et foliis viduantur orni.
Tu ſemper urges flebilibus modis
Myſten ademptum : nec tibi Veſpero
Surgente decedunt amores ,
Nec rapidum fugiente Solem.

INTERPRETATIO.

ſingulos pigrum gelu manet in Armenia regionibus : nec Gargani quercus vexantur Septentrionalibus ventis ; *& frondibus ſpoliantur Fraxini. Tu verò modulis triſtibus ereptum* tibi *Myſten continuò proſequeris : neque tui deſinunt amores exorto Veſpere , neque cedente* illo *Soli rapidè* exurgenti.

ANNOTATIONES.

4. *Armeniis in oris.*] Hæc Aſiæ regio duplex eſt , utraque Turcis modò paret ; major quæ hodie *Curdiſtan* & *Turcomania* ; & minor , quæ *Aladulia* vocatur. Inter Montes Taurum & Caucaſium ſita eſt.

5. *Glacies iners.*] Aqua nimirùm congelata curſum non habet : vel quod pigros & inutiles agros faciat.

7. *Querceta Gargani.*] Altæ quercus in Gargano Apuliæ monte , qui vetus nomen hodie ſervat , & dicitur etiam mons ſancti Angeli. De Gargano promontorio Lucanus lib. 5.

Appulus Hadriacas exit Garganus in undas.

9. *Tu ſemper urges , &c.*] Haud hyems perpetuò ſævit, non imbres ſemper decidunt , non continuæ ſunt in mari procellæ , &c. Tu verò non deſinis lacrymari , ac lugere tuum *Myſten* morte ablatum.

Flebilibus modis.] Elegiacis verſibus luctui accommodatis. Vide Epiſt. ad Piſones v. 75. Tull. Tuſc. 1. n. 106. *Hæc cum preſſis & flebilibus modis , qui totis theatris mœſtitiam inferant , concinuntur , &c.*

10. *Myſten.*] Alicujus numinis initiatum ſacris , è nomine conjiciunt & augurantur aliqui. At puerumne dilectum Valgio , an ejus filium , quis aſſerat ? Filium ſanè fuiſſe indicare videntur exempla mox allata , quæ ſingula ſunt parentum filios lugentium.

Nec tibi veſpero ſurgente , &c.] Nec ceſſas deſideria & lamenta iterare , ſive cùm ſtella Veneris exoritur , ſerò nempè , & Veſper appellatur ; ſive cùm occidit , & ſurgentem Solem fugit , mane ſcilicet ; & tunc Lucifer dicitur. Cic. 2. de Nat. Deorum , n. 53. *Infima eſt quinque errantium , terræque proxima ſtella Veneris , quæ Φωσφόρος Græcè , Latinè Lucifer dicitur , cum antegreditur Solem , cum ſubſequitur autem Ἕσπερος , Heſperus.* Plin. lib. 2. cap. 8. *Infra Solem ambit ingens ſidus , appellatum Veneris , alterno meatu vagum , ipſiſque cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præveniens quippe & ante matutinum exoriens , Luciferi nomen accipit , ut Sol alter , diem maturans : contrà ab occaſu refulgens , nuncupatur Veſper , ut proroguns lucem &c.*

Ovid. Metamorph. 2. cap 1.

Ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores , & plena roſarum
Atria : diffugiunt ſtellæ , quarum agmina cogit
Lucifer , & cœli ſtatione noviſſimus exit.

11. *Decedunt amores.*] Virgil. Georg. 4. v. 466.

Te veniente die , te decedente canebat.

At non ter ævo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum ſenex
Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ ſorores
Flevere ſemper. Deſine mollium
Tandem querelarum: & potiùs nova
Cantemus Auguſti trophæa
Cæſaris, & rigidum Niphaten,

INTERPRETATIO.

Atqui Neſtor *vetulus triplici ætate exactâ, haud cunctis annis deflevit Antilochum dilectum: neque Troilum impuberem indeſinenter luxerunt parentes vel ſorores Troianæ. Aliquando ceſſa in teneris querimoniis: magis autem celebremus recentes Auguſti victorias;* dicamus *algentem Niphatem, fluviumque*

ANNOTATIONES.

13. *At non ter ævo functus. &c.*] Verùm, ô Valgi, conſidera Neſtorem ſenio & annis gravem, amiſſo perquàm amabili Antilocho filio ſuo, modum tamen aliquem poſuiſſe fletibus & lacrymis: pariter & Priamum, &c.

Ter ævo functus.] *Tertiam enim jam ætatem hominum vivebat*, inquit Tull. de Neſtore, in Catone majore, n. 31. Porrò trecentis licet annis illum vixiſſe Poëtæ narrent, treſque ætates totidem ſæculis definiant: meliùs tamen hominis ætas triginta duntaxat annos complecti, & Neſtor annos vixiſſe nonaginta dicatur: ut optimè probat Lambinus è Plutarcho in Catone ſeniore; ubi is Servilium Galbam accuſaſſe nonaginta annos natus refertur, ſuæque patriæ, non ſecùs ac Neſtor, dum tertiam ætatem viveret, utilem operam navaſſe. Vide Ovid 12. Metamorph. cap. 3. Juvenal. Sat. 10. v. 246. & ſeq. Plin. lib. 7. cap. 48. Cœl. Rhodig. lib. 19. cap. 21. Apud Athen. lib. 10. cap. 9. Neſtor ter ſenex ὁ τριγέρων dicitur.

Amabilem.] Seu valdè dilectum parti natu minimum; ſeu quod ſaucio parenti & in acie periclitanti adverſus Memnonem impigram opem tulit, ac demùm pro patre tuendo occubuit. Ut eſt apud Pindar. Pyth. Od. 6. *ploravit Antilochum* ab Hectore occiſum.

15. *Nec impubem.*] Neque imberbem *Troilum* ab Achille interemptum ſine modo *flevere parentes*, Priamus & Hecuba; *aut Phrygiæ ſorores*, Polyxena, Caſſandra, Lycaſte, Creuſa, Iliona, &c. Virgil. Æneid. 1. v. 448.

Parte aliâ fugiens amiſſis Troilus armis
Infelix puer, atque impar congreſſus Achilli.

17. *Deſine mollium tandem querelarum.*] Phraſis Græca. Homer.

Ἀλλ' ἄγε λῆγ' ἐρίδος.

18. *Et potius nova cantemus Auguſti trophæa.*] Quaſi aliud agens, nobili quadam arte Cæſaris Auguſti laudationem molitur Horatius. Hoc certè jucundius, quàm ſi ſtatim celebrandas ejus victorias aſſumeret & exequeretur.

19. *Trophæa.*] Victoriæ monimenta à τρέπειν, *vertere in fugam*. Eo nempe in loco pridem quo fugere hoſtes cœperant ac vinci, detracta illis arma & ſpolia ramis arborum victores ſuſpendebant. Poſteà verò in montibus & locis eminentioribus trophæa conſtituta ſunt, ad poſteritatis documentum. Salluſt. victis Hiſpanis trophæa in jugis Pyrenæi montis à Pompeio erecta commemorat.

20. *Rigidum Niphatem.*] Vel fluvium, vel montem potiùs nivibus rigentem. Pars Tauri montis, inter Armeniam majorem & Meſopotamiam, Niphates appellatur; unde & manat fluvius ejuſdem nominis, Armenos rigans, Me-

Medumque flumen gentibus additum
Victis, minores volvere vortices:
Intraque præſcriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

INTERPRETATIO.

Medum ſubactis nationibus adjunctum, fluctus minores agere: atque Scythas anguſtis jam *agris, nec ultra definitos* limites *excurrere.*

ANNOTATIONES.

dos, & Meſopotamios; dein in Tigrim illabitur. Lucan. lib. 3.

Armeniuſque tenens volventem ſaxa Niphaten.

21. *Medumque flumen, &c.*] Medus fluvius, à quo Media nomen accepiſſe creditur, in Araxem influit. Strab. lib. 15. Alii interpretantur Tigrin, Araxen, Euphratem. Virgil. Georgic. 4. in fine.

Cæſar dum magnus ad altum
Fulminat Euphratem bello, victorque volentes
Per populos dat jura.

Gentibus additum victis.] Armenis, Parthis. Ovid. Triſt. 2.

Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques, timidâ captaque ſigna manu.

Vide Virgil. Æneid. 8. in fine. Et quæ annotavi lib. 1. Od. 12. ſub finem; Od. 19. v. 12. & Od. 35. in fine: ... Quibus adde quæ narrat Xiphilinus in Auguſto: *Phraates per id tempus metuens ne Cæſar contra ſe exercitum duceret, captivos ad eum remiſit; & ſigna militaria, quæ à Craſſo acceperat. Quâ ex re Cæſar gloriâ efferebatur, quod abſque labore recuperaſſet ea, quæ alii magnis præliis amiſiſſent. Ob eam cauſam ſacra fecit, atque ſedens in equo urbem ingreſſus eſt. . . . . . . Cum eſſet in Aſiâ, regnaque & principatus partim aliis confirmaſſet, partim ad alios tranſtuliſſet, condemnatis quibuſdam regibus, nonnullis etiam laudatis & in amicitiam receptis, quamplurimæ legationes ad eum venerunt. Nam & Indi, qui anteà quoque legatos miſerant, tunc amicitiam confirmaverunt, datis muneribus, &c.* Et poſteà, *Phraates Parthorum Rex de Armeniâ juſſus decedere, Auguſto ſine regis nomine reſcribenti paruit.* Ibid. Vide & Luc. Florum, lib. 4. cap. ult. ſub finem: ubi Armenios ſubactos, Parthos raptæ clade Caſſianâ ſigna referentes ultrò, tandemque clauſum tertiò Jani templum ab Auguſto Cæſare, obſervabis.

22. *Minores volvere vortices.*] Eleganter attribuit Poëta fluviis, quod gentium eſt. Niphates & Medus minores jam æſtus agunt, non ita fluctus tollunt, id eſt, minùs ſuperbire didicerunt: quo fracta populorum audacia & arrogantia deſignatur. Sic Virgil. cit. Æn. 8. v. 726.

Euphrates ibat jam mollior undis.

23. *Intraque præſcriptum, &c.*] Referamus etiam & canamus debellatos *Gelonos*, Scythiæ Europææ populos; id eſt, Scythas Armeniæ vicinos, ab Auguſto Cæſare intra certos fines compulſos, ut non liceret deinceps excurrere *equitando* ultra *præſcriptum* ſibi terminum, nec, ut anteà, quolibet vagari, & prædas agere. Virgil. mox cit.

Hic Lelegas, Caraſque, ſagittiferoſque Gelonos.

AD LICINIUM,

ODE X.

Servandam eſſe animi æquabilitatem in utraque fortunâ.

RECTIUS vives, Licini, neque altum
Semper urgendo; neque, dum procellas
Cautus horreſcis, nimium premendo
Littus iniquum.

INTERPRETATIO.

O *Licini, melius ages, neque ſemper altum petendo, neque ripam plus quàm decet ſtringendo haud tutam, dum tempeſtates ſollicitus fugis,*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 2. Lib. 1.

1. *Rectiùs vives, &c.*] Tritam hanc ſententiam non uno tractat Horatius loco, ſed novâ quadam ratione, novo ſemper ornatu: ut novum quid ubique eſſe videatur: nimirùm præſtat ipſe quod in Arte Poëticâ præcipit eleganter, ac difficile eſſe fatetur; v. 128. *propriè dicere communia.* Hîc allegoriis conglobatis oſtendit, extrema ſemper fugienda: ne, quod aiunt, incidas in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

Licini.] Quis ille, magna lis. Plerique M. Licinium Craſſum Prætorem intelligunt: qui cùm ad Conſulatum anhelaret, tum quidem ſpei fruſtrationem impatienter & ægrè ferens, ritè quidem ab Horatio ſit monitus. Is verò poſteà conſulare munus adeptus eſt geſſitque cum Auguſto, anno U. C. 721. Ita Acron, Porphyrio, Lubin. Cruq. &c. Verùm hos expugnat Epigraphe hujus Odes vetus, Cod. MS. quæ ſic legitur: *Ad Licinium Muranam:* optimum eſſe medium vitæ ſtatum. Quæ cùm ita ſint, cum Torrentio & aliis, intelligo Licinium Varronem Murænam, qui frater erat Proculeii, ac Terentiæ uxoris Mœcenatis. Is ambitione raptus, & cupiditati fræqum laxans adverſus Auguſtum cum Fannio Capione conſpiravit, triſtemque merito ſuo nactus exitum eſt; de quibus Dio lib. 54. &c. Vide ſuprà Od. 2. v. 5. Annot. Benè itaque licet fruſtrà Licinius ille Muræna docebatur ab Horatio, ut ſibi temperaret, nec rapido huic & cæco indolis impetui obſequendum: medioctitatem verò eſſe tutiorem, autoque præferendam.

Neque altum ſemper urgendo.] In alto mari ſemper navigando, id eſt, ſumma quæque ſemper appetendo; altas dignitates quærendo, altumque fortunæ ſtatum,

2. *Urgendo.*] Aſſiduè vehementer & avidè proſequendo.

Neque, dum procellas cautus horreſcis, &c.] Neque decet ut timidus plus æquo puſillusque animus deprimat te & adigat ad infimâ nimis ac ſordida.

3. *Premendo littus iniquum.*] Legendo littus ſemper, quod tamen ob ſcopulos & vada non caret periculis. Pythagoræ monitum erat; *ἐπὶ γῆς μὴ πλεῖν* *circa terram non navigandum* quo docebat terreſtribus haud ſic adhærendum, ut non ad ſublimia aſſurgeretur. Cic. ad Q. fratrem lib. 1. Epiſt. 1. *Quapropter*

Auream quiſquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obſoleti
Sordidus tecti, caret invidendâ
Sobrius aulâ.
Sæpiùs ventis agitatur ingens
Pinus: & celſæ graviore caſu
Decidunt turres, feriuntque ſummos
Fulmina montes.
Sperat infeſtis, metuit ſecundis

INTERPRETATIO.

Quicumque amat pretioſam mediocritatem, ſecurus & immunis eſt à ſqualore domûs vetuſtæ, pariter temperans abſtinet aulâ invidiæ obnoxiâ. Frequentius excelſa pinus ventis concutitur, & turres editæ majorem trahunt ruinam, ac tonitrua verberant altos montes. Animus ritè præmunitus ſpem non abjicit in

ANNOTATIONES.

hoc te primum rogo, ne contrahas aut demittas animum, neve te obrui tanquam fluctu, ſic magnitudine negotii ſinas: contraque erigas, ac reſiſtas, ſive etiam ultro occurras negotiis. Vide ſuprà, Od. 3.

5. *Auream quiſquis mediocritatem diligit, &c.*] Medii ſtatûs ac mediocris fortunæ demonſtrat emolumenta: quod nec paupertatis malum habeat, v. g. obſoletum domicilium, vetuſtate labens ac deforme, vel ſordibus putidum: nec ſummæ conditionis comitem invidiam, ac proinde curas & labores. Heſiodus vult ut ſapiens ſectetur μετρία, *mediocria*: quod καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος: *mediocritas in omnibus optima ſit.* Hinc proverb. μηδὲν ἄγαν: *ne quid nimis.* Et Salomon ipſe Rex ſapientiſſimus ita Deum optimum maximum precabatur: *divitias & paupertatem ne dederis mihi.*

6. *Obſoleti ſordidus tecti.*] Epiſt. ad Jul. Florum, ſub finem:

Pauperies immunda domus procul abſit.

7. *Invidenda aula.*] Martial. *invidioſa regis atria*, dixit.

9. *Sæpius ventis agitatur ingens quercus, &c.*] En ſummarum dignitatum mala & incommoda: ô Licini, tibi cave. Ovid.

Summa petit livor, perflant altiſſima venti:
Summa petunt dextrâ fulmina miſſa Jovis.

Juvenal, Sat. 10. v. 105.

numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.

Claudian.

Tolluntur in altum,
Ut lapſu graviore ruant.

13. *Sperat infeſtis.*] Jam monet quid in utrâque fortunâ cavere oporteat virum prudentem; nempè ne frangatur ac deficiat animo in adverſis; neve proſperis infletur, ac benignæ nimiùm credulus auræ, ſuprà ſe rapiatur. Quæ quidem Licinius cùm nequaquam ſervaſſet, immodicæ cupiditatis ac ſuperbiæ pœnas luit. Sapientis eſt præceptum: *in die malorum, ne immemor ſis bonorum; & vice verſâ, in die bonorum, ne immemor ſis malorum.* Menander apud Stobæum:

ἐν ἐλπίσιν χρὴ τοὺς σοφοὺς ἔχειν βίον.
ἄνθρωπος ἀτυχῶν σώζεθ' ὑπὸ τῆς ἐλπίδος.
In ſpe decet ſapientes agere vitam.
vir infelix ſervabitur ac ſtabit ſpe.

Hinc & apud Pindar. ſpes γηροτρόφος dicitur.

Metuit ſecundis.] Lib. 1. Epiſt. 10. ad Fuſcum Ariſtium:

Alteram ſortem benè præparatum
Pectus. Informes hyemes reducit
Jupiter: idem
Summovet: non, ſi malè nunc, & olim
Sic erit. Quondam citharâ tacentem
Suſcitat Muſam; neque ſemper arcum
Tendit Apollo.
Rebus anguſtis animoſus atque
Fortis appare: ſapienter idem
Contrahes vento nimiùm ſecundo
Turgida vela.

INTERPRETATIO.

adverſis: in proſperis autem *contrariam timet fortunam. Hyemes horridas revocat Jupiter, idemque pellit. Si modò* res ſe habent *male, non etiam pòſt ita ſe habebunt. Muſas dudum ſilentes ali*quando *lyrâ Phœbus excitat, nec arcum ſemper intendit. Mœſtis rebus generoſum te & conſtantem exhibe: aurâ* verò *propitiâ ipſe prudenter conſtringes vela pluſculum inflata.*

ANNOTATIONES.

Quem res plus nimio delectavere ſecundæ,
Mutatæ quatient.

Sapienter itaque Philippus Macedo, cùm tres uno die lætos accepiſſet nuntios, exclamaſſe fertur: *magne Jupiter pro his tantis bonis modicum reponas mali.*

14. *Bene præparatum pectus.*] Virtutis ac ſapientiæ documentis inſtructus animus.

15. *Informes hyemes reducit Jupiter, &c.*] Non ergo deſperandum, deſperatis etiam rebus: ſiquidem quotidianæ vices abjectum ſæpè erigunt; *ſummovetque* tandem *Jupiter hyemes*, & ærumnas, quas invexerat. Hinc Cic. ad Brutum Epiſt. 17. *Rempublicam deſperatam quoque ſanari puto poſſe*, inquiebat.

17. *Non, ſi malè nunc, & olim ſic erit.*] Sophocl. in Electrâ: *craſtina dies melior erit ſtatim*: τάχ' αὔριον ἔσται ἄμεινον. Tibull. lib. 2. Eleg. 6.

credula vitam
Spes fovet, & fore cras ſemper ait melius.

18. *Quondam citharâ tacentem ſuſcitat muſam, &c.*] Armatus ipſe arcu & ſagittis Apollo, hæc ponit interdum, & ad hilaritatem provocat Muſas, citharam prior accipiens & pulſans. Pæan à παίειν *ferire*, dictus; ex Feſto. *neque ſemper arcum tendit*: non ſemper nocet. Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 17. *Apollinem adoramus*, inquit, *cognominibus modò ſoſpitatem, modò peſtem ſignificantibus.* Vide lib. 1. Od. 12. v. 23. Pingebatur olim Apollo dextrâ Gratias, lævâ ſagittas & arcum tenens: quod modò radiis & calore naturam recreet ac beet univerſam: modò æſtus immodicos, morbos, luem, gignat.

23. *Contrahes vento nimium ſecundo turgida vela.*] Si proſpero fortunæ utaris flatu, quod ait Tullius, ſi res fluant ad arbitrium, ne ſuperiora ſemper & ulteriora proſequere: imò ambitionem coërce & arrogantiam, unde tibi ſit ruinæ cauſa. Quemadmodum nautæ, cùm remittit ventus, expanſis velis captant auram: at ſi vehementior evadat, vela contrahunt; ne validiore abrepti impetu, navim haud poſſint regere, atque in ſcopulos impellantur, illidanturque. Ovid. Triſt. 3. Eleg. 4.

Tu quoque formida nimium ſublimia ſemper,
Propoſitique precor contrahe vela tui.

Iſocrates ad Demonicum: ἴσθ' εὐτυχῶν μετριάζων, ἀτυχῶν περίλυπος ἔσο. Neque beatus ſupra modum exultes; neque infortunatus ſine modo mœreas, & contriſteris.

AD Q. HIRPINUM,

ODE XI.

Hilariter vivendum, omiſſis curis.

QUID bellicoſus Cantaber, & Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet, Adriâ
Diviſus objecto, remittas
Quærere: nec trepides in uſum
Poſcentis ævi pauca: fugit retrò
Levis juventas & decor, aridâ

INTERPRETATIO.

O Quinti Hirpine, deſine percontari quid meditetur bello ſtrenuus Cantaber, ac Scytha, ſeparatus interpoſito mari Adriatico: neque ſollicitus ſis utilium vita modica requirenti. Abit retrorſum polita juventus ac pulcritudo.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Quid bellicoſus Cantaber, &c.*] Ne tam anxiè quæras, ô Hirpine, quid moliantur exteri populi contra Rempublicam Imperiumque Romanum, neve metuas plus æquo, ne in Italiam irrumpant agroſque devaſtent eæ nationes, quas mare à nobis disjungit. De *Cantabris* vide annot. Od. 6. v. 2. De *Scythis* lib. 1. Od. 35. v. 9. Hic verò per *Scythas* intellige Illyrios, Dalmatas, Pannonios, Dacos. Eos enim, ut & omnes Septentrionales, Scytharum nomine veteres indigitabant: hos verò tunc bello fatigabat Tiberius Nero Druſi Neronis frater, qui Conſulatum geſſit cum T. Quinctio Criſpino, ut obſervat Cruq. unde & Criſpinum pro Hirpino, hic legendum ac ſubſtituendum opinatur. Favet etiam quod inter Quinctiæ gentis cognomina haud *Hirpinus* recenſeatur; quod acutè ſuo more Torrentius indicat. Verùm enimverò nullus non codex habet Hirpinum. Vide paulò pòſt. Vide & Epiſt. 16. lib. 1. huic eidem inſcriptam

2. *Adria.*] Sinus eſt ingens Illyrium inter atque Italiam, hodie *Sinus Venetus.* De eo plura lib. 1. Od. 16. v. 4.

4. *Nec trepides in uſum, &c.*] Hinc videtur habuiſſe prædia Quinctius noſter, quibus calamitatem aut vaſtitatem metueret ab hoſtibus ſuprà memoratis, ſi in Apuliam venirent: ubi fortè & ſita erant illa; & ipſe fortaſſis natus, aut diu commoratus cognomen ſortitus erat. Nam Hirpini Apuliæ populi. Saltem id conjicere liceat, dum certi nihil aliunde ſuppetit.

5. *Poſcentis ævi pauca.*] Conſolatur itaque Horatius Hirpinum, quod, etſi detrimentum capiat res ſua familiaris, ſatis ipſi ſuperfuturum ſit unde ſuſtentet vitam, quæ quidem brevis, & parvo contenta eſt. Unde poſteà rectè infert Poëta; præſentibus utendum hilariter, ac jucundè vivendum, quandiu ſinunt fata.

Fugit retro levis juventas, &c.] En vides abiiſſe dudum juventutem noſtram: inſtare jam canitiem ac ſenii incommoda: ergo carpamus diem & oblectamenta, dum licet adhuc.

6. *Levis.*] Vel cita & velox; vel potiùs lævis, imberbis, polita, λεῖα.

Pellente laſcivos amores
Canitie facilemque ſomnum.
Non ſemper idem floribus eſt honos
Vernis, neque uno Luna rubens nitet
Vultu: quid æternis minorem
Conſiliis animum fatigas?
Cur non ſub altâ vel platano, vel hac
Pinu jacentes ſic temerè, & roſâ
Canos odorati capillos,
Dum licet, Aſſyriâque nardo,

INTERPRETATIO.

ſiccâ ſenectute amovente amores luxurioſos, ac ſoporem facilem. Haud eadem ſemper dignitas manet floribus vernis: nec pari facie micat Luna rubicundula. Quare mentem crucias ſempiternis propoſitis inferiorem? Quin ſub hac procerâ vel pinu vel platano, ut caſus tulerit, proſtrati bibimus, quandiu per vitam licet, albeſcentibus capillis odoriferâ roſâ

ANNOTATIONES.

Arida pellente laſcivos, &c.] Tum ob caloris naturalis, tum humidi radicalis diminutionem ac defectum. Valeant qui aridos ſenes hic interpretantur parcos & miſerè victitantes. Parum enim ad rem.

9. *Non ſemper idem floribus eſt honos, &c.*] Nec miremur, aut conqueramur de prioris ætatis amiſſo decore: cùm nec ver ſit perpetuum, aut vernis floribus perennis nitor; nec Luna ſuum ſervet integrum ſemper ſplendorem ac ſpeciem. Ovid.

Non ſemper violæ, non ſemper lilia florent.

Et riget amiſſâ ſpina relicta roſâ.

Tibull. lib. 1.

Et mediis cælo Luna ruberet equis.

Cave autem ne *rubens Luna*, tibi aliter intelligatur, quàm nitida, & rubore quodam interfuſo pulcra.

11. *Quid æternis minorem conſiliis, &c.*] Cùm fluxa ætas brevi prætereat, morſque advolans hominum conſiliis finem citò imponat, cur æterna ſtruis & infinita conſilia meditaris? Quare animum diſcrucias iſtis longioribus propoſitis & curis; cùm mens humana ſit imbecillior, quàm ut valeat conſulere, providere, ſtatuere aliquid æternum: alii, quam ut æterna Dei conſilia poſſit comprehendere. Quod minùs placet. Ariſtot. *θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα θνατὸν φρονεῖν. mortalia mortalem non immortalia decet cogitare.*

13. *Cur non ſub altâ vel platano, &c.*] Cur genio non indulgemus, poſthabitis omnibus curis, in umbrâ procumbentes.

14. *Temerè.*] Sine ullis cæremoniis, Gall. *ſans façon; à la negligence.*

Roſa canos odorati capillos. &c.] Perfuſis ſucco roſæ capillis, aliiſque pretioſis unguentis. Hoc enim pertinebat ad hilaritatem & læta veterum convivia, ut annotavi fusè lib. 1. Od. ult. & alibi.

15. *Canos.*] Hinc apparet Horatium Hirpinumque tum ſenes fuiſſe, cùm hæc ab illo ſcriberentur.

16. *Aſſyriâque nardo.*] Nardino unguento. De quo Plin. lib. 13. cap. 1. *nardinum ſive foliatum conſtat omphacio, balanino, junco, coſto, nardo, amomo, myrrhâ, balſamo.*

16. *Aſſyriâ.*] Pro Syrâ: non quod in Syriâ nardus creſcat; ſed quòd ibi mercatores comparabant, indeque Romam advehebant nardum, quæ ad Syros deferebatur ex Indiâ, ubi copiosè provenit. Sic & malobathrum Syrium vocatur, ſuprà Od. 7. v. 8. Plin. cit. mox loco, *nardum Indicam*, appellat. Et lib.

Potamus

Potamus uncti? Diſſipat Evius
Curas edaces. Quis puer ocyùs
Reſtinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lymphâ?
Quis devium ſcortum eliciet domo
Lyden? Eburnâ dic age cum lyrâ
Maturet, incomtum Lacænæ
More comam religata nodum.

INTERPRETATIO.

& nardo Syro delibutis. Bacchus ſollicitudines diſcutit mordaces. Quis ſervus calidi Falerni vaſa quamprimùm refrigerabit aquâ defluente? Quis ædibus evocabit Lyden meretricem à viâ remotam? Heus jube cum eburneâ citharâ huc feſtinet capillos habens *incomtos, ſicut Laconica* mulier, *nodò collectos.*

ANNOTATIONES.

12. cap. 12. *in noſtro orbe laudatur Syriacum*, inquit: & pauló pòſt: *de folio nardi plura dici par eſt, ut principali in unguentis. Frutex eſt gravi & craſsâ radice, ſed brevi & nigrâ, fragilique quamvis pingui. . . . . . folio parvo denſoque. Cacumina in ariſtas ſe ſpargunt, ideoque geminâ dote nardi ſpicas ac folia celebrant.* Hinc patet cur ſpicatum & foliatum appelletur nardinum unguentum. Marci cap. 14. v. 3. *venit mulier habens alabaſtrum nardi ſpicati pretioſi.* Nardini velut exquiſiti meminit Athen. lib. 15. cap. 12. & 13. Cœl. Rhodig. lib. 30. cap 24.

17. *Diſſipat Evius Curas.*] Cur *Evius* dicatur Bacchus, Annot. lib. 1. Od. 18. v. 9. quod animo pellat curas & ſollicitudines, lib. 1. Od. 7. 18. 27.

18. *Ed·ces.*] Curas, quaſi cor urentes dici aiunt.

Quis puer ocyus.] Quaſi ſit jam in convivio, ſic iſta profert: quis vini ardorem aquâ temperabit? vel potiùs, quis lagenas, pocula, vaſa refrigerabit aquis immerſa.

20. *Prætereunte lymphâ.*] In fonte, qui frigidus, ac in rivos præterit & defluit.

21. *Quis devium ſcortum eliciet.*] Lyden fidicinam, cytharâ canendo quæſtum facere ſolitam; quæ non ſe vulgare quibuſvis conſuevit, nec per vias oberrare. Hinc *deviam* vocat. Locum hunc ampliùs explanare nec licet, nec libet. Addam tamen, fortè comiſſatum vocari, atque hinc duntaxat *ſcortum* dici.

23. *Incomtum, Lacænæ more, comam religata nodum.*] Habens comam nodo religatam tantùm, parum verò comtam, more puellarum Laconicarum, quæ non eleganti corporis ornatui ſtudebant, ſed ad palæſtram, venationem, & alia ejuſmodi, neglecto cultu, exercebantur. Itaque vetat ne, dum crines nodarentur in aurum, ac ſtudiosè comerentur, expectantes fatiget morâ. Legunt quidam *incomtam*, &, *nodo*: alii, *in comtum*, &, *nodum*; alii *incomptum*. Varieque ſe torquent ut perturbata ſatis verba ordinent. Verùm cùm eodem recidat ſenſus utrobique non obſcurus, non eſt ita de cætero laborandum.

AD MOECENATEM,

ODE XII.

Lyræ ſuæ haud convenire res graves: Mæcenas Auguſti bella ſcribat, dum à ſe cantabuntur Liciniæ laudes.

NOLIS longa feræ bella Numantiæ,
Nec dirum Annibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum ſanguine, mollibus
Aptari citharæ modis;

INTERPRETATIO.

NE carmine Lyrico leniori decantari jubeas à me diuturna prælia ferocis Numantiæ, vel ſævum Annibalem, vel mare Siciliæ Carthaginenſium cruore

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 6. Lib. 1.

1. *Nolis, &c.*] Ne à me exigas, inquit Horatius, quod tu longè melius exequêre, ô Mœcenas: perge Auguſti bella deſcribere, & quod jam feliciter auſpicatus es, confice. Ego verò Liciniæ tuæ laudes perſequar.

Longa feræ bella Numantiæ.] Longa quidem quæ per annos tot exarſere; Strabo 20, Polyb. 18, Florus & Oroſius 14 numerant. Confecta tandem ſunt ab Æmiliano Scipione Africano, qui urbem iſtam octo jam annis obſeſſam cœpit ac delevit; imò fame ad extrema compulit: indeque Numantini cognomen alterum conſecutus eſt. L. Flor. lib. 2. cap. 18. *Numantia quantum Carthaginis, Capua, Corinthi opibus inferior, ita virtutis nomine & honore par omnibus; ſummumque, ſi viros æſtimes. Hiſpaniæ decus ſine muro, ſine turribus, modicè edito in tumulo apud flumen Durium ſita, quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta millium exercitum per annos quatuordecim ſola ſuſtinuit, nec ſuſtinuit modò, ſed ſævius aliquanto perculit, pudendiſque fœderibus affecit, &c.* & poſteà, *exitu denique deplorato in ultimam rabiem furoremque converſi . . . Duces ſuos, ſeque, patriamque ferro & veneno, ſubjectoque undique igne peremerunt. &c.* Idem memorat Oroſ. lib. 5. cap. 6. Vide & Strabon. Polyb. lib. 1. Valer. Maxim. lib. 7. cap. 6. Eutrop. Plin. Tit. Liv. D. Auguſt. de Civit. Dei, lib. 3. cap. 21.

2. *Dirum Annibalem.*] Romanorum hoſtem per annos ſeptemdecim infenſiſſimum. Alii legunt *durum*, id eſt, *indefeſſum*. Vide Tit. Liv. lib. 21. cap. 4. ubi ſic ſcribit: *Annibali plurimum audaciæ ad pericula capeſſenda, plurimum conſilii inter ipſa pericula erat: nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat. &c. . . . . virtutes æquabant vitia; inhumana crudelitas, perfidia plusquam Punica; nil veri, nil ſancti, &c.*

Siculum mare Pœno purpureum ſanguine.] C. Duillius Conſul in mari Siculo primus omnium Carthaginenſes navali prælio ſuperavit, captis navibus triginta, merſis tredecim, tribus hominum cæſis millibus, captis ſeptem. Unde perpetuus illi honos habitus eſt, ut reyer-

Nec ſævos Lapithas, & nimium mero
Hylæum, domitoſque Herculeâ manu
Telluris juvenes; unde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris. Tuque pedeſtribus
Dices hiſtoriis prælia Cæſaris,
Mæcenas, meliùs, ductaque per vias
Regum colla minacium.

Interpretatio.

rubicundum, vel immanes Lapithas, & Hylæum vino immoderatum, & ſubactos Herculis dextrâ filios terræ, à quibus cladem timuit domus ſplendens antiqui Saturni. Tu vero Mæcenas ſolutis narrationibus referes convenientius bella Cæſaris, ac reges ſuperbos domitâ *cervice per vias* Romæ *tractos.*

Annotationes.

tenti à cœnâ tibicines præcinerent, & funale præferretur. Aurel. Victor de viris illuſtr. Oroſ. lib. 4. cap. 7. Flor. lib. 2. cap. 2. &c.

5. *Sævos Lapithas.*] Vide lib. 1. Od. 18. v. 8. Metamorph. Ovid. lib. 12. &c.

Nimium mero Hylæum.] E Centauris unum vini potu nimio ebrium, petulantem, ſuperbum, libidinoſum. Virgil.

Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.

6. *Domitoſque Herculeâ manu Telluris juvenes.*] Gigantes Terræ filii dicti ob ingentem corporis molem, γηγενεῖς Homer.

7. *Unde periculum fulgens contremuit domus Saturni veteris.*] A quibus periculum timuerunt Dii, totumque cœlum *contremuit*, cùm illi bellum moverent; at Herculis auxilio domiti ac debellati ſunt. Vide Diodor. Sicul. lib. 5. & poſteà Od. 19. hujus libri.

9. *Saturni veteris.*] Quia primus ante Jovem regnavit. Hinc & Virgil. Æn. 7.

Saturnuſque ſenex.

Tuque pedeſtribus.] Et certè ipſe tu, Mæcenas, meliùs & ornatiùs referes egregia Cæſaris facinora & triumphos.

Pedeſtribus biſteriis.] Proſâ oratione, quam Græci πεζὸν λόγον dicunt, contrà Poëſim ἔποχον, orationem equo velut inſidentem; ſolitamque recitari ἐξ ἁμάξης, ἐξ ἅρματος, è curru, è plauſtro, & quadrigis velut invectam. Unde Cic. ad Quinctium fratrem, lib. 2. Epiſt. 14. *Quoniam in iſto homine colendo tam indormivi diu, te meherculè ſæpius excitante, curſu corrigam tarditatem, tum equis tum vero (quoniam ſcribis poëma ab eo noſtrum probari) quadrigis poeticis, &c.* Pindar. ἀναγεῖσθ' ἐν μουσᾶν δίφρῳ. *tolli in curru Muſarum.* Porrò Mæcenatem conſtat fuiſſe literarum peritum, & plura compoſuiſſe carmina. *Nam & Auguſti Cæſaris geſta deſcripſit.* inquit Servius ad 2. Georg. v. 42.

Non ego cuncta meis amplecti verſibus opto.

Ubi & affert locum hunc Horatii. Ne verò quis inde arbitretur ſcriptam verſibus a Mæcenate Cæſaris hiſtoriam.

11. *Ductaque per vias regum colla minantium.*] Reges in triumpho ab Auguſto circumductos per mediam urbem, & Velabrum, perque Sacram viam ad Capitolium. Quo verò id fieret apparatu, quâ pompâ, fusè narrat Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 6. De triumphis Auguſti Sueton. in Octav. cap. 22. *bis ovans ingreſſus eſt urbem poſt Philippenſe, & rursùs poſt Siculum bellum. Curules triumphos tres egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum; continuo triduo omnes.* Anno ſcilicet U. C. 724. *jamque tantus erat Cæſar, ut poſſet triumphos contemnere*, inquit L. Flor. lib. 4. cap. ultimo. Adde quod ait Eutrop. lib. 7. *Multi autem reges ex va-*

Me dulces dominæ Muſa Liciniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, & benè mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris
Nec certare joco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, ſacro
Dianæ celebris die.
Num tu, quæ tenuit dives Achæmenes,

INTERPRETATIO.

At Muſa me celebrare juſſit amicæ tuæ Liciniæ ſuaves modulos, oculos admodum rutilantes, animumque amori tuo æquè & fideliter reſpondentem: quam decuit & choris intereſſe, & facetiis contendere, & ſaltantem cum *puellis ornatis brachia jungere*, in *religioſo celebrata Dianæ feſto*. Enimverò *tune Licinia*

ANNOTATIONES.

gnis ſuis venerunt, ut ei obſequerentur: & habitu Romano, togati ſcilicet, ad vehiculum vel equum ipſius cucurrerunt.

13. *Me dulces domina, &c.*] Dum tu Italiæ bella, & Auguſti bellicas laudes magnificâ oratione celebrabis: ego dilectæ tibi Liciniæ tuoſque amores carmine Lyrico molli & dulci decantabo. Dicam ut illa ſuaviter canit, ut *fulgentes* habet *oculos*, quàm fideliter te redamet, quàm molliter ac decorè ſaltet, quàm ſcitè & ingenioſè cavilletur, ac ſales jactet, &c.

Licinia.] Quidam, *Lycymnia.* Ea verò Terentia ſive Licinia fuit ſoror Licinii, cui eſt inſcripta Ode 10. hujus libri. Vide ibi Annot. Mœcenati verò cùm ſcriberet hanc Oden Horatius, nondum erat nupta Licinia. Patet ex eo quod virginum choris Dianam colentium in ejus feſto, inſerta dicatur mox: inde enim arcebantur nuptæ. Accedit quod *bene mutuis fidum pectus amoribus* hìc laudatur: at longè aliter fuit poſteaquam nupta eſt. Senec. de provid. cap. 3. refert *Mæcenati amoribus anxio & moroſæ uxoris quotidiana repudia deflenti ſomnum per ſymphoniarum cantum ex longinquo lene reſonantium, quæſitum fuiſſe.* Ubi J. Lipſius anxium fuiſſe Mœcenatem dicit, quod uxorem amabat, nec fortaſſe ſolus. Additque: Cæſarem Auguſtum eâ ſuſpicione aſpergit Dio lib. 54. *quod creditus Gallicanam peregrinationem ſuſcepiſſe, ut liberius & procul à vulgo ſermonibuſque, frueretur Terentiâ Mœcenatis.* Itaque & ob hanc cauſam occultè infenſus Cæſari Mœcenas: quod idem ſcriptor lib. 55. tangit, in Mœcenatis obitu. Potes tamen angorem hunc, fateor, aliò referre, & ad nudum ipſum amorem, qui ſemper querulus & anxius, præſertim ubi non reſpondetur. Hæc Lipſ. cit. Idem Seneca Epiſt. 114. iterùm de Mœcenate: *hunc eſſe qui uxorem millies duxit, cum unam habuerit:* Terentiam nempè ſuam, cum quâ aſſidua jurgia, divortia, iterumque conjugia, inquit Lipſ. ibid.

18. *Certare joco.*] Scitè geſticulari, ut quidam interpretantur: vel potiùs, ut alii, faceta, lepida, acuta jactare dicteria, ſive breves & ſalſas cavillationes. Quo quidem in certamine qui viciſſet olim etiam coronari inſtitutum fuit.

20. *Sacro Dianæ celebris die.*] In frequenti ac celebri Dianæ feſto, cujus ſacra virginum choris ac religioſis tripudiis peragi ſolita, Idibus Auguſti. Vide lib. 1. Od. 21. ubi

Dianam teneræ dicite virgines.

21. *Achæmenes.*] Rex Perſarum primus, à quo Perſiæ Reges ad Darium uſque ſunt omnes orti ac denominati Achæmenides. Herodot. lib. 1. & alibi.

Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes
Permutare velis crine Liciniæ;
Plenas aut Arabum domos:
Dum fragantia detorquet ad oſcula
Cervicem, aut facili ſævitiâ negat,
Quæ poſcente magis gaudeat eripi;
Interdum rapere occupet?

INTERPRETATIO.

capillum mutare conſentias opibus quas poſſedit Achamenes, vel divitiis Mygdonus opima Phrygia, vel refertis Arabum ædibus; quando collum flectit ad baſia ſuaveolentia, vel molli aſperitate denegat, qua plus lætetur à petente ſurripi, nonnunquam ipſa præripiat.

ANNOTATIONES

22. *Pinguis Phrygia Mygdonias opes.*] Fertilem & opulentam ignorat nemo Phrygiam extitiſſe. Hujus rex Midas ille pecuniæ & auri tam avidus quam dives, vel unus teſtis fuerit locupletiſſimus. Adde Priami gazas, ac Trojanorum opes. Mygdonia porrò Phrygiæ finitima erat regio; ex Plin. lib. 5. &c. Mygdones autem populi è Macedoniæ parte Thraciæ proximâ in Aſiam veniſſe, Phrygiæ quandam regionem occupaſſe, nomen ſuum indidiſſe, ibidem referuntur.

23. *Permutare velis crine Licinia.*] Sic quale placet dat pretium rebus amor, non quantæ ſunt, ſed quantus ipſe eſt.

24. *Arabum domos.*] Plenas opibus & aromatibus exquiſitis. Vide ſuprà lib. 1. Od. 29. v. 1.

25. *Fragrantia.*] Alii legunt *flagrantia*, id eſt, amoris ardore ferventia.

26. *Facili ſævitiâ negat.*] Fictâ nimirùm ſævitiâ, quæ facilè vincatur; & poſtquam tantulum irritavit amorem, amanti ſponte cedat; interdum etiam ultrò occurrat & occupet. Terent.

Nolunt ubi velis: ubi nolis cupiunt ultrò.

Ovid. de Arte lib. 3.

Quod datur ex facili longum malè nutrit amorem.
Miſcenda eſt lætis rara repulſa jocis.

Cæterùm Oden hanc allegoricè interpretari ſanè licet. Itaque per Gigantes & Lapithas Theſſaliæ quidem populos, junctis viribus in Deos bellum moventes, ab Hercule verò domitos, intellige Brutum & Caſſium in campis Philippicis ab Auguſto victos ac debellatos. Hylæus mero nimius, ab Atalanta interfectus, Antonium Cleopatræ amoribus & immodicis cum eâ conviviis perditum, Bacchi inſuper nomen & inſignia affectantem optimè deſignat. Denique ſicut Gigantes & Lapithæ domum Saturni pavore concuſſerunt: ita Brutus & Caſſius, atque Antonius totam commoverunt Italiam, ac Romam quidem, eâ ſitam regione, quæ Saturnia dicta eſt, à Saturno, poſtquàm à Jove pulſus eſt, eò confugiente. Hæc recens auctor & Gallicus interpres ingenioſè, ut & cætera, ſagaciter & eruditè.

Fregiſſe cervicem, & penetralia
Sparſiſſe nocturno cruore
Hoſpitis. Ille venena Colchica,
Et quicquid uſquam concipitur nefas
Tractavit, agro qui ſtatuit meo
Te, triſte lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
Quid quiſque vitet, nunquam homini ſatis
Cautum eſt in horas. Navita Boſphorum
Pœnus perhorreſcit; neque ultrà
Cæca timet aliunde fata,

INTERPRETATIO.

guttur præfocaſſe crediderim, atque domûs interiora ſanguine hoſpitis noctu polluiſſe. Is toxica Colchidis, & quodcunque uſpiam flagitium animo volvitur, præparavit qui in agro meo collocavit te lignum infelix, te ruinoſum in caput domini innocui. Nunquam ſatis homo providere poteſt quid per horas ſingulas quilibet eluctetur. Nauta Carthaginenſis Boſphorum formidat, nec amplius occulta fata aliunde metuit.

ANNOTATIONES.

6. *Penetralia ſparſiſſe nocturno cruore hoſpitis.*] Jus hoſpitale violaſſe, hoſpite noctu interfecto, in ædium penetralibus, ubi colebantur Penates Dii, quod ſceleri ſcelus addere eſt. Virgil. Æneid. 1. v. 735.

Juppiter, hoſpitibus nam te dare jura loquuntur.

A. Gell. lib. 5. cap. 13. *Primum juxta parentes locum tenent pupilli; ſecundum clientes; tertium hoſpites; poſteà cognati, affines, &c.*

8. *Venena Colchica.*] Colchis Aſiæ regio ad oram Euxini maris, Ponto vicina, hodie *Mingrelia*, eſtque pars Georgiæ. Venenis autem eas regiones famoſas reddidit vel una Medea Regis Colchorum filia veneficiis ſuis inclyta; vel quod *naſcuntur plurima Ponto*, ut canit Virgil. Eclog. 8. Adde Mitthidatem Ponti Regem, qui venenis etiam impunè veſcebatur.

Colchica.] Quidam legunt *Colcha*, ut opus non ſit ultimam hujus versûs ſyllabam rejicere ad ſequentem verſum.

11. *Triſte lignum.*] Infelices arbores quæ dicantur, enarrat Plin. lib. 13. cap. 21. & lib. 16. cap. 26.

Caducum.] Quod minatur caſum & ruinam: hic verò ſignificat quod jam cecidit: quo ſenſu fulmen etiam caducum vocatur.

13. *Quid quiſque vitet, &c.*] Egregiè divertit ad locum communem de periculis & caſibus improviſis, quibus ut plurimum ad mortem abripimur. Alius, inquit, maris, alius belli ſolùm cavet diſcrimina: uterque verò quod non timet, ſubit genus mortis; *v. g.* morbo extinguitur.

14. *Boſphorum.*] Anguſtas fauces quaſlibet deſignat, per quas nemo ſine periculo ac formidine navigat. Duplex autem Boſphorus celebratur; Thracius inter Pontum Euxinum & Propontidem, ſeu Thraciam inter & Aſiam minorem, quatuor ſtadiis patens: & Cimmerius, inter Mæotidem Paludem & Pontum Euxinum: hodie *Fretum Caffa.*

15. *Pœnus.*] Pro quolibet nauta ponitur, per ſynecdochen: vel antonomaſticôs *Pœnum* dicit; tum quod emporium orbe toto celeberrimum Carthago; tum quia ejus urbis cives navigatione longinquâ nominati. Quam inclytus fuerit Hanno dux ille Carthaginenſium, docet Mela lib. 3.

16. *Timet aliunde.*] Obſerva vel cæſuram brevem licenter productam; vel tribrachyn pro dactylo.

Miles ſagittas & celerem fugam
Parthi; catenas Parthus, & Italum
Robur: ſed improviſa lethi
Vis rapuit rapietque gentes.
Quàm penè furvæ regna Proſerpinæ,
Et judicantem vidimus Æacum,
Sedeſque diſcretas piorum, &
Æoliis fidibus querentem

INTERPRETATIO.

Miles Parthorum ſpicula & fugam repentinam: Parthi vincula & potentiam Romanorum reformidant. At mortis inopinata violentia populos abſtulit, & auferet. Quàm propè aſpexi Imperium nigræ Proſerpinæ; & judicem Æacum; & bonorum domicilia ſeparata; & Sappho chordis Æoliis expoſtulantem de

ANNOTATIONES.

18. *Parthi.*] De Parthis eorumque certandi ratione, lib. 1. Od. 19. ad v. 12.

21. *Quàm propè furvæ regna Proſerpinæ, &c.*] Quantulum à morte abfui.

Furvæ.] Ex Varrone fur dicitur ex eo quod *furvum* atrum appellarint, & fures atrâ nocte faciliùs furentur. Nonius Marcellus. Contrà tamen de eâ etymologiâ ſentit A. Gellius lib. 1. cap. 18. vultque deduci ab antiquâ voce φώρ: quanquam apriùs fortè, furem à furvo, id eſt, nigro, dici putarit vir excellentis doctrinæ, Varro ſcilicet, inquit ille ibid.

Proſerpinæ.] De eâ lib. 1. Od. 28. v. 20.

22. *Æacum.*] Ex eo quod Plato, in Gorgiâ, Rhadamantum Aſianorum, Europæorum verò Judicem Æacum ſcribit; inde convenientiùs hunc quam illum ab Horatio quidem Europæo nominari, erudite nonnulli obſervant. Ego tamen crediderim reſpexiſſe potiùs noſtrum Poëtam ad id quod lib. de luctu, Lucianus refert: *in Orci aditu portâque adamantinâ fuiſſe cuſtodem Æacum Regis fratruelem; atque juxta eum canem tricipitem.* Benè igitur Horatius qui morti proximus fuerit, ait ſe propè ſalutaſſe Æacum, Orci Janitorem, perinde ac Judicem cum Minoë ac Rhadamanto, ob inſignem juſtitiæ famam, à Plutone conſtitutum.

23. *Sedeſque diſcretas piorum.*] Elyſios campos, quos deſcribit & laudat Virgil. Æneid. 6. v. 638. Legunt alii *deſcriptas*, alii *deſcriptas*, id eſt, aſſignatas ac notatas: *diſcretas* habent tamen optimi codices: & vox illa pulcrum ſanè ac nobilem ſenſum efficit, ut boni deſignentur à reliquis, & à vulgo ſegregati. Sic Virgil. Æneid. 5. v. 734.

non me impia namque
Tartara habent, triſteſque umbræ; ſed amœna piorum
Concilia, Elyſiumque colo.

24. *Æoliis fidibus querentem Sappho, &c.*] De popularibus puellis, quas amabat Sappho conquerentem quod in amore ſibi non reſponderent. Tres verò potiſſimùm Suidas recenſet ab eâ dilectas, Atthin, Teleſillam, Megaram: plures Ovidius aliique numerant. Vel zelotypiâ Sappho percita de virginibus æmulis ſuis querebatur, quod Phaoni, quem ipſa deperibat, adhærerent, ejuſque amorem retardarent. Ovid. Epiſt. Sapphûs ad Phaonem:

Nec me Pyrrhiades, Methymniadeſve puellæ,
Nec me Leſbiadum cætera turba juvant.
Vilis Anactorie, vilis mihi candida Cydno.
Non oculis grata eſt Atthis, ut ante, meis:
Atque aliæ centum, quas non ſine crimine amavi.
Improbe, multarum quod fuit, unus habes.

Sappho

Sappho puellis de popularibus :
Et te ſonantem pleniùs aureo ,
Alcæe, plectro dura navis ,
Dura fugæ mala , dura belli.
Utrumque ſacro digna ſilentio

Interpretatio.

virginibus patria ſua ; nec non te , ô Alcæe , aureâ citharâ canentem altius molesta navigationis , mœſta exilii , gravia militia incommoda. Manes autem *admirantur ambos loquentes religioſo di-*

Annotationes.

Narrat Plinius lib. 22. cap. 8. in Phaonis amorem Sappho incidiſſe per herbam centum capita nuncupatam , cujus radix rara quidem inventu , quibus contigerit , amabiles facit. Porrò ex Suidâ , Item ex Æliano , duplex Sappho fuit , utraque è Leſbo inſulâ : prior Ereſia , Alcæi , Steſichori , & Pittaci coætanea , quæ tres habuiſſe fertur ſodales ſeu amicas antè memoratas , plectrum inveniſſe , ſcripſiſſe verò Lyricorum carminum libros novem , Epigrammata , Elegias , Iambos , & Monodias. Poſterior Mitylenea , quæ pſaltria fuerit , Lyrica ſcripſerit etiam , atque ob amorem Phaonis Mitylenæi , a quo ſpernebatur , de Leucate promontorio in mare ſe præcipitem dederit. De quo vide quæ annotabo lib. 1. Epiſt. 19. v. 28. ad has voces *maſcula Sappho*. Utut ſit , quemadmodum unum Herculem , etſi plures extiterunt , nominant , & quod multorum eſt , eidem tribuunt ; ut alibi notavimus : ita unam Sappho vulgò celebrant , Sapphici carminis autorem , tam venuſtam & elegantem , ut decimæ quidem Muſæ cognomen obtinuerit. *Veris nuntiam , blandiloquam luſciniam* vocat Sophoclis Scholiaſtes. Floruit cum Alcæo & Steſichoro , annis ante Chriſtum circiter ſexcentis. Ejus (quæ temporum injuria eſt) apud varios auctores ſparſas quaſdam poëmatum reliquias duntaxat veneramur : & mirè laudant Strabo , Ariſtot. Socrates , Dionyſ. Halicarn. Plutarch. Longinus , &c. Catullus Carmen ſuum 52. quod eſt ad Leſbiam , tranſtulit è Sapphûs Græco , quod Longinus lib. de ſublimi genere dicendi , ſic habet :

Φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
Ἔμμεν' ὠνὴρ ὅστις ἐναντίος τοι
Ἰζάνει, καὶ πλασίον ἁδὺ φωνεί-
σας ὑπακούει,
Καὶ γελώσας ἱμερόεν &c.

Æoliis fidibus.] Æolicâ nempè dialecto uſa eſt Sappho. Æolii quidem Græciæ populi , cùm eam Aſiæ minoris regionem , quæ antè Myſia dicebatur , invaſiſſent , quaſdam inſuper Leſbi inſulæ tenuere civitates ac in primis aliarum caput Mitylenen Sapphûs patriam. Hinc noſter lib. 4 Od. 9. v. 12. *Æolia fidibus puella.* Et Ovid. Epiſtolâ Sapphonis antè citatâ ,

Leſbides Æoliâ nomine dicta lyrâ.

26. *Et te ſonantem plenius aureo , Alcæe , plectro.*] Ovid. Epiſt. mox cit.

Nec plus Alcæus conſors patriaque lyraque
Laudis habet , quamvis grandius ille ſonet.

Herodot. lib. 5. de Alcæo multa refert , quæ redarguuntur à Plutarcho , in ſuo de Herodoti malignitate libello. Vide quæ de illo ampliùs annotavi lib. 1. Od. 32. v. 5. & ſeq. Item lib. 4. Od. 9. v. 7. ubi *Alcæi minaces camœnæ* appellantur.

27. *Dura navis , dura fugæ mala , dura belli.*] Ea videlicet quæ pertulit Alcæus atque exantlavit pericula , mala , difficultates , ærumnas , cùm navigando fugere , patriâque exulare coactus eſt , eò quod civibus , ut aiunt , ſuis amorem libertatis ſuaderet , inviſus tyrannis ; quos tandem collectâ exulum manu Mitylene exegit , patriamque vindicavit.

29. *Utrumque ſacro digna ſilentio mirantur umbræ dicere.*] Alcæum & Sappho

Mirantur umbræ dicere : ſed magis
Pugnas & exactos tyrannos
Denſum humeris bibit aure vulgus,
Quid mirum? Ubi illis carminibus ſtupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures : & intorti capillis

INTERPRETATIO.

gnas ret ſilentio. Verum turba ſcapulis conferta libentius excipiunt auribus prælia & expulſos tyrannos, Quid ſtupendum? Quandoquidem attonita cantilenis iſtis beſtia centum capitum, nigras deprimit auriculas, atque demulcentur ſer-

ANNOTATIONES.

umbra mirantur canentes *digna* ſilentum concilio, de quo Virgil. Æneid. 6. v. 432. Vel Ditis digna ſacrariis, quæ affert idem Virgil. Æneid. 12. v. 199. vel auſcultari digna cum eo *ſilentio*, quod adhibetur in ſacris. Vel denique, *ſacro digna ſilentio*, id eſt, non profanis revelanda, nec evulganda quibuſlibet, veluti quædam myſteria. Huc facit μυςηριῶδης ἡ σιγὴ, apud Plutarch. lib. de Garrulitate.

30. Sed magis pugnas & exactos tyrannos.] Quamvis autem uterque admiranda loqueretur, & ab ore utriuſque penderent umbræ; hoc tamen erat diſcrimen, quod amatoria quidem Sapphus carmina eximia prorſus atque divina vulgus admirans auſcultaret : at longè tamen attentiùs, cupidiùs, jucundiùs audiebat *pugnas* ab Alcæo deſcriptas, & quâ ratione *exactos tyrannos* Pittacum, Myrſilum, Megalagyrum inſectari non deſtiterat, donec omninò exterminaret.

32. Denſum humeris, &c.] Confertum, turmatim aggregatum, contentè & certatim appropinquans aureſque arrigens, præ aviditate capiendi quæ dicebantur de expulſis tyrannis, quos odit *vulgus* maximè, & de reſtitutâ civibus libertate, quam omnibus antefert, ipſiuſque interdum vitæ periculo redimit ac vindicat. Virgil. Æneid. 10. v 361.

Concurrunt : hæret pede pes, denſuſque viro vir.

Bibit aure vulgus.] Hunc locum imitatus Juvenalis Sat. 4. v. 50.

Nequicquam populo bibulas donaveris aures.

33. Quid mirum? Ubi illis carminibus ſtupens, &c.] Neque verò mirandum, quod ita curiosè umbræ affluant, audiantque verſus Alcæi & Sapphonis; ſiquidem iis etiam oblectatur terribilis inferorum canis Cerberus, atque voluptatem ſuam exhibet *demiſſis auriculis*, quibus depoſitam iram ac furorem indicat. Contrarium oſtendunt *ſublata aures*, Epod. 6. Lactant. de Ira Dei, cap. 7. *Riſus homini proprius eſt*, inquit, *& tamen videmus in aliis quoque animalibus ſigna quædam lætitiæ, cum ad luſum geſtiunt, aures demulcent, rictum contrahunt, frontem ſerenant, oculos in laſciviam reſolvunt.*

34. Bellua centiceps.] *Canis apud Inferos fabuloſus*, ut ait Suidas, ; *immanis triſauci latratu, tria pandens guttura, horrentia colubris colla* exerens ; Virgil. Æneid. 6. v. 417. & ſeq. *Plutonis canem æreâ voce*, πεντηκοντακέφαλον *quinquaginta capitum, crudivorum impudentemque fortemque* appellat Heſiodus in Theogoniâ. τρίκρανον ᾍδου σκύλακα, *tricipitem Orci canem*, Sophocles in Trachiniis. Cerberus quaſi κρεοβόρος, *carnivorus*, Mythol. terram deſignat cadavera conſumentem. Quoniam verò mortales univerſi triplici extinguuntur mortis genere, naturali, violento, & fortuito, quæ tria rursùs infinita ſunt ; hinc Cerbero quidam tria capita, alii quinquaginta, nonnulli denique centum affinxerunt. Sic Horat. *bellua centiceps.*

35. Intorti capillis Eumenidum recreantur angues.] Eumenides per anti-

Eumenidum recreantur angues?
Quin & Prometheus, & Pelopis parens
Dulci laborum decipitur ſono:
Nec curat Orion leones,

INTERPRETATIO.

pentes Furiarum crinibus implexi. Imo etiam Prometheus, & Pelopis pater ſua-vi cantu raptus *ærumnas obliviſci-tur: nec Orion ſatagit venari leones*

ANNOTATIONES.

phraſin dictæ, quia nequaquam benignæ: tres cenſentur, Alecto, Megæra, Tiſiphone. Senſus eſt: infernales illæ Furiæ ejuſmodi carminibus placari, imò & ſerpentes earum crinibus intorti iis recreari pariter ac demulceri videbantur. Virgil. Georgic. 4. v. 482.

Cæruleoſque implexæ crinibus angues Eumenides.

Hæ quidem ſcelerum ultrices multiplici colubrorum morſu bellè exprimunt conſcientiæ ſtimulos quibus ſcelerati vellicantur intùs, ſemperque plectuntur.

36. Recreantur angues.] Propriè dictum. Nam cantu delectari naturaliter ſerpentes, aiunt; & Plinius auctor eſt lib. 8. cap. 16.

37. Quin & Prometheus, &c.] Prometheus quoque, item Tantalus ſuum uterque laborem ac ſupplicium non ſentit, velut raptus extra ſe, & deceptus amœnitate carminum Alcæi & Sapphonis. Illum ignis cœleſtis raptorem, in furti pœnam, aquilæ roſtro jecur depaſcentis excruciari Caucaſo affixum vulgò fabulantur: in inferis tamen collocat Ariſtoteles, Poëtices cap. 17. quod idem facit hic Horatius. De Prometheo jam lib. 1. Od. 3. & 16.

Pelopis parens.] Tantalus *Deorum conviva*, ut eſt lib. 1. Od. 28. v. 7. quid ſciant ac poſſint numina auſu temerario experturus, filium ſuum Pelopem coctum iis appoſuit. Tanti verò ſceleris pœnas luit apud Inferos detruſus, ubi perpetuâ fame ac ſiti cruciatur, ita ut aquis Eridani mento tenùs immerſus, & poma cernens ex arbore capiti impendentia, nec tamen hæc neque illas captare queat. Cic. Tuſc. 1. n. 10. *mento ſummam aquam attingens ſiti enectus Tantalus.* Ovid. Metamorph. 4. cap. 13.

tibi, Tantale, nulla
Deprenduntur aquæ: quæque imminet, effugit arbor.

38. Laborum decipitur.] Græca dictio, ἐπιλανθάνεται πόνων. Sic & ſuprà Od. 9. *deſine querelarum.* Od. ſeq. 14. *damnatus longi laboris Siſyphus*: lib. 3. Od. 27. *abſtineto irarum calidæque rixæ*: Od. ult. ejuſdem libri: *regnavit populorum.* Nec Horatius verò tantùm ejuſmodi locutionibus atque helleniſmis uſus. Plaut. Mercat. *animi pendeo.* Virgil. Æneid. 1. v. 119.

Implentur veteris Bacchi pinguiſque ferinæ.

Et Æneid. 11. v. 126.

Juſtitiane prius mirer, belline laborum.

Unde igitur hoc dicendi genus tam novum aliquibus viſum? & quæ mens læva doctos alioqui viros perculit, ut aut lectionem comprobatam, aut ſenſum perverterent? Porphyrione duce, quidam legunt *laborem*, & *decipitur* accipiunt pro *decipit.* Quorſum verò tam audax figura atque mutatio? Turnebus Alcæi labores intelligit; ut ſit ſenſus, Prometheum ac Tantalum proprias obliviſci pœnas, delinitos ſcilicet ac veluti deceptos ſuavi cantu & narratione laborum Alcæi; de quibus ſuprà. Verùm de Promethei Tantalique laboribus hic ſermo eſt apertus quidem & manifeſtus: ſenſuſque eſt; *Prometheus & Pelopis parens dulci ſono* & modulatione Alcæi carminum & Sapphonis uterque adeò *capitur* & fallitur, ut quaſi ſenſum atque memoriam amittat *laborum* & cruciatuum ſuorum.

39. Nec curat Orion Leones, &c.] Denique Orion cum aliis ad audiendum properat, abjectâque venandi curâ, quâ ſolet occupari, ad dulces cantus accurrit.

Aut timidos agitare lyncas.

INTERPRETATIO.

vel lyncas meticuloſos.

ANNOTATIONES.

Aiunt nimirùm eadem apud Inferos umbris ineſſe ac vigere ſtudia, quibus viventes tenebantur, Virgil. Æneid, 6. v, 653.

Quæ gratia currûm
Armorumque fuit vivis, quæ cura nitentes
Paſcere equos; eadem ſequitur tellure repoſtos.

Ovid. Metamorphoſ. 4. Fab. 13,

Errant exangues ſine corpore & oſſibus umbra.
Parſque forum celebrant; pars imi tecta tyranni.
Pars aliquas artes antiquæ imitamina vitæ
Exercent.

Vide & Odyſſ. 11. & Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 9. &c. En verò quo ſolet in Horatium animo bellum movet Scaliger hoc etiam loco: *Nondum*, inquit, *apud Inferos hæc inveni, aut Prometheum tormentis addictum, aut Oriona venantem* Ergone, vir perſpicax, quicquid rerum ibi geritur perſpexiſti? an illic diverſatus aliquando ſingula otiosè tamque luculenter indagaſti, ut aſſeveranter dicas, ſcribaſque, hæc à te ibi nimimè viſa aut reperta; quæ tamen ex Ariſtotelis citati, item ex Homeri mox citandi fide, inveniri ultrò credam; teque exploſo credent alii.

Orion.] De eo variè fabulantur: illud conſtat acrem & ſtrenuum venatorem extitiſſe. Homerus Odyſſ. λ. paulò ante finem, narrat hunc *apud Inferos etiam viſum Ulyſſi per floridum pratum feras perſequentem, in deſertis autem montibus clavâ ferreâ occidentem. &c.*

40. Lyncas.] Lynx animal pardo non prorsùs abſimile, ex Geſnero, de quadrup. perinde maculoſum. Virgil. Æn. 1, v. 127. acutiſſimi visûs, ex Plutarch. Plin. lib. 28. cap. 8, &c,

AD POSTUMUM,

ODE XIV.

Vitari mortem non poſſe.

EHEU, fugaces, Poſtume, Poſtume,

INTERPRETATIO.

HEU. Poſtume. Poſtume. anni

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Eheu fugaces.*] Dolet vitæ brevitatem, mortiſque duram neceſſitatem, Virgil. Georgic. 3. v. 284.

Sed fugit intereà, fugit irreparabile tempus,

Ovid. *Tempora ſic fugiunt,*

Labuntur anni : nec pietas moram
Rugis & inſtanti ſenectæ
Afferet indomitæque morti.
Non ſi trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illacrymabilem
Plutona tauris ; qui ter amplum

INTERPRETATIO.

vito prætereunt. Neque religio rugas, & urgens ſenium, fatumque ineluctabile *retardabit : nec ſi tauros quotidie trecentos immoles Plutoni inexorabili, qui ter*

ANNOTATIONES.

Perſ. Sat. 5. v. 153. *fugit hora.*

Poſtume.] Parvi refert ſeu legas, *Poſtume*, quo ſignificatur ultimo loco natus ; ſive *Poſthume*, id eſt, qui poſt humatum patrem in lucem editus. Hîc cognomen eſt, ut volunt quidam parvo certè nixi fundamento, Julii Flori, ad quem Horatius inſcribit Epiſt. 3. lib. 1. & ſecundam ſecundi. Conjectori tamen danda venia, cùm certi nihil aliunde ſuppetit. Virgil. Æneid. 6. v. 763. Agell. lib. 2. cap. 16. &c.

2. *Nec pietas moram, &c.*] Etſi Deos colas religioſiſſimè, haud proinde vita continget tibi diuturnior. Ita quidem Ethnicus de falſis Numinibus non falsò. At ſacris nos codicibus inſtructi, multis dilatam ope Dei præpotentis mortem non ambigimus. Exod. cap. 20. & Deuteron. cap. 5. *Honora patrem & matrem ut longo vivas tempore. ac benè tibi ſit in terrâ, &c.* lib. 4. Reg. cap. 20. Ezechias uſque ad mortem ægrotans, ſanitatem oratione piiſque lacrymis obtinet, mereturque audire Deum ita pollicentem : *Vidi lacrymas tuas : ecce ſanavi te : & addam diebus tuis quindecim annos, &c.*

3. *Rugis & inſtanti ſenectæ.*] Deficientibus in ſenectute humoribus ſubtilioribus, paulatim areſcit corpus ac dureſcit, & cutis in rugas contrahitur.

5. *Non ſi trecenis.*] Etiamſi tribus quotidie Hecatombis Plutonem ſatagas placare : non litabis tamen, & mortem fruſtrà deprecabere. Æſchyl. μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ, οὐδ᾽ ἂν θύων, οὐτ᾽ ἐπισπένδων ὄνοις, *ſola Deorum mors non capitur muneribus, nec ſi ſacrifices in templis.*

Trecenis.] Perperam aliqui, *tricenis*, cujus prima ſyllaba cùm ſit longa, metri lege arcetur.

6. *Illacrymabilem.*] Lacrymabiles dicuntur ii qui ad miſericordiam facilè moventur per lacrymas & preces : è contrario Pluton vocatur illacrymabilis, qui nunquam flectitur. Sic Eraſm. ἄδακρυς, *implacabilis*, cujus ob inexorabilem ſævitiam illacrymemus, inquit Torrentius.

7. *Plutona.*] Inferorum & mortuorum Deum. Is Saturni filius, frater autem Jovis, ac Neptuni. Hi tres ita paternum regnum diviſere : Jupiter quidem Orientalis plagæ ſortitus eſt Imperium, & cùm inde lux oriatur, Cœlum dictus eſt occupaſſe. Neptunus Inſulas habuit, unde & maris dominus ac Deus appellatus eſt. Pluto natu minimus Occidentalem obtinuit regionem, ſecūs inferum mare. Hinc fabula, dominari Inferis ait : & quoniam terræ viſceribus conduntur metalla auri & argenti, Divitiarum Deus exiſtimatus eſt, & Ditis ac Plutus dictus. Lactant. lib. 1. Divin. Inſtitut. Neque verò prætermittendum quod teſtatur Cœl. Rhodig. lib. 17. cap. 21. Eorum quæ ad defunctorum ſpectant cultum, Plutonem fuiſſe auctorem primum. Quo nomine creditum, mox vitâ functis præſidere.

Qui ter amplum Geryonem, &c.] Qui potentes quoſque & magnos domat, v. g. Geryonem & Tityum. ſcilicet, ut ſcribit Juvenal. Sat. 10. v. 172.

Mors ſola fatetur
Quantula ſint hominum corpuſcula.

Geryonem Tityonque triſti
Compeſcit undâ, ſcilicet omnibus
Quicumque terræ munere veſcimur,
Enavigandâ; ſive reges,
Sive inopes erimus coloni.
Fruſtrà cruento Marte carebimus,

INTERPRETATIO.

magnum Geryonem & Tityum coërcet fluvio lethali nempè tranando cunctis, quotquot nutrimur frugibus telluris, ſeu principes, ſeu egeni agricolæ fuerimus. Abſtinebimus incaſſùm ſanguinolento

ANNOTATIONES.

Ter amplum Geryonem vocat Horatius, *tergeminum* Virgil. Æneid. 8. v. 201. ex eo quod fabulantur, triplex ei corpus fuiſſe. Hinc Virgil. Æneid. 6. v. 289.

forma tricorporis umbræ.

Fingendi porrò anſam præbuit triplex regnum, ſive triplicis circa Hiſpaniam inſulæ dominium; vel potiùs trium fratrum corporis robore præſtantium concordia, quæ tanta quidem, *ut uno regi animo viderentur*, inquit Juſtin. ad calcem libri ultimi. Quod idem ferè narrat Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 2. ubi decimum Herculis laborem in debellando Geryone exponit. Porrò valdè arridet ſententia Palephati aſſerentis, è Tricareniâ ad Pontum Euxinum inſulâ Geryonem fuiſſe, adeoque Tricarenum, & ex ambiguâ vocis ſignificatione tricipitem ac proinde tricorporem dictum.

8. *Tityon.*] Is mole corporis plus quàm Gigantæâ fertur, quod Latonæ vim inferre tentaſſet, ab Apolline ſagittis truſus ad Inferos, ubi vulture jecur perpetuò renaſcens exedente & laniante torquetur. Virgil. Æneid. 6. v. 595.

Nec non & Tityon terræ omniparentis alumnum
Cernere erat: per tota novem cui jugera corpus
Porrigitur; roſtroque immanis vultur adunco
Immortale jecur tundens, fœcundaque pœnis
Viſcera, rimaturque epulis, habitatque ſub alto
Pectore: nec fibris requies datur ulla renatis.

9. *Compeſcit undâ triſti.*] Detinet in Inferis, & coërcet *undâ* Stygiâ, ſeu palude illâ horridâ & irremeabili, de quâ Virgil. Æneid. 6. v. 438.

Quàm vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem & duros perferre labores!
Fata obſtant, triſtique palus innabilis undâ
Alligat, & novies Styx interfuſa coërcet.

10. *Terræ munere veſcimur.*] Plin. lib. 2. cap. 63. *Terra, quæ hominum, ut cœlum Dei; quæ naſcentes excipit, natos alit, ſemelque editos ſuſtinet ſemper . . . . . ſola quæ nunquam iraſcatur homini. Aquæ ſubeunt in imbres, rigeſcunt in grandines, tumeſcunt in fluctus, præcipitantur in torrentes. Aer denſatur nubibus, furit procellis. At hæc benigna, mitis, indulgens, uſuſque mortalium ſemper ancilla, quæ coacta generat! Quæ ſponte fundit! Quos odores ſaporeſque! Quos ſuccos! Quàm bonâ fide creditum fœnus reddit! Quæ noſtri causâ alit!* &c. quæ lege.

11. *Enaviganda.*] Mors omnibus ſubeunda: mortali cuilibet *calcanda eſt ſemel via lethi*, ut eſt in Ode 28. lib. 1. Styx tranauda & *enaviganda* vectore & portitore Charonte, qui *ferrugineâ ſubvectat corpora cymbâ.* Virgil. Æneid. 6. Vide locum à v. 295. ad 317

Sive Reges, ſive inopes.] Vide lib. 1. Od. 4. & 28.

13. *Fruſtrà cruento Marte carebimus, &c.*] Nihilo ſeciùs moriemur, etſi abſtinuerimus bello, mari, &c. fruſtra ca-

Fractiſque rauci fluctibus Adriæ :
Fruſtra per Autumnos nocentem
Corporibus metuemus Auſtrum.
Viſendus ater flumine languido
Cocytus errans , & Danaï genus

INTERPRETATIO.

Marte, & illiſâ undâ maris Adriatici frementis. Incaſſum cavebimus Notum corporibus noxium Autumnali tempeſtate. *Adeundus niger Cocytus lentâ fluens aquâ. Danaique ſtirps conſcelerata, &*

ANNOTATIONES.

vebimus pericula militiæ & navigationis, aut peſtiferi Auſtri flatus, in Autumno præſertim. Quamvis enim mortis unum aliquod ſpiculum eluctemur, at altero percuſſi occumbemus. *Improviſa lethi vis rapuit, rapietque gentes*: ut eſt in Ode ſuperiori.

14. *Fractis fluctibus.*] Virgil. Æneid. 1. v. 165.

omnis ab alto
Frangitur, inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos.

Adria.] Suprà Od. 11. v. 2.

Rauci.] Horrendum frementis, quando tumentes fluctus ad ſcopulos illiduntur, ingenti ſonitu & fragore.

15. *Per Autumnos nocentem corporibus Auſtrum.*] *Autumno* quidem morbi ſemper acutiſſimi & exitiales, ex Hipocrat. lib. 3. Aphor. 9. Hinc Juvenal. Sat. 4. v. 56. *letiferum* appellat ; & Sat. 10. v. 221.

Quot Themiſon ægros Autumno occiderit uno.

In cauſâ ſunt inæqualitas caloris & frigoris eodem ſæpiùs die ingruentium. Deinde æſtati ſucceſſio, in quâ bilioſi humores accumulati dein facilè computreſcunt. Adde cutis conſtipationem à frigore, per quam tetri halitus retinentur intùs, & morbos creant. Denique debilitatæ per æſtatem vires corporis, fructuumque copia noxiorum humorum colluviem gignens, Autumnum verè *θηριώδη ferinum* ab Hipocrate dici fecerunt. Cauſas afferunt iſtas quinque Galen. aliique, nec non Plutarch. Sympoſ. lib. 8. cap. ult.

16. *Auſtrum.*] Hujus natura cùm calida ſit & humida, valet ad procreandas ægritudines, replendumque caput, indeque ad gravedinem inducendam, ſenſus torpore inficiendos ; vireſque diſſolvendas & enervandas. Hipocrat. lib. 3. Aphoriſmo 5. *Auſter auditum hebetat, caliginem offundit, caput gravat, pigros & languidos facit.*

17. *Viſendus ater flumine languido.*] Id eſt : adire tandem ad Inferos oportebit ; illicque viſere Cocytum, &c. Vide lib. 1. Od. 28.

Flumine languido.] Virgil. antè cit. *tardam* Stygen vocat.

18. *Cocytus.*] Ex eâ derivatur. Nomen à *κωκύω lamentor.* Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 10. Quicquid homines in luctum lacrymaſque compellit, *Cocytum*: quod in gurgite mergit odiorum, *Stygem* interpretati ſunt, inquit. Sic & ipſas pœnas, quas apud Inferos memorant. Vulturem jecur immortale tundentem, intellige tormenta conſcientiæ indefeſſâ ſceleris admiſſi admonitione laniantis, &c. Vide cætera ibidem.

18. *Danai genus infame.*] Danaus Argis regnavit an. M. 3716. Euſeb. Chron. hujus filiæ quinquaginta ſuos, unâ exceptâ, viros jugulavere, patris mandato nefariè obſequentes : quam ob noxam pertuſum aquis implere dolium in Inferis coguntur. Vide lib. 3. Od. 11. Virgil. Æneid. 10. v. 496.

unâ ſub nocte jugali
Cæſa manus juvenum fœdè thalamique cruenti.

Tibull. lib. 1. Eleg. 3.

Et Danai proles Veneris quod numina læſit,
In cava Lethæas dolia portat aquas.

Infame, damnatuſque longi
Siſyphus Æolides laboris.
Linquenda tellus, & domus, & placens
Uxor: neque harum quas colis arborum,
Te, præter inviſas cupreſſos,
Ulla brevem dominum ſequetur.

INTERPRETATIO.

Siſyphus Æoli filius æterna pœna addictus. Deſerenda terra, & domicilium, & grata conjux. Et harum, quas educas, arborum nulla te comitabitur haud diuturnum poſſeſſorem, præter ferales cupreſſos.

ANNOTATIONES.

19. *Damnatuſque longi, &c.*] Ellipſis ſup. pœnâ.

20. *Siſyphus Æolides.*] Latrociniis, ut aiunt, infamis a Theſeo eſt occiſus: alii dicunt virum fuiſſe rerum multarum notitiâ pollentem; & cùm immortalitatem ſibi parare attentaſſet, longo iſto labore damnatum, ut ad apicem montis portet ſaxum inde relapſurum. Vide Epod. ult. Ovid. Metamorph. 4. Fab. 13.

Aut petis, aut urges ruiturum Siſyphe ſaxum.

Virgil. Georgic. 3 v. 39.

non exſuperabile ſaxum.

Lucret. lib. 3.

nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à ſummo jam vertice rurſum
Volvitur, &c.

Vide & Odyſſ. 11. ubi Siſyphi labor graphicè deſcribitur ac pingitur, ut obverſari oculis videatur Siſyphus trudens ſaxum, connitens, totoque ſudans corpore.

21. *Linquenda tellus.*] Suprà Od. 3.

Cedes coemptis ſaltibus, & domo.
Villaque, &c.

Et placens uxor.] Vel decora & pulcra, vel, *benè conveniens*, ut eſt apud Sueton Tiber. cap. 7. & hinc viro dilecta & omninò placens.

22 *Quas colis arborum.*] In colendis arboribus luxum atque delicias Romanorum alibi notavi. Vino etiam platanos irrigaſſe Q. Hortenſium, teſtis Macrobius lib. 3. cap. 13. Valer. Max. lib. 9. cap. 1. art. 4. de Cn. Domitio, & Luc. Craſſo altercantibus: *uter luxurioſior?* inquit Craſſus; *Egone qui decem columnas centum millibus nummûm emi: an tu qui decem arbuſcularum umbram tricies ſeſtertiûm ſummâ compenſas?* Idem ferè narrat Plin. lib. 17. cap. 1. Vide ſeq. Od. Annot. initio.

23. *Cupreſſos.*] Funebres quidem arbores, ideoque *inviſas* appellat Horatius: Proſerpinæ Ditique ſacras, ex Servio, Feſto, Plinio. Hic lib. 16. cap. 33. ita ſcriptum reliquit: *natu moroſa, fructu ſupervacua, baccis torva, folio amara, odore violenta, ac ne umbrâ quidem gratioſa.*

24. *Brevem dominum ſequetur.*] *Sequetur*, foribus tuis ex more appoſita, cùm vitâ exceſſeris.

Brevem.] Paucis annis uſum, & poſſeſſorem ὀλιγοχρόνιον. Valeant qui ad tumuli vel urnæ anguſtias redactum interpretantur. Quæ ſi cui placeat explicandi ratio, lucem huic afferet Juvenal. Sat. 10. v. 168. & quinque ſequentibus.

Dominum.] Te potentem ac divitem Plin. mox cit. *Cupreſſus*, inquit, *Diti ſacra, & ideo funebri ſigno ad domos poſita*; adde *nobilium*, ex Lucano:

Et non plebeios luctus teſtata cupreſſus.

Ad rem prætereà faciunt, quæ de cupreſſo ſcribunt. Præciſo capite moritur, & ſubſecta non renaſcitur, ſicut ex mortuis nihil ſperatur. Servius. Rogis adhibetur, & cremandis utilis eſt cadaveribus, ob gravem uſtrinæ nidorem: quoniam fœtorem cadaveris dum uritur, odoris ſui jucunditate lenit. Ita Varro. Leges publicas, & ſacrorum ritus, ob æternam firmitatem, in tabulis cupreſſinis deſcribi Plato jubebat. Vide Cœl. Rhodig. lib. 25. cap. 2.

Abſumet

Abſumet hæres Cæcuba dignior
Servata centum clavibus; & mero
Tinget pavimentum ſuperbum,
Pontificum potiore cœnis.

INTERPRETATIO.

Heres dignior conſumet vina Cæcuba centenis clavibus cuſtodita: ſuperbumque pavimentum aſperget vino meliorè Pontificum epulis.

ANNOTATIONES.

25. *Abſumet hæres Cæcuba dignior. &c.*] Heres dignior te, quia liberalior, & ſciens uti iis, quæ ad uſum ſunt facta: quibus improbè avari velut ſacris parcunt. Quæ verò tu parcè nimis ſervaſti vina exquiſita, hæc ille abſumet, & ſine modo fundet.

Cæcuba.] Lib. 1. Od. 20. Vinum optimum profundet, diſperdetque.

26. *Mero tinget pavimentum.*] Cic. Philipp. 2. *natabant pavimenta vino:* Porrò in deliciis fuiſſe olim reſpergi pavimentum vino fragrantiſſimo, auctor eſt Athen. lib. 15. Alii referunt ad cottabiſmum; quo veteres inter potandum uſi, non ſiccantes omninò calicem, ſed arte quadam vini reliquias in terram elidentes, ut ſonus inde redderetur. Ita J. Lipſ. antiq. lect. lib. 3. de eo more & joco à Siculis invento, Heſychio teſte. Suidas paulò aliter, in κοτταβίζειν. Athen. variis locis, maximè verò lib. 15. Jul. Pollux lib. 6. cap. 19. Cœl. Rhodig. lib. 7. cap. 26. &c.

7. *Pavimentum ſuperbum.*] *Marmoreum ſolum* vocat Tibull. lib. 3. Eleg. 3. & Cic. Parad. 6. de pavimentis arte & picturâ elaboratis, deque lithoſtrotis ac vermiculatis. Plin lib. 36. cap. 25. Quidam legunt *ſuperbo*, referuntque ad vocem, *mero;* ut, per hypallagen, ſignificetur heres ſuperbus vinum pretioſum effundere. Alii *merum ſuperbum* aiunt, quod non ampliùs clavibus incluſum jam marmoreo liberè decurrat pavimento. Sed vix id veniſſe in mentem Horatio, ſi dicam: plus credat mihi quiſque cordatus injurato, quàm juratis illis.

28. *Pontificum potiore cœnis.*] Meliore, pretioſiore, quàm illud quod adhibetur in ſumptuoſis illis Pontificum cœnis: quando novi quidam inaugurabantur, & in eorum collegium admittebantur. Varro lib. 3. cap. 6. Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 13. Chiliad. 3. Centur. 2. Adag. 36. lib. 1. Od. 37. v. 2.

ODE XV.

Immoderatum ſui ſeculi circa ædificia luxum reprehendit.

JAM pauca aratro jugera regiæ
Moles relinquent: undique latiùs
Extenta viſentur Lucrino
Stagna lacu: platanuſque cœlebs

INTERPRETATIO.

REGALES deinceps ſubſtructiones modicam terram relinquent arandam. Undequaque veniens ſpectatum ſtagna magis ſpatioſa, quàm ſit lacus Lucrinus. Platanus quoque ſterilis ul-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Jam pauca, &c.*] Hæc Ode ſuperiori juncta legitur in quibuſdam exemplaribus: ſed perperàm: ut ſatis oſtendit argumentorum diverſitas.

Pauca aratro jugera regiæ moles relinquent.] Occupantibus ferè omnia ædificiis ſumptuoſis, operoſis, rege dignis. Cic. pro Milone, *inſanas ſubſtructiones.* & poſtea, *ſubſtructionum inſanas moles* vocat

2. *Undique latius extenta viſentur. &c.*] In illis ædibus magnificè ſtructis viſentur piſcinæ, vivaria, ſtagna, lucrino lacu ampliora; qui tamen ingens & ſpatioſus. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1. *C. Sergius Orata, ne gulam Neptuni arbitrio ſubjectam haberet, peculiaria ſibi maria excogitavit, æſtuariis intercipiendo fluctus, piſciumque diverſos greges, ſeparatos molibus includendo: ut nulla tam ſæva tempeſtas incideret, quâ non Oratæ menſa varietate ferculorum abundaret. Ædificiis etiam ſpatioſis & excelſis deſerta ad id tempus ora Lucrini lacus preſſit, &c.*

3. *Lucrino lacu.*] Hic & Baianus appellabatur, inter Puteolos & Baias ſitus, ac inter Avernum lacum & mare Tyrrhenum: maximè piſcoſus, & proinde afferens lucrum: hinc nomen. Ita quidem olim: at anno 1538. terræ motus novum excitavit extulitque montem Cinereum dictum: nihilque reliquit è lacu Lucrino præter cœnoſam paludem cum arundineto, quod quidem in ſuo Lexico affirmat Michaël Anton. Baudrandus rerum Geographicarum ſtudioſiſſimus, teſtiſque oculatus. Strabo lib. 5. ſtadiis octo longum fuiſſe refert. Sueton. Aug. cap. 16. *Portum Julium apud Baias immiſſo in Lucrinum & Avernum lacum mari, effecit.* Virgil. Georgic. 2. v. 161.

An memorem portus, Lucrinoque addita clauſtra:
Atque indignatum magnis ſtridoribus æquor? &c.

4. *Platanuſque cœlebs evincet ulmos.*] Arbores ad umbram, delicias, & mollitiem duntaxat utiles frugiferis arboribus præferentur. Plin. lib. 12. cap. 1. *Quis non miretur arborem umbræ gratiâ tantum ex alio petitam orbe? platanus hæc eſt, per mare Ionium in Diomedis inſulam ejuſdem tumuli gratia primum invecta; inde in Siciliam tranſgreſſa, atque inter primas donata Italiæ .... tantumque poſtea honoris increvit, ut mero infuſo enutriantur. Compertum id maxime prodeſſe radicibus: docuimuſque etiam arbores vina potare.* Platani folia latiſſima, umbram peramœnam, ali-

Evincet ulmos: tum violaria, &
Myrtus, & omnis copia narium,
Spargent olivetis odorem
Fertilibus domino priori.
Tum ſpiſſa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli

INTERPRETATIO.

mos excludet. Dein violaria, myrteta, & uberes odoratûs opes afflabunt ſuavitatem per loca oleis antè *conſita*, quæ *priori poſſeſſori fructum dabant. Mox denſa laurus ardentes* Solis *radios ramis arcebit. Non ſic erat licitum per leges*

ANNOTATIONES.

bi notat, Vide apud Herodot. lib. 7. Xerxem cum ingenti exercitu in Lydiam pergentem platani pulcherrimæ admiratione captum, circa illam ſtantem, aureo monili donantem, ejus denique curam viro immortali committentem. Decem erant nempè millia virorum ſelectorum è Perſicâ militiâ, qui dicebantur immortales: quoniam uno moriente, ſtatim alter ſubſtituebatur, ut completus eſſet ſemper ille numerus. Horum meminit Q. Curtius lib. 3. Porrò platanum auream ſibi fundi juſſit Xerxes, quæ ſupra memoratam effingens ejuſdem leniret deſiderium, & æſtuationem mentis ob ejus abſentiam. Cœl. Rhodig. lib. 25. cap. 1. Vide ſuprà Od. 14. ſub finem, Annot. ad ea verba, *quas colis arborum*.

Platanus cælebs.] Martial. lib. 3. Epigram. 57. *viduam* appellat: intellige ſterilem, vel non vitibus, ut ſolet ulmus, maritatam. Vide Plin. lib. 16. cap. 17. Senec. lib. 5 Epiſt. 6.

5. Evincet ulmos.] Expellet, quaſi dimovebit loco, earumque plantaria occupabit.

Tum violaria, &c.] Similiter & flores odoriferi exterminabunt fructuoſas arbores, hiſque neglectis & ejectis, excolentur. Quidam legunt, *myrtuſque & omnis, &c.* ut metri conſtet ratio. Alii volunt hic *myrtus* 4. declin. eſſe, & num. plural. adeoque ultimam ſyllabam produci. Plin. lib. 21. cap. 11. *In Italiâ violis ſuccedit roſa: huic intervenit lilium: roſam cyanus excipit, cyanum amarantus.* De myrto plura lib. 1. annotavi, ad Od. ult.

6. Omnis copia narium.] Abundantia florum & odorum, qui ſunt odoratûs opes velut ac divitiæ, voluptas ac delectatio. Eſt qui *dormitaſſe* hic Horatium cavilletur, nec ſatis *intendiſſe animum*. Quaſi verò temerè quidquam ſcribere ſoleat tantus Poëta. Imò feliciter *intendebat animum*, forſan *vivos & roderat ungues. & in verſu faciendo ſæpe caput jam ſcaberat*, atque, ut ait etiam Perſius, *pluteum cæciderat*; cùm ſcripſit, *omnis copia narium*: dictio ſanè tam grandis quàm inſolens, tam pulcra & dives, quam audax & nova.

7. Spargent olivetis odorem fertilibus domino priori.] Odoriferæ omnis generis plantæ diffundent fragrantiam iis in locis, quæ priùs olivis conſita uberem domino proventum afferebant.

9. Tum ſpiſſa ramis laurea fervidos excludet ictus.] Seu quòd adverſùs fulmen ejuſque ignitos ictus valere laurus dicatur ex Plinio lib. 15. cap. ultimo. Sueton. Tiber. cap. 69. &c. Sive quòd arte quadam laurus apud Romanos veluti ſilveſcebat, ramoſque tam altè lateque extendebat, ut ſpiſſam & opacam umbram prætexeret, Soliſque ardorem arceret, *ictuſque fervidos*; qui Lucretio *verbera Solis* nuncupantur. *Spiſſam* quoque *ramis lauream* referunt aliqui ad hortos operis topiarii. De quibus omnibus Plin. citato loco. Laurus nempè aliique frutices gradatim modicis intervallis inflecti, annectique, & cancellatim pingi poſſunt, inquit Cruq. hic.

10. Non ita Romuli præſcriptum, &c.] Non ita majores noſtri; nec iſta graſſabatur luxuria temporibus *Romuli*; qui

Præſcriptum, & intonſi Catonis
  Auſpiciis, veterumque normâ.
Privatus illis cenſus erat brevis,
  Commune magnum: nulla decempedis
    Metata privatis opacam
      Porticus excipiebat Arcton.

INTERPRETATIO.

Romuli & Catonis criniti, vel priſcorum inſtituta. Res familiaris aderat eis exigua, publica autem *dives. Nemini private porticus menſa decem pedum perticâ colligebat auram Septentrionalem pluriмam.*

ANNOTATIONES.

ſingulis civibus duo tantùm agri jugera diſtribuit; aut *Catonis* Cenſorii, Portiæ familiæ principis, luxuriæ hoſtis infenſiſſimi: qui Dux, Orator ac Senator præclarus, frugalitate & continentiâ longè clarior, quater & quadragies accuſatus, toties eſt abſolutus. Plutarch. in ejus vitâ. Plin. lib. 7. cap. 27. Valer. Max. lib. 3. cap. 7.

11. *Intonſi.*] Nimirùm Romani uſi tonſoribus, anno ab urbe conditâ 454. *anteà* verò *intonſi fuere:* quod ex Varrone aſſerit Plin. lib. 7. cap. 19. Vide Gell. lib. 3. cap. 4. Quod ſi Catonem intelligere Uticenſem placet: hic etiam Intonſus, quia ex quo civilia bella exarſere, tonderi nunquam voluit: Lucan.

Ille nec horrificam ſancto dimovit ab ore
Cæſariem, duroque admiſit gaudia vultu;
Ut primum tolli feralia viderat arma,
Intonſos rigidâ in fronte deſcendere canos
Paſſus erat, miſeramque genis increſcere barbam.

13. *Privatus illis cenſus erat brevis.*] Exiguæ tunc erant privatorum opes: nec dives eſſe quiſquam ſatagebat: at univerſi Reipublicæ decus, gloriam, potentiam augere & amplificare ſtudebant. Vide paupertatem laudatam apud Valer. Maxim. lib. 4. cap. 4. ubi inter exempla non pauca, hæc affert: Valerii Poplicolæ, *cui mortuo lectus funebris & rogus defuit; exequiæ vero pecuniâ publicâ ductæ ſunt:* Agrippæ Menenii, *qui publicæ ſalutis arbiter ita pecuniæ inops deceſſit, ut ſepulturæ honore caruiſſet, niſi à populo collatis in capita ſextantibus funeratus eſſet.* Et paulò pòſt, idem ſic ſcribit: *imo vero quos pericula Reipublicæ Imperatores aſſerebant, anguſtiæ rei familiaris (quid ceſſo proprium nomen veritati reddere?) bubulcos fieri cogebant.* Et poſteà: *Quid Æliâ familiâ, quàm locuples? Sexdecim eodem tempore Ælii fuerunt, quibus una domuncula erat eodem loci, quæ nunc ſunt Mariana monumenta: & unus in agro Veiente fundus minus multos cultores deſiderans, quàm dominos habebat, &c.*

14. *Commune magnum.*] τὸ κοινὸν apud Cicer. ſenſus eſt; magni putabatur publica res, ſalus, auctoritas: commodo privato Reipublicæ utilitas anteponebatur. Cic. pro Flacco: *in privatis rebus minimo contenti erant majores noſtri: in Imperio & publicâ dignitate, omnia ad gloriam & ſplendorem revocabant.*

Nulla decempedis metata privatis, &c.] Privatorum nemini porticus erat pluribus metata decempedis, adeoque valdè longa, ex arte, & magno proinde ſumptu extructa.

15. *Opacam excipiebat Arcton.*] Quæ porticus Septentrioni obverſa, apta eſſet ad captandum æſtate frigus plurimum, & ad amœnam ambulationem, fervente etiam die. *Arctos* Græcis Urſa, Latinis ſidus Boreale, polo Arctico nomen fecit: regionem ſeptentrionalem deſignat, unde frigidæ & ſalubriores ſpirant auræ. *Porticus* definiri poteſt ambulacrum columnis ſeptum, Gall. *une Gal-*

Nec fortuitum ſpernere ceſpitem
Leges ſinebant; oppida publico
Sumptu jubentes, & Deorum
Templa novo decorare ſaxo.

INTERPRETATIO.

Neque fas erat contemnere glebam obvenientem: urbes autem *communibus impenſis, ac numinum fana lapidibus novis exornare præſcriptum* erat.

ANNOTATIONES.

lerie. Aliæ centenariæ, aliæ milliariæ dicebantur à longitudine & numero paſſuum, quos continebant. Sueton Vitruv. lib. 5. cap. 9. & 11. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 22. & 23. ubi & multiplex porticus recenſetur: præ cæteris autem Porticus Claudia, in quâ ſubdiales ambulationes, miro ingenio elaborata: item Porticus Auguſti, in palatio cum bibliothecâ Græcâ Latinâque, Numidico marmore per ſymmetriam extructa, &c. Vide & Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 39. Juvenal. Sat. 7. v. 182.

Parte aliâ longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cœnatio Solem.

17. *Nec fortuitum ſpernere ceſpitem leges ſinebant. &c.*] Legum pœnis erat obnoxius, quiſquis operoſas ædes ſibi molitus eſſet è ſaxo quadrato; quæ quidem ſtructura templorum erat. At privatis vel crudo ceſpititio ſolo, aut ductis lateribus ædificare tantùm licebat. Turneb. lib. 10. cap. 21. Itaque nemo ſpernebat caſam hereditate ſibi obvenientem, agellum, prædiolum. Neminem pigebat habitare domunculas,

Pauperis & tuguri congeſtum ceſpite culmen,

Virgil. Eclog. 1. vel, paſſim, & ſine diſcrimine cibum aut quietem captabant majores noſtri ubicumque fors tulerat. Ovid. Faſt. 1.

Nec pudor in ſtipulâ placidam cepiſſe quietem.
Nec fœnum capiti ſuppoſuiſſe fuit.

Tibull. lib. 2. Eleg. 5.

feſtas exſtruet alte
Ceſpitibus menſas, ceſpitibuſque thorum.

Huc facit quod de Tiberio Sueton. ait, cap. 18. *Trans Rhenum vero eum vitæ ordinem tenuit, ut ſedens in ceſpite nudo cibum caperet ſæpe etiam ſine tentorio pernoctaret.*

Fortuitum.] Hujus vocis penultimam corripit Juvenalis Sat. 13. v. 225. hic verò productam vides, à *fortuna* & *ire*. Servius in Æneid. 6. v. 179.

18. *Oppida publico ſumtu jubentes & Deorum templa, &c.*] Hinc Ædiles, ſeu publicarum ædium, totiuſque urbis curatores. Hoc & ad Auguſti laudem ſcripſiſſe Horatius creditur. Sueton. Octav. cap. 30. *Spatium urbis in regiones viceſque diviſit, inſtituitque ut illas annui magiſtratus ſortitò tuerentur .... Ædes ſacras vetuſtate collapſas aut incendio abſumtas refecit, eaſque & ceteras opulentiſſimis donis exornavit, &c.*

20. *Novo ſaxo.*] Vel ſecto, quadrato, & polito; vel è longinquis terris Romam advecto; quale eſt marmor ex Armeniâ, Paro, Chio; ex Ægypto, Numidiâ, &c. Juvenal. Sat. 14. v. 86. & ſeq.

Ædificator erat Centronius ....
.... Alta parabat
Culmina villarum Græcis longeque petitis
Marmoribus, &c.

AD GROSPHUM,

ODE XVI.

Animi tranquillitatem nonniſi cupiditates coërcendo parari.

OTIUM Divos rogat in patenti
Prenſus Ægæo, ſimul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Otium bello furioſa Thrace,

INTERPRETATIO.

O Groſphe, quietem à numinibus petit quilibet in aperto mari Ægæo deprehenſus, ſtatim atque nigra nubila texerunt Lunam, neque apparent nautis aſtra non dubia. Quietem Thracia bello-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 2. Lib. 1.

Ad Groſphum.] Hunc Pompeium Groſphum nobilem & Magiſtratibus perfunctum innuit, quod in fine hujus Odes purpurâ veſtiri ſcribit. Sicilienſem aiunt nonnulli, eo quod ibidem Horatius Siculis gregibus & armentis opulentum notat. Virum autem frugi celebrat Epiſt. 12. lib. 1.

Utere Pompeio Groſpho: & ſi quid petet, ultro
Defer: nil Groſphus, ni verum orabit, & æquum.

1. *Otium divos rogat, &c.*] Otium poſcunt omnes, & tamen omnes avaritiam & ambitionem colunt, per quas aſſiduis laboribus & periculis exercentur, atque otio frui prohibentur. Sic impiger ad Indos, quæſtûs causâ, currens mercator, cùm ſe jactatum tempeſtatibus, & mortis diſcrimini proximum ſentit, tum mare & navigationem deteſtatur, otiumque rogat à Caſtore & Polluce; at ultra pergit tamen, urgente avaritiâ, cùm primùm periculum præteriit lib. 1. Od. 1.

Luctantem variis fluctibus Africum
Mercator metuens otium & oppidi
Laudat rura ſui.

2. *Ægæo*] Quod mare altum & ſcopuloſum, & multis adeò naufragiis infeſtum. Unde proverb. τὸ αἰγαῖον πλεῖν. ab Æga inſulâ, vel ad Ægis Eubœæ inſulæ oppido, ut Straboni placet, Ægæum mare dictum eſt. Alii alia fabulantur. Situm eſt Græciam inter & Aſiam, plures habet inſulas quaſi paſſim diſſeminatas; hodie Archipelagus nominatur.

3. *Neque certa fulgent ſidera.*] Cùm atris nubibus obducta cœli facies, non oſtendit ea ſidera certâ ſemper regione apparentia, quibus dirigi navigantes ſolent, & tutus eſſe curſus ac non dubius, Æneid. 1. v. 92.

Eripiunt ſubito nubes cœlumque diemque
Teucrorum ex oculis. Ponto nox incubat atra.

Lucan.

miſeros fallentia nautas
Sidera non ſequimur.

5. *Otium bello furioſa Thrace.*] In mediis belli periculis & ærumnis, fatigatæ gentes etiam maximè bellicoſæ

Otium Medi pharetrâ decori,
Groſphe, non gemmis, neque purpurâ ve-
nale nec auro.
Non enim gazæ, neque Conſularis
Summovet lictor miſeros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volantes.
Vivitur parvo benè, cui paternum
Splendet in menſâ tenui ſalinum:

Interpretatio.

efferata; Parthi inſignes pharetrâ quietem poſcunt *nec lapillis nec purpura nec auro venalem: enimvero divitiæ vel Conſulis apparitor haud pellunt graves animi turbas ac ſollicitudines circa palatia laquearibus ornata volitantes.* Ei *felix* eſt *è modico vita, cui majorum ſalinum rutilat in frugali menſâ:*

Annotationes.

otium deſiderant: vix tamen poſteà bello abſtinent, prædâ alliciente.

Furioſa Thrace.] An quod atris infuſcati ſagulis (qui furiarum calor eſt) ad bellum procedunt Thraces? An quod terribili ſpecie? Sic apud Plutarch. in vitâ Pauli Æmilii, *pugnantium Thracum aſpectu Naſica maximè exhorruit. Erant nempe in acie primi, homines proceris corporibus, albis ac lucentibus ſcutis, ocreis armati, tunicas induti nigras; graves enſes & rectos à dextris humeris quatientes.*

6. *Medi Pharetra decori.*] Parthos indicat Medorum victores: de quibus lib. 1. Od. 12. & 19. arcubus armatos in Xerxis exercitu; teſtis Herodot. lib. 7. Sagittas ab inguine jaculari ſeu torquere ſolitos, annotavi ad Perſ. Sat. 5. v. 4. ex Caſaubono.

7. *Non gemmis neque purpura, &c.*] Non emitur aut venditur ullo pretio liberalis illa animi pax & tranquillitas, imò generoſa virtus, quam movere aut concutere nihil poteſt. Eam verò ſibi parat quiſquis affectus atque appetitus cogit rationi morem gerere & obtemperare.

9. *Non enim gaza, &c.*] Nec divitiæ nec dignitates conferunt immunitatem à curis & ſollicitudinibus.

Conſularis lictor.] Miniſter publicus ante Conſulem alioſque magiſtratus tum honoris causâ tum ſummovendæ turbæ gratiâ præcedens, Imperiique inſignia faſces & ſecures præferens. Tit. Liv. lib. 3. cap. 48. *I, lictor, ſummove turbam.*

10. *Miſeros tumultus mentis.*] Animi perturbationes, metum, iram, cupiditatem, quibus miſer homo efficitur, quando ſe illis huc illuc diſtrahi patitur, & diſcruciari. Tumultus, quaſi timor multus.

11. *Curas laqueata circum tecta volantes.*] Palatia divitum curis obſidentur: & quò majores adſunt opes, eò plures & graviores comitantur atque urgent curæ, quaſi cor urentes, dictæ. Cornel. Tacit. *Invidia ſumma quæque appeti.* Juvenal. Sat. 14. v. 304.

Tantis parta malis curâ majore, metuque
Servantur. Miſera eſt magni cuſtodia cenſûs.

Tull. 2. de Legib. *magnificat villas, pavimenta marmerea. & laqueata tecta contemno.*

12. *Volantes.*] Φροντίδες πτερ' ἔχουσαι. *alas habentes curæ.* Theognis.

13. *Vivitur parvo benè, cui, &c.*] Contra verò lætam ducit ille vitam, qui parvo contentus, modicam ſupellectilem & menſam ſatis habet, gaudetque ſuâ conditione mediocri. Unde pacatum capit ſomnum, quem non inter-

Scandit æratas vitioſa naves
Cura; nec turmas equitum relinquit,
Ocyor cervis, & agente nimbos
Ocyor Euro.
Lætus in præſens animus, quod ultra eſt
Oderit curare; & amara lento
Temperet riſu. Nihil eſt ab omni
Parte beatum.
Abſtulit clarum cita mors Achillem:
Longa Tithonum minuit ſenectus:
Et mihi forſan tibi quod negârit,
Porriget hora.

INTERPRETATIO.

Naves ære munitas ingreditur prava ſollicitudo, nec deſerit equitum cohortes, velocior cervis, & Euro nubes diſcutiente rapidior. Mens præſentibus contenta caveat inquirere quidquam ulterius: moleſta verò quadam lætitiâ moderetur. Non eſt aliquid omni ratione perfectum. Achillem glorioſum ſuſtulit mors repentina: Tithonum debilitavit ſenecta prolixior. Mihique forſitan indulgebit tempus id quod tibi non conceſſerit.

ANNOTATIONES.

Varro & Petronius, *longe fugit, qui ſuos* (id eſt, ſe) *fugit.*

21. *Scandit æratas, &c.*] Seu navim ſeu equum conſcendas, ut effugias curam, hæc te facilè conſequetur, utpote cervis pernicior & ventis. Horat. lib. 3. Od. 1.

Sed timor & minæ
Scandunt eodem quo dominus: neque
Decedit ærata triremi, &
Poſt equitem ſedet atra cura.

23. *Ocyor cervis.*] Cervorum pernicitas cuivis nota.

24. *Euro.*] Ab ortu flat iſte ventus. Ovid. Metamorph. 1. cap. 2.

Eurus ad auroram Nabathæaque regna receſſit,
Perſidaque, & radiis juga ſubdita matutinis.

25. *Lætus in præſens animus, &c.*] In diem vive: *dona præſentis cape lætus horæ.* lib. 3. Od. 8. utere præſenti fortunâ: quod ultra præſens tempus eſt, ne cura, ne futuro te diſtorque.

26. *Amara lento temperet riſu.*] Si quid ingruit adverſi & amari, id animo læto perfer. Nam *levius fit patientiâ quicquid corrigere eſt nefas.* Lib. 1. Od. 24.

Lento riſu.] Moderatâ lætitiâ. Alii legunt *læto.*

27. *Nihil eſt ab omni parte beatum.*] Cic. 1. de Invent. *nihil omni ex parte perfectum atque beatum.* ὐδεὶς πάντ' ἐστι πανόλβιος: *nemo per omnia omnino felix & beatus.*

29. *Abſtulit clarum cita mors Achillem.*] Quod mox protulit, exemplis comprobat Poëta. Fuit illuſtris *Achilles*, at paucis annis inclaruit; & cita mors finem gloriæ ſubitum impoſuit. E contrario *Tithonus* diu vixit quidem, ſed incommoda ſenii perſenſit adeò, ut vitæ pertæſus fuerit, optaritque in cicadam mutari, quod & à Diis obtinuit. Vide lib. 1. Od. 28. De Achille verò eodem lib. 1. Od. 6. v. 6. Od. 8 ſub finem: Od. 15. ad finem lib. 2. Od. 4. v. 3. lib. 4. Od. 6. Epod. 13.

31. *Et mihi forſan, tibi quod negarit porriget hora.*] Parvo mihi fortaſſe vitam dabit longiorem, tibi verò diviti negabit.

32. *Hora*] Vel, tempus: ſic Perſ. Sat. 5. v. 114. *fugit hora.* Vel horoſcopus. Idem Perſ. ibid. v. 48

Te greges centum, Siculæque circum
Mugiunt vaccæ: tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa: te bis Afro
Murice tinctæ
Veſtiunt lanæ: mihi parva rura, &
Spiritum Graiæ tenuem Camœnæ

INTERPRETATIO.

Greges numeroſi & boves è Siciliâ circa te mugitum edunt. hinniunt tibi equi trahendis curribus idonei. Te operiunt panni è lanâ ſemel atque iterum Africano murice imbutâ. Mihi Parca verax largita eſt agellum. & aliquantulam

ANNOTATIONES.

ſeu nata fidelibus hora
Dividit in geminos concordia fata duorum.

33. Te greges, &c.] Tu te beatum exiſtimas gregibus & armentis abundans, & optimâ purpurâ veſtitus. Ac ego mihi videor æquè ac tu fortunatus, tenuibus prædiis victitans & contentus, poëticâ gaudens facultate, & vulgi ſpernens rumores. Divites Homero πολύῤῥηνες, καὶ πολυβοῦται *agnis & bobus affluentes*; Heſiodo πολύμηλοι *ovibus abundantes* nuncupantur.

Siculæque vaccæ.] Opimis è Siciliæ paſcuis valdè pingues.

34. Tibi tollit hinnitum, &c.] Equorum etiam greges tibi adſunt hinnitu generoſitatem exhibentium. Æneid. 3. v. 672. *clamorem immenſum tollit*. Cic. ad Q. fratrem Epiſt. 1. lib. 2. *clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt.*

35. Apta quadrigis equa.] Curulibus & Circenſibus ineundis certaminibus hoc aptior, quo velocior. In illis bigæ, trigæ, quadrigæ: ſive currus duobus, tribus, quatuor equis tracti. Vide lib. 1. Od. 1. Annot. ad hæc verba: *ſunt quos curriculo. &c.* Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8. &c.

Te bis Afro murice tinctæ veſtiunt lanæ.] Pretioſæ nobileſque te operiunt & decorant veſtes ex optimâ purpurâ, ſeu è panno ſanguine muricis piſcis ſemel atque iterùm imbuto: ſic enim purpureus color efficitur exquiſitus; præſertim cùm murex eſt è mari Africano, vel Tyrio. Teſtis Plinius lib. 9. cap. 36. ubi *murices & purpura*, inquit, *florem illum tingendis expetitum veſtibus in mediis habent faucibus. Liquor is minimum eſt in candidâ venâ. unde pretioſus ille bibitur nigricantis roſæ color ſublucens. . . . . . Præcipuus hic in Meninge Africæ, & Getulo littore Oceani . . . . . . Huic faſces & ſecures Romanæ viam faciunt: idemque pro majeſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab Equite Curiam: in triumphalis miſcetur auro, &c.*

Bis tincta.] Dibapham purpuram vocant. Plin. lib. 9. cap. 39. *huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi . . . . dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet. veluti magnificè impendio. Qualiter nunc omnes pane commodiores purpuræ tinguntur.* Cicero lib. 2. Epiſt. 16. *Curtius noſter dibaphum cogitat: ſed eum infector moratur.*

38. Spiritum Graiæ tenuem Camœnæ.] Lyricæ poëſeωs ab Alcæo aliiſque Poëtis Græcis deſumptæ facultatem, quâ *ſublimi feriam ſidera vertice*, tribuit mihi.

Camœnæ.] Quaſi canenæ à canendo dictæ, teſte Macrob. in Somn. Scip. lib. 2. cap. 3. Vide lib. 4. Od. 6.

Spiritum Phœbus, mihi Phœbus artem
Carminis nomenque dedit Poëtæ.

Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.

INTERPRETATIO.

Graca Muſa facultatem, nec non contemnere improbum vulgus.

ANNOTATIONES.

39. *Parca non mendax.*] Perſ. Sat. 5. v. 48. *Parca tenax veri.* Immutabile fatum. Hujus intelligentia loci pendet è vetere ritu. Ultimâ ſcilicet hebdomadis die, quâ quis in lucem editus erat, fata vocabantur quæ ſcriberentur: quod eo die viderentur Parcæ in totam ſtatuere vitam, quâ fortunâ futurus quis eſſet. Tertullianus: *dum per totam hebdomadam Junoni menſa proponitur: dum ultimâ die fata ſcriben... advocantur.* Hæc Turneb. lib. 10. cap. 22. Credebant veteres naſcenti cuilibet adnaſci genium: deinde verò ſeptimo à quo natus erat die, Parcas ſtatuere, quâ ille per totam vitam fortunâ uſurus eſſet.

Et malignum ſpernere vulgus.] Populi malignitatem, invidiam, opinionem, favorem etiam & applauſum. Quæ qui non ſpernit, is nunquam beatè vixerit.

AD MOECENATEM ÆGROTUM, ODE XVII.

Superſtitem ei ſe non futurum.

CUR me querelis exanimas tuis?
Nec Dîs amicum eſt nec mihi, te priùs
Obire, Mœcenas, mearum
Grande decus columenque rerum.

INTERPRETATIO.

QUARE mihi vitam aufers per querimonias tuas? Neque numinibus placet, neque mihi, ut prior moriaris, ô Mœcenas, inſigne ornamentum ac tutela rerum mearum.

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Od. 9 Lib. 1.

1. *Cur me querelis. &c.*] Vix è pertinaci morbo convaleſcentem inviſerat Mœcenatem Horatius, atque ſeu affectæ valetudinis tædio, ſeu integræ ſalutis deſperatione, graviores in querelas erumpentem, ærumnoſæ etiam iſti vitæ mortem præoptantem audierat. Quo ipſe dolore perculſus Oden hanc ei ſcribit.

Exanimas.] Mœrore conficis ac perimis. Cic. pro Milone. *Me quidem exanimant & interimunt hæ voces Milonis.* Æneid. 4. v. 360.

Deſine meque tuis incendere teque querelis.

2. *Diis amicum.*] Dictio Græca, θεοῖς φίλον. Epod. 1. ad eumdem Mœcenatem:

Quid nos. quibus te vita ſit ſuperſtite
Jucunda: ſi contra, gravis?

4. *Grande decus columenque.*] Vide Od. 1. lib. 1. *partem animæ.* lib. 1. Od. 3.

Ah! te meæ ſi partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec charus æquè, nec ſuperſtes
Integer? Ille dies utramque
Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi ſacramentum: ibimus, ibimus,
Utcunque præcedes, ſupremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimæræ ſpiritus igneæ,
Nec ſi reſurgat centimanus Gyas

INTERPRETATIO.

Ah ſi promptior mors auferet te, dimidium vitæ meæ, quorſum ego reſtabo. dimidium *alterum, haud pariter dilectus, neque remanens totus? Dies iſte feret ambobus exitium. Haud falſum juravi. Pergemus* unà; *quoquo modo antecibis, pergemus ultimam inire viam expediti ſocii. Neque me ſeparabit unquam à te Chimæra flammas ſpirans, neque redivivus Gyas centum manus*

ANNOTATIONES.

animæ dimidium meæ. Pythagoras aiebat amicum eſſe animam unam duobus in corporibus.

6. *Maturior vis.*] Celerior quàm ferat naturæ lex.

7. *Nec charus æquè.*] Vel Populo Romano non perinde charus, ut Mœcenas: vel ipſe ſibi moleſtus ablato amico.

Nec ſuperſtes integer.] S. Aug. Conf. lib. 4. cap 6. *Senſi ego,* inquit, *animam meam & animam illius* (amici) *unam fuiſſe . . . . ideoque eo morte ſublato, mihi horrori vita erat; quia nolebam dimidius vivere, &c.* S. Gregorius Naz. ſuam cum D. Baſilio animi conjunctionem & amicitiam συμψυχίαν vocat, *eamdem animam.*

8. *Ille dies utramque ducet ruinam.*] Qui te dies è vivis auferet, is & me videbit morientem. Hoc ferè ita contigit: nam obiit Mœcenas ann. U. C. 746. Horatius verò anno præcedenti, qui Imperii Auguſti 34. erat. Dio Euſeb. Chron.

9. *Non ego perfidum dixi ſacramentum.*] Non temerè, aut fallaciter, ſed ex animo & ſincerè ſpondeo fore me tibi vitæ mortiſque comitem, atque devoveo. Itaque Horatius oſtendit eſſe ſe ex eorum numero, qui Principibus devoti appellabantur. Cæſar de bell. Gall. lib. 3. ſub finem: *aliâ ex parte oppidi Adcantuanus, qui ſummam Imperii tenebat, eruptionem facere conatus eſt cum ſexcentis devotis; quos illi Soldurios appellant; quorum hæc eſt conditio, ut omnibus in vitâ commodis unà cum his fruantur, quorum ſe amicitiæ dediderint: ſi quid iis per vim accidat, aut eumdem caſum unà ferant, aut ſibi mortem conſciſcant. Neque adhuc hominum memoriâ repertus eſt quiſquam, qui eo interfecto, cujus ſe amicitiæ devoviſſet, mori recuſaret.* Dio lib. 53. morem illum fluxiſſe ab Hiſpanis ait, faterque Salluſtius: *Hiſpani ſe regibus devovent, & poſt eos vitam refutant.* Et Valer. Max. lib. 2. cap. 6. *Celtiberi nefas eſſe ducebant prælio ſupereſſe, cum is occidiſſet, pro cujus ſalute ſpiritum devoverant.*

11. *Supremum carpere iter.*] Diſceſſum è vitâ hac ad inferas regiones mortiſque Imperium.

13. *Me nec chimæra, &c.*] Non divellar ego à te ullâ re quantumvis terribili. De Chimærâ lib. 1. Od. 27. πῦρ πνέουσα, *ignem ſpirans* dicitur Pindaro.

14. *Nec ſi reſurgat, &c.*] Epod. 1.

Et te vel per Alpium juga
Inhoſpitalem & Caucaſum,
Vel occidentis uſque ad ultimum ſinum,

Divellet unquam: ſic potenti
Juſtitiæ, placitumque Parcis.
Seu Libra, ſeu me Scorpius aſpicit
Formidoloſus, pars violentior
Natalis horæ, ſeu tyrannus

INTERPRETATIO.

habens. Ita decretum Themidi prævalenti & fatis. Sive Libra, ſive Scorpius timendus mihi dominatur, pars temporis natalitii periculoſior; ſive Capricor-

ANNOTATIONES.

Forti ſequemur pectore.

Centimanus Gyas.] Is unus è natis cælo terraque, de quibus Apollodorus. Legunt alii, *Gyges:* alii *Gigas.* In ſcirpo eſt nodum quærere. De nomine controverſia eſt. Deſignatur certè Gigantum aliquis, qualis Briareus, de quo Virgil. Æneid. 10. v. 566.

Centum cui brachia dicunt,
Centenaſque manus; quinquaginta oribus ignem
Pectoribuſque arſiſſe.

15. Sic potenti Juſtitiæ placitumque Parcis.] Has cum illâ jungit, quaſi juſtæ Deorum ac fatorum legis ac decreti vindices & adminiſtras.

17. Seu Libra, ſeu me, &c.] Quodcunque naſcenti mihi ſidus affulſit, ac dominatum vitæ meæ obtinuit: eumdem affirmaverim tuis natalibus horoſcopum fuiſſe. Adeò id comprobant eventa nobis paria. Enimverò tu emergis vix è periculoſâ ægritudine: ego propè caſu ſum arboris oppreſſus. Scilicet ex eâ parte Zodiaci, quæ noſtræ genituræ tempore in hemiſphærium noſtrum aſſurgit, natalitias ſuas prædictiones colligunt Aſtrologi; quorum tamen vanitatem ſuggillat Juvenalis Sat. 6. v. 552. & ſeq.

Libra.] Septimum hoc eſt è duodecim Zodiaci ſignis, quod Sol ingreſſus circa diem 20. Septembris, æquinoctium Autumnale facit. Vide Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 18. Virgil. Georgic. 1. v. 208. Manil. lib. 2.

Quoſque dabunt chelæ (Libra) *& quos dat Aquarius ortus,*
Unum pectus habent, fideique immobile vinclum.

Et lib. 5.

Felix æquato genitus ſub pondere Libræ.

Perſ. Sat. 5.

Noſtra vel æquali ſuſpendit tempora Libra
Parca tenax veri.

Scorpius.] Octavum eſt hoc Zodiaci Signum, tunc oriens cùm Orion occidit. Hinc fabula, interemptum Scorpionis aculeo Orionem, qui juvenili robore ferox nullam eſſe feram jactarat, quam conficere non poſſet. Ejus verò ſuperbiam ultus Jupiter mortales docere voluit, non plus æquo viribus ſuis fidere, Hygin. lib. 2. de Sign. cœleſt.

18. *Formidoloſus, pars violentior natalis horæ.*] Nempè ſidus hoc ad Martem pertinet, qui & inclemens, maleficus, horribilis. Unde referri huc poteſt Horatii in Philippenſi clade periculoſa fuga, de qua ſuprà, Od. 7. Vide Cic. 2. de Nat. Deor. n. 113. Virgil. Georg. 1. v. 38. Manil. lib. 4.

Scorpius armatâ violentâ cuſpide caudâ,
In bellum ardentes animos, & Martia caſtra
Efficit, &c.

Hinc & Arat.

Scorpius infeſtus præportans flebile acumen.

Quidam codices habent: *lethalis horæ.* Sed apage. Aiunt porrò ſub hoc natis aſtro & horoſcopo vitam eſſe breviorem.

19. Seu tyrannus Heſperiæ Capricornus undæ.] Sive prodii in lucem ſub Capricorni ſidere, quod cùm Saturnus obtinet, graves excitat pluvias atque tempeſtates in mari præſertim occiduo; te-

Heſperiæ Capricornus undæ:
Utrumque noſtrum incredibili modo
Conſentit aſtrum. Te Jovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucriſque fati
Tardavit alas, cùm populus frequens
Lætum theatris ter crepuit ſonum:
Me truncus illapſus cerebro

INTERPRETATIO.

nus occidentalis Oceani potens: vix credibili ratione convenit ſidus noſtri amborum. Te à crudeli Saturno defendit Jovis fulgor propitius; atque fati praecipitis volatum remoratus eſt, quando plebs numeroſa alacrem ter ſuſtulit acclamationem in theatro. Me decidens in caput arbor oppreſſiſſet, niſi manu caſum

ANNOTATIONES.

ſte Servio in Georgic. 1. cit. Et Manil. lib. 4

Tu, Capricorne, regis quicquid ſub Sole cadente, &c.

Propert. lib. 4. Eleg. 1.

Lotus & Heſperiâ quid Capricornus aquâ?

Decimum hoc ſignum Zodiaci, ſolſtitium Decembri menſe facit hybernum: unde Cic. 2. de Nat. Deor.

Tum gelidum valdè de pectore frigus anhelans
Corpore ſemifero, magno Capricornus in orbe.
Quem cùm perpetuo veſtivit lumine Titan.
Brumali flectens contorquet tempore currum.

21. *Utrumque noſtrum incredibili modo conſentit aſtrum.*] Senſus eſt: etſi non eſt idem mihi, qui tibi horoſcopus; at certè magna & incredibilis inter meum natalitium ſidus ac tuum conſenſio eſt, convenientia, ſimilitudo: quapropter ut mutuus dudum coaluit inter nos amor, ut etiam mortis pariter effugimus periculum; iſta quidem efficiente cœleſtium vi: ſic licet ſpondere, alterum ab altero nec in morte ſejungendos aut divellendos. Perſius Horatii perpetuus imitator, hoc loco videatur ſuperaſſe Sat. 5. v. 45.

Non equidem hoc dubites amborum fœdere certo
Conſentire dies, & ab uno ſidere duci.

22. *Te Jovis impio tutela, &c.*] Benignus Jovis aſpectus Saturni (ut fit) malignitatem contrexit infregitque, contra fulgendo, in horâ natali. Perſ. cit. mox, v. 50.

Saturnumque gravem noſtro Jove frangimus unà.

Impio Saturno.] Fabulantur nimirùm Saturnum proprios devoraſſe filios: hinc & aiunt ſub ejus ſidere genitos ſævos & impios effici. Propertius & Perſ. cit. Saturnum *gravem*. Juvenalis *triſtem* appellat.

24. *Eripuit.*] E gravi morbo incolumem præſtitit, ac veluti rapuit violentiæ Saturni falcem jam tibi ſuam intentantis ad vitam intercidendam.

Volucriſque fati tardavit alas.] Advolantem properè, ut ſolet, mortem retardavit.

25. *Cum populus frequens, &c.*] Iſtam Jovis tutelam animadvertit, ac celebravit; teque ſibi redditum Populus Romanus gratulatus eſt, Jovique gratias retulit, ſublatâ in lætitiæ ſignum triplici acclamatione & plauſu, quando te poſt morbi periculum, meliùs habentem in theatrum adventare conſpexit. Vide lib. 1. Od. 20.

27. *Me truncus illapſus cerebro, &c.*] Ut te Jupiter, ſic me Faunus imminentu

Suſtulerat, niſi Faunus ictum
Dextrâ levaſſet, Mercurialium
Cuſtos virorum. Reddere victimas,
Ædemque votivam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

INTERPRETATIO.

averiiſſet Faunus, tutor clientium Mercurii. Cura ut offeras victimas, & promiſſum templum. Ego parvulam agnam immolabo.

ANNOTATIONES.

exitio ſubtraxit; cùm *triſte lignum* declinavi *caducum in domini caput immerentis*; ut eſt Od. 13. hujus libri. Vide ibidem.

28. *Niſi Faunus ictum dextrâ levaſſet.*] Perieram, niſi ſubveniſſet Faunus Mercurii amicus, & ſecundùm aliquos, idem Deus: certè literatorum uterque patronus. De Mercurio dictum jam non ſemel, maximè verò ſupra Od. 7. Porrò quod ruri beneficium, ſervatam nempè ſalutem accepit, benè refert ad ruris ſylvarumque Deum. Porrò dicitur Faunus doctorum virorum *cuſtos* ac tutor, vel ob hoc quod ſtudioſi receſſum & quietem ac liberale otium ruri conquirunt & captant, quæ quidem in urbibus ac inter populares ſtrepitus obtinere vix poſſunt.

29. *Mercurialium.*] Viros eruditos Mercuriales nuncupat: eo quod illi clientes habeantur Mercurii. Hic enimverò diſciplinarum & artium repertor aſſeritur a Diodoro Siculo lib. 1. cap. 1. & lib. 1. cap. 2. inventor literarum, vocum, palæſtræ, numerorum, lyræ, Medicinæ, Aſtronomiæ, denique interpretationis verborum, unde cognominatus Hermes. Idem affirmat Plinius lib. 7. cap. 56. ex Gellio. Mercurio ſacras eſſe linguas ob eloquentiam, refert Athenæus lib. 1. cap. 14. & lib. 13. cap. 1. Statuis Mercurii tanquam orationis & facundiæ præſidis ornata fuiſſe Gymnaſia. Quod & teſtatur Tullius ad Attic. ut obſervat Caſaubonus in citatum mox Athenæi locum.

30. *Reddere victimas, &c.*] Votivas offer victimas Jovi Servatori: ædem quoque ſeu templum, quod æger voviſti, ſi convaleſceres, jam voti reus, Saluti ædifica & perſolve.

32. *Nos humilem feriemus agnam.*] Jovi taurus, aliæque id genus majores hoſtiæ cædebantur; minores autem cæteris Diis. Hinc Horatius, non pro ſuâ præ Mœcenatis opulentiâ tenuitate; ut garriunt aliqui; ſed more majorum, & ex ſolemni inſtituto ſcribit, & ſpondet Fauno *humilem* ferire *agnam*. Sic lib. 1. Od. 4.

Nunc & in umbroſis Fauno decet immolare lucis:
Seu poſcat agnam, ſive malit hædum.

ODE XVIII.

Mediocri ſe fortunâ beatum eſſe: deſpere eos qui luxui & avaritiæ ſtudent, mortis immemores.

NON ebur, neque aureum
Meâ renidet in domo lacunar:
Non trabes Hymettiæ

INTERPRETATIO.

NEC ebur nec aurum ſplendet in laqueari ædium mearum. Haud Hymettiæ trabes innituntur columnis

ANNOTATIONES.

Hæc Ode eſt dicolos diſtrophos. Metrum dicitur vel Hipponactium, ab Auctore: vel Euripidæum; quod eo frequenter uſus ſit Euripides.

Primus verſus eſt Trochaïcus dimeter catalecticus; ubi deeſt una ſyllaba ad perfectionem: & ſcanditur hoc modo:

Nōn ĕ | būr nĕ | que āurĕ | ūm |

Aliī volunt eſſe Iambichum Archilochum dimetrum acatalectum; qui conſtat amphimacro, & duobus iambis; hac ratione:

Nōn ĕbūr | nĕque āu | rĕūm |

Alter verſus eſt Iambicus Archilochius trimeter catalectus, conſtans quinque iambis & unâ ſyllabâ: admiſſo locis imparibus ſpondeo: & ſic ſcanditur:

Mĕā | rĕnī | dĕt īn | dŏmō | lăcū | nar.

1. *Non ebur, neque, &c.*] Opes & divitias nec poſſideo, nec cupio, quæ omnibus appeti ſolent: at ea quæ paucorum ſunt, habeo; indeque me beatum exiſtimo. Fide integer, ingenio valens cuilibet me oſtento & præfero.

Neque aureum meâ renidet in domo lacunar.] Domos non habito magnificas, ebore & auro exornatas, marmore peregrino ædificatas & fulgentes. Arnob. lib. 6. *laquearibus renideant aureis.* Lucret. lib. 2. ſub init.

Nec domus argento fulgens auroque renidens:
Nec citharis reboant laqueata aurataque templa.

3. *Non trabes Hymettiæ premunt columnas, &c*] In meis ædibus non ſunt pretioſæ ex hymetto trabes, columnis exquiſiti marmoris ſuſtentatæ. Hymettus Atticæ mons regionis, melle quidem abundans, inſigni verò marmore clarus. Plin. lib. 17. cap. 1. columnas quatuor Hymettii marmoris ad ſcenam ornandam advectas refert. Has porrò centum millibus nummûm emptas ait Valer. Max. Idem Plin. lib. 36. cap. 3. ita ſcribit: *L. Craſſus orator primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem palatio Hymettias.* Valer. Max. lib. 9. cap. 1. *Cn. Domitius L. Craſſo collega ſuo, altercatione ortâ, objecit quod columnas Hymettias in porticu domûs haberet.* Magna porrò lis, fuerintne trabes illæ ligneæ, an marmoreæ. Verùm enim è ligno potiùs Hymettio quam è marmore crediderim: quanquam & ex lapide trabes extitiſſe, clarè docet Plin. lib. 36. cap. 8. ubi ſic habet: *Circa Syenen vero Thebaidis Syenites, quem ante Pyrropœcilon vocabant. Trabes ex eo fecere Reges quodam certamine obeliſcos vocantes Solis numini ſacratos.* Vide Strabon. lib. 9. ubi ex Hymetto advectas trabes longas & denſas, commemorat.

Premunt

Premunt columnas ultimâ reciſas
Africâ. Neque Attali
Ignotus heres regiam occupavi:
Nec Laconicas mihi
Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.

INTERPRETATIO.

extremâ in Africâ exciſis. Neque Attali heres incognitus regalem potentiam *invaſi. Nec clientæ haud viles nent mihi purpuram Laconicam.*

ANNOTATIONES.

4. *Ultimâ reciſas Africâ.*] Columnas intelligit è marmore Numidico, cujus pretium ingens fuiſſe teſtatur Plinius lib. 36. cap. 6. his verbis: *M. Lepidus Catuli in Conſulatu collega, primus omnium limina è Numidico marmore in domo poſuit, magnâ reprehenſione.* Numidia Africæ regio ultima, & maximè occidentalis.

5. *Neque Attali ignotus heres regiam occupavi.*] Nec divitis cujuſquam hereditatem captavi, ullâve fraude & arte malâ invaſi, opulentus quoquo modo eſſe volens: ſicut Ariſtonicus (quem ſanè reſpexit hoc loco Horatius) regnum Aſiæ ſibi vindicavit. Duo fuerunt Attali Pergami Reges. Prior Eumenis frater, poſterior autem filius. Hic Attalo patruo ſucceſſit in Aſiæ Imperium. Poſt annos verò quinque inſtare ſibi mortem ſentiens Populum Romanum opum ſuarum regnique heredem nuncupavit. Quod ut accepit Ariſtonicus Eumenis ex pellice filius, regiam ſtirpem oſtentans, conſcripto exercitu, Pergamenum invaſit, &c. principatum ac dominationem Aſiæ obtinuit; Craſſi à Romanis miſſi Prætoris fractis viribus & auctoritate. Poſt annos verò ferè quatuor debellatus à Perpennâ, moxque ab Aquilio Conſulibus planè extinctus eſt. Juſtinus lib. 36. ſub finem: *In Aſia Rex Attalus florentiſſimum & ab Eumene patruo acceptum regnum cædibus fœdabat . . . . . morbum ex Solis fervore contraxit, & ſeptimâ die deceſſit. Hujus teſtamento heres Populus Romanus tunc inſtituitur. Sed erat ex Eumene Ariſtonicus non juſto matrimonio, ſed ex pellice Epheſiâ citharistæ cujuſdam filiâ genitus, qui poſt mortem Attali velut paternum regnum Aſiam invaſit, &c.* Vide & Luc. Florum Hiſtor. Rom. lib. 2. cap. 20. ubi *Ariſtonicus*, inquit, *regii ſanguinis ferox juvenis urbes regibus parere conſuetas partim ſollicitat: paucas reſiſtentes vi recepit: Craſſi quoque Prætoris cecidit exercitum . . . . mox à Perpennâ domitus & captus . . . Aquilius Aſiatici belli reliquias confecit; mixtis (nefas) veneno fontibus ad deditionem quarumdam urbium, &c.*

7. *Nec Laconicas mihi trahunt honeſtæ purpuras clientæ.*] Nec habeo clientes, quos ſoli divites ac potentes habent: nec adeò clientium uxores nent mihi lanas, è quibus pannus confectus, ac imbutus humore piſcis muricis ad Tænarum Laconiæ promontorium capti ſuppeditet mihi veſtes purpureas eaſque valdè exquiſitas, quæ ad ſolos nobiles, Patricios, ac Magiſtratus pertinent. Cic. Verr. 4. n. 59. *ipſe dabat purpuram tantum, amici operas.* Laconia Peloponneſi regio purpuræ excellentiâ nobilis. Plin. lib. 21. cap. 8. *unguento naturam viciſſe gaudens luxuria, veſtibus quoque provocavit eos flores, qui colore commendantur. Hos animadverto tres eſſe principales: unum in cocco, qui in roſis micat. Gratius nihil aſpectu. Trahitur in purpuras Tyrias, dibaphaſque & Laconicas, &c.* & lib. 35. cap. 6. *E liquidis coloribus, quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretii, ante omnes eſt purpuriſſum . . . . . laudatur Laconicum, unde pretioſiſſima purpura.* Vide ſupra Od. 16. ſub finem Annot. ad has voces: *Te bis Afro murice tinctæ veſtiunt lanæ.*

At fides, & ingenî
Benigna vena eſt: pauperemque dives
Me petit. Nihil ſupra
Deos laceſſo, nec potentem amicum
Largiora flagito,
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,
Novæque pergunt interire Lunæ.

INTERPRETATIO.

Verum fidelitas adeſt & copioſus ingenii fons. Et exiguum me opulentus requirit. Nihil præterea à Numinibus efflagito: neque ab amico divite majora poſco. contentus admodum agro tantum Sabino. Urgetur dies die: & novæ Lunæ properant deficere.

ANNOTATIONES.

9. *At fides, & ingeni benigna vena eſt.*] Quod ſi deſint opes, at opibus quidpiam melius ac præſtantius habere contigit, nimirùm fidei virtutem, nec non ingenii lumen & facultatem.

Benigna vena.] Metaphora à terræ venis, è quibus fontes promanant uberes: deſignat optimè dicendi ſcribendique facilitatem, quâ qui deſtitutus fuerit, is invitâ Minervâ, invitis Apolline ac Muſis litterarum ſtudium capeſſit, hoc eſt, oleum & operam perdit. Epiſt. ad Piſones, v. 385.

Tu nihil invitâ dices facieſve Minervâ.

Et v. 408.

Naturâ fieret laudabile carmen, an arte;
Quæſitum eſt. Ego nec ſtudium ſine divite venâ;
Nec rude quid proſit video ingenium.

10. *Pauperemque dives me petit.*] Me diligit, ac familiaritatem meam petit Mœcenas tum ob fidem, cùm propter ingenium ad artes liberales idoneum. Epiſt. ad Piſones v. 405. *Gratia regum Pieriis tentata modis.* Quoties verò Doctores & Sapientes à Principibus viris ſunt honorati & accerſiti?

11. *Nihil ſuprà Deo laceſſo.*] Ut largiantur quidquam præter iſta, non importunis Deos precibus fatigo, non urgeo, non efflagito. Sed nec Mœcenatem *amicum*, plura; ſi rogitem, dare paratum ac *potentem*, nequaquam ego laceſſo, nec ampliora flagito, quàm quæ jam donavit, videlicet agrum in *Sabinis*, quo victito beatus & contentus. Sic cupiditatem averſatur omnem ac libidinem, ut vocat Tullius. Hanc ferocienti equo ſimilem aiebat Plato in Phædro, Diogenes autem Cynicus, *arcem omnium malorum* vocitabat.

13. *Flagito.*] Quid valeat iſta vox, docet Cic. lib. 9. Epiſt. 8. ad Varronem; ubi ſic ſcribit: *metue ne te fortè flagitent: ego autem mandavi ut rogarent.*

14. *Satis beatus unicis Sabinis.*] Prædio in Sabinis, quo donatus ſum a Mœcenate, ſatis me locupletem exiſtimo, nec ab eo quidquam ulterà peto, vel cupio. Vide lib. 3. Od. 13. v. 1. ibique Annot. Item Epiſt. 16. initium, ubi ſuam ipſe villam deſcribit Poëta.

15. *Truditur dies die.*] Epod. 17.

Urget diem nox, & dies noctem.

Senec. Epiſt. 24. *Nullius rei finis eſt. Sed in orbem nexa ſunt univerſa. Fugiunt ac ſequuntur. Diem nox premit; dies noctem. Æſtas in Autumnum deſinit. Autumno Hyems inſtat; quæ Vere compeſcitur. Omnia tranſeunt, ut revertantur.* Sic ferè ad rem noſtram Eccleſiaſtes cap. 1. *Oritur Sol & occidit, & ad locum ſuum revertitur: ibique renaſcens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem.* Vide Perſ. Sat. 5. v. 66. & ſeq.

16. *Novæque pergunt interire Lunæ*] Ita labuntur menſes annique: novæ Lu-

Tu ſecanda marmora
  Locas ſub ipſum funus: & ſepulcri
Immemor ſtruis domos:
  Mariſque Baiis obſtrepentis urges
Summovere littora,
  Parum locuples continente ripâ.
Quid quod uſque proximos
  Revellis agri terminos, & ultra
Limites clientium

INTERPRETATIO.

Tu morti vicinus incidenda marmora paciſceris: & tumuli oblitus ædificas; atque ſatagis extendere littus maris ad Baias frementis, non ſat dives ſtabili terrâ. Quid dicam, *quod vicinos etiam agri limites removes, & clientium ter-*

ANNOTATIONES.

næ complentur; tum decreſcunt, ac intereunt: ruſumque renaſcuntur, & creſcunt, perpetuis vicibus. Ita fugit tempus, ita fluit ac perit ætas & vita noſtrà. Tu tamen, ô ſuperbe & ambitioſe, quaſi vitæ ſit tibi ſecuritas, & immunitas à morte, inſanas moliris ſubſtructiones.

17. *Tu ſecanda marmora locas.*] Mercede conducis ſectores marmoris & ſculptores: vel redemptori negotium das ſecandorum marmorum, ad exſtruendas domos ſuperbas.

20. *Mariſque Baiis obſtrepentis urges ſummovere littora.*] Molibus in mare jactis extendis littus, ut ibi ædifices, amœno loco, ad Baias, ubi fluctus marini ventis agitati fremunt & obſtrepunt vehementer: quaſi non ſufficiat continens terra, ad conſtruendas ædes. Salluſt. *Divitias profundunt in exſtruendo mari, & montibus æquandis.* Senec. Controverſ. 5. *Maria ſummoventur projectis molibus.* Vide ſuprà Od. 15. init. ibique annot. Item poſteà, lib. 3. Od. 1. v. 33. Et Od. 24. v. 3.

Baiis.] Baiæ civitas Campaniæ, à Baio Ulyſſis ſocio ibi ſepulto nominata; ſita Puteolos inter & Cumas, in eo ſinu qui nunc dicitur *Golfo di Pozzuolo, & di Napoli*: calentibus aquis ad ſanitatem valdè utilibus, cœli temperie, amœno ſeceſſu, Romanorum Procerum nitidas illic ædes habentium frequentiâ, perquàm felix: ut etiam vitanda velut occaſio luxuriæ, dicatur à Seneca ad Lucil. Epiſt. 52. *Illic*, inquit, *tanquam loco debeatur licentia, magis luxuria ſolvitur. Non tantum corpori, ſed etiam moribus ſalubrem locum eligere debemus.*

23. *Quid quod uſque proximos, &c.*] Quinetiam ſacrilegâ ratione rem augere non vereris; tum vicinorum, tum etiam clientium terminos removendo. Duo ſunt itaque delicta, alterum contra fidem clientibus debitam, alterum contra juſtitiæ & religionis virtutem. Quod ad primum attinet: illatam clienti injuriam eo conſtat graviorem eſſe, quod poſt parentes & pupillos fidei tutelæque noſtræ creditos, proximum obtineant locum clientes, qui ſeſe pariter in fidem patrociniumque noſtrum dederunt; ut aſſerit Agellius lib. 5. cap. 13. & lex 12. Tab. hæc eſt: *Si cliens patronus fraudem fecerit; ſacer eſto.*

24. *Revellis agri terminos.*] Hoc alterum eſt peccati genus ſacrilegum quidem, ex iſtâ Numæ Pompilii lege, quæ jubebat, ut qui terminum exaraſſet, ipſe & boves Deo ſacri fierent. Eodem pertinet, quod Terminum Deum conſecrarant colebantque veteres. Translator etiam terminorum damnatus lege Divinâ noſcitur: Deuteron. cap. 19. v. 14. Proverb. cap. 22. v. 28. &c.

Salis avarus? Pellitur paternos
In ſinu ferens Deos
Et uxor & vir, ſordidoſque natos,
Nulla certior tamen
Rapacis Orci fine deſtinatâ
Aula divitem manet
Herum. Quid ultrà tendis? Æqua tellus
Pauperi recluditur,
Regumque pueris: nec ſatelles Orci
Callidum Promethea
Revexit auro captus. Hic ſuperbum
Tantalum, atque Tantali

INTERPRETATIO.

mines tranſilis, per *avaritiam. Ejicitur & maritus, & conjux portans in gremio Penates, & pueros ſqualidos. Attamen potentem dominum haud expectat ulla baſilica melior paratâ ſede Inferorum* omnia *abſorbentium. Quid amplius quæris? Terra pariter inopi ſinum aperit, atque Principum filiis. Neque Inferorum cuſtos auro corruptus aſtutum Prometheum reportavit. Ille Tantalum*

ANNOTATIONES.

26. *Pellitur paternos, &c.*] Expolitio, ad augendam invidiam. Sic poſſeſſione legitimâ deturbatur cliens à te, & ad inopiam redactus abit, cum uxore gemebundâ, ſed religiosâ, quæ portat *in ſinu Deos* familiares, puerosſque ob egeſtatem *ſordidos.*

29. *Nulla certior tamen, &c.*] Quod ſi opibus mortem eluctari liceret, aut ſi potiorem apud Inferos ſedem opulentus quiſque occuparet; libens ego tibi ſanè condonarem, quod quà jure quà injuriâ divitias accumules. Verùm non ita ſe res habet: nec enim *divitem manet herum ulla certior aula aut finis*, quam quæ *Orco deſtinata* eſt. Non ſors ibi aut conditio melior opulento cuilibet, quàm inopi. *Quid* ergo *ultrà tendis*, quam ſancitum decretumque tibi eſt fatorum ac Numinum lege immutabili? Horat. lib. 2. Epiſt. 2.

Quid vici proſunt, aut horrea, quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani, ſi metit Orcus
Grandia cum parvis non exorabilis auro?

32. *Æqua tellus pauperi recluditur, &c.*] Lib. 1. Od. 4.

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas
Regumque turres.

34. *Nec ſatelles Orci, &c.*] Nec mors muneribus ac donis corrumpitur, ut ſuam dimittat prædam: omnes mortales rapit. Æſchyl. μόνος θεῶν θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ, *Inter Deos ſola mors non capitur muneribus.* Theognis: οὔτις ἄποινα δοὺς θάνατον φύγοι. *nemo pretium offerens ſeſe à morte redimet.* Vide ſuprà Od. 3 & 14.

Satelles Orci, &c.] Charon, de quo ſuprà, Od 3. ad v ult. & alibi.

35. *Callidum Promethea.*] De eo lib. 1, Od. 3. v. 27. & Od. 16. v. 13. Senſus eſt: nec Charon oblato captus auro tranſvectum in alteram Cocyti ripam Prometheum revexit ad vivos rediturum Et Prometheus quantumvis ſagax, qui hominem ſapienter è luto finxerat, qui cœleſtem ignem ferula ad Solis currum extensâ callidè ſuffuratus in terras detulerat, is tamen nec aſtu nec pretio Satellitem Orci vicit, ut mortem evadere poſſet. Lib. 2. Epiſt. 2. mox cit,

metit Orcus

Genus coërcet : hic levare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atque non vocatus audit.

I N T E R P R E T A T I O.

Tantalique poſteros tenet. Ille ipſe egenum ærumnas perpeſſum ſive rogatus, ſive non rogatus, auſcultat levatque.

A N N O T A T I O N E S.

Grandia cum parvis non exorabilis auro.

36. *Hic ſuperbum Tantalum, &c.*] Hic ipſe Charon neque ſuperbos veretur, imò domat, & in Inferis coërcet. De Tantalo, ſuprà Od. 12. ad finem.

37. *Tantali genus.*] Pelopem, Atreum, Agamemnonem, Oreſtem.

38. *Hic levare functum pauperem, &c.*] Idem ille pauperi præſto eſt ; atque laborioſâ & ærumnoſâ defunctum vitâ ultrà ſublevat, cymbâ excipit & transfert in ſedes quietas. Cic. Catilin. 4. n. 7. ſcribit ; *mortem à Diis immortalibus non eſſe ſupplicii cauſâ conſtitutam, ſed aut neceſſitatem naturæ, aut laborum ac miſeriarum quietem eſſe.*

40. *Vocatus atque non vocatus.*] Alludit ad oraculum Lacedæmoniis redditum : καλούμενός τε κ' ἄκλητος Θεὸς παρέσται, *vocatus & non vocatus Deus aderit.*

ODE XIX.

Bacchi laudes eo canit aptiùs quod ejus numine eſt plenus.

BACCHUM in remotis carmina rupibus

I N T E R P R E T A T I O.

BACCHUM verſus dictantem in ſecretis

A N N O T A T I O N E S

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Bacchum in remotis, &c.*] Feſtum Poëtis Bacchi diem, epulumque tunc Poëticum fuiſſe, ſacrumque celebre, & hymnum ſolemnem decantari ſolitum, conſtat : auctoreſque ſunt Ovid. Triſt. lib. 5. Eleg. 3. & Propert. lib. 4. Eleg 6. ſive quòd Liber & Apollo Deus idem eſt, ut pluribus aſſerit Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 18. ac evincunt Æſchyli Euripidiſque teſtimonia ibidem allata. Æſchyl. Ἀπόλλων, ὦ Βάκχε, ὦ Μάντις. Euripid. Φιλόδαφνε, Βάκχε, Παιάν, Ἄπολλον, Εὔλυρε. Sive quod Bacchus id eſt, vinum ſcribendis verſibus ingenium exacuat. Unde

Nulla placere diu nec vivere carmina poſſunt
Quæ ſcribuntur aquæ potoribus : &c.

Ut noſter egregiè docet lib. 1. Epiſt. 19. Iſtius igitur generis hymnus eſt Ode hæc elegantiſſima, & quæ ſanè probet *benignam ingenii venam*, quâ gloriabatur Poëta, Ode ſuperiori. Talis etiam Od. 25. lib. 3. Et Propert. Eleg. 16. lib. 5.

In remotis carmina rupibus.] Longè à ſtrepitu tumultuque populari, urbano, forenſi. Nam

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

Vidi docentem, (credite poſteri)
Nymphaſque diſcentes: & aures
Capripedum Satyrorum acutas.
Evœ, recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore turbidum
Lætatur. Evœ, parce, Liber,
Parce gravi metuende thyrſo.
Fas pervicaces eſt mihi Thyadas,

INTERPRETATIO.

aſpexi cautibus. & Nymphas auſcultantes. arrectaſque aures Satyrorum capriños pedes habentium. Fidem habete, nepotes. Euhoë, timore nuper incuſſo agitatur animus, & ob repletum Baccho pectus, non ſine gaudio conturbatur. Euhoë: indulge, Bacche, Indulge verendo thyrſo formidande. Licet mihi canere Bac-

ANNOTATIONES.

2. *Vidi docentem.*] Sic & apud Virgil. Eclog. 6. Silenus in antro à pueris Nymphiſque deprehenſus petita dudum carmina tandem pangit.

Satis eſt potuiſſe videri.
Carmina quæ vultis cognoſcite: &c.

3. *Nymphaſque diſcentes.*] Muſas intellige. Sic Eclog. 7. v. 21.

Nymphæ, noſter amor, Libethrides, aut mihi carmen
Quale meo Codro concedite.

Aures capripedum Satyrorum acutas.] Vel in acumen factas & formatas: tales enim habere dicuntur Satyri: vel ad audiendum erectas, paratas, avidas. Lucian. εἰ ἢ σάτυροι ὀξέες τὰ ὦτα, ϗ αὐτοὶ Φαλακροί. Et alibi: ὦτα μεγάλα ὄρθια dicit habuiſſe unum è Bacchici exercitûs ducibus, *magnas aures rectas*. Dialog. cui tit. *Bacchus*. Ovid. Triſt. 5. Eleg. 3.

Fer, bone Liber opem, &c.
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava juventus
Adſit; & attonito non taceare ſono.

Vide lib. 1. Od. 1. De Satyris plura, ad v. 31.

5. *Evœ.*] Vel, Euhoë: ut doctiores aliqui volunt: quâ voce Bacchantes in ſacris divino ſe furore concitabant, ut aiunt. Juvenal. Sat. 7. v. 62.

Satur eſt, cum dicit Horatius: euhoë.

Vide lib. 1. Od. 18. ibique Annot.

Recenti mens trepidat metu, &c.] Enthuſiaſmum ſibi affingit Poëta, quem ſemper comitatur ſacer quidam ac religioſus horror, ob Numinis præſentis agentiſque reverentiam vehementemque vim, quâ turbatur nonnihil ſimulque lætatur mens divinitùs afflata, extra ſe poſita & alienata, ſuperioriſque potentiæ arbitrio mota.

6. *Plenoque Bacchi pectore turbidum lætatur.*] Numine inſidente correptus de divino gaudet conſortio, non tamen ſine perturbatione.

7. *Parce, Liber, parce.*] Indignum tali ſe dignatione profeſſus veniam rogat, ne in ultionem viſi numinis id ſibi contingat mali, quod Actæoni, Pentheo, Lycurgo aliiſque acciderat. Deprecatur & vehementiorem Dei agitationem, quâ de ſuâ ſede mens omninò dejiciatur.

8. *Gravi metuende thyrſo.*] Quo tot adverſarios perculiſti ac perdidiſti.

Thyrſus.] Haſta erat hederis & pampinis intecta, quibus obvoluta etiam cuſpis inopinatos ictus certumque exitium inferebat.

9. *Fas pervicaces, &c.*] Divino itaque ſpiritu correptus Poëta, vimque Numinis ſentiens, rectè ait: fas ſibi eſſe Dei laudes exequi.

Pervicaces.] Concepto furore petulantes & protervas. Pervicacia interdum eſt bonarum rerum perſeverantia, pertinacia ſemper malarum; inquit Non. Marcell. Acciique ad Myrmidones verba hæc affert: *tu pertinaciam, Antiloche, eſſe*

Viniqne fontem, lactis & uberes
Cantare rivos, atque truncis
Lapſa cavis iterare mella.
Fas & beatæ conjugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disjecta non levi ruinâ,
Thracis & exitium Lycurgi.

INTERPRETATIO.

chantes protervas, & vinum defluens, & lac copioſe manans: & mel excavatis arboribus ſtillans celebrare; nec non felicis uxoris ornamentum aſtris inſertum: Pentheique domum gravi deturbatam caſu, & Lycurgi Thracii mortem.

ANNOTATIONES.

hanc prædicas: ego pervicaciam aio . . . . . . Tu addis quod vitio eſt: demis quod laudi datur.

Thyadas.] A Θύω *ſacrifico, feror impetu quodam furibundo*. Thyades appellatæ ſunt Bacchi ſacrificulæ ſeu Bacchantes.

10. *Viniqne fontem, lactis & uberes, &c.*] Licet mihi referre & cantare patrata Baccho prodigia & miracula. Perperam, ut videtur, afferunt hîc aliqui morem veterem Baccho ſeu Dionyſio in ſpelæis ſacrificandi vino lacte & melle. Sanè reſpexit ea ſcribens Horatius Euripidis locum, in Bacchis, Act. 3. in quo *Baccharum una thyrſo dicitur petram verberaſſe, & mox inde proſiluiſſe aquæ fons: aliâ ferulam projiciente in terram, rivum Deus emiſiſſe: quæ vero candidi potûs cupidæ fuerunt, ſummis digitis terram ſcalpentes, lactis flumina ſtatim elicuiſſe: è thyrſis autem hederaceis flava mella guttis dulcibus ſtillaſſe.*

13. *Fas & beatæ conjugis additum ſtellis honorem.*] Dicam & Ariadnes coronam nuptialem inter ſidera relatam. Hujus meminit Virgil. Georgic. 1. v. 222. Ovid. Triſt. 5. Eleg. 3.

Sic micet æternum vicinaque ſidera vincat
Conjugis in cœlo clara corona tuæ.

Quomodo verò deſertam à Theſeo Ariadnen ſibi in uxorem adoptarit Liber, coronamque in cœlum tranſtulerit, canit idem Ovid. lib. 8. Metam. cap. 2.

Deſertæ & multa querenti
Amplexus & opem Liber tulit; utque perenni
Sidere clara foret, ſumptam de fronte coronam
Immiſit cœlo. Tenues volat illa per auras,
Dumque volat, gemmæ nitidos vertuntur in ignes;
Conſiſtuntque loco; ſpecie remanente coronæ:
Qui medius nixique genu eſt, anguemque tenentis.

14. *Tectaque Penthei disjecta.*] Et hîc alludit ad Euripid. cit. loc. ubi Penthei palatium brevi ſubvertendum minatur Bacchus: *διατινάξαντος Βακχίου δῶμα Πενθέως*. Pentheus rex Thebarum Bacchantes noctu diſcurrentes, quod nefas, ſpectans, iram in ſe numinis concitavit: unde & ab ipsâ matre ſuâ Agave ſociiſque Bacchantibus diſcerptus miſerè periit. Ita Pauſan. in Corinth. Euripid. cit, &c. Hyginus autem à Libero patre inſaniâ & furore perculſum violentas ipſi ſibi manus intuliſſe, refert. Vide Ovid. Metamorph. lib. 3. cap. 7. & ſeq. Perſ. Sat. 1. v. 100. Diodor. Sicul. lib. 4.

15. *Non levi ruinâ.*] Legunt alii *non leni ruinâ*, id eſt, ſævâ. Alii, *non levi*, ſeu *lævi*, id eſt, aſperâ.

16. *Thracis & exitium Lycurgi.*] Referam quoque vindicatum Bacchi numen, proſtratis quotquot huic adverſari refragarive auſi ſunt: quales Pentheus, de quo mox; & Lycurgus, qui ſpreto illo pœnas luit, ſeu à Jove privatus oculis vitâque ipsâ, ut ſcribit Homerus; ſeu ab ipſo interfectus Baccho, ut volunt alii,

Tu flectis amnes, tu mare barbarum;
Tu ſeparatis uvidus in jugis
Nodo coërces viperino
Biſtonidum ſine fraude crines.
Tu cùm parentis regna per arduum
Cohors Gigantum ſcanderet impia,
Rhœcum retorſiſti leonis
Unguibus, horribilique malâ:

INTERPRETATIO.

Tu domas fluvios, & mare longinquum. Tu ſecretis in montibus Thraciarum mulierum *capillos nodo ſerpentino citra periculum conſtringis* vino *madens. Cum* verò *ſcelerata Gigantum turma per ſublime appeteret Imperium* Jovis *patris* tui, *tu Rhœcum dejeciſti leoninis unguibus ac terribili maxillâ:*

ANNOTATIONES.

Is Thracum Rex multa per temulentiam pravè committi videns, abſcidi vineta juſſit omnia, vinumque aboleri: hinc porrò fabulati ſunt, ultore Baccho, verſum in furorem crura ſibi amputaſſe, falce vinitoriâ. Hygin. & Plutarchus. Alter paulò, quod nimirum in carcerem Bacchas & Satyros conjeciſſet, Lycurgo exitium accidiſſe, narrant Apollodorus lib 3. & Euripides anteà citatus. Ovid. Triſt. 5. Eleg. 3.

Oſſa bipenniferi ſic ſint male preſſa Lycurgi;
Impia nec pœnâ Pentheos umbra vacet.

Propert. cit. lib. 3. Eleg. 16.

Vaſanumque novâ nequicquam in vite Lycurgum;
Pentheos in triplices funera grata greges.

17. *Tu flectis amnes.*] Gangen & Indum fluvios intelligunt quidam: alii Hydaſpen & Orontem, quos Bacchus tranſiit in Indiam pergens. Alii Strymonem Thraciæ fluvium, cujus accolæ Edoni cum ſuo Rege Lycurgo primùm reluctati, poſteà verò domiti Baccho, ejus ſe legibus ac diſciplinæ ſubdiderunt. Favet Ovid. mox cit.

Nec patria eſt habitata tibi: ſed ad usque nivoſum
Strymona veniſti, Marticolamque Geten,
Perſidaque, & late ſpatiantem flumine Gangem.
Et quaſcumque bibit decolor Indus aquas.

Tu mare barbarum.] Indicum mare, populoſque Indos ſub jugum tuum miſiſti. Ex Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 1. Triumphator Bacchus eſt appellatus, quoniam ille primus de Indis cum ſpoliis opimis in patriam reverſus triumphavit.

18. *Tu ſeparatis uvidus in jugis, &c.*] Per te fit, ut Bacchantes viperis ac ſerpentibus implicitos habeant crines, ſine ullo damno ſuo. Scribit Plutarchus in Alexandro, mulieres iſtas Orgia Baccho celebrantes impunè ſerpentes tractaſſe. volunt alii alludi ad fabulam, quâ Bacchus infans anguibus à Parcis cinctus fertur, qui nihil intulerint mali, ſed ora pueri lamberent.

20. *Biſtonidum.*] A Biſtone ſtagno vel lacu dicti Biſtonii & Biſtones Thraciæ populi; & Biſtonides mulieres ibidem ſacra Baccho facientes. Eſt & Biſtonia urbs propè mare, hodie *Bouron* dicta.

21. *Tu cum parentis, &c.*] Quin & præclarè à te in bello geſta celebrabo. Tu enim, Bacche, opem Jovi patri tuo egregiam operamque navaſti, quando impiè tentarunt Gigantes cœlum ſcandere, montes montibus imponendo. Tum ſiquidem aſſumptâ leonis ſpecie, unguibus & dentibus decertando, Rhœcum alioſque viciſti, dejeciſti, profligaſti. Leonis

Quanquam

Quanquam choreis aptior & jocis
Ludoque dictus, non ſat idoneus
Pugnæ ferebaris: ſed idem
Pacis eras mediuſque belli.
Te vidit inſons Cerberus aureo

INTERPRETATIO.

quamvis ſaltationibus, cavillationibus, luſibuſque habebaris magis idoneus, nec ita ad certamina habilis: verumtamen paci atque bello communis eras. Innoxius te Cerberus aſpexit aureo cornu

ANNOTATIONES.

pelle indutum pugnaſſe Bacchum aiunt alii, leoninâque audaciâ: quod quidem minùs fabuloſum. Diodor. verò pardorum pellibus uſum refert.

25. *Quanquam choreis aptior.*] Duo extitere Dionyſii, inquit Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 1. Prior ſenex promiſſa barba, ex veteri more. Alter juvenis, ſpecioſior, & delicioſus. Is Satyrorum ſaltatione, *riſu*, & joco delectabatur. Omnes etiam qui in exercitu muſicis exercerentur, immunes fecit. Hæc Diod. Ex quibus mollities Bacchi notatur, qui etiam in Indiam duxerit exercitum mulierum & delicatorum hominum tripudiis & cantionibus operam dantium. Lucian. in Dial. cui titulus, *Dionyſus.* Diodor. cit. &c.

Aptior & jocis, ludoque dictus.] Huc pertinet, quod vulgò circumfertur adagium: *ſine Cere & Baccho friget Venus.*

27. *Idem pacis eras mediuſque belli.*] Ad utrumque pariter, ſeu ad pacem ſanciendam, ſeu ad bellum movendum paratus & accommodatus. Diodor. cit. loco; *quidam duplicem ei formam attribuunt volunt, quoniam ebrietas & iracundos efficiat & hilares.* Medium belli paciſque, communem interpretatus ſum, ex eo loco Ovid. Metam. 13. cap. 1. in fine.

Littera communis mediis pueroque viroque
Inſcripta eſt foliis.

29. *Te vidit inſons Cerberus.*] Cùm ad Inferos denique deſcendiſti, Semelen matrem, vel, ut alii narrant, Ariadnen conjugem inde reducturus, nedum tibi nocuerit Cerberus, imò tuum numen reveritus eſt, caudâ leniter motâ blandiens, tibias etiam & pedes lambens. De Cerbero plura ad Od. 13. hujus libri, ſub finem.

Aureo cornu decorum.] Cornua tribuuntur Baccho, quòd immoderatè bibentes quemlibet obvium ferire ſoleant. Unde & tauro ſimilem faciunt, quod, perinde ut ille, bibaces ſint iracundi & petulci: teſte Athenæo lib. 1. Non ita videtur ad rem quod ex eodem Athenæo afferunt quidam, cornua pro poculis fuiſſe olim: nec quod, ex Diodoro, lib. 4. primus ille terram junctis bobus exercuerit: multò minùs quod idem alibi ait, cornutum dici Bacchum, ob acumen in excogitandis rebus ad vitam utilibus.

Cæterùm ſacros Moyſis libros haud Ethnicis Auctoribus incognitos fuiſſe, alibi quidem annotavimus: inde verò pleraque veri Dei miracula expiſcatos imitatoſque fabulatores falſis numinibus & heroibus ſuis affinxiſſe, ſciolus quiſque vix ignorat. At cùm id abundè probet & oſtendat vel una hæc Ode, non eſt leviter prætermittenda, quin rem penitùs excutiamus, atque paulò otioſiùs inſpiciamus & perſcrutemur. Enimverò quanta & quot attribuuntur Baccho, quæ vel Noachi ſunt, vel ipſius Moſis? Singula perſtringamus: quorum plurima tamen alii non abſurdè jam protulerunt, occupaveruntque. Bacchus inventor vini, viteſque plantare docuiſſe jactatur Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 1. Atqui hoc longè veriùs Noacho vindicatur. Geneſ. cap. 9. v. 20. ubi & inebriatus ille &

Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, & recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

INTERPRETATIO.

inſignem, movens caudam leviter, & regredientis pedes cruraque triplici linguâ & ore delinxit.

ANNOTATIONES.

nudatus in tabernaculo ſuo, nec non majori filio ludibrio habitus refertur: quæ ad Bacchum tranſtulere ferè omnia.

Bacchus in ſylvis & rupibus Satyris & Muſis documenta varia tradidit. Noachus poſt diluvium devaſtatâ ac in ſolitudinem redactâ terrâ, de cultu Dei præcepta hominibus ſedulò inculcavit.

Bacchus amnes & mare flexit: Noachus aquarum eluvionem arcâ evaſit, ſuperavitque.

Bacchus Gigántes Jovi bellum moventes expugnavit. Noë Chamo filio impiè ſe colendum Numinis inſtar exhibenti, poſteriſque ejus idololatris vel atheis fortiter repugnavit.

Bacchus pacis bellique medius & arbiter extitit: Noë ſequeſter & conciliator Deum inter & homines, audire meruit: *non erunt ultrà aquæ diluvii, ad delendum univerſam carnem:* item: *ponam arcum meum in nubibus, eritque ſignum fœderis inter me & inter terram.* Geneſ. cap. 9. cit.

Quod ſi Moyſen, Joſuen, & quæ ad eos pertinent, conferamus cum iis quæ Baccho aſſignat Horatius, eadem propè eſſe agnoſcemus. Moſes in monte Sina acceptas Dei leges populo Hebræo perfert. *Bacchus in rupibus Satyros & Nymphas docet.*

Bacchi *thyrſus*. quid aliud, quàm virga Moſis? Per hanc patrata certè prodigia, per illum ſimiliter facta mentiti ſunt.

Vini fontem, lactis rivos, mel ſtillans, quis non intelligat ficta, vel ex promiſsâ Hebræis terrâ lacte & melle mananti; vel ex erutis è ſilice per Moſen aquis? Virga Moſis in ſerpentem verſa, & ſine damno apprehenſa, ſerpens item æneus in deſerto juſſu Moſis erectus: Exod. 4. &c. nonne locum dederunt *viperis* & anguibus Baccharum *crines* implicandi *ſine fraude* quidem & *coërcendi*? Jam domita Baccho *flumina* ipſumque *mare*, vel lippientibus oſtendunt Jordanis mariſque Rubri ſicco veſtigio tranſitum, ducibus Moſe & Joſuë. *Disjecta* verò *Penthei tecta*, *Lycurgi*que fatale *exitium*, adumbrant ſatis clarè urbes deletas, Reges victos genteſque fractas ab Iſraëlitis, Deo ſuffragante & opitulante. Denique Gigantes & potentes à ſeculo viri famoſi, Geneſ. cap. 6. & monſtra filiorum Enaci de genere giganteo Num. cap. 13. v. 34. nec non turris Babel, Geneſ. cap. 11. gigantomachiam, cœlique per arduum oppugnationem fabuloſam peperere.

Cornutum verò Bacchum dixere, juxta id quod Exodi cap. 34. n. 29. & ſeq. legitur, de cornutâ Moyſi facie, ſeu duplici luminis radio conſpicuâ, ex conſortio ſermonis Domini, quam Iſraëlitæ quidem non ſine metu ac ſtupore animadverterunt.

Adde, ſi lubet, Bacchi deſcenſum ad Inferos, ac reditum incolumem, imaginem videri genuinam Moſis in monte nebuloſo dies quadraginta commorantis, quem omnium opinione mortuum cùm rurſus viderunt Iſraëlitæ, velut ab Inferis reducem ac redivivum exceperunt.

AD MOECENATEM,

ODE XX.

Famam ſui nominis ſemper & ubique celebrem futuram.

NON uſitatâ nec tenui ferar
Pennâ, biformis per liquidum æthera
Vates : neque in terris morabor
Longiùs : invidiâque major
Urbeis relinquam. Non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego quem vocas,
Dilecte, Mœcenas, obibo ;

INTERPRETATIO.

NEC ſolitâ nes levi per aëra fluentem alâ vehar ego Peeta duplici formâ pollens. Nequaquam in terris manebo diutius : invidiaque ſuperior deſeram civitates. Ego proles majorum inopum : ego quem appellas, chariſſime, ô Mœcenas, haud meriar : nec Stygiâ

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Non uſitata, &c.*] Scaliger lib. 6. Poët Oden hanc ait *magni ſpiritùs, & tanto dignam ingenio.* Se ſuoſque verſus immortales futuros præſagit Horatius, atque ſuo nomine & famâ implendum orbem totum gloriatur. Quo ſi quis offendatur, ſummis quibuſque Poëtis magna de ſe, nec omninò ſine causâ, jactare ſolitis ſuccenſeat neceſſe eſt. Paulò certè audaciùs canebat & vaticinabatur Ovidius, in fine Metamorph.

Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira, nec ignis,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas.

Nec tenui ferar pennâ.] Non tenui aut fragili volatu, qui diſſolvatur, & brevi cadat, famamque meam perire ſinat. Ovid. mox cit.

Parte tamen meliore mei ſuper alta perennis
Aſtra ferar : nomenque erit indelebile noſtrum.

2. *Penna.*] Alæ naturam commune quidpiam cum Deo habere, aſſerit Plato in Phædro.

Biformis.] Lyricus Vates atque Sarytricus, inquiunt pleríque. At videntur alii ſapere pluſculum, ſic interpretantes; paulò antè homo, jam verò cycnus : binâ formâ præditus, humanâ & cycneâ.

4. *Invidiaque major, &c.*] Plutarch. de invidiâ & odio, ut Sol, inquit, ſuprà verticem extans aut umbram adimit, aut certè parvam facit ; ita ſumma felicitas comprimit invidiam, quaſi ſupra caput ejus conſiſtens.

5. *Pauperum ſanguis parentum.*] Obſcuro loco natus, avo nempè liberto, patre libertino.

6. *Quem vocas, Dilecte :*] Sic interpunge ſedulò : id eſt, quem tibi dilectum vocas, pro tuâ in me animi propenſione, ô Moecenas, quâ me ignobi-

Nec Stygiâ cohibebor undâ.
Jamjam reſidunt cruribus aſperæ
Pelles, & album mutor in alitem
Supernè, naſcunturque leves
Per digitos humeroſque plumæ.
Jam Dædaleo ocyor Icaro,
Viſam gementis littora Boſphori,
Syrteſque Getulas, canorus
Ales Hyperboreoſque campos.

INTERPRETATIO.

palude coercebor. En modo tibiis increſcunt pelles ſcabra; atque in avem candidam transformor ſecundùm *ſuperiores* partes; *& plumæ tenues exoriuntur in brachiis & ſcapulis. Nunc ad littus Boſphori frementis, & Libycas Syrtes, regioneſque Boreales pergam*, factus *avis canens ſuaviter, velocior* autem *Icaro Dædali filio.*

ANNOTATIONES.

lem & humilem proſequeris, exornas, beas. Mœcenatis in Horatium morte ſublatum næniola erat:

Lugens te, mea vita, nec ſmaragdos
Beryllos neque, Flacce, per nitentes,
Nec mi candida margarita quæro, &c.

8. *Nec Stygiâ cohibebor undâ.*] Id eſt, non moriar, nec proinde in Inferis detinebor aut coërcebor. Ovid. cit.

Quaque patet domitis Romana potentia terris.
Ore legar populi; perque omnia ſecula fama,
Si quid habent veri vatum præſagia, vivam.

Vide ſuprà, Od. 14. v. 8. De *Styge* dixi lib. 1. Od. 34. v. 10.

9. *Jamjam reſidunt cruribus, &c.*] Sentio me transformari in cycnum: jamque meis tibiis humanâ carne & cute ſpoliatis ſuccreſcunt pelles aſperæ, quales ſunt in cruribus cycnorum.

10. *Album mutor in alitem.*] Ex Pythagoræ ſententiâ loquitur Horatius. Aiebat ille Poëtarum animas tranſire in canoras aves: ac viciſſim luſciniarum & cycnorum animas Poëtis immitti. Porrò cycnos ut & Poëtas in tutelâ eſſe Apollinis creditum eſt. Unde cycni appellantur boni Poëtæ, mali autem anſeribus comparantur. Cic. Tuſc. 1. n. 73. *Cycni non ſine causâ Apollini dicati ſunt; ſed quod ab eo divinationem habere videantur, quâ providentes quid in morte boni ſit, cum cantu & voluptate moriantur.* Virgil. Eclog. 9.

Vare tuum nomen
Cantantes ſublime ferent ad ſidera cycni.

Infrà noſter de Pindaro, Od. 2. lib. 4.

Multa Dircæum levat aura cycnum.

13. *Dædaleo ocyor Icaro.*] Id eſt, non ego temerè volatum tentabo, velut Icarus, neque pennas aſſumo fictitias & adſcititias. De *Icaro* ejuſque patre *Dædalo*, lib. 1. Od. 3. ſub finem.

14. *Viſam gementis littora Boſphori, &c.*] Barbaris etiam populis & regionibus innoteſcam: meaque poëſis ad remotiſſimas orbis partes celebris erit. De *Boſphoro*, ſuprà, Od. 13. v. 14.

Gementis.] Illic enim horrendum ſtridet ac fremit mare anguſto coarctatum ſpatio, & ad comprimentes ripas fluctus alliduntur ac gemunt.

15. *Syrteſque Getulas.*] Ad Africæ littora. Vide lib. 1. Od. 22. v. 5. *Gætulia* regio Libyæ circa Syrtes: de quâ lib. 1. Od. 23. v. 10.

Canorus ales.] Cycni more, canens dulciter. Sitne verò fabuloſus iſte cantus, diſſerui ad Juvenalem.

16 *Hyperboreoſque campos.*] Ad Polum Arcticum, ultimumque ſeptentrionem; quaſi ultra Boreæ flatus & originem. Vide lib. 1. Od. 22. ad penultimam ſtrophen annot.

Me Colchus, & qui diſſimulat metum
Marſæ cohortis Dacus, & ultimi
Noſcent Geloni: me peritus
Diſcet Iber, Rhodanique potor.
Abſint inani funere næniæ,
Luctuſque turpes, & querimoniæ:
Compeſce clamorem, ac ſepulcri
Mitte ſupervacuos honores.

INTERPRETATIO.

Me Colchus, Dacuſque Italum exercitum ſimulans non timere, atque extremi celebrabunt Geloni. Me cognoſces doctus Hiſpanus, & qui bibit aquas *Rhodani.* *Apage cantus lugubres inutilibus exequiis, fletuſque indecoros, & querelas. Comprime ejulatus, & prætermitte vana tumuli ornamenta.*

ANNOTATIONES.

17. *Me Colchus* Aſiæ populus ad oram Euxini maris Orientalem. Ea regio vocatur hodie *Mengrelia.*

Qui diſſimulat metum.] Iſtâ periphraſi videtur Horatius indicare Parthos, de quibus vide Annot. lib. 1. Od. 19. v. 12. Quidam tamen referunt ad ſequentem vocem *Dacus.*

18. *Marſæ cohortis.*] Vel per ſynecdochen Marſos prò Italis ponit: vel potiùs illos præ cæteris nominat, quod in bello erant *genus acre virûm*, ut vocat Virgil. Georgic. 2. v. 167. Marſi Italiæ populi fuere ubi nunc eſt pars Aprutii ulterioris, juxtà lacum Fucinum: nomenque regiuncula conſervat adhuc Marſi Ducatûs titulo inſignita.

Dacus.] Gens vicinam Danubio regionem incolens, Tranſylvani, Moldavi, &c.

19. *Geloni.*] Scythiæ populi ad fluvium Boriſthenem, à Gelono Herculis filio cognominati. De illis jam ſuprà Od. 9. v. penult. Intelligi poſſunt etiam Scythæ remotiſſimi, de quibus lib. 1. Od. 19. v. 10

Peritus Iber.] Hiſpaniæ populus ab Ibero ſeu Rege, ſeu fluvio dictus.

Peritus.] Litterarum ſtudioſus, variâque inſtructus doctrinâ. Alii referunt ad navigandi peritiam.

20. *Rhodanique potor.*] Lugdunenſes Gallos innuit & deſignat, apud quos facundiæ certamen erat; cujus meminit Juvenalis Sat. 1. v. 44. *Palleat*, inquit,

Ut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.

Rhodanus fluvius Galliæ præcipuus, apud Helvetios ſcaturiens, per lacum Lemanum tam rapidè fluens, ut ſuas non coinquinet aut permiſceat aquas: Genevam alluit: Galliam à Sabaudiâ, Delphinatum à Breſſiâ diſcernit: ad Lugdunum excipit Ararim amnem, Iſaram autem ad Valentiam & Vivarium: Occitaniam inter & Provinciam ad Avenionem perlabitur: inde verò non procul, Druentiâ fluvio auctus Arelatem adit. Demùm oſtiis quinque mare Mediterraneum ingreditur. Rhodani magnitudinem commendat M. Varro, nec inferiorem Iſtro prædicat, apud Agell. lib. 10. cap. 7.

Abſint inani funere næniæ. &c.] Funus velut inane, nænias, luctus & querimonias ut turpes viris, denique ſepulcri honores tanquam ſupervacuos reſpuit, quippe vivens immortaliſque futurus: quibus expreſſit Ennii Epitaphium ita de ſe ominati:

Nemo me lacrymis decoret; nec funera fletu
Faxit. Cur? Volito vivu' per ora virûm.

Næniæ.] De his ſuprà Od. 1. ad finem.

23. *Sepulcri mitte ſupervacuos honores.*] Planè loquitur ex mente ipſius Mœcenatis, cujus hæc apud Senec. Epiſt. 91. refertur ſententia:

Nec tumulum curo. Sepelit natura relictos.

Q. HORATII FLACCI CARMINUM

LIBER III.

ODE I.

Non opibus aut honoribus, ſed mediocri fortunâ, vitâque tranquillâ conſtat felicitas.

ODI profanum vulgus, & arceo.

INTERPRETATIO.

IMPERITUM vulgus averſor atque amoveo.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9. Lib. 1.

1. *Odi profanum.*] Quod Perſius ſub finem Satiræ primæ, hoc Odes hujus initio præſtat Horatius. Nimirùm quibus ſcribat, & quos lectores velit, uterque imperioſè ſtatuit. Eſt igitur prima ſtrophe velut procemium graviſſimi carminis graviſſimè quidem tractati, documenta pleraque ad mores pertinentia continentis. Certè in hujus & ſequentis libri carminibus potiſſimùm eniteſcit illa, quam laudat Petronius, *Horatii curioſa felicitas.* Audiatur hic Scaliger hypercritic. tertii libri Ode prima *magnificè dicendi genere ſtructa eſt*; & poſteà: *ſequuntur carmina plena ſapientiæ, numeroſa, ardua.* Secunda Ode pariter altiloqua: tertia graviſſima: quarta nec Pindaro cedit, ac ne quinta quidem. Sexta altiſſimè ſonat, &c. Hæc ille.

Profanum vulgus.] Orpheus: Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί· θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι. *Loquar, quibus fas eſt, at fores excludite profanis.* Arcet vulgus indoctum & rude utpote Muſarum ſacris haud initiatum. Solemnis erat ſacrorum formula, quam habet Virgil. Æneid. 6. v. 258.

Procul ò procul eſte profani.

Callimach. ἑκὰς ἑκὰς ἔστε βέβηλοι.
In Petronii Satyrico, Eumolpus ita præcipit: *effugiendum eſt ab omni verborum, ut ita dicam, vilitate: & ſumenda voces à plebe ſummota, ut fiat, odi profanum vulgus & arceo:* quibus verbis explicari, quid voluerit Horatius per *vulgus profanum*, benè monet Cruq. A. Gel. ad finem lib. ult. ſic ait: *Commentariis his legendis dabo legem, ut ne ea attingat, neve adeat profeſtum & profanum vulgus à ludo muſico diverſum.* Apud Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 2. Philoſophia ex fabulis quædam abs ſe abdicat, ac *velut profana ab ipſo veſtibulo ſacræ diſputationis excludit.*

Favete linguis: carmina non prius
Audita, Muſarum Sacerdos
Virginibus pueriſque canto.
Regum timendorum in proprios greges,

INTERPRETATIO.

Obſecundate ore: Muſarum ego *antiſtes inauditos anteà verſus cano puellis ac juvenibus. Reges metuendi ſuos in populos.*

ANNOTATIONES.

2. *Favete linguis.*] Vox in ſacris olim uſitata, quâ ſilentium imperabatur. Et certè nihil eſt, quo reverentiam numinis aptiùs aut ampliùs liceat proteſtari, quàm profundâ illâ taciturnitate atque attentione animi ad divina quaſi ſtupentis. Huc facit Pſal. 64. v. 1. Interpretatio ſancti Hieronymi ex Hebræo: *Tibi ſilentium laus Deus in Sion.* Ariſtophanes, *Linguis faveat omnis populus ore clauſo: adest enim ingreſſus eſt Muſarum cætus.* Seneca de vitâ beatâ, cap. 27. *hoc verbum, favete linguis, non ut plerique exiſtimant, à favore trahitur; ſed imperatur ſilentium, ut ritè peragi ſacrum poſſit, nullâ voce malâ obſtrepente.* Quæ poſtrema verba favent iis, qui interpretantur: benè precamini; cavete ne quidquam loquamini infauſtum & mali ominis. Cicero 1. de Divin. n. 102. *Non ſolum Deorum voces Pythagoræi obſervaverunt, ſed etiam hominum, quæ vocant omina. Quæ majores noſtri, quia valere cenſebant, idcirco omnibus rebus agendis, quod bonum, fauſtum, fortunatumque ſit, præfabantur: rebuſque divinis, quæ publicè fierent, ut faverent linguis imperabatur.* Feſtus: *faventia bonam ominationem habet: nam præcones clamantes populum ſacrificiis favere jubebant. Favere eſt bona fari.*

Carmina non prius audita.] Nova, Lyrica ſcilicet, à nemine Latinorum hactenùs, ſaltem exactè, facta. In hujus libri ultimâ Ode pariter gloriatur, *Princeps Æolium carmen ad Italos deduxiſſe modos.*

Muſarum Sacerdos.] Bonus omnis Poëta Muſarum & Apollinis antiſtes & Sacerdos audit. Virgil. Æneid. 6. v. 645. de Orpheo,

Nec non Threicius longâ cum veſte Sacerdos.

Ovid. Amor. lib. 3. Eleg. 8.

Ille ego Muſarum purus Phœbique Sacerdos.

Tibull. lib. 2. Eleg. 5.

Phœbe, fave, novus ingreditur tua templa Sacerdos.
Huc age cum citharâ carminibuſque veni.

4. *Virginibus pueriſque canto.*] Velut caſtis & docilibus, proindeque idoneis tum ad ſacra tum ad præcepta morum capeſſenda. Sic & in carmine ſeculari ait à Sibyllis moneri *virgines lectas pueroſque caſtos Diis dicere carmen.* Et lib. 1. Od. 21.

Dianam teneræ dicite virgines:
Intonſum pueri dicite Cynthium.

5. *Regum timendorum. &c.*] Docet in primis in quo non ſit felicitas ſtatuenda: & quàm aberrent qui ſupremâ poteſtate gaudentem cenſeant beatum, quòd ab aliis timeatur, nullum verò timeat. Enimverò mortalium nemo quantumvis potens ejuſmodi eſt; cùm ſuprà ſe Deos habeat æqui & iniqui vindices, & Regum perinde, ut hi populorum, cervicibus incubantes. Plaut. Caſin. *Quaſi tu neſcias repentè ut emoriantur humani Joves*, id eſt, Reges & Principes.

In proprios greges.] Sunt Reges quaſi paſtores populorum. Pſalm. 76. *Deduxiſti ſicut oves populum tuum in manu Moyſi & Aaron.* Et Pſalm 77. *Abſtulit ſicut oves populum ſuum, & perduxit eos tanquam gregem.*

Reges in ipſos imperium eſt Jovis,
Clari Gigantæo triumpho,
Cuncta ſupercilio moventis.
Eſt ut viro vir latiùs ordinet
Arbuſta ſulcis: hic generoſior
Deſcendat in campum petitor:
Moribus hic meliorque famâ
Contendat: illi turba clientium
Sit major. Æquâ lege neceſſitas

INTERPRETATIO.

ipſos autem in Reges poteſtatem habet Jupiter victis gigantibus inclytus, omnia nutu concutiens. Fit ut alius alio ſpatioſius diſponat arbores ſcrobibus. Ille candidatus in campum Martium *nobilior veniat: iſte virtutibus & exiſtimatione potior concertet. Huic adſit amplior clientium numerus: at pari jure magnos &*

ANNOTATIONES.

6. *Reges in ipſos imperium eſt Jovis.*] Sueton. Jul. Cæſ. cap 6. *Eſt in genere & ſanctitas Regum, qui plurimum inter homines pollent; & cærimonia Deorum, quorum ipſi in poteſtate ſunt Reges.*

7. *Clari gigantæo triumpho.*] Apparuit ſatis quantum Dii hominibus prævaleant, cùm Gigantes immani robore ſuperbientes Jupiter debellavit. V. de lib. 2. Od. 12. & 19 & Od. 4. hujus libri.

8. *Cuncta ſupercilio moventis.*] Orbem univerſum nutu unico quatientis. Virgil. Æneid. 9. v. 106.

Annuit: & totum nutu tremefecit Olympum.

Egregia divinæ Majeſtatis declaratio; ex Homeri Iliad. 1. *ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων*, *ſuperciliis annuit Saturnides*. id eſt, Jupiter: hinc & concuſſis comis cœlum concuſſiſſe, ibidem dicitur. Quibus è verſibus Phidias aiebat Jovis ſe Olympii ſimulacrum mirâ arte effinxiſſe. Plin. lib 11. cap. 37. ita ſcribit: *ſuperciliis negamus, annuimus. Hæc maximè faſtum indicant.* ibid. *frons ſeveritatis index ut & clementiæ.* Ammianus Marcell. *ſupercilia velut cornua erigi*, dixit. Vide Cœl. Rhodig. lib. 3. cap. 27.

9. *Eſt ut viro vir, &c.*] Nec eos eſſe felices putaris, qui ingentibus prædiis, Magiſtratibus, Palatiis fruuntur. Nam ſint quidem alii opulentiores aliis, nobiliores, potentiores, famâ celebriores; at nemini propterea mors parcit; omnes æquat, & pariter aufert. Quæ ſententia variis eſt locis apud Horatium, variâ ubique dictione expolita. Lib. 1. Od. 1. &c.

Latius ordinet arbuſta ſulcis.] Vineta vel arbuſta plantet agro ampliori ſpatioſiora.

10. *Hic generoſior deſcendat, &c.*] Ille claritate generis fretus ambiat magiſtratum, proindeque veniat *in Campum* Martium, quò ad ferenda ſuffragia Populus Romanus conveniebat.

Deſcendat.] Erat campus ille inferior urbe collibus inædificatâ. Adde quod in edito colle ſpectandum ſe populo præbebat candidatus, antequam in campum deſcenderet. Vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 3. ubi fusè de comitiis, & de ratione creandorum apud Romanos magiſtratuum.

12. *Moribus hic meliorque famâ contendat.*] Alius accedat minùs fortè domi nobilis, ſed virtutum gloriâ conſpicuus; & de eodem honore & magiſtratu capeſſendo adverſus alterum contendat.

13. *Illi turba clientium ſit major.*] Alius potentiam oſtentet numeroſâ clientium turbâ ſtipatus, ut ad munera publica evehatur.

14. *Æquâ lege neceſſitas, &c*] Numinis voluntas, æternum decretum, fa-

Sortitur

Sortitur inſignes & imos.
Omne capax movet urna nomen.
Diſtrictus enſis cui ſuper impiâ
Cervice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt ſaporem,
Non avium citharæque cantus
Somnum reducent. Somnus agreſtium
Lenis virorum non humiles domos
Faſtidit, umbroſamque ripam,
Non Zephyris agitata Tempe.

INTERPRETATIO.

parves obtinet mors: quodlibet nomen urna complectitur & verſat. Cui ſuprà ſceleratum caput ſtrictus gladius impendet, guſtum ſuavem haud comparabunt epulæ Siculæ; nec ſoporem revocabit volucrum aut lyræ modulatio. Quietus ſopor haud aſpernatur abjectas hominum agreſtium caſas, & littus umbrâ amœnum, nec Tempe Zephyris afflata.

ANNOTATIONES.

tum, ſine delectu ſummos æquè ac infimos complectitur, movet, amovet, abſumit. Benè apud Suidam *lex quidem ſimilis eſt Tyrannidi: terrore enim & vi cuncta perficit.*

16. *Omne capax movet urna nomen.*] Omnium perinde mortalium nomina fatalis urna continet, donec ſuo quæque tempore educantur. Atque ita cuncti ſeriùs ocyùs ultimæ neceſſitati mancipantur & traduntur. Vide lib. 2. Od. 3.

17. *Diſtrictus enſis cui ſuper, &c.*] Quod ſi legitima dominatio non reddit fortunatum, ut initio aſſeruit, multò minùs tyrannica & per ſcelus occupata. Nam, ex Tullio mox citando, *cui ſemper aliquis terror impendeat, nihil ei beatum*: is nec epularum nec ſomni dulcedinem experitur. Quod ſanè Damocles impius ille Dionyſii Syracuſarum Tyranni aſſentator intellexit, vel ab ipſo Tyranno edoctus. Cùm enim regiam experiri fortunam ab eo petiiſſet, aureo lecto, ſtrato pulcherrimo, textili ſtragulo, magnificis operibus picto collocatus eſt. Aderant unguenta & coronæ: odores incendebantur: menſæ conquiſitiſſimis epulis extruebantur: ad menſam eximiâ formâ delecti miniſtrabant pueri. Jamque fortunatus ſibi Damocles videbatur. In hoc autem medio apparatu fulgentem gladium è lacunari ſetâ equinâ appenſum demitti juſſit Tyrannus, ut impenderet illius beati cervicibus. Itaque nec pompam, nec dapes, nec pueros aſpiciebat. Jam ipſæ defluebant coronæ. Denique exoravit Tyrannum, ut ſibi abire liceret, quod jam beatus eſſe nollet. Hæc Cicero Tuſcul. 5. n. 61.

18. *Siculæ dapes.*] Harum ut lautiſſimarum meminit Plato 3. de Rep. Tullius 2. de finibus, & Tuſcul. 5. n. 100. Athenæus lib. 1. cap. 19. Coquos item Siculos velut ciborum optimè condiendorum artifices eximios laudat lib. 14. cap. 23.

21. *Somnum reducent.*] Quem abſtulit mortis pavor imminentis.

Somnus agreſtium lenis virorum, &c.] Ruſticis contrà viris ſomnus adeſt ultrò ſuavis & placidus, ſeu in agreſti tugurio, ſeu ad fluminis ripam, ſub arboribus frigus umbram & amœnitatem prætendentibus. Virgil. Georg. 2. v. 467.

At ſecura quies . . . .
Spelunca, vivique lacus, ac frigida Tempe
. . molleſque ſub arbore ſomni
Non abſunt.

24. *Tempe.*] Accuſativus eſt pluralis neutrius generis. Nomen erat vallis amœniſſimæ in Theſſalia, Peneo irrigatæ flu-

Deſiderantem quod ſatis eſt, neque
Tumultuoſum ſollicitat mare,
Nec ſævus Arcturi cadentis
Impetus aut orientis Hœdi:
Non verberatæ grandine vineæ,
Fundusque mendax; arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hyemes iniquas.

Interpretatio.

Qui cupit dumtaxat *quod ſufficit*, hunc *nec angit mare procelloſum, nec violentia occidentis Arcturi, vel Caprorum ſurgentium; neque vinea per grandinem attrita, vel ager fallax, arboribus modo pluvias accuſantibus, modo conſtellationes arva exurentes, modo frigoris ſævitiam,*

Annotationes.

yio, montibus Oſſa, Pelio, Olympo circumdatæ. Pro locis quibuſlibet amœnis uſurpari ſolet. Vide lib. 1. Od. 7. v. 4.

Zephyris agitata.] Leniter aſpirante eo vento, qui *genitalis ſpiritus mundi* appellatur à Plinio lib. 16. cap. 25. *flat ab Æquinoctiali occaſu, ver inchoat, aperitque terras tenui frigore ſaluber: Favonius* Latinis à favendo vel fovendo; *Zephyrus Græcis nominatus, quaſi* ζωηφόρος, *vitam ferens.* Id Plin. lib. 18. cap. 34.

Agitata.] *Incertas Zephyris motantibus umbras*, ut canit Virgil. Eclog. 5. Quæ quidem omnia ſomnos dulces faciunt.

25. *Deſiderantem quod ſatis eſt, &c.*] Qui parvo contentus agit, & neceſſaria tantùm deſiderat, is pecunias augendi parùm cupidus, longinquam negotiationem minimè ſuſcipit, adeoque maris pericula declinat: nec ille angitur valdè, ſi quando calamitatem grando aut agrorum ſterilitas annonæ penuriam invehat. Senec. *Si ad naturam vives, nunquam eris pauper: ſi ad opiniones, nunquam eris dives.*

26. *Tumultuoſum mare.*] In fine Odes 29. hujus libri *Ægæos tumultus*, vocat.

27. *Sævus Arcturi cadentis impetus.*] Arcturus ſive Arctophylax, quod Urſam ſequatur ac veluti cuſtodiat dicta conſtellatio, magnas tempeſtates movet, præſertim cùm occidit, videlicet Octobri ineunte. Vide Plaut. Rudent. Prolog. ibi ſic loquens inducitur illud ſidus:

Increpui hybernum, & fluctus movi maritimos,
Namque Arcturus ſignum omnium ſum acerrimum:
Vehemens ſum exoriens; cum occido, vehementior.

28. *Orientis hœdi.*] Pro, *hœdorum.* Sunt enim duæ ſtellæ in ſiniſtrâ manu Erichthonii, ſeu Aurigæ, quibus orientibus ſævit mare; tum ſcilicet cum Sagittarium Sol decurrit. Virgil. Georgic. 1. v. 204.

Præterea tam ſunt Arcturi ſidera nobis
Hœdorumque dies ſervandi, &c.

30. *Fundusque mendax.*] Ager infructuoſus, ſpemque & laborem agricolæ deſtituens, *ſpem mentita ſeges*, ut ait Epiſt. ad Mœcen. Petronius ait ſimiliter, *fundos mendaces.* Et Pſalm. 32. *fallax equus ad ſalutem.*

Arbore nunc aquas culpante. &c] Arbore ſterilitatem ſuam velut excuſante, tres ejus afferente cauſas, vitiumque refundente vel in *aquas* & imbres nimios, quibus putrefactio generatur; vel *in torrentia agros ſidera*, æſtus nimirùm & calores immoderatos, qui ſuccum & humorem abſumunt omnem: atqui ex humido & calido attemperatis fructum ac fœtum quemlibet ſuum natura producit & procreat; vel in aſperitatem denique

Contracta piſces æquora ſentiunt,
Jactis in altum molibus. Huc frequens
Cæmenta demittit redemtor
Cùm famulis, dominuſque terræ
Faſtidioſus. Sed timor & minæ
Scandunt eodem quo dominus: neque
Decedit æratâ triremi, &
Poſt equitem ſedet atra cura.

INTERPRETATIO.

Aquas molibus in mare projectis coarctatas ſentiant piſces. Illuc cæmenta ſæpius immittit operum conductor cum ſervis, nec non poſſeſſor terram contemnens. At metus & formido eodem quo dominus aſcendant: neque triremem ære munitam deſerit moleſta ſollicitudo, imo equitanti aſſidet.

ANNOTATIONES.

hyemis & immodicum gelu, quod nimis aſtringit, fruges adurit, arboreſque eneeat, dum vegetandi vim prorſus extinguit. Lucret.

Et tamen interdum magno quæſita labore
Cum jam per terras frondent atque omnia florent,
Aut nimiis torret fervoribus Ætherius Sol,
Aut ſubiti perimunt imbres; gelidæque pruinæ.

33. *Contracta piſces æquora ſentiunt, &c.*] Invehitur modò in inſanas ſubſtructiones, inque ſtultam ædificandi in mari libidinem, de quibus jam lib. 2. Od. 15. & 18. Item poſtea Od. 24. hujus libri. Petronius in Satyrico:

. . . *aſpice latè*
Luxuriam ſpoliorum, & cenſum in damna furentem.
Ædificant auro, ſedeſque ad ſidera mittunt.
Expelluntur aquæ ſaxis; mare naſcitur arvis;
Et permutatâ rerum ſtatione rebellant.
En etiam mea regna petunt: perfoſſa dehiſcit
Molibus inſanis tellus. Jam montibus hauſtis
Antra gemunt. &c.

Salluſt. Bell. Catilin. *Nam quid ea memorem, quæ niſi his qui videre, nemini credibilia ſunt? A privatis compluribus ſubverſos montes; maria conſtrata;* alii legunt, *conſtructa. &c.* Sueton. Caligul. cap. 37. *in extructionibus Prætoriorum atque villarum, omni ratione poſthabitâ, nihil tam efficere concupiſcebat, quàm quod poſſe effici negaretur. Et jactæ itaque moles infeſto ac profundo mari: exciſæ rupes duriſſimi ſilicis: & campi montibus aggere æquati: & complanata foſſuris montium juga; incredibili quidem celeritate; cum mora culpa capite lueretur.*

34. *Huc frequens cæmenta demittit, &c.*] Variam è rudi ſaxo lapidumque cæſorum fruſtis & fragmentis materiam in mare dejicit, ut ſubſtratis molibus poſitoque fundamento ædificium ſuperſtruat ille fabricæ ſuſceptor, ἐργολάβος, manceps apud Cicer. Item *redemtor*, qui nempè quodlibet opus ſuo periculo, certâ mercede faciendum aſſumit.

36. *Dominuſque terræ faſtidioſus.*] Superbus & ambitioſus dominus faſtidiens ædes habere in terrâ, jamque novi quidpiam moliri volens, in mari ædificat.

37. *Sed timor & minæ ſcandunt eodem, &c.*] Verùm ſive ille dives & luxurioſus habitet in ædibus ejuſmodi maritimis; ſive naves & triremes, ſive equum inſcendat, non effugiet uſquam ſollicitudines & metus. Vide lib. 2. Od. 16.

Quod ſi dolentem nec Phrygius lapis
Nec purpurarum ſidere clarior
Delenit uſus, nec Falerna
Viris Achæmeniumque coſtum;
Cur invidendis poſtibus, & novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabinâ
Divitias operoſiores?

INTERPRETATIO.

Quod ſi male habentem haud ſublevat Phrygium ſaxum, nec veſtis purpurea aſtris ſplendidior, neque vinum Falernum, & unguentum Perſicum; quare celſas ædes conſtruam poſtibus invidiam cientibus, & ratione ſingulari? Quare vallem Sabinam commutem opibus pluſculum laborioſis.

ANNOTATIONES.

41. *Quod ſi dolentem nec, &c.*] Quod ſi magnifica palatia, ſi veſtes molles & nitidæ, ſi lautæ dapes, ſi odores & unguenta nihil proſunt ad levandam corporis aut animi ægritudinem, cur fortunam ego meam tenuem ſed tranquillam & felicem non anteferam opibus ſummis, quas magni perinde labores & curæ nunquam non comitantur?

Phrygius lapis.] Innixæ & exornatæ baſilicæ columnis è marmore Phrygio rubris inſperſo maculis. Tibull. lib. 3. Eleg. 3.

Quidve domus prodeſt Phrygiis innixa columnis?

44. *Achæmeniumque coſtum.*] Unguentum pretioſum & exquiſitum è coſto frutice, cujus *radix guſtu fervens, odore eximio*; proveniente in Perſiâ, ubi regnavit Achæmenes. Vide Plin. lib. 12. cap. 12. Dioſcorid. &c.

45. *Invidendis poſtibus.*] Invidiæ expoſitis ob luxum & pompam. Sic lib. 2. Od. 10. dixit *aulam invidendam.* Et Martial. Spectac. Epigram. 2. *invidioſa atria.*

47. *Cur valle permutem Sabinâ, &c.*] Cur præ majoribus poſſeſſionibus curarum feracibus, præ baſilicis atque divitiis Regum, non amem & colam prædiolum meum, in Sabinis, amœnâ ſitum valle, unde mihi quod ſatis eſt ſuppeditatur: & quo valdè contentus & quietus victito, Regibus proinde beatior?

ODE II.

Pueros ab ineunte ætate aſſuefaciendos eſſe rei militari & vitæ laborioſæ.

ANGUSTAM, amici, pauperiem pati
Robuſtus acri militiâ puer
Condiſcat, & Parthos feroces
Vexet eques metuendus haſtâ:

INTERPRETATIO.

O Amici, puer gravi bello fortis diſcat tolerare arctam inopiam; atque bellicoſos Parthos urgeat equitans, telo formidabilis.

ANNOTATIONES

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Anguſtam amici, &c.*] Horatii mentem & ſcopum in hac Ode præ cæteris expiſcatus eſt Theod. Marcilius. Hujus itaque non ſolùm interpretandi rationem ſed ipſa verba libet afferre. *Tria*, inquit, *Reſpublicæ quaſi membra complexus eſt* Poëta; *artes belli, artes pacis, religionem*: in tribus nempe hujus Odes partibus. In primâ laudat *diſciplinam militarem*; in ſecundâ *virtutem*, quam *ad forum & campum refert*; in tertiâ denique *ſilentium quod ad religionem*. Tribus iſtis ſanè tota Reſpublica continetur.

Amici.] In quibuſdam codicibus legitur, *amice*, in nonnullis etiam adverbialiter, *amicè*; quod ita explicant: tam libenter amanterque colendam eſſe paupertatem, ut jam gravis non ſit aut videatur toleranti.

Pauperiem pati.] Id eſt, ut miles Romanus fiat robuſtus ac ſtrenuus, aſſueſcat puer militiæ laboribus; diſcatque in primis ferre *pauperiem*, quâ priſci inclaruere tùm Romani cùm Græci. Apuleius in Apolog. *paupertas*, inquit, *populo Romano Imperium à primordio fundavit.* Et paulò antè, *hæc in Ariſtide juſta, in Phocione benigna, in Epaminonda ſtrenua, in Socrate ſapiens, in Homero diſerta.* Vide Valer. Maxim. lib. 2. cap. 5. & 7. lib. 3. cap. 3. lib. 4. cap. 4. Plutarch. in vitâ Phocionis; ubi Dux ille eximius Athenienſium refertur nudis ſemper fuiſſe pedibus tum ruri cùm militiæ, niſi ad calceos impuliſſet hyems atrocior. Unde jocantes milites aſperum & crudele frigus arguebant ex eo quod calceatus eſſet Phocion. Cicero Tuſc 2. n. 34, *Cretum leges* , . . . *itemque Lycurgi, laboribus erudiunt juventutem venando, currendo, eſuriendo, ſitiendo, algendo, æſtuando.* Theocrit. Idyll. 21. init, *πενία μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει. αὕτα τῶ μόχθοιο διδάσκαλος. Paupertas ſola artes excitat: ipſa laboris magiſtra eſt.* Menander: *πενία γὰρ ἐστιν ἡ τρόπων διδάσκαλος. paupertas morum eſt magiſtra.* Paupertatis è contrario incommoda, ſi vacat & libet, vide apud Juvenal. Sat. 3, v. 143. & ſeq.

3. *Parthos feroces vexet eques metuendus haſtâ.*] Equitando jaculandoque ſe valdè exerceat, ut par evadat propulſandis Romani nominis hoſtibus, præcipuè verò Parthis equitandi & ſagittandi ſolertiâ pollentibus. Vide lib. 1. Od. 8. De Parthis autem jam antè ſæpiùs.

Vitamque ſub dio & trepidis agat
In rebus : illum ex mœnibus hoſticis
Matrona bellantis tyranni
Proſpiciens, & adulta virgo
Suſpiret : Eheu, ne rudis agminum
Sponſus laceſſat regius aſperum
Tactu leonem, quem cruentæ
Per medias rapit ira cædes.
Dulce & decorum eſt pro patria mori.
Mors & fugacem perſequitur virum :
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus timidoque tergo.

INTERPRETATIO.

Sub aperto cœlo degat etiam inter pericula. Illum è muris hoſtium videns uxor Regis præliantis, & grandior puella, ingemat : heu, ne maritus regalis certaminum imperitus incurrat in iſtum *leonem conſpectu ſævum, quem furor ſanguinolentus agit in medias ſtrages. Jucundum atque glorioſum eſt occumbere pro patriâ : fugientem etiam hominem mors conſectatur. Nec indulget ignavis adoleſcentibus genu trementibus & dorſum* vertentibus.

ANNOTATIONES.

5. *Sub dio.*] Sub ardoribus Solis, ſub imbri, ſub frigore, ut quamlibet aëris inclementiam æquo animo ferat, robuſto corpore perferat. Lib. 1. Od, 1. *ſub Jove frigido.*

Trepidis agat in rebus.] Inter belli tumultus, perpetuamque trepidationem verſetur, ut fiat intrepidus impavidusque : nam, ex Philoſophis, aſſuetis parùm aut nihil movemur & afficimur.

6. *Illum ex mœnibus hoſticis, &c.*] Egregiè tractatus per proſopopœiam locus ; in quo virtutem Romanam facit exhibetque hoſti admirabilem, quo eam Romanis juvenibus amabilem reddat. Tam acer, inquit, inter dimicandum appareat, ut eum in acie decertantem è muris aſpiciens Tyranni contrà pugnantis uxor aut filia, cum gemitu ſtatim exclamet : heu de viro meo, vel ſponſo conclamatum eſt, ſi in talem incidat adverſarium, Hic enim in præliis exercitatus ; ille *rudis agminum*, ſcilicet inſtruendorum ac ducendorum. Romanus iſte quaſi leo ferox & ſævus quicquid objicitur dejicit & vaſtat : ſponſus autem meus nihil par habet iſti bellico ardori.

13. *Dulce & decorum eſt pro patria mori.*] Mortis pavorem & metum adimere etiam Poëta ſolers conatur, gloriam certam generoſis, meticuloſis autem nihilo ſecius inſtare exitium aſſeverans. Cic. 1. Offic. n. 57. *pro patria quis bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus?* ad Attic. lib. 8. Epiſt. 2. *pro patria mori præclarum eſt.* Quam ſententiam Tyrtæus, carm. de virtute bellicâ, non uno loco ventilat : occumbere pro patriâ *pulcrum eſt*, inquit, καλὸν ἐςὶν *honorabile & ſplendidum*, τιμῆέν τε ϗ ἀγλαόν, &c.

14. *Mors & fugacem perſequitur virum.*] Per prolepſin diluit quod objici poſſet : ſatiùs eſſe fugâ ſaluti conſulere, quam ſe prædam inſtanti morti dedere. Atqui ingloriam velle vitam protrahere, ſtultum eſt & vanum, inquit : nam *mors apprehendit eum quoque qui pugnam refugit*, ex Simonide : θάνατος ἔφθασε ϗ τὸν φυγόμαχον. Et Tyrtæus mox cit. ait : *eum qui è prælio teliſque elapſus eſt, domi ſæpè à morte corripi.*

15. *Nec parcit imbellis juventæ poplitibus timidoque tergo.*] Huc revocari poſſunt & debent plures & variæ fugacium, & delinquentium in bello punitiones.

Virtus repulſæ neſcia ſordidæ,
Intaminatis fulget honoribus:
Nec ſumit, aut ponit ſecures
Arbitrio popularis auræ.
Virtus, recludens immeritis mori
Cœlum, negatâ tentat iter viâ:

INTERPRETATIO.

Virtus turpem repulſam ignorat: puris honoribus decoratur: neque accipit vel deponit faſces ad voluntatem plebis faventis. Virtus Olympum aperiens dignis immortalitate, ſemitas init arduas:

ANNOTATIONES.

quas falsè refert Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 13.

17. *Virtus repulſæ neſcia ſordidæ, &c.*] Hæc ſecunda pars eſt Odæ, in quâ Stoïcè protsùs omnia. Virtus, inquit, puris fruitur honoribus; proprios in ſemetipsâ fulgores habet, quos ei vel auferre vel obſcurare nihil poteſt. Contra honores à populi arbitrio pendentes, ambitionis, largitionum, corruptelæ ſordibus contaminantur: abjectarum prenſationum adulationumque maculis fœdantur, turpis etiam repulſæ ignominiâ dehoneſtantur. Quot & quàm indecoris artibus uterentur candidati ad plebeculæ favorem aucupandum, vide apud Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 3.

Repulſæ neſcia ſordidæ.] Cato cùm peteret magiſtratum repudiatus populi judicium contempſit, aiebatque familiaribus perperam & incaſſum pudibundis, non ſibi qui rectè petiſſet, ſed populo qui malè judicaſſet ignominioſum illud eſſe. Vide Plutarch. Cicer. Tuſcul. 5. n. 54. *Si in virtute ſatis eſt præſidis ad bene vivendum, ſatis eſt etiam ad beate. . . . . . Cum ſapiens & bonus vir ſuffragiis præteritur; populus à bono Conſule potius, quàm ille à vano populo repulſam fert.*

19. *Nec ſumit aut ponit ſecures arbitrio popularis auræ.*] Inſignia magiſtratûs faſces & ſecures extitiſſe, & pro eo ſæpiùs uſurpari, nemo qui vel primoribus labris literas attigit aut delibavit, ignorat. Craſſus petens Conſulatum, populo blandiri & ſupplicare detrectavit, coram ſocero ſuo Scævolâ viro graviſſimo. Apud Græcos autem Phocioni nedum plebem palpanti, imò ejus voluntatibus ſæpè acriter & mordaciter reluctato, comitiis etiam adeſſe recuſanti, honores delati ſunt. Plutarch. cit. &c. Adeo verum eſt quod canit Claudianus:

Ipſa quidem virtus pretium ſibi, ſolaque late
Fortunæ ſecura nitet, nec faſcibus ullis
Erigitur, plauſuve petit clareſcere vulgi:
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis;
Divitiis animoſa ſuis, immotaque cunctis
Caſibus, ex altâ mortalia deſpicit arce.
Hanc tamen invitam blande veſtigat, & ultro
Ambit honor. Docuit toties à rure profectus
Lictor, & in mediis Conſul quæſitus aratris.

20. *Popularis auræ.*] Favor populi vento levioris benè ſic appellatur: Virgil. Æneid. 6. v. 815.

Jactantior Ancus
Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris.

21. *Virtus recludens immeritis mori cœlum.*] Iis qui ſemper vivere digni forent, cùm urgente fati neceſſitate cedunt hac vitâ, nominis immortalitatem æternumque decus virtus confert: cœleſtes etiam honores tribuit heroïbus inter Deos relatis. Apud Senec. Tragic. Hercules de ſe ita jactat:

Virtus mihi
In aſtra, & ipſos fecit ad Superos iter.

22. *Negatâ tentat iter viâ, &c.*] Contendit ad cælum per excelſa facinora ignavis haud conceſſa: vel ſimpliciter, per *liquidum aera* ſubvolat, *in terris non*

Cœtuſque vulgares, & udam
    Spernit humum fugiente pennâ.
Eſt & fideli tuta ſilentio
    Merces. Vetabo, qui Cereris ſacrum
        Vulgarit arcanæ, ſub iiſdem
            Sit trabibus, fragilemque mecum
    Solvat phaſelum. Sæpè Dieſpiter

INTERPRETATIO.

vulgi turbam deſpicit, ac terram humidam linquit, *alâ fugaci* aſſurgens. *Fida taciturnitati ſecurum quoque ſtat præmium. Qui revelarit ſecreta myſteria Cereris, prohibebo ne ſub eodem tecto maneat*, neve *cymbam levem impellat mecum*. Etenim *haud rarò Jupiter*

ANNOTATIONES.

morando, ut eſt in Ode ult. lib. 2. Quæ *negata* eſt hominibus *via*, quippe non volucribus, aut alâ à naturâ donatis. Sic lib. 1. Od. 3. dicitur

Expertus vacuum Dædalus aëra,
Pennis non homini datis.

At virtus ſuprà vulgares ſenſus plebeioſque affectus aſſurgens, *pennâ*. id eſt, alto ſpiritu & generoſo, *udam ſpernit* & fugit *humum*. quaſi cœnoſam & lutoſam, id eſt, cupiditates ſordidas, in quibus vulgi mens demerſa hærere ſolet.

25. *Eſt & fideli tuta ſilentio merces.*] Pars hæc eſt Odæ tertia, in quâ ſilentii laudationem agnoſcit vulgus Interpretum. Verùm non tam ſilentii religio, quam religionis ſilentium & ſanctitas hîc commendatur. Errant ergo qui Horatium ab inſtituto vel aberrare vel digredi exiſtimant. Imò ut Deorum cultum universè perſuadeat, ſacra Eleuſinæ Cereris religioſo quidem ſilentio peragi ſolita, velut ſpeciem pro genere, aſſumit, eorumque violationem pro quolibet ſacrilegio affert. Quæ quidem ſagaciter obſervarunt tum Parthenius, tum Marcilius jam citatus. Vide apud Valer. Maxim. initio lib 1. emolumenta obſervatæ religionis, neglectæ verò pœnas & mala. Tertull. Apologet. cap. 7. *vel ex formâ omnibus myſteriis ſilentii fides debetur.* Et contra Valentin. cap. 1. *Eleuſinia Valentiniana fecerunt lenocinia ſancta ſilentio magno ſolâ taciturnitate cæleſtia.* Vide S. Auguſt. de Civit. Dei lib. 7. cap. 20. Arnob. lib. 5. &c.

Fideli tuta ſilentio merces.] Grande ſemper credidere piaculum, tacenda effutire, ſeu Reipublicæ arcana, ſeu privatæ fidei commiſſa evulgando. Unde vindices perfidiæ aut temerariæ loquacitatis Deos ſemper jactavere. Servius in Georgic. 1. ſub finem ſcribit Tribunum in crucem actum, quod urbis numen, quod nefas erat nominari, enunciaſſet. Euripides ait, *κόσμον σιγῆς σ'φανον ἀνδρὸς ἀγαθῦ*, pulcram ſilentii coronam viri boni. Et ex Simonide, *nulli unquam tacuiſſe nocet: nocet eſſe locutum.* Vide Plutarch. de garrulitate.

26. *Vetabo qui Cereris ſacrum, &c.*] Si quis arcana ſacrorum Eleuſinorum myſteria revelarit, adeoque ſancti ſilentii religionem violaverit, ejuſmodi hominem tanti reum ſacrilegii procul arcebo, ne, ſi contubernalis fuerim cum eo plectar ab ultoribus violatæ religionis Diis. Itaque ſub eodem tecto manere, aut ſimul navigare, fugiam. Proverb. eſt; cum viro ſceleſto ne viæ comes fueris; *κακῷ σὺν ἀνδρὶ μηδ' ὅλως ἐδοιπόρει.* Æſchyl. in ſeptem ad Thebas:

ἢ γὰρ ξυνεισβὰς πλοῖον εὐσεβὴς ἀνὴρ,
ναύτῃσι θερμοῖς ἐν πανουργίᾳ τινὶ,
ὄλωλεν ἀνδρῶν σὺν θεοπτύστῳ γένει.

Ingrediens navim pius quiſpiam, nautis improbitate ferventibus, cum hominum gente Diis inviſâ perit.

29. *Phaſelum.*] Navis erat oblonga & velox, quæ tam velis, quàm remis agi poterat, myoparoni non abſimilis. Erat & fluviale navigium, Virgil. Georgic. 4.

Neglectus

Neglectus inceſto addidit integrum:
Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

INTERPRETATIO.

ſpretus innocentem ſcelerato junxit: & vix unquam flagitioſam fugientem dimiſit punitio lento greſſu inſequens.

ANNOTATIONES.

v. 288.

Et circum pictis vehitur ſua rura phaſelis.

Sæpè Dieſpiter, &c.] Dici pater, ſcilicet Jupiter iratus repertum cum nocente innocentem ſimul plectit, & quaſi participes ejuſdem improbitatis utrumque mulctat. Heſiod. πολλάκι κ̀ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ. *Sæpè civitas univerſa viri improbi pœnas luit.* In ſacris etiam codicibus ob unius peccata in omnes exarſiſſe divina ultio legitur. Lib. 4. Reg. cap. 21. *Quia fecit Manaſſes Rex Judæ abominationes iſtas . . . . ecce ego inducam mala ſuper Jeruſalem & Judam, &c.*

31. *Raro antecedentem, &c.*] Pœna licet *claudo*, id eſt, tardo *pede* gradiens, *ſceleſtum* aſſequitur tandem, nec inultum *deſerit*, quamvis ille fugâ evadere malum ſperet. Huc pertinet quod ex adagio feruntur *Dii laneos habere pedes*; Vide Plutarch. de ſerâ Dei vindictâ. Valer. Maxim. lib. 1. cap. 1. *Lento gradu ad vindictam ſui divina procedit ira: tarditatem vero ſupplicii gravitate compenſat.* Quam ſententiam prior extulit Homerus Iliad. 4. v. 160. Tibull. lib. 1. Eleg. 9.

Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Juvenal. Satir. 13.

Ut ſit magna tamen certe lenta ira Deorum eſt.

ODE III.

Virum juſtum nihil extimeſcere. Item de non reparandâ Troiâ.

JUSTUM & tenacem propoſiti virum

INTERPRETATIO.

VIRUM *integrum & in ſententia conſtantem*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Od. 9. Lib. 1.

1. *Juſtum & tenacem, &c.*] *Non uſitatâ* profectò *nec tenui pennâ* hæc Ode ſcripta eſt, in quâ cæco velut impetu fertur vates, at certè divino: divino, inquam, ubi graves prorsùs ac ſublimes ſunt tum res cùm dictio; cæco tamen, ut videtur; quandoquidem temerè quolibet abripitur, atque à viri juſti laudatione ſubitò digreſſus, longiuſque evagatus ad canendæ Troiæ fata prorumpit; ipſe *propoſiti* parum tenax, ac immemor ſui ad Piſones moniti, quo ita

Innixus arces attigit igneas:
Quos inter Auguſtus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.
Hac te merentem, Bacche pater, tuæ
Vexere tigres, indocili jugum
Collo trahentes: hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit:
Gratum elocutâ conſiliantibus
Junone Divis: Ilion, Ilion
Fatalis inceſtuſque Judex,

INTERPRETATIO.

ignitas aſcendit: inter quos Auguſtus ſedens ore roſeo nectar potat. Iſtâ clarum te, Liber pater, traxere tuæ tigres indomitâ cervice jugum ferentes. Per iſtam Romulus Martis equis effugit Inferos. Junone apud Deos conſilium habentes dicente rem jucundam: funeſtus (dixit) *& flagitioſus arbiter, & barba-*

ANNOTATIONES.

10. *Arces attigit igneas.*] Adiit cælum ſideribus micans & ardens.

11. *Quos inter Auguſtus, &c.*] Deorum epulis accumbens nectar potat, jam tum cum in terris degeret, factus Divus; nimirùm poſt debellatum omninò Sext. Pompeium. De quo vide Appian. lib. 5. de bell. civil. anteà tamen quoque, ſed per adulationem, ita Virgilio appellatus, Eclogâ 1.

Deus nobis hæc otia fecit.

12. *Purpureo bibit ore.*] Deorum ſtatuis os ſeu vultus minio pingebatur. Quò reſpexiſſe Horatium, non dubitaverim.

Nectar.] Vide quæ mox annotabo ad eas voces, *ducere nectaris ſuccos.*

13. *Hac te merentem, Bacche, &c.*] Iſtâ pariter virtute clarus, ô Bacche, meruiſti divinos honores, feraſque intractabiles ad currum tuum junxiſti, ac numine tuo domitas jugum ferre docuiſti naturâ ſuâ indociles. Tigres ebrioſorum feritatem optimè deſignant: unde iis Bacchi currum trahi dixere; ſeu quòd nullum ſit tam ferox ingenium, quod non vino manſueſcat & cicuretur.

15. *Hac Quirinus Martis equis Acheronta fugit.*] Romulus etiam virtute bellicâ inſignis, veluti Martis patris ſui equis invectus ad Superos evaſit, adeoque infernales effugit lacus. Vide Cic. 1. de Legib. n. 3.. Ovid. Faſt. 2.

Fit fuga: Rex patriis aſtra petebat equis.

. . . . Quirites
Thura ferant: placatque nova turba Quirinum.

. . . .
Templa Deo fiunt: collis quoque dictus ab illo eſt.

17. *Gratum elocutâ conſiliantibus Junone Divis.*] Junone in Deorum conſilio elocutâ rem Marti aliiſque gratam: ſcilicet non prohibere ſe quominus immortalibus accenſeatur Romulus, quod graves iras adverſus Troianos eorumque poſteros Paridis causâ dudum conceptas ipſa ex animo jam depoſuerat.

Conſiliantibus.] Deliberantibus de recipiendo in cœlum Romulo, deque fato Imperii Romani. Cic. ad Attic. lib. 15. Epiſt. 10. *difficili ad conſiliandum legatione.* Cornel Tacit. Hiſtor. 2. *redire omnes Bononiam conſiliaturi.*

18. *Ilion, Ilion.*] Motum animi gravem indicat geminatio vocis, veteremque iram exprimit. Porrò ſicut à Troë Rege Troia & Troas; ſic ab Ilo ejus filio Ilium & Ilienſes nomen ſortiti ſunte cùm hic eam ampliaſſet urbem, quam priores condiderant reges aut exornatant.

19. *Fatalis inceſtuſque judex, &c.*]

Et mulier peregrina vertit
In pulverem, ex quo deſtituit Deos
Mercede pactâ Laomedon, mihi
Caſtæque damnatum Minervæ,
Cum populo & duce fraudulento.
Jam nec Lacænæ ſplendet adulteræ
Famoſus hoſpes: nec Priami domus
Perjura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit:
Noſtriſque ductum ſeditionibus

INTERPRETATIO.

ra femina in favillas redegit Troiam, mihi & pudica Palladi cum plebe & rege fallaci addictam. ex quo tempore *Laomedon numina defraudavit promiſſo ſtipendio. Non amplius mœcha Lacedæmonia fulget hoſpes infamis; neque Priami gens fraudulenta Græcos feroces expugnat viribus Hectoris: quievitque bel-*

ANNOTATIONES.

Ilium, inquit Juno, perdidit Paris inter Deas de pulcritudine contendentes malo ſuo patriæque *fato*, *judex* electus, cùm Junone & Minervâ poſthabitis, Veneri primas detulit.

Inceſtus.] Qui Helenam Menelaï conjugem, violatâ hoſpitii ſanctitate, *rapuit*. Vide lib. 1. Od. 15.

20. *Et mulier peregrina vertit in pulverem.*] Helena Spartana à Paride è Græciâ in Phrygiam abducta in causâ fuit cur Græci injuriam ulturi conjurarint in Troianos, Troiamque decennali bello captam ferro flammaque devaſtarint. Vide Senec. Trag. Troad.

21. *Ex quo Laomedon. &c.*] Hic declaratur prima excidii Troiani origo, nimirùm fraus Laomedontis patris Priami. Is enim Troiæ muros ædificans, Neptuni & Apollinis operâ uſus eos *mercede pactâ* defraudavit. Quo Jupiter offenſus regni iſtius perniciem & ruinam ſanxit. Tam notæ fabulæ dedit locum quod Rex ille cùm extruendis urbi muris vel reparandis pecunia deeſſet, Deorum iſtorum theſauros & ornamenta templi, vel in hoc depoſitam pecuniam accepit, repoſiturum ſacramento ſe obligans. Quod tamen poſtea minimè præſtitit. Homer. Iliad. 21. paulò ante finem.

22. *Mihi caſtæque damnatum Minervæ, &c.*] Addictum, damnatum, traditum ad quamcumque perniciem in ultionem injuriæ judicio Paridis nobis illatæ. Loquitur Horatius ex more Romanorum, debitores qui non erant ſolvendo, creditoribus obnoxios facere, addicere, tradere conſuetorum.

24. *Cum populo & duce fraudulento.*] Apud Homerum Iliad. mox cit. Neptunus Apollini exprobrat, quod pro Troianis fœdifragis militet, immemor ſuperbiæ & injuriæ Laomedontis, qui locatæ in annum operæ pactam mercedem nedum perſolveret, etiam minas ſibi Diis intentarat. Virgil. Æneid. 5. v. 810.

Cuperem cum vertere ab imo
Structa meis manibus perjuræ mœnia Troiæ.

25. *Jam nec Lacænæ ſplendet, &c.*] Non vivit ampliùs Paris, nec jam ſpecioſum ac ſplendidum Helenæ ſe oſtentat, ut in adulterium pelliciat.

26. *Famoſus hoſpes.*] Impurus. Vide lib. 3. Od. 15. v. 3. annot.

26. *Nec Priami domus, &c.*] Nec Troiani Græcis jam repugnant Hectoris ferè unius virtute nixi. Vide lib. 2. Od. 4. v. 10. ibique annot.

29. *Noſtriſque ductum ſeditionibus bellum reſedit.*] Tandemque finitum eſt illud bellum, quod noſtris eſt diſcordiis ad annos decem productum & dilatum. Pro Troianis videlicet ſtabant Apollo,

Bellum reſedit. Protinus & graves
Iras, & inviſum nepotem,
Troïca quem peperit Sacerdos,
Marti redonabo. Illum ego lucidas
Inire ſedes, ducere nectaris
Succos, & adſcribi quietis
Ordinibus patiar Deorum.
Dum longus inter ſæviat Ilion
Romamque pontus; qualibet exules
In parte regnanto beati.

INTERPRETATIO.

lum noſtris diſcordiis protractum. Ergo *etiam deinceps grandes inimicitias, & nepotem odioſum, quem genuit ſacrificula Troiana, Marti remittam. Hunc ego ſinam ingredi domicilium ſplendens, bibere nectareos liquores, atque numinum felici numero accenſeri. Dummodo Troiam inter & Romam ingens mare fremat, quacumque in regione imperent fortunati exterres.*

ANNOTATIONES.

Mars, Diana, Latona, Venus: pro Græcis autem Neptunus, Mercurius, Vulcanus, Juno, Minerva. Homer. Iliad. 20.

30. *Reſedit.*] Quievit, pacatum eſt bellum. Cic. ad Famil. lib. 8. Epiſt. 2. *Marcelli impetus reſederunt, non inertiâ, ſed (ut mihi videbatur) conſilio.* Tuſcul. 3. *timor animi reſedit.* Tit. Liv. *poſtquàm iræ reſediſſent.*

Protinus & graves iras, &c.] Deinceps igitur condonabo priores inimicitias, & Marti concedam ut in cælum admittatur Romulus ejus filius, meus verò *nepos* eo mihi *inviſus* quod è ſtirpe Troianâ ſit, matre ſcilicet Iliâ, ſeu Rheâ Numitoris filiâ Veſtæ Sacerdote: Virgil. Æneid. 1. v. 278.

. . . . . donec Regina Sacerdos
Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.

Et Æneid. 7. v. 293.

Heu ſtirpem inviſam, & fatis contraria noſtris
Fata Phrygum!

At cit. mox Æneid. 1. v. 283. Veneri prædicit Jupiter meliora, & ſic ſpondet:

Quin aſpera Juno,
Quæ mare nunc terraſque metu cælumque fatigat,
Conſilia in melius referet; mecumque fovebit
Romanos rerum dominos gentemque togatam. &c.

34. *Ducere nectaris ſuccos.*] Cœleſti cibo potuque, adeoque immortalitate frui: Deorum conſortem eſſe. Apud Pindar. dicitur Tantalus Deorum furatus nectar & ambroſiam, in quibus Dii immortalitatem poſuerunt. Vide Lucian. in fabuloſis, Dialog. 25. cui titul. *Deorum Concilium*: ubi facetè & lepidè nectar & ambroſia deficere dicuntur ob multitudinem bibentium, ſic ut minâ jam conſtet ſextarius: unde & ſtatuitur animadvertendum in falſo aſcriptos, & neſcio quomodo exiſtimatos Deos.

35. *Quietis ordinibus Deorum.*] Apud Boëtium Deus ſtabilis *Immotuſque manens dat cuncta moveri.*

Virgil.

Scilicet is ſuperis labor eſt: ea cura quietos
Sollicitat.

Nempe ſolius divinitatis eſt quies.

37. *Dum longus inter, &c.*] Dummodo Ilium inter & Romam magnum interfluat mare, quo Romani a reſtituendâ Troiâ, repetendâque vetere patriâ deterreantur, arceanturque; *qualibet in orbis parte ſint beati*; quin & *regnent* ac dominentur; at *exulent* procul à regione & ſolo patrio.

Dum Priami Paridiſque buſto
Inſultet armentum, & catulos feræ
Celent inultæ; ſtet Capitolium
Fulgens, triumphatiſque poſſit
Roma ferox dare jura Medis.
Horrenda latè nomen in ultimas
Extendat oras, quà medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Quà tumidus rigat arva Nilus:

INTERPRETATIO.

Modo ſuper ſepulcrum Priami & Paridis greges laſciviant, & bellua illaſa fœtus ſuos *abſcondant, ſtabile floreat Capitolium, & Roma bellicoſa leges imponat victis Medis.* Illa *formidabilis procul ad extremas* orbis *partes famam propaget*; ſive *ubi mare interfuſum ſeparat Europam ab Africâ*; ſive *ubi Nilus intumeſcens agros perfundit; genero-*

ANNOTATIONES.

40. *Dum Priami Paridiſque buſto, &c.*] Modò tam deſerta ſit Troiana terra, ut gramen producat armentis paſcendis idoneum; ſit & luſtrum ferarum, ubi impunè illæ catulos eniti & educare queant abſque ullo metu. Eâ conditione *ſtet Capitolium. Roma* floreat, atque *nomen*, famam Imperiumque *ad ultimas extendat oras*. Ad Orientem *det jura Medis*; ad Occidentem Hiſpanis, *quà medius liquor, &c.* ad Meridiem, Afris; *quà tumidus rigat, &c.*

44. *Dare jura Medis.*] Ubi regnum aliquod in provinciam redegerant victores Romani, eò ſtatim mittebant viros, qui jus & leges præſcriberent.

Medis.] Id eſt, Parthis, ut jam haud ſemel annotavi.

46. *Quà medius liquor ſecernit Europen ab Afro.*] Ad fretum uſque Gaditanum. Solin. *Oceanus ab Occaſu irrumpens lævo latere Europam radit. Africam dextro; ſeſſis Calpe & Abylâ montibus, quos dicunt columnas Herculis; inter Mauros funditur & Hiſpaniam.*

48. *Quà tumidus rigat arva Nilus.*] Per Africam, Æthiopiam, Ægyptum. Cic. 2. de Nat. Deorum n. 130. *Ægyptum Nilus irrigat, & cum totâ æſtate obrutam oppletamque tenuerit, tum recedit, mollitoſque & oblimatos agros ad ſerendum relinquit.* Plin. lib. 5. cap. 9. *Nilus incertis ortus fontibus it per deſerta & ardentia, immenſæ longitudinis ſpatio ambulans . . . . obſervatum eſt, prout in Mauritania nives imbreſve ſatiaverint, ita Nilum increſcere . . . Africam ab Æthiopiâ diſpeſcens, feris & belluis frequens . . . medios Æthiopas ſecat . . . Inſulas innumeras ſpargit. . . . certis diebus auctu magno per totam ſpatiatus Ægyptum, fœcundus innatat terræ. Cauſas incrementi varias prodidere . . . incipit creſcere Lunâ novâ, quæcumque poſt ſolſtitium eſt, ſenſim modiceque Cancrum Sole tranſeunte, abundantiſſime autem Leonem. Reſidit in Virgine, iiſdem quibus accrevit, modis. In totum autem revocatur intra ripas, in Librâ, ut tradit Herodotus, centeſimo die. Juſtum incrementum eſt cubitorum ſexdecim. Minores aquæ non omnia rigant: ampliores detinent, tardius recedendo . . . in duodecim cubitis famem ſentit Ægyptus; in tredecim eſurit; quatuordecim cubita hilaritatem afferunt, quindecim ſecuritatem, ſexdecim delicias. Maximum incrementum ad hoc ævi fuit cubitorum octodecim, Claudio Principe, &c.* Nili aquas laudant Ariſtot. Galen. &c. originem nuper inquiſivit Iſaacus Voſſius. De eo multa Herodot. lib. 2. Senec. nat. qu. lib. 4. Agell. lib. 10. cap. 7. &c.

Aurum irrepertum, & ſic meliùs ſitum,
Cûm terra celat, ſpernere fortior,
Quam cogere humanos in uſus,
Omne ſacrum rapiente dextrâ.
Quicumque mundi terminus obſtitit,
Hunc tangat armis; viſere geſtiens,
Quâ parte debacchentur ignes,
Quâ nebulæ pluviique rores.
Sed bellicoſis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pii,
Rebuſque fidentes, avitæ

INTERPRETATIO.

ſior contemnendo aurum nondum inventum, atque ita convenientiùs poſitum, dum terra contegit; quàm addicendo illud uſui hominum, manu quodlibet ſanctum deprædante. Quiſquis mundi finis impedivit, hunc bello obtineat, cupiens inveſtigare, quo loco æſtus, quo nubila & imbres ſæviant. Verum fata ſancio Romanis militiâ inclytis eâ conditione, ut non plus quàm fas eſt pii, neve opibus innixi ſatagant antiqua Troia

ANNOTATIONES.

49. *Aurum irrepertum, &c.*] Ordo eſt: Roma fortior ſpernendo aurum quod è fodinis nondum erutum eſt, quam illud inde eruendo & ad uſum fabricando, nummoſque cudendo. De contemptu divitiarum apud Priſcos Romanos uſitato Valer. Maxim. lib. 4 cap. 3. De Curio, Fabricio, Camillo, aliiſque diximus lib. 1. ad Od. 12. & alibi.

Sic melius ſitum, cum terra celat.] Seu quod raptoribus non eſt expoſitum, dum latet in viſceribus terræ; ſeu potiùs, quod tunc avaritiam & cupiditatem non accendat, nec ad ſcelus impellat, aut ad explendas libidines fomitem præbeat & facultatem. Ovid.

Effodiuntur opes irritamenta malorum.

51. *Cogere. &c.*] Vis ſiquidem inferri metallis videtur, cùm è terræ viſceribus extrahuntur.

52. *Omne ſacrum rapiente dextrâ.*] Duplici hoc ſenſu poteſt accipi: vel quod à Romanis ſpernatur aurum, cujus rapiendi causâ nec ſacris parcunt homines: vel quod ipſi Romani, Priſci nempè, fortiores & nobiliores aurum contemnendo ſe præbuerint, quam poſteri illud ab exteris nationibus devictis auferendo, ſacra etiam è templis ac pretioſa quælibet ornamenta vi armorum & jure belli diripiendo. Dionyſ. Tyrannus Syracuſanus Jovi Olympio detraxit amiculum aureum, addito etiam ludibrio, quod æſtate gravior, hyeme frigidior eſſet. Valer. Maxim. &c.

53. *Quicumque mundi terminus obſtitit, &c.*] Si quis antè orbis angulus Romanis haud patuit, deinceps pateat, eoque victricia inferant arma: ſeu ad Zonam torridam, ubi *debacchantur ignes*, ſævitque æſtus: ſeu ad mundi polos, ubi *nebulæ*, glacies, caligo perpetua, *pluvii rores*, imbres. Vide lib. 1. Od. 22. Lucret. lib. 1. ponit etiam *rores* pro imbribus & aquis pluviis.

57. *Sed bellicoſis fata Quiritibus, &c.*] Bis jam dixi, & tertiùm repeto, me Romanis indulgere, ut ſint orbis domini, ſed eâ tantùm lege, ne præpoſterâ moti pietate in patriam avorum ſuorum Troiam, ejus muros & *tecta velint reparare*, neve ſuis opibus ac *rebus* proſperis *fidentes* id unquam moliantur. Quod ſi fecerint, malis auſpiciis & *alite lugubri* faxint: enimverò *triſti clade* iterùm ſubvertetur Troia, quamvis *muris aheneis*, *auctore* etiam *Apolline*, ſtabiliatur.

59. *Avitæ.*] Æneas cum Troianorum

Excíſus Argivis: ter uxor
Capta virum pueroſque ploret.
Non hæc jocoſæ conveniunt lyræ.
Quò, Muſa, tendis? Deſine pervicax
Referre ſermones Deorum, &
Magna modis tenuare parvis.

INTERPRETATIO.

à Græcis mihi dilectis: ter captiva conjux plangat maritum ac filios. At ludenti citharæ iſta minimè congruunt. *Quò pergis, ô Muſa? ceſſa narrare pertinax verba numinum, atque humili carmine diminuere grandia.*

ANNOTATIONES.

67. *Ter uxor capta, &c.*] Vel Troianæ mulieres quælibet cæſos aut captos lugeant & ipſæ captivæ, aliæ viros ſuos, aliæ filios. Vel, *uxor capta virum*. Hecuba Priamum, Andromache Hectorem; *pueroſque ploret*, hæc Aſtyanacta, illa verò Hectorem, Parin, Deiphobum, Troïlum, &c.

69. *Non hæc jocoſa conveniunt lyræ. &c.*] Egregiè ſe Poëta comprimit in ipſo Poëtici ardoris impetu, quaſi tam grave argumentum haud Lyricis verſibus benè conveniat: ipſe tamen ad Piſones ita docet:

> *Muſa dedit fidibus Divos, pueroſque Deorum.*
> *Et juvenum curas, & libera vina referre.*

Et Pindarus aliique res quaſque graves lyrâ graviter cecinerunt. Verùm bellè Horatius tum deſinit, cùm ultrà vix ſine offenſione Auguſti, progredi ſe poſſe intelligeret.

ODE IV.

Muſarum ſe præſidio tutum ſemper & ubique fuiſſe, gratus profitetur.

DESCENDE cœlo, & dic age tibia

INTERPRETATIO.

O Princeps Calliope, veni ex Olympo;

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

Oden hanc inter eximias cenſet eruditus quiſque: reſpondere ſuperiori, undè & continuari, placuit nonnullis; ſed perperam. Muſis accepta refert Horatius pleraque, id verò potiſſimùm, quod redierit in gratiam cum Auguſto, contra quem militaverat. Hinc ejus Principis moderationem & clementiam extollit egregiè: eoque duntaxat ſpectaſſe, non immeritò videatur.

1. *Deſcende cœlo,*] Gravis & ſolemnis invocatio res graves notat, gravemque enthuſiaſmum præſagit.

Cœlo,] Illic etiam Muſis ſua ſedes eſt.

Horat. K k

Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mavis acutâ,
Seu fidibus citharâve Phœbi.
Auditis? An me ludit amabilis
Inſania? Audire, & videor pios
Errare per lucos, amœnæ
Quos & aquæ ſubeunt & auræ.
Me fabuloſæ Vulture in Appulo,

INTERPRETATIO.

& cantionem longiorem cano fiſtulâ, ſive places magis, voce clarâ, vel chordis, aut lyrâ Apollinis. An *auditis? An me decipis jucundus furor? Videor audire, &* cernere illam *ambulantem in ſacris nemoribus, per quæ rivi penetrant ac venti. Me puerum defeſſum ludendo,*

ANNOTATIONES

Heſiod. init. Theogon. nec ſemel, Muſas nuncupat *Olympiades Jovis filias*: Pariter & Homer. Hymn. in Mercur. &c. Iliad. verò 2. in cœlo domos habere, ſcribit.

ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι
ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι.

Ennius ſimiliter,

Muſæ quæ pedibus magnum pulſatis
Olympum.

Vide & Macrob. in Somn. Scip. lib. 2. cap. 3.

2. *Regina Calliope.*] Muſarum princeps, vel cantu aliis præſtans: Regum etiam comes. Heſiod. Theogon. *ἁπασέων προφερεστάτη. omnium excellentiſſima. βασιλεῦσιν ὀπηδεῖ. Reges comitatur.* Diod. Sicul. lib. 5. cap. 1. *Muſis nomina, cuique à proprio munere tribuerunt. Clio propter gloriam. &c. . . . Calliopen quod cantus ſuavitate cæteras antecedens magni ab auditoribus æſtimetur.*

Longum melos.] Certè eſt Ode hæc è longioribus. Vide Agell. lib. 16. cap. 18.

3. *Seu voce, ſeu fidibus. &c.*] Iſtis nempè conſtat exercetúrque Muſica, voce, lyrâ, tibiâ. De citharâ ab Apolline inventâ, lib. 1. Od. 21.

5. *Auditis? An me ludit. &c.*] O ſodales, an mecum auditis Calliopen canentem, meiſque jam votis reſpondentem?

Amabilis inſania.] Voluptatem ſanè maximam præſtat ardor poëticus iis qui divinâ illâ facultate ſunt donati.

6. *Audire & videor pios errare per lucos.*] Veluti præſentiam numinis ſentiat, atque enthuſiaſmo correptus ita loquitur.

7. *Lucos.*] In ſolitariis maximè locis delubra ſtatuebant veteres: ibique Deos credebant libentiùs habitare ubi quies & ſilentium, ubi nullæ turbæ aut ſtrepitus mentium integritatem labefactarent: ubi *Sapientia gymnaſium, ubi mores bene inſtituuntur, & animi virorum diriguntur.* Hæc enim ſolitudo præbet, ex Plutarcho.

8. *Quos & aquæ ſubeunt & auræ.*] Perfluentes aquæ, & aſpirantes ſeu perflantes auræ ac Zephyri amœnos faciunt in primis lucos.

9. *Me fabuloſæ, &c.*] Hæc ſtrophe magnam interpretibus crucem fixit hactenùs. Atenim quò referenda vox *fabuloſæ?* Deinde, quid ait Poëta de *vulture Appulo, extra Apuliam?* Quod primum ſpectat; ſunt qui Apuliam dici fabuloſam velint, ac de inſulis etiam Diomedeis Apuliæ proximis meras ipſi fabulas texant. Quidam nutricem Horatii Apuliam vocari, quæ fabuloſa narrare ſolita ſit, comminiſcuntur: papæ! cudere ſe anile figmentum nec advertunt. Verùm enim, an palumbes (quod reſtat) fabuloſas dicat Poëta, quando rem ut verè geſtam commemorat? Ita ſanè melioris notæ Interpretes. Imò *palumbes fabuloſæ*, inquam ego; ſicut *hydaſpes fabuloſus*,

Altricis extra limen Apuliæ,
Ludo fatigatumque ſomno,
Fronde novâ puerum palumbes
Texere: mirum quod foret omnibus,
Quicumque celſæ nidum Acherontiæ,
Saltuſque Bantinos, & arvum
Pingue tenent humilis Ferenti:
Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem & urſis: ut premerer ſacrâ
Lauroque, collatâque myrto,
Non ſine Diis animoſus infans.
Veſter, Camœnæ, veſter in arduos

INTERPRETATIO.

ſomnoque oppreſſum *celebrata palumbes recentibus foliis cooperuere in Vulture Appulo extra fines Apuliæ nutricis* meæ. *Quæ res admirationem cunctis faceret, quotquot ſublimes Acherontiæ domos incolunt, & Bantiæ campos, agroſque opimos Ferenti depreſſi: quo pacto ſomnum caperem ſecuro corpore à nigris viperis atque urſis: quâ* etiam *ratione contectus eſſem ſacratâ lauro, & myrto congeſtâ, puerulus* ego *non abſque numinum* tutelâ *impavidus. Veſter, ô Muſæ, veſter*

ANNOTATIONES.

lib. 1. Od. 22. v. 8. Et apud Plin. lib. 5. cap. 1. Atlas *mons Africæ vel fabuloſiſſimus:* nimirùm quod de illis valdè multa ſcribunt, dicunt, fabulantur; præſertim verò Poëtæ. Sic palumbes curcui Veneris trahendo jungunt: eique numini ſacras, atque, ut hoc loci, miniſtras faciunt.

Vulture in Appulo altricis extra limen Apuliæ.] Eſt Vultur mons in Apuliæ Lucaniæque confinio, quemadmodum & Venuſia Horatii patria & *altrix*. Itaque nullo negotio omnis ſolvetur, ſi quis eſt, nodus. Erat *in Appulo Vulture* Poëta, ibique obdormivit puer; extra fines tamen Appuliæ tum fuit: ſiquidem verſabatur in iſtius latere montis ad Lucanos reſpiciente & pertinente. Sic de ſeipſo ait, Sat. 1. lib. 2. v. 34.

Lucanus, an Appulus, anceps.
Nam Venuſinus arat finem ſub utrumque colonus.

12. Fronde novâ puerum palumbes texere.] Jam tum ſuam mihi tutelam obtulere Dii, quam poſteà abundè expertus ſum.

Palumbes.] Columbæ ſilveſtres.

14. Nidum Acherontiæ.] Acherontia eſt urbs Lucaniæ in montis vertice, ut nidus in arboris faſtigio poſita. Cicero 2. de Orat. n. 196. *Tanta vis patriæ eſt, ut Ithacam illam in aſperrimis ſaxulis tanquam nidulum affixam ſapientiſſimus vir immortalitati anteponeret.*

15. Saltuſque Bantinos.] Bantia oppidum eſt Apuliæ in Lucaniæ confinio, paſcuis abundans, Venuſiæ proxima.

16. Humilis Ferenti.] Hæc etiam urbs Apuliæ, Lucaniæ fines attingit, inter Venuſiam & Acherontiam ſita.

17. Ut tuto ab atris, &c.] Circumſtantibus nempè iſtarum urbium incolis mirum viſum eſt, qui fieret, ut puer ego dormirem tutus illic tum à viperarum venenis, cùm & ab urſorum voracitate. Quo etiam præſagio obtectus eſſem laureâ Apollini, myrtoque Veneri conſecratâ. Illinc autem oſtenſum eſt Poëtam me fore, hinc verò ad canendas res amatorias deſtinari.

20. Non ſine Diis.] Pindar. Pyth. Od. 5. οὐ θεῶν ἄτερ. Virgil. *non ſine numine Divûm.* Salluſt. *Tanta repente mutatio non ſine Deo videretur.*

21. Camœnæ] A cantu Servius, à caſtitate mentis Feſtus nomen hoc factum aiunt.

In arduos toller Sabinos.] Sive quando

Tollor Sabinos : ſeu mihi frigidum
Præneſte, ſeu Tibur ſupinum,
Seu liquidæ placuere Baiæ,
Veſtris amicum fontibus & choris,
Non me Philippis verſa acies retrò,
Devota non exſtinxit arbor,
Nec Siculâ Palinurus undâ,
Utcumque mecum vos eritis, libens
Inſanientem navita Boſphorum
Tentabo, & arentes arenas
Littoris Aſſyrii viator:
Viſam Britannos hoſpitibus feros,

INTERPRETATIO.

ſum ; *ſeu vehor ad Sabinos aſperos : ſive algidum Præneſte, ſeu declive Tibur, ſeu Baias amœnas* adire libuerit. *Veſtros fontes & choros amantem haud me vitâ privavit actus in fugam exercitus apud Philippos, neque arbor execranda, neque Palinurus* in *mari Sicilia. Quandocumque mihi vos aderitis, ultrò Boſphorum æſtuoſum navigabo, & peragrabo ſicca ſabula finium Syriæ : pergam ad Britannos advenis crudeles, atque*

ANNOTATIONES.

montoſam Sabinorum regionem ſcando, pergens ad prædium meum ibi ſitum. Suprà, in fine primæ Odes hujus libri.

22. *Frigidum Præneſte.*] Latii oppidum frigidas habens & ſalubres aquas. Strabo lib. 5.

23 *Tibur ſupinum.*] In montis aſcenſu ædificatum. De eo lib. 1. Od. 7. & 18.

24. *Liquidæ Baiæ.*] Urbs Campaniæ maritima, calidis aquis, aëre puro, ſeceſſu grato celebrata. Lib. 2. Od. 18.

25. *Veſtris amicum fontibus, &c.*] Ope veſtrâ & patrocinio quoties ſalvus fui? Primò non perii in cæde ac fugâ exercitûs Bruti & Caſſii, ad Philippos urbem Theſſaliæ. Lib. 2. Od. 7. Deinde me non oppreſſit arbor *cerebro* propè *illapſa*; de quâ lib. 2. Od. 13. & 17.

27. *Devota.*] Diris nempè, ſacra, deteſtabilis. Poſtea cùm à Philippenſi bello redirem in Italiam, periclitatus ſum graviter quidem, at naufragium tamen non feci ad promontorium Lucaniæ nominatum à Palinuro Æneæ nauclero illic merſo, quod mari Siculo perfunditur.

29. *Utcumque mecum vos eritis.*] Veſtram ergo tutelam ſæpè expertus nihil eſt quod uſquam formidem, nullum certè non periculum intrepidus adibo, veſtrâ fretus ope & præſidio.

30. *Inſanientem Boſphorum.*] Æſtuoſas ac frementes maris anguſtias. Lib. 2. Od. 13. v. 14. Virgil. Eclog. 9. v. 43.

Huc ades : inſani feriant ſine littora fluctus.

31. *Arentes arenas littoris Aſſyrii.*] Quidam legunt *urentes*. Intellige Syriæ ſeu Aſſyriæ vel fines extremos : nam veteribus quælibet regionum & agrorum extremitates, litora vocabantur : vel ſolitudines arenoſas & ferventes, in quibus viatores æſtu ſoluti nonnunquam intereunt. Ab Aſſur filio Sem dicta Aſſyria, Aſiæ regio, Meſopotamiæ affinis, ab eâ Tigri flumine diſtincta. Iſidor. Etym. S. Auguſt. Quod ſi placet Aſſyriam poni pro Syriâ : hæc certè ad mare extenditur, ejuſque tenet littus Plin. lib. 5. cap. 12. *juxta Syria littus occupat, quondam terrarum maxima, & pluribus diſtincta nominibus. . . . Aſſyria ante dicta, &c.*

33. *Britannos hoſpitibus feros.*] Ab his olim hoſpites immolari ſolitos aiunt : ſicut apud Tauricæ regionis populos id

Et lætum equino ſanguine Concanum :
Viſam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inviolatus amnem.
Vos Cæſarem altum, militiâ ſimul
Feſſas cohortes abdidit oppidis,
Finire quærentem labores,
Pierio recreatis antro.

INTERPRETATIO.

ad Concanos cruoris equini potu gaudentes: Gelonos pharetram geſtantes, atque fluvium Scythiæ adibo illæſus. Vos magnum Auguſtum finem laboribus petentem oblectatis in *ſpecu Pierio, quando fatigatas bello turmas* in *urbibus collocavit.*

ANNOTATIONES.

factum conſtat. Vide Euripid. Iphigen. in Tauris.

34. *Lætum equino ſanguine Concanum.*] Concani Cantabrorum pars, apud Hiſpaniam Tarraconenſem, Maſſagetarum colonia fuere; quædam habuere communia cum Thracibus & Scythis, quantum ad crudelitatem belluinumque ritum, ex Strabone lib. 5. Iſtis omnibus, ſicut & Sarmatis mos erat, è pedis vel cruris equini venis eductum ſanguinem lacti permixtum potare. Plin. lib. 18. cap. 10. *pulte aluntur, & crudâ etiam farinâ, equino lacte vel ſanguine è cruris venis admiſto.* Virgil. Georg. 3. v. 460.

Inter
Ima ferire pedis ſalientem ſanguine venam :
Biſaltæ quo more ſolent, acerque Gelonus ;
Et lac concretum cum ſanguine potat equino.

Martial.
Venit & epoto Sarmata paſtus equo.

Sil. Italic. lib. 3.
Nec qui Maſſagetem monſtrant feritate parentem,
Cornipedis fusâ ſatiaris, Concane, venâ.

35. *Pharetratos Gelonos.*] Scythiæ populos, de quibus lib. 2. Od. 9. & 20. Virgil. Æneid. 8. *Sagittiferos.*

36. *Scythicum amnem.*] Tanaïm fluvium, (vernac. *Don*) inter Europam & Aſiam limitem celeberrimum.

Lucan. lib. 3. *vertice lapſus*
Riphæo Tanais diverſi nomina mundi
Impoſuit ripis, Aſiaque & terminus idem
Europæ, mediæ dirimens confinia terræ.

37. *Vos Cæſarem &c.*] Vos etiam, ô Muſæ, Auguſtum Cæſarem, poſt bellicos labores, recreatis cantionibus veſtris ac modulis poëticis; *in antro Pierio*, ſeceſſu & otio liberali.

Militiâ ſimul feſſas cohortes ſimul abdidit oppidis.] Cùm in urbibus copias, hyemandi causâ, ſeu in hybernis collocavit.

39. *Finire quærentem labores.*] His quidam alludi volunt ad id quod refertur Auguſtus quietem optaſſe & vacationem a Republicâ petiviſſe. Vide Sueton, Octav. cap. 28. Sed potiùs notatur Auguſti conſuetudo per hyemes vacandi literarum ſtudio, ingenii deliciis, carminum ſcriptioni. Sueton. Octav. cap. 84. *Eloquentiam ſtudiaque liberalia ab ætate primâ & cupidè & laborioſiſſimè exercuit. &c.* cap. 85. *Multa varii generis proſâ oratione compoſuit . . . . . . Poeticam ſummatim attigit. Unus liber exſtat ſcriptus ab eo hexametris verſibus, cujus & argumentum & titulus eſt*, Sicilia. *Exſtat alter æquè modicus Epigrammatum quæ ferè tempore balnei meditabatur. Tragœdiam magno impetu exorſus, non ſuccedente ſtylo abolevit,* De Ajace illa erat, &c.

40. *Pierio recreatis antro.*] Pierus mons eſt Theſſaliæ Muſis ſacer. Inde Pierides illæ dictæ ſunt, & quicquid ad eas pertinet Pierium vocari, notum eſt ac tritum. Cicero de Naturâ Deorum, à Pie-

Vos lene conſilium & datis, & dato
Gaudetis almæ. Scimus ut impios
Titanas, immanemque turmam
Fulmine ſuſtulerit caduco
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventoſum, & urbes, regnaque triſtia,
Divoſque, mortaleſque turmas
Imperio regit unus æquo.

INTERPRETATIO.

Vos manſuetum animum & donatis, & donate benigne lætamini. Novimus quomodo ſceleratos Gigantas, ac ferocem phalangem miſſo fulmine profligarit is, qui terram immobilem, qui mare ventis obnoxium moderatur, atque oppida, mœſtamque regionem. Deoſque & homines ſolus gubernat poteſtate legitimâ.

ANNOTATIONES.

rio patre nomen deſumit: at Sext. Pompeius à dicto monte, cujus amœnitas & ſolitudo opportuna eſt & grata ſtudioſis.

41. *Vos lene conſilium & datis.*] Humanæ literæ, quæ ad humanitatem & lenitatem inſtituunt, dictæ. Suet. Octav. cap. 51. *Clementiæ civilitatiſque ejus multa & magna documenta ſunt, &c.* Vide cap. ſeq. ibid. Erga literatos & ingenioſos benignitate ac liberalitate ſummâ uſum, nemo neſcit. Sueton. cap. 89. *Ingenia ſui ſeculi modis omnibus fovit. Recitantes & benigne & patienter audivit. &c.*

Conſilium.] Adverte duas breves pro unâ longâ, ſic & poſtea Ode 6.

Hinc omne principium.

Dato gaudetis.] Non vos pœnitet datæ Cæſari humanitatis, quâ veſtros clientes fovet. Sueton. mox cit.

42. *Scimus ut impios Titanas, &c.*] Clarè patet per Jovem deſignari Auguſtum, per Titanas & Gigantas omnes Auguſti adverſarios, quibus ſublatis ac virtute domitis rerum potitus eſt. Mirè verò Auguſto blanditur, dicens pro eo ſtetiſſe Palladem, id eſt, ſapientiam cum virtute conjunctam; Bruto verò & Caſſio fuiſſe vim conſilii expertem, quæ propriâ mole corruerit. Porrò iſta Cæſaris elogia allegoricis ambagibus ingenioſè exornat.

Impios Titanas.] Terræ ac Titanis filios, Gigantas, qui Deos laceſſere auſi Jovemque cœlo pellere moliti ſint: quaſi patris ulciſcendi causâ, ad quem hereditario jure cœli regnum pertineret, utpote fratrem Saturni natu majorem. Vide lib. 2. Od. 12. & 19. Virgil. Æneid. 6. v. 580.

Genus antiquum terræ, Titania pubes,
Fulmine dejecti.

Diodor. Sicul. lib. 4. cap. 3. ſcribit Cœlum è Titeâ uxore decem & ſeptem filios procreaſſe, proprioque nomine ſingulos, communi autem omnes, à matre Titanas appellaſſe.

Impios.] Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. 20. *Quid Gigantes aliud fuiſſe credendum eſt, quàm hominum impiam quamdam gentem. Deos negantem: & ideo exiſtimatam Deos pellere de cœleſti ſede voluiſſe? Horum pedes in draconum volumina deſinebant: quod ſignificabat nihil eos rectum, nihil ſuperum cogitaſſe, totius vitæ eorum greſſu atque proceſſu in inferna mergente.*

45. *Terram inertem.*] Lib. 1. Od. 34. *bruta tellus.*

46. *Regnaque triſtia.*] Inferos. Nec enim credendum Cruquio interpretanti, Tyrannidem, ob vocem, *urbes*. Inferis haud convenientem, inquit ille: quaſi verò jungenda eſſent hæc, *urbes, regnaque triſtia.* Imò Jovis Imperium extendit Poëta ad Superos Inferoſque, & orbem hunc ſeu mare, terramque, in quâ urbes. Quæ omnia complectitur his vocibus, *Divoſque mortaleſque tur-*

Magnum illa terrorem intulerat Jovi
Fidens juventus horrida brachiis,
Fratreſque tendentes opaco
Pelion impoſuiſſe Olympo.
Sed quid Typhoeus, & validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion ſtatu,
Quid Rhœcus, evulſiſque truncis
Enceladus jaculator audax,

INTERPRETATIO.

Jovi metum ingentem incuſſerant immanes illi juvenes lacertis confiſi, & fratres Pelion ſuperaddere conati Olympo umbroſo. Verum quid Typhon & fortis Mimas, vel quid Porphyrion ſtaturâ terribili, quid Rhœcus & Enceladus eradicatas arbores torquere niſus, valeant

ANNOTATIONES.

bas regit unus, ſcilicet Jupiter. Virgil.
Divûm pater atque hominum Rex.

49. *Magnum illa terrorem intulerat Jovi, &c.*] Illa Gigantum turma immani robore prædita Jovem, cæteroſque Deos terruit, ac *periculum* inde *fulgens contremuit domus Saturni veteris*: ut eſt lib. 2. Od. 12. Vide Heſiod. Theogon. Ovid. Metamorphoſ. 5. cap. 5.

Emiſſumque imâ de ſede Typhoëa terræ
Cœlitibus feciſſe metum: cunctoſque dediſſe
Terga fugæ; donec feſſos Ægyptia tellus
Ceperit, &c.

50. *Fidens juventus horrida brachiis.*] Virgil. Æneid. 6. v. 582.

Immania vidi
Corpora: qui manibus magnum reſcindere cœlum
Aggreſſi, ſuperiſque Jovem detrudere regnis.

51. *Fratreſque tendentes, &c.*] Intelligunt nonnulli Otum & Ephialtem, *Aloidas geminos*, quos memorat Virgil. mox cit. ſed Gigantas omnes eodem patre, vel eadem matre genitos, adeoque fratres, melius eſt accipi. De his Virgil. Georgic. 1. v. 280.

Et conjuratos cœlum reſcindere fratres.
Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam
Scilicet, atque Oſſæ frondoſum involvere Olympum.
Ter pater extructos disjecit fulmine montes.

52. *Pelion impoſuiſſe Olympo.*] Montes montibus aggerere.

Pelion.] Mons Theſſaliæ, Olympo & Oſſæ attiguus. *Olympus* Theſſaliam à Macedoniâ dirimit, nubes attingit vertice. Unde pro Cœlo ponitur ſæpiùs apud Poëtas. Sunt & alii montes ejuſdem nominis tres, primus in Myſiâ, alter in Lyciâ, tertius in Cypro. Sed de his non agitur.

53. *Sed quid Typhoeus.*] Quid Gigantum vis, inſolentia, temeritas, adverſus Deos? Ne legas cum vulgo *Typhœus*; Τυφωεὺς, qui & Τυφὼς vel Τυφεὺς, à τῦφος *arrogantia*: duplici fuiſſe naturâ, humanâ & ferinâ, dicitur ab Apollodoro lib. 1. & à Jove percuſſus eminùs quidem fulmine, cominus autem adamantinâ falce.

Validus Mimas.] Hic totam Lemnon inſulam jaculari in Deos niſus dicitur apud Claudianum: at ipſe Prochytæ Tyrrheni maris inſulæ ſubjectus. Sil. Ital. lib. 12.

Apparet Prochyte ſævum ſortita Mimantem.

54. *Porphyrion minaci ſtatu.*] Ingenti ſtaturâ inſolens & minax. De eo Claudian. in Gigantomach.

55. *Rhœcus.*] Is & *Rhetus.* Lib. 2. Od. 19.

56. *Enceladus jaculator audax.*] Tam robuſtus ut evulſas arbores intorqueret: omnium Gigantum maximus fuiſſe per-

Contrà ſonantem Palladis ægida
Poſſent ruentes? Hinc avidus ſtetit
Vulcanus; hinc matrona Juno, &
Nunquam humeris poſiturus arcum,
Qui rore puro Caſtaliæ lavit
Crines ſolutos; qui Lyciæ tenet
Dumeta, natalemque ſilvam,
Delius & Patareus Apollo.
Vis conſilî expers mole ruit ſuâ:
Vim temperatam Dii quoque provehunt
In majus: iidem odere vires
Omne nefas animo moventes.

INTERPRETATIO.

adverſus crepantem Minervæ clypeum irrumpere? Ex hac parte certabat ardens Vulcanus, & domina Juno, nec non Phœbus arcum ſemper humeris geſtans, qui Caſtalii fontis *aquâ liquidâ paſſos capillos perfundit, qui Lyciæ nemora & ſilvam natalem obtinet. Patareus atque Delius* hinc dictus. *Robur ſine prudentiâ proprio cadit pondere. Moderatum robur ipſa numina promovent ad amplius: vires* autem *quodlibet ſcelus machinantes averſantur.*

ANNOTATIONES.

libetur. De eo poſteà, ad voces, *nec perdidit impoſitam celer ignis Ætnam.*

57. *Palladis ægida.*] Hîc Palladis clypeus, quo dicitur Jupiter Gigantum repreſſiſſe audaces conatus, ſignificat ſapiens conſilium virtutis comes & præſidium, ſine quo ipſa parum valet. Utrumque verò Auguſto adfuiſſe, ut antè jam annotavi, Horatius indicat. De *Ægide*, lib. 1. Od. 15.

58. *Hinc avidus ſtetit Vulcanus, &c.*] Pro Jove dimicarunt *Vulcanus*. *avidus*, ſeu quòd ignis omnia corripiat & depaſcatur; ſeu quod ille pugnæ avidus, præliumque ardens capeſſeret.

59. *Matrona Juno.*] Ovid. Faſtor. 6.

Si thorus in pretio eſt: dicor matrona Tonantis.

Et nunquam humeris poſiturus arcum, &c.] Apollo pharetrâ ſemper & arcu inſtructus, quæ ſunt ejus arma & inſignia, de quibus vide Macrob.

61 *Qui rore puro Caſtaliæ, &c.*] Cui ſacer fons Caſtalius ad radices Parnaſſi. Lib. 4. Od. 6.

Phœbe qui Xantho lavis amne crines.

62. *Qui Lyciæ tenet dumeta.*] Sacrum erat Phœbo delubrum in ſilvâ Lyciæ, Aſiæ minoris provinciæ, cujus civitas inſignis Patara, in quâ & ille præcipuè colebatur, & oracula edebat: hinc dictus *Patareus*. Strab. lib. 14. à Pataro Apollinis filio Pataram nomen habuiſſe ſcribit Stephanus.

63. *Natalemque ſilvam Delius.*] Apud Delum inſulam & Cynthi montis nemora natus Apollo fertur: ſexque ibi menſibus æſtivalibus reſponſa dabat; ſex autem hyemalibus, apud Pataram, teſte Servio. Ovid. 2. de Arte.

Clario Delos amata Deo.

65. *Vis conſilii expers mole ruit ſuâ.*] Robur quantum quantum fuerit, niſi conſilio & prudentiâ temperetur & regatur, parum juvat & proficit: quin potiùs ut plurimùm nocet ex Euripide:

Ῥώμη δ' ἀμαθὴς πολλάκις τίκτει βλάβην.

Sic Bruti virtus & Caſſii Romanæ juventutis ac nobilitatis delectu & robore quamvis ſtipata in tritum cecidit, quia conſilio caruere: ſuaque illi clade & ruinâ totam propè Rempublicam implicuere. Contrà Auguſti virtutem ſapientiâ temperatam Dii provexere ad Romani clavum Imperii, & ad orbis univerſi dominationem. Ipſi verò Dii omnibus iis adverſantur, qui ſuâ fortitudine abutuntur ad ſcelus.

Teſtis

Teſtis mearum centimanus Gyas
Sententiarum notus, & integræ
Tentator Orion Dianæ,
Virgineâ domitus ſagittâ.
Injecta monſtris terra dolet ſuis;
Mœretque partus fulmine luridum
Miſſos ad Orcum: nec peredit
Impoſitam celer ignis Ætnam:
Incontinentis nec Tityi jecur

INTERPRETATIO.

Dicta mea manifeſtè comprobat Gyas centum manus habens, pariter & Orion oppugnator caſtæ Dianæ, hujus virginis telis confoſſus. Terra ſuis portentis impoſita ægrè fert: atque filios ad fœtida Tartara fulmine detruſos dolet. At vorax flamma non abſumit Ætnam injectam: neque libidinoſi Tityi hepar di-

ANNOTATIONES.

69. Gyas.] Vel *Gyges* Briarei frater, vel ipſe Briareus, aut Gigantum quiſpiam ad Tartara cum aliis deturbatus. Vide lib. 2. Od. 17.

70. Integræ tentator Orion Dianæ.] Hanc ille auſus interpellare de ſtupro, ejus ſagittis eſt confoſſus ac peremptus. De eo tamen admodum aliter alii fabulantur. Vide lib. 1. Od. 28. v. 21. & lib. 2. Od. 13. v. penultimo.

73. Injecta monſtris terra dolet ſuis.]. Monſtroſis filius, nempe gigantibus, fulminatis, terra dolet quod etiam pœnæ ac ſupplicio illorum ſervire, eoſque premere cogatur ipſis injecta: unde & in ultionem ſuique doloris qualecumque ſolatium, famam, quæ Deorum probra evulgaret, dicitur genuiſſe, *irâ iratâ Deorum*, ut canit Virgil. Æneid. 4. v. 178.

Injecta.] Gigantes præcipui variis ſunt inſulis obruti: Otus Cretâ; Prochytâ Mimas, ex Silio antè cit. vel Typhœus, ut aliis placet: inſulâ Co Polybœtes: Siciliâ Enceladus, vel ut alii ſcribunt, Typhon ſeu Typhœus. Virgil. Æneid. 3. v. 578.

Fama eſt, Enceladi ſemiuſtum fulmine corpus
Urgeri mole hac: ingentemque inſuper Ætnam
Impoſitam, ruptis flammam exſpirare caminis.
Et feſſum quoties motat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cœlum ſubtexere fumo.

Ovid. Metamorphoſ 5. c. 6.

Vaſta Giganteis ingeſta eſt inſula membris
Trinacris: & magnis ſubjectum molibus urget
Æthereas auſum ſperare Typhoea ſedes.
Nititur ille quidem, pugnatque reſurgere ſæpè.
Dextra ſub Auſonio manus eſt ſubjecta Peloro:
Læva, Pachyne, tibi: Lilybæo crura premuntur.
Degravat Ætna caput, ſub quâ reſupinus arenas
Ejectat, flammamque fero vomit ore Typhoeus, &c.

74. Luridum.] Plumbei coloris, lividum, pallore & nigrore mixtum.

75. Nec peredit impoſitam celer ignis Ætnam.] Neque tamen ignis per Ætnæ hiatus è Gigantis ſuppoſiti ore prorumpens abſumit eum montem: adeoque non minuuntur ejus cruciatus. Vide Lucret. lib. 6. Ætnæ deſcriptionem, &c.

77. Incontinentis nec Tityi jecur relinquit ales.] Vultur Tityi jecur vellicans haud illum unquam patitur interquieſcere; quod Latonæ vim inferre tentaverit. Vide lib. 2. Od. 1.

Relinquit ales, nequitiæ additus
Cuſtos: amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

INTERPRETATIO.

mittit vultur luxuria vindex appoſitus: amantem verò Pyrithoum trecenta coërcent vincula.

ANNOTATIONES.

78. *Nequitia.*] Libidinem non rarò notat ea vox. Cic. in Verrem: *Veſtigia libidinis & nequitiæ.* Tuſcul. 3. n. 17. *frugalitatis eſt metus animi appetentis regere & ſedare, ſemperque adverſantem libidini, moderatam in omni re ſervare conſtantiam; cui contrarium vitium nequitia dicitur. Frugalitas à fruge .... nequitia ab eo quod nequidquam eſt in tali homine: ex quo idem nihili dicitur.* Gell. lib. 7. cap. 11. *nequam hominem Græci dicunt* ἀκόλαστον *libidinoſum; vel* μιαρὸς *ſceleſtum, &c.* Vide Macrob. Saturnal. lib. 2. in fine.

79. *Amatorem trecentæ Pirithoum cohibent catena.*] Amator ille temerarius Proſerpinam ut raperet ad Inferos profectus, ibi catenis conſtrictus pœnas luit graves ac diuturnas ſuæ intemperantiæ,

ODE V.

Auguſti laudes, Craſſi vituperium. Reguli virtus, fides, conſtantia.

CÆLO tonantem credidimus Jovem

INTERPRETATIO.

NON dubitavimus Jovem cœlo dominari.

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Od. 9 Lib. 1.

1. *Cœlo tonantem, &c.*] Quando potentiam ſuam Jupiter oſtendit fulgoribus ac tonitruis, tum credidimus eum in cœlo regnare: ſic Auguſtum degentem in vivis ac nobis præſentem nemo dubitabit inter numina recenſere & colere, qui facinora pluſquam humanæ virtutis ediderit; reparans gloriam nominis Romani per Craſſum ejuſque milites obſcuratam & infractam. Porrò quas gentes & quot Auguſtus ſubegerit, Vide apud Sueton. L. Flor lib. ult. Sext. Aurel. Victor. Oroſ. lib. 6. &c.

Tonantem credidimus Jovem regnare.] Cic. de Nat. Deor. 2. *Nonne perſpicuum eſt ex primâ admiratione hominum, quod tonitrua jactuſque fulminum extimuiſſent, credidiſſe ea efficere rerum omnium præpotentem Jovem!* Sueton. Octav. 29. *Tonanti Jovi ædem conſecravit liberatus periculo, cum expeditione Cantabricâ per nocturnum iter, lecticam ejus fulgor perſtrinxiſſet, ſervumque prælucentem exanimaſſet.* Lucan.

per fulmina tantum
Sciret adhuc ſolum cœlo regnare tonantem.

Regnare: præſens divus habebitur
　Auguſtus, adjectis Britannis
　　Imperio, gravibuſque Perſis.
Mileſne Craſſi conjuge barbarâ

INTERPRETATIO.

quando intonuit : & Auguſtus vivens cenſebitur numen, additis Imperio Romano Britannis & Perſis terribilibus. Ergone Craſſi miles uxoris peregrinæ

ANNOTATIONES.

2. *Præſens Divus habebitur.*] Non à Romanis tantùm ſed & ab exteris nationibus. Nam ex Sueton. *pleraque provinciarum templa & aras conſtituerunt, quod aliis non niſi poſt mortem contigerat.* Id factum Pergami in Aſiâ, Nicomediæ in Bithyniâ refert Dio lib. 51. Virgil. Eclog. 1.

O Melibœe Deus nobis hæc otia fecit.
Namque erit ille mihi ſemper Deus: illius aram
Sæpe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

3. *Adjectis Britannis Imperio.*] Ille tamen ipſe *Intactus Britannus*, Epod. 7. & *poſt Divum Julium nulli tentatus*, nec niſi ab Imperatore Claudio triumphatus dicitur. Sueton. Claud. 17. Tacit. in vitâ Agricolæ, &c. Ergo quaſi futuræ victoriæ præſagium ſcripta eſt hæc Ode proficiſcenti ad bellum Britannicum Auguſto, unde tamen revocatus eſt motibus ac tumultibus Dalmaticis & Pannonicis, ex Dione, lib. 49. vel eos quaſi victos Poëta canit, qui ad Auguſtum aliquot pòſt annis arma rurſùm eò parantem inferre, jamque *iturum Cæſarem in ultimos orbis Britannos*, legatos de pace miſerunt: quâ impetratâ, Capitolio dona intulerunt, ſuamque Romanis inſulam propè addixerunt. Teſtis Strabo lib. 4. *οἰκείαν σχεδὸν παρεσκεύασαν τοῖς Ῥωμαίοις ὅλην τὴν νῆσον.* &c. Alii; quod per Druſum Auguſti privignum ſint ſuperati, ejus nempè felicibus auſpiciis. Vide lib. 4. Od. 14. ad finem.

4. *Gravibuſque Perſis.*] Graves Perſas quidam intelligunt, quia gravis armaturæ: melius alii, ob Craſſi graviſſimam certè cladem; de quâ mox. Hi porro, qui pro Parthis ponuntur abſque dubio, dicuntur ſubacti, quod *Armeniam vindicanti Auguſto facilè ceſſerunt: obſides obtulerunt.* Jus creandi Regis permiſerunt: ademptа denique M. Craſſo & Antonio ſigna militaria remiſerunt. Sueton. Octav. cap. 21. Eutrop. Flor. Aurel. Victor. &c. Vide etiam quæ annotavi lib. 1. Od. 19. ad v. 12. Adde Xiphilinum, in Auguſti Monarchiâ: *Phraates per id tempus metuens ne Cæſar contra ſe exercitum duceret, captivos ad eum remiſit, & ſigna militaria, quæ à Craſſo acceperat: quâ ex re Cæſar gloriâ efferebatur, quod abſque labore recuperaſſet ea, quæ alii magnis præliis amiſiſſent: ob eam cauſam ſacra fecit, atque ſedens in equo urbem ingreſſus eſt. Tum laudabatur, quod ſibi nihil præterea acquirendum eſſe putaret . . . cum eſſet autem in Aſiâ, regnaque & principatus partim aliis confirmaſſet, partim ad alios tranſtuliſſet, condemnatis quibuſdam regibus, nonnullis etiam laudatis, atque in amicitiam receptis, quamplurimæ legationes ad eum venerunt, &c.*

5. *Mileſne Craſſi conjuge barbarâ, &c.*] Auget Poëta invidiam ac turpitudinem Craſſiani exercitus, ut hinc majorem paret Auguſto gloriam; qui dedecus illud abſterſerit, eos vincendo qui antea victores, & *clade Craſſianâ altius animos erexerant*, ex Flor. lib. 4. cap. 9. exinde Romanis formidabiles: ut dixi lib. 1. ad Od. 19. cit.

Craſſi.] Jul. Flor. lib. 3. cap. 11. *Cupiditas Conſulis Craſſi, dum Parthico inhiat auro, undecim ſtrage legionum, & ipſius capite mulctata eſt. . . . . Filium ducis penè in conſpectu patris telis operuere hoſtes. Reliquiæ infelicis exercitus, quo quemque rapuit fuga, in Ar-*

Turpis maritus vixit? Et hoſtium
(Proh Curia, inverſique mores!)
Conſenuit ſocerorum in armis
Sub Rege Medo, Marſus & Appulus,
Anciliorum, nominis, & togæ
Oblitus, æternæque Veſtæ,
Incolumi Jove & urbe Româ?
Hoc caverat mens provida Reguli,

INTERPRETATIO.

vir infamis extitit? Etiamne Marſus & Appulus in caſtris hoſtium ſocerorum conſenuit ſub Principe Medo. Anciliorum, nominis, togæque, & perennis Veſtæ immemor, ſtante Jove & civitate Romanâ? O Senatus, & corrupti mores! Reguli prudens animus id præſenſerat, cum

ANNOTATIONES.

meniam, Ciliciam, Syriamque diſtracta, vix nuncium cladis retulerunt. Caput ejus reciſum cum dextera manu ad Regem repertatum, ludibrio fuit, nec indigne. Aurum enim liquidum in rictum oris infuſum eſt: ut cujus animus arſerat auri cupiditate, ejus etiam mortuum & exangue corpus auro ureretur.

Conjuge barbarâ turpis maritus vixit.] In eâ nimirùm clade Romani exercitûs ad viginti millia deſiderati ſunt, ad decem verò millia capti turpitudine barbararum conjugum vitam redemerunt, imò & conſueverunt cum hoſtibus ſoceris, & in eorum caſtris militarunt. Appian. lib. 2. de bello Parthico; Plutarch. &c.

6. *Turpis maritus.*] Juſtum enim matrimonium eſt inter cives tantùm, ex Juriſc. In eo prætereà turpitudo, quòd uxores ducerent filias Parthorum, qui inter Aſſyrios, Medos ac Perſas obſcuriſſimi; quique Scytharum ferebantur exules ac profugi, quod & ſonat vocabulum; denique, quòd conſcripti in eorum exercitu, qui totus penè è ſervis conſtaret. Nam & cùm M. Antonio occurriſſent millia Parthorum equitum quinquaginta; quadringenti ad ſummum fuerunt ingenui.

7. *Proh Curia inverſique mores.*] O Senatûs infracta majeſtas Conſulis turpi cæde! ô mores corrupti militum Craſſianorum, qui contra nominis Romani honorem ſerviant hoſtibus: Orodi Parthorum Regi fidem & ſacramentum præſtare non erubeſcant *Marſus & Appulus*, optimi Italiæ bellatores, ut alibi jam annotavi.

Anciliorum nominis & togæ oblitus, &c.] Dignitatem nominis Romani ſacra & religionem peſſumdantes. *Ancilia* ſcuta erant brevia duodecim, *dicta ab ancisu, quod ea arma ab utraque parte, ut peltæ Thracum, inciſa*, ex Varrone 6. de Ling. Lat. Horum unum cœlo emiſſum ibi fore Imperium ſpondebat; quod ne dignoſceretur ac ſurriperetur, undecim ei ſimilia fabricari Numa juſſit, ſimulque omnia in æde Martis condi & ſervari. Dionyſ. Halic.

11. *Æternæque Veſtæ.*] Ignis illius æterni, qui in Veſtæ templo debebat à Virginibus Veſtalibus cuſtodiri, ut Imperium Romæ ſtaret perpetuum. Dionyſ. Halic. lib. 2. Cic. 2. de Legibus *Virgines Veſtales in urbe cuſtodiunto ignem foci publici ſempiternum.* Virgil. Æneid. 4.

vigilemque ſacraverat ignem
Excubias Divûm æternas.

12. *Incolumi Jove & urbe Româ.*] Si quidem Roma non fuiſſet amplius, culpandi ſanè non eſſent qui apud cæteros ſedem & familiam figerent. At ſtante urbe & Capitolino Jove Romanos protegente, barbaris nomen & manus dare, hoc certè probroſum Romanis militibus.

13. *Hoc caverat mens provida Reguli.*] Hoc grande malum præcavebat M. Attilius ille Regulus, *primi Punici belli glo-*

Diſſentientis conditionibus
Fœdis, & exemplo trahenti
Perniciem veniens in ævum ;
Si non periret immiſerabilis
Captiva pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris, & arma
Militibus ſine cæde, dixit,
Direpta vidi: vidi ego civium
Retorta tergo brachia libero,
Portaſque non clauſas, & arva

INTERPRETATIO.

refragatus eſt ignominioſis legibus & exemplo in poſterum damnoſe, niſi juvenes bello capti interire ſinerentur, abſque miſeratione. Ego, inquit ille, templis Carthaginenſibus appenſa conſpexi vexilla Romana, *atque arma militibus haud repugnantibus adempta. Ego civium* Romanorum *conſpexi manus poſt dorſum ingenuum inverſas; & portas apertas: &*

ANNOTATIONES.

ria cladeſque maxima, ut ait Valer. Maxim. lib. 4. cap. 4. quando reddi pro ſe captivos Carthaginenſium vetuit: timebat nempè ne ſpem vitæ milites ignavi ponerent in captivitate, adeoque remiſſiùs in acie dimicarent, ac mortis metu ad fugam, abjiciendave arma incitarentur. Noluit itaque pernicioſum de ſe exemplum poſteris relinqui, quo diſciplina militaris, ipſaque ſubinde Reſpublica deperiret.

17. *Si non periret immiſerabilis captiva pubes.*] Ut ergo totam duntaxat in virtute & armis vitæ ſpem collocarent milites, volebat eos qui ſeſe dederent vitam ab hoſte precati eſſent, ei necandos permitti, nec quemquam redimi: quod quidem ſanxerat & Plato 5. de Rep. Cic. 3. Offic. n. 114. *octo hominum millia tenebat Hannibal, non quos in acie cepiſſet, aut qui periculo mortis diffugiſſent, ſed qui relicti in caſtris fuiſſent à Paulo & Varrone Conſulibus: eos Senatus non cenſuit redimendos, cùm id parvâ pecuniâ fieri potuiſſet: ut eſſet inſitum militibus noſtris, aut vincere, aut emori. Quâ quidem re auditâ fractus animus Hannibalis, quod Senatus P. Q. R. rebus afflictis tam excelſo animo fuiſſet.*

18. *Signa ego Punicis, &c.*] Hæc Reguli verba ſunt, ullum cum hoſtibus pactum diſſuadentis in Senatu; oſtenſaque militum inertium indignitate & honoris Romani labe, omnem erga illos miſericordiæ ſenſum ex animo Senatorum amovere ſatagentis. Ego vidi, inquit, ſigna Romana hoſtium delubris affixa, vidi arma ignavis illis militibus erepta, quæ tamen præ vitâ ſervare & tueri debuiſſent: vidi cives Romanos vinctis poſt tergum manibus fœdam ſervitutem glorioſæ morti, quod nefas ingenuis, anteposuiſſe.

19. *Affixa delubris.*] Ex more veteri, qui etiamnum viget apud varias nationes: ut ſic accepta Deo victoria referatur.

23. *Portaſque non clauſas, &c.*] Vidi & Carthaginis portas præ ſecuritate non clauſas, velut in mediâ pace, adeo procul aberat omnis metus hoſtilis, poſt cladem noſtri exercitûs, agroſque liberè arari & coli; quos tamen paulò antè armis populati fueramus. Flor. lib 2. cap. 2. *M. Attilio Regulo duce jam in Africam navigabat bellum . . . . ventis remiſque properatum eſt; tantuſque terror hoſtici adventûs Pœnis fuit, ut apertis penè portis Carthago caperetur . . . . nec cum hominibus, ſed cum monſtris quoque dimicatum eſt . .*

Marte coli populata noſtro.
Auro repenſus ſcilicet acrior
Miles redibit? Flagitio additis
Damnum. Neque amiſſos colores
Lana refert medicata fuco:
Nec vera virtus, cùm ſemel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata denſis
Cerva plagis, erit ille fortis
Qui perfidis ſe credidit hoſtibus:
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora reſtrictis lacertis
Senſit iners, timuitque mortem.
Hic unde vitam ſumeret inſcius,
Pacem duello miſcuit. O pudor!

INTERPRETATIO.

agros avari noſtris armis paulò antè *devaſtatos. Nimirum redemptus auro miles animoſior fiet?* Imò *crimini jungitis detrimentum. Nec deperditum colorem lana reparat fuco tincta: nec ſincera virtus, ſi quando fuerit labefactata, ſatagis reſtitui depravatis. Si* quidem *cerva ſtrictis retibus expedita dimicat,* erit etiam *ſtrenuus is qui perjuris hoſtibus ſe commiſit: atque in alio certamine Carthaginenſes conculcabit, qui ligatis retro brachiis vincula tulit ignavus, ac mori formidavit Ignorans ille unde vitam acciperet, pacem cum bello confudit.*

ANNOTATIONES.

. . . *Sed omnium victor Regulus cum terrorem nominis ſui latè circumtuliſſet, ... Carthaginem belli caput urgebat obſidio, ipſiſque portis inhærebat. &c.*

25. *Auro repenſus ſcilicet, &c.*] Ironicè. Redemptus ſcilicet miles in altero certamine fortior & acrior erit. Quiſquis hoc ſperat, quanto verſatur in errore & pretium diſperdere eſt, & ignaviam augere atque infamiam. Enimverò ſicut *lana fuco medicata* genuinum & nativum colorem ſeu candorem amiſſum nunquam recuperat, ita virtus ſemel deformata & detrita ad priſtinum ſplendorem nunquam redit, nec reparatur in iis qui per inertiam & ſocordiam deteriores facti fuerint. Virgil. tamen contra ſcribit Æneid. 2.

Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.

Repenſus.] Æs olim non numerabatur ut nunc, ſed pendebatur.

Fuco.] Fucus herba eſt marina veſtibus tingendis idonea. Plin. lib. 26. cap. 10. *tria ſunt genera: latum, longius, quadantenus rubens: tertium criſpis foliis, quo in Creta veſtes tinguntur; omnia ejuſdem uſus.* & cap. 12. *fucum maris* appellat.

31. *Si pugnat extricata, &c.*] Altera ſimilitudo. Si vidiſtis aliquando cervam plagis extricatam in venatorem inſurgere, & animosè aggredi, videbitis quoque militem è captivitate redemptum ad hoſtes majori animo debellandos ire. Atqui cervà retibus expedita meticuloſior fit: ſic & miles. *Vulpes quæ plagas effugit, non rurſum irretitur.* Plutarch. & Horat. lib. 2. Sat. 7.

Quæ bellua ruptis
Cum ſemel effugit, reddit ſe prava catenis?

33. *Perfidis hoſtibus.*] Adag. Punica fides, pro perfidiâ. Pœnos etiam T. Livius hac aſpergit labe.

37. *Hic unde vitam ſumeret inſcius, &c.*] Iners & ignavus iſte miles velut

O magna Cathago, probroſis
Altior Italiæ ruinis!
Fertur pudicæ conjugis oſculum,
Parvoſque natos, ut capitis minor,
Ab ſe removiſſe, & virilem
Torvus humi poſuiſſe vultum;

Interpretatio.

Proh dedecus! O glorioſa Carthago turpibus Italiæ cladibus excelſior! Regulus *velut capite diminutus, à ſe dicitur repuliſſe ſuavium caſtæ uxoris, atque filiolos; & faciem generoſam ferox in terrâ*

Annotationes.

ignorans armis non precibus, non cedendo ſed reluctando fortiter, vitam eſſe duntaxat tuendam; *pacem duello miſcuit*, unius ab altero diſcrimen malè ſtatuens, utrumque confudit: nam in medio bello abjecit arma in pace tantùm deponenda; & in ardentiſſimo conflictu ſegnis fuit; ſeque tùm hoſti dedidit cùm maximè repugnandum fuiſſet.

39. *Magna Carthago.*] Carthago æmula urbis orbis dominæ, cujus tanta fuit olim potentia, ut totâ Africâ cultiore potiretur: in Hiſpaniâ verò ab Herculis columnis ad uſque Pyrenæos montes maximis civitatibus imperaret. Polybius, Strabo. Ab Æmiliano Scipione tandem bello Punico tertio exciſa & *finita eſt*: ut ait L. Flor. lib. 2. cap. 15. *Quanta vero urbs deleta ſit*, inquit ille ibid. *ignium morâ probari poteſt: quippe per continuos decem & ſeptem dies vix potuit incendium extingui.*

40. *Altior Italiæ ruinis.*] Poſt fuſum Romanum exercitum, captumque Imperatorem Regulum, *ſpirantibus altius Pœnis*. ut ait Luc. Flor. lib. 2. cap. 2. cit, ubi & ſic habetur: *Tum fœda clades, Romaniſque uſu incognita. Vivus in manus hoſtium venit fortiſſimus Imperator*, &c.

41. *Fertur pudica conjugis*, &c.] Attilius ille Regulus *nec uxori ſuæ loqui voluit, nec intrare urbem, quaſi exul eſſet.* Dio. Reguli conjux Martia dicebatur ex Silio lib. 6.

Ecce trahens geminum natorum Martia pignus,
Infelix nimiâ magni virtute mariti.
Squalentem crinem & triſtis lacerabat amictus.
Atque ea poſtquàm habitu juxta & velamine Pœno
Deformem aſpexit, fuſis ululatibus ægra
Labitur, & gelidos mortis color occupat artus.
. . . . me voce quietâ
Affatus, jubet & veſtes, & conjugis unà
Arcere amplexus. Patet impenetrabilis ille
Luctibus, &c.

42. *Ut capitis minor.*] Capite diminutus, id eſt, mutatâ ſorte & conditione; Jam non civis Romanus nedum Senator, ſcilicet factus è libero ſervus, ex Imperatore & Duce captivus Carthaginenſium. Capitis diminutio vocatur prioris ſtatûs mutatio. Caput enim ſtatum ſignificat. Cic. Top. *Si mulier teſtamentum fecit, quæ ſe capite nunquam diminuit*, id eſt, quæ per conjugium in viri manum non convenit. Paul. Juriſc. *Tria ſunt*, inquit, *quæ habemus; libertatem, civitatem, familiam. Cùm tria hæc amittimus, maxima eſt capitis diminutio. Cùm amittimus civitatem, & libertatem retinemus, media eſt diminutio. Denique cùm libertatem & civitatem retinemus; familia vero ſola mutatur*, (putà per adoptionem) *eſt diminutio capitis minima.* Ex his intelligitur cur ſervi non habere caput, nec diminui capite dicantur: quia nullum ſtatum habent videlicet, neque libertatem, neque civitatem, nec familiam. Vide Cœl. Rhodig. lib. 25. cap. 33.

Donec labotantes conſilio patres
Firmaret auctor nunquam aliàs dato,
Interque mœrentes amicos
Egregius properaret exul.
Atqui ſciebat quæ ſibi barbatus

INTERPRETATIO.

defixiſſe, uſque dum vacillantes Senatores ſuaſor confirmaret monitione haud unquam datâ; & per medios familiares dolentes illuſtris exul abiret. Noverat tamen quæ ſibi ſtatueret immanis

ANNOTATIONES.

45. *Donec labantes conſilio patres firmaret, &c.*] Incertos etenim quid ſtatuerent Senatores ipſe *firmavit auctor*, & compulit traduxitque in utiliſſimam Reipublicæ quamvis ſibi gravem ſententiam. Cic. 3. Offic. n. 99. *Cùm Regulus iterum Conſul in Africâ ex inſidiis captus eſſet, juratus miſſus eſt ad Senatum, ut niſi redditi eſſent Pœnis captivi nobiles quidam, rediret ipſe Carthaginem . . . . . Is cùm Romam veniſſet. . . . In Senatum venit; mandata expoſuit: ſententiam ne diceret recuſavit: quandiu jurejurando hoſtium teneretur, non eſſe Senatorem: reddi captivos negavit eſſe utile: illos enim adoleſcentes eſſe & bonos duces; eſſe ſe jam confectum ſenectute. Cujus cùm valuiſſet auctoritas, captivi retenti ſunt: ipſe Carthaginem rediit. . . .* n. 110. *Senatui niſi ipſe auctor fuiſſet, captivi profectò Pœnis redditi eſſent; incolumis in patria Regulus reſtitiſſet.*

Conſilio nunquam aliàs dato.] In propriam nempè ſui perniciem, ſolius utilitatis publicæ habitâ ratione: piâ etiam fraude uſus, ut pacem & captivorum permutationem diſſuaderet. Nam affirmavit *venenum ſibi Carthaginenſes dediſſe, non præſentaneum, ſed ejuſmodi, quod mortem in diem proferret; eo conſilio, ut viveret quidem tantiſper, quoad fieret permutatio: poſt autem graſſante ſenſim veneno, cor tabeſceret.* Gellius auctor eſt lib. 6. cap. 4.

48. *Egregius properaret exul.*] Egregius ſanè & ſingularis exul, qui patriâ carere conſenſerit, caritatis patriæ gratiâ, quique ultrò ſua omnia deſereret, ſalutis publicæ causâ. Ad cujus exemplum illuſtre poſteà, decem nobiliſſimi captivi ab Hannibale ad Senatum miſſi, poſt Cannenſem pugnam, jurati ſe redituros, niſi de redimendis captivis impetraviſſent; re non impetratâ, reverſi ſunt. De quibus non omnes uno modo. Nam Polybius bonus auctor in primis ſcribit, novem ex iis revertiſſe: unum verò per fraudem & ſtultam calliditatem quaſi jurejurando liberatum Romæ remanſiſſe: quem deinde Senatus vinctum ad Hannibalem duci juſſit. Hæc & alia Cic. 3. Offic. n. 113. Florus jam cit. lib. 2. cap. 2. *Sed ille quidem par tantæ calamitati fuit. Nam nec Punico carcere infractus eſt; nec legatione ſuſcepta. Quippe diverſa quàm mandaverant hoſtes, cenſuit; ne pax fieret, ne commutatione captivorum reciperetur. Sed nec voluntario illo ad hoſtes reditu, nec ultimo ſive carceris ſive crucis ſupplicio deformata majeſtas; imò his omnibus admirabilior, quid aliud quàm victus de victoribus, atque etiam quia Carthago non ceſſerat, de fortunâ triumphavit.*

49. *Atqui ſciebat quæ, &c.*] Cicer. Epiſt. ad Famil. lib. 6. Epiſt. 6. de ſe ipſo ita ſcribit: *ut in fabulis Amphiaraus, ſic ego prudens & ſciens ad peſtem ante oculos poſitam ſum profectus.* De Regulo verò cit. Offic. 3. *neque verò tum ignorabat, ſe ad crudeliſſimum hoſtem, & ad exquiſita ſupplicia proficiſci.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 1. *Regulus ex victore ſpecioſiſſimo ad miſerabilem captivi fortunam deductus . . .*

Tortor

Tortor pararet : non aliter tamen
Dimovit obſtantes propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quàm ſi clientum longa negotia
Dijudicatâ lite relinqueret ;
Tendens Venafranos in agros ,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

INTERPRETATIO.

carnifex. At nihilominus cognatos dehortantes , plebemque diſceſſus obſiſtentem amolitus eſt , non ſecus ac ſi poſt litem deciſam negotia prolixa dimitteret in campos Venafri properans , vel Tarentum Spartanum.

ANNOTATIONES.

Carthaginem repetiit , non ignarus ad quàm crudeles , quamque etiam meritò ſibi infeſtos Deos reverteretur.

Quæ ſibi barbarus tortor pararet.] Tullius in Piſonem, n. 43. *M. Regulum illigatum in machinâ reſectis palpebris Carthaginenſes vigilando necaverunt.* Valer. Maxim. lib. 9. cap. 2. *Regulum palpebris reſectis , machinâ , in quâ undique præacuti ſtimuli eminebant , incluſum vigilantiâ pariter & continuo tractu doloris necaverunt.* Tertull. ad Martyras cap. 4. *Maluit hoſtibus reddi , & in arca genus ſtipatus , undique extrinſecus clavis confixus tot cruces ſenſit.* Aurel. Victor de Viris illuſtr. *In arcam ligneam conjectus , clavis introrſum adactis , vigiliis ac dolore punitus eſt.* Ex Appiano , poſitus in caveâ ſtimulos undique habente. Senec. de tranquill. animi lib. 1. cap. 15. *An fleam Regulum , quod tot clavis configitur?* Suidas. *Regulus Carthaginem reverſus omni ſuppliciorum genere conficitur. Nam præter cæteros cruciatus , domunculâ anguſtâ incluſus , quæ magnitudini corporis ejus reſponderet , intus crebris clavis ferreis transfixâ , periit : cum nec immotus ſtare poſſet , & quieturus ſtatu corporis utcunque inclinato , in ferreas cuſpides incideret.* Gell. cit. lib. 6. cap. 4. *in atras & profundas tenebras Regulum includebant : ac diu poſt , ubi erat viſus ſol ardentiſſimus , repente educebant ; & adverſus ictus ſolis oppoſitum continebant. Atque intendere in cælum oculos cogebant. Palpebras quoque ejus , ne conniveret poſſet , ſurſum ac deorſum diductas inſuebant.* Ex Tuberone hæc. *Tuditanus autem , ſomno diu prohibitum , atque ita vitâ privatum , refert : idque ubi Romæ cognitum eſt , nobiliſſimos Pœnorum captivos liberis Reguli à Senatu deditos , & ab iis in armario muricibus præfixo deſtitutos , eâdemque inſomniâ cruciatos interiiſſe.* Gell. ibid.

Barbarus tortor.] Apud Feſt. & Non. Marcell. Ennius Annal.

Nam Pœni ſoliti ſuos ſacrificare puellos.

51. Dimovit obſtantes propinquos.] Cic. jam cit. *Neque eum patria caritas retinuit , nec ſuorum.* Suidas. *Lacrymis & lamentationibus ſuorum invicto animo neglectis.*

55. Tendens Venafranos in agros , &c.] Quaſi poſt forenſes ſtrepitus , poſt litium & negotiorum ambages ac tædia , relaxandi causâ animi otiique captandi , pergens Venafrum in urbem Campaniæ deliciis accommodatam. Vide lib. 2. Od. 6. v. 16.

56. Lacedæmonium Tarentum.] Civitatem à Phalanto Lacedæmonio conditam : de quâ lib. 1. Od. 28. ſub finem, & lib. 2. Od. 6. v. 12.

AD ROMANOS,

ODE VI.

E religionis contemptu, & depravatione morum fluxiſſe Italiæ calamitates.

DELICTA majorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Ædeſque labentes Deorum, &
Fœda nigro ſimulacra fumo.

INTERPRETATIO.

O *Romane, ſolves* pœnas *quas non es meritus*, ob *peccata patrum donec reſarceris fana & delubra numinum decidentia, atque imagines atro ſqualore deformatas.*

ANNOTATIONES

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Delicta majorum, &c.*] Quanquam pœnas debet luere ſolus peccans, tamen ad quarti gradûs poſteros peccatorum pœnas interdum vel extendi vel reſervari exiſtimabat Plato. Quod dubio procul hauſerat è notitià ſacrorum codicum. Exod. cap. 20. *Ego ſum Dominus Deus tuus, fortis, Zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me: & faciens miſericordiam in millia his qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea.* Idem repetitur cap. 34. ſeq. & Deuteronom. cap. 5 &c. poſteriorem iſtam ſententiæ partem videtur quoque expreſſiſſe Ariſtoteles Rhetor. ad Alex. cap. 3. ubi ſcribit, æquum eſſe ut benevolentiores Dii ſint in eos, à quibus magis coluntur.

Delicta.] Is peccare dicitur qui viam rectam delinquit, & à legis præſcripto recedit.

Immeritus lues.] Deuteron. 24. v. 16. *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus; ſed unuſquiſque pro peccato ſuo morietur.* Idem habetur 4. Reg. cap. 14. v. 6. *Non morientur filii pro patribus, &c.* Ezechiel. cap. 18. *filius non portabit iniquitatem patris . . . anima quæ peccaverit, ipſa morietur.* Et paulò antè: *Quid eſt quod inter vos parabolam vertitis in proverbium iſtud, in terra Iſrael, dicentes: patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt? &c.* ubi Chald. *patres peccaverunt: & filii vapulant.* Sic & Jerem. 31. v. 29. *In diebus illis non dicent ultra: patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtuperunt. Sed unuſquiſque in iniquitate ſuâ morietur: omnis homo qui comederit uvam acerbam, obſtupeſcent dentes ejus.*

2. *Donec templa refeceris.*] Seu vetuſtate collapſa, ſeu bellorum civilium incendio correpta, labefactata, fœdata, abſumpta; quin & victorum avaritià direpta. Quò ſpectat id quod eſt in Ode 35. lib. 1.

Quid intactum nefaſti
Liquimus? unde manus juventus
Metu Deorum continuit? Quibus
Pepercit aris?

Porrò quod hic, itemque ſub finem Odæ 15. lib. 1. dixit Horatius, totum vergit in laudem & commendationem Auguſti, qui non modò ſacras ædes ipſe multas extruxit, ſed & cæteros principes viros hortatus eſt, ut pro facultate quiſque

Diis te minorem quod geris, imperas.
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Dii multa neglecti dederunt
Heſperiæ mala luctuoſæ.
Jam bis Monæſes, & Pacori manus
Non auſpicatos contudit impetus

INTERPRETATIO.

Regnas, quia te præſtas inferiorem numinibus. Inde omne primordium: illuc finem reduc. Spreta numina plures calamitates intulerunt afflictæ Italiæ. Jam ſemel atque iterum Monæſes & Pacori exercitus repulit noſtros conatus inauſ-

ANNOTATIONES.

reficerent, excolerent, adornarent: ut *jure gloriatus ſit urbem ſe marmoream relinquere, quam latericiam accepiſſet.* Sueton. Octav. cap. 28. & 29.

5. *Diis te minorem quod geris imperas.*] Quoniam pius es in Deos, quos, ut decet, obſervas & colis; idcircò Imperium orbis tibi donant illi. Hæc ad Auguſtum ſanè pertinens, de quo jam lib. 1. Od. 12.

Te minor latum reget æquus orbem.

6. *Hinc omne principium.*] Cic. de Haruſpic. reſponſ. n. 18. *Ego verò primum habeo auctores ac magiſtros religionum colendarum majores noſtros . . . . . Quis tam vecors, qui aut cum ſuſpexerit in cœlum, Deos eſſe non ſentiat: . . . aut cum Deos eſſe intellexerit, non intelligat eorum numine hoc tantum Imperium eſſe natum, & auctum, & retentum? Quàm volumus licet ipſi nos amemus, tamen nec numero Hiſpanos, nec robore Gallos, nec calliditate Pœnos, nec artibus Græcos, nec denique hoc ipſo hujus gentis ac terræ domeſtico nativoque ſenſu Italos ipſos ac Latinos, ſed pietate ac religione, atque hac una ſapientia, quod Deorum immortalium numine omnia regi gubernarique perſpeximus, omnes gentes nationeſque ſuperavimus.*

Principium.] Ut ſuprà, Ode. 4. *Vos lene conſilium:* utrobique in cæſurâ accipe vel duas breves pro unâ longâ, vel craſin, vel converſionem vocalis in conſonantem: quemadmodum fieri ſolet in *ariete, abiete, genua, &c.*

Huc refer exitum.] Diis accepta refer tum Imperii primordia, tum propagationis & amplificationis incrementa, & felicem quarumcunque rerum exitum. Nam ſicut a religione Imperii hujus fundamenta locata ſunt, ita quoque per eamdem in Deos pietatem illud retinebis exornabiſque. Tit. Liv. *invenietis omnia proſpera evenire colentibus Deos, adverſa ſpernentibus.* Vide Dionyſ. Halicarn. lib. 3. ubi a Martio Rege inſtaurata diligenter ſacra quæ antè neglecta aut pravè culta.

7. *Dii multa neglecti, &c.*] Religio Deorum neglecta cauſa fuit calamitatum quas tulit Italia, quæ *Heſperia* dicitur, ut notavi lib. 2. Od. 1. plurima tum obſervatæ tum neglectæ religionis exempla pete è Valer. Max. lib. 1. cap. 1. Pariter & bona ingentia promittit ſua præcepta ſervantibus, negligentibus autem mala gravia minitatur Deus Opt. Max. Levit. cap. 26. Deuteron. cap. 28.

9. *Jam bis Monæſes, &c.*] Jam bis victi ſumus à Parthis, contra auſpicia ſcilicet dimicantes. Impetus noſtros contudit Monæſes apud Parthos inſignis vir potentiâ & opibus, qui fortè idem cum Surenâ, à quo deletus cum exercitu Craſſus. Appian. lib. de Bellis Parthicis. Iterùm profligati ſumus à Pacoro Orodis Parthorum Regis majore natu filio; quem tamen paulò pòſt Ventidius Antonii legatus, univerſamque ſimul Parthorum manum delevit; ut ait Juſtin. lib. 42. Vide & Dion. lib. 48. & 49. Tit. Liv. lib. 127. Flor. lib. 4. cap. 9. & 10. &c.

10. *Non auſpicatos.*] Cic. de Divin. 2. n. 28. *nihil ferè quondam majoris rei, niſi auſpicato, ne privatim quidem ge-*

Noſtros, & adjeciſſe prædam
Torquibus exiguis renidet.
Pænè occupatam ſeditionibus
Delevit urbem Dacus & Æthiops;
Hic claſſe formidatus, ille
Miſſilibus melior ſagittis.

INTERPRETATIO.

picates: gaudetque noſtra *ſpolia addidiſſe torquibus* ſuis *minoribus. Civitatem diſſenſionibus detentam propemodum extinxit Dacus & Æthiops, hic navibus potens, ille telis jaciendis peritus.*

ANNOTATIONES.

rebatur: quod etiam nunc nuptiarum auſpices declarant . . Ubi multis exemplis auſpiciorum contemptum aut vitium, magnarum populo Romano calamitatum fuiſſe cauſam oſtendit. *Quid vetera?* inquit. *M. Craſſe quid acciderit, videmus, dirarum obnuntiatione neglectâ. &c.* De Haruſp. reſp. cit. *majores noſtri rerum benè gerendarum auctoritates, augurio . . . . contineri putarunt.* Vide Valer. Maxim. lib. 1. cap. 4. & ſeq. cap. 6. *Craſſus inter graviſſimas noſtri Imperii jacturas numerandus, plurimis & evidentiſſimis ante ruinam monſtrorum pulſatus ictibus . . . . Sic Dii ſpreti excandeſcunt. Sic humana conſilia caſtigantur, ubi ſe cœleſtibus præferunt.* De Craſſo vide & Appian. Dion. lib. 40. Oroſ. lib. 6. Flor. lib. 3. cap. 11. & quæ annotavi ſuperiori Ode, v. 5.

11. *Et adjeciſſe prædam torquibus exiguis renidet.*] E ſpoliis noſtris, detractoque nobis auro auxere Parthi ſuos torques, majoreſque fecere eos, qui antè erant exigui. *Torques* nimirùm colli erant ornamenta ſeu aurea, ſeu argentea, iis etiam in præmium dari ſolita qui ſtrenuam in bello operam navarant. His inſignibus ornabant ſe pridem Parthi, Galli, aliique; etiamnum verò Germani.

12. *Renidet.*] Quidam interpretantur, ſplendet: meliùs alii; geſtit, lætitiam præ ſe fert.

13. *Penè occupatam ſeditionibus, &c.*] Bellis civilibus diſtractam ac laceram urbem & Rempublicam Romanam propè delevit exercitus è Dacis atque Æthiopibus conflatus. Illis nempè conſtabant terreſtres Antonii copiæ; Ægyptiis verò Cleopatræ navales & maritimæ. *Daci*, ſeu Scythæ ſagittas mittere periti, cùm ad Cæſarem miſſis legatis non impetraſſent quæ petebant, ad Antonium ſe converterunt. Dio lib. 51. *Daci* propriè ſunt hodie accolæ Danubii fluminis, Moldavi, Tranſylvani, Valachi.

14. *Æthiops.*] Populus Ægypto conterminus. Æthiopia, regio Africæ perampla. Duplex eſt. Una inferior, ultra Æquatorem, veteribus incognita; ſuperiori autem ſeculo detecta Luſitanis & perluſtrata. De hac itaque non agitur modò; ſed de alterâ, quæ ſuperior, & ſub Ægypto appellatur, proque illâ nonnunquam ſumitur: Abiſſiniam continet, ad ſinum Arabicum porrecta.

15. *Hic claſſe formidatus.*] Plutarchus in Anton. refert ejus claſſem octingentas habuiſſe naves cum onerariis, quarum Cleopatra ducentas Ægyptiis militibus armatas contulit, quæ magna pars maritimarum copiarum; Cæſarem audiâ celeritate Antonii & magnitudine exercitûs, vehementer trepidaſſe: nimirùm Auguſto naves duntaxat adfuiſſe ducentas & quinquaginta; Antonio verò bellicas quingentas, eaſque tam firmas & ligneis turribus inſtructas, ut tanquam è terrâ pugnaturi eſſent; atque una earum tres & quatuor hoſtium naves decertando occuparet. &c. Flor. lib. 4. cap. 11. *Hoſtium naves turribus atque tabulatis allevatæ, caſtellorum & urbium ſpecie, non ſine gemitu maris & labore ventorum ferebantur. Quæ quidem ipſa moles exitio fuit. . . . . .*

Fœcunda culpæ ſæcula, nuptias
Primum inquinavere, & genus, & domos:
    Hoc fonte derivata clades
        In patriam populumque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, & fingitur artubus

INTERPRETATIO.

Ævum deliciis fertile primo fœdavit conjugia, & ſtirpem & familias. Ex iſta origine manans calamitas in patriam & populum graſſata eſt. Nubilis puella ſtudet ediſcere ſaltationes Ionum,

ANNOTATIONES.

Nec ulla re magis hoſtilium copiarum apparuit magnitudo, quàm poſt victoriam. Quippe immenſa claſſis naufragio belli facto, toto mari ferebatur: Arabumque & Sabæorum, & mille aliarum gentium Aſiæ ſpolia, purpuram, aurumque in ripam aſſiduè mota ventis maria revomebant. Vide Epod. 9.

17. *Fœcunda culpæ ſecula, &c.*] In depravatis iſtis ſeculis crebra perpetrata ſunt adulteria, quibus inquinatæ ſunt familiæ: quin & inde *clades in patriam fluxit.* Nam procreati ſunt degeneres, imbelleſque homines à priſcâ Romanorum indole ac virtute prorsùs alieni. Hinc vitia graſſata in populum; hinc ignaviâ militum exercitus profligati: hinc prima Reipublicæ gloria multùm defloruit. Hinc denique violatâ ſanctitate nuptiarum, & Pronubâ Junone illarum præſide, aliiſque numinibus graviter læſis, *in populum derivata clades*, calamitates, peſtilentiæ, ab iratis atque ultoribus Diis immiſſæ.

Nuptias primum inquinavere.] Tanta verò fuit aliquando Romæ ea licentia, ut lege Juliâ coërceri oportuerit. Vide lib 4. Od. 5 v. 21.

21. *Motus doceri gaudet Ionicos matura virgo.*] Unde porrò tot adulteria, totque flagitiorum infamia & pravitas? nimirum quod nubiles puellæ ad impuras artes formantur, Ionicis indulgent ſaltationibus, quibus mens pariter & corpus corrumpuntur. Hoc fonte manant tot mala. Nam primò inceſtos amores adoleſcentula meditatur, antequàm nubat; nupta mœchos ſectatur: demùm lenocinante marito palam ſervit meretricio quæſtui. Animadverte gradus ad ſummam impudicitiæ labem.

Motus Ionicos.] Laſcivas ſaltationes ab Ionibus inventas, Cœl. Rhodig. lib. 18. cap. 25. *Ionicam molitiem, & citeris mancipatos animos* vocat. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 25. *Saltationis genera, & motus Ionicos ediſcere Romanam juventutem aliquando mos fuit*, inquit: *ſiquidem Iones pſallendi normam, & molles ſaltus primi inveniſſe traduntur.* Plaut. Stich. ſub finem. *Quis Ionicus aut cinædicus, qui hoc tale facere poſſiet?* Apud Ariſtophan. ἰωνικῶς ponitur pro ἁβρῶς, *molliter, delicatè, feſtivè.* Athen. lib. 12. cap. 5. *Iones molles, delicatis amicti veſtibus, voluptate diffluentes*, appellantur. Ibid. ex Theophraſto, Ionum luxus immodicus in proverbium abiiſſe dicitur, ad ejus uſque ſeculum. lib. 14. cap. 5. *Ionum mores deliciis perditiſſimi, cantus à vetuſto longè diverſus, harmonia remiſſior*, nuncupatur. cap. 7. ἦν δέ τις καὶ Ἰωνικὴ ὄρχησις παροίνιος. *Ionica ſaltatio inter vina.*

Ionicos.] Iones in Aſiâ minori, ab Ionibus Græciæ populis oriundi, regionem tenebant Æolidis & Cariæ mediam, cœli clementiâ & bonitate, ſoli etiam amœnitate & ubertate præſtantem.

22. *Fingitur artubus.*] Alii, *artibus*: eodem certè recidit ſententia: id eſt, ſecundùm artem moveri & ſaltare docetur. Quidam, *frangitur artubus.* Mollia ſtudet membra ad motus quoſlibet efficere. Macrob. lib. 3. cap. 14. *Saltandi cura non inhoneſta, dummodo non curio-*

Jam nunc, & inceſtos amores
De tenero meditatur ungui.
Mox juniores quærit adulteros
Inter mariti vina: neque eligit
Cui donet impermiſſa raptim
Gaudia, luminibus remotis.
Sed juſſa coram non ſine conſcio
Surgit marito, ſeu vocat inſtitor,

I n t e r p r e t a t i o.

& modo formatur membris: atque flagitioſos amores cogitat ab ætate molliori. Deinde mœchos adoleſcentiores ſectatur inter vina ſui conviva: nullumque delectum adhibet, cui voluptates haud licitas furtim indulgeat, extinctis lucernis. Sed præſente & conſentiente viro pergit vocata, ſive petit negotiator,

A n n o t a t i o n e s.

ſa, & uſque ad artis perfectionem. Quid enim, ut Salluſtius; pſallere, ſaltare elegantius, quam neceſſe eſt probæ? nimirùm matronæ, aut virgini. Addit ille. *Nobilium vero filios, & (quod dictu nefas eſt) filias quoque virgines inter ſtudioſa numeraſſe ſaltandi meditationem, teſtis eſt Scipio Æmilianus, qui in oratione contra legem judiciariam Tib. Gracchi ſic ait: docentur præſtigias inhoneſtas: cum cinædulis . . . diſcunt cantare; cum ſambucâ & pſalterio eunt, &c. quæ majores noſtri ingenuis probro duci voluerunt. Eunt, inquam, in ludum ſaltatorium, inter cinædos, virgines puerique ingenui . . . . In eo ludo vidi plus pueris & virginibus quingentis: in his vero unum (quo me maximè Reipublicæ miſertum eſt) puerum bullatum petitoris filium, non minorem annis duodecim, cum crotalis ſaltare: quam ſaltationem impudicus ſervulus honeſtè ſaltare non poſſet, &c.*

23. *Inceſtos.*] Non caſtos, impuros.

24. *De tenero meditatur ungui.*] A teneris, ut Græci dicunt, unguiculis: ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων. Cic. ad Famil. Ep. 6. lib. 1.

25. *Mox juniores, &c.*] Cùm verò nupta eſt, marito ſuo juniores mœchos quærit, vel inter ipſas nuptiales epulas, vel dum ille amicos convivio excipit, vel cùm *invitavit ſeſe in cœnâ pluſculum, atque appotus probe eſt*, quod ait Plaut. Amphitr.

26. *Neque eligit cui donet, &c.*] Eò demùm impudentiæ progreditur, ut non clam, raptim, furtim, aut per tenebras noctis, remotiſque lucernis, adulteria perpetret, mœchiſque indulgeat; ſed palam, &, quod turpius, *conſcio marito*, quemlibet vocantem ſequitur, ac ſine ullo diſcrimine obvio cuivis pretium offerenti, non ſecùs ac publicum & vile ſcortum, venalem ſe proſtituit.

29. *Non ſine conſcio ſurgit marito.*] Vidente & ſciente marito, ſurgit è triclinio, & ad mœchum acceſſentem pergit: ſive ille conniveat & mercede corruptus uxoris flagitiis annuat, inde lucrum faciens. Juvenal. Sat. 1. v. 56.

. . . . . Doctus ſpectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti ſtertere naſo.

ſive ille imperioſæ non auſit petulantiam uxoris coërcere. Juvenal. Sat. 6. v. 135. & ſeq. Item v. 269.

Tunc gravis illa viro, tunc orba tigride pejor:
. . . .
. . . . . olim convenerat, inquit,
Ut faceres tu quod velles, nec non ego poſſem
Indulgere mihi. Clames licet, & mare cœlo
Confundas, homo ſum. Nihil eſt audacius illis
Deprenſis. Iram atque animos à crimine ſumunt.

30. *Inſtitor.*] Gall. *Facteur de Marchand*, dictus quod inſtet gerendo negotio.

Seu navis Hiſpanæ magiſter,
Dedecorum pretioſus emptor.
Non his juventus orta parentibus
Infecit æquor ſanguine Punico;
Pyrrhumque, & ingentem cecidit
Antiochum, Hannibalemque dirum:
Sed ruſticorum maſcula militum

INTERPRETATIO.

ſive dominus navis Hiſpanicæ, flagitia remunerans ingenti *mercede. Non ejuſmodi parentibus nati juvenes mare tinxerunt cruore Carthaginenſium: & profligavere Pyrrhum, Magnumque Antiochum, & ſævum Annibalem: ſed ſtrenui filii militum agreſtium, aſſueti*

ANNOTATIONES.

31. *Navis Hiſpana magiſter.*] Seu nauclerus, ſeu navis dominus, ſeu mercator & negotiator. Hiſpani frequentes in Italiam negotiaturi commeabant & navigabant, vina ſcilicet advehebant, alias autem reportabant merces. Vide lib. 1. Od. 31.

32. *Dedecorum pretioſus emptor.*] Quovis pretio emens & remunerans flagitia & adulteria Italicarum mulierum.

33. *Non his juventus orta, &c.*] Non talibus effeminatis & corruptis orti parentibus fuerant ii milites, qui præclaros Populo Romano triumphos pepererunt: qui navali certamine vicerunt Carthaginenſes, & *Siculum mare Pœno purpureum ſanguine* reddiderunt: ut eſt in Ode 12. lib. 2. Vide ibi annot. qui Pyrrhum, qui Antiochum, qui Annibalem ſuperaverunt ac ceciderunt.

35. *Pyrrhum.*] Is Epirotarum rex, paternum genus ad Herculem, maternum ad Achillem referebat. Imperium orbis animo verſans, de bello Romanis inferendo Apollinis oraculum conſuluit; deluſuſque eſt ancipiti reſponſo: *aio te, Æacida, Romanos vincere poſſe.* Itaque Tarentinis ferens auxilium adverſus Romanos, ingenti quidem apparatu, à Curio Fabricioque Conſulibus profligatus eſt. L. Flor. lib. 1. cap. 18. ita ſcribit: *Quinam illi fuerunt viri, quos ab Elephantis primo prælio obtritos accepimus? Omnium vulnera in pectore: quidam hoſtibus ſuis immortui: omnium in manibus enſes; & relictæ in vultibus minæ, & in ipſa morte ira vivebat. Quod adeo miratus eſt Pyrrhus, ut diceret: ô quàm facile erat orbis Imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me Rege Romanis, &c.*

Ingentem Antiochum.] Commune Regum Syriæ nomen hoc erat, teſte Appiano. Hic apertè deſignatur Antiochus cognomento Magnus. Bellum movit impellente Annibale, qui *victus & profugus hoſtem populo Romano toto orbe quærebat.* Acilio Glabrione Conſule debellatus eſt, cæſis quadraginta millibus, captis ad quinque millia. Tullius pro Sextio: *Antiochum illum Magnum majores noſtri magnâ belli conſenſione, terrâ marique ſuperatum, intra montem Taurum regnare juſſerunt.* Et pro Dejotaro: *Antiochus Magnus ille Rex . . . . cum omnem hanc Aſiam, quæ nunc eſt noſtra provincia, amiſiſſet; dicere eſt ſolitus, benigne ſibi à populo Romano eſſe factum, quod nimis magna procuratione liberatus modicis regni terminis uteretur.* Vide Plutarch. in vita Scipionis. Oroſ. lib. 4. cap. 20. Flor. lib. 2. cap. 8. Juſtin. lib. 31. T. Liv. l. 46. Appian. &c.

36. *Annibalemque dirum.*] Vide annot. lib. 2. Od. 12.

37. *Sed ruſticorum maſcula militum proles.*] Sed filii virorum ruſtico labore & militiâ robuſtorum, & ipſi pariter agreſti vitâ indurati, diuturnoque operi aſſueti; proindeque virili animo juxtà & forti corpore, non molles & voluptatibus fracti.

Proles, Sabellis docta ligonibus
Verſare glebas, & ſeveræ
Matris ad arbitrium reciſos
Portare fuſtes; Sol ubi montium
Mutaret umbras, & juga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnoſa quid non imminuit dies?
Ætas parentum pejor avis tulit

INTERPRETATIO.

terram colere bipalio Sabino, & ad auſtera matris voluntatem amputata referre ligna, cum montium vertit umbras & juga feſſis bobus detrahit Sol, horam adducens jucundam, recedente curru. Quid tempus edax non corrumpit? Ævum patrum noſtrorum *avis deterius,*

ANNOTATIONES.

38\. *Sabellis docta ligonibus verſare glebas.*] Jam notavimus alibi optimos Italiæ bellatores exiſtimatos pridem Appulos & Samnites, qui & Sabelli, à Sabinis orti, ex Strabone, lib. 5. & Plin. lib. 3. cap. 12.

39\. *Et ſevera matris ad arbitrium. &c.*] Qui & matris imperio & ſeverâ diſciplinâ facti ad virtutem laborioſam: nam jubebat illa poſt diurnum opus, ligna etiam cædere, atque ad uſum domeſticum reportare.

41\. *Sol ubi montium mutaret umbras.*] Veſperi, cùm vergens Sol ad occaſum auget umbras, aut convertit ad orientem, quæ manè ad occidentem fuerant. Prior interpretatio magis arridet. Virgil. Eclog. 1.

Majoreſque cadunt altis de montibus umbræ.

Eclog. 2.

Et Sol creſcentes decedens duplicat umbras.

Sol] Cic. de Nat. Deor. n. 68 *Sol dictus, vel quia ſolus ex omnibus ſideribus eſt tantus: vel quia cum eſt exortus, obſcuratis omnibus ſolus apparet.*

42\. *Et juga demeret bobus fatigatis*] Quo tempore demitur jugum bobus arando fatigatis, ſolutique ab aratro domum reducuntur. Virgil. mox cit.

Aſpice, aratra jugo referunt ſuſpenſa juvenci:

Et Sol creſcentes decedens, &c.

43\. *Amicum tempus agens, abeunte curru.*] Adducens tempus optimæ & jucundæ poſt laborem quieti deſtinatum, *cum ſe convolvens Sol elabitur atque abit.* ut ait Cic. 1. de divinat. n. 46. Virgil. Æneid. 2.

. . . . . Et jam nox humida cœlo
Præcipitat; ſuadentque cadentia ſidera ſomnos.

Georgic. 3. v. 358.

*Nec cum invectus equis (*Sol*) altum petit æthera, nec cum*
Præcipitem Oceani rubro lavit æquore currum.

45\. *Damnoſa quid non imminuit dies.*] Quid non abſumit tempus, rebus omnibus ferens damnum interitumque? Cic. pro Mar. *nihil eſt opere aut manu factum, quod non aliquando conficiat & conſumat vetuſtas.*

46\. *Ætas parentum pejor avis, &c.*] Avis pejores fuere patres noſtri: nos patribus deteriores ſumus: nobis etiam vitioſiores poſteros relinquemus: Homer. Odyſſ. 2.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

Pauci enim filii ſimiles patri;
Plerique pejores, pauci verò patre meliores ſunt.

Nos

Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

INTERPRETATIO.

produxit nos pejores, dein prolem edituros etiam *improbiorem.*

ODE VII.

Aſterien conſolatur de Gygis abſentiâ, & ad fidem hortatur.

QUID fles, Aſterie, quem tibi candidi
Primo reſtituent vere Favonii,
Thynâ merce beatum,
Conſtanti juvenem fide

INTERPRETATIO.

O *Aſterie, quare ploras Gygen, ſtabili fidelitate adoleſcentem, quem boni zephyri initio verni temporis tibi reddent Bithynis mercibus opulentum?*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 5. Lib. 1.

1. *Quid fles, Aſterie. &c.*] Accommodata valdè apoſtrophe iſta cum leni increpatione, principio conſolatorii ſermonis, & ad demulcendum muliebrem animum idonea. Propert. lib. 2. Eleg. 20.

Quid fles abductâ gravius Briſeïde? Quid fles
Anxia captiva triſtius Andromacha? &c.

Aſterie.] Amica, vel uxor Gygis: ab ἀστὴρ ſtella factum nomen.

Quem tibi candidi. &c.] Paulò pòſt frueris tuo Gyge; cùm primùm licebit navigare, ad te advolabit cupientem & ipſe cupiens.

2. *Vere primo*] Cùm flare ab occaſu incipiunt zephyri, ſeu *Favonii: candidi,* ſereni, mites, propitii, faventes. Plin. lib. 2. cap. 47. *Ver aperit navigantibus maria, cujus in principio Favonii Hybernum molliunt cœlum.* Vide lib. 1. Od. 4. initio.

2. *Favonii.*] Plaut. in Mercatore. *Hic Favonius ſerenus eſt, iſtic Auſter imbricus: hic facit tranquillitatem, iſte omnes fluctus conciet.* Vide lib. 3. Od. 1.

3. *Thynâ merce*] Vel annulis Thynicâ limâ perpolitis, quorum mentio eſt in næniolâ de morte Horatii, apud Iſidor. lib. 19. cap. 32. vel cultellis Bithynicis, de quibus Non. Marcell. ex Varrone, in Satyr. ſeu γεροντοδιδασκάλῳ: fortè & thynnis piſcibus, qui benè multi capiuntur à Thynis populis, inde etiam adeptis nomen, ut placet quibuſdam. Perſ. Sat. 5. v. 183.

. . . Rubrumque amplexa catinum
Cauda natat thynni.

Ex Ammiano Thynia pars eſt Bithyniæ. Plin. lib. 5. cap. 32. *Thyni ex Europâ tranſiere, à quibus appellantur Bithyni.* Et paulò pòſt: *tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Aſiæ eſt,* &c. ibid. cap. 27. *Eſt etiam Thynos oppidum Ciliciæ.* Et lib. 4. cap. 11. *Thyni ſunt Thraciæ populi.* De his Claudian.

Thyni Thraces arant quæ nunc Bithynia fertur.

Vide lib. 1. Od. 35. v. 7.

4. *Conſtanti juvenem fide.*] Hac le-

Gygen? Ille Notis actus ad Oricum,
Poſt inſana Capræ ſidera, frigidas
Noctes, non ſine multis
Inſomnis lacrymis agit.
Atqui ſollicitæ nuntius hoſpitæ,
Suſpirare Chloën, & miſeram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille vafer modis.
Ut Prætum mulier perfida credulum

INTERPRETATIO.

hic ad Oricum ab Auſtris pulſus, poſt violentum Capræ aſtrum, noctes algentes ducit non dormiens, & abunde plorans. Verum internuntius hoſpitæ anxiæ, declarans afflictam Chloën ingemiſcere, tuiſque flammis ardere, variis illum rationibus aſtutè ſollicitat. Exponit quemadmodum infidelis femina levem Præ-

ANNOTATIONES.

ctione vulgatâ memoriam vetuſtatis aboleri quidam indignantur; leguntque ex vett. codd. *conſtantis juvenem fide*. pro, *fidei*. nimirùm: quod ita pridem uſurpatum docent Priſcianus, Agellius lib. 9. cap. 14. Virgil. Georgic. 1.

Libra die (id eſt, diei) *ſomnique pares ubi fecerit horas.*

5. Ille notis ad Oricum. &c.] Cùm Italiam appeteret Gyges, reditumque maturaret, prohibitus eſt ventis ab Auſtro flantibus, actuſque ad Oricum; quæ prima eſt Epiri civitas à Colchis condita: ex Plin. cap. 23. lib. 3. urbs illa ad oram maris Ionii in Epiro ſita, ad radices montis Acroceraunii, cum portu ſatis amplo, Oreum Straboni, Horicum Ptolemæo, Orcha Nigro dicitur. Multa de illâ Tit. Livius.

6. Poſt inſana Capræ ſidera.] Poſtquàm ille jactatus fuit magnis tempeſtatibus, quas excitavit ſidus Capræ, quæ eſt in humero Aurigæ ſiniſtro, ſicut in manu ſunt Hœdi. Hygin. Capram Amaltheæ, cujus lacte nutritus eſt Jupiter, ab eo inter aſtra collocatam fabulantur. Oritur ſub finem Septembris: pariter & Hœdi; de quibus Ode 1 hujus libri. Pluvialem Capram vocat Plinius. Ex Arato, Capra & Hœdi jactatas in mari naves, & pavidos homines frequenter viderunt.

Frigidas noctes non ſine lacrymis, &c.] Coactus hyemare Orici Gyges, Aſteriæ deſiderio contabeſcit, ſomno caret, lacrymatur ubertim, aliis mulieribus friget, etiam tentatus non cedit. Adverte ſingulas voces amoris ſignificationem habentes, à Poëtâ coacervatas. Quid verò jucundius ſeu amicæ ſeu uxori proferri poterat? Quid efficacius ad leniendum vel abſtergendum dolorem; imò & ad excitandam fidem?

9. Atqui ſollicitæ nuntius hoſpitæ, &c.] Intereà verò Chloë, apud quam diverſatur & manet Gyges, ejus animum ſollicitat interpoſito nuntio, qui *mille vafer modis* ſuadere conatur, ut obſequatur amori hoſpitæ ſuæ.

10. Chloe.] Χλόη, *viriditas*; adoleſcentiæ florem vox deſignans.

Tuis dicens ignibus uri.] Tui Gygis amore incenſam, adeoque tuo flagrantem igne, quo tu nempè ureris & flagras ipſa. Virgil. Eclog. 3.

At mihi ſeſe offert ultro meus ignis Amyntas.

13. Ut Prætum mulier, &c.] Pluribus exemplis Gygen movere incuſſo metu nititur Chloæ nuntius. Narrat Bellerophontem ſimili causâ & occaſione propè interemptum. Scilicet is Glauci Regis Ephyræ filius apud Prætum Regem Argivorum hoſpes erat. Antea ex Homero, ex aliis Sthenobœa ejus uxor, Bellerophontis amore capta ſtuprum obtu-

Falſis impulerit criminibus nimis
Caſto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat pænè datum Pelea Tartaro,
Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinens:
Et peccare docentes
Fallax hiſtorias monet.
Fruſtrà. Nam ſcopulis ſurdior Icari
Voces audit adhuc integer. At tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus juſto placeat, cave.

INTERPRETATIO.

tum injuſtis calumniis excitarit mortem accelerare Bellerophonti nimium pudico. Refert Peleum tantum non interfectum, eum temperans eluctatur Hippolytam è Magneſiâ. Quinetiam deceptor narrat hiſtorias crimen admittere ſuadentes. Sed incaſſum. Etenim rupibus Icarii maris durior iſta verba excipit huc uſque incorruptus. Tibi vero cave ne pluſquam par eſt, arrideat Enipeus vicinus.

ANNOTATIONES.

lit. Hic reſpuit. Tum illa perfidiæ ſuæ crimen in eum conjecit, innocentem criminata apud Prætum; qui credulus irâ exarſit. Cùm tamen hoſpitii jura violare, hoſpitemque ipſe perimere nollet, ad alios occidendum tranſmiſit. Vide Homer. Iliad. 6. Apollodor. lib. 2. &c.

14. *Impulerit maturare necem.*] Ne temporis morâ & cunctatione, Bellerophontis innocentia, á ſe verò cogitati facinoris infamia detegeretur, tandemque non ſine gravi dedecore à viro ipſa mulctaretur. De Bellerophonte jam lib. 1. Od. 27. in fine.

17. *Narrat penè datum Pelea Tartaro, &c.*] Refert etiam quemadmodum erepta ferè eſt vita Peleo Achillis patri, dum caſtus amantem fugit ac sepulit Hippolyten. Hæc enim excandeſcens velut inſidiarum ſuo pudori juvenem detulit viro ſuo. Jovis quidem Hoſpitalis iram veritus ille, Centauris inermem, dubioque procul interficiendum tradere cogitavit. At innocenti opem tulerunt Dii, miſſo Vulcano; à quo accepto Peleus gladio Centauros debellavit, mortemque evaſit. Vide Pindar Nem. Carm. 4. & 5. Ovid. Metamorph 11. Apollodot. lib. 3. &c.

18. *Magneſſam Hippolyten.*] Uxorem Acaſti Regis Magneſiæ, quæ Theſſaliæ regio. Hinc cognomen, quo diſtinguitur ab Hippolytâ Amazonum Reginâ.

19. *Peccare docentes fallax hiſtorias monet.*] Quoniam periculi mortiſque metus parum valuit, aliâ jam ratione Gygis animum impellit Chloes internuntius. Affert hiſtorias & exempla eorum, qui rejectis primis amoribus, novos non injucundè nec infeliciter admiſerunt. Ipſum Jovem commemorat Alcmenæ, Danaës, & aliarum amores conſectatum, &c. Fortè addit Paridem & Helenam, &c. *Peccare docentes.* Certè nihil magis, quàm exemplum, vitium ſuadet. Viam enim oſtendit quaſi tritam & facilem, atque à norâ criminis prope immunem. Apud Cicer. *hiſtoria magiſtra vitæ.* Sunt qui legant *hiſtorias movet*, nec abſurdè.

21. *Scopulis ſurdior Icari voces audit, &c.*] At Gyges *adhuc integer*, *voces* internuntii Chloæ ſollicitantis *audit* immotus, veluti ſcopulus. *Icarium* mare, hodie *Nicarium*, pars eſt Ægæi, verſus Icariam inſulam: frequentes habet ſcopulos. Nomen ab Icaro in illud lapſo, cùm volare tentaſſet. De eo lib. 1. Od. 1. v. 15. lib. 2. Od. 20. v. 13. lib. 4. Od. 2. v. 2.

22. *At tibi ne vicinus, &c.*] Tu ve-

Quamvis non alius flectere equum ſciens
Æquè conſpicitur gramine Martio:
Nec quiſquam citus æquè
Thuſco denatat alveo.
Primâ nocte domum claude: neque in vias
Sub cantu querulæ deſpice tibiæ:
Et te ſæpè vocanti
Duram, difficilis mane.

INTERPRETATIO.

Tametſi nemo tam peritus equum regendi in Campo Martio ſpectatur; nullusque tam expedite flumen Hetruſcum tranat. Ædes occlude nocte ineunte: nec in vias deorſum aſpice ad ſonitum canoræ fiſtulæ: & crudelem frequenter appellanti crudelis perſiſte.

ANNOTATIONES.

rò, Aſterie, fac ut æquè fidelis tuo Gygi permaneas. Cave itaque ne vincaris aut indulgeas amoribus Enipei vicini, etiamſi habeat unde amari poſſit.

25. *Quamvis non alius, &c.*] Quamvis Enipeus equitandi peritiam in Campo Martio, in Tiberi verò ſolertiam natandi & agilitatem præ cæteris oſtentet. Vide lib. 1. Od. 8.

28. *Tuſco alveo.*] Tiberino fluvio, qui Hetruriam ab Umbriâ, Sabinâ, & Latio diſterminat, Romam interluit, in mare Tyrrhenum delabitur.

29. *Primâ nocte domum claude.*] Ne irrumpat Enipeus, noctis umbrâ & ſilentio abuſus. T. Livius *primas tenebras*, dixit, pro, *noctis initio.*

Neque in vias ſub cantu querulæ deſpice tibiæ] Ne per feneſtram in vias deſpecta, neve ſic videaris Enipei reſpondere amoribus, cùm ille, ex more amantium, ante fores tuas noctu canet tibiâ. Vide lib 1. Od. 25. & hujus libri Od. 10. ibique annot.

30. *Querulæ.*] Suaviter ludentis ac reſonantis; vel molliori ſono exprimentis amorem Enipei & ejus querimoniam, quòd erga ipſum dura ſis.

31. *Vocanti duram difficilis mane.*] Licet ille te incuſet velut ferream, quæ laborantis ægritudine parum movearis; inexorabilis tamen & inexpugnabilis perſevera libidinoſam Enipeì contentionem eluctari.

AD MOECENATEM,

ODE VIII.

Reddit rationem cur Martiis Kalendis ſacrificet.

MARTIIS cælebs quid agam Kalendis,
Quid velint flores, & acerra thuris
Plena, miraris, poſituſque carbo in
Ceſpite vivo,
Docte ſermones utriuſque linguæ.
Voveram dulces epulas, & album

INTERPRETATIO.

O Mœcenas, *callens utramque linguam, demiraris quid ego ſine uxore faciam Calendis Martiis, quid denotent flores, & vaſculum thure referrum, atque pruna conſtituta in gramine virenti.* Scilicet *arboris* ego *lapſu ferè*

ANNOTATIONES,

Metrum eſt idem quod Od. 2. Lib. 1.

1. *Martiis cælebs quid agam Calendis, &c.*] Miraris quod ego cælebs diem hunc feſtum habere videar ſolis conjugibus celebrari ſolitam. Singulorum menſium Calendæ, præcipuè verò Martiæ Junoni dicatæ erant: dictaque Matronalia, quoniam pro conjugii felicitate matronæ ſacrificabant. Adde quod eâ die coli cœpta eſt ædes Junonis, quæ conjugiis præſidet. Macrob. lib. 1. cap. 9. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 4. Belli etiam per Sabinas mulieres compoſiti memoria tunc colebatur. Ovid. Faſtor. 3. Hinc *femineas* vocat has Calendas Juvenalis Sat. 9. v. 53. At mariti quoque Junoni ſupplicabant, ut uxorum pudicitiam tueretur. Porrò quod primus anni menſis apud Romanos erat Martius, & unde Calendæ appellatæ, diſce ex Macrob. lib. 1. cap. 12. & 15.

Cælebs] Romani cælibem dicebant quaſi cælitem, qui vitam ageret in terris cæleſti ſimilem. Donat. in Terent.

2. *Quid velint flores, &c.*] Omnia nempè Horatius ad ſacrificium perſolvendum comparabat, tanquam voti reus.

Acerra.] Vas fictile ſeu patera, in quâ ponebatur thus adolendum.

3. *Poſituſque carbo, &c.*] Ignis in arâ è vivo ceſpite, ſeu virenti gramine ſtructâ. Vide lib. 1. Od. 19.

5. *Docte ſermones utriuſque linguæ.*] Græcæ Latinæque, quarum ſtudio perinde incumbebant Romani. Cic. Offic. initio. *ut ipſe ad meam utilitatem ſemper cum Græcis Latina conjunxi; neque id in Philoſophiâ tantum, ſed etiam in dicendi exercitatione feci, idem tibi cenſeo faciendum, ut par ſis in utriuſque orationis facultate.*

6. *Voveram dulces epulas, &c.*] Graviorem itaque cæteris habeo cauſam celebrandi Martias Calendas, in quibus mortis evaſi periculum; unde & ſacrificium vovi & ſacras epulas.

Album Libero caprum] Albæ victimæ Diis Superis, nigræ Inferis mactabantur: Arnob. lib 7. &c. Baccho præſertim caper, qui vitibus infeſtus, eas arrodendo: Virgil. Georgic. 2. v. 380.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris

Libero caprum, propè funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte, feſtus
Corticem aſtrictum pice dimovebit
Amphoræ fumum bibere inſtitutæ
Conſule Tullo.

Interpretatio.

exanimatus lautas dapes & hœdum candidum Bacche premiſeram. En dies iſte lætus anno vertente recurrens corticem pice affixum auferet dolio fumum contrahere cœpto ſub Conſulatu Tulli.

Annotationes.

Caditur.
Ovid. Faſtor. 1.

Rode caper vitem: tamen hinc cum ſtabis ad aram,
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.
Verba fides ſequitur: noxa tibi deditus hoſtis
Spargitur affuſo cornua, Bacche, mero.

7. *Prope funeratus arboris ictu.*] Cadente arbore propemodum oppreſſus & extinctus. Vide lib. 2. Od. 13. & 17.

9. *Hic dies anno redeunte feſtus, &c.*] Anniverſarius adeſt iſte dies in feſtivis epulis mihi ducendus: quare vinum vetuſtate præcipuum hodie promam.

Anno redeunte.] Ita cum Græcis Horatius. Virgil. *volventem annum* ait: Cicer. *vertentem annum*. Somn. Scip. 17. *Cum ad idem unde ſemel profecta ſunt, cuncta aſtra redierint, eamdemque totius cæli deſcriptionem longis intervallis retulerint, tum ille vere vertens annus appellari poteſt.*

10. *Corticem aſtrictum pice dimovebit. &c.*] Reſignabit, telinet operculum amphoræ, è ſubere vel cortice, pice quidem aſtrictum. Cato. *in amphoram muſtum indito, & corticem oppicato.* Tibull. lib. 2. Eleg. 1.

Chia ſolvite vincla cado.

11. *Fumum bibere inſtitutæ.*] Fumo dudum expoſitæ, unde contentum in ea vinum jam maturum & lene prorsùs. Ovid. Faſt. 5. *Fumea vina.* Martial. lib. 3. Epigram. 81.

Cocta fumis muſta Maſſilianis.

Idem lib. 10. Epigram. 36. *Improba fumaria* dicit; &,

Accipit ætatem quiſquis ab igne cadus.

Tibull. mox cit.

Nunc mihi fumoſum veteris proferte Falernum

Conſulis.

Columel. lib. 1. cap. 6. apothecæ ſuperponuntur locis, unde plerumque fumus exoritur: quoniam vina fumo celeriùs vetuſteſcunt: ejus tenore præcocem maturitatem trahunt, &c. Plin. lib. 23. cap. 1. *minus infeſtat nervos quod vetuſtate dulceſcit . . . Nos fumi amaritudine vetuſtatem indui perſuaſum habemus.* Meminit & Cœl Rhodig. lib. 26. cap. 21.

12. *Conſule Tullo.*] Conſulum nomine ſolebant notari vina, ut alibi ampliùs dixi. Vide lib. 1. Od. 20. & lib. 2. Od. 3. Hic certum nomen pro quolibet incerto poni, vinumque vetus duntaxat commendari crediderim. Quod ſi vinum illud conditum fuerat ſub L. Volcatio Tullo qui Conſul fuit cum M. Æmilio Lepido, anno urbis conditæ 687. prolatum verò eſt ab Horatio paulò pòſt ſubjugatos ab Agrippâ Cantabros, de quibus ſub hujus finem Odes, anno ſcilicet 734. ut ait Cruquius, vinum illud vetus fuiſſet annos 47. Intereà meminiſſe oportet quod ſcribit Plin. mox cit. *Falernum nec in novitate, nec in nimiâ vetuſtate corpori ſalubre eſt. Media ejus ætas à 15. anno incipit. . . . Si ſit fumo inveteratum, inſalubre eſt. Mangones iſta in apothecis excogitavere. Jam & patresfamilias ætatem ademere his, quæ per ſe cariem traxere. Quo*

Sume, Mœcenas, cyathos amici
Soſpitis centum; & vigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis eſto
Clamor & ira.
Mitte civiles ſuper urbe curas.
Occidit Daci Cotiſonis agmen:

INTERPRETATIO.

O Mæcenas, accipe centenos ſcyphos, ob *amicum incolumem & lychnos accenſos produc* uſque *ad diem. Longe abſit vociferatio qualibet & rixa.*

Dimitte ſollicitudines de civitate. Deletus eſt exercitus Cotiſonis Daci:

ANNOTATIONES.

certo vocabulo ſatis conſilii dedere priſci: nempè vina ad extremam ſenectutem, quæ carioſa eſt, non eſſe recondenda. Dalecamp.

13. *Sume cyathos centum.*] Ob lætitiam de amici ſoſpitis incolumitate, ſeu de Horatii tui ſalute, bibe centum cyathos, id eſt, plures & plures, & totâ nocte mecum perpota. Numerus finitus pro infinito.

14. *Vigiles lucernas perfer in lucem.*] Prandium ignorabant veteres: at cœnam maximè, non quidem ut nos ad candelas, ſed ad lychnos & lucernas, producebant uſque ad lucem poſteram, pergræcando, id eſt, ritu Græcorum totâ nocte compotando. Plaut. Menæchm. Scen. 3. *Inde uſque ad diurnam ſtellam matutinam potabimus.* Horat. Od. 21. ſeq. *Vivaque producent lucernæ, dum rediens fuget aſtra Phœbus.*
Propert. lib. 4. Eleg. 6. in fine:

Sic noctem paterâ, ſic ducam carmine, donec
Injiciat radios in mea vina dies.

Erat etiam olim perpotandi certamen, propoſitumque victoribus bibionibus præmium, placenta, ut ampliùs exponam Epiſt. 19. ad hæc verba: *nocturno certare mero.* Quòd autem nocturnæ cœnæ utiliores ſint corpori, ob Lunæ ſidus vim habens putrefaciendi, adeoque cibos concoquendi; crede, ſi lubet, aſſerenti Athenæo lib. 7. cap. 1. Quin potiùs auſculta Caſaubono eo loci, coctionem cum putrefactione confundi perperam, Athenæumque philologiæ quam philoſophiæ ſacris auſpicatiùs initiatum, benè doctèque redarguenti.

15. *Procul omnis eſto clamor & ira.*] Ebrietatis incommoda & vitia Horatius arcet à ſuis epulis: quo fortè etiam notat bonitatem & lenitatem vini ſui, cujus cyathos queat Mœcenas centum bibere, citra noxam; ut nec ad vociferandum nec ad rixandum impellatur. Vide lib. 1. Od. 27.

17. *Mitte civiles ſuper urbe curas.*] His verbis patet urbis præfecturam tunc geſſiſſe Mœcenatem: qui ſi *privatus* mox appellabitur, ne accipe aliter quàm par eſt, & illic explicabo.

18. *Occidit Daci Cotiſonis agmen. &c.*] O Mœcenas, omitte paululùm curas & ſollicitudines, quibus civitati provides ſedulus: en hoſtes Populi Romani jam domiti ſunt: nec ab ullo quidquam metuendum. *Cotiſon* Dacorum Rex ab Auguſto victus. L. Flor. lib. 4. cap. 12. *Daci montibus inhærent. Cotiſonis Regis imperio, quoties concretus gelu Danubius junxerat ripas, decurrere ſolebant & vicina populari. Viſum eſt Auguſto gentem aditu difficillimam ſubmovere. Miſſo igitur Lentulo, ultra ulteriorem repulit ripam; citrà, præſidia conſtituit. Sic tunc Dacia non victa, ſed ſummota atque dilata eſt.* Illud verò poſtea factum eſt. Sueton. cap. 21. Octav. *Coërcuit & Dacorum incurſiones, tribus eorum ducibus cum magnâ copiâ cæſis, &c.* cap. 63 *M. Antonius ſcribit, primum eum Antonio filio ſuo deſpondiſſe Juliam; dein Cotiſoni Getarum Regi eo que tempore ſibi quoque invicem filiam Regis in matrimonium petiiſſe.* De Dacis

Medus infeſtus ſibi luctuoſis
Diſſidet armis.
Servit Hiſpanæ vetus hoſtis oræ
Cantaber, ſerâ domitus catenâ:
Jam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Negligens, ne quà populus laboret,
Parce privatus nimiùm cavere, &
Dona præſentis rape lætus horæ, ac
Linque ſevera.

INTERPRETATIO.

Medus ſibimet adverſarius bello fatali diſtrahitur. Cantaber Hiſpaniæ fines incolens, *antiquus* noſter *inimicus*, *ſubactus eſt*, quamvis *tardâ profligatus victoriâ. Modo Scythæ arcu remiſſo incipiunt agris diſcedere.* Tu quaſi *privatus omitte curare & pluſculum conſulere ne quid detrimenti capiat populus: atque temporis præſentis uſurâ fruere, genio indulgens, & moleſta abjice.*

ANNOTATIONES.

jam lib. 2. Od. 10. Hos porrò eoſdem eſſe ac Getas, certum eſt. Plin. lib. 4. cap. 12. *Getæ, Daci Romanis.* Xiphilin. in Domitiano ita ſcribit: *Per id tempus bellum fuit Populo Romano cum Dacis . . . . Porrò eam gentem Dacos appello. Nam ita ſeipſi nominant, eodemque nomine à Romanis appellantur: etſi non ignoro eos à quibuſdam Græcis Getas eſſe dictos. Quod an rectè factum ſit, neſcio: illud quidem ſcio Getas trans Hæmum apud Danubium incolere.*

19. *Medus infeſtus ſibi, &c.*] Medi ſeu Parthi bellis civilibus occupati ſunt. Vide Strabonem lib. 10. & quæ antea nec ſemel de iis annotavi, lib. 1. Od. 26. v. 5. & alibi.

21. *Servit Hiſpanæ, &c.*] Cantabri ab Agrippâ ſerò licet, fracti & ſubacti ſunt. Vide lib. 2. Od. 6. Sueton. Octav. cap. 20. Auguſtus *externa bella duo omnino per ſe geſſit: Dalmaticum adoleſcens adhuc: & Antonio devicto, Cantabricum.* & cap. 21. *domuit autem partim ductu, partim auſpiciis ſuis Cantabriam, &c.*

23. *Jam Scythæ laxo, &c.*] Scythæ armis depoſitis cedunt. Vide lib. 2. Od. 9. in fine, ibique annot. Sueton. Octav. cap. 21. *Eâ virtutis moderationiſque famâ, Indos ac Scythas auditu modo cognitos pellexit ad amicitiam ſuam Populique Romani ultro per legatos petendam.*

25. *Negligens ne quà populus, &c.*]. Dum mei ſacrificii particeps ſacras mecum epulas carpes, ita lætitiæ vaca ut ſi privatus eſſes. Ergo paululùm abjice omnem curam urbis, & ſollicitudines de Republicâ.

26. *Privatus.*] Quidam explicant, inter privatos parietes, genio indulge. Alii interpretantur abſolutè: quandoquidem non geris magiſtratum: volunt nimirùm urbis præfecturam eſſe officium duntaxat, nec inter magiſtratus cenſeri: Ex Sueton. Octav. cap. 37. *Quo plures adminiſtrandæ Reipublicæ partem caperent, nova officia excogitavit: curam operum publicorum . . . . præfecturam urbis, &c.* Quod minimè placet. Sic igitur intelligo: tu *linque ſevera* tantiſper, id eſt, ſerias & graves occupationes intermitte · *præſentis horæ dona*, ſeu, gaudia ſape, cape, animo planè tranquillo, teque *privatum* hoc nocturno ſaltem convivio finge & cogita.

ODE IX.

ODE IX.

DIALOGUS HORATII ET LYDIÆ.

HORAT. DONEC gratus eram tibi,
Nec quiſquam potior brachia candidæ
Cervici juvenis dabat;
Perſarum vigui Rege beatior.
LYD. Donec non aliâ magis
Arſiſti, neque erat Lydia poſt Chloën;
Multi Lydia nominis
Romanâ vigui clarior Iliâ.
HORAT. Me nunc Creſſa Chloë regit,

INTERPRETATIO.

HORAT. *Quandiu charus tibi extiti, aeque alius præſtantior adoleſcens brachia inferebat collo* tuo *candido, felicior* ego *vixi Rege Perſarum.* LYD. *Quandiu non alteram plus dilexiſti, nec Lydia poſthabita eſt Chloë.* Ego *Lydia magna fama, illuſtrior florui* quam *Ilia Romana.* HORAT. *Mihi jam dominatur Chloë*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 3. Lib. 1.

1. *Donec gratus, &c.*] Amœbæum carmen eſt, cujus hæc lex eſt, ut qui poſterior dicit, priorem vincat, majus aliquid ſubjiciendo. Ode porrò hæc tanti æſtimatur a Scaligero, ut ejus deſcribere ſententiam non pigeat. Sic habet lib. 6. Poët. *Omnes Horatii Odæ tantæ ſunt venuſtatis, ut & mihi & aliis prudentioribus omnem ademerit ſpem talium ſtudiorum. Inter cæteras vero, duas animadverti, quibus ne ambroſiam quidem aut nectar dulciora putem. Altera eſt tertia quarti libri:* Quem tu Melpomene ſemel, &c. *Altera eſt nona tertii* Donec gratus eram tibi, &c. *Quarum ſimiles à me compoſitas malim, quàm Pythionicarum multas Pindari & Nemeenicarum: quarum ſimiles malim compoſuiſſe, quàm eſſe totius Tarraconenſis Rex.* Vide Virgil. Eclog. 3. & 7. Hic zelotypiam uterque ſuam bellè exprimit, reſtituendiſque amoribus prioribus viam ſternit.

2. *Nec quiſquam potior &c.*] Dum non amplexus tuos alteri conceſſiſti, nec alium mihi prætuliſti in amore.

4. *Perſarum vigui Rege beatior.*] Antiqui Perſarum Reges, Cyrus, Darius, ad ſummas opes elati proverbio locum dedere. Illorum quiſque Regem Regum ſe jactabat. Quin & Perſarum montes pro montibus aureis dicti. Plaut. Stich. Scen. 1.

Neque illos merear Perſarum ſibi
Montes, qui eſſe perhibentur aurei.

5. *Non aliâ magis arſiſti.*] Alii legunt, *aliam.* Æquè eleganter utrumque.

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexin.

6. *Neque erat Lydia poſt Chloën.*] Dum non amaſti Chloën præ Lydiâ. De hac jam lib. 1. Od. 8. 13. 25.

8. *Romanâ vigui clarior Iliâ.*] Ego me fortunatiorem æſtimabam, quam fuit unquam Ilia, ſeu Rhea, quæ Marte gravida Romulum Romanæ gentis auctorem protulit. De illâ lib. 1. Od. 2.

9. *Me nunc Creſſa Chloe regit.*] Nunc ego ſervio amoribus Chloës, quam præter formam commendat vocis & Muſicæ ſuavis modulatio. Quidam legunt *Threſſa*, id eſt, Thrax, ſeu è Thracia: vo-

Dulces docta modos, & citharæ ſciens:
Pro quâ non metuam mori,
Si parcent animæ fata ſuperſtiti.

LYD. Me torret face mutuâ
Thurini Calais filius Ornithi:
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata ſuperſtiti.

HORAT. Quid ſi priſca redit Venus,
Diductoſque jugo cogit aheneo?
Si flava excutitur Chloë,
Rejectæque patet janua Lydiæ?

LYD. Quanquam ſidere pulcrior
Ille eſt; tu levior cortice, & improbo
Iracundior Adria;
Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

INTERPRETATIO.

ô Creta, perita ſuavium modulorum, ac pulſandæ *lyræ, pro quâ non verebor vitam profundere, ſi fata indulgeant animæ reſiduæ.*

LYD. *Me urit mutuo amore Calais filius* Ornithi *è Thurio, pro quo bis mortem oppetam ultro, ſi juveni vivo fata indulgeant.*

HORAT. *Quid ſi vetus amor reviviſcat, & divulſos copulet æreo vinculo; ſi formoſa Chloe rejicitur, & oſtium* meum *aperitur pulſa Lydia?*

LYD. *Tametſi eſt ille aſtro ſplendidior,* Tu verò es *levior ſubere atque Adriatico* mari *procelloſo ferocior, tecum vivere cupiam, tecum ſponte moriar.*

ANNOTATIONES.

rum lectioni noſtræ favet quòd Cretes Muſicæ valdè ſtudioſos refert Ælianus.

12. *Si parcent animæ fata ſuperſtiti.*] Moriar ego libens ad redimendam Chloës vitam; ut illa ſuperſtes vivat, quæ eſt altera pars mei. De ſuperſtitione veterum pro alterius ſalute ſeſe devoventium, alibi dixi.

13. *Me torret face mutuâ, &c.*] Mutuo me amore detinet Calais adoleſcens pulcherrimus. Alludi volunt aliqui ad nomen Callaidis lapilli, quem Sapphiri æmulum dixit Plin. lib. 37. cap. 10.

14. *Thurini.*] Thuria, ſive Thurium civitas erat in ſinu Tarentino.

16. *Si parcent puero.*] Pro Calaï bis ego mortem oppetere velim.

17. *Quid ſi priſca redit Venus?*] Quid faceres, ô Lydia, ſi Horatii vetus in te amor denuò accendatur; noſque diſſociatos reconciliet, arctiuſque jungat quàm olim, imò conſtringat *jugo aheneo*, ſeu ære firmiori & nunquam diſſolvendo? Vide lib. 1. Od. 33.

22. *Levior cortice.*] Ode ſuperiori, *corticem aſtrictum pice*, pro ſubere nempè ponitur cortex, teſte Plinio, lib. 16. cap. 8. Proverbium eſt in inconſtantes, *cortice levior*, ſuber enim naturali ſuâ levitate ſuper aquas fertur & natat.

23. *Iracundior.*] Hoc ſibi vitium imputat Horatius non ſemel. Epiſt. lib. 1.

Iraſci celerem, tamen ut placabilis
eſſem.

Adria.] De eo lib. 1. Od. 33.

24. *Tecum vivere amem, &c.*] Ira facilè reconciliantur diſcordiæ amantium. Et verè dixit Terentius Andr.

Amantium iræ amoris redintegratio eſt.

Plaut. Amphitr. Act. 3.

Iræ interveniunt; redeunt rurſum in
gratiam.
Verùm iræ, ſi quæ fortè eveniunt hujuſmodi
Inter eos, rurſum ſi reventum in gratiam eſt,
Bis tanto amici ſunt inter ſe quàm
prius.

ODE X.

Lycen admonet ut paulùm manſueſcat erga ſe.

EXTREMUM Tanaïm ſi biberes, Lyce,
Sævo nupta viro; me tamen aſperas
Porrectum ante fores objicere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis quo ſtrepitu janua, quo nemus

INTERPRETATIO.

O *Lyce, ſi potares ultimum Tanaïm, marito juncta barbaro, nihilominus fleres me ante januam* tuam *duram extenſum exponere ventis Septentrionalibus* illic *habitantibus.* Nonne *audis quo murmure tuæ fores, quo nemus in*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 6. Lib. 1.

1. *Extremum, &c.*] Ejuſmodi cantiones & querelas noctu canebant amantes ad fores meretricum, aliarumque mulierum quas deperibant, ut ſic eas demererentur, atque ab iis tandem ſuâ patientiâ victis admitterentur in domum antea ſibi clauſam. Vide quæ annotavi lib. 1. Od. 25. Plura verò dixi ad Perſ. Sat. 5. v. 165. ubi ſic habetur:

Limen ad obſcœnum . . dum Chryſidis udas
Ebrius ante fores extinctâ cum face canto.

Extremum Tanaim ſi biberes.] Si nata in Scythiâ, in remotiſſimis illis & frigidiſſimis partibus, ubi ſcaturit Tanaïs: ſi barbara proinde, & *ſævo* quoque *viro nupta* eſſes, quem vereri deberes; te tamen oporteret moveri meis amoribus, cùm ante fores tuas excubantem cerneres in iſtâ aëris intemperie.

Tanaim.] Fluvius iſte notiſſimus, è Riphæis montibus, vel è Caucaſo monte fluere dictus, Aſiam ab Europâ dividit. hodie *Don* vocatur. Eſt maximè Septentrionalis, quique Nomades Tanaim accolebant, erant agreſtiores, ex Strabone lib. 11. De eo jam anteà Ode 4. hujus lib. ubi *Scythicum amnem* appellat Horatius.

2. *Me tamen aſperas, &c.*] Non tam dura eſſes ut me jacentem ſuper limen januæ tuæ, frigidiſſimâ & moleſtiſſimâ tempeſtate, videres ſine ullo humanitatis ſenſu. Ovid.

Frigidus inque udâ ſæpe jacebis humo.

3. *Objicere incolis plorares Aquilonibus.*] Doleres, ægrè ſineres me objici noctu ventis iſtis a Scythiæ regione flantibus, ac velut incolis.

Ovid. Metam. 1.

Scythiam ſeptemque triones
Horrifer invaſit Boreas

Plorares objicere. Sic & locutus Plaut. Aulul. Scen. 7.

Aquam herclè plorat, cum lavat, profundere.

5. *Audis quo ſtrepitu, &c.*] Quam vehemens ſæviat ventus, judica è concuſſione tuæ januæ, & è murmure arborum viridarii tui graviter ſtridentium.

Nemus inter pulcra ſitum tecta.] In ſeptis domorum nemora etiam habebant veteres; quorum ſtruendorum rationem docet Vitruv. lib. 5. cap. 11. *Sint* inquit, *inter duas porticus ſi[illegible]a, & in his perficiantur inter arbores deambulationes, &c.* Sueton. Octav. cap. 72. *prætoria ſua quamvis modica non tam ſtatuarum tabularumque pictarum ornatu, quàm xyſtis & nemoribus excoluit, &c.*

Inter pulcra ſitum tecta remugiat
Ventis? Et poſitas ut glaciet nives
Puro numine Jupiter?
Ingratam Veneri pone ſuperbiam,
Ne currente retrò funis eat rotâ.
Non te Penelopen difficilem procis

INTERPRETATIO.

ædibus magnificis conſitum reſonet ventis perflantibus: *neque Jupiter puro numine conſtringat nives demiſſas? Abjice faſtum Veneri odioſum, ne funiculus retrorſum abeat rotâ verſatâ. Tyrrhenus pater haud te procreavit Penelopen aman-*

ANNOTATIONES

Tibull. lib. 3. Eleg. 3.

Et nemora in domibus ſacros imitantia lucos.

Cic. ad Quinctium fratrem lib. 3. Epiſt. 1. *nunc domus ſuppeditat mihi hortorum amœnitatem.* Vide Senec. Epiſt. 122. Item ſuprà lib. 2. Od. 3. & Epiſt. 10. lib. 1.

Nempe inter varias nutritur ſylva columnas.

7. Et poſitas ut glaciet nives puro numine Jupiter.] Æſtimare potes etiam quantum frigus perpetiar, ex eo quòd purum ſit cœlum, æther ſudus ac ſerenus, quo nives gelu concreſcunt & conſtringuntur; quia tunc facilè diffunditur, quando ſcilicet in aëre nihil eſt quo reprimatur frigus: contrà nebuloſo æthere coërcetur ne ad nos uſque perveniat, ut docet Ariſtot. in Problem.

Poſitas.] E cœlo delapſas, & humi jacentes.

Glaciet.] Per licentiam poëticam uſurpatur hoc verbum activè, quod tamen abſolutè poni ſolet, pro, *coaleſcit, concreſcit.* Cicer. 2. de Nat. Deor. n. 26. *tum aquæ declarat effuſio, quæ neque conglaciaret frigoribus, neque nive pruinâve concreſceret, niſi eadem ſe admiſto calore liquefacta & dilapſa diffunderet. Itaque & Aquilonibus reliquiſque frigoribus adjectis dureſcit humor, &c.*

8. Puro numine Jupiter.] Benè ſic legitur: alii, *puro lumine*, vel *limine*; ſed perperam. Jovem pro æthere non rarò uſurpari, notum: huic ergo reſpondet vox, *numine.* Puro lumine Sol quidem dicatur; at non Jupiter, præſertim concubiâ nocte; quâ Lyces januam occentabat, de more, Poëta noſter.

9. Ingratam Veneri pone ſuperbiam.] Venus enim jocis, gratiis, amoribus ſtipata ubique memoratur: quibus adverſatur omninò ſuperbia. Lib. 1. Od. 2.

Erycina ridens,
Quam jocus circumvolat & Cupido.

10. Ne currente retrò funis eat rotâ.] Ne offenſa Venus iram in te ſuam ſtringat, tuque favore ejus deſtituta contemnaris, ut modò me contemnis. Time ergo ſapienter fortunæ vices. Tibull. lib. 1. Eleg. 5.

Heu canimus fruſtrà: nec verbis victa pateſcit
Janua: ſed plenâ eſt percutienda manu.
At tu qui potior nunc es, mea fata caveto.
Verſatur celeri fors levis orbe rota.

Iſto tamen loco metaphora videtur eſſe ducta non à rotâ fortunæ volubili & inſtabili; ſed potiùs à rotis & trochleis, quibus circumvolutus funis ingentia ſublevat & trahit pondera, ſi benè teneatur: at ſi dimiſſus fuerit, & rota & funis & pondus in partem contrariam feruntur, currunt, fugiunt, deturbantur. Senſus itaque Horatii erit: ô Lyce, ne Veneris tu vincula nexuſque ſperne, quæ ſi dimiſeris cave ne res tuæ retrò & perſum eant ac diſſolvantur. Virgil. Ecl. 8.

Veneris, dic, vincula necto.

11. Non te Penelopen difficilem, &c.] Non es ut Penelope, Spartana, nec educata inſtructaque duris moribus auſteràque viven[di r]atione: imò venuſtam, lepidam, tractabilem genuit te pater Italus, vel Hetruſcus, ut placet quibuſdam, nec abſurdè. Hetruſcos ludorum ac vo-

Tyrrhenus genuit parens.
O, quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus violâ pallor amantium,
Nec vir Pieriâ pellice ſaucius
Curvat; ſupplicibus tuis
Parcas, nec rigidâ mollior eſculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.

INTERPRETATIO.

tibus intractabilem. O licet te nec dona flectant, nec vota, nec violaceus pallor amore tabeſcentium, *neque maritus tuus* amore *pellicis Pieria vulneratus; indulge ſupplicantibus tibi*, quæ fuiſti hactenus *durâ quercu non flexibilior, neque manſuetior ſerpentibus Mauritania.*

ANNOTATIONES.

luptatum amatores nemo neſcit: refert Cœl. Rhodig. lib. 15. cap. 51. atque à Lydis traxiſſe originem ſuſpicatur.

Penelopen difficilem procis.] Hæc Ulyſſis uxor viro ſuo fidem ſervans viginti annos abſenti, procos benè multos acriter ſollicitantes, patrem etiam novas nuptias ſuadentem eluctata eſt. Homer. Odyſſ. 2. 6. 7.

12. *Tyrrhenus.*] Tyrrheni Hetruriæ populi. Tyrrhenia Straboni eadem regio cum Thuſcia. Ovid. Metamorphoſ. 14.

Concurrit Latio Tyrrhenia tota.

Porrò ſynecdochicῶs illi pro Italis univerſis vel Romanis accipi poſſunt.

14. *Tinctus violâ pallor.*] Color vultûs mei pallidus, inſtar violarum, quas etiam pallentes vocavit Virgil. Eclog. 2. Sunt enim aliæ purpureæ, aliæ luteæ, aliæ albæ; ex Plin. lib. 21. cap. 6. Quanquam duo tantùm genera violarum agnoſcit Nicander, pallidum & luteum: apud Athenæum lib. 15. cap. 9. *pallor amantium.* Ovid.

Palleat omnis amans: color eſt hic aptus amanti.

Nimitùm recurrente ad cor amoris centrum calore naturali, & quoniam intenſior in amantibus eſt, ſpiritus vitales magis diſſipante, in vultu pallor efficitur.

15. *Nec vir Pieriâ pellice ſaucius.*] Quanquam nec offenſa viri tui pellicem Pieriam depereuntis injuriâ ad me amandum incliuaris. Hoc certè eſt irritamentum uxoris maximum, ut inducatur in altetius amorem. Ex Euripide, quædam alia minùs gravatè fert uxor: at ſi à marito fallatur, quicquid eſt in vitâ jucundi perdit. Ovid.

Sed neque fulvus aper mediâ tam ſævus in irâ eſt.

. . . . .

Nec lea. . . .

Femina quàm ſocii deprehenſâ pellice lecti

Ardet, &c.

Pieriâ] Vel nomen factum à ſolo natali, ad augendam invidiam quaſi diceret, peregrinâ, & ex eâ Macedoniæ regione: vel notat fidicinam, pſaltriam, ob Pierum montem Muſis ſacrum: cujuſmodi mulieres ut plurimùm exercebant meretriciam artem.

16. *Supplicibus tuis parcas.*] Indulge aliquid ſupplicanti etiam apud te. Quis enim ſupplices unquam acerbè repulit, niſi qui humanitatem exuit? Ex ſententiâ veterum, qui talem hominem velut execrabilem averſabantur: cùm & natura ſupplicibus parcere doceat.

Eſculo.] Arbor eſt glandifera, quam pro duritie poſuit Horatius. De eâ Plin. lib. 16. & nos jam lib. 2. Od. 22.

18. *Mauris.*] Mauritania Africæ regio ab ortu in occaſum extenſa, ubi nunc Barbaria Occidentalis. Arenoſa iſta loca, aquarum penuriâ & Solis æſtu arentia & fervida, omne genus ſerpentium alunt etiam ſæviſſimorum.

Non hoc ſemper erit liminis aut aquæ
Cæleſtis patiens latus.

INTERPRETATIO.

Latus iſtud haud ſemper erit tolerans liminis & pluviæ.

ANNOTATIONES.

19. *Non hoc ſemper erit liminis, &c.*] Amores meos tibi ſponte oblatos ne modò ſperne: nec enim ero ſemper eâ robuſtâ & ferventi ætate, quâ tui gratiâ poſſim & velim pernoctare ante januam, & cubare ſuper durum limen ædium tuarum. Epod. 11.

Ferebar incerto pede
Ad non amicos heu mihi poſtes, & heu
Limina dura, quibus
Lumbos & infregi latus.

Aquæ cæleſtis patiens.] Imbres aliaque hyemalis tempeſtatis incommoda perpeti non ſemper libebit. Certè contra in Lycen jam vetulam acriter ſcripſit Od. 13. lib. 4. Ovid.

Sæpe feres imbrem cæleſti nube ſolutum
Frigidus, inque udâ ſæpe jacebis humo.

AD MERCURIUM,

ODE XI.

Ut ſibi dictet cantus quibus Lyde flectatur.

MERCURI (nam te docilis magiſtro
Movit Amphion lapides canendo)
Tuque teſtudo reſonare ſeptem
Callida nervis,

INTERPRETATIO.

O *Mercuri, (ſiquidem te præceptore Amphion ſaxa cantu movit) & tu lyra chordis ſeptenis reſonare perita;*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 2. Lib. 1.

1. *Mercuri.*] De eo multa lib. 1. Ode 10.

2. *Movit Amphion lapides canendo.*] Jovis ille ex Antiopâ filius ſuavi lyræ ſono dicitur moviſſe lapides, ut ipſis inter ſe compoſitis & ſuperſtructis, Thebarum muri civitaſque ædificata fuerint. Vide Epiſt. ad Piſones, v 394. Plutarch. de Muſicâ. Propert. lib. 3. Eleg. 2.

Saxa Cithæronis Thebas agitata per artem
Sponte ſuâ in muri membra coiſſe ferunt.

3. *Teſtudo reſonare ſeptem callida nervis.*] E teſtudine lyra per Mercurium facta atque exornata, ut annotavi lib. 1. Ode 10. Tribus primò chordis, deinde quatuor, tum ſeptem, poſtea novem inſtructa; demùm etiam pluribus. Vide Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 19. Diodor. Sicul. lib. 1. Pindar. φόρμιγγα ἑπτάγλωσσον, id eſt, ἑπτάφθογγον vocat.

Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Divitum menſis & amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obſtinatas
    Applicet aures.
Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exultim, metuitque tangi,
Nuptiarum expers, & adhuc protervo
    Cruda marito.
Tu potes tigres comiteſque ſilvas
Ducere, & rivos celeres morari.

INTERPRETATIO.

neque canora pridem neque jucunda, jam verò familiaris tum opulentorum menſis, tum fanis Deorum; *numeros ede, quibus pervicaces auriculas admoveat Lyde: quæ ſicut equa trium annorum exultat & ludit per apertos agros; fugitque attrectari à nuptiis immunis, necdum petulanti viro idonea. Tu vales trahere tigres ſilvaſque ſimul, & rapides tardare fluvios.*

ANNOTATIONES.

Virgil. Eclog. 2.
Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula.
Et Æneid. 6. v. 646.
Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum.
Porrò ſeptenas diapaſon ſpecies ſeu modos, quos nunc tonos appellant, debere intelligi locis iſtis perinde ſingulis, non abs te contendit Glareanus.

5 *Nec loquax olim neque grata.*] Prius muta & ſine ullo pretio, at poſtquàm in lyram eſt concinnata, gratum edidit ſonum, dulceſque modos ac numeros expreſſit; ut requiſita & adhibita ſit in divitum conviviis & Deorum ſacris.

6. *Divitum menſis.*] Quod vini vim fervidiorem elidere valeat Muſica, hanc ideò priſci adhibebant in ſuis conviviis. Teſtis Plutarch. lib. de Muſicâ: & Homer. Odyſſ. ubi cithara convivii ſodalis nuncupatur.

Et amica templis.] Vide Tit. Liv. lib. 9. cap. 30. ubi de tibicinibus ad præcinendum in ſacrificiis Deorum ſolerter revocatis, hiſtoriam narrat ſat lepidam.

7. *Dic modos, Lyde quibus obſtinatas applicet aures.*] Cantûs dulcedine contumacem Lydes animum flecte, per aures delinitas ad cor penetra, demulce, viam ſterne, ſenſimque meos amores inſinua. Ex Plutarcho, Muſica concinno ſuo temperamento corpora menteſque revocat & emollit. Et lib. de Superſtit. ait ex Platone, Muſicam non deliciarum causâ & pruritûs aurium datam, ſed ut animi periodos improbè laſcivientes decenter reducat.

9. *Quæ velut latis equa trima campis ludit.*] Velut equa non domita juveniliter laſcivit & ludit per campos diſcurrendo & exiliendo: ſic Lyde juveniles ſectatur cum æqualibus ludos, à virili autem conſortio hactenus abhorret.
Lib. 2. Od. 5.
Circa virentes eſt animus tuæ
Campos juvencæ, &c.

10. *Ludit exultim.*] Anacreon:
Πῶλε Θρηκίη, τί δή με
. . . . .
Νηλεῶς φεύγεις, . ;
. . . .
Νῦν δὲ λειμῶνάς τε βόσκεαι
Κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις, &c.
Equulea Threicia quid me
Crudeliter fugis,
At nunc prata depaſceris
Et agiliter exiliens ludis.

13. *Tu potes tigres, &c.*] Nota eſt Orphei fabula feras & arbores trahentis ad lyræ dulces modos. Vide lib. 1. Od. 12. Et Epiſt. ad Piſones v. 393.

14. *Rivos celeres morari.*] Virgil.

Ceſſit immanis tibi blandienti
Janitor aulæ
Cerberus; quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus teter ſanieſque manet
Ore trilingui.
Quin & Ixion, Tityuſque vultu
Riſit invito: ſtetit urna paulùm
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde ſcelus atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ

INTERPRETATIO.

Tibi demulcenti morem geſſit Cerberus crudelis aulæ janitor, licet caput illius furiis æquale ſtipent ſerpentes multi, & ex ore tres linguas habente halitus peſtilens & tabum fluat. Quinetiam Ixion & Tityus facie prætulit hilaritatem non ſponte: ſtetit dolium tantiſper aridum, dum ſuavi cantu Danai filias detineres. Diſcat Lyde crimen & ſupplicia famoſa puellarum, & vacuum aquâ vas

ANNOTATIONES.

Eclog. 8.

Quorum ſtupefactæ carmine lynces,
Et mutata ſuos requierunt flumina curſus.

15. *Ceſſit immanis tibi blandienti, &c.*] Et hoc ad Orpheum pertinet, qui profectus ad Inferos ut reduceret inde dilectam Eurydicen, Cerberum demulſiſſe lyrâ fertur. De eo jam lib. 2. Od. 13. Et Virgil. Georgic. 4. v. 481.

Quin ipſa ſtupuere domus atque intima lethi
Tartara, cæruleoſque implexæ crinibus angues
Eumenides; tenuitque inhians tria Cerberus ora
Atque Ixionei vento rota conſtitit orbis.

21. *Quin & Ixion Tityoſque vultu viſit.*] Pulſante cytharam Orpheo recreati viſi ſunt illi, ſuaſque pœnas obliviſci; ut vultu quædam ſigna lætitiæ dederint.

22. *Invito.*] Ob acerbitatem ſupplicii triſtitiam exigentis. De Tityo Ode 4. hujus libri ſub finem. Ixion Junoni ſtuprum inferre conatus ad Inferos pulſus eſt, & rotæ inter ſerpentes alligatus aſſiduè circumvolvitur.

Tibull. lib. 1. Eleg. 3.

Illic Junonem tentare Ixionis auſi
Verſantur celeri noxia membra rotâ.

Vide Pindar. Pyth. Od. 2. ubi refert, *Ἰξίονα ἐν πτερόεντι τροχῷ παντᾷ κυλινδόμενον. Ixionem in alatâ rotâ circumquaque verſatum.*

22. *Stetit urna paulùm ſicca, &c.*] Danai Argivorum Regis filiæ laborioſos cruciatus intermiſere paululùm, dum caneret Orpheus. Vide lib. 2. Od. 14. Lucret. lib. 3. ſub finem.

Hoc, ut opinor, id eſt ævo florente puellas
Quod memorant laticem pertuſum congerere in vas,
Quod tamen expleri nullâ ratione poteſtur.

Hinc proverb. apud Plaut. Pſeud. *In pertuſum ingerimus dicta dolium, operam ludimus.*

25. *Audiat Lyde ſcelus, &c.*] Diſcat Lyde quas pœnas Dii attribuant mulieribus in ſuos amatores crudelibus: hincque deſinat mihi dura eſſe.

26. *Virginum*] Danaidum.

Inane lymphæ dolium, &c.] Vide ſupra.

Dolium

Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata,
Quæ manent culpas etiam ſub Orco.
Impiæ, (nam quid potuere majus?)
Impiæ ſponſos potuere duro
Perdere ferro.
Una de multis, face nuptiali
Digna, perjurum fuit in parentem
Splendidè mendax, & in omne virgo
Nobilis ævum:
Surge, quæ dixit juveni marito,
Surge; ne longus tibi ſomnus, unde

INTERPRETATIO.

evaneſcente ex imo fundo, perennemque ſortem delictis etiam apud Inferos reſervatam. Scelerata (quid enim pejus valuerint?) Scelerata inquam illæ *ſævo gladio perimere ſponſos valuerunt. At è pluribus una tædis nuptialibus idonea egregie fraudulenta erga patrem fallacem, & in cuncta ſecula illuſtris virgo extitit. Quæ ait adoleſcenti ſponſo: exurge, ne diuturnus tibi ſopor unde*

ANNOTATIONES.

28. *Seraque fata.*] Vel, longa & diuturna; vel tardè venientia, eoque graviora.

33. *Una de multis, &c.*] Hypermneſtra Lynceo ſponſo pepercit, ſalvumque abire & fugere juſſit; dum ſorores juſſu patris ſuos ſponſos nefariè jugularent: at ipſa noluit exequi impiè præſcripta; unde & nomen ſibi fecit immortale. Quidam ſcribunt duas fuiſſe quæ ſponſis vitam adimere non ſuſtinuerint, Hypermneſtram & Bebrycen. Euſtath. in Dionyſ. Alexandr.

Face nuptiali digna.] Honore matrimonii digna. Quod noctu ſeu veſperi nupta deducebatur domum ſponſi, hinc fax præferebatur. Feſtus. *In nuptiis*, inquit, *facem præferebant in honorem Cereris. & aquâ ſpargebatur nova nupta, ſive ut caſta puraque ad virum perveniret, ſive ut ignem & aquam cum viro communicaret.*

34. *Perjurum in parentem ſplendidè mendax.*] Rectè fallens patrem Danaum, qui Ægyptum fratrem ejuſque filios generos ſuos impiâ & cruentâ fraude circumveniebat. Ægyptus quinquaginta filiis ſuis Danai fratris totidem filias in matrimonium popoſcit. Hic recuſavit, quòd ex oraculo accepiſſet a genero ſibi mortem inferendam. At cùm inſtaret ille, fraudulenter annuit, filias monens, ut ipsâ nocte nuptiarum, ſponſos vino luxuriâque ſopitos cultro ſingulæ conficerent. Itaque patri contra fas morem gerentes, captatâ horâ viros enecarunt, exceptâ Hypermneſtrâ, quæ Lynceum ſervavit. Hic verò poſteà Danao interempto Argivum regnum invaſit, atque oraculi fidem implevit.

35. *In omne virgo nobilis ævum.*] Hypermneſtram virginem manſiſſe, hocque pactam cum Lynceo ſponſo, nonnulli tradunt. Vide Pauſan. in Corinthiacis. Pindar. Nem. Od. 10. &c.

38. *Ne longus tibi ſomnus, &c.*] Ne tibi mors afferatur à Danao patre ſororibuſque meis: Ægypti enim patris tui ſtirpem extinguere conjurarunt. Ovid.

Surge age, Belide, de tot modo fratribus unus.
Nox tibi, ni properes, una perennis erit.

Apud Heſiod. *ſomnus mortis frater*; apud Virgil. *conſanguineus lethi ſopor*, dicitur. Catull.

Nox eſt perpetua una dormienda.

39. *Sceleſtas falle ſorores.*] Celeriter fugiendo, prava ſororum mearum conſilia elude.

Non times, detur: ſocerum & ſceleſtas
Falle ſorores;
Quæ, velut nactæ vitulos leænæ,
Singulos (eheu!) lacerant: ego illis
Mollior nec te feriam, nec intra
Clauſtra tenebo.
Me pater ſævis oneret catenis,
Quod viro clemens miſero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Claſſe releget.
I, pedes quò te rapiunt & auræ,
Dum favet nox & Venus: i ſecundo
Omine, & noſtri memorem ſepulcro
Sculpe querelam.

Interpretatio.

non metuis comparetur: ſocerum & impias ſorores effuge; quæ tanquam leænæ vitulos adeptæ totidem heu diſcerpunt. Ego illis clementior neque te percutiam, neque detinebo intra ſepta. Me parens duris vinculis obruat, quoniam ſponſum infelicem benigna ſervavi: me navi amandet ad ultimos etiam Numidarum campos. Abi quo te ferent pedes & venti, dum nox & Venus obſecundant: abi fauſtis auſpiciis, & ad tumulum incide querimoniam, quâ noſtri recordatio permaneat.

Annotationes.

45. *Me pater ſævis oneret catenis, &c.*] Obſerva quàm artificiosè Poëta amplificet ac laudet fidem & lenitatem Hypermneſtræ, ut ejus exemplo Lyden impellat ad ſibi amanti favendum. Vide Ovid. Epiſt. Heroid. ubi Hypermneſtra Lynceo ita ſcribit

Clauſa domo teneor gravibuſque coercita vinclis,
Eſt mihi ſupplicii cauſa, fuiſſe piam.
Me pater igne licet, quem non violavimus, urat.
. . . . .
Aut illo jugulet quem non bene tradidit enſe;
Ut quâ non cecidit vir nece, nupta cadat.

47. *Extremos Numidarum in agros.*] Me in barbaras nationes exulem mittat, etiam trans mare. Numidia propriè litoralis Africæ pars erat ubi nunc regnum Algerii. Hic verò non ita ſtrictè ſumitur. Ex Plin. lib. 5. cap. 3. Numidia præter marmor & feras nihil habet inſigne; Maſiniſſæ nomine tantùm clara. Hodie *Biledulgerid* quibuſdam vocatur.

49. *I pedes quo te rapiunt & auræ.*] Seu terrâ, ſeu mari, fuge quamprimùm: *dum favet nox & Venus*, amor in te meus.

51. *Noſtri memorem ſepulcro ſculpe querelam.*] cùm me à patre morti addictam acceperis, Epitaphium ſcribe, quo diſcat poſteritas meam in te pietatem Danai crudelitate malè penſatam. Pauſan. in Corinth. refert Hypermneſtram in judicium vocatam à patre, quod Lynceo ſalutem dederit ſibi pernicioſam, &c. Ovid. mox cit.

Et ſepeli lacrymis perfuſa fidelibus Oſſa:
Scriptaque ſint titulo noſtra ſepulcra brevi.
Exul Hypermneſtra pretium pietatis iniquum,
Quam mortem fratri depulit, ipſa tulit.

ODE XII.

AD NEOBULEN,

Hebri amore contabeſcentem.

MISERARUM eſt, neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere, aut ex-
Animari metuentes patruæ verbera linguæ.

INTERPRETATIO.

ÆRUMNOSARUM eſt, nec amori indulgere, nec mœrores diluere vino ſuavi, vel diſcruciari timentes ictus linguæ patrui.

ANNOTATIONES.

Hæc Ode dicolos triſtrophos: Metrum ſingulare. Sotadicum vocant aliqui, quod ſæpè a Sotade uſurpatum. Alii Rythmicum, quòd ferè nullus pedum numerus inſit.

Primi quique duo verſus tribus conſtant Ionicis à minore, tertius verò quatuor: hoc modo

Mĭsĕrārūm eſt | nĕquĕ amōrī | dărĕ lūdūm |

Alii longè aliter, volunt carmen eſſe tricolon tetraſtrophon, ut duo priores verſus ſint Sapphici trimetri acatalecti; tertius Anacreonticus dimeter catalecticus; quartus Adonicus: ſicque ſcribunt,

Miſerarum eſt neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lavere, aut ex-
Animari metuentes patruæ
Verbera linguæ. &c.

1. *Miſerarum eſt. &c.*] Magna diſſenſio de metro, de ordine verſuum, deque fine & ſcopo hujus Odes. De carmine diximus: de verſuum ſerie, vide annot. ad v. 9. denique quid velit Poëta, & quâ mente ſcribat, haud liquet. Quidam putant hortatoriam eſſe Oden, quâ Neobulen in Hebri amore confirmet adverſus patrui ſeu cujuſlibet cenſoris reprehenſiones. Alii ironicam arbitrantur, nec abſurdè; ut Horatius irrideat mulierculam adoleſcentis amore perculſam, opus diurnum deſerentem, ac præ animi impotentiâ deſidem.

Miſerarum eſt neque amori dare ludum. &c.] Sanè puella & mulier omnis miſera eſt, quæ nullam carpit hilaritatem & gaudium, vel ex amore, vel è vino, quæque ita metuit reprehenſiones & caſtigationes hominum, ut nihil genio quidquam indulgere auſit. Peſſimu profectò exempli monitum, niſi ſarcaſmi ſale condiatur & corrigatur, ut antè dixi.

Amori dare ludum.] Ita Plaut. Bacchid.

Ego dare me ludum meo nato inſtitui, ut animo obſequium
Sumere poſſit. Æquum eſſe puto: ſed nimis nolo deſidia
Ei dare ludum.

Theophraſt. apud Athen. lib 13. *Quis negabit eos ſolos vivere qui amant? &c.* Theophil. ibid. *Qui amantes amentes eſſe putat, ipſe deſipit. &c.*

2. *Neque dulci mala vino lavere.*] Vino pelli curas, jam dictum alibi ſæpiùs, eoque exhilarari animum, teſtis etiam facet textus.

Lavere.] Ita veteres; *lavo, lavis*: & *ſonere* pro *ſonare. &c.*

3. *Exanimari metuentes.*] Metu reprehenſionis propè mori.

Tibi qualum Cythereæ puer ales,
Tibi telas operoſæque Minervæ
Studium aufert, Neobule, Liparæi nitor Hebri:

INTERPRETATIO.

At tibi calathum, ô Neobule, filius pennatus Veneris, tibi telas & laborioſa Minerva opus excutit pulcritudo Hebri

ANNOTATIONES.

Metuentes patruæ verbera linguæ.] Pater filio ſemper indulgens, at patruus ſeverior: & hinc proverbio locus: *patrua lingua, ſapere patruum.* Perſ. Sat. 1. v. 11. *cum ſapimus patruos.* Noſter poſteà lib. 2. Sat. 3. *ne ſis patruus mihi.* Cic. pro Cœlio: *qui in reliquâ vitâ mitis eſſet . . . . fuit in hac cauſâ pertriſtis quidam patruus, cenſor, magiſter: objurgavit M. Cœlium, ſicut neminem unquam parens.* Et de Quincto fratris filio, Cicero patruus ad Atticum ejus avunculum, lib. 10. Epiſt. 6. *vellem ſuſcepiſſes juvenem regendum; pater enim nimis indulgens: quicquid ego aſtrinxi relaxat. Si ſine illo poſſem, regerem, quod tu potes.*

4. *Tibi qualum Cytherea, &c.*] At tu, Neobule, quid valeat amor, experiris: ipſius imperio domita ſponte obtemperas: ipſi tota vacas, lanificio & quotidiano opere prorsùs abjecto.

Qualum.] Quaſillum, calathum, in quo reponunt mulieres, penſum, filum, ſtramen, fuſos, forficulas.

Cytherea.] Ita dicta Venus, vel à Cythero Cypri inſulæ oppido; vel potiùs à Cytheris inſula, hodie *Cerige*, contra Cretam, in mari Ægæo, ipſius numini ſacrâ; in quam & dicitur primùm advecta marinâ conchâ. Ovid. Faſt. 4.

Veneri ſacra Cythera petit.

Puer ales.] Cupido Veneris filius, cui alas affingunt & appingunt. Vide apud Athen. lib. 13. cap. 2. de alato Cupidine verſus planè lepidos. Eubulus quidem hoc ferè ſenſu ibi ſcribit: *quiſquis mortalium primus alatum amorem pinxit aut cerâ finxit, is hujus Dei ingenium ignorabat: levis enim minimè eſt, aut facilis; imo gravis ſupra modum. Quorſum ergo illi pennæ? &c.* Alexis ibid. *Aiunt vulgo non velare Deum amorem, ſed illos qui amant: aliâ verò de causâ alas affingi.* Ariſtophon. ibid. *Amor apud Superos perturbans omnia, è Deorum eſt ejectus concilio, & huc ad nos exilio depulſus. Audaci autem & petulanti præciſa ala, ne revolare in cælum poſſet: ablatas verò pennas dederunt Victoriæ geſtandas, præclara hoſtis ſpolia. &c.*

5. *Operoſæ Minervæ ſtudium.*] Lanificio textriniſque artibus præeſt Minerva. Heſiod. oper. dier.

Ἀθήνην
Ἔργα διδασκῆσαι, πολυδαίδαλον ἱστὸν
ὑφαίνειν.

Minervam opera docere, ingenioſam telam texere.

Virgil. Æneid. 5.

Operum haud ignara Minervæ

Æneid. 7.

Bellatrix, non illa colo calathiſve Minervæ
Fœmineas aſſueta manus.

Studium aufert. &c.] Sic amor die noctéque rem amatam animo duntaxat objicit, aliarum omnium rerum cogitationem & curam aufert. Sappho:

Γλυκεῖα μᾶτερ οὔτοι
Δύναμαι κρέκην τὸν ἱστὸν,
Πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς,
Βραδινὰν δι' Ἀφροδίταν.

Dulcis mater haud poſſum ordiri telam
Correpta amore pueri per lentam Venerem.

Apud Virgil. Dido amore capta Æneæ, cetera negligit omnia. Æneid. 4. v. 86. Vide lib. 1. Od. 8. ibique annot.

6. *Neobule.*] νέος βουλὴ *juvenile conſilium:* vel νέος βῶλος. *nova gleba.*

Liparæi nitor Hebri.] Species & decor adoleſcentis Hebri è Liparâ oriundi; quæ præcipua eſt inter Æolias inſulas;

Eques ipſo melior Bellerophonte,
Neque pugno neque ſegni pede victus,
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis:
Catus idem per apertum fugientes
Agitato grege cervos jaculari, &
Celer alto latitantem fruticeto excipere aprum.

INTERPRETATIO.

Liparenſis; qui eſt *eques ſolertior ipſo Bellerophonte, nec pugilatu nec tardo curſu ſuperatus, ſtatim humeros oleo perfuſos abluit in flumine Tiberi; peritus etiam configere cervos exagitato agmine fugientes patenti* campo, *atque velox opprimere aprum denſo virgulto abditum.*

ANNOTATIONES.

in mari Tyrrheno; v. Lipari; pendet à Siciliâ; modò benè culta, & arce munita eſt.

Nitor Hebri; eques, &c.] Dictio planè inſolens, carens exemplo, & quæ bilem movit etiam admiratoribus Horatii, ejus iſto loco cacozeliam notantibus.

7. *Eques ipſo melior Bellerophonte, &c.*] In Campo Martio paſſim victor.

Bellerophonte.] Hujus inventum eſſe, equo vehi, affirmat Plin. lib. 7. cap. 56. Vide lib. 1. Od. 27. in fine, ibique annot.

8. *Neque pugno neque ſegni pede victus, &c.*] Exercebat ſe Romana juventus pugilatu, curſu pedeſtri, equitando, natando, &c. lib. 1. Od. 8.

9. *Simul unctos Tiberinis humeros, &c.*] Hunc verſum interſerunt aliqui ſeptimo loco, planiori quidem ſenſu: verùm præterquàm quod repugnat carminis lex, & inſtituta verſuum ſeries; ſiquidem hoc pacto duo tetrametri continui ponerentur; id inſuper rectum perturbaret ordinem exercitationum Romanis uſitatarum. Nam poſt decurſionem in Campo Martio duplicem, equo nempè & pedibus, poſtque luctam, ſeu pugilatum, ſequebatur natatio in Tiberi, ad detergendum ſudorem ac pulverem; quod Horatius bellè hîc expreſſit. Vide Veget. de re milit. lib. 1. cap. 10.

10. *Catus idem, &c.*] Hebrus non tantùm campeſtri victoriâ inſignis, ſed & venandi ſolertiâ.

11. *Agitato grege cervos.*] Turmatim cervi per ſilvas & campos vagari ſolent; Virgil. Georgic. 3.

Confertoque agmine cervi.

12. *Alto latitantem fruticeto.*] Quidam legunt *arto* ſive *arcto*, id eſt, denſo. Videtur tamen Horatius Homerum ſecutus, Iliad. λ. circa medium, *de apro.*

ὁ ᾗ τ' εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο.

Ille vero prodit è profundo fruticeto, ſeu loco arboribus condenſo.

Excipere.] Incautum & ex inſidiis capere.

ODE XIII.

AD FONTEM BLANDUSIÆ.

O Fons Blanduſiæ ſplendidior vitro,
Dulci digne mero, non ſine floribus,
Cras donaberis hœdo,
Cui frons turgida cornibus
Primis, & Venerem prælia deſtinat
Fruſtra: nam gelidos inficiet tibi
Rubro ſanguine rivos
Laſcivi ſoboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculæ

INTERPRETATIO.

O Fons Blanduſinæ, vitro lucidior, digne vino ſuavi, cum floribus; cras tibi mactabo capreolum, cui frons tumet cornibus novis; quique laſciviam & certamina incaſſum præparat: nam proles gregis luxurioſi tinget tibi frigidas aquas rubeo cruore. Te minimè attingit

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 5. Lib. 1.

1. *O fons, &c.*] Hic fontis Blanduſiæ apotheoſim quandam agnoſcunt nonnulli. At ſaltem notare licet, ex mente veterum fontes ſacros fuiſſe, & aliquid numinis habuiſſe: quare t[illegible]is ſacrificabant, ut & Horatius præſtat iſtic. Lib. 1. Od. 1. *aqua caput ſacra.* Vide ibi annot.

Fon. Blanduſia.] Is apud Sabinorum fines, ad Mandelam pagum, ſitus erat in prædio noſtri Poëtæ, de quo lib. 2. Od. 18. v. 14. & Epiſt. 16. init. ubi,

Fons etiam rivo dare nomen idoneus.

2. *Dulci digne mero.*] Digne ſacrificiis, in quibus adhibetur vinum ac libatur.

Non ſine floribus.] Libantes vina coronabant. Virgil. Georgic. 2. v. 528.

ſocii cratera coronant:
Te libans Lenæe vocat.

Et Æneid. 1. v. 7.8

Crateras magnos ſtatuunt & vina coronant.

Tibull. lib. 2. Eleg. 5.

Coronatus ſtabit & ipſe calix.

Ex Homer. Iliad. 9.

Κρητῆρες ἐπεστέψαντο ποτοῖο.

Quidam flores iſtos referunt ad hœdum mactandum. Nam mos erat coronari victimas. Alii, quòd floribus ſpargebantur fontes.

3. *Cras donaberis hœdo.*] Immolabitur tibi hœdulus tener cui erumpere cornua incipiunt. Is ergo fruſtrà meditatur prælia in alios hœdos. Ovid. Faſtor. 3.

Fonti Rex Numa mactat ovem;
Plenaque odoratis diſponit pocula Bacchi.

5. *Venerem & prælia deſtinat.*] Laſcivum & petulans animal hœdus. Sic & Od. 22. ſeq.

Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

9. *Te flagrantis atrox. &c.*] Diebus etiam Canicularibus æſtum nequaquam ſentis, tuque velutum um[illegible]ati & frigus præbes, cùm Sol primam partem Leonis ag[illegible]re[illegible]itur, menſe Julio; quando p[illegible]r dies [illegible]os *[illegible]xvit in[illegible]ana Canicula & ſiccas me[illegible]s coquit*, ut ait Perſ. Sat. 3. v. 5. Vide lib. 1. Od. 17. v. 17. annot.

Neſcit tangere: tu frigus amabile
Feſſis vomere tauris
Præbes, & pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impoſitam ilicem
Saxis; unde loquaces
Lymphæ deſiliunt tuæ.

INTERPRETATIO.

Aſperum tempus ardentis Caniculæ. Tu amœnum frigus ſuppeditas tauris aratro fatigatis atque erranti gregi. Tu cenſeberis etiam inter illuſtres fontes, cum prædicavero ilicem ſuperextenſam rupibus excavatis, è quibus defluunt aquæ tuæ leniter *ſtrepentes.*

ANNOTATIONES.

Plin. lib. 2. cap. 40. *Caniculæ exortu accendi Solis vapores quis ignorat? Cujus ſideris effectus ampliſſimi in terrâ ſentiuntur. Fervent eo exoriente maria: fluctuant in cellis vina; moventur ſtagna.* . . Eodem lib. cap. 47. *ardentiſſimo æſtatis tempore exoritur Canicula ſidus, Sole primam partem Leonis ingrediente, qui dies 15. ante Auguſtas Cal. eſt. . . . Solis vapor geminatus ardere ſideris.* Idem lib. 9. cap. 16. *totum mare ſentit exortum hujus ſideris.* . . lib. 18. cap. 28. *Canis ortum vocamus, Sole primam partem Leonis ingreſſo. Hoc fit poſt Solſtitium 23. die. Sentiunt id maria & terræ . . . . accenditque Solem; & magnam æſtûs obtinet cauſam.*

13. *Fies nobilium tu quoque fontium.*] Tu eris unus è fontibus nominatiſſimis, me celebrante amœnitatem tuam, aquarum perſpicuitatem ac ſuave murmur, opacitatem umbræ tuæ, aliaque quæ hinc enaſcuntur commoda: *cavis impoſitam ilicem ſaxis*, innatam ſaxis quercum; & ex iis deſilientes cum jucundo ſtrepitu aquas: unde

quercus & ilex
Multâ fruge pecus, multâ dominum
juvet umbrâ.
. . . . . .
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam nec purior ambiat
Hebrus:
Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo;
Hæ latebræ dulces, etiam (ſi credis)
amœnæ,
Incolumem tibi me præſtant Septembribus horis.

Epiſt. 16. jam antè cit.

AD POPULUM ROMANUM,

ODE XIV.

De Auguſti reditu ex Hiſpaniâ, Cantabris devictis.

HERCULIS ritu modò dictus, ô plebs,
Morte venalem petiiſſe laurum
Cæſar, Hiſpanâ repetit Penates
Victor ab orâ.
Unico gaudens mulier marito
Prodeat, juſtis operata Divis;
Et ſoror clari ducis; & decoræ
Supplice vittâ

INTERPRETATIO.

O *Popule* Romane. *Auguſtus quem paulò antè dicebamus quaſiviſſe laurea[m] morte emendam, inſtar Herculis, jam ex Hiſpanicâ regione demum redit triumphans.* Ergo *femina uno læta viro procedat, ſacro facto æquis numinibus: nobilis etiam Imperatoris ſoror; atque matris puellarum & adoleſcen-*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Od. 2. Lib. 1.

1. *Herculis ritu, &c.*] Horatius hac Ode Auguſtum gratulatur incolumem tum è morbo ſat diuturno, cùm è periculis belli difficillimi. Nimirùm ex Sueton. cap. 20. *Externa duo bella per ſe geſſit: Dalmaticum adoleſcens adhuc, & Antonio devicto Cantabricum.* Et cap. 21. *Domuit autem partim ductu partim auſpiciis ſuis Cantabriam, &c.* Porrò ad expeditionem Cantabricam profectus Cæſar Tarracone detentus eſt morbo pertinaci, è quo tamen convaluit, rebuſque per legatos feliciter confectis Romam rediit Cantabrorum victor: quanquam illi ſubinde rebellarunt. Vide lib. 2. Od. 6. init. ibique annot.

Dictus morte venalem petiiſſe laurum, &c.] De Auguſto ægrotante dicebamus nuper, illum periculo vitæ comparandam ſibi quæſiviſſe laurum & gloriam, nobis verò pacem: ſicut Hercules orbem ſuſcepit monſtris liberandum non ſine gravi diſcrimine. At ecce victor & ſalvus rediit ad nos ex Hiſpaniâ, ut Hercules olim profligato Geryone.

5. *Unico gaudens mulier marito prodeat, &c.*] Ergo ſinguli gratias Diis agant pro ſalute Imperatoris optimi, præ cæteris autem Livia Druſilla Auguſti conjux amantiſſima, eique pariter dilectiſſima, formâ & pudicitiâ perinde inſignis. De eâ quædam ſatis ſingularia narrat Dio lib. 58. ut quòd obvios fortè nudos habuerit, quos majeſtatis reos agi intelligens periculo exemerit, dicendo apud caſtas illos nihil a ſtatuis differre, &c. Vix ad rem eſt quod aliqui hic obſervant monogamiam pudicitiæ eſſe notam, atque eas coronâ pudicitiæ honorari caſtimoniæ, quæ uno contentæ matrimonio fuerant, ex Valer. Maxim. lib. 2.

6. *Prodeat.*] Supplicet ad Deorum pulvinaria, aras, templa.

Operata Divis.] Facto priùs ex more domi ſacrificio, placatiſque Diis domeſticis. *Juſtis*, qui Imperatoris virtuti ac merito debitam felicitatem & incolumi-

Virginum matres juvenumque nuper
Soſpitum. Vos ô pueri, & puellæ
Jam virum expertæ, malè nominatis
Parcite verbis.
Hic dies verè mihi feſtus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Cæſare terras.
I, pete unguentum, puer, & coronas,
Et cadum Marſi memorem duelli;

INTERPRETATIO.

tium haud ita pridem ſalvorum, ornata tantâ ſupplicanti. Vos ô juvenes & adoleſcentulæ marito junctæ, abſtinete vocibus inauſpicatis. Iſta lux mihi ſanè feſtiva depellet moleſtas ſollicitudines.

Ego neque bellum civile formidabo, neque interire per vim hoſtilem, *Auguſte orbis domine. Perge, famule, affer unguentum & coronas, atque amphoram teſtem belli Marſorum, ſi* fortè *aliquod*

ANNOTATIONES.

tatem præſtitere. Quidam pro *Divis*, legunt *ſacris*.

Et ſoror clari ducis.] Pariter etiam Octavia Auguſti ſoror, Antonio nupta: procedant & matronæ Romanæ, *matres juvenum*, qui ex eo bello ſalvi redierunt. *Decora ſupplice vittâ*; qui veſtitus & ornatus matronarum erat proprius; in primis autem ſupplicantium & ſacrificantium. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 27.

10. Vos ô pueri & puellæ.] Hos in ſacris adhiberi patet ex Ode primâ hujus libri.

11. Male nominatis parcite verbis.] Et hæc intelliguntur facilè ex dictis in Ode mox cit. *malè nominatis*. quæ nefas eſt nominari, quæque malum omen afferrent. Non abſurdè legunt aliqui, *malè ominatis*.

12. Parcite verbis.] Favete linguis, ne ſacra violate; ſilentio potiùs & mente attentâ juvate.

14. Ego nec tumultum, &c.] Dum rerum potietur Auguſtus, nec ullas civiles turbas metuo nec hoſtiles impetus & incurſiones.

Tumultum.] Cic. Philip. 8. n. 3. *poteſt eſſe bellum ſine tumultu: tumultus eſſe ſine bello non poteſt. Quid enim eſt aliud tumultus, niſi perturbatio tanta, ut major timor oriatur? Unde etiam nomen ductum eſt tumultus.*

15. Nec mori per vim metuam tenente Cæſare terras.] Sueton. Octav. cap. 22. *Janum Quirinum ſemel atque iterùm à conditâ urbe memoriam ante ſuam clauſum in multo breviore temporis ſpatio, terrâ marique pace partâ, ter clauſit.* Lib. 4. Od. 5.

Quis Parthum paveat? Quis gelidum Scythen,
Quis Germania quos horrida parturit
Fœtus, incolumi Cæſare? Quis feræ
Bellum curet Iberiæ?

Et Od. 15.

Cuſtode rerum Cæſare non furor
Civilis aut vis eximet otium, &c.

17. I pete unguentum puer, &c.] Lætitiæ ſigna plurima; epulæ, & in his vinum vetuſtate exquiſitum, unguenta, flores, coronæ, muſica. Vide lib. 1. Od. 9. 38. &c.

18. Cadum Marſi memorem duelli.] Vinum diffuſum & in cellâ conditum tempore belli, quod Marſicum, Italicum, Sociale, nuncupatum eſt; nimirùm ante annos plus ſexaginta Tum *ab omni parte Italiâ, duce & auctore belli diſcurſante Popedio*. qui Marſos ſub ſignis habebat, *diverſa per populos, & urbes ſigna cecinere*. Tandem *Marſos Gabinius diſcuſſit*. Vide L. Flor. lib. 3. cap. 18.

Spartacum ſi qua potuit vagantem
Fallere teſta.
Dic & argutæ properet Neæræ
Myrtheum nodo cohibere crinem:
Si per inviſum mora janitorem
Fiet, abito.

Interpretatio.

fictile dolium potuit latere Spartaco graſſanti. Jube quoque Neæra canora ut feſtinet in nodum colligere capillos myrrheos. Quod *ſi impediaris ab importuno januæ cuſtode, abſcedito,*

Annotationes.

19. *Spartacum ſi qua potuit vagantem fallere teſta.*] O puer quære nobis vinum Marſici belli notam habens; ſi quidem ex eo ſuperfuit, & effugit Spartaci vaſtationem & depopulationes, quæ annis circiter ſexdecim graſſatæ ſunt poſt bellum Marſicum.' Luc. Flor. lib. 3. cap. 20. *Bellum Spartaco duce concitatum quo nomine appellem neſcio*, inquit, *quippe cum ſervi militaverint, gladiatores imperaverint. &c. . . . . Spartacus. Crixus. Ænomaus effracto Lentuli ludo cum triginta aut amplius ejuſdem fortunæ viris eruperunt Capuâ: ſerviſque ad vexillum & ad auxilium vocatis. cum ſtatim decem amplius millia coiſſent hominum, non modo effugiſſe contenti, jam vindicare volebant . . . totam pervagantur Campaniam . . . terribili ſtrage populantur. Affluentibus in diem copiis. cum jam eſſet juſtus exercitus. è viminibus pecudumque tegumentis inconditos ſibi clypeos, è ferro ergaſtulorum recocto gladios ac tela fecerunt. &c. . . . Ille* Spartacus *de ſtipendiario Thrace miles, de milite deſerter, inde latro, deinde in honore virium gladiator. . . . . Conſulares quoque aggreſſus in Apennino Lentuli exercitum percecidit: apud Mutinam C. Caſſii caſtra delevit. Quibus elatus victoriis de invadendâ urbe Româ deliberavit. Tandem totis Imperii viribus contra mirmillonem conſurgitur: pudoremque Rom. Licinius Craſſus aſſeruit. . . Spartacus in primo agmine fortiſſimè dimicans, quaſi Imperator occiſus eſt.* Vide Plutarc. in vitâ Craſſi. Appian. lib. 1. bell. civil. Oroſ. lib. 5. cap. 26. &c.

21. *Dic & argutæ properet Neæra. &c.*] Adduc, ô puer, & Neæram voce ac fidibus canoram, ad plenam hilaritatem convivii noſtri. Veniat autem protinùs vel incompta, & collectis tantùm in nodum capillis. Nam *dum comuntur annus eſt*: repentinum verò gaudium noſtrum haud fert moram. Vide lib. 2. Od. 11. in fine.

22 *Myrtheum crinem.*] Vel, myrthino unguento delibutum, vel, ſubflavum & myrthei coloris. Quibuſdam placet legere *myrteum*, id eſt, medium inter flavum & nigrum.

23. *Si per inviſum mora janitorem fiet, abito.*] Redi verò quamprimùm, ſi non ſtatim admittaris, ſique moram faciat cuſtos januæ ædium Neæræ. Ovid. Amor. lib. 1. Eleg. 6.

Janitor indignè durâ religate catenâ,
Difficilem moto cardine pande forem,
. . . . .
Aſpice ut invideas; inimicaque clauſtra relaxa,
. . . .
Non te formoſa debuit ſervare puella
Limina ſollicito carcere dignus eras,

Et lib. 2. Eleg. 2.

Quem penes eſt dominam ſervandi cura, Bagoë,
. . . .
Si ſapis, ô cuſtos, odium (mihi crede) mereri
Deſine, &c.

Lenit albeſcens animos capillus,
Litium & rixæ cupidos protervæ.
Non ego hoc ferrem calidus juventâ,
Conſule Planco.

INTERPRETATIO.

Caneſcentes crines mitigant animum appetentem jurgiorum ac petulca contentionis. Id verò minimè toleraſſem juventute fervidus, ſub Munatii conſulatu.

ANNOTATIONES.

25. *Lenit albeſcens animos capillus.*] Jam nempè deferbuit prima ætas & ardor juvenilis, injuriæ ac repulſæ impatiens. At ſi olim ſimile quid contigiſſet, continuò exarſiſſem irâ, & mox vecte, armis, vi effractum fores properaſſem: quando Munatius Plancus conſulatum gerebat ann. U. C. 711. ego verò Horatius annum ætatis agebam vigeſimum quartum. Vide poſtea Od. 26. v. 7. annotat.

ODE XV.

IN CHLORIM JAM VETULAM.

UXOR pauperis Ibyci,
Tandem nequitiæ fige modum tuæ,
Famoſiſque laboribus.
Maturo propior deſine funeri
Inter ludere virgines,
Et ſtellis nebulam ſpargere candidis.
Non, ſi quid Pholoën ſatis,
Et te, Chlori, decet. Filia rectiùs

INTERPRETATIO.

TU conjux Ibyci egeni impone finem aliquando tuæ libidini & infami operæ. Jam propinqua morti tempeſtiva ceſſa colludere cum adoleſcentulis, atque pulcris ſideribus caliginem inſpergere. Si quidpiam Pholoæ convenit, haud etiam tibi ô Chloris. Nata tua aptiùs

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 3. Lib. 1.

1. *Uxor.*] Cùm meretricem appellet, abutitur hoc nomine, ſiquidem dignitatis eſt non autem voluptatis, ut aiebat Commodus Imperator. Porrò ſolebant exoletæ meretrices pauperibus nubere: ita Chloris vetula Ibyco.

2. *Nequitiæ.*] Luxuriæ & laſciviæ. Vide annot. ſupra Od. 4. in fine.

3. *Famoſiſque laboribus.*] Quæſtui meretricio: nec plura comminiſci decet nos cum nonnullis, gravi quidem pudoris injuriâ. Cic. de Rep. lib. 4. apud Non. Marcell. *Si qua erat famoſa, ei cognati oſculum non ferebant.* De Orat. 2. *ad famoſas vetuit me mater accedere.* Plaut. Aſinar. *Miſerum me famoſum facit ſuis flagitiis.*

4. *Maturo propior deſine funeri lude-*

Expugnat juvenum domos,
    Pulſo Thyas uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
    Laſcivæ ſimilem ludere capreæ.
Te lanæ propè nobilem
    Tonſæ Luceriam, non citharæ, decent,
Nec flos purpureus roſæ,
    Nec poti vetulam fæce tenùs cadi.

INTERPRETATIO.

aggreditur ædes adoleſcentium, velut Baccha pulſato tympano concitata. Eam Nothi amor adigit laſcivire capræ inſtar petulantis. Tibi exoleta convenit lana ad celebrem Luceriam detonſa, minimè verò lyra, aut ſertum è roſis rubicundis, vel amphora ad fundum exhauſta.

ANNOTATIONES.

re.] Publ. Syrus ad rem prorsùs ita ſcribit: *anus cum ludit, morti delicias facit.* Cic. Offic. 1. n. 123. *Luxuria cum omni ætati turpis, tum ſenectuti fœdiſſima eſt. Sin autem libidinum intemperantia acceſſerit, duplex malum eſt. quod & ipſa ſenectus concipit dedecus, facit adoleſcentium impudentiorem intemperantiam.* Ovid.

Turpe ſenilis amor.

10. Thyas.] Bacchi Sacerdos, à θύειν. Unde & Thyonæus dicitur Bacchus. Vide lib. 2. Od. 19. v. 9. annot.

Concita tympano.] Furore percita. Vide lib. 1. Od. 18. ſub finem, ibique annot.

11. Nothi.] Hoc amatoris nomen erat.

13. Te lanæ, &c.] Te lanificium decet jam ad ſenium vergentem; non autem laſcivia vel ebrietas.

14. Luceriam.] Ea civitas Apuliæ Dauniæ, quibuſdam Nuceria dicitur, hodie *Lucera*, ſita eſt in planitie paſcuis abundante, in quâ educantur multi ovium greges, quarum lanæ in primis laudantur. Columell. lib. 8. *de ovibus generis eximii. Calabras Appulaſque milites noſtri exiſtimabant.* Plin. lib. 8. cap. 48. *Lana Appula laudatiſſima . . . . . . villo breves, penulis celebres, &c.* Martial lib. 14. Epigram. 155.

Velleribus primis Appulia. Parma ſecundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ovis.

In eâ quoque urbe templum erat ſacrum Minervæ, ex Strabone lib. 6. quod ad rem facit; nam illi curæ fuiſſe lanificium, fusè dixi ad Oden 12. præced.

Non citharæ, decent.] Alibi notavi citharistrias ut plurimùm fuiſſe meretrices: patet è Terentio, aliiſque paſſim.

15. Nec flos purpureus roſæ.] Coronæ & ſerta è roſis in conviviis uſitata tibi minimè conveniunt; ſiquidem ætati florenti flores duntaxat idonei.

16. Nec poti vetulam. &c.] Quidam legunt *ſed*, pro *nec*; ut bibacis vetulæ vitium notetur. Sed Poëta voluit magis indicare vetulam Chlorim minus jam bibacitati aptam: meretricum porrò id proprium fuiſſe conſtat. Vide lib. 1. Od. 36. v. 13. & ſeq. Contrà honeſtis mulieribus, & quidem *matronis Romanis uſus vini pridem ignotus, ne ſcilicet in aliquod dedecus prolaberentur: quia proximus à Libero patre intemperantiæ gradus ad inconceſſam Venerem eſſe conſuevit*: inquit Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. Idem teſtatur Polyb. lib. 6. Plutarch. Athen. lib. 10. &c.

Vetulam fæce tenus. &c.] Quidam legunt, *vetulâ fæce tenus*. voluntque deſignari vetus vinum: ſed ô nugæ! tu lector adverte potiùs expreſſam Theocriti ſententiam Idyll. 7.

Πίευμαι . , . ,
. κυλίκεσσι ἐς τρύγα χεῖλος ἐρείδων,

Bibam, calicibus ad fæcem labrum infigens.

AD MOECENATEM,

ODE XVI.

Auro expugnari omnia : ſe tenui re contentum ac beatum vivere.

INCLUSAM Danaën turris ahenea,
Robuſtæque fores, & vigilum canum
Triſtes excubiæ munierant ſatis
Nocturnis ab adulteris :
Si non Acriſium virginis abditæ
Cuſtodem pavidum Jupiter & Venus
Riſiſſent : fore enim tutum iter & patens
Converſo in pretium Deo.

INTERPRETATIO.

TURRIS ex ære, & valida janua, necnon vigilantium canum mœſta cuſtodia clauſam Danaën abundè tuebantur noctu à mœchis, niſi Jupiter & Venus irriſiſſent Acriſium incluſæ puellæ meticuloſum obſervatorem : quippe viam fore ſecuram apertamque numini in aurum mutato.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 6. Lib. 1.

1. *Incluſam Danaën. &c.*] Continet hæc Ode Stoica pleraque dogmata, & gravia adverſus avaros axiomata, quibus vix acriùs aut ſanctius quidquam habet aut pronuntiat ſchola Chriſtianorum.

Danaën turris ahenea. &c.] Danaës pater Acriſius, ſubinde Rex Argivorum, cùm ex oraculo accepiſſet ſe occiſum iri ab eo qui è filiâ ſuâ naſceretur, eam tenebat arctâ cuſtodiâ incluſam. At Prætus Acriſii frater auro primùm cuſtodes, dein ipſam Danaën corrupit, ex eâque Perſeum ſuſcepit. Vide Apollodor. lib. 2. Fabulantur autem Jovem ad illam veniſſe in aureum imbrem verſum. Vide Pindar. Pyth. Idyll. 12.
Ovid. Amor. 3. Eleg. 4.

Juppiter admonitus nil eſſe potentius auro,
Corrupta pretium virginis ipſe fuit.

Turris ahenea, &c.] Validiſſima, firmiſſima.

2. *Vigilum canum.*] Ex Epiro canes illi ingentes cuſtodiendis ædibus adducebantur, præſertim è Laconicâ & Arcadicâ regione. Vide Cœl. Rhodigin. lib. 17. cap. 28. Plin. lib. 8. cap. 40, ubi de canum fide pluribus diſſerit, vocatque *fidiſſima auxilia, nec ſtipendiorum indiga.*

3. *Triſtes excubiæ.*] Latratu & ululatu triſtitiam ingenerantes. Adde carceris horrorem.

4. *Nocturnis.*] Qui ut plurimùm noctu graſſantur, quaſi ſua flagitia tenebris occultare cupientes. Nam *qui male agit, odit lucem, ut non arguantur opera ejus.* Evangel.

5. *Si non Acriſium, &c.*] Si libido auro munita inanem Acriſii diligentiam non reddidiſſet.

6. *Cuſtodem pavidum.*] Qui ſuæ vitæ timebat, ob Oraculi reſponſum, de quo antè.

Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo. Concidit Auguris
Argivi domus ob lucrum
Demerſa excidio. Diffidit urbium
Portas vir Macedo, & ſubruit æmulos

INTERPRETATIO.

Aurum gaudet pervadere medios cuſtodes, ac rupes frangere, vi fulminis validius. Vatis Argolici familia interiit propter quaſtum. Vir Macedonius portas civitatum perrupit, ac Reges invidos

ANNOTATIONES.

9. *Aurum per medios ire ſatellites, &c.*] Χρυσὸς ἀνοίγει πάντα. κ' ἀΐδου πύλας. *aurum aperit omnia etiam Inferorum portas.* Apul. lib. 9. auro ſolent adamantinæ etiam perfringi fores. Huc facit epithetum εὐρυσθενής, *viribus latè potens*, quod Plutoni tribuitur, Homer. Odyſſ. γ Pindar. Pyth.

11. *Concidit Auguris Argivi domus, &c.*] Adraſtus Argivorum Rex Polynici genero ſuo Thebarum regnum aſſerere armis ſuſcepit: ad bellum autem trahere voluit Amphiaraum vatem. Hic auguriis ſuis doctus malè ceſſuram in Thebanos expeditionem, avertere illam fruſtrà conatus eſt; ipſe verò fugit, & latuit, unâ conſciâ Eriphyle uxore ſuâ. Cùm ergo quæreretur, latebras illa detexit, pacta monile aureum ſibi dandum ab Argiâ uxore Polynicis, Adraſti filiâ; quod olim ſummâ arte Vulcanus fabricarat gemmiſque exornarat. Tractus itaque eſt Amphiaraus ad id bellum, exitium in eo ſibi ſuiſque impendere non ignarus. Porrò cùm didiciſſet ſe ab Eriphyle proditum, filio Alcmæoni ut matrem interficeret mandavit. Quod cùm præſtitiſſet, Furiis agitatus periit. Amphiaraus in primo belli Thebani conflictu dehiſcente terrâ cum ſuo curru & aurigâ abſorptus eſt: Amphilochus etiam alter ejus filius in acie cecidit. Sic tota *concidit* ejus *domus ob lucrum demerſa excidio*; vel, ut legunt alii, *exitio*. Vide Stat. Thebaid. lib. 6. Cic. lib 6. Epiſt. 6. ad Cæcinam ita ſcribit: *Veritus ſum deeſſe Pompeii ſaluti, cum ille aliquando non defuiſſet meæ. Itaque vel officio, vel famâ bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaraüs, ſic ego prudens & ſciens ad peſtem ante oculos poſitam ſum profectus.* Et Act. in Verrem 6. n. 39. *Eriphylam accepimus in fabulis, eâ cupiditate, ut cum vidiſſet monile (ut opinor) ex auro & gemmis, pulcritudine ejus incenſa ſalutem viri proderet.* Et 1. de Invent. n. 94. *Eriphyle auro viri vitam vendidit.* Ejus quoque meminit Plato 9. de Republ. quòd in perniciem viri monile aureum acceperit. Virgil. Æneid. 6. v. 445.

Mœſtamque Eriphylen
Crudelis nati monſtrantem vulnera cernit.

13. *Diffidit urbium portas vir Macedo.*] Philippus Macedoniæ Rex, Alexandri Magni pater, urbium cuſtodes pecuniâ ſolebat corrumpere: & cùm expugnari vix poſſe nuntiaretur arcem quandam undique præmunitam, reſpondit: annon aſellus auro onuſtus in eam penetrare poterit? Hinc dicebatur non Philippus, ſed ejus aurum Græciam ſubegiſſe. Plutarch. in Pauli Æmilii vitâ. Et Valer. Maxim. lib. 7. cap. 2. ait *Philippum majore ex parte mercatorem Græciæ aurò fuiſſe quam victorem.* à Juvenale Sat. 12. appellatur *callidus emtor Olynthi* Porrò id faciebat ritè, ex Pythii Apollinis oraculo, quod ita ei conſulenti reſponderat:

Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις.

Argenteis haſtis pugna, & omnia expugnabis.

14. *Subruit æmulos Reges,*] Vel ſibi

Reges muneribus. Munera navium
Sævos illaqueant duces.
Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Majorumque fames. Jure perhorrui
Latè conſpicuum tollere verticem,
Mœcenas equitum decus.
Quantò quiſque ſibi plura negaverit,
A Diis plura feret. Nil cupientium
Nudus caſtra peto; & transfuga divitum
Partes linquere geſtio,
Contemtæ dominus ſplendidior rei,

INTERPRETATIO.

profligavit donis. Dona irretiunt feroces navarchos. Augeſcentes opes comitatur ſollicitudo, & cupiditas ampliorum. O Mœcenas equitum gloria, non ſine causâ timui caput erigere valdè ſplendidum. Quo majora ſibi quiſque ademerit, eò ampliora conſequetur à Numinibus. Pauper transeo ad partes nihil appetentium; atque opulentiorum caſtra fugitivus deſerere exulto: bonorum ſpretorum poſſeſſor magis illuſtris, quam ſi

ANNOTATIONES.

invidentes Græciæ Imperium, vel inter ſe de eo contendentes. Certè cum infirmiores juvaret ſemper, donec mutuis contentionibus omnes conciderent, omnium tandem factus eſt dominus. Vide Juſtin. lib. 8. & 9. Oroſ. lib. 3. cap. 12. Plutarch. in Æmilio.

17. *Creſcentem ſequitur cura pecuniam, &c.*] *Cura* ſervandi, & *majorum fames* ſeu deſiderium & cupiditas, quam eſſe infinitam, aſſerit Ariſtot. de Rep. 6. unde & ait, avaris pecuniam eſſe πλοῦτον *finem*, non πέρας *terminum*.
Juvenal. Sat. 14. v. 139.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit:
Et minus hunc optat qui non habet.

18. *Jure perhorrui late conſpicuum tollere verticem.*] Meritò abhorrui à magnis opibus nimiâque potentiâ: quia noveram in his curas & ſollicitudines certas eſſe & moleſtas; contrà, in mediocri fortunâ ineſſe felicitatem.

21. *Quanto quiſque ſibi plura negaverit.*] Quanto paucioribus quiſque fuerit contentus, infinitæ cupiditati frænum injiciens, negansque ambitioni quod petit: tantò plura obtinebit à Diis. Interrogatus Epicurus quo pacto quis diteſceret, reſpondit: non pecuniæ ſuæ apponens, ſed multa de rebus neceſſariis amputans. Stob. Serm. 39.

22. *Nil cupientium nudus caſtra peto, &c.*] Malo nihil habere, ſeu omnibus nudari, & nihil cupere; quàm dives eſſe & ſollicitus. Democritus aiebat: *ſi multa non deſideres, pauca tibi multa videbuntur.* Juvenal. Sat. 14. v. 311.

Senſit Alexander, teſtâ cum vidit in illâ
Magnum habitatorem, quanto felicior hic qui
Nil cuperet, quàm qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.

23. *Transfuga divitum partes linquere geſtio.*] Ratus divites eſſe miſerrimos, ab his libens transfugio ad eos qui beatiores ſunt nihil cupiendo, parvo contenti.

25. *Contemta dominus ſplendidior rei.*] Quia imperiosè dominor exiguis meis bonis, & majora deſpicio, mihique ipſe ea denego; hinc ſplendidè me oſtento. Contrà dives avarus velut mancipium ſervit opibus, ſordideque vivit: eſtque *inter opes inops.* Senec. Epiſt. 74. *occurrent* (*quod genus egeſtatis graviſſimum*

Quam ſi, quidquid arat non piger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ rivus aquæ, ſilvaque jugerum
Paucorum, & ſegetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit, ſorte beatior.
Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes,
Nec Læſtrygoniâ Bacchus in amphorâ
Langueſcit mihi, nec pinguia Gallicis
Creſcunt vellera paſcuis;

Interpretatio.

meis granariis conderem id omne quod colit Appulus laborioſus; ego interim *egens ſummis in divitiis. Rivus aquæ liquidæ, & ſilva paucorum jugerum, meſſiſque mea ſpes ſecura eſt ignota illi qui fœcunda Libya dominatur*, ejuſque *fortunâ melior* eſt. *Licet mihi neque apes Calabriæ mel producant, neque vinum* apud me *ſeneſcat in cado Formiano, neque lana pretioſa creſcant in Galliæ*

Annotationes.

eſt) in divitiis inopes. Nam *deeſt avaro tam quod habet, quàm quod non habet.* Claudian.

Semper inops quicumque cupit.

29. *Pura rivus aqua, &c.*] Eſt mihi apud Sabinos in valle amœniſſimâ prædiolum; ubi è fonte Blanduſiæ Digentia rivus limpidiſſimus in fluvium Farfarum dimanat: de quo ſuprà Od. 13. Eſt *ſilva paucorum jugerum*, ſed ad neceſſitatem uſumque foci ſufficiens: eſt *ſeges certa* & fundus non mendax, ad panem. Hæc, inquam, pauca habens, *ſorte beatior* ſum eo qui *fulget* imperio fertilis Africæ, & *condit horreo quicquid de Libycis verritur areis.* Lib. 1. Od. 1. Mea tamen felicitas illum *fallit*: id eſt, neſcit me beatum, ſeque infelicem & miſerum eſſe, quod & parta ſervandi, & majora acquirendi nunquam non curâ diſcruciatur.

33. *Quanquam nec Calabræ, &c.*] Etſi nihil exquiſitum poſſideo, nec mel Calabriæ, quâ in regione ſunt flores apibus gratiſſimi, unde & optimum conficiunt mel: nec vetus vinum ac delicatum; nec lanas maximè laudatas: at res habeo neceſſarias ad victum; neque mala paupertatis ſanè importuna experior.

34. *Nec Læſtrygonia Bacchus in amphora langueſcit mihi.*] Nec domi habeo vinum Formianum, quod reſervem donec vetuſtate pretioſum fiat.

Læſtrygones, qui & Cyclopes, olim Siciliam, dein Formias Campaniæ urbem incoluerunt. Vide lib. 1. Od. 20. in fine, ubi de Formianis collibus, vitibus, vino.

35. *Langueſcit.*] Sic Od. 21. ſeq. *languidiora vina* ponit pro exquiſitis, ob maturitatem quam vetuſtas attulit.

Nec pinguia Gallicis creſcunt vellera paſcuis.] Nec mihi ſunt greges lanigeri in præpinguibus Galliæ paſcuis, lanam afferentes laudatiſſimam. Columell. lib. 8. de ovibus emendis ita ſcribit: *generis eximii Calabras Appulaſque milites noſtri exiſtimabant, earumque optimas Tarentinas. Nunc Gallicæ pretioſiores habentur, earumque præcipuæ Altinates.* Altinum urbs olim præclara Venetiæ, quæ regio Galliæ Tranſpadanæ erat. Iſtius regionis atque urbis lanas commendat Martial. lib. 14. Epig. 155.

Velleribus primis Appulia, Parma ſecundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ovis.

Plin. lib. 8. cap. 48. idem teſtatur; additque, *alba Circumpadanis nulla præfertur.*

Importunæ

Importuna tamen pauperies abeſt :
Nec, ſi plura velim, tu dare deneges.
Contractâ meliùs parva cupidine
Vectigalia porrigam,
Quàm ſi Mygdonus regnum Halyattici
Campis continuem. Multa petentibus
Deſunt multa. Benè eſt cui Deus obtulit
Parcâ, quod ſatis eſt, manu.

Interpretatio.

paſcunis : at gravis egeſtas non adeſt : ſique majora cupiam, tu denare minime recuſares. Exigua tributa ſolvam faciliùs refrænatâ cupiditate, quàm ſi Lydiæ ditionem agris Phrygiis adjungam. Plurima cupientes egent plurimis. Felix eſt is cui manu contractâ Dii dederunt quantum ſufficit.

Annotationes.

38. *Nec ſi plura velim, tu dare deneges.*] Ita Mœcenati gratias agit, laudemque tribuit egregiè Poëta accepti beneficii memor & toties præco. Vide lib. 2. Od. 18. v. 12. & Epod. 1. ſic eidem ſcribit :

Satis ſuperque me benignitas tua
Ditavit.

39. *Contractâ melius parva cupidine, &c.*] Vitam faciliùs ſuſtentabo, & exigua pendam vectigalia, pauca poſſidens; quàm ſi ingentes habenti divitias magna perinde tributa eſſent exſolvenda.

41. *Quàm ſi Mygdonis regnum, &c.*] Quàm ſi totas Phrygiæ Lydiæque opes poſſiderem. Vide lib. 2. Od. 12. ſub finem.

Regnum Halyattici.] Halyattes Crœſi pater fuit; uterque regnavit in Lydia, & divitiis celebratus eſt, quas è Lydiæ metallis hauſerant. Vide Herodot. lib. 1. Strabo lib. 9. 14. 15. Scribendum videdetur fuiſſe *Halyattii.*

42. *Multa petentibus deſunt multa.*] Vide Gell. lib. 9. cap. 8. *Verum profectò eſt*, inquit, *quod obſervato rerum uſu ſapientes viri dixere, multis egere qui multa habeat . . . . & minus habendum eſſe, ut minus deſit, &c.*

43. *Bene eſt cui Deus obtulit parcâ, &c.*] Sapientiſſimus Regum ita Deum optimum maximum rogabat : *Divitias & paupertatem ne dederis mihi : ſed tantum victui meo tribue neceſſaria.*

AD ÆLIUM LAMIAM,

ODE XVII.

Ejus nobilitatem commendat : deinde monet ut diem craſtinum hilariter agat.

ÆLI vetuſto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne faſtos;
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, & innantem Maricæ
Littoribus tenuiſſe Lirim,

INTERPRETATIO.

O *Æli illuſtris ab Lamo antiquo, (quandoquidem aiunt inde priores etiam Lamias appellatos, ac univerſam poſterorum familiam in annalibus mentionem eorum facientibus) genus refers ad eum conditorem, qui primus traditur incoluiſſe Formiarum civitatem ; & circa Lirin Maricæ ripas alluentem longè*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Od. 9. Lib. 1.

1. *Æli.*] Ælia gens etſi plebeia Romæ inclaruit honoribus & præclarè geſtis. Variis cognominibus totidem illuſtres habuit familias, in quibus Tuberones, Pœti, Galli, Sejani, Ligures, Lamiæ, &c. nec omittendus eſt ortus ex eâ ſtirpe Antoninus Imperator. Lamiarum porrò tam celebre nomen, ut Juvenalis Sat. 6. v 384. ſcripſerit : *quadam Lamiarum*, pro unâ matronarum vetuſtâ nobilitate ſuperbarum. Hîc intelligendus videtur idem, qui lib. 1. Od. 26. & 36. ſcilicet Q. Ælius Lamia, bello Auguſti Cantabrico præfecturâ & bellicis rebus inſignis.

Nobilis ab Lamo.] Nobilitatem trahens & appellationem ab Lamo Neptuni filio, Rege & conditore Formiarum, has tamen à Laconibus ædificatas alii contendunt. Euſtath. Strabo lib. 5. Plin. lib. 3. cap. 5. *Oppidum Formiæ, Hormiæ dictum, ut exiſtimavere, antiqua Læſtrigonum ſedes.* His verò Lamus imperavit.

2. *Hinc Lamias ferunt denominatos.*] A Lamo tamen Lamides, ut Priamides à Priamo rectiùs efferatur.

4. *Faſtos.*] Annalium libros in quibus totius anni fit deſcriptio ; atque nomina Conſulum, & res egregiè confectæ annuatim & breviter notantur. Feſt.

6. *Qui Formiarum, &c.*] Urbs illa pridem in littorali orâ Campaniæ inter Caietam & Minturnas, ubi nunc Moia pagus elegans ; à Saracenis exciſa eſt anno Domini 916.

7. *Innantem Maricæ littoribus tenuiſſe Lirim.*] Liris fluvius, qui & Liternus Appiano, Latium ſeparat à Samnio & Campaniâ, in mare Tyrrhenum labitur, Minturnas perfluit, ubi Marica Nympha uxor Fauni colitur, vel ut placet quibuſdam, Venus marina cui ſacellum erat ad ripam Liris. De eo flumine jam lib. 1. Od. 31. v. 7.

Maricæ.] Illa antè dicta Circe ; ut Qui-

Latè tyrannus. Cras foliis nemus
Multis, & algâ littus inutili
Demiſſa tempeſtas ab Euro
Sternet; aquæ niſi fallit augur
Annoſa cornix: dum potes, aridum

INTERPRETATIO.

regnaſſe: craſtinâ die procella ab Euro excitata nemus frondibus plurimis, ripam autem inani algâ conſperget; ſi me non decipit cornix longæva, pluviam præſagiens: ſicca ligna congere, dum licet,

ANNOTATIONES.

rinus antè Romulus: ex more veterum mortuis nomina mutantium. Lactant. Inſtitut. lib. 1. cap. 21. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 4. ita ſcribit: *ob æternam gloriam Dii Indigetes dicti, nominibus plerumque mutatis, & novis coaptatis: ſi quidem Romulus Quirinus, Juno Matuta . . . Circe Marica, &c.* Virgil. Æneid. 7. v. 47. ait Latinum Regem *Fauno & Nymphâ genitum Laurente Maricâ.* Fuit & Marica ſilva in Latio novo, & Campaniæ confinio, ad Lirin fluvium, à Nymphâ Marica denominata. Martial. lib. 13. Epigramm. 83.

Liris quem ſilva Marica
Protegit.

9. *Tyrannus.*] Regis ac tyranni, ut Græca probat etymologia, diſcrimen nullum: vox tamen odioſa cœpit eſſe ob aliquorum ſævitiam. Senec. de clementiâ lib. 1. cap. 2. *Tyrannus factis à Rege diſtat, non nomine . . . . ſpecies ipſa fortuna, ac licentia par eſt: niſi quod tyranni ex voluptate ſæviunt; Reges ex causâ & neceſſitate. Quid ergo? Non Reges quoque occidere ſolent? Sed quoties utilitas ſuadet: Tyrannis ſævitia cordi eſt.*

Cras foliis nemus. &c.] Cras vehemens tempeſtas erit, quæ arborum folia decutiet, & agitato mari algas ad littus benè multas aggeret, nec proinde licebit in agris verſari & operi ruſtico incumbere: ergo interim hilaritati & genio indulge, & ad id omnia hodie ante pluviam compara.

10. *Alga.*] Herba marina ad nihil utilis.

Euro.] Plin. lib. 2. cap. 47. flat *ab Oriente brumali vulturnus, quem Eurum Græci appellant.* Epod. 16. v. 54.

Ut neque largis
Aquoſus Eurus arva radat imbribus.

12. *Aquæ niſi fallit augur annoſa cornix.*] Pluvium autem fore cœlum ac fœdam tempeſtatem, auguror è cornice crocitante. Hæc ſi ter aut quater & liquidâ voce crocitet, ſerenitatem indicat, Servius in Virgil. Georgic. 1. v. 410.

Tum liquidas corvi preſſo ter gutture voces
Aut quater ingeminant.

At ſi plenâ voce & raucâ, diuque, pluviam. Ibid. v. 388.

Tum cornix plenâ pluviam vocat improba voce.

Ex Plin. lib. 18. cap. 35. hyemem præſagiunt terreſtres volucres contra aquam dantes clangorem, perfundentes ſeſe: ſed maximè cornix.

13. *Annoſa cornix*] De hujus vivacitate Heſiodus apud Plutarch. de oraculorum defectu. Heſiodi verſus ita Latinè vertit quidam:

Secla viri novies pubentis garrula cornix
Vincit, cornicis cervus quater; at tria cervi
Tempora corvus agit, quem deinceps Indica phœnix
Egreditur novies, &c.

Quos ſi mavis ex Auſonio, vide Idyll. 18.

Dum potes aridum compone lignum, &c.] Igne frigus, mœſtitiam ex aëris intemperie naſci ſolitam hilari convivio propulſa. Certè cœlo malè affecto, affici pariter corpus noſtrum & ingraveſcere, non raró experimur. Contrà id incommodi valet focus luculentus, & *lætitiæ Bacchus dator.*

Compone lignum: cras genium mero
Curabis, & porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.

INTERPRETATIO.

cras genium placabis vino & porcello duorum menſium, cum ſervis à labore vacantibus.

ANNOTATIONES.

14. *Genium mero curabis, & porco bimeſtri.*] Sacrificium Genio, die natali Lamiæ, nonnulli perperam commenti ſunt hic. Imò verba iſta contrarium oſtendunt. Nam quo die hauſerant vitales auras, eo vitam adimere victimæ, religioni ducebant veteres; nec proinde ſanguinem fundebant, aut mactabant hoſtias, ut annotavi ad Perſ. Sat. 2. v. 3. Suadet igitur duntaxat Horatius epulas & hilaritatem, curandamque cuticulam. Quod quoties faciebant, curare genium & placare ſe exiſtimabant. Unde manarunt iſtæ loquendi formulæ; genio indulgere, genium defraudare, ut benè obſervat Caſaubonus.

15. *Porco bimeſtri.*] Porcellus tener etiam priſcis exquiſitum ferculum. Varro de Re Ruſt. lib. 2. cap. 4. *Suillum pecus donatum ab naturâ dicunt ad epulandum: iis itaque animam eſſe datam proinde ac ſalem, quæ ſervaret carnem.* Hinc Juvenal. Sat. 1. v. 141. vocat

animal propter convivia natum.

16. *Cum famulis.*] Familiares adhibebant in epulis placandi Genii causâ celebratis. Hunc verò ita curabant non in natali ſolùm, ſed quolibet anni die.

AD FAUNUM,

ODE XVIII.

Ut ſibi ſuiſque propitius ſit.

FAUNE Nympharum fugientum amator,
Per meos fines & aprica rura

INTERPRETATIO.

FAUNE amans Nymphas fugientes, tranſi benignus per meos limites agreſ-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 2. Lib. 1.

1. *Faune.*] Is Pan Græcis, Faunus Latinis dictus, ex Varrone, 6. de Ling. Lat. quòd *ſoleat fari in ſilveſtribus locis*: unde & ſilvarum & agrorum Deus habitus eſt. Huic Romæ ſacra fiebant bis in anno; ineunte vere, ut novam ſementem ſervaret ac foveret; & Nonis Decembribus, cùm jam conditæ ſunt omnes fruges: utque pecori ſanitatem & fœcunditatem daret. Tunc ergo nuncupatam Fauno Oden hanc, & in ſacris decantatam patet. De eo jam lib. 1. Od. 4. & 17.

Nympharum fugientium amator.] Faunis, Silvanis, Satyris affingebant Priſci capri pedes & ſalacitatem. Hinc invi-

Lenis incedas ; abeaſque parvis
Æquus alumnis ;
Si tener pleno cadit hœdus anno,
Larga nec deſunt Veneris ſodali
Vina crateræ, vetus ara multo
Fumat odore.
Ludit herboſo pecus omne campo,
Cùm tibi Nonæ redeunt Decembres:
Feſtus in pratis vacat otioſo
Cum bove pagus.

INTERPRETATIO.

que Soli expoſitos, ac diſcede propitius tenellis fœtibus; ſiquidem tibi mactatur capreolus anno completo, additurque vinum copioſum in paterâ Veneri amicâ, atque ara antiqua plurimo thure incenditur. Quoties Nonæ Decembres tibi ſacræ recurrunt, pecudes cunctæ laſciviunt in pratis, vicus feſtum celebrans herboſo campo requieſcit cum bobus non laborantibus:

ANNOTATIONES.

erant Nymphis, caſtiſque, Dryadibus, Hamadryadibus, quas ſylvis & arboribus præeſſe ethnici credebant. De laſciviâ agreſtium illorum numinum S. Auguſt. de Civit. Dei lib. 15. cap. 33.
Virgil. Georgic. init.

Et vos agreſtum præſentia numina Fauni.
Ferte ſimul Faunique pedem. Dryadeſque puellæ:
Munera veſtra cano.

3\. *Lenis incedas.*] Optat hunc lenem & placidum habere ; etenim iracundus putabatur & peſtilens, utpote Infernus Deus : ex Theognide. Theocrit. Idyll. 1. πικρὸς *amarulentus* dicitur. Ab eo quoque pueris noctu inſomnia & terriculamenta immitti credita. Unde *Panici terrores* nominati, vani ſcilicet & inanes.

Abeaſque parvis æquus alumnis.] Quoniam ea erat ſuperſtitio veterum, ut a quibuſdam Numinibus mala, ab aliis bona tribui crederent, precatur Horatius hunc, ut dixi, peſtilentem Deum, ne agnis & capreolis noceat, qui aluntur in agris & villis. Fruſtrà nonnulli interpretati ſunt vernas, famulos, pueros, per vocem, *alumnis.*

5\. *Si tener pleno, &c.*] Si tibi ritè quotannis ſacrifico, vel, quemadmodum pius in te ſum, ita mihi propitius ſis.

6\. *Larga nec deſunt, &c.*] In ſacris anniverſariis hœdum tibi immolo tenerum ; vinumque copioſè libo.

Veneris ſodali cratera.] Scilicet abſque Baccho friget Venus. Ex Ariſtophane apud Athen. lib. 10. cap. 12. οἶνος Ἀφροδίτης γάλα. *vinum lac Veneris.* Ovid. remed. amor.

Vina parant animos Veneri.

7\. *Vetus ara.*] Vel quòd ab Horatio dudum erecta : vel quia Faunus Aboriginum Rex primus, pater Latini, antiquam religionem tradidit ruſticis iſtis Numinibus ab eo trahentibus originem.

8\. *Fumat odore.*] Incenſo thure benè olentem fumum tollit odoremque Superis gratum.

9\. *Ludit herboſo, &c.*] Cùm Faunalia celebrantur Nonis, ſeu die quintâ menſis Decembris, tum ex more pecus otioſum aratro omnique opere ſolutum quieſcit & ludit in campis ; ut & pagani ipſi feſta hæc agentes lætitiæ vacant, Quem certè ritum deprompſerant è ſacris codicibus. Exod. cap. 20. *Septimo die Sabbatum Domini Dei tui eſt. Non facies omne opus in eo, tu & filius, & filia, & ſervus, & ancilla, & jumentum tuum.* & cap. 23. *Septimo die ceſſabis, ut requieſcat bos & aſinus tuus, &c.*

Inter audaces lupus errat agnos :
Spargit agreſtes tibi ſilva frondes :
Gaudet inviſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram.

INTERPRETATIO.

lupus vagatur inter agnos nihil timentes: nemus ſternit folia in tuum honorem: agricola humum moleſtam ter plantâ ferire lætatur.

ANNOTATIONES.

Pecus omne.] Fauno rei pecuariæ præſidenti ædes Romæ ædificata pridem è multatitiâ pecuariorum pecuniâ.

13. Inter audaces lupus erat agnos.] Tunc agni tuam cuſtodiam & tutelam quaſi ſentientes in lupum audacter incurrunt, ſeu nil mali ab eo metuunt.

14. Spargit agreſtes tibi ſilva frondes.] Velut in honorem tuum arbores ſuis ſe foliis exuunt atque humi ſpargunt ; nimirùm ſub Autumni finem. Hoc enim pertinet ad ruſticum ſolenne.
Virgil. Eclog. 5.

Spargite humum foliis.

15. Gaudet inviſam pepuliſſe foſſor, &c.] Choreas & ſaltationes in feſtis celebrari mos erat.

16. Ter pede.] Hinc *tripudiare* factum videtur. Turnebo.

Inviſam terram.] Cujus opere & culturâ quotidie fatigatur. Itaque agricola, vinitor, foſſor, intermiſſo diuturno labore, tunc otio, quieti, hilaritati indulget. Lucret. lib 5. ruſticam feſtivitatem & ſaltationem ita deſcribit :

Non magnis opibus jucundè corpora habebant
. . . . .
Tum joca, tum ſermo, tum dulces eſſe cachinni
Conſuerant, agreſtis enim tum Muſa vigebat.
Tum caput atque humeros plexis redimire coronis,
Floribus & foliis laſcivia læta monebat,
Atque extra numerum procedere membra moventes
Duriter, & duro terram pede pellere matrem, &c.

Ovid, Faſt, 6.

Hi ludunt : hos ſomnus habet : pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulſat humum.

AD TELEPHUM,

ODE XIX.

Quòd veteres hiſtorias curioſiùs ſectetur; voluptatem verò negligat.

QUANTUM diſtet ab Inacho
Codrus, pro patriâ non timidus mori,
Narras, & genus Æaci,
Et pugnata ſacro bella ſub Ilio:

INTERPRETATIO.

QUAM longè remotus ab Inacho ſit Codrus pro patriâ occumbere non veritus, refers, atque ſtirpem Æaci, & certamina commiſſa ad Troiam ſacratam:

ANNOTATIONES

Metrum idem quod Od. 3. Lib. 1.

1. *Quantum diſtet, &c.*] Telephus Poëta Horatii familiaris, ejus certè rivalis in amore Lydiæ, ex Od. 13. lib. 1. Is Græcorum antiquas hiſtorias evolvere & eloqui amabat. Ejuſmodi itaque res intempeſtivè & prolixè narrantem interpellat Horatius, in medio, ut videtur, convivio; ad ſermones traducit loco & tempori magis congruos: invitatque ad lætitiam pleniorém, ob factum augurem Licin. Murenam utriuſque amicum.

Quantum diſtet ab Inacho Codrus.] O Telephe, diligenter numeras quot anni effluxerunt ab Inacho Argivorum primo Rege ad Codrum Athenienſium Regem ultimum: verùm modò quærendum eſſet potiùs unde & quo pretio mercemur vinum optimum.

Ab Inacho Codrus.] Inachus Argis primus imperavit, circa finem annorum Abrahæ Patriarchæ. Ex Euſeb. Chron. ann. M. 3344. Ex Beda ann. M. 2508. Alii etiam aliter. De illo Apollod. lib. 2. Inter Inachum & Codrum interceſſerunt anni ſeptingenti & ſeptuaginta quinque, aut non multò ſecùs.

2. *Pro patriâ non timidus mori.*] Codrus Rex Athenienſium cùm ex Oraculo didiciſſet eos fore victores in eo bello quod cum Dorienſibus ſui gerebant, quorum Dux cecidiſſet, hoſtium caſtra vili habitu adiit, militem jurgio laceſſivit, atque vulneratum ad ſui cædem provocavit. Quod ubi Dorienſes accepere ſponte ſe victos confeſſi abſceſſerunt. Vide Juſtin. lib. 2. Valer. Maxim. lib. 5. c. 6. &c. Ex Euſeb. Chron. an. M. 4130. *Codrus juxta reſponſum ſeipſum morti tradens interimitur bello Peloponneſiaco, in quo Heraclidarum regnum deſtructum eſt, quod 382. annis perſeveraverat.*

3. *Genus Æaci.*] Narras quæ pertinent ad Jovem Æaci patrem, vel quæ ad ipſum Æacum, ejuſque poſteros Peleum, Achillem, Pyrrhum, &c. Apollod. lib. 3.

4. *Pugnata ſacro bella ſub Ilio*] Bis capta fuit Troia: primùm ab Hercule; deinde à Græcis, quinquaginta pòſt annis.

Sacro.] Vel quòd urbis ejus muri à Diis ſunt ædificati. Supra Od. 3. v. 21. Vel quòd multa illic erant templa. Vel potiùs ex Homeri ſententiâ, apud quem non ſemel ἱρὴ Ἴλιος legas. Alii *ſacrum* pro execrabili hic ſumunt, ut exiſtimo, abſurdè.

Quo Chium pretio cadum
  Mercemur; quis aquam temperet ignibus,
Quo præbente domum, & quota
  Pelignis caream frigoribus, taces.
Da Lunæ properè novæ,
  Da noctis mediæ, da, puer, auguris
Murenæ: tribus aut novem

INTERPRETATIO.

Siles autem *quo pretio emamus amphoram* vini *Chii; quis calefaciat aquam; quis domum ſuppeditet, & quâ horâ frigus Pelignum repellam. Da citò, famule,* poculum *novæ Lunæ, da noctis mediæ, da Murenæ auguris. Tribus aut novem*

ANNOTATIONES.

5. *Chium.*] In Græcis vinis Chium excellebat, ut Falernum in Italicis. Ex Athen. lib. 1. cap. 20. Chii vites ſeverunt primi. Ex Plin. lib. 14. cap. 7. *In ſummâ gloriâ fuit Chium.*

6. *Quis aquam temperet ignibus.*] Quis paret balneum; quod veteres ſemper ante convivium inibant. Alii interpretantur de Thermopolio, ſeu de potione calidâ, quam quidem in deliciis apud veteres fuiſſe, multis probavi ad Juvenal. Sat. 5. v. 64.

7. *Quo præbente domum, &c.*] Quis nobis domum præbebit, ſeu apud quem epulabimur, dum in Pelignis verſabimur. Nam vel eò erant perrecturi, vel ibi jam erant, cùm hæc Horatius jam ſcribebat; vel certè Pelignum frigus metonymicè dicit; ſpeciem pro genere. *Quotâ* horâ menſæ accumbam, & cum quibus; & in cujus domo luculentus accendatur mihi focus ad propulſandum frigus, quod riget in Pelignorum regione, ob montes plurimos: ea nunc *Valva* dicitur, eſtque in Aprutio; olim in Samnitio.

9. *Da Lunæ properè novæ.*] Invitat imò traducit Telephum ad hilaritatem ex tempore Horatius, jubens affundi vinum copiosè: ipſeque prior arripit ſcyphum & propinat. *Lunæ novæ* poculum petit, vel quòd oriente Lunâ, & veſperi convivia adibant veteres; vel quia feſtæ erant Calendæ & epulis veſpertinis celebrabantur.

10. *Noctis mediæ.*] Ad id tempus producebatur cœna.

Da, puer, auguris Murenæ.] Propter novæ dignitatis acceſſionem optimo & amico viro factam, impensè lætemur: nec vino temperemus. Auguratus in primis honoribus Romæ cenſebatur, ſoluſque erat perpetuus. Augures auſpiciis, ut Pontifices ſacris præfuere: velut Interpretes Internunciique Deorum tantæ dignationis habiti ſunt, ut qui auſpicinam feceràt, in Senatum aſcribi & inter Patres legi fas eſſet. Et à primâ urbis origine iidem Reges & Augures: ipſeque Romulus hoc munere eſt functus. Fab. Maximus proditur duobus & ſexaginta annis ſummâ cum laude Auguratum geſſiſſe ad ultimam ſenectam. Horum proprium fuit ex avibus vaticinia obſervare; à Diis monita contemplari: de ſomniis, auguriis, oraculis, extis, portentis, reſponſa dare: prodigia procurare, & expiare, vatum libros explanare, &c. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 19. nec non lib. 5. cap. 8.

11. *Murena.*] Is putatur fuiſſe L. Licinius Varro Murena Terentiæ Mœcenatis uxoris frater, de quo lib. 2. Od. 10. Non moror quod ſomniarunt aliqui, ab Horatio indicari, ad mane poſterum cœnam eſſe protrahendam: nimirùm quia manè auguria captari conſueverant & ſub ortum Solis. O ſagax nimis commentum!

Tribus aut novem, &c.] Cuique fas eſt tres aut novem cyathos poſcere: nimirùm qui demereri volet Charites ſeu Gratias, ob ternarium earum numerum, tria ſibi pocula miſceri jubebit: qui verò colit Muſas novenas Poëta, is no-

Miſcentur

Miſcentur cyathis pocula commodis.
Qui Muſas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. Tres prohibet ſuprà
Rixarum metuens tangere Gratia
Nudis juncta ſororibus.
Inſanire juvat. Cur Berecynthiæ
Ceſſant flamina tibiæ?
Cur pendet tacitâ fiſtula cum lyrâ?
Parcentes ego dexteras

INTERPRETATIO.

ſcyphis aptè pocula miſcentur. Qui colit Muſas impari numero, *Poëta ſtupeſcens novem poſcet ſcyphos. Gratia nudis ſororibus comitata contentiones timens vetat ſumere pluſquam tria* pocula. *Placet furere. Quare tacet ſonus fiſtula Phrygiæ? Quare tibia cum citharâ pendens non reſonat? Manus ego ceſſantes averſor.*

ANNOTATIONES.

vies bibet, in honorem illarum. Auſon.

Ter bibe, vel toties ternos. ſic myſtica lex eſt.

12. *Commodis.*] Juſtæ magnitudinis, inquiunt aliqui; alii, plenis & perfectis; alii contrà, minoribus & ebrietatem non inducentibus: optimè, convenientibus; ut ſit ſenſus: commodè & convenienter quiſque impari numero vel ter vel novies potat.

14. *Ternos ter cyathos attonitus, &c.*] Etiamſi inde fieri debeam attonitus è vino, novies tamen ego Poëta bibam, tum ob Muſarum numerum, tum quod hilaritatis modum neſciam in iſta Murenæ honoris amplitudine. Auſon. *propter mediam noctem, & novam Lunam, & Murenæ auguratum, ternos ter cyathos attonitus petit Vates.*

15. *Tres prohibet ſuprà, &c.*] Charites rixarum metuentes quæ ex ebrietate & nimio vino ſæpius excitantur, amantes autem pacem & animi tranquillitatem, tria tantùm pocula indulgent, plura vero prohibent.

17. *Nudis.*] Sine dolo, fraude, fuco. *Sororibus.*] Tres numerantur enim, Aglaia, Thalia, Euphroſyne. Vide lib. 4. Od. 7. v. 5. ibique annot.

18. *Inſanire juvat.*] Lib. 1. Od. 27. de inſaniâ ex immodicâ compotatione.

Verecundum Bacchum ſanguineis prohibete rixis. &, *impium clamorem lenite, ſodales.* De liberiori paulò animi geſtientis laſciviâ, lib. 2. Od. 7. in fine.

Non ego ſanius
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere eſt amico.

Cur Berecynthiæ ceſſant flamina tibiæ.] Cur non jam inflantur & inſonant tibiæ & citharæ, ad [illegible] convivii hilaritatem? Illæ adhibebantur in ſacris Cybelæ, quæ a Berecynthio Phrygiæ monte, ubi colebatur, Berecynthia dicta eſt. Alii dicunt tibias inventas primùm in Phrygiâ & Lydia: ac propterea Berecynthias hîc vocari, Lydas autem lib. 4 Od. ult. in fine. Porro harum modus & numerus concitatior, proindeque bacchantibus matris Deûm ſacrificulis magis etiam permovendis, (de quibus lib. 1. Od. 18.) quibuſvis epulantibus etiam & compotantibus pluſculum excitandis accommodatus. Contra, Dorius modus gravis ac ſedatus, eumque docendos pueros, præcipit Ariſtot. Polit. 8. Æolius ſaltationi aptus. Ionius vetus aptior, novus molior.

21. *Parcentes dexteras.*] Vel parcè vinum miniſtrantes, vel a cantu pulſandiſque inſtrumentis Muſicis ceſſantes, torpentes, otioſas.

Odi. Sparge roſas. Audiat invidus
Dementem ſtrepitum Lycus,
Et vicina ſeni non habilis Lyco.
Spiſsâ te nitidum comâ,
Puro te ſimilem, Telephe, Veſpero,
Tempeſtiva petit Chloë.
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

Interpretatio.

Sterne roſas, puer. *Strepitum inſanum audiat Lycus invidus, nec non vicina Lyco vetulo minimè idonea. ô Telephe. nubilis Chloë quærit te denſis capillis ſplendidum, te nitido parem Veſpero me incendit lentus amor Glyceræ meæ.*

Annotationes.

22. *Sparge roſas.*] Ut nihil lætitiæ deſit, ô puer, etiam floribus ſterne menſam ac triclinium.

Audiat invidus dementem ſtrepitum Lycus.] Clamor ac ſtrepitus noſter ebrioſis conſuetus & hilaritatis index, Lyci vicini noſtri, capularis, moroſi, auribus obſtrepat, bilemque & invidiam moveat.

24. *Vicina ſeni non habilis.*] Quippe junior adoleſcentula. Ergo & ipſa quæ triſtiori ſeni nubere voluerit, noſtram audiat lætitiam, quo perperam ſe feciſſe non ſine dolore agnoſcat.

25. *Spiſsâ te nitidum comâ.*] Denſi capilli juvenem indicant nam in ſenibus caloris defectus calvitiem gignit.

26. *Veſpero.*] Sideri veſpertino.

27. *Chloe.*] Als. *Rhode.*

28. *Me lentus Glyceræ, &c.*] Contabeſcere facit, languore afficit, & conſumit: *lentis penitus macerat ignibus*, ut eſt in Ode 13. lib. 1.

AD PYRRHUM,

ODE XX.

Ne à puellâ Nearchum dilectum conetur abſtrahere.

NON vides quanto moveas periclo,

Interpretatio.

O *Pyrrhe, an non agnoſcis quàm perículosè*

Annotationes.

Metrum idem quod Od. 2. Lib. 1.

1. *Non vides quanto, &c.*] Miſſis figmentis ad ſomniatores quoſdam, qui hic commenti ſunt neſcio quam allegoriam de Pyrrho Epirotarum Rege pro Tarentinis adversùs Romanos bellante, & per *leænam* urbem Romam, per *catulos* Rom. Principes interpretati ſunt; exploſis etiam aliis qui M. Antonii res geſtas metaphoricè hic notari, perperam dixere: tu Lector emunctæ naris, intellige

Pyrrhe, Getulæ catulos leænæ?
Dura poſt paulò fugies inaudax
Prælia raptor;
Cùm per obſtantes juvenum catervas
Ibit inſignem repetens Nearchum.
Grande certamen, tibi præda cedat
Major, an illi.
Interim dum tu celeres ſagittas
Promis, hæc dentes acuit timendos:
Arbiter pugnæ poſuiſſe nudo
Sub pede palmam

INTERPRETATIO.

Getula leana fœtus auferas? Paulò pòſt tu prado timidus ſæva certamina detrectabis, quando per turmas adoleſcentum obſiſtentes perget illa excellentem Nearchum requirens. Magna contentio utrum *præda tibi potior an illi eveniat. Intereà dum tu velocia tela educis, illa verò dentes formidandos exacuit; dicitur controverſiæ judex collocaſſe victoriam ſub*

ANNOTATIONES.

ſimpliciter Pyrrhum Horatii quemdam ſodalem mulieri amanti puerum Nearchum eripere atque ſibi addicere nitentem: quem à tali conſilio dimovere conatur Poëta.

Quanto moveas pericle. &c.] Nimirùm tam periculosè amaſium ſuum puellæ abſtrahis, quàm leænæ catulos raperes. Vide Plin. lib. 8. cap. 16.

2. *Getula.*] Getulia Africæ regio, leonum aliarumque ferarum nutrix: de quâ jam lib. 1. Od. 23. v. 10. & lib. 2. Od. 20. v. 15.

3. *Dura poſt paulo fugiet, &c.*] Nil enim acrius irritatâ muliere, præſertim ſibi quod amat aſſerere laboranti.

Senec. Herc. Oet. Act. 2.

. *Cruentus feminas ſtimulat dolor.* .
Scylla & Charybdis Sicula contorquent freta
Minus eſt timenda. Nulla non melior fera eſt.

Inaudax.] Vox nova ab Horatio uno uſurpata. De jure voces novas fingendi ipſe ad Piſones diſſerit v. 46. & ſeq. ubi, inter alia, hæc ſcribit:

. . . . . *Ego cur acquirere pauca*
Si poſſum, invideor; cum lingua Catonis & Enni
Sermonem patrium ditaverit, & nova rerum
Nomina protulerit? licuit ſemperque licebit
Signatum præſente notâ producere nomen, &c.
. . . . *ſi volet uſus*
Quem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loquendi.

5. *Cum per obſtantes juvenum catervas*] Obſerva, lector, quàm eleganter in allegoriâ ſuâ perſiſtat. Senſus eſt: eùm illa, ſpretis amatoribus benè multis, unum quæret Nearchum.

Inſignem.] Præclarum ſemper videtur quodcunque amatur.

Grande certamen tibi præda, &c.] An tibi potiùs quàm illi cedat Nearchus, quem uterque ardet ac deperit.

9. *Dum tu celeres ſagittas premis.*] Dum tu artes omnes inſumis ad puerum tibi aſſerendum; illa iram, odium, probra, vindictam in te raptorem comparat, omnique ope ſuum ſibi vindicat.

11 *Nudo ſub pede.*] Nearchus citrà periculum, imò cui cedat parum ſollicitus, vos de ſe contendentes otiosè & frigidè ſpectat, ſuoſque duntaxat curat capillos comere & odoribus aſpergere.

Fertur, & leni recreare vento
Sparſum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquoſâ
Raptus ab Idâ.

INTERPRETATIO.

nudâ plantâ, ac levi aurâ oblectare crines odoribus perfuſos, in ſcapula : pendentes; ſimilis vel Niree, vel Ganymedi ex Idâ aquis abundante ſubſtracte.

ANNOTATIONES.

14. *Sparſum oderatis, &c.*] Vide lib. 2 Od. 11. v. 15.

15. *Nireus.*] Hic Naxi Rex, Græcorum poſt Achillem formoſiſſimus; de quo Homer. Iliad. 2. Propert. lib. 3. Eleg. 18.

Nirea non facies non vis exemit Achillem.

16. *Raptus ab Idâ.*] Ganymedes Trois Regis filius, ob pulcritudinem à Jove aquilæ ſpeciem induto raptus, cùm in Idâ monte puer venaretur, atque in convivis Deorum factus pocillator. De eo vide Luciani Dialogum. Et Metamorph. lib. 10. cap. 4. Hac porrò fabulâ indicatur ſapientem virum luminibus & claritate virtutum refulgentem Dei conſuetudine dignum effici, atque ad Deum per ſapientiam rapi & ſublevari. Vide Cic. Tuſcul.

Ida.] Mons duplex hujus nominis; alter apud Cretam inſulam, de quo non mentio eſt hic : alter in Troade apud Phrygiam Aſiæ minoris regionem; Paridis judicio famoſus, omnium qui circa Helleſpontum ſunt, altiſſimus. Diod. Sic. lib. 6. cap. 15. & lib 17. cap. 1.

Aquoſa.] Ex illo Troadis monte dicuntur manaſſe pridem flumina quindecim : at eorum plurima ſuo tempore jam exaruiſſe, ſcribit Plinius. Apud Athen. lib. 15. cap. 8. vocatur πολυπίδακος Ἴδης. *mons Ida plures habentis fontes.* Præ cæteris autem fluvius ibi ſcaturientibus nominantur Xantus ſeu Scamander, Simoïs, &c. Homer. Iliad. λ.

AD AMPHORAM,

ODE XXI.

Monet eam facetè, ut vinum fundat optimum in Corvini gratiam.

O Nata mecum Conſule Manlio,

INTERPRETATIO.

O *Bona amphora, ſub Manlii conſulatu mecum facta,*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. O *nata mecum.*] Vino impleta, & condita in horreo tum cùm ego natus ſum Venuſii in urbe Apuliæ; conſulatum Romæ gerente L. Manlio Torquato cum L. Aurelio Cotta anno Urbis conditæ 688. Vide Epod. 13. v. 8. ubi hunc Torquatum vocat ſuum Conſulem.

Seu tu querelas, ſive geris jocos,
Seu rixam, & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum:
Quocumque lectum nomine Maſſicum
Servas, moveri digna bono die,
Deſcende, Corvino jubente,
Promere languidiora vina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus.

INTERPRETATIO.

ſive querimonias, ſive riſus, ſive jurgia & dementes amores, ſive placidum ſopo rem producis, quocumque titulo condis exquiſitum Maſſicum, mereris preferri celebri die; veni fundere vina ſeneſcentia volente Corvine. Hic licet imbutus ſit Socraticis diſciplinis, haud auſterus te aſpernabitur.

ANNOTATIONES.

2. *Seu tu querelas, ſive geris jocos, &c.*] Varios effectus vini juxta varias hominum affectiones bellè exprimit. Nam qui à naturâ bilioſus, vino fit iracundior; qui libidinoſus, laſcivior, petulantior, &c. Quidam jocoſi poſt vinum, alii ſomnolenti, &c. Galli lepidè vocant, *un vin de ſinge, un vin de lion, de chien, de cochon.*

5. *Quocumque lectum nomine &c.*] Cujuſcumque nomen Conſulis inſcriptum habes, quo ætas notetur vini quod contines. Vide lib. 2. Od. 3. v. 8. annot. De Maſſici bonitate & patriâ lib. 1. Od. 1.

6. *Bone die.*] Feſtivo, mihi fortunato & honorabili, cùm dignatur Corvinus divertere apud me, cœnare domi meæ, & poſcere ſi quod habeo melioris notæ vinum.

7. *Deſcende.*] Ex iſtâ voce patet olim vaſa vinaria non, ut apud nos hodie, in ſubterraneis, ſed in editioribus apothecis atque horreis collocari ſolita, ut fumoſa indeque matura fierent: quod jam alibi notavi, iterumque Poëta noſter innuit, ſequenti Ode 28. v. 7. Vide ſupra Od. 8 hujus libri.

Corvine jubente.] M. Valerius Meſſala Corvinus Auguſti ævo vir clariſſimus, Conſul anno U. C. 722. qui & de Galliâ quatuor pòſt annis triumphavit. Is eſt quem ſuis carminibus adeò celebrat Tibullus, lib. 1. Eleg. 3. & lib. 4. ſic incipit:

Te Meſſala canam; quanquam tua cognita virtus
Terret, ut infirmæ valeant ſubſiſtere vires.

8. *Promere.*] Hoc jungunt alii cum voce *deſcende*; alii cum *jubente*. Quicquid ſentiant aliqui, parvi refert ad quod referas.

Languidiora vina.] Senectute ſeu vetuſtate matura, mitiora, ſalubriora. Vide ſuprà Od. 16. v. 35. ibique annot.

9. *Non ille quanquam Socraticis, &c.*] Etſi refertus, id eſt, apprimè inſtructus eſt Corvinus Socraticâ & Academicâ Philoſophiâ, non te deſpiciet ô pia teſta: & quanquam madet totus placitis ejuſmodi ſeverioribus, haud tamen refugit interdum madere etiam vino, ad diluendas curas levandoſque animi labores ſuos pro Republicâ: nam & hoc novit ſapientiſſimo cuique uſurpatum. Plato ſcribit vinum hominibus a Deo contributum velut remedium adversùs ſenectutem, ut rediſſe ad juventutem videantur, & mœſtitiæ eos capiat oblivio. Seneca Stoico ſupercilio mitè gravis aiebat nonnunquam uſque ad ebrietatem veniendum, non quæ mergat nos, ſed deprimat curas. Vide Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 32. & alibi.

Socraticis ſermonibus.] Socrates hominum ſapientiſſimus Apollinis oraculo de-

Narratur & priſci Catonis
Sæpè mero caluiſſe virtus.

Interpretatio.

Refertur antiqui virtus Catonis etiam vino frequenter calefacta fuiſſe.

Annotationes.

claratus eſt. Ejus dogmata amplexi ſunt præ cæteris benè multis illuſtriores iſti, Plato, Xenophon, Antiſthenes. Diogen. Laërt. lib. 2. &c. Cic. Tuſc. 3. aut ab eo *omnem quæ de vitâ & moribus eſt Philoſophiam manaſſe* : Tuſc. 5. *primum illum devocaſſe Philoſophiam è cœlo . . . & coegiſſe de vitâ moribus, rebuſque bonis & malis quærere.* Noſter ad Piſon. v. 310.

Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ.

11. *Narratur & priſci Catonis, &c.*] Ipſe Cato virtute inſignis narratur vino liberaliùs hauſto ſæpè incaluiſſe. Hic verò quæri poteſt, an vino corpus incaleſcat, ut calido medicamento? Reſpondet Galenus Conſtitut. 3. non incaleſcere niſi ut alimoniâ corpori accommodâ. Nam ſicut igni congruens materia incendium facit majus, ita corporibus ſimile alimentum quæ naturâ calent ſatis, & robur adjicit, & calorem auget, &c. Hæc ille. Vide Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 29. ubi explicat cur proſit ſenibus vinum.

Catonis.] Quis ille, an major, an Uticenſis & junior? De Uticenſi proditur ſanè, integras duxiſſe perpotando noctes. Teſtes Plutarchus, aliique. Et cùm Memmius quidam in convectu dixiſſet, Catonem totas noctes in vino permanere & ebrium eſſe, ſuſcepto ſermone Cicero reſpondit: quin addis etiam totos dies aleâ ludere? Seneca *de Tranquill.* cap. 15. *Cato* inquit, *vino laxabat animum curis publicis fatigatum.* Ubi Lipſius de Uticenſi doctè explicat, huncque affert Horatii locum, quem modò tractamus. Idem Cato menſam maximè amicorum parentem & procreatricem exiſtimavit: Idem ſolitus erat dicere Cæſarem ſobrium acceſſiſſe ad evertendam Rempublicam. Vide Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 8. & 31.

At duo tamen arguunt Catonem hunc juniorem minimè hîc ab Horatio indicari. Alterum eſt vox *narratur*, quæ nequaquam adhiberetur à Poëta, ſi innueret Catonem illum Uticenſem cum quo vixerat, quemque florentem viderat; ſiquidem Horatius annos ætatis habebat viginti, quando ſe Cato Uticæ interemit. Alterum eſt epithetum *priſci*, quæ omninò Porcio Catoni, non ita verò Uticenſi congruit. Nec enim ſatisfaciunt qui priſcam virtutem pro ſolidâ verâ ſeveráque poni obtendunt. Ergo Cato Major accipiendus. Quamvis etenim valdè ſobrium fuiſſe conſtet: at ei nihilominus ebrietas ſeu vinoſitas ab æmulis & adverſariis objecta eſt: ad quod alluſit Poëta. Adde quod apud Ciceronem de Senectute, ubi ipſe Cato Major profitetur ita de ſe: *Ego propter ſermonis delectationem tempeſtivis quoque conviviis delector, nec cum æqualibus ſolùm, qui pauci admodum reſtant, ſed cum veſtrâ ætate etiam atque vobiſcum. habeoque ſenectuti magnam gratiam, quæ mihi ſermonis aviditatem auxit, potionis & cibi ſuſtulit. Quod ſi quem iſta delectant, ne omnino bellum indixiſſe videar voluptati, cujus eſt etiam fortaſſe quidam naturalis modus, non intelligo ne in iſtis quidem voluptatibus ipſis carere ſenſu ſenectutem. Me verò delectant & ſermo in poculo, & pocula . . . . conviviumque vicinorum quotidie compleo, quod ad multam noctem quàm maximè poſſumus vario ſermone producimus.* Huc etiam facit quod ſcribit Plinius lib. 14 cap. 4. *Catonum ille primus*, inquit, *triumpho & cenſurâ inſignis, magis tamen claritate literarum, præceptiſque . . . . . agrum colendi . . . . . . de vitibus uviſque ita prodidit; quis locus vino optimus, &c.*

Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro : tu ſapientium
Curas & arcanum jocoſo
Conſilium retegis Lyæo.
Tu ſpem reducis mentibus anxiis,
Vireſque; & addis cornuâ pauperi,
Poſt te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, &, ſi læta aderit, Venus,

INTERPRETATIO.

Tu dulcem vim adhibes animo interdum aſperiori : tu ſapientum intimas & anxias cogitationes revelas per vinum feſtivum. Tu reddis fiduciam & robur ſollicito ingenio : daſque animos inopi poſt te nec timenti Regum diadema nec bellatorum tela. Te expromens Bacchus, & Venus ſi favens adfuerit, necnon

ANNOTATIONES.

13. *Tu lene tormentum, &c.*] Per te leniter ingenia torquentur, & qualia ſint explorantur · ſeveriora mitigantur, duriora molliuntur, &c. Plato de Legibus ait vinum eſſe tormentum minimè ſumptuoſum aut periculoſum ad explorandos hominum affectus. Theognis dicebat aurum & argentum igne probari & dignoſci, at vino mentem hominis quamlibet ſapientis. Vide Epiſt. ad Piſon. v. 434. Non abludit adagium, *in vino veritas*. & Perſæ cujuſdam apophthegma, *nequaquam opus tormentis eſſe ad exquirendum verum, vino enim rectius elici*. Vide Eraſm. Sunt qui putent hic alludi ad arietes aliaſque machinas ejuſmodi bellicas, quibus admotis urbium muri concutiuntur, dejiciuntur, expugnanturque : pace tamen illorum, prior interpretatio non eſt poſthabenda, multò minùs, ut ſanciunt, explodenda.

14. *Tu ſapientium curas, &c.*] Graviores cogitationes reconditaque conſilia hilari compotatione in lucem aliquando proferuntur.

16. *Lyæo.*] Unum eſt è Bacchi cognominibus a λύειν, quòd ſolvat & diſcutiat ægritudines & curas.

17. *Tu ſpem reducis.*] Apud Athen. lib. 2. cap. 1. ex Diphilo, *Bacchus cordatis & prudentibus viris amicus, ipſeque ſapiens æquè ac ſuavis abjectos & humiles facis aſſumere magnos ſpiritus, ſuperciliosis ac tetricis perſuadet ut rideant, ignavis ut audeant, timidis ut fortes ſint.* Ex Chæremone, *per vinum conciliantur bibentibus riſus, ſapientia, docilitas, bona omnia.*

18. *Addis cornua pauperi.*] Baccho veteres affingebant cornua, quoniam è nimio vino truces fiunt ebrioſi inſtar belluarum, inquit Feſtus. Vide ſupra lib. 2. Od. 19. in fine. Ovid.

Tunc veniunt riſus; tunc pauper cornua ſumit.
Tunc dolor & cura rugaque frontis abit.

Per cornua deſignantur audacia, confidentia, robur, ſuperbia, temeritas etiam & petulantia Athen. lib. 10. cap. 14. τῶν ἀγαθῶν βασιλεὺς οἶνος. *bonorum omnium rex vinum.* Lib. 2. cap. 1. ἰσχὺν δίδωσι ταῖς ψυχαῖσι καὶ τοῖς σώμασι, *robur & vires dat animis & corporibus.* Eodem lib. cap. 2. ἐσθλὸς ἀλεξίκακος πάσης ἀνίης, *potens remedium adverſus omnem triſtitiam.*

19. *Poſt te neque iratos trementi, &c.*] Vino ſumpto roboratus inops & timidus quiſque jam nec iratos Regum vultus aut minas expaveſcit, nec militum arma.

21. *Te Liber, &c.*] O teſta, amphora, ô bonum vinum, te in convivio *producent* Bacchus, *Venus læta, Gratiæ, lucerna* accenſæ.

Liber.] Cur pater Liber dicitur ? An

Segneſque nodum ſolvere Gratiæ,
Vivæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat aſtra Phœbus.

INTERPRETATIO.

Charites vinculum laxare tardiores, atque ardentes lychni, donec Sol reverſus expellat ſidera.

ANNOTATIONES.

quòd bibenti ſit cauſa libertatis? Fiunt enim audaciores ex vino homines plerique. An quia pro libertate Bœotiæ depugnavit. Plutarch Probl.

Læta Venus.] Miris, bella, propitia, placida, non miſcens contentiones & rixas aut etiam prælia, ut ſæpiùs fit.

22. *Segneſque nodum ſolvere Gratiæ.*] Detrectantes, nolentes ſeparari, diſtrahi, abalienari quos junxerunt: concordiæ tenaces amanteſque, inſolubiles. Unde illæ implexis & conſertis inter ſe manibus pingi ſolent. Vide lib. 1. Od. 4. & 30.

IN DIANAM,

ODE XXII.

Ei conſecrat pinum villæ ſuæ.

MONTIUM cuſtos nemorumque virgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audis, adimiſque letho,
Diva triformis;

INTERPRETATIO.

O Virgo præſes montium & ſilvarum Dea forma triplici, quæ ter invocata ſubvenis mulieribus parturientibus, & eas morti eripis.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 2. Lib. 1.

1. *Montium cuſtos &c.*] Venatrix, incola ſilvarum. Adde quod herbis, plantis arboribus vegetandi vim impertitur Luna.

2. *Quæ laborantes utero, &c*] Parturientes juvas ad infantem edendum in lucem: quæ & matri fratrem Apollinem parturienti opem & munus obſtetricis exhibuiſti. Luna ſcilicet poros & meatus corporis tempeſtivè relaxans dat facilitatem partui & ſalubritatem. Cic. 2. de Nat. Deor. *Adhibetur ad partus quod ii matureſcunt aut ſeptem nonnunquam aut ut plerumque novem Lunæ curſibus, qui quia menſa ſpatia conficiunt, menſes vocantur.* Idem ferè Varro 4. de Ling. Lat. ubi *Luna naſcentium dux . . . . parientes eam invocant.* Diodor. Sicul. lib. 6. Plutarch. Sympoſ. 3. Problem. 1. &c.

3. *Ter vocata.*] Ternarius numerus religione conſecratus. lib. 1. Od. 28. v. ult.

Imminens

Imminens villæ tua pinus eſto,
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

Interpretatio.

ſit tibi ſacra pinus fundo meo *impendens; quam ego* ſingulis *annis evolutis gaudens aſpergam cruore porci tranſverſam morſionem tentantis.*

Annotationes.

Audis, adimiſque letho.] Terent. And.
Juno Lucina fer opem; ſerva me obſecro.
Catull. Carm. 34.
Tu Lucina dolentibus
Juno dicta puerperis.
Ovid.
Parce precor gravidis facilis Lucina puellis
Maturumque utero molliter aufer onus.
Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 5. in ædem Junonis Lucinæ recens natorum infantium nomina ætatemque referri ſolita, teſtatur. Cic. antè cit. *ut apud Græcos Dianam eamque Luciferam, ſic apud noſtros Junonem Lucinam in pariendo invocant.* Ne, Lector, mirere quod videantur confundi Junonis ac Dianæ munia. Nam Deos omnes ad Solem, Deas ad Lunam referri, egregiè docet Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. 17. & ſeq.

4. *Diva triformis.*] Triplex quaſi numen habens: Luna in cœlo, Diana in terris, Proſerpina apud Inferos. Virgil. Æneid. 4.
Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.
Hinc illud:
Terret, luſtrat, agit, Proſerpina, Luna, Diana,
Ima, ſuperna, feras, ſceptro, fulgore, ſagittâ.
Alii, quòd modò gibboſa, modò dimidiata, modò plena.

5. *Imminens villæ tua pinus eſto.*] Volo tibi ſacram eſſe pinum meæ villæ imminentem; & ad eam quotannis tibi mactabo aprum.

6. *Per exactos annos.*] Completo & finito unoquoque anno.

7. *Obliquum meditantis ictum.*] Qui licet junior jam ex ſuâ naturâ meditatur obliquo dentium exertorum ictu vulnerare. Quidam aprum in mactantem ſævire & tranſverſum ictum meditari: alii in ipſam illam pinum dentes intentaſſe: nonnulli ab apri ſævitie Poëtam noſtrum Dianæ patrocinio ſervatum, comminiſcuntur: ſed gratis & perperam.

AD PHIDYLEN,

ODE XXIII.

Puris tantùm manibus Deos placari.

COELO ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente Lunâ, ruſtica Phidyle;
Si thure placaris & hornâ
Fruge Lares, avidâque porcâ;
Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fœcunda vitis, nec ſterilem ſeges
Rubiginem, aut dulces alumni

INTERPRETATIO.

O Agreſtis Phidyle, ſi manus ſupplices ad cœlum tollas, Lunâ incipiente; ſi Lares placaveris thure & hornotinis frugibus atque ſue edaci; neque fertilis vinea experietur Africum perniciosum, neque ſpica rubiginem ſterilitatis cauſam, *nec teneri fœtus noxiam*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Cœlo ſupinas, &c.*] Si Deos ritè colueris & piè ſupplicaveris, licet modica offerens munera, placatos illos habebis.

Supinas.] Verſis ad cœlum palmis; quæ contrà invocando Inferos Deos ad terram vertebantur.

2. *Naſcente Lunâ*] In novilunio & Calendis ſolebant ruſticæ mulieres ſacra Lunæ facere velut plantarum matri, altrici, cuſtodi.

Phidyle.] Hæc videtur fuiſſe villica, ſeu Horatianæ villæ procuratrix: convenit nomen, ſive proprium fuerit, ſeu factum ſit à Poëtâ. φειδωλή *parca.* Gallicè, *ménagere.*

3. *Hornâ fruge.*] Vino vel ſpicis novellis atque hujus anni: Diis enim primitias & quod novum optimumque offerri æquum eſt.

4. *Porca.*] Hac utpote fœcunda placabantur Dii Lares & domeſtici ad fœcunditatem familiæ ac rei domeſticæ impetrandam.

5. *Peſtilentem Africum.*] Ventum humidum & calidum, adeoque peſtilentem & noxium frugibus ac vitibus Italiæ. Plin. lib. 2. 47. De eo jam lib. 1. Od. 1.

4. *Rubiginem.*] Gall. *la nielle*, quâ nigreſcunt ſpicæ & ſterileſcunt. Oritur ex pluviâ vel rore, ſi quando non decuſſa fuerint è ſpicis, ſed Sole superveniente calefacta computreſcant. Ita Scaliger. Plin. lib. 18. cap. 17. *Cœleſte frugum vinearumque malum nullo minus noxium eſt rubigo. Frequentiſſima hæc in roſcido tractu, convallibuſque, ac perflatum non habentibus. E diverſo carent eâ ventoſa & excelſa.* Et cap. 28. in fine. *Alia ſunt* mala, *quæ ſilente cælo ſereniſque noctibus fiunt, nullo ſentiente niſi cùm facta ſunt . . . . . Aliis rubiginem, aliis uredinem, aliis carbunculum appellantibus, omnibus verò ſterilitatem.* Hinc Romæ ad eam peſtem avertendam colebatur Rubigus Deus: & agebantur Rubigalia feſta ſub finem Aprilis. Plin. cit. lib. 18. cap. 29. *Rubigalia Numa conſtituit anno regni ſui 11. quæ nunc aguntur ad 7. Calend.*

Pomifero grave tempus anno.
Nam quæ nivali paſcitur Algido
Devota, quercus inter & ilices,
Aut creſcit Albanis in herbis
Victima, Pontificum ſecures
Cervice tinget. Te nihil attinet
Tentare multâ cæde bidentium
Parvos coronantem marino
Rore Deos fragilique myrto.

INTERPRETATIO.

tempeſtatem anni parte fructiferâ. Etenim hoſtia Diis deſtinata quæ in Algido nivoſo educatur inter quercus & ilices vel creſcit in Albano gramine, cultros Pontificum collo imbuet. Te verò Deos exiguos rore marino tenuique myrto coronantem nihil juvat ſollicitare plurimo cruore pecudum.

ANNOTATIONES.

Maii, quoniam tunc ferè occupat ſegetes rubigo: quod tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente. Ex Plutarcho quæſt. natural. poſt init. Rubigo humeſcentia occupat ſemina. Vide Theophraſt. de cauſ. plantar lib. 4. cap. 15. & alibi, &c.

Dulces alumnos.] Dulces & charos filios interpretantur aliqui: magis tamen intelligendi videntur catuli pecudum, agni, capreoli, &c. ut ſuprà Od. 18. v. 4.

8. *Pomifero grave tempus anno.*] Grave peſtileoſque cœlum adeoque morbos haud ſentient greges eâ anni tempeſtate, quâ fructus colliguntur, ſcilicet Autumno, quem *letiferum* vocat Juvenalis Sat. 4. v. 56. Vide & ſupra lib. 2. Od. 14. v. 15.

9. *Nam quæ nivali, &c.*] Pontificum eſt in ſacris publicis immolare victimas ſumptuoſas: at te, Phidyle, ruſticam & privatam mulierculam decet offerre Diis familiaribus munuſcula quæque dona & ſacrificia.

Quæ nivali paſcitur Algido.] Paſcebantur olim greges ad ſacrificia publica deſtinati ac devoti.

Algido.] De eo monte lib. 1. Od. 21. v. 6.

11. *Albanis in herbis.*] In paſcuis Albani montis, qui ab urbe Româ diſtat 12. mill. paſſ. ortum verſus.

Martial. lib. 4. Epigram. 64.

Albanos quoque Tuſculoſque colles.

Arnob. lib. 2. *In Albano antiquitus monte nullos alios licebat quàm niveos tauros immolare candoris: nonne iſtum morem religionemque mutaſtis? &c.*

13. *Te nihil attinet, &c.*] Tuum non eſt mactare pecudes: Deos perfectè coles & placabis, nectendo tantùm & adornando ſerta & corollas ex herbis & floribus, quæ illis dones.

Bidentium.] Nonius Marcellus ita dictas oves, quòd duos dentes habeant, mordicùs negat: aſſerit verò dici quaſi biennes, auctoritate Pomponii in Atellanâ. Vide Macrob. lib. 7. cap. 9. & Gell. lib. 16. cap. 6. ubi uterque idem aſtruunt, contenduntque *non oves ſolas, ſed omnes bimas hoſtias bidentes appellari.*

15. *Parvos Deos.*] Lares, Penates, quorum *imagines parvæ*. ſcilicet in privatis ædibus: in fanis autem ac templis majores Deorum ſtatuæ majora ſimulacra habentur & coluntur.

Coronantem marino rore, fragilique myrto.] In ſacrificiis multiplices adhibebantur ejuſmodi corollæ. Ipſe ſacrificans coronabatur, hoſtia quoque, imago Deorum & ara, &c.

Marino rore.] Plin. lib. 24. cap. 11. *Eſt & roſmarinum . . . foliis odor thuris, &c.* De *myrto*, lib. 1. Od. 38.

Immunis aram ſi tetigit manus,
Non ſumptuoſâ blandior hoſtiâ
Mollibit averſos Penates
Farre pio & ſaliente micâ.

INTERPRETATIO.

Etſi manus abſque munere tenuerit aram, offenſos Penates haud placabit efficacius per majorem victimam quàm per religioſum ador & ſal crepitans.

ANNOTATIONES.

17. *Immunis.*] Innocens, à ſcelere vacua & eximia, ex quibuſdam: alii aliter & meliùs, ut exiſtimo; hoc ſenſu: etiamſi non offeras Diis ingentia munera, tam litabis, tamque obtinebis quod poſtulas, exiguo quovis ſacrificio, quàm magno & ſumptuoſo; ſi modò vitæ innocentiam, & pietatem ac religionem erga Deos exhibeas. Luc. cap. 21. Chriſtus paupercula viduæ minuta duo laudat præ ingentibus divitum muneribus in gazophylacium miſſis. Ex Plutarcho Lycurgus interrogatus cur vilia & parva conſtituiſſet ſacrificia, reſpondit; ut nunquam deſinamus Deos venerari. Vide Perſ. Sat. 2. in fine; ubi

Dicite Pontifices, in ſancto quid facit aurum?
. . . farre litabo.

Aram ſi tetigit manus.] Ara quaſi anſa dicta pridem, quoniam eam tenebant ſeu tangebant quicumque vel ſacris operabantur, vel jurabant, vel preces & vota faciebant. Varro. Macrob. Saturnal. lib. 3. cap. 2. &c. Vide & Plin. lib. 3. cap. 7.

Mollibit.] Ita veteres pro *molliet*.

20. *Farre pio & ſaliente micâ.*] Molâ ſalsâ, quæ conſtabat ex aquâ, farre, & ſale. Senec. Epiſt. 114. *crepacem molam* dixit.

IN AVAROS,

ODE XXIV.

INTACTIS opulentior
Theſauris Arabum & divitiis Indiæ,

INTERPRETATIO.

QUAMVIS totum mare Tyrrhenum atque Apulicum tuis ædificiis teneas, ditior nondum tentatis gazis A-

ANNOTATIONES

Metrum idem quod Od. 3. Lib. 1.

1. *Intactis, &c.*] Sui vitia ſeculi hac Ode proſcribit, ut & alibi jam non ſemel, ac remedia præſcribit. Animadverte quæſo, Lector ſtudioſe, quàm variè quamque feliciter idem ſæpiùs ita retractet argumentum, ut novum quid ſemper eſſe videatur. Et hoc eſt quod ipſe præcipit ac docet ad Piſones Epiſt. v. 128. & v. 140. quæ duo loca ſpectant eodem, & egregiè declarant rerum communium & cuivis notarum novam diſpoſitionem ex arte atque ingenio, ſcitamque & cal-

Cæmentis licet occupes
 Tyrrhenum omne tuis & mare Apulicum;
Si figit adamantinos
 Summis verticibus dira neceſſitas
Clavos; non animum metu,
 Non mortis laqueis expedies caput.

INTERPRETATIO.

rabum ac India opulenta; ſi fatum ſævum clavos adamantinos excelſis culminibus infigit, neque mentem formidine neque caput mortis retibus liberabis.

ANNOTATIONES.

lidam tractationem longè præſtare rerum novarum inventioni. Quod quidem literatoribus ac de trivio hominibus & ſciolis latet, norunt verò ſentiuntque quotquot ſano & ſagaci pollent judicio. Vide quæ ibi annotabuntur.

Intactis opulentior theſauris Arabum.] Ipſis opulentior Arabibus, quorum adeò jactatur opulentia. Vide lib. 1. Od. 29. & lib. 2. Od. 12. Stroph. penult.

Intactis.] Vel theſauris nondum effoſſis. Vel Arabibus bello nondum petitis ac ſubactis Populo Romano. *Ælius* enim *Gallus ex Equeſtri Ordine, ſolus Romana arma in eam terram intulit . . . oppida diruit. &c.* Plin. lib. 6. cap. 28. Strabo lib. 6. *recens Rom. expeditio noſtro tempore, duce Ælio Gallo in Arabiam facta.* Miſſus ille cum exercitu ab Auguſto decimum Conſule, Arabes tentaturus. Propert. lib. 2. Eleg. 10.

India quin, Auguſte, tuo dat colla triumpho;
Et domus intacta te tremit Arabia?

2. *Divitis Indiæ.*] Hæc enim Aſiæ regio dives eſt auro, argento, lapillis, gemmis. Strabo lib. 15. &c.

3. *Cæmentis licet occupes. &c.*] Licet præclaras ædes habeas in maris littoribus exſtructas, quid hoc ad vitam beatam? An ſic effugies curas & mortem? Vide Od. 1. hujus lib. Stroph. 9. ibique annot.

4. *Tyrrhenum mare.*] Idem eſt quod Thuſcum & Inferum: pars eſt Mediterranei, Thuſciam alluens, Ditionem Pontificiam, ac regnum Neapolitanum, à fluvio Macra ad fretum Siculum.

Et mare Apulicum.] Omnes ferè codices habent *Ponticum*, id eſt, Euxinum: Quidam *Punicum*, id eſt, Africanum; & hanc lectionem defendunt eo quod mare Punicum ſeu Africum continetur cum Tyrrheno, quod modò nominatur. Verùm enimverò quid hoc ad Italiam & Romanos? An ut notetur veſania ædificare cupientium non modò in littoribus maris proximi ſed & longinqui? Longè ſanè petita reprehenſio. Lectori tamen judicandi ſit plena libertas, ut fuit hactenùs. Alii etiam, *Publicum*, abſurdè quidem legunt. Placuit lectio, *Apulicum*, non nobis primùm, ſed gravibus viris pridem ante nos; ut denotetur utrumque Italiæ littus maris, per *Apulicum* ſuperi ſive Adriatici, inferi verò per *Tyrrhenum*.

5. *Si figit adamantinos, &c.*] Si magnificas illas ædes mors etiam obſidet ingrediturque, & habitatores earum non mitiùs tractat quàm infimos quoſque & egentes: ſi in illis ædium *ſummis verticibus clavos figit adamantinos*, id eſt, imperii ac dominatûs ſui jura exercet: metaphorâ ductâ ab annali clavo, qui in parietibus ædium ſacrarum figebatur ſingulis annis, ut numerus annorum inde colligeretur. De quibus Liv. paſſim. Alii ſic explicant; ſi ſummos etiam apices ſeu capita virorum principum ſpiculis ſuis duriſſimis transfigit mors, & enecat.

Adamantinos.] Adamante firmiores. Lib. 1. Od. 35. *trabales clavos.* Sic bellè exprimit Poëta fatum ineluctabile, mortis neceſſitatem, & nunquam mutabile Jovis ac Deorum decretum. Pindar.

τίς κίνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος
 δῆσεν ἅλοις

Campeſtres meliùs Scythæ,
Quorum plauſtra vagas ritè trahunt domos,
Vivunt, & rigidi Getæ,
Immetata quibus jugera liberas
Fruges & Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annuâ,
Defunctumque laboribus
Æquali recreat ſorte vicarius.

INTERPRETATIO.

Feliciùs in campis degunt Scythæ, quorum incertas habitationes carpenta circumferunt, nec non aſperi Getæ quibus arva minimè circumſcripta producunt communes ſegetes ac meſſes; neque exercetur cultura diuturnior uno *anno: atque* alter *vices aſſumens pari fortunâ quietem tribuit alteri laboribus exſoluto.*

ANNOTATIONES.

9. *Campeſtres meliùs Scythæ, &c.*] Avaris divitibus ſapientiores ac beatiores ſunt ii populi qui inopes quidem at ſine curis vivunt. Scythæ nullas domos exſtruunt, per campos vagantur, modò in his paſcuis, modò in illis ſubſiſtentes, ſuamque ſecum familiam plauſtris vehunt, hinc *ἁμαξόβιοι* & *ἁμαξοφόρητοι* dicti; *quibus plauſtra ſedes ſunt*, inquit Salluſt. Vide lib. 1. Od. 19. v. 10. & Od. 35. v. 9. & lib. 2. Od. 9. in fine: ibique annot. Juſtin. lib. 2. ſub initium: *Scythis inter ſe nulli fines, nec enim agrum exercent, nec domus illis ulla aut tectum, aut ſedes eſt, armenta & pecora ſemper paſcentibus & per incultas ſolitudines errare ſolitis. Uxores liberoſque ſecum in plauſtris vehunt, quibus coriis imbrium hiemiſque cauſâ tectis pro domibus utuntur. Juſtitia gentis ingeniis culta non legibus . . . aurum & argentum non appetunt. Lacte & melle veſcuntur. Lanæ iis uſus ac veſtium ignotus . . . pellibus utuntur ferinis. Hæc continentia illis morum quoque juſtitiam edidit, nihil alienum concupiſcentibus . . . utinam reliquis mortalibus ſimilis moderatio . . . prorſus ut admirabile videatur hoc illis naturam dare, quod Græci longâ ſapientium doctrinâ præceptiſque Philoſophorum conſequi nequeunt; cultoſque mores incultâ barbariæ ſuperari, &c.* Hinc apud Homerum Iliad. 1. *δικαιότατοι juſtiſſimi* vocantur Scythæ. De his Strabo 7. Herodot. lib. 4. Virgil. Georg. 3. &c.

11. *Rigidi Getæ.*] Et hi Scythis affines duram pariter vitam agunt, frigidiſſimâ regione. Ex Strabone, ad Pontum Orientem versùs circa oſtium Danubii ſedes habent. Plin. lib. 4. cap. 12. *Ab eo in plenum quidem omnes Scytharum ſunt gentes; variæ tamen littori appoſita tenuere: alias Getæ, Daci Romanis dicti, &c.*

12. *Immetata quibus, &c.*] Scythis nimirùm atque Getis agri nullis definiuntur limitibus, nullique ſunt cuiquam proprii; omnes omnibus communes viciſſim coluntur ab aliquibus, duntaxat quantum ſatis eſt ad annonam & victum unius anni.

15. *Defunctumque laboribus, &c.*] Alii poſt alios culturam agrorum, ſationem ac meſſem curant, & quieſcunt; atque ad annuum opus ac laborem alii aliis ſuccedunt. De Suevis idem propè refert Cæſar de bello Gallico initio lib. 4. *Gens maxima & bellicoſiſſima Germanorum, Suevi: centum pagos habent: ex quibus quotannis ſingula millia armatorum, bellandi causâ, ſuis è finibus educunt. Reliqui domi manent: pro ſe atque illis colunt. Hi rurſus invicem anno poſt in armis ſunt: illi domi remanent . . . . privati ac ſeparati agri apud eos nihil eſt: neque longius anno remanere uno in loco incolendi causâ licet, &c.*

Illic matre carentibus
  Privignis mulier temperat innocens;
Nec dotata regit virum
  Conjux; nec nitido fidit adultero.
Dos eſt magna parentium
  Virtus, & metuens alterius viri
Certo fœdere caſtitas:
  Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.
O quiſquis volet impias
  Cædes, aut rabiem tollere civicam,

INTERPRETATIO.

Ibi femina innoxia parcit privignis matrem non habentibus, neque uxor dote petens marito imperitat, nec ſplendido auſcultat mœcho. Illic *maxima dos æſtimatur virtus parentum & pudicitia inſolubili pacto alterum virum abhorrens.* Illic *non licet delinquere, vel merces eſt mors. O quicumque voluerit ſceleratas ſtrages furoremque civilem abolere,*

ANNOTATIONES.

17. *Illic matre carentibus, &c.*] Ubi nulla eſt cupiditas, illic nec ulla novercalia odia, flagitia, veneficia: nulla uxorum aut adulteria, aut imperioſa inſolenſque dominatio in viros. Ea eſt Scythicarum mulierum fides, pudicitia, virtus, probitas.

18. *Privignis mulier temperat innocens.*] Noverca non ſævit in *privignos*, id eſt, mariti ſui è priori conjuge filios, nec eos veneno tollere meditatur, quod Romæ non infrequens. Juvenal. Sat. 6. v. 132.

Hippomanes, carmenque loquar, coctumque venenum,
Privignoque datum?

19. *Nec dotata regit virum.*] Plaut. Aulul. in fine Scen. 17. *Quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri: dotatæ mactant & malo & damno viros.* Et Aſinar. Scen. 1. *Argentum accepi, dote imperium vendidi.* Juvenal. Sat. 6. v. 223. *Imperat ergo viro.* Vide ibid. in ſuperbiam mulierum plurima. Ex Juſtino lib. 3. Lycurgus apud Spartanos *virgines ſine dote nubere juſſit; ut uxores eligerentur, non pecunia: ſeveriuſque matrimonia ſua viri coërcerent, cum nullis dotis frænis tenerentur.*

Nec nitido fidit adultero.] Non ſinit ſe in adulterium pertrahi ab adultero benè compto: vel, amatori & mœcho potenti non confidit, poſt flagitia ſperans ab eo defendi tum adverſus leges adulterium punientes, tum adverſus maritum ſuum vindictam meditantem.

21. *Dos eſt magna parentium virtus, &c.*] In deligendis uxoribus ibi non ſpectantur opes, ſed virtus majorum & parentum, ac puellæ caſtimonia. Plaut. Amphitr. Act. 2. Scen. 2. ſub finem.

Non ego illam mihi dotem duco eſſe, quæ dos dicitur:
Sed pudicitiam & pudorem, & ſedatum Cupidinem,
Deûm metum, parentum amorem, &c.

Repete mox allatam Lycurgi legem de dote virginum Spartanarum.
Juvenal. Sat. 6.

Malo Venuſinam, quàm te, Cornelia, &c.

23. *Certo fœdere caſtitas.*] Fides conjugalis, quam illic violare *nefas*, aut peccanti *mors* certa eſt, certumque *peccati ſtipendium*, quod ait Paulus Apoſtolus.

25. *O quiſquis volet impias, &c.*] Profectò cupiditas tollenda, ſi quis bonus Princeps velit ſeditiones tollere, tumultus, cædes, bella civilia, aliaſque civitatum peſtes. His videtur Auguſtum reſpicere: nam ſic ei poſtea gratulatur lib. 4. Od. 15. Strophe 3.

ordinem
Rectum, & vaganti fræna licentiæ
Injecit, amovitque culpas,
Et veteres revocavit artes, &c.

Si quæret pater urbium
  Subſcribi ſtatuis; indomitam audeat
Refrænare licentiam,
  Clarus pòſt genitis: quatenus (heu nefas!)
Virtutem incolumem odimus,
  Sublatam ex oculis quærimus invidi.
Quid triſtes querimoniæ,
  Si non ſupplicio culpa reciditur?
Quid leges ſine moribus
  Vanæ proficiunt: ſi neque fervidis
Pars incluſa caloribus
  Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataque ſolo nives

INTERPRETATIO.

ſi cupiet imagini ſubſcribi parens civitatum, is ſufrænatam coercere cupiditatem ſuſcipiat à poſteris celebrandus; quandoquidem (proh ſcelus!) viventem virtutem averſamur invidentes, ereptam verò aſpectui deſideramus. Quorſum mœſta querela, ſi pœnâ crimen non amputatur? Quid leges proſunt abſque moribus inutiles, ſi negotiatorem haud deterrent vel orbis regio æſtu fervens præcluſa, nec pars Aquiloni proxima, niveſque

ANNOTATIONES.

27. *Si quæret pater urbium ſubſcribi ſtatuis.*] Si volet dignus eſſe cui ſtatua erigatur cum hac epigraphe, *pater patriæ.* Quæ quidem appellatio honorifica contigit Camillo, Ciceroni, Julio Cæſari, Auguſto; aliis item poſteà bonis Imperatoribus. Tit. Liv. Appian. Flor Sueton. &c. Hic Octav. cap. 58. *Senatus te conſentiens cum Populo Romano conſalutat* PATRIÆ PATREM. *Cui Auguſtus . . . . . compos factus votorum meorum, P. C. quid habeo aliud Deos immortales precari, &c.* Juvenal. Sat. 8. v. 244.

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

30. *Clarus poſt genitis.*] Quidam legunt *charus.* Lib. 1. Od. 28. *Poſt modo te natis.*

Quatenus heu nefas.] Ea ſiquidem eſt pravitas morum noſtrorum, ut invideamus virtuti, excellentiæ, honoribus eorum qui nobiſcum vivunt; mortuis autem gloriam ſponte deferimus & laudationem. Egregiè Vel. Paterc. *Præſentia invidiâ, præterita veneratione proſequimur. Et his nos obrui, illis inſtrui credimus.*

32. *Sublatam ex oculis quærimus.*] Sic fit: ſic vivitur. Homines quæ habent præ manibus bona vix antè cognoſcunt aut ut par eſt æſtimant, quàm ea amiſerint. Quam ſententiam expolitam efferunt inter tot alios, Sophocles in Ajace, Plaut. Captiv. Cic. in orat. poſt reditum ad Quirites.

34. *Si non ſupplicio culpa reciditur.*] Si culpæ non puniuntur, vel, ſi non ceſſant improbi crimina perpetrare, quamvis ea puniri interdum cernant.

35. *Quid leges ſine moribus vanæ proficiunt?* Quid proſunt leges ſi non obſerventur, ſique ad earum amuſſim mores non fingantur?

36. *Si neque fervidis pars incluſa caloribus, &c.*] Si homines lucri causâ nihil non tentant, & ad præcluſas veluti à naturâ partes mundi contendunt; ad Zonam torridam, atque ad frigidam & glacialem, ubi *nives* aſperitate ac diuturnitate frigoris *duratæ* ſunt inſtar ſoli, vel, *ſolo* aſtringuntur. Vide lib. 1. Od. 22. ſub finem; Et lib. hujus Od. 3. Stroph. 14.

Mercatorem

Mercatorem abigunt: horrida callidi
Vincunt æquora navitæ?
Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis & facere & pati,
Virtutiſque viam deſerit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quo clamor vocat & turba faventium,
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,
Mittamus. Scelerum ſi benè pœnitet,
Eradenda cupidinis

INTERPRETATIO.

humo conſtricta: & ſolertes nautæ maria formidabilia exſuperant? Inopia dedecus ingens impellit quidlibet & moliri & perferre; atque iter aſpera virtutis relinquit. Ergo *nos aut deferamus in Capitolium, ad quod invitat applauſus & concurſus* populi *acclamantis, aut in mare vicinum* projiciamus *gemmas & lapillos atque aurum ſuperfluum omnis male cauſam. Si vere crimina deteſtamur, ex-*

ANNOTATIONES.

40. *Mercatorem.*] Qui quærit opes ac paupertatem fugit per mare, per ſaxa, per ignes.

Horrida callidi vincunt æquora navitæ.] Sic mare glaciale, ſic Bonæ Spei quod vocant promontorium, ubi horrorem faciunt omnia, quotidie tamen tentatur atque ſuperatur.

42. *Magnum pauperies opprobrium, &c.*] Ex opinione vulgi ſcilicet. Nam longè aliter ſentiunt vel Ethnicorum ſapientes. Vide Apuleii Apolog. ubi, *paupertas*, inquit, *etiam Populo Romano Imperium fundavit, &c.*

44. *Ardua.*] Heſiodus ait viam ad virtutem longam eſſe & arduam ſaxiſque aſperam, Deoſque velle eam ſudore parari.

45. *Vel nos in Capitolium, &c.*] Ex antè dictis rectè concludit: ſi opes non juvant, imò impedimento ſunt bonis moribus, certè debemus eas abjicere: itaque ut ex malis boni aliquid faciamus, deferamus eas ad Jovem Capitolinum, & ad ornatum templi. Ac ſi minus movet nos religio Deorum, at moveat ſaltem honos & gloria nominis noſtri. Nam illud *vocat* & proſequetur nos *clamor & turba faventium* Iitæ nempè donationes magno populi applauſu fiebant, quaſi triumphum parantis ei qui cupiditates ſubegiſſet. Petron. *Ipſe Senatus recti benique præceptor mille pondo auri promittere ſolet Capitolino.* Sueton. Octav. cap. 30. *In cellam Capitolini Jovis ſedecim millia pondo auri, gemmaſque ac margaritas quingenties HS. unâ donatione contulit.*

47. *Vel nos in mare proximum, &c.*] Sic Crates Philoſophus Thebanus magnum auri pondus in mare dejiciens aiebat: abite peſſum malæ cupiditates, vos ego mergam, ipſe ne mergar a vobis.

48. *Gemmas & lapides.*] Gemmæ pellucent, lapides minimè: margaritæ nec inter gemmas nec inter lapillos cenſentur.

Aurum inutile.] Vel nihil juvans ad beatè vivendum: vel quo non utimur per avaritiam defraudantes genium.

49. *Materiam mali.*] *Lycurgus aurum argentumque velut omnium ſcelerum materiam ſuſtulit.* Juſtin. lib. 3. Ovid. *Irritamenta malorum opes.*

51. *Eradenda cupidinis, &c.*] Tull. Tuſcul. 4. *cum eſt concupita pecunia, nec adhibita continuo ratio quaſi quadam Socratica medicina, quæ ſanet eam cu-*

Pravi ſunt elementa: & teneræ nimis
Mentes aſperioribus
Formandæ ſtudiis. Neſcit equo rudis
Hærere ingenuus puer:
Venarique timet, ludere doctior
Seu Græco jubeas trocho,
Seu malis vetitâ legibus aleâ:
Cùm perjura patris fides
Conſortem ſocium fallat & hoſpitem:

INTERPRETATIO.

ſtirpanda ſunt improba cupiditatis principia; animique molliores quàm oportet durioribus inſtituendi ſunt exercitationibus. Nobilis adoleſcens ignorat equo inſiſtere haud aſſuetus, ac venari fugit, peritior ludere ſive Græco volueris trocho, ſive magis placuerit, aleâ legibus prohibitâ: dum parens fide perjuriè fractâ defraudat conſortem ſocium & hoſpi.

ANNOTATIONES.

piditatem, permanat in venas & inhæret in viſceribus illud malum, exiſtitque morbus & ægrotatio, quæ avelli inveterata non poſſunt: cuique morbo nomen eſt avaritia.

Cupidinis pravi.] Pravè quidam legunt *prava*. Cupidinem pro cupiditate in genere maſculino uſurpat Horatius, lib. 2. Od. 16. v. 15. *cupido ſordidus*. Et Satyr. 1. v. 61.

Pars hominum decepta cupidine falſo,
Nil ſatis eſt, inquit.

52. *Elementa.*] Primordia. Juvenal. Satir. 14. v. 113.

Sunt quædam vitiorum elementa.

Teneræ nimis mentes aſperioribus formandæ ſtudiis.] Vel à teneris, ut aiunt, unguiculis: vel ad laborem reſque duras & aſperas *formandæ* ſunt mentes nimis effeminatæ & delicatæ. Vide Oden 2. hujus libri.

54. *Neſcit equo rudis hærere, &c.*] Generoſus ac nobilis puer (pro dedecus!) neſcit equitare, timetque venari; ſcit verò & amat ludere mollioribus ludis Græcorum. De Romanis exercitationibus ingenuo juvene dignis vide lib. 1. Od. 8. De venatione lib. 1. Epiſt. 18. v. 49. ita canit:

Romanis ſolemne viris opus utile famæ
Vitæque & membris.

57. *Græco trocho.*] Duplex fuit trochus: alter dicebatur turbo, eratque *buxum volubile* ſcuticâ agitari à pueris ſolitum; de quo Virgil. Æneid. 7. v. 378. Alter ludus trochi erat, circuli cujuſdam ferrei vel ænei impulſio, artem requirens ac ſtudium; neque ſolis conveniebat pueris. De hoc videtur loqui noſter iſtic, ut & ad Piſones Epiſt. v. 380. ubi rem vide fuſiùs explicatam in annotationibus noſtris.

58. *Vetitâ legibus aleâ.*] In Saturnalibus permittebatur alea, menſe Decembri: reliquis anni menſibus probroſa erat, puniebaturque legibus Corneliâ, Publiciâ, Titiâ. Ædilibus ea cura incumbebat. Cic. Philip. 2. *Licinium de aleâ condemnatum colluſorem ſuum reſtituit.* Vide Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 21. & quæ annotabo ad lib. 1. Epiſt. 18. v. 21. ad has voces

Quem præceps alea nudat.

59. *Cum perjura patris fides, &c.*] Dum puer indulget mollibus & futilibus ſtudiis, interim pater ei congerit opes per fas & nefas, quas malè partas malè dilapidet. Nam ille ſocietatis fidem atque hoſpitii jura violare non dubitat.

60. *Conſortem ſocium.*] Has voces alii ſeparant, explicantque *conſortem* cohæredem; *ſocium*, qui negotiationis ſocietatem ac fœdus inito contractu fecit. Alii jungunt & ad unam poſteriorem ſententiam referunt. Nempè conſors vocatur qui tantumdem ſortis ad mercatu-

Indignoque pecuniam
 Hæredi properet. Scilicet improbæ
Creſcunt divitiæ : tamen
 Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.

INTERPRETATIO.

tem ; atque divitias accumulat hæredi immerito. Nimirum iniqua augeſcunt opes : verumtamen neſcio quid ſemper deeſt anguſtis bonis.

ANNOTATIONES.

ram confert. Nam prima pecunia in ſocietatem., ut lucrum inde fiat, collata ſors & caput nuncupatur : quod verò ex illâ per communem negotiationis laborem accedit accreſcitque, corpus ſocietatis vocitant. Itaque ille fallit conſortem ſocium, cùm ſubtrahit quidpiam è lucro & in privatam rem convertit id quod eſſe commune oportuit. Cicero pro Sexto Roſcio : *Rectè majores noſtri eum qui ſocium feſelliſſet, in bonorum virorum numero habendum nullo modo putaverunt.* Vide eumdem pro P. Quinctio. Animadverte porrò quot & quanta mala committat ille avarus pater. 1. Periculis & laboribus ſe conficit. 2. Paupertatem eſſe malum ſtultè credit. 3. Omne fas violat quæſtûs causâ. 4. Pravo exemplo filium corrumpit. 5. Seipſum defraudat victu neceſſario, *inter opes inops.*

64. *Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.*] Nam *multa petentibus deſunt multa.* Suprà Od. 16. in fine. Benè Seneca in Hercule Oetæo :

Cupis hic gazis implere famem :
Nec tamen omnis plaga gemmiferi
Sufficit Iſtri ; nec tota ſitim
Lydia vincit ; nec quæ Zephyro
Subdita tellus ſtupet aurato
Flumine clarum radiare Tagum :
Nec ſi totus ſerviat Hebrus,
Ruraque dives cingat Hydaſpes ;
Intraque ſuos currere fines
Spectet toto flumine Gangem.
Avidis avidis Natura parum eſt.

AD BACCHUM,

ODE XXV.

Se afflatu ejus de Auguſto eximia dicturum.

QUO me, Bacche rapis tui

INTERPRETATIO.

ECQUO me agis, Bacche, te

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 3. Lib. 1.

1. *Quo me, Bacche, rapis, &c.*] Ad quid me rapis, meque ſuprà me tollis ? Inſtruis me ſcilicet ad canendas Divi Auguſti laudes : quod ſine divinâ ope nequaquam tentarem. De Baccho vide lib. 2. Od. 19. ibique annot. Auguſti elogia perſequitur Horatius lib. 1. Od. 12. lib. 3. Od. 5. 14. lib. 4. Od. 5. 14. 15. lib. 2. Epiſt. 1.

Plenum? Quæ in nemora aut quos agor in ſpecus,
Velox mente novâ? Quibus
Antris egregii Cæſaris audiar
Æternum meditans decus
Stellis inſerere & concilio Jovis?
Dicam inſigne, recens, adhuc
Indictum ore alio: non ſecus in jugis
Exſomnis ſtupet Evias,
Hebrum proſpiciens, & nive candidam
Thracen, ac pede barbaro

INTERPRETATIO.

repletum? Quas in ſilvas atque antra præceps rapior ſpiritu inſolenti? Quibus ſpeluncis meditabor immortales honores Auguſti, ut audiar inſerens illum ſideribus ac Jovis concilio? Canam ſplendores novos, necdum ab aliis celebratos. Haud aliter attonita eſt Baccha, in montibus expergiſcens, cùm cernit Hebrum, & Thraciam nivibus albeſcentem, atque

ANNOTATIONES.

2. *Quæ in nemora.*] Lib. 2. Epiſt. 2.
Scriptorum chorus omnis amat nemus,
& fugit urbes
Rite cliens Bacchi.
Item
Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

3. *Mente novâ.*] Divino inſtinctu, dicendi facultate pluſquàm humanâ. Adverte, ſtudioſe Lector, inciſam paſſim orationem. Talis enim entheum decet.

Quibus antris, &c.] Quibus in locis à turbâ ſemotis, ſacriſque, animo ſoluto meditabor dignos Auguſto verſus, quibus illum cœlo conſecrem. Vide ſuprà Od. 5. Stroph. 1. ibique annot.

6. *Concilio Jovis.*] Deorum cœtui. Fingunt enim Jovem in gravioribus Deos convocare & conſulere. Vide Homer. Iliad. 20.

8. *Indictum ore alio.*] Seu quod primus Latinorum Horatius Lyrica ſcripſerit, ſeu quia Auguſti geſta & virtutes ſunt quid novum ac inauditum, adeoque mortalium nemini cognita aut relata ſunt adhuc ejus inſignia.

Non ſecus in jugis, &c.] Tantus me ſtupor divina Cæſaris encomia canere meditantem corripit, quantus invadit Bacchas è furore divino & ſomno exſolutas. Vel tanto ardore aggredior Auguſti laudes, quanto Bacchæ Orgia.

9. *Evias.*] Bacchi ſacrificula, ab Evio Bacchi cognomine, de quo lib. 1. Od. 18. v. 9. *Exſomnis*, vel, excitata ab eo ſomno qui poſt divinum furorem occupare ſolet, animoque tranquillitatem reddit. Vel; pervigil: noctu enim celebrabantur Orgia, in Thraciæ præſertim montibus. Unde & mox Hebri Rhodopeſque mentio.

10. *Hebrum.*] Hic Thraciæ fluvius oritur è monte Rhodope non procul Adrianopoli, labitur in Ægæum mare, è regione inſulæ Samothraciæ, volvens aureas arenulas. Solin lib. 15. De eo jam lib. 1. Od. 25. v. ultimo.

Nive candidam Thracen.] Regio hæc frigidiſſima nunquam non habet nives, *nec cælo læta nec ſolo*, ex Pomp. Mela. Inter alios montes tollit *Rhodopen*, incoliturque gente, cui velut inſita a naturâ barbaries. Vide lib. 1. Od. 27.

11. *Pede barbaro luſtratam Rhodopen.*] Hîc ſubtiliores aliqui afferunt Orpheum *pede barbaro*, id eſt, carminibus illuſtrantem Thraciam ſuam patriam, & in eâ montem Rhodopen: eo ſenſu, ut tam ſit omnibus admirabilis Horatius Auguſti laudes celebrans, quàm Bacchis Thrax Orpheus canens, & ob cantum toto orbe nominatus. Sed ô commentum, quod

Luſtratam Rhodopen. Ut mihi devio
Rupes & vacuum nemus
Mirari libet! ô Naiadum potens,
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos;
Nil parvum, aut humili modo,
Nil mortale loquar. Dulce periculum eſt,
O Lenæe, ſequi Deum
Cingentem viridi tempora pampino.

INTERPRETATIO.

Rhodopen pedibus barbarorum peragratam. Quàm places mihi longè *aberranti admirari cautes & ſilvam deſertam! O Rex Naiadum & Bacchantium altas fraxinos manibus revellere potentium, nihil exiguum aut vile, nihil humanum canam. Suave eſt periclitari, ô Bacche, ſequendo numen quod circumdat caput virenti palmite.*

ANNOTATIONES.

noſtro etiam Poëtæ latuiſſe credendum eſt.

12. Ut mihi devio, &c.] Afflatus numine Horatius duntaxat ea loquitur, quæ meditabundum juvant Poëtam, deſertas regiones, ſpecus, rupes, nemora.

13. Rupes.] Sic appoſitè Muretus doctis viſus correxiſſe, quia *rupes* ad rem convenientiores: cùm tamen plerique codices habeant, *ripas*; nec ita abſurdè, ut quidam volunt. Nam & flumina & fluminum ripæ ad ſolitarium & cogitabundum pertinent.

14. O Naiadum potens, &c.] Quod aquis vinum eſt potentius ac validius, hinc veteres Naiadum, id eſt, Nympharum fluminibus præſidentium Regem finxere Bacchum.

15. Baccharum.] Bacchi Sacerdotum. Quod additur, *valentium proceras manibus vertere fraxinos*, videtur alluſiſſe Horatius ad id quod ſcribit Euripides in Bacchis Actu 4. cùm evaſiſſet in abietem Pentheus rabiem fugiens Bacchantium, eò ſtatim accurriſſe illas omnes, ac duce Agave ſaxa primùm molitas in eum contorſiſſe, poſteà verò ipſam arborem radicitùs concuſſiſſe ac tandem proſtraviſſe.

17. Aut humili modo.] Quidam legunt, *humile modò*.

18. Dulce periculum eſt.] Scio me periculoſum tentare opus & arduum; at duce Deo non indignum immortali Cæſare carmen edam.

19. Lenæo.] Unum eſt è Bacchi cognominibus, *ἀπὸ τῦ ληνῦ, torculari*, in quo vinum exprimitur. Ex Diod. Sic. lib. 4. cap. 5. & lib. 5. cap. 1. Donatus perperam Latinam commentus eſt originem, à *leniendo*. Cui & refragatur Servius in Virgil. Georgic. 2. v. 4.

20. Cingentem viridi tempora pampino.] Hoc & ſuos clientes, & ſeipſum coronare amat Bacchus. Infrà lib. 4. Od. 8.

Ornatus viridi tempora pampino.

AD VENEREM,

ODE XXVI.

Ut Chloës arrogantiam coërceat.

VIXI puellis nuper idoneus,
Et militavi non ſine gloriâ:
Nunc arma, defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit:
Lævum marinæ qui Veneris latus
Cuſtodit. Hîc, hic ponite lucida
Funalia, & vectes, & arcus
Oppoſitis foribus minaces.

INTERPRETATIO.

HAUD ita pridem vigebam aptus virginibus; nec inglorius bellavi. Jam arma & perfunctam militiâ iſtâ lyram tenebit murus ille qui ſtipat latus ſiniſtrum Veneris maritimæ. Iſtic iſtic deponite faces accenſas & vectes, & arcus præcluſis januis minitantes.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Puellis nuper idoneus.*] Jam verò annos quadraginta natus ab eis contemnor: quare ab iſtâ militiâ ceſſare debeo in poſterum. Vide lib. 1. Od. 19. & lib. 4. Od. 1.

2. *Militavi.*] Ovid.

Militat omnis amans: & habet ſua
caſtra Cupido.

3. *Nunc arma, &c.*] Jam abjicienda mihi ſunt arma, atque, ex more ſuſpendenda in templo Veneris, funalia, vectes, arcus.

4. *Barbiton.*] Verſus lyricos & amatorios. De eo inſtrumento muſico lib. 1. Od. 1.

Paries habebit lævum marinæ qui Veneris latus cuſtodit.] Quia fortunatus ſui in eâ Veneris militiâ, hinc volo ſuſpendi arma mea congruo loco & meæ felicitatis indice. Videlicet ſtatuæ Deorum meridiem aſpiciebant, proindeque occaſum habebant ad dextram, ortum ad ſiniſtram: porrò ex Etruſcâ diſciplinâ pars orientalis boni ominis erat, ideoque fauſta quælibet ad ortum auguria & auſpicia habebantur. Unde Virgil. *intonuit lævum.* Seu quòd ea erat Horatii dextra ad Veneris imaginem converſi: & pars quoque templi dextra; quæ quidem ſemper felix cenſetur. Hinc igitur ad lævum ſimulacri Veneris latus, hoc eſt, ad dextrum fani parietem arma collocat, quibus non ſine gloriâ militarat.

5. *Marinæ Veneris.*] E maris ſpumâ genitæ: ut fabulantur Heſiod. Theogon. Inde Græcum nomen Ἀφροδίτη, nam *ἀφρὸς, ſpuma* dicitur.

7. *Funalia.*] Noctu amatores ad amicarum fores, accenſis facibus pergebant, atque illas, his demùm extinctis, occentabant. Perſ. Sat. 5. v. 166.

Chryſidis .... ante fores extinctâ cum
face canto.

Vide ſupra Od. 10. hujus libri.

Vectes & arcus, &c.] His ſcilicet armis atque inſtrumentis quatiebant effringebantque fores meretricum occluſas Vide ſuprà Od. 14. ſub finem. Et lib. 2

O, quæ beatam Diva tenes Cyprum, &
Memphim carentem Sithoniâ nive,
Regina, ſublimi flagello
Tange Chloën ſemel arrogantem.

INTERPRETATIO.

O Dea, quæ fortunatam obtines Cyprum, atque Memphim nivibus Sithoniis immunem regis, ſemel ferè ſuperbam Chloën elato flagello.

ANNOTATIONES.

Od. 25. Apud Terent. in Eunucho, Thraſo Thaidis ædes expugnaturus, *procede*, inquit, *huc cum vecte.* Bellè Cato vecticulariam appellat vitam furum, qui vecte parietes domorum ſoleant perfodere.

9. *Beatam Cyprum.*] Inſulam, de quâ lib. 1. Od. 3.

Beatam.] Vel opibus vel patrocinio Veneris.

10. *Memphim.*] Ægypti urbem, in quâ celebre Veneris templum, teſte Strabone, lib. 17.

Carentem Sithoniâ nive.] Ea regio utpote fervida non habet nives, ut Sithon Thraciæ mons. Virgil. Eclog. 10.

Sithoniaſque nives hyemis ſubeamus aquoſæ.

11. *Regina.*] Mentium dominatrix Venus.

Sublimi flagello, &c.] Ictu vehementiori percute: faſtidium Chloës & ſuperbiam tibi ingratam ulciſcere: ferociam elide. Animadverte porrò amantium levitatem ac ſtultitiam. Videbatur Horatius primò velle amores abjicere; ecce verò ſeu amans, ſeu iratus ſupplicat Veneri, ut frangat Chloës arrogantiam, eamque tangat à quâ ipſe ſpernebatur.

AD GALATEAM,

ODE XXVII.

Eum à navigando deterret, præſertim exemplo Europæ.

IMPIOS parræ recinentis omen

INTERPRETATIO.

SCELERATOS deducat augurium parræ cantum

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Od. 2. Lib. 2.

1. *Impios parra, &c.*] Hæc Ode præ cæteris involuta multum negotii ſemper Interpretibus faceſſivit: multùm quoque habet gravitatis & elegantiæ. Quæ & qualis ſit Galatea illa, & cur ita ſtudioſè ad eam ſcribat Horatius, haud notum eſt.

Impios parræ recinentis omen ducat, &c.] Impii iter facturi triſte quodlibet auſpicium habeant, pro ſuo malo metiro: tibi verò, Galatea, fauſta quæcumque adſint.

Parra.] Ingratæ & infauſtæ fuit vocis parra avis: quæ verò fuerit illa, mi-

Ducat, & prægnans canis, aut ab agro
Rava decurrens lupa Lanuvino,
Fœtaque vulpes:
Rumpat & ſerpens iter inſtitutum,
Si per obliquum ſimilis ſagittæ
Terruit mannos. Ego cui timebo
Providus auſpex?

INTERPRETATIO.

iterantis, & canis gravida, vel lupa rufa veniens ab agro Lanuvino, & vulpes catulos *enixa. Anguis quoque viam inceptam remoretur, cum velut ſagitta à tranſverſo equis paverem injecit. Ego cui metuam augur pravidens* futura?

ANNOTATIONES.

nimè liquet. Quibuſdam *meſange*, aliis *vanneau*, aliis aliter appellatur. Plin. lib. 11. cap. 37. init. *volucribus apices diverſi quidem generis: Phœnici plumarum ſerie . . Phaſiana corniculis: præterea parra* (alii tamen legunt, parvæ) *qua ab illo galerita appellata quondam, poſteà Gallico vocabulo etiam legioni nomen dedit alauda. Dedit cirros Pico quoque Martio, &c.* Lib. verò 18. cap. 29. manifeſtè ac diſertè ſcribit, *avem parram, oriente Sirio, ipſo die non apparere, donec occidat.*

Recinentis.] Quædam aves cantu omen faciebant, ut noctua, corvus, cornix, picus, parra; hinc oſcines, quaſi oricines: aliæ volatu & alis, unde alites ac præpetes dictæ; ut aquila, vultur, milvus, accipiter, aliæque altum volantes. Virgil. Æneid. 3.

Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

2. *Prægnans canis, aut, &c.*] Veteres ſuperſtitioſi multa quidem ominoſa exiſtimabant nullâ aut levi ratione; ut ſi quid malè ceſſerat, cùm v. g. prægnans canis occurriſſet, inde talem occurſum deinceps habuerunt infelicem & mali ominis. Ejuſmodi plurima profert hic Poëta noſter. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 13. &c.

3. *Lanuvino.*] Pro quolibet poſitum quibuſdam videtur; non ita verò aliis, eo quod per illud ad viam Appiam oppidulum iter erat Galateæ Brunduſium pergentis ad conſcendendam ibi navem. Res exigui momenti.

5. *Rumpat & ſerpens, &c.*] Græcis ἀκοντίας, Latinis jaculus, ſerpentis genus eſt, ex arboribus in prætereuntes ſeſe vibrantis ad modum ſagittæ. Ælian. lib. 6. hiſt. animal. cap. 18. Plin. lib. 8. cap. 23. *vulgatum eſt*, inquit, *jaculum ex arborum ramis vibrari, nec pedibus tantum cavendas ſerpentes, ſed & miſſili volare tormento.*

6. *Similis ſagittæ.*] Nolunt hic intelligi miſſilem ex arcu ſagittam; quanquam nihil vetat, ut patet ex annot. præced. At placet indicari eam ſurculi partem in vitibus poſtremam & ſuperiorem, quæ incurva & contorta ſerpentem refert vocaturque ſagitta. Columell. lib. 3. cap. 17. Plin. lib. 17. cap. 21. *Sagittæ vocantur* ſurculi, *cum intorti panguntur. . . . . ſagittas ſerere minus utile, quoniam in transferendo facile rumpitur quod intortum fuit.*

7. *Terruit mannos.*] Exterruit equos currum trahentes, in eos inſiliens, eo modo quo mox explicuimus. *Mannus* vocatur equus minor ad manum facilis & obſequens. Torrentio eſt gradarius equus, tollutim & ſine equitis moleſtiâ decurrens.

Ego cui timebo providus auſpex?] Ita ferè omnes codices. Senſus eſt; non eſt quod timeam tibi, Galatea; cùm nullo ſis crimine obſtricta, felici exitu ut & auſpicio fluent tibi omnia: nec non fauſtum tibi augurium & ego precabor navigare cupienti: ſis ubique felix. Quod ſi liceat aperire quod ſentio, malim certè cum Eruditis nonnullis, interrogatio-

Antequam

Antequàm ſtantes repetat paludes

INTERPRETATIO.

Priuſquam avicula pluviæ proxima

ANNOTATIONES

nis notam expungere, & continuato ſenſu & oratione, jungere cum ſequentibus hoc ſenſu: Ego Horatius ſi cui timebo auſpex providus (ut tibi navigatu ræ timeo, Galatea:) huic *proce ſuſcitabo oſcinem ab ortu Solis corvum*, quo deterreatur à conſcendendo mari, iſto ſcilicet malo augurio. Vide mox annotanda.

Auſpex.] Is augurium captans ſedebat capite velato: lituum ſine nodo tenens aduncum, quo cœli regiones & certa ſpatia notabat, quibus videnda ad ſe pertinere deſignabat, &c. Alex. ab Alex. antè cit. Quam verò mundi partem ſpectabat augur: hinc enim pendet multarum ſolutio quæſtionum: nimirùm ubi dextra pars, ubi læva conſtituenda; adeoque quod felix, quod infelix omen. Primi Rom. augures orientem ſpectarunt ab Albanis & Latinis edocti. Patet ex Virgil. Æneid. 8. v. 68. & Æneid. 12. v. 172. Subinde verò, ex Hetruſcâ diſciplinâ, ad meridiem converſi omen capiebant & auſpicium. Vide Varron. lib. 6. Plin. lib. 2. cap. 54. Quæ cùm ita ſint ortus Solis erat eis ad lævam, occaſus ad dextram: ergo quod mox ait Horatius, *corvum ab ortu Solis oſcinem*, ſiniſtrum infelixque augurium denotat. Adde quod vulgò putabantur auſpicia corvi dexteri fauſta, lævi infelicia: cornicis contra. Plaut. Aſinar. infrà citand. Item Aulul. Scen. 20. *non temerè eſt quod corvus cantat mihi nunc ab læva manu, &c.* Cic. de Divin. 1. *Quid augur, cur à dextra corvus, à ſiniſtrâ cornix faciat ratum?* Et anteà. *Panatius requirit Jupiterne cornicem à lævâ, corvum à dextrâ canere juſſiſſet.* Et de Divin. 2. v. 81. *cur aliis à dextrâ, aliis à lævâ datum eſt avibus, ut ratum auſpicium facere poſſint?* Verùm enimverò *magna hujus obſervationis vanitas*, ut ait ipſe Plin. mox cit. Et Cic. de Divin. 2. v. 82. *Quæ autem eſt inter Augures conveniens & conjuncta conſtantia? Ad noſtri auguris conſuetudinem dixit Ennius*

Cùm tonuit lævum benè tempeſtate ſerenâ.

At Homericus Ajax apud Achillem querens de ferocitate Trojanorum, neſcio quid hoc modo nuntiat:

Proſpera Juppiter his dextris fulgoribus edit.

Ita nobis ſiniſtra, Graiis & Barbaris dextra meliora eſſe videntur. Quanquam haud ignoro quæ bona ſint ſiniſtra nos dicere, etiamſi dextra ſint. Sed certe noſtri ſiniſtrum nominaverunt, (quod à ſinendo dictum putant) *externique dextrum, quia plerumque melius id videbatur.* Vide Juſt. Lipſ. Elect. 2. cap. 2. Ex his, Lector, vides non abſurdam quoque ſententiam priorem illorum qui corvum oſcinem ab ortu, felix augurium fuiſſe ſcripſerunt, tametſi ad lævam eſſet: ubi & diſtinguendum aiunt inter Auguris dextram manum lævamque, & mundi partem dextram ac ſiniſtram: cùm Poëtæ nunc hoc nunc illo modo loquantur. Adde Plutarchum in quæſt. Centur. Rom. ita ſcribentem: *Cur avis ſiniſtra eſt ſecunda? . . . . Nam ſiniſtrum lævum ſignificat. Poteſt etiam deduci à verbo ſinere. Eam igitur quæ rem ſinit avem. . . . vocat vulgus ſiniſtram. Cur verò? An quod Æneæ in acie contra Mezentium ſtantis fulgur à ſiniſtrâ victoriæ index micaſſet, in augurium id verterunt; ac deinceps ita obſervant. Etenim Thebani cum ſiniſtro ſuo cornu ad Leuctra hoſtem profligaſſent, deinde obſervarunt, ut in omnibus conflictibus ſiniſtro cornu imperium tribuerent. An potius, ut auctor eſt Juba, reſpicientibus orientem Aquilo ad ſiniſtram eſt, quem mundi partem dextram & ſupremam habent. . . . An quia terreſtria & caduca cœleſtibus & divinis cum ſint oppoſita, putabant nobis ea quæ ſiniſtra ſunt, Deos à dextrâ oſtendere.* Vide & Arnob. lib. 4. paulò poſt init. ubi *læva naturâ eſſe ulla* negat egregiè. Nec omitte quod Non. Marcell. docet, aliquando etiam *levum* in bonam partem, & à levando dici.

Imbrium divina avis imminentum,
Oſcinem corvum prece ſuſcitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix ubicumque mavis,
Et memor noſtri, Galatea, vivas:
Teque nec lævus vetet ire picus,
Nec vaga cornix.
Sed vides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion? Ego quid ſit ater
Adriæ novi ſinus, & quid albus
Peccet Iapyx.

INTERPRETATIO.

prænuntia redeat ad paludes minimè fluentes, votis vocabo corvum ab oriente canentem. Eſto fortunata ubicunque volueris, ô Galatea, & vive noſtri memoriam ſervans: & te nec pergere impediat ſiniſter picus nec cornix vagabunda. At cernis quanto fragore præperet Orion declivis. Ego ſcio quàm periculoſum ſit Adriaticum mare, utque fallat Iapyx ſerenus.

ANNOTATIONES.

9. *Antequam ſtantes repetat paludes, &c.*] Antequam tempeſtatem denunciet cornix ad paludes ſuo more volitans ac ſedens: ibique præſentiens imbrem divinanſque & voce indicans. Suprà Od. 17. *aquæ augur cornix* dicitur, Vide ibi annotata.

11. *Oſcinem corvum, &c.*] Ore futura præcinentem. Vide Gell. lib. 6. cap. 6. Plin. lib. 10. cap. 12. *Peſſima corvorum ſignificatio, cum glutiunt vocem velut ſtrangulati.* Et lib. 18. cap. ult. *corvi ſingultu quodam latrantes ſeque concutientes, ſi continuabunt, ventos; ſi vero carptim vocem reſorbebunt, ventoſum imbrem præſagiunt.* Contrà ſi ab ortu clarè vocem ediderit corvus, felix auſpicium fuiſſe narrant quidam. Vide ſuprà annot.

15. *Nec lævus vetet ire picus, nec vaga cornix.*] Plaut. Aſinar. Scen. 4. *Picus & cornix ab læva eſt: corvus porro* (als. parra) *à dextra: conſuadent.* Plin. lib. 10 cap. 12. *cornix inauſpicata eſt garrulitatis, à quibuſdam tamen laudata.* Id. eod. lib. cap. 18. *Pici* (Gallicè pivert) *Martio cognomine, inſignes & magni in auſpiciis. . . . . . Ipſi principales Latio ſunt in auguriis à Rege qui nomen huic avi dedit. Unus eorum in capite Prætoris urbani L. Tuberonis in foro jura pro tribunali reddentis ſedit ita placide, ut manu prehenderetur. Reſpondere Vates, exitium Imperio portendi ſi dimitteretur; at ſi exanimaretur, Prætori. Et ille autem protinus concerpſit: nec multo poſt implevit prodigium.* C. Cælio, ſive Lælio id tribuit Frontinus in Stratagem.

17. *Sed vides quanto, &c.*] Attamen, ô Galatea, ne temerè te perfido committas mari: animadverte imminentem ab Orione tempeſtatem.

18. *Pronus Orion.*] Devexus, ad occaſum vergens. De eo lib. 2. Od. 28. v. 21. lib. 1. Od. 53. in fine.

Ego quid ſit ater Adriæ novi ſinus, &c.] Cave etiam & time Adriatici maris navigationem. Hujus ego pericula ſum expertus, inquit Horatius, cùm Athenas profecturus conſcendi mare Brunduſii. Tunc etiam intellexi *quid albus peccet Iapyx*, quàm ſæpè fallat & decipiat ventus ille flans ex Apuliâ, in Græciam pergentibus initio propitius, at repentè è cœlo ſereno procellas ciens, & naufragia parans. De eo lib. 1. Od. 3. v. 4.

Hoſtium uxores puerique cæcos
Sentiant motus orientis Auſtri, &
Æquoris nigri fremitum, & trementes
        Verbere ripas.
Sic & Europe niveum doloſo
Credidit tauro latus, & ſcatentem
Belluis pontum mediaſque fraudes
        Palluit audax.
Nuper in pratis ſtudioſa florum, &
Debitæ Nymphis opifex coronæ,
Nocte ſubluſtri, nihil aſtra præter
        Vidit & undas.

INTERPRETATIO.

Conjuges & filii hoſtium experiantur occultos motus Auſtri ſurgentis, & tumultus atri maris, ac littora ictibus fluctuum concuſſa. Ita etiam Europa fallaci tauro commiſit latus candidum; atque mare belluis refertum & apertos dolos expavit antè *imperterrita. Paulò antè flores in pratis colligens, texenſque corollas Nymphis meritas, nocte parum lucidâ nihil aſpexit niſi ſidera & aquas.*

ANNOTATIONES.

21. *Hoſtium uxores, &c.*] In hoſtes vertantur & irruant mala quævis: à Galateâ avertantur.

Cæcos ſentiant motus orientis Auſtri.] Meridianum hunc ventum ignorat nemo valdè eſſe procelloſum.

Cæcos motus.] Quidam interpretantur, nocturnos, eo quod *noctu Auſter, interdiu Aquilo vehementior. . . . . & Auſtro majores fluctus eduntur.* Plin. lib. 2. cap. 47. in fine. Alii legunt *orientis hædi.* De hœdorum exortu tempeſtuoſo, vide annot. hujus libri Od. 1. Stroph. 7. Nunquid verò ſagax Poeta junxiſſet hœdorum ortum cum occaſu Orionis, quem modò attulit? Hic ſiquidem longè eſt poſt illum. Veruntamen quid vetat Horatium Galateæ interminari Orionis, hoſtibus verò hœdorum malignitatem?

25. *Sic & Europe, &c.*] Vide ne tibi contingat id quod contigit Europæ. Hæc manſuetum & amabilem taurum conſpicata, non eſt verita ejus tergo inſidere, atque etiam maris inire fluctus & inambulare. At pœnituit ſerò cùm ſe avectam longiùs ſenſit. Sic tu, Galatea, placidum nunc mare ultrò conſcendis: at mox pœnitebit te, cùm turbatum ac procellis elatum intuebere. Europa à Jove in tauri formam converſo decepta, avecta, vitiata eſt: tu ab Iapyge Auſtroque, ventis, & ab Orione hœdoque ſideribus noxiis poteris falli. Vide Herodot. Diodor. Sicul. lib. 6. cap. 15. Ovid. Metamorph. 2. Fab. ult. & Faſt. 5. Apollodor. lib. 3.

Niveum latus.] Candore inſignis Europa celebrata eſt.

27. *Mediaſque fraudes palluit audax.*] Quæ audacter ac ſine ullo metu tauri dorſum inſcenderat, tum expalluit cùm in alto mari nil præter undas & marina monſtra aſpexit. Hæc & quæ ſequuntur è Moſcho tranſtulit Horatius, pariterque Ovidius, aliique. Scripſit Theod. Marcilius, è Theocrito, quoniam inter hujus opera Eidyll. 19. reperitur inſcriptum, *Europa*; quod tamen Moſchi eſſe non eſt ambigendum.

29. *Nuper in pratis, &c.*] Legentem pariter flores, cùm rapta eſt à Dite, Proſerpinam exhibent Ovid. Metamorph. 5. item Lucanus.

Quæ ſimul centum tetigit potentem
Oppidis Creten; pater ô relictum
Filiæ nomen, pietaſque! dixit
Victa furore.
Unde? Quò veni? Levis una mors eſt
Virginum culpæ. Vigilanſne ploro
Turpe commiſſum? An vitiis carentem
Ludit imago
Vana, quæ portâ fugiens eburnâ
Somnium ducit? Meliuſne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
Carpere flores?

INTERPRETATIO.

Cum verò pervenit ad Cretam centenis urbibus validam, irâ percita ait: ô parens, nomen à filia neglectum, & pietas etiam relicta! *Unde & quo devens? unica mors* pœna *eſt minor flagitio virginum. An experrecta deflee crimen fœdum? An ſcelere immunem* me *decipit ſpecies inanis, quæ diſlapſa per januam eburneam inſomnium emittit? An ſatius fuit longa tranare maria, an flores novos colligere?*

ANNOTATIONES.

33. *Centum potentem oppidis Creten.*] Homer. ἑκατόμπολιν. Hinc Virgil. Æn. 3. de Cretenſibus:

Centum urbes habitant magnas.

Plin. lib. 12. cap. 1. *Eſt Gortyna in inſulâ Cretâ juxta fontem platanus una, inſignis utriuſque linguæ monumentis, nunquam felia dimittens: ſtatimque ei Græcia fabuloſitas adſuit: Jovem ſub eâ cum Europâ conſediſſe.*

34. *Pater ô relictum, &c.*] Tandem planè deceptam ſe intelligens Europa, ſic ingemuit: miſeram me quæ inſano tauri amori obſecuta patris domum reverentiamque deſerui!

37. *Levis una mors eſt virginum culpæ.*] Scilicet irreparabilis eſt jactura virginitatis. Catull. Carm. 63. ſeu Epithal.

. . Virgo dum intacta manet, tum cara ſuis: ſed
Cum caſtum amiſit polluto corpore florem,
Nec pueris jucunda manet, nec cara puellis.

40. *Imago vana quæ portâ fugiens eburnâ.*] Poſt Homer. Odyſſ. 19. v. 562. alii Poëtæ fabulati ſunt, duas eſſe ſomniorum portas, alteram corneam, eburnam alteram: per hanc falſa, per illam vera emitti ſomnia. Vide Virgil. Æneid. 6. v. 893. Hujus figmenti rationem alii aliter inveſtigant. Quidam in etymologia rem verſari opinantur: ἐλεφαίρω, inquiunt, eſt, *decipio*: hinc vanum eſt inſomnium è portâ quæ *candenti nitens elephanto*, ut ait Virgil. cit. illud autem eſt verum quod è corneâ portâ. Nam à *κέρας cornu*, κρ[illegible]νω, indeque *κραίνω*, *effectum reddo.* Alii, quod ebur denſum nihilque dat oculis pervium; at contrà pellucidum cornu eſt; hinc illud nihil oſtendit, hoc verò aliquid exhibet & indicat. Aliis per ebur, quod dens eſt elephanti, ſignificari os putatur; per cornu verò oculos, quia prima oculi tunica ejus ſpeciem refert; ac proinde hoc aliquid certi continet, illud autem non ita: nam quæ oculis videntur manifeſta ſunt; at incerta quæ alieno ore famaque percipiuntur. Vide Euſtath. Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 3.

42. *Moliuſne fluctus ire per, &c.*] Id eſt, potuitne igitur vigilanti mihi meliùs videri tauri dorſo mariſque longi fluctibus me credere, quàm in pratis otiosè ludendo flores colligere? Vix ſanè opi-

Si quis infamem mihi nunc juvencum
Dedat iratæ; lacerare ferro, &
Frangere enitar modò multùm amati
Cornua tauri.
Impudens liqui patrios Penates:
Impudens Orcum moror. O Deorum
Si quis hæc audis, utinam inter errem
Nuda leones,
Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, teneræque ſuccus
Defluat prædæ, ſpecioſa quæro
Paſcere tigres.
Vilis Europe, pater urget abſens.
Quid mori ceſſas? Potes hac ab orno
Pendulum zonâ benè te ſecutâ
Lædere collum.

INTERPRETATIO.

Si aliquis modo tradat iratæ mihi taurum flagitioſum, conaber ferro diſcerpere ac rumpere cornua juvenci prius dilecti nimium. Abſque verecundiâ deſerui paternam domum, ſine pudore cunctor Inferos. O ſi quis Deorum audis iſta, faxis nuda ambulem inter leones, priuſquàm fœda tabes invadat pulcras genas, ac delicata præda corpulentia delabatur. Cupio formoſa tigres ſatiare. Infamis Europa, abſens pater inſtat: quorſum mori differs? Frangere cervicem potes ab iſta orno ſuſpenſam obſequente tibi cingulo.

ANNOTATIONES.

nionem ſomnii excutere poſſum: inquit ſtupens Europa.

47. *Multum amati tauri.*] Huic divinum odorem ſpiranti, ut ait Moſchus, miti, formoſo, blandienti libens colluſit Europa; contrectat, manibus ſpumam ab ore abſtergit, oſculatur, dein & dorſo inſidet. Taurus Europæ lambit collum, ac demulcet puellam. Apud Ovid. autem Metamoph. 2. Fab. 13. ori flores porrigit, cornua ſertis exornat, pectus manu plaudit: gaudet amans. Meminit quoque Cic. de Nat. Deor. 1. n. 79. *non audeo dicere pulcriorem eſſe me quàm ille fuit Taurus qui vexit Europam.*

50. *Orcum moror.*] Mori differo, mororque debitam Orco prædam me tradere.

51. *Utinam inter errem nuda leones.*] Jam Europa non ſomniaſſe, ſed reipsâ flagitium perpetraſſe ſe agnoſcens iram in taurum primò, deinde verò in ſeipſam vertit.

55. *Specioſa quaſo paſcere tigres.*] A feris citò devorari exoptans, nuda & formoſa illis cupit objici: fortè & pœnas luere vult eam quæ culpæ & turpi commiſſo anſam præbuerat, formam & pulcritudinem. Porrò tigres ac leones memorat, quales omninò belluas Creta non habet aut nutrit: verùm attonitæ idque citra notam ignoranti virgini non eſt indecorum.

57. *Pater urget abſens.*] Conſcia mens exprobrantem ſcelus patrem flagitioſæ mihi exhibet durum perinde ac juſtum vindicem: eaque me imago urget & torquet.

58. *Potes hac ab orno, &c.*] Vitam infamem potes finire laqueo & ſuſpendio, vel præcipitio ſeu in mare ſeu in ſcopulos acutos.

Sive te rupes & acuta letho
Saxa delectant; age, te procellæ
Crede veloci: niſi herile mavis
Carpere penſum,
Regius ſanguis, dominæque tradi
Barbaræ pellex. Aderat querenti
Perfidum ridens Venus, & remiſſo
Filius arcu.
Mox ubi luſit ſatis, Abſtineto
(Dixit) irarum, calidæque rixæ;
Cùm tibi inviſus laceranda reddet
Cornua taurus.
Uxor invicti Jovis eſſe neſcis?
Mitte ſingultus: benè ferre magnam
Diſce fortunam: tua ſectus orbis
Nomina ducet.

INTERPRETATIO.

Seu magis placent cautes & ſcopuli ad mortem expediti: age, committe te celeri tempeſtati, niſi penſum dominæ trahere vis tu Regis filia, atque dari pellex heræ barbaræ. Lugenti aſtabat Venus improbè ridens, natuſque laxato arcu: poſtquam vero ſatis ludificata eſt, ait: modum pone furori & ardenti jurgio, quando tibi juvencus edioſus cornua dabit frangenda. Ignoras te eſſe conjugem ſupremi Jovis? Omitte querimonias. Diſce altam ſortem ſuſtinere, ut decet: diviſus mundus tuam feret appellationem.

ANNOTATIONES.

65. *Niſi herile mavis carpere penſum.*] Niſi mavis ſervire, & lanam in fila ducere ab herâ certo pondere traditam ad opus diurnum, tu regio ſanguine prognata: nimirùm Agenoris Phœnicum Regis filia: quæ mater fuit Minois ac Rhadamanti.

66. *Pellex.*] Mariti concubina.

Aderat querenti perfidum ridens Venus.] Dum in has querelas erumperet Europa, propè ſtans Venus ridebat virginem dolis quidem deceptam ſuis ac filii Cupidinis, qui cùm ſat vulnerum intuliſſet arcum remiſerat.

69. *Abſtineto dixit irarum, &c.*] Tota hæc ſtrophe ironiam complectitur falſiſſimam.

73. *Uxor invicti Jovis eſſe neſcis?*] Apud Moſchum antè cit. Jupiter ipſe ſe Europæ qualis ſit aperit, & conſolationem adhibet, quamvis in tauro latens.

74. *Bene ferre magnam diſce fortunam.*] Vel, tolerare gravem animi dolorem; vel, regiam fortunam ſuſtinere ac tueri. Nam ſcribunt quidam Jovem (alii dicunt, Xanthum) Cretæ Regem nave cui taurus appellatio & inſigne fuit, Europam rapuiſſe, atque ex Phœniciâ in Cretam abductam uxoris loco habuiſſe. Alii paulò aliter, à Cretenſi Rege nomine Tauro, illatis in Phœniciam armis victore Europam Regis Cretæ filiam cum aliis puellis captivam eſſe tranſportatam. Vide Euſeb. &c. Cœl. Rhodig. lib. 16. cap. 17. apud Lycophronem, inquit, taurus qui rapuit Europam, non aliud quàm ταυρίμορφον το [illegible], id eſt, tauri formâ præſigne navigium.

75. *Tua ſectus orbis nomina ducet.*] Orbis in duas vel tres diviſi portiones, (nam olim alii aliter ſenſerunt) una pars de tuo nomine appellabitur Europa. Ex vulgatâ opinione. Nam alioquin Herodot. lib. 4. ſcribit, *nemini mortalium conſtare unde Europa nomen adeptus ſit.*

niſi dicatur ab Europâ Tyriâ (aliàs Syriâ) nomen accepiſſe regionem anteà nomine carentem : illam porrò ex Aſiâ certo fuiſſe, in hanc verò minimè *commeaſſe terram, quæ nunc à Græcis vocatur Europa, ſed à Phœnice tantùm in Cretam, & è Cretâ in Africam.* Apud Moſchum anteà cit. Idyll. initio, refertur, dum adhuc virgo in Phœniciâ verſaretur Europa, in ſomnis ſibi videre viſa terras duas, Aſiam, & alteram ei oppoſitam de ſe contendentes: muliebri formâ erant: harum altera peregrino vultu & habitu; altera ſimilis erat indigenæ, atque ut filiam magis vindicabat, quod eam genuiſſet ac nutriviſſet: verùm altera validis contendens manibus trahebat non invitam, quòd ea ſibi fato deſtinata eſſet, &c.

Sectus orbis.] Fama fuit orbem quondam totum continentem extitiſſe; at irrumpente ſubinde ad Herculis columnas Oceano ſectum ac diviſum: & hinc mare Mediterraneum eſſe. Plin. lib. 2. cap. 90. *Oceanus in totum abſtulit terras. Primum omnium ubi Atlanticum mare eſt, ſi Platoni credimus, immenſo ſpatio.* Et lib. 3. Procem. *Africa Abyla. Calpe Europæ clauſtra, laborum Herculis metæ. Quam ob cauſam columnas ejus Dei vocant indigenæ: creduntque perfoſſas excluſa anteà admiſiſſe maria, & rerum naturæ mutaſſe faciem.* Et cap. 5. rurſum, *Oceanus*, inquit, *hoc quod dictum eſt ſpatio Atlanticum mare infundens, & avido meatu terras, quæcumque venientem expavere, demergens, reſiſtentes quoque flexuoſo littorum anfractu lambit, Europam vel maximè receſſibus crebris excavans.*

AD LYDEN.

ODE XXVIII.

Diem Neptuno ſacrum hilariter eſſe tranſigendum.

FESTO quid potiùs die
 Neptuni faciam? Prome reconditum,
Lyde ſtrenua Cæcubum,
 Munitæque adhibe vim ſapientiæ.

INTERPRETATIO.

QUID melius agam die Neptuno ſacrâ? Profer, Lyde cita, Cæcubum remotum: atque ſeveritati obfirmatæ vim infer.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 3. Lib. 1.

1. *Feſto quid potius die, &c.*] Quid aptius & convenientius diei feſtivo, quam genio indulgere?

2. *Neptuni.*] Hujus feſtum agebatur Romæ die Julii vigeſimâ tertiâ. Meminit Plin. lib. 18. cap. 13. Athenis autem dies octava cujuſlibet menſis erat Neptuno ſacra. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 18.

Reconditum.] Ideoque pretioſum & optimum.

3. *Lyde.*] Eadem fortè quæ ſuprà Od. 11. Stroph. 7. ibi quidem *obſtinata*, hic verò facilis & amica.

Cæcubum.] Vinum eximium, de quo lib. 1. Od. 20. v. 9.

4. *Munitæque adhibe vim ſapientiæ.*] Animo à naturâ ſerio & à nugis voluptatibuſque alieno vim adhibe; remitte aliquid de tuâ indole ſeveriori; mecum vaca hilaritati, vino, jocis.

Inclinare meridiem
  Sentis ; ac veluti ſtet volucris dies ,
Parcis deripere horreo
  Ceſſantem Bibuli Conſulis amphoram.
Nos cantabimus invicem
  Neptunum , & virides Nereidum comas :
Tu curvâ recines lyrâ
  Latonam , & celeris ſpicula Cynthiæ :
Summo carmine, quæ Cnidon
  Fulgenteſque tenet Cycladas , & Paphon
Junctis viſit oloribus :
  Dicetur meritâ nox quoque næniâ.

INTERPRETATIO.

Vides mediam diem recedere : & tamen *cunctaris detrahere ex apotheca inutilem cadum Bibulo Conſule* conditum ; *quaſi conſiſtat tempus fugax.* Age , *alternis canemus Neptunum , & caruleos Nereidum capillos. Tu citharâ incurvâ ſæpius cantabis Latonam , atque tela Dianæ velocis. Ultimo cantu* dicetur Venus, *quæ Cnidum obtinet & Cycladas emicantes , atque junctis cygnis adit Paphum. Nox etiam canetur apto carmine.*

ANNOTATIONES.

5\. *Inclinare meridiem ſentis.*] Vides Solem jam deſcendere , & peracto medio curſu vergere ad occaſum. Dies jam media abiit : cœnæ hora carpenda eſt.

7\. *Horreo.*] Græcè *ὠρεῖον.* Ita vocatur locus rebus condendis & ſervandis idoneus. Id ſuperioribus apothecis condi ſolere vaſa vinaria jam dixi Od. 8. & 21. hujus libri.

8\. *Ceſſantem amphoram.*] Satis veterem.

Bibuli Conſulis.] Sub conſulatu Bibuli ann. U. C. 694. in horreo conditam : quo quidem tempore Horatius puerulus erat. Vinum igitur illud debebat eſſe maturum. Jam notavi nec ſemel veteres conſueviſſe ætatem vini deſignare nomine Conſulis tunc Rempublicam adminiſtrantis. Sunt qui Horatium velint hîc jocari , ac per vocem *ceſſantem* , alludere ad Bibulum cum Julio Cæſare Conſulem , nihil verò Conſulis agentem ; quemadmodum narrat Suetonius Jul. cap. 20. vide locum , & in eam rem Epigramma ibi relatum.

10\. *Neptunum.*] Quandoquidem ejus feſto epulabimur , hunc ſanè celebrare æquum fuerit , Deum maris , marinaſque Nymphas pariter , *Nereides*, Nerei filias. Harum nomina recenſet ad triginta tria Homerus Iliad. Σ. non longè ab initio.

Virides Nereidum comas.] Ob maris colorem.

11\. *Tu curva recines lyra . &c.*] Tu , Lyde , cantabis Deas partui præſidentes.

Curvâ lyrâ.] Vide lib. 1. Od. 10.

12\. *Latonam.*] Dianæ & Apollinis matrem.

Celeris ſpicula Cynthia.] Celebrabis Dianam venatricem ; ſpiculis feras configentem , & celeri curſu aſſequentem : quæ à Cyntho Deli inſulæ monte , *Cynthia* dicta eſt. Lib. 1. Od. 21.

13\. *Cnidon.*] Cariæ urbem , de quâ lib. 1. Od. 30.

14\. *Cycladas.*] Ægæi maris inſulas , in orbem diſpoſitas ; unde nomen. Vide lib. 1. Od. 14 v. ult. *Paphon.*] De eâ urbe Cypri clariſſimâ lib. 1. Od. 30.

15\. *Junctis oloribus.*] Trahere currum Veneris dicuntur aliquando Cygni , ſic lib. 4. Od. 1. *purpureis ales oloribus :* aliàs columbæ ; Propert. lib. 3. Eleg. 3. v. 31. & Apul. Metamorph. lib. 6. paulò poſt initium : interdum paſſeres. Ita Sappho, *καλοὶ δὲ σ' ἆγον ϛρȣθοί.*

16\. *Dicetur meritâ nox quoque næniâ.*] Nox etiam cantabitur *meritâ næniâ* : vel quòd in eâ epulis , lætitiæ, voluptati operam dabimus ; vel quod carmen erit lugubre , nocti tenebroſæ ac triſti idoneum. De *nænia* lib. 2. Od. 1.

AD MOECENATEM.

AD MOECENATEM,

ODE XXIX.

Invitat eum ad frugalem cœnam : & opum contemptum laudat.

TYRRHENA Regum progenies, tibi
Non antè verſo lene merum cado
Cum flore, Mœcenas, roſarum, &
Preſſa tuis balanus capillis
Jamdudum apud me eſt. Eripe te moræ,
Ne ſemper udum Tibur, & Eſulæ
Declive contempleris arvum, &
Telegoni juga parricidæ.

INTERPRETATIO.

O Mæcenas proles Hetruſca Regum, jam pridem apud me tibi eſt dulce vinum in amphorâ non hactenus inversâ, cum floribus roſarum, & balanus expreſſa tuis crinibus. Subtrahe te cunctationi : ne continuo ſpectes humidum Tibur, & pronos agros Eſulæ, colleſque Telegoni parricidæ.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 9. Lib. 1.

1. *Tyrrhena Regum progenies.*] Inter exuvias Poëtæ noſtri Odas hanc cenſebis, Lector, ſeu verſus ac Poëſin ſeu res & materiam perpendas. Dictio grandis; Stoïcæ mentis ac diſciplinæ explicatio gravis. Tuum, Lector, ingenium, tua ſagacitas tibi cetera non ſine voluptate loquetur.

Tyrrhena Regum progenies.] Ab Hetruſcis Regibus oriunde. Vide lib. 1. Od. 1. & 20. ibique annot.

2. *Non ante verſo lene merum cado.*] Plenus vini cadus nec delibatus, nec reſignatus, necdum ſuo loco motus.

3. *Cum flore roſarum*] Serta & corollas è floribus, ad convivia ſemper adhibuiſſe veteres, fusè dixi lib. 1. Od. ult. & alibi.

4. *Preſſa tuis balanus capillis.*] Et unguenta pertinuiſſe ad hilaritatem pompamque convivii notum eſt ex dictis ibid.

Balanus.] Myrobalanum, unguentum balaninum è glande unguentariâ, non abſimili nucis avellanæ, quam ferebat quædam arbuſcula. Glans Latinis, βάλανος Græcis. Vide Plin. lib. 12. cap. 21. lib. 13. cap. 1. & 4. & alibi. Perſ. Sat. 4. v. 37. *balanatum Gauſape* nuncupat balano delibutum capillitium.

5. *Apud me eſt tibi.*] Tibi pridem deſtinata atque reſervata.

Eripe te moræ.] Excute quælibet impedimenta; nihilque te remoretur, quominus apud me cœnatum venias.

6. *Ne ſemper udum, &c.*] Relinque tantulùm ædes tuas excelſas, è quibus proſpicis Tibur, Eſulam, &c.

Udum Tibur.] Aquis abundans. Vide lib. 1. Od. 7. & 18. & lib. 2. Od. 6. init.

Eſulæ declive, &c.] Vicinum Tiburi oppidum in declivi ſeu latere montis ædificatum.

8. *Telegoni juga parricidæ.*] Tuſculum Latii urbem duodecim millibus paſſuum a Româ diſtantem, à Telegono Ulyſſis è Circe filio, qui patrem imprudens oc-

Faſtidioſam deſere copiam, &
Molem propinquam nubibus arduis.
Omitte mirari beatæ
Fumum & opes ſtrepitumque Romæ.
Plerumque gratæ divitibus vices,
Mundæque parvo ſub lare pauperum
Cœnæ, ſine aulæis & oſtro,
Sollicitam explicuêre frontem.
Jam clarus occultum Andromedæ pater
Oſtendit ignem; jam Procyon furit,
Et ſtella veſani Leonis,
Sole dies referente ſiccos.

INTERPRETATIO.

Relinque abundantiam faſtidium afferentem, & ædes excelſis nubibus proximas. Intermitte admirari fumum, & potentiam, tumultuſque Romæ felicis. Non rarò jucunda epulentis varietas & nitida cœna in exiguâ domo pauperum, abſque tapetibus & purpurâ, vultum anxium porrexerunt. Jam lucidus parens Andromedæ promit ardorem abſconditum. Jam ſævit Anticanis, ac ſidus Leonis furioſi, Sole reducente dies aridos.

ANNOTATIONES.

cidit, conditam ad radices montis, ita tamen ut in ejus jugo ampliſſima eminerent ædificia: vulgò *Fraſcati*. Ibidem etiamnum extant magnificæ Procerum villæ Romanorum, & palatia benè multa.

9. *Faſtidioſam deſere copiam.*] Ad modicum tempus deſere rerum omnium copiam, quam domi habes. Abundantia ſatietatem parit, hæc autem faſtidium generat.

10. *Molem propinquam nubibus arduis.*] Vel ſublimes ædes, vel turrim, quam habebat Mæcenas in Eſquilino monte, è quâ Nero ſpectaſſe dicitur incendium urbis. Sueton. Neron. cap. 38. *incendium è turri Mæcenatianâ proſpectans, latus flammæ, ut aiebat, pulcritudine.*

12. *Fumum.*] Auram popularem, ambitionem, honores, vanam gloriam.

13. *Plerumque gratæ divitibus vices.*] Natura diverſo gaudet.

14. *Mundæque cœnæ.*] Paratum *non ampliter ſed munditer* convivium, ut habet Comicus.

16. *Sollicitam explicuere frontem.*] Frontem ſcilicet mœſtitia in rugas contrahit, hilaritas verò ſolvit & explicat.

17. *Jam clarus occultum, &c.*] Æſtivos ardores adducit ac notat ſidus Cephei, quod oritur 7. Id. Jul. ex Columell. lib. 12. Cepheus Æthiopum Rex, inter ſidera relatus cum Caſſiope uxore, Andromede filiâ, & Perſeo ejus liberatore ac ſponſo.

Occultum ignem.] Tum quòd Cephei ſidus ponè minorem Urſam collocatum eſt: tum quia circulo Arctico magnâ ex parte obtegitur: Hygin. lib. 2. Apollodor. Arat. &c. vel potiùs, quod antè non apparebat, jamque ortum oſtendit ſe.

18. *Procyon.*] Latinè Anticanis, ſidus quod ante Caniculam oritur, Idibus Julii. Columell. &c. ex Arato, Cicer. de Nat. Deor. 2.

Geminis eſt ille ſub ipſis
Anticanis Graio Procyon qui nomine
fertur.

19. *Stella veſani Leonis.*] Quintum eſt hoc Zodiaci ſignum, quod aggrediente Sole, incipit ſævire Canicula *inſana* dicta Perſio Sat. 3. v. 5. forte & alludit Horatius ad ſtellam quæ in pectore Leonis oritur 9. Cal. Auguſti. Columell. &c.

20. *Sole dies referente ſiccos.*] Scaliger

Jam paſtor umbras cum grege languido
Rivumque feſſus quærit, & horridi
Dumeta Silvani: caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu civitatem quis deceat ſtatus,
Curas; & urbi ſollicitus times,
Quid Seres & regnata Cyro
Bactra parent, Tanaiſque diſcors.
Prudens futuri temporis exitum
Caliginosâ nocte premit Deus:

INTERPRETATIO.

Nunc paſtor æſtu fatigatus cum grege languente petit umbras, & amnes, atque denſa nemora Silvani hirſuti; & littus ſilens nec leves habet auras. Tu laboras quis urbi ſtatus conveniat, ac metuis anxius quid adverſus *Rempublicam moliantur Seres, & Bactriani Cyro ſubjecti, atque Tanais ſeditioſus. Dii ſapientes obſcuris tenebris involvunt venturi ævi ſortem:*

ANNOTATIONES.

offenſus epitheto, *ſiccos*, in fine verſûs, mallet: *Sole graves referente luces.* Age vir gravis; Æſtivos dies & calores Poëta vult indicare: at hyemis graves per inde luces ac æſtatis. O hypercritici conatus ingenii!

21. *Jam paſtor umbras. &c.*] Priori ſtrophe anni tempeſtatem æſtivam, hac autem diei horam ferventiſſimam deſignat, nempè meridiem, quo ſolebant paſtores & greges *umbras & frigora captare.* Virgil. Eclog. 2.

23. *Dumeta.*] Silvas ſuâ denſitate umbram & frigus ſuppeditantes.

Silvani.] Dei ſilvarum.

Horridi.] Caprinis pedibus, cornuto capite, corpore hirto & villoſo. Vide ſupra Od. 18. v. 1. ibique annot.

Caretque ripa vagis taciturna ventis.] Nulla eſt aura, ne levis quidem ſpirat ventus ad ripas fluminum.

25. *Tu civitatem quis deceat ſtatus, &c.*] Dum quieſcunt omnia, tu etiam laboras de ſtatu Reipublicæ conſtabiliendo. Atqui otium carpe tantillum, ô Mœcenas, urbis Præfecte. De hac Mœcenatis Præfecturâ Dio lib. 49. & 55. Vide & Vell. Paterc. lib. 2. Senec. Epiſt. 94. Cornel. Tacit. Annal. 6. Supra Noſter Od. 8. v. 7.

Mitte civiles ſuper urbe curas.

27. *Seres.*] Aſiæ populi ultra Sinas, à Serâ urbe dicti. Regio illorum Serica hodie *Catay*, ſerico opere inclyta. Vide lib. 1. Od. 12. ſub finem.

Regnata Cyro Bactra.] Hæc urbs primaria Bactrianæ, regionis Aſiæ, inter Parthiam ad Occaſum & Indiam ad Ortum, Oxo flumine alluitur: pars olim erat imperii Perſarum.

Cyro.] Hic filius Cambyſis, Perſarum ac Medorum ſubindeque totius Orientis Rex, profanis imò & ſacris literis celebratus, à Tomyri Scytharum Reginâ cum ſuo exercitu contrucidatus. Vide Juſtin. lib. 1. &c. Paralipomen. Eſdr. Daniel. maximè verò Iſaiæ cap 45. *Hæc dicit Dominus chriſto meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus gentes, & dorſa Regum vertam . . . Ego ante te ibo. . . . . Dabo tibi theſauros abſconditos & arcana ſecretorum, ut ſcias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Iſrael . . . . accinxi te, & non cognoviſti me. &c.*

28. *Tanaiſque diſcors.*] Populi ad Tanaim quietis impatientes, ad bellum proclives, inter ſe frequentiùs dimicantes, Parthi, Scythæ, Sarmatæ. De illo flumine Aſiam ab Europâ diſterminante jam dixi. Vide Od. 4. hujus lib. ſtroph 9.

29. *Prudens futuri temporis. &c.*] Sapienter Dii hominibus cognita eſſe fu-

Ridetque, ſi mortalis ultrà
Fas trepidat. Quod adeſt, memento
Componere æquus. Cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſos,
Stirpeſque raptas, & pecus, & domos
Volventis unà, non ſine montium
Clamore, vicinæque ſilvæ,
Cum fera diluvies quietos
Irritat amnes. Ille potens ſui
Lætuſque deget, cui licet in diem

INTERPRETATIO.

derìdentque ſi homo plus quam decet angatur. Satage bene moderari præſentia. Reliqua dilabuntur inſtar fluvii Tiberis modo intra ripas quietè defluentis intra mare Thuſcum, modo ſaxa corroſa evulſaſque ſtirpes, & greges, atque ædificia ſimul abripientis, haud abſque ſonitu montium & ſilvæ proximæ; quando immanis eluvio ſollicitat fluvios tranquillos. Is compos ſui eſt vivetque hilaris, qui diebus ſingulis dicere poteſt.

ANNOTATIONES.

tura noluerunt, ſive ne malis ante tempus torqueantur; ſive ut incertâ rerum expectatione penduli ad ipſos recurrere ac veteri moneantur.

31. *Ridetque, ſi mortalis ultra fas trepidat.*] Lib. 2. Od. 16.

Lætus in præſens animus quod ultra eſt
Oderit curare.

32. *Quod adeſt memento componere æquus.*] Præſentibus utere prudenter, rectè, juſtè.

33. *Cætera fluminis ritu feruntur.*] Futurum tempus fluit, & ſenſim elabitur, rebus modò pacatis, modò turbidis.

36. *Nunc lapides adeſos, ſtirpeſque, &c.*] Exundans rapit omnia, curſu rapidiori lapides arrodit & excavat, arbores exſtirpat, &c. Vide Homer. Il. λ. Lucret. lib. 1.

Fragmina dejiciens ſilvarum, arbuſtaque tota,
Dat ſonitu magno ſtragem, volvitque ſub undis
Grandia ſaxa: &c.

Virgil. Æneid. 2.

Rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, ſternit ſata læta, boumque labores:
Præcipiteſque trahit ſilvas: ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de vertice paſtor.

40. *Cum fera diluvies quietos irritat amnes.*] Amnes ſcilicet in Tiberim influentes, ipſumque augentes ſupra modum exundatione ſuâ: illi ſunt Tinia, hodie *Topino.* Nar, v. *Nera*, ex Apennino ſcaturientes; Anio v. *Teverone* flu. Sabinorum, Pelia flu. Hetruriæ, v. *Paglia.* Lege Plin. lib. 8. epiſt. 17. ubi de Tiberis frequentibus incrementis, ita ſcribit: *Tiberis alveum exceſſit, & demiſſioribus ripis altè ſuperfunditur . . . . . . premit valles, innatat campis . . . . Inde quæ ſolet flumina accipere & permiſta devehere, retro cogit, atque ita alienis aquis operit agros. Anio delicatiſſimus amnium, ideoque adjacentibus villis velut invitatus retentuſque, magnâ ex parte nemora quibus inumbratur & fregit & rapuit. Subruit montes, & decidentium mole pluribus locis clauſus, dum amiſſum iter quærit, impulit tecta, ac ſe ſuper ruinas evexit atque extulit, &c.*

Dixiſſe, vixi : cras vel atrâ
Nube polum pater occupato,
Vel Sole puro : non tamen irritum
Quodcumque retrò eſt, efficiet : neque
Diffinget, infectumque reddet,
Quod fugiens ſemel hora vexit.
Fortuna ſævo læta negotio, &
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi nunc alii benigna.
Laudo manentem. Si celeres quatit
Pennas, reſigno quæ dedit, & meâ
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem ſine dote quæro.
Non eſt meum, ſi mugiat Africis

INTERPRETATIO.

vixi : craſtinâ die Jupiter cœlo producat vel obſcura nubila vel ſerenam diem ; at nequaquam reſcindet quicquid actum eſt. neque mutabit ac deſtruet quod ſemel attulit fluxum tempus. Fors gaudens rebus adverſis, & obſtinata ludere ludum petulantem, ſubvertit dignitates caducas, jam mihi mox alteri propitia. Laudo ſtantem. Quod *ſi leves alas movet, reddo quæ donavit ; ac meâ me virtute protego ; atque honeſtam paupertatem indotatam pete. Si navis gemat Africis tem-*

ANNOTATIONES.

45. Vixi.] Vox contemnentis mortem, inquit diſertè ſuo more, Marcilius: ſic Æneid. 4

Vixi : & quem dederat curſum natura peregi.

Poſſet etiam jungi cum vocibus præcedentibus *in diem*, eo ſenſu : is beatus ſemperque *lætus deget*, qui in diem vixerit, id eſt, qui præſenti tempore, hodiernâque die utetur, futuri & craſtini minimè anxius. *Sufficit diei malitia ſua*, inquit Chriſtus in Evangelio.

49. Fortuna ſævo læta negotio. &c.] Vide lib. 1. Od. 34. in fine. Juvenal. Sat. 3. v. 39.

Quales ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit fortuna jocari.

Et Sat. 6. v. 604.

Stat fortuna improba. &c.
Secretumque ſibi mimum parat, &c.

53. Laudo manentem.] Quandiu ſtat & manet mecum fortuna, laudo : quod ſi recedat & aufugiat ; minimè indignor. Illâ inſtabili, firmus ego meâ virtute haud moveor ; meâ tranquillitate non dejicior. Teſtibus oculis, extant etiamnum Commodi Imperatoris (non autem Adriani, ut ſcripſit non nemo) numiſmata ænea & argentea, quorum pars altera effigiem habet Fortunæ ſedentis, dextrâ fugitivi frænum equi, lævâ copiæ cornu tenentis ; cum hac epigraphe :

FORTUNÆ MANENTI.

Servantur in cimeliarchio Ludovici Magni.

55. Probamque pauperiem ſine dote quæro.] Vulgatum erat de bonâ conjuge inter probos effatum : ſatis dotata, ſi benè morata : ſic Horatius pauperiem ait ſe expetere velut felicis vitæ ducem ; ſibique videri ſatis dotatam, utpote *probam*. Vide ſuprà Oden 16. à medio ad finem.

57. Non eſt meum ſi mugiat. &c.] Qui opes avidè quærunt, ac paupertatem velut ſummum fugiunt malum, ii medio mari & naufragii diſcrimine cum Diis paciſcantur, ne ſuæ pereant merces:

Malus procellis, ad miſeras preces
Decurrere, & votis paciſci,
Ne Cypriæ Tyriæque merces
Addant avaro divitias mari.
Tunc me biremis præſidio ſcaphæ
Tutum per Ægæos tumultus
Aura feret, geminuſque Pollux.

INTERPRETATIO.

peſtatibus, non ad me attinet confugere ad vota luctuoſa, & precibus obtinere ne Cypria vel Tyria merces mari avido opes adjungant. Tum etiam *me ſecurum ventus lenis ac geminus Pollux per fluctus Ægaos vehet ope navicula duos remos habentis.*

ANNOTATIONES.

at ego tametſi talibus in anguſtiis fuero, nec opum jacturam timebo, nec precibus redimere ſatagam: atque divitiarum neglectu, paupertatiſque honeſtæ amplexu tutus ero ac lætus. Vide hujus libri Od. 3. init.

Si mugiat Africis malus procellis.] Si navis malus vel quaſſatus vel excuſſus fuerit ſeu Africo vento, ſeu fluctibus maris Africam alluentis.

59. *Votis paciſci, ne Cypria Tyriaque merces, &c.*] Diis vota nuncupare & dona polliceri, ſi ſalvas præſtent merces, impediantque naufragium. Plin. lib. 8. cap. 16. *tunc præcipuus votorum locus eſt, cum ſpei nullus eſt.*
Perſ. Sat. 2. v. 3.

Non tu prece poſcis emaci, &c.

60. *Cypria Tyriaque merces.*] Emporia ſcilicet erant orbe toto celeberrima, *Cyprus* inſula maris Mediterranei, de quâ lib. 1. Od. 3. & *Tyrus* Syriæ urbs maritima, portu commoda, olim quidem probè munita & dives, claritate & magnitudine urbium Phœniciæ præſtantiſſima: nunc in ruinis ferè jacet, & paucos habet incolas. Inſula pridem erat freto quatuor ſtadiorum diviſa; ab Alexandro Magno continenti juncta eſt. Quint. Curt. lib. 4. Hujus populi navigarunt primi, ex Tibullo lib. 1. Eleg. 8.

Prima ratem ventis credere docta Tyrus.

Idem ſcribit Pompon. Mela.

62. *Tunc me biremis. &c.*] Tum ego fractâ navi, perditiſque omnibus, biremi tantummodò ſcaphâ vectus, nihilominùs pacatâ mente conſtabo, perinde ac ſi Caſtor & Pollux duces affulgeant.

63. *Ægæos tumultus.*] Lib. 2. Od. 16. v. 2.

64. *Geminuſque Pollux.*] Separati dicuntur nocere fratres illi gemini: ambo verò ſimul propitia ſunt & *lucida ſidera.* Vide lib. 1. Od. 3. v. 2. & Od. 12. v. 25. Sunt qui allegorias hîc ſomnient, putentque Horatium alludere ad id quod ſibi contigerat: adeoque per *Ægæos tumultus* ſignificare bella civilia, è quibus evaſerat *biremi ſcaphâ*, id eſt, virtute & innocentiâ ſubnixus, aſpirante *aurâ* & favore *gemini* ſideris Mœcenatis nimirùm & Auguſti.

ODE XXX.

Carminum ſuorum gloriam æternam fore.

EXEGI monumentum ære perennius,
Regalique ſitu pyramidum altius :
Quod non imber edax, non Aquilo impotens

INTERPRETATIO.

ABSOLVI opus ære ſtabilius, atque pyramidum conſtructione ſublimius, quod neque pluvia corrumpens,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 1. Lib. 1.

1. *Exegi monumentum, &c.*] Carminum volumen ingenii ſui monumentum perenne jactat, quo poſteritati æternæque memoriæ commendetur. Vide lib. 2. Oden ultimam: hanc cum illâ confer; & eumdem utriuſque ſcopum, eamdemque ſententiam variâ dictione tantum diſtinctam animadverte. Sanctus Hieronymus Epitaphium Paulæ ſic concludit: *exegi monumentum ære perennius, quod nulla deſtruere poſſit vetuſtas, &c.*

Monumentum ære perennius.] Ita durant monumenta literarum plus quam æreæ ſtatuæ ad memoriam collocatæ. Nam Mariana de Cimbris trophæa potuit quidem abolere Sylla: Maronis autem & Livii ſcripta, quantumvis nixus ſit, Caius Princeps abſumere ac delere non valuit.

2. *Regalique ſitu pyramidum altius.*] Ægyptiorum Regum opus & ſepulcra fuere pyramides; quarum nonnullæ inter orbis miracula numeratæ. *Tres orbem terrarum implevere famâ: Regum Ægyptiorum pecuniæ otioſa ſtultaque oſtentatio*, inquit Plin. lib. 36. cap. 12. prope Memphim erant ſitæ; unde Martial. Epigram. 1.

Barbara pyramidum ſileat miracula Memphis.

Herodot. lib. 2. eas deſcribit accuratè. Unam ait quinque ſtadiis longam, decem annis elaboratam; in aliâ verò annos viginti abſumptos: &c. Ammian. Marcell. lib. 22. *pyramides ad miracula ſeptem provectæ, quarum diuturnas ſurgendi difficultates ſcriptor Herodotus docet, ultra omnem omninò altitudinem, quæ humanis confici poteſt; erectæ ſunt turres, ab imo latiſſimæ, in ſummitates acutiſſimas deſinentes: quæ figura apud Geometras ideo ſic appellatur, quod ad ignis ſpeciem, τοῦ πυρὸς, ut nos dicimus, extenuatur in conum: quarum magnitudo quoniam in celſitudinem nimiam ſcandens gracileſcit paulatim; umbras quoque mechanicâ ratione conſumit.* Vide Strabonem lib. 17. & Diodor. Sicul. lib. 2. cap. 2. Hic pyramidem ait maximam à Chemmi Rege extructam artificio & opere mirabili, quæ *quatuor erat laterum, quorum quodlibet ab inferiori parte jugera ſeptem continebat. Altitudo amplius quàm jugera ſex tolleret. . . . fermè annis mille, ut referunt quidam; ut alii tradunt, amplius tribus millibus quadringentis, ad nos uſque ea moles integra permanſit: ex Arabiâ longo admodum itinere advectis lapidibus conſtructa.* Iſtam ſe vidiſſe adhuc ſtantem anno 1638. in ſuæ peregrinationis narratione, teſtatur Joannes Greaves Aſtronomiæ Profeſſor Anglus; eamque tam interiorem quam exteriorem egregiè deſcribit qualem inſpexit ac dimenſus eſt, vix paululùm deformatam; altamque dicit pedes ferè ſeptingentos; & convenientem Diodori menſuram ſeu metiendi rationem aſſerit, &c.

3. *Quod non imber edax, &c.*] Imitatio eſt Pindaricæ dictionis, Pyth. Od. 6 ubi Xenocrati paratus dicitur laudum theſaurus, quem diruere ſeu auferre nequeat vel hybernus imber, aut ventus, aut horriſonæ tempeſtatis exercitus implacabilis.

Poſſit diruere, aut innumerabilis
Annorum ſeries, & fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitinam. Uſque ego poſterâ
Creſcam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacitâ virgine Pontifex.
Dicar, quà violens obſtrepit Aufidus,
Et quà pauper aquæ Daunus agreſtium
Regnavit populorum, ex humili potens

INTERPRETATIO.

nec Boreas violentus deſtruere queat, vel temporum lapſus & longinquitas. Haud totus interibo: & portio mei plurima mortem effugiet. Ego ſemper novus poſterorum laudatione augebor, quandiu ſummus Sacerdos aſcendet Capitolium cum ſilenti virgine. Ubicumque rapidus Aufidus murmurat, vel Daunus aquarum egens ruſticis gentibus dominatus eſt; ego *clarus è tenui memorabor Al-*

ANNOTATIONES.

6. *Non omnis moriar, &c.*] Non tam animæ, quàm ſui nominis immortalitati & memoriæ velificatur Poëta noſter.

7. *Vitabit Libitinam.*] Superſtes erit, æternùm durabit. Libitina feretrum ſignificat. Eſt etiam funerum Dea, in cujus æde vendebantur & locabantur quæcumque ad ſepulturam pertinebant. A *libendo* dicta, ex Varrone: eadem quæ Proſerpina: nec etiam alia quàm Venus antiquis exiſtimata, ut eadem natalibus & morti Dea præſideret, atque principium finemque vitæ in poteſtate haberet: quo fragilitatis humanæ mortalium quiſque admoneretur. Auctor Plutarchus in Numa & in Problem. Vide & Cœl. Rodig. lib. 29 cap. 18.

Uſque ego poſterâ creſcam laude recens.] Novis in dies laudibus cumulabor à poſteris: ſicque velut innovata mei memoria ſemper inclareſcet, concidet nunquam aut seneſcet.

8. *Dum Capitolium ſcandet, &c.*] Dum ſacra Romæ fient in Capitolio, ac proinde quandiu ſtabit urbs illa æterna. Virgil. Æneid 9. v. 448.

Dum domus Æneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet, Imperiumque pater Romanus habebit.

9. *Cum tacita virgine.*] Quandiu & Veſtales ritè ſilentium obſervantes operabuntur ſacris, æternumque ignem fovebunt. Quibus omnibus temporis diuturnitatem ac perpetuitatem indicat Horatius, quam ſibi ſuoque ſpondet nomini. Comminiſcuntur hic nonnulli Nympham illam, quam Numa colendam, Tacitamque appellandam ſanxerat, teſte Plutarcho; alii Idulia ſacra afferunt, ad quæ ſingulis menſibus in Capitolium procedebat Pontifex. Sed quid hæc ad rem? Sanè quælibet ſacra intelligi par eſt, in Capitolio peragi conſueta; nec præ cæteris Angeronalia, quæ obtrudit Marcilius Angeronæ ſilentii Deæ, urbis etiam inter tutelaria numina, ex Macrob. lib. 3. cap. 9.

10. *Qua violens obſtrepit Aufidus, &c.*] In Apuliâ, ſuâ nempè patriâ, maximè cupit celebrari Horatius. Eſt enim *Aufidus* Apuliæ amnis, hodie dicitur *Ofanto*. ex Apennino defluit in Adriaticum mare.

11. *Daunus*] Et hic Turni avus regnavit in Apuliâ, quæ & ab eo Daunia vocata eſt. Fuit etiam fluvius eo nomine appellatus.

Pauper aquæ.] In Apuliâ nimirùm fervet æſtus & calor, hincque eſt arida valdè regio, ac penuriâ aquæ laborat: unde *ſiticuloſam Apuliam* vocat noſter Epod. 3. Vide lib. 1. Od. 14.

12. *Regnavit populorum.*] Phraſis Græca ἐβασίλευσε τῶν λαῶν. Legunt alii, ex Manuſcriptis pleriſque codicibus, *regna-*

Princeps

Princeps, Æolium carmen ad Italos
Deduxiſſe modos. Sume ſuperbiam
Quæſitam meritis, & mihi Delphicâ
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

INTERPRETATIO.

caïcos verſus primus tranſtuliſſe ad Latinum carmen. Age *Melpomene, partam virtutibus magnitudinem aſſume: capilloſque meos circumda ultro laureâ Delphicâ.*

ANNOTATIONES.

tor populorum. Quod referendum erit ad vocem *Daunus.*

Ex humili potens.] Libertini ſcilicet generis Horatius, ex humili fortunâ in ſummam famæ claritatem & nominis amplitudinem evaſit, per ingenii opes ac *benignam venam*, de quâ lib. 2. Od. 18.

13. *Princeps Æolium carmen ad Italos deduxiſſe modos.*] Vel inde nominabor paſſim, quod primus Alcaïcos verſus Latinè ſcripſerim ad imitationem Alcæi è Leſbo inſulâ, in quâ regnavit Æolus. Vide lib. 2. Od. 13.

14 *Sume ſuperbiam, &c.*] Suam alloquitur Muſam Poëta: at ſemetipſum oſtentat. Grandes aſſume ſpiritus, inquit; oſtende tuam nobilitatem: mihique texe & impone coronam è lauro ſacrâ Apollini, qui colitur editque oracula apud Delphos urbem Achaiæ, ad Parnaſſum montem.

Q. HORATII FLACCI CARMINUM LIBER QUARTUS.

AD VENEREM,

ODE I.

Ætate ſuâ ſe jam rebus Venereis haud eſſe idoneum.

INTERMISSA Venus diu,
 Rurſus bella moves. Parce precor, precor,
Non ſum qualis eram bonæ
 Sub regno Cynaræ. Deſine dulcium
Mater ſæva cupidinum,

INTERPRETATIO.

INTERRUPTA dudum Venus, iterum prælia indicis. Abſtine, oro obteſtorque. Non ſum qui eram ſub dominio benigna Cynaræ. Crudelis parens amorum ſuavium, parce me intractabi-

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 3. Lib. 1.

1. *Intermiſſa.*] Suetonius in vitâ Horatii ita ſcribit: *ſcripta quidem ejus uſque adeo probavit, manſuraque perpetuo credidit* Auguſtus, *ut non modo ſeculare carmen componendum injunxerit, ſed & vindelicam victoriam Tiberii Druſique privignorum; eumque coegerit propter hoc tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere.* In hoc tamen libro quarto nonnullæ ſunt Odæ quas conſtat eſſe factas ante quaſdam prioribus libris contentas: v. g. 11. hujus libri ante tertiam lib. 1. intelligendus fortè eſt Suetonius de edito in lucem potiùs quam de conſcripto poſt alios tres quarto hoc libro.

2. *Parce precor.*] Per ætatem ſe excuſat: abiiſſe juveniles nimirùm ludos & artes, quibus pollebat dum amabat Cynaram meretricem ſpecioſam in primis, & ab eâ diligebatur maximè. Illam vocat *protervam* lib. 1. Epiſt. 7. *rapacem* Epiſt. 14. Hic appellat *bonam*, vel ſignificans formâ egregiam & perfectam; vel quia immunis ei placuerat, ut ſcribit ipſe citato loco, id eſt, ſine ullâ præmiorum ſpe, exteriſque amatoribus antepoſitus fuerat.

5. *Mater ſæva Cupidinum.*] Hunc verſiculum jam poſuit lib. 1. Od. 19. Vide ibi annot.

Circa luſtra decem flectere mollibus
Jam durum imperiis. Abi
Quò blandæ juvenum te revocant preces.
Tempeſtivius in domo
Pauli, purpureis ales oloribus,
Comeſſabere Maximi,
Si torrere jecur quæris idoneum.
Namque & nobilis, & decens,
Et pro ſollicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
Latè ſigna feret militiæ tuæ.

INTERPRETATIO.

lem ſubjicere dulcibus imperiis, circa decem luſtra. Ite quò invitant te vota adoleſcentium amore plena. Opportunius laſcivies in ædibus Pauli Maximi; illuc i velox cycnis purpureis. ſi cupis aptum hepar inflammare. Is *enim juvenis & nobilis, & pulcher, & pro reis anxiis haud mutus, ac multiplici induſtriâ* prædıtus, *longè portabit vexilla tua militia.*

ANNOTATIONES.

6. *Circa luſtra decem.*] De luſtro annot. lib. 2. Od. 4. in fine. Eſt ſpatium quinque annorum: hinc annum ætatis ſuæ quinquageſimum norat Poëta. Vide Alex ab Alex. lib. 5. cap. 27. Juſt Lipſ. Elect. lib. 1. cap. 27.

10. *Pauli Maximi.*] Paulus Fabius Maximus Conſul Romæ fuit anno urbis conditæ 743. cum Julo Antonio, ad quem eſt inſcripta ſequens Ode. Vetus codex titulum quarto huic libro præfert: AD FABIUM MAXIMUM, Torrentio teſte.

Purpureis ales oloribus.] Venus curru vecta ab oloribus tracto, atque altis modo volans & celeriter decurrens. Vide lib. 3. Od. 28.

Purpureis.] Magna contentio de iſtâ voce, cùm cycni planè ſint candidi, non purpurei. Vel, purpureus vocabatur omnis color valdè nitens, qualis eſt cycnorum candor: unde & nix purpurea dicitur ab Albinovano. Vel, quòd purpura etiam alba quædam erat. Plutarch. in Alexandro, refert Hermionicam purpuram annis fermè ducentis repoſitam ſuum adhuc colorem ſervaſſe; cujus hæc afferebatur ratio, quòd rubræ tinctura melle, candidæ autem oleo albo confecta eſſet. Xenophon Pædiæ lib. 8. Cyro fuiſſe ait tunicam è purpurâ ſemi-albam vel albo diſtinctam: χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον. Forſitan & color purpureus attribuitur cycnis Venerem trahentibus, qui ipſius Veneris eſt: per hypallagen. Apud Anacreontem Ἀφροδίτη πορφυρέη,

11. *Comeſſabere.*] Comeſſari propriè eſt poſt cœnam & epulas jocari, ludere, laſcivire: quanquam & ſignificat poſt cœnam luxurioſè iterùm epulari. Sueton. Vitell. cap. 13. *Epulas* quadrifariàm diſpertiebat, in jentacula, prandia, cœnas, comeſſationes.

12. *Jecur*] In jecore ſedes amoris ac libidinis. Vide lib. 1. Od. 13. & 25.

13. *Nobilis.*] Fabiæ gentis claritatem omnes faſti loquuntur: vel hoc fidem non modò facit ſed propè ſuperat, quod plus trecenti ex eadem hac familiâ unâ die pro Republicâ ceciderint; cùm ſibi unis Veientium expugnationem demandari petiiſſent. Ovid. Faſt. 2.

Una dies Fabios ad bellum miſerat omnes.
Ad bellum miſſos perdidit una dies.

14. *Pro ſollicitis non tacitus reis.*] In foro ſeſe, ex laudabili nobilium adoleſcentium more, exercens agendis cauſis, defendendis reis, de bonis de vitâ periclitantibus adeoque ſollicitis: diſertè perorans, bonis artibus abundè inſtructus.

16. *Latè ſigna feret militia tua.*]

Et, quandoque potentior
Largis muneribus riſerit æmuli;
Albanos prope, te, lacus
Ponet marmoream ſub trabe citreâ.
Illic plurima naribus
Duces thura: lyræque & Berecynthiæ
Delectabere tibiæ
Miſtis carminibus, non ſine fiſtulâ.
Illic bis pueri die
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes, pede candido
In morem Salium ter quatient humum.

INTERPRETATIO.

Et *cum rivalis donis amplis* ſuperbi*vi*ctor *gaudebit, prope lacus Albanos te è marmore effictam locabit ſub trabe è citro. Ibi thus multum naſo hauries, & recreaberis carminibus junctis cithara & tibia Berecynthia & fiſtula. Ibi pueri cum puellis numen tuum bis in die collaudantes albis pedibus terram pulſabunt tee, ritu Saliorum.*

ANNOTATIONES.

Ovid.

Militia ſpecies amor eſt . . . . .
. . . . ſævique labores
Mollibus his caſtris & dolor omnis ineſt.

17. *Et quandoque potentior, &c.*] Ille verò Paulus ſi quando per tuum, ô Venus, favorem apud amicam plus valuerit, quàm ſuus rivalis muneribus pugnans, tum eriget tibi ſtatuam è marmore in æde conſtructâ è lignis pretioſis, *prope lacus Albanos*, ubi prædia ille habet.

19. *Lacus Albanos.*] Non procul erant urbe Româ civitas, mons, & lacus, Albani. Cic. de Divin. 1. v. 100. *Veienti bello cum lacus Albanus præter modum creviſſet*, reſponſum eſt, dum is lacus redundaret, *ſi in mare fluxiſſet, Romam perituram; ſi repreſſus eſſet, Veios. Inde admirabilis illa Albana aqua facta deductio eſt.* Et de Divin. 2. v. 69. *ad utilitatem agri ſuburbani Albana aqua deducta eſt.*

20. *Sub trabe citreâ.*] Duplex citrus arbor: altera humilis & fructifera: altera ſilveſtris & infructuoſa, ſed grandis, è quâ fiebant opera magni pretii, lecti, menſæ, trabes, &c. Vide Plin. lib. 13. cap. 16. Perſ. Sat. 1. v. 53. &c. Quidam legunt, *ſub trabe Cypriâ*, quod multæ erant arbores faciendis operibus, navibus præſertim fabricandis, idoneæ, in inſula Cypro Veneri ſacra, ut dictum eſt lib. 1. Od. 1. & 2.

21 *Illic plurima naribus duces thura.*] In eo templo quod tibi conſecrabitur, thus plurimum incendetur tibi, hymnuſque cantabitur muſicis inſtrumentis. Lib. 2. Od. 15. *copia narium.*

22. *Lyræque, &c.*] Lyra ab Apolline vel Mercurio, fiſtula à Pane, tibia à Marſya fertur inventa. In Berecyntho verò Phrygiæ monte matris Deûm ſacra celebrabantur variis inſtrumentis, tibiâ præſertim quæ inde cognomen habuit. Vide lib. 1. Od. 16. & 18. ſub finem: & lib. 3. Od. 19. v. 18. & ſeq.

25 *Bis die.*] Manè & veſperi tuas laudes canent *pueri cum teneris virginibus*. Vide lib. 1. Od. 21. init.

28. *In morem Salium ter quatient humum*] Choreas etiam in ſacris adhibitas, annotavi tum alibi, tum lib. 1. Od. 36. ubi & de Saliis Martis Sacerdotibus.

Me nec fœmina, nec puer
  Jam, nec ſpes animi credula mutui,
Nec certare juvat mero;
  Nec vincire novis tempora floribus.
Sed cur heu, Ligurine, cur
  Manat rara meas lacryma per genas?
Cur facunda parum decoro
  Inter verba cadit lingua ſilentio?
Nocturnis te ego ſomniis
  Jam captum teneo, jam volucrem ſequor
Te per gramina Martii
  Campi, te per aquas, dure, volubiles.

INTERPRETATIO.

Modo me neque mulier, neque puer, neque facilis ſpes mutui amoris oblectat, nec vino contendere, neque floribus caput coronare. At quare, Ligurine, eheu quare per malas meas fluunt aliquot ſtillæ? quare lingua diſerta in vocibus hæſitat ſilentio non decenti? Ego te nocte in ſomnis modo prehenſum amplector, modo te per herbam campi Martii, te per undas fluentes, ô crudelis, fugientem proſequor.

ANNOTATIONES.

29. *Me nec fœmina. nec. &c.*] Vergens ego ad ſenium, minus aptus ſum amoribus, imò nec jocis & certaminibus poculorum. Sed neque juvat me floribus coronare inter epulandum, ex more, de quo lib. 1.

33. *Sed cur heu. Ligurine, &c.*] Me verò eâ ætate cur tamen amore tuo incendis, ô Ligurine, puer formâ conſpicue? Cur, ô Venus, *rurſus bella moves*, poſt acceptam rudem & vacationem à tuâ militiâ? ſiquidem annos quinquaginta natus ſum, cur ad juvenilem me laſciviam revocas?

34. *Manat rara meas lacryma per genas.*] Amor elicit lacrymas, paucas tamen, præ pudore: nam ex Ovid. Amor. 1.

Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor.

35. *Cur facunda parum decore, &c.*] Quod etiam indicium amoris eſt ardentiſſimi, lingua alioqui facunda jam titubat, verbaque intercepta præfocantur: quod ſanè indecorum mihi eſt. Virgil. Æneid. 4. v. 76.

Incipit effari, mediaque in voce reſiſtit.

37. *Nocturnis te ego ſomniis, &c.*] Inter ſomniandum te mente verſo, modò mihi videor amplecti te, modò te fugientem perſequi.

39 *Per gramina Martii campi, &c.*] In campo Martio exercebat ſe juventus curſu, luctâ, equitatione, deinde natatione in Tiberi proximo poſt exercitationem, ad pulverem ſudoremque detergendum, ut annotavi fusè lib. 1. Od. 8.

AD ANTONIUM IULUM, ODE II.

Laudat Pindarum.

PINDARUM quiſquis ſtudet æmulari,
Iule, ceratis ope Dædaleâ
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem ſuper notas aluere ripas,
Fervet, immenſuſque ruit profundo
Pindarus ore;

INTERPRETATIO.

O Iule, quicumque vult imitari Pindarum, ſublevatur alis cerâ compactis auxilio Dædali, & mari pellucido cognomen præbebit. Pindarus abundans alto ſermone volvitur & rapidè fertur inſtar fluminis è monte labentis, quod pluvia ſuprà conſuetas ripas extulerunt.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 2. Lib. 1.

1. *Pindarum, &c.*] Laudaverat Horatium Iulus Antonius, æmulumque Pindari dixerat. Reſcribit hanc Oden Horatius, quâ mitè Pindarum extollit ſupra ſe, pariterque facundiam & modeſtiam exprimit ſuam.

Pindarum.] Is Lyricorum anteſignanus Thebis in Bœotiâ natus, *auris Bœotica*, id eſt, craſſi, ſtupidi, inſulſique Bœotiorum ingenii famam & proverbium abſterſit. Floruit circa Olympiadem 75. ſeu annis ante Chriſtum 476. Quo tempore Æſchylus, & Anacreon. Doricè ſcripſit. Threnos ejus, Dithyrambos, & alia quædam ſubtraxit nobis injuria temporum: reſtant encomia, ſeu Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemea. Ælianus lib. 12. refert idem Pindaro contigiſſe, quod Platoni; nimirùm infantem expoſitum melle ab apibus nutritum: & alibi, quinquies in Poëtarum commiſſionibus prælatam ei tamen Corinnam, auditorum quidem inſcitiâ. Memoria porrò ejus tam venerabilis, ut Lacedæmonii Bœotiam vaſtantes, propter Pindarum, Thebis pepercerint: Alexander verò Magnus, cùm eam urbem expugnaſſet, domum Pindari intactam ſervari juſſerit. Vide Valer. Maxim. Plin. lib. 7. cap. 29. Plutarch. in Alexandro, Cœl. Rhodig. lib. 21. cap. 44. &c.

Quiſquis ſtudet æmulari, &c.] Qui Pindarum contendit imitatione aſſequi, is eandem habebit ſortem cum Icaro Dædali filio, qui affixis cerâ pennis volare tentans in mare decidit, ac de ſuo nomine Icarium fecit appellari. Vide lib. 1. Od. 3. lib. 2. Od. 20.

2. *Iule.*] Diſſyllabam alii faciunt iſtam vocem: alii cum Paſſeratio ſynalæpham ponunt ex primâ vocali vel ſyllabâ hujus nominis cum primâ præcedentis verſûs: quemadmodum lib. 1. Od. 2. in voce *uxorius*. Vide infrà ad vocem *Antent*.

3. *Vitreo.*] Non abs re interpreteris, cæruleo.

5. *Velut amnis.*] Copioſa Pindari oratio ſimilis eſt fluvio exundanti.

7. *Immenſus ruit profundo Pindarus ore.*] Quintil. lib. 10. cap. 1. *novem Lyricorum Pindarus longe princeps, ſpiritûs magnificentiâ, ſententiis, figuris,*

Laureâ donandus Apollinari,
Seu per audaces nova dithyrambos
Verba devolvit, numeriſque fertur
Lege ſolutis:
Seu Deos Regeſque canit Deorum
Sanguinem; per quos cecidere juſtâ
Morte Centauri, cecidit tremendæ
Flamma Chimæræ:

INTERPRETATIO.

Lauream Apollinis meretur, ſive profert voces inſolitas in dithyrambis audacibus, ſcribitque metris liberis: ſive canit Divos ac Reges Deorum ſilios, à quibus Centauri legitimâ cæde proſtrati ſunt, atque extinctus eſt ignis Chimæra horrendæ:

ANNOTATIONES.

beatiſſimâ rerum verborumque copiâ, & velut quodam eloquentiæ flumine. propter quæ Horatius eum merito credidit nemini imitabilem.

9. *Laureâ Apollinari.*] Vide lib. 3. Od. ult. in fine.

10. *Dithyrambos.*] Hymnus ſeu carmen erat in honorem Bacchi, qui & ipſe dictus eſt Dithyrambus, quaſi *δὶς θύρας ἀμείβων* vel *ἀναβαίνων*, *bis vitæ portas tranſiens*, quia primùm natus ex utero Semeles matris, deinde è Jovis femore, ut fabulantur. Alii alias etymologias afferunt. Apage qui Syriacam originem in merè Græcâ voce expiſcantur. Ingenioſè verò Moſes, eruditis idem qui Bacchus, intelligitur hac appellatione Dithyrambi, utpote qui duas quaſi matres habuerit, ab alterâ genitus, aquis & morti ereptus ab alterâ atque educatus, ſcilicet à filiâ Pharaonis. Vide Suidam. Scalig. Poët. lib. 1. cap. 46. ubi etiam addit, Dithyrambici carminis ſtylum tumidum eſſe, plenumque Baccho, numeris, & vocibus compoſitis, quas vocant ampullas & ſeſquipedales voces: atque idcircò *audaces* ab Horatio dici dithyrambos: ab Æſchylo verò carmen tumens, exultans, totum Bacchum. Ibidemque ille affert Hegeſandri Epigramma adverſus Philoſophos, ejuſmodi vocabulis inflatum: ſic incipit:

ὀφρυανασπασίδαι, ῥινεγκαταπυγοπώγωνες, &c.

Ex Athenæo lib. 14. cap. 6. non ſemper veteres cùm libarent, uſi ſunt dithyrambis, verſibus tumultuoſis, vehementibus, concitatis; ſed duntaxat vino madidi, & Liberum patrem ſi invocarent: ſin Apollinem, placidè canebant. Unde Epicharmus lepidè ibid. *οὐκ ἔστι διθύραμβος, αἴ χ' ὕδωρ πίῃς. nullus eſt dithyrambus, aquam ſi bibas.* Cic. 3. de orat. n. 181. *inde ille licentior & diviſior fluxit dithyrambus, cujus membra & pedes ſunt in omni locuplete oratione diffuſa.* Pindarus Olymp. Od. 13. Corinthiis tribuit dithyramborum inventionem.

11. *Numeriſque fertur lege ſolutis.*] Non quòd in dithyrambis nulla eſſet lex aut menſura pedum, ſed quia magna erat metrum variandi licentia; & quod in his Poëtæ vehementiam impetumque animi potiſſimùm ſequerentur, magiſque attenderent modulationem carminis, quàm pedum certam ubique legem. Vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 17. ſub finem.

13. Pindarus enim pæanas decinit, ſeu hymnos in honorem Apollinis. Porrò notat hîc Horatius præcipua Lyricorum argumenta, ut & ad Piſones Epiſt. v. 83.

Muſa dedit fidibus Divos, pueroſque Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et juvenum curas, & libera vina referre,

Sive quos Elea domum reducit
Palma cœleſtes, pugilemve equumve
Dicit, & centum potiore ſignis
Munere donat:
Flebili ſponſæ juvenemve raptum
Plorat, & vires animumque moreſque
Aureos deducit in aſtra, nigroque
Invidet Orco.
Multa Dircæum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos

INTERPRETATIO.

ſive laudas eos qui domum redeunt Eleâ victoriâ glorioſi, canitque vel pugilem vel equitem, & donum eis tribuit excellentius ſtatuis centenis: ſive deflet adoleſcentem morte *ablatum nuptæ mœſtæ, illiuſque virtutem animumque ac bonos mores extollit* uſque *ad cœlum, atriſque inferis eximit* O *Antoni, fortis volatus effert cycnum Thebanum, quotieſcunque*

ANNOTATIONES.

Regeſque.] Hieronem Syracuſanum. Olymp. Od. 1. &c. *Deorum ſanguinem.* Reges Deorum filii appellantur. Vel deſignat Poëta noſter Herculem Jovis, & Theſeum Neptuni filios, item Pirithoum à Marte genus trahentem: *per quos Centauri cecidere.* Vide lib. 1. Od. 18. lib. 3. Od. 4. De *Chimara* per Bellerophontem à Neptuno adjutum deletâ, lib. 1. Od. 27. Pindarus autem Olymp. Od. 13.

17. *Sive quos Elea. &c.*] Quando laudat victores in certaminibus apud Elidem Peloponneſi regionem, ſeu pugilatu; Pindar. Olymp. Od. 7. 10. 11. ſeu equorum curſu, ibid. Od. 1. & aliis multis locis. Virgil. Georgic. 1. v. 59.

Eliadum palmas mittit Epeiros equarum.

Georgic. 3. v. 202.

Ad Elei metas & maxima campi
Sudabit ſpatia, & ſpumas aget ore cruentas.

Elis, & Piſa quæ & Olympia, urbes ſunt Elidis regionis: ibidem fanum Jovis Olympii, & ludorum Olympicorum celebritas. Vide lib. 1. Od. 1. v. 3. & ſeq. annot.

18. *Cœleſtes.*] Od. 1. *Palmaque nobilis evehit ad Deos.* Gloriâ ſublimes quaſi cœlum Deoſque attingunt.

Equumve.] Equus ipſe, qui velociore curſu ac pernicitate ſuâ victoriam pepererat, coronabatur etiam, nec non carmine pariter ut eques celebrari conſueverat. Pindar. Olymp. Od. 1. Pyth. Od. 3.

19. *Potiore ſignis.*] Vide poſteà, Od. 8. hujus libri.

21. *Flebili ſponſæ juvenemve raptum plorat.*] Seu cùm ſtruit & componit Epitaphium ſponſi morte præmaturâ extincti, ſponſæque luctum deſcribit.

22. *Mores aureos.*] Caſtos, ſanctos, antiquos, quales ætate aureâ.

24. *Invidet Orco.*] Oblivioni præripit, immortali memoriæ conſecrat.

25. *Multa Dircæum levat aura cycnum.*] Pindarum altè volantem & ſuave canentem inſtar cycni idem ſemper vigor eadem vis ſublevat & ſuſtinet.

Cycnum.] Vide lib. 2. Od. 20.

Dircæum.] Dirce fons Bœotiæ, item fluvius Thebas alluens in Iſmenium devolvitur. Strabo, &c. Hinc Dircæus pro Thebano.

26. *Antoni.*] Julus hic Antonius M. Antonii Triumviri ac Fulviæ filius, poſt cæſum extinctumque patrem, Auguſti gratiam nactus ejus etiam neptem duxit. Romæ conſulatum geſſit anno Urbis conditæ 743 cum Paulo Maximo, cui prior Ode eſt ſcripta. Dio lib. 51.

Nubium

Nubium tractus: ego apis Matinæ
More modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus uvidique
Tiburis ripas, operoſa parvus
Carmina fingo.
Concines majore poëta plectro
Cæſarem, quandoque trahet feroces
Per ſacrum clivum, meritâ decorus
Fronde, Sicambros:.

INTERPRETATIO.

aſſurgit in ſuperas cœli regiones. Ego exiguus, velut apis thyma dulcia in Matino monte *maximâ ſedulitate colligit, ſic ingenti labore condo verſus, prope ſilvas & fontes Tiburis humidi.* Tu *va*tes eximius, *celebrabis Auguſtum carmine ſublimiori, quoties debitâ inſignis coronâ ducet Sicambros immanes per collem ſacrum:*

ANNOTATIONES.

27. *Ego apis Matinæ more, &c.*] Ego Horatius non ita celſa peto, ſed velut apis inferiora circumvolo, & flores humiles carpo. *Matinus* Calabriæ mons thymo abundat, è quo mel optimum apes conficiunt. Eam porrò memorat Horatius regionem, quòd non longè ab eâ natus, ut dixi alibi.

30. *Uvidi Tiburis.*] Vide lib. 1. Od. 7. & 18. lib. 2. Od. 6. lib. 3. Od. 29. Od. verò ſeq. *Tibur aqua perfluunt.*

31. *Operoſa parvus carmina fingo.*] Scilicet opus accuratum abſque magno labore nullum. Detetere multa ac recidere, imò & recudere, ſtylumque ſæpiùs vertere oportet, ſæpè caput etiam ſcabere, vivoſque ungues rodere; ut planè docet noſter lib. 1. Sat. 10. At poëtaſtri carmen contrà, ut canit Perſ. Sat. 1. v. 106.

Nec pluteum cedit, nec demorſos ſapit ungues.

Parvus.] Animadverte, Lector, quàm ſe deprimat illic Horatius, alias certè non mediocriter extollens ſeſe. Vide Od. ult. lib. 2. & 3. Atenim præ Pindaro ſe parvum dicit, & operoſa carmina vix fingere, fortè quòd inops Latinus ſermo multoque inferior ubertate & copiâ cedit Græcæ linguæ tanquam locupletiori.

33. *Concines majore poëta plectro Cæſarem.*] Tu, Iule, ſcribes elogia Cæſaris, grandiori ſtylo, carmine heroïco: Iulus Antonius heroïcis verſibus Diomedeas conſcripſit duodecim libris.

34. *Quandoque trahet feroces, &c.*] Cùm ſubactos hoſtes in triumpho ducens aſcendet Capitolium per viam ſacram clivo Capitolino adhærentem pergens, &c.

36. *Sicambros.*] Hos leviter ſi præteriero, piaculum admiſiſſe videar, quippe quos majores agnoſcimus, noſque Francos ab eis ortos. Illorum Regi Clodovæo cùm ad ſacrum baptiſma accederet, Remigius Rhemenſis Præſul ſanctiſſimus ita locutus fertur: *Mitis depone colla Sicamber: adora quod incendiſti, incende quod adoraſti.* Gregor. Turon. Germaniæ Inferioris populi erant, Rheni accolæ, hodie *Gheldrenſes.* Strabo lib. 7. &c. *Feroces* non ſine ratione gravi Horatius vocat. Nam Dio refert exercitus Romanos ab eis fuſos, tantumque terrorem incuſſum, ut adversùs eos Auguſtus profectus ſit, qui dare obſides, re compoſitâ, adegerit: unde ſeq. Od. 15.

Te cæde gaudentes Sicambri
Compoſitis venerantur armis.

Addunt præterea Centuriones Romanos

Quo nihil majus meliuſve terris
Fata donavere bonique Divi,
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priſcum.
Concines lætoſque dies, & urbis
Publicum ludum, ſuper impetrato
Fortis Auguſti reditu, forumque
Litibus orbum.
Tum meæ, ſi quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars: & ô Sol
Pulcher, ô laudande, canam, recepto
Cæſare felix.
Tuque dum procedis, Io triumphe,
Non ſemel dicemus, Io triumphe,

INTERPRETATIO.

quo Cæſare *grandius aut pretioſius nihil fata & numina propitia terris donaverunt aut donabunt, etiamſi revocetur ſeculum vetus aureum. Cantabis feſtos dies & communem lætitiam civitatis, forumque contentionibus vacuum, ob reditum invicti Auguſti* à Diis *conceſſum. Tunc, ſi canam aliquid auditu dignum, cantûs mei maxima pars adjicietur: & beatus dicam, ô læta, ô celebris dies,* quâ *Cæſar* nobis *eſt redditus. Dum verò progrederis, ô triumphe, ſæpiùs repetemus, Io, Io triumphe.*

ANNOTATIONES.

ad exigenda tributa miſſos cruci ab eis ſuffixos: eorum verò mulieres, cùm deeſſent lapides jaciendi, filios etiam parvulos humi alliſos in hoſtium ora contorquere non veritas. Vide Oroſ. &c. Tandem Sicambros tamen ſubegit Auguſtus, ac *dedentes ſe traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit.* Sueton. Octav. cap. 21. L. autem Florus cap. ult. ſic teſtatur: *validiſſimas nationes Cheruſcos, Suevos, Sicambros pariter aggreſſus eſt, qui viginti Centurionibus incrematis, hoc velut ſacramento bellum ſumpſerant, adeò certâ victoriæ ſpe, ut prædam in antecesſum dividerent. Cheruſci equos, Suevi aurum & argentum, Sicambri captivos elegerant. Sed omnia retrorſum. Victor namque Druſus equos, pecora, torques eorum, ipſoſque in prædam diviſit ac vendidit.*

43. *Auguſti reditu.*] Ex Hiſpaniâ, & ex bello Cantabrico, quod multis annis protractum fuerat. Lib. 1. Od. 12. ſub finem. lib. 3. Od. 5. & 14. hujus etiam libri Od. 5. &c. reditum Auguſti ex Galliâ cùm Sicambros profligaſſet, hic intelligunt alii. Sueton. cap. 20. Octav. *Reliqua* bella *per legatos adminiſtravit, ut tamen quibuſdam Pannonicis atque Germanicis aut interveniret aut non longè abeſſet.*

Forum litibus orbum.] Ferias, juſtitium, ſeu vacationem à litibus dirimendis & à forenſi ſtrepitu, mos erat indici in ludis, feſtis, triumphis, ſupplicationibus, adeoque in omni publicâ lætitiâ, vel etiam luctu.

45. *Tum meæ ſi quid, &c.*] Tum verò ſublimibus tuis carminibus, ô Antoni, meos etiam qualeſcumque verſus adjungam, in tam ſolemni occaſione, reverſo incolumi è belli periculis Auguſto, exoptato jam diu. Sueton. Octav. cap. 57. *revertentem ex provinciâ non ſolum fauſtis ominibus ſed & modulatis carminibus proſequebantur.*

49. *Tuque dum procedis, Io triumphe, &c.*] Hoc referunt alii ad Iulum Antonium vel Prætorem vel Conſulem

Civitas omnis: dabimuſque Divis
Thura benignis.
Te decem Tauri totidemque vaccæ,
Me tener ſolvet vitulus relictâ
Matre, qui largis juveneſcit herbis
In mea vota:
Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium Lunæ referentis ortum,
Quà notam duxit, niveus videri,
Cetera fulvus.

INTERPRETATIO.

omniſque urbs pariter, *& adolebimus thura numinibus propitiis. Te decem tauri & vaccæ totidem* promiſſis *liberabunt: me juvencus matri ſubtractus, qui creſcit* in *abundanti gramine. propter meum votum* exolvendum. Is *fronte æmulatur Lunam incurvam tertiâ* ab *ortu* die *ardeſcentem: eâ* parte inſuper *contraxit notam* quâ *ſpectatur nive* candidior, in *reliquis rufus.*

ANNOTATIONES.

deſignatum; leguntque, *Duxque dum procedis*. ſed abſurdè: alii ad Auguſtum triumphantem. Verùm ipſo duce contextu, ſanè referes, ingenioſè lector, ad ipſum triumphum, quem ſic interpellat Horatius procedentem: ô triumphe, dum procedes, Io ſæpiùs, Io, repetemus, &c.

53. Te decem tauri.] Tu Antoni ſumme vir, pro Cæſaris felici reditu à Diis impetrando, voviſti grandes victimas, quas voti reus mactabis: ego verò tenuis immolato juvenco quem promiſi, voto ſolvar.

57. Fronte curvatos, &c.] Deſcribit juvencum quem parat ſacrificio quod vovit. Lunæ paulò pòſt novilunium ſimilem dicit ob parvula cornua: & in fronte notam habere candidam ſtellæ ad inſtar conſpicuam. Sic Homerus Iliad. ↓. Diomedis equum toto rufum corpore, candidâ in fronte notâ ad modum Lunæ plenæ rotundâ, inſignem exhibet. Et Moſchus, in Idyll. quod Theocrito malè aſcribitur, ut alibi annotavi, Europæ taurum ſimiliter flavum reliquo fuiſſe corpore, at in fronte mediâ orbem argenteum refulſiſſe commemorat.

AD MELPOMENEN,

ODE III.

Se poëticâ facultate ab eâ donatum immortalem fore.

QUEM tu, Melpomene, ſemel
Naſcentem placido lumine videris,
Illum non labor Iſthmius
Clarabit pugilem; non equus impiger

INTERPRETATIO.

O MELPOMENE, *quem tu naſcentem aſpexeris ſemel oculis be-nig is, eum non athletam nobilitabit Iſthmium certamen, non equus acer*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Od. 3 Lib. 1.

1. *Quem tu Melpomene, &c.*] De hujus Odes eximio lepore inſigne eſt Scaligeri judicium, quod retuli ad init. Od. 9. lib. 3. Vide ibi annot.

Melpomene.] Pro qualibet Muſarum hanc ponit. De eâ lib. 1. Od. 24. v. 3.

2. *Naſcentem placido lumine videris. &c.*] Deſumpta ab Heſiodo aliiſque Græcis ſententia. *Placido lumine. ἀ-μειλίχοις ὄμμασιν.* Sic & Tibull. lib. 2. Eleg. 4. in fine:

Si modo me placido videat Nemeſis
mea vultu.

Huc facit quod ſcribit Juvenalis Sat. 7. v. 195.

diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant modò primos inci
pientem
Edere vagitus. &c.

3. *Illum non labor Iſthmius, &c.*] Quem facili & benevolo Muſa vultu naſcentem viderit, is quidem non illuſtris erit pugilatu, quadrigali curſu, aut alio Iſthmiorum ludorum certamine; non etiam bello clarus evadet: ſed nobilis erit poëta, ubique celebrior quam ſint illi Iſthmicâ vel militare victoriâ. Eam verò ſibi gloriam a Muſis conceſſam prædicat Horatius.

Labor Iſthmius.] Certamen & victoria in ludis iis qui tertio quoque anno, totius Achaiæ concurſu, fiebant in Iſthmo prope Corinthum, de quo lib. 1. Od. 7. v. 2. Ibidem erat ſacrum Neptuno fanum. Ludos illos inſtituit Siſyphus Rex Corinthiorum, ut ſcribunt aliqui, in honorem Melicertæ ſeu Palæmonis aut Portuni marini Dei; vel, ut alii referunt, Theſeus in honorem Neptuni, æmulatione quidem Herculis qui Olympia Jovi dicaverat. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8. Plutarch. in Theſei vita. Strabon. Geograph. lib. 8. T. Liv. lib. 33. cap. 32. *Iſthmiorum*, inquit, *ſtatum ludicrum aderat* . . . . . . *quo certamina omnis generis artium viriumque ac pernicitatis viſuntur.* . . . *propter opportunitatem loci per duo diverſa maria omnium Græcorum undique conventus erat.* In iis victores pinu coronabantur, ex Plin. lib. 15. cap. 10. Contra Cœl. Rhodig. lib. 7. cap 10. Coronam Iſthmiacam contexi ex apio conſueſſe ſcribit. Et lib. 13. cap. 17. in Olympicis cotino (ſeu oleaſtro) in Pythiis lauro, in Nemeis ſelino virenti, id eſt, apio, in Iſthmiis ſelino item ſed areſcente ſolitos coronari. Archias Poëta Epigram. lib 1. de quatuor Græciæ certaminibus ita canit,

ἆθλα δ' τῶν, κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

4 *Clarabit.*] Pro, *declarabit*, inquiunt; nam voce præconis victorum

Curru ducet Achaïco
Victorem; neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regnum tumidas contuderit minas,
Oſtendet Capitolio:
Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt,
Et ſpiſſæ nemorum comæ,

INTERPRETATIO.

victorem curru vehet Achaico, nec militare facinus Imperatorem oſtentabit Capitolio frondibus Apollinaribus coronatum, eo quòd ſuperbas Regum minas fregerit. Verùm aquæ fecundum Tibur irrigantes & ſilvarum denſa folia

ANNOTATIONES.

nomina declarabantur & pronuntiabantur. Illud quoque verbum uſurparunt, apud Tull. de Divin. 1. n. 21. Poëta,

Juppiter excelſa clarabat ſceptra coronâ.

Lucret. lib. 4.

Sic Virgil. Æneid. 11. ait, *crimen acerbat.*

Pugilem.] Vide annot. Ode ſuperiori, ſtrophe 5.

Non equus impiger curru ducet Achaïco.] De curuli certamine lib. 1. Od. 1. v. 4. Non videtur facere ad rem quod nonnulli afferunt hic, in Achaiâ ſacros agonas celebrari conſueviſſe, in quibus qui vicerant, hieronicæ dicti, in patriam reducebantur curru quaſi triumphali equis albis quatuor tracto Apud Diodor. Sicul, lib. 13. Exænetus Agrigentum invehitur, comites ſunt bigæ curules trecentæ. Vitruv. lib. 9. procem. *Nobilibus athletis qui Olympia, Pythia, Nemea, Iſthmia viciſſent, Græcorum majores ita magnos honores conſtituerunt, uti non modò in conventu ſtantes cum palma & coronâ ferant laudes, ſed & cùm revertantur in ſuas civitates, cum victoriâ triumphantes quadrigis in mœnia invehantur, èque Republicâ perpetuâ vitâ conſtitutis vectigalibus fruantur.* Sueton. Neron. cap. 22. *mox & ipſe aurigare, atque etiam ſpectari voluit* . . . . tum etiam *in circo maximo . . . . . . nec contentus harum artium experimenta Romæ dediſſe, Achaiam petiit.* cap. 23. *certamina deinceps obiit omnia.* cap. 24. *aurigavit plurifariam, Olympiis etiam decemjugem . . . . . ſed excuſſus curru . . . . . . nec eo ſecius coronatus eſt . . Judices donavit civitate Rom. & pecuniâ grandi, ac provinciam univerſam libertate. Quæ beneficia è medio ſtadio. Iſthmiorum die, ſuâ ipſe voce pronuntiavit.* cap. 25. *reverſus è Græcia Neapolim . . . . . albis equis introiit, disjectâ parte muri, ut mos hieronicarum eſt: ſimili modò Antium, inde Albanum, inde Romam . . . . veſte purpureâ . . . . coronam capite gerens Olympiacam, dextrâ manu Pythiam, &c.*

6. *Neque res bellica Deliis ornatum foliis, &c.*] Nec fortiter in bello geſtis triumphans coronabitur laureâ ſacrâ Apollini apud Delum inſulam nato & eximiè culto. Vide lib. 1. Od. 21.

9. *Oſtendet Capitolio.*] Triumphans quiſque inaurato curru per viam ſacram vehebatur ad Capitolium, ſeu arcem Roman, in monte Tarpeio extructam, ob inventum ibi caput humanum ſic appellatam. Illic Jovi Diiſque gratias referebat, ſpoliaque de hoſtibus relata conſecrabat.

10. *Sed quæ Tibur aquæ, &c.*] Sed inſignem eum facient carmina in amœno Tiburis receſſu condita, vel ejus loci deſcriptionem & amœnitatem continentia. De Tibure aquis udo lib. 1. Od. 7. lib. 3. Od. 29. Quòd eò ſecedere amaret Poëta lib. 1. Od. 18. lib. 2. Od. 6.

Fingent Æolio carmine nobilem.
Romæ principis urbium
Dignatur ſoboles inter amabiles
Vatum ponere me choros:
Et jam dente minùs mordeor invido.
O, teſtudinis aureæ
Dulcem quæ ſtrepitum, Pieri, temperas!
O mutis quoque piſcibus
Donatura cycni, ſi libeat, ſonum!
Totum muneris hoc tui eſt,

INTERPRETATIO.

Æoliis clarum verſibus efficient. Prolis Romæ civitatum Reginæ inter charos Poetarum cœtus me collocare dignatur. Jamque minus æmulorum morſibus vellicor. O Muſa quæ ſuavitatem eximiæ lyræ meæ ſonum moderaris, ô quæ mutis etiam piſcibus cygni cantum dare potes, ſi velis; illud omne ex dono tuo eſt.

ANNOTATIONES.

12. *Æolio carmine.*] lib. 2. Od. 13. *Æoliis fidibus.* Vide ibi annot. Alcaïcos verſus deſignat lannè primùm à ſe factos, ad imitationem Alcæi, de quo lib. 1. Od. 32. & lib. 3. Od. 30.

13 *Roma principis urbium dignatur ſoboles.*] Intelligunt vulgò Romanorum poſteros, vel Auguſti privignos: ſed eruditus non nemo ſenſit dictionem eſſe à Græcis Hebræiſque ductam: ut enim hi filium hominis dicunt pro homine; ſic noſter Romæ ſobolem dicit, pro Româ, urbium & orbis dominâ, atque, ut Martialis ait, *Terrarum gentiumque Deâ.*

Amabiles vatum choros.] Vel poëtas excellentes & amari dignos, vel de rebus amabilibus carmine lyrico ſcribentes, purà de laudibus Divorum, de Heroum præclarè geſtis, de vitâ ſeu hilariter exigendâ ſeu laudabiliter inſtituendâ, &c.

16. *Et jam dente minus mordeor invido.*] Ex quo me Roma univerſa judicio ſuo probavit vatemque ſanxit, jam mihi obtrectare æmuli deſinunt: atque adeo virtute invidiam ſuperaſſe mihi videor. Vide lib. 2 Od. ult.

17. *O teſtudinis aurea, &c.*] O Muſa, hoc beneficium cum aliis benè multis tibi acceptum refero.

18. *Pieri.*] Pierides Muſæ dicuntur vel à Pierio Theſſaliæ monte illis ſacro; vel ob filias Pieri novem devictas, cùm auſæ eſſent ad cantum Muſas provocare: quapropter in picas mutatæ temeritatis pœnas exſolverunt.

19. *Mutis quoque piſcibus.*] Utpote carentes vocalibus inſtrumentis, pulmone, arteriâ, gutture, muti ſunt piſces. Ariſtot. de animal. Hinc proverb. *piſce magis mutus*: ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων. Lucian. in Gallo, &c.

20. *Cycni ſonum.*] Plato in Phædone teſtatur Cycnos mortis tempore eſſe maximè canoros: idem Ariſtoteles quoque refert. Hinc Ovid.

Dulcia defectâ modulatur carmina linguâ
Cantator cygnus funeris ipſe ſui.

Plin. contrà lib. 10. cap. 23. *Olorum*, inquit, *morte narratur flebilis cantus, falsò, ut arbitror, aliquot experimentis.* Vulgari pariter opinioni refragatur Athenæus lib. 9. cap. 11. Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 5. ſcribit hæc: *canentem cycnum pauci audivere, etiamſi vulgatior fama tenet ingruente fatali momento* ᾀσικωτάτους ϗ ᾠδικωτάτους, *voce cantuque in primis valere*: auctor tamen, variæ narrationis primo, Ælianus eſt, audiſſe quandoque ſe canentem cycnum. Sic enim ait: ἐγὼ δὲ ᾄδοντος κύκνου ἤκουσα. De cycnis jam lib. 2. Od. ult.

Quod monſtror digito prætereuntium
Romanæ fidicen lyræ :
Quod ſpiro, & placeo, ſi placeo, tuum eſt.

INTERPRETATIO.

quod manu prætereuntium oſtendor Latinæ lyræ auctor; quod vivo & probor. ſi tamen probor, à te eſt mihi datum.

ANNOTATIONES.

22. *Quod monſtror digito prætereuntium.*] Cicero Tuſc. 5. n. 103. *Leviculus ſanè Demoſthenes, qui illo ſuſurro delectari ſe dicebat aquam ferentis muliercula, ut mos in Græcia eſt, inſuſurrantiſque alteri, hic eſt ille Demoſthenes. Quid hoc levius?* Perſ. Sat. 1. v. 28.

At pulchrum eſt digito monſtrari, & dicier hic eſt.

Tertullianus huc alludens de velandis virginibus cap. 14. ſcribit, *periclitari virginitatem, cùm digitis demonſtrantium titillatur.*

23. *Romanæ fidicen lyræ.*] Lyrici apud Romanos carminis auctor atque princeps. lib. 3. Od. ult. jam cit.

24. *Quod ſpiro, &c.*] Non tantùm poëſeos facultatem ſed & vitæ uſuram Muſis debere ſe profitetur. Vide lib. 3. Od. 4. ſtrophe 7.

Quod placeo.] Quod Auguſto & Mœcenati præcipuè, tum etiam aliis probantur mea carmina, quòd *invidia ſim major*. lib. 2. Od. 20. quod *uſque ego poſterâ creſcam laude recens: &c.* lib. 3. Od. 30.

Si placeo.] Ita modeſtiæ velificatur Poëta, quaſi ſubdubitans adeò poſſe ſe *Principibus placuiſſe viris, quæ lane eſt non ultima.*

DRUSI LAUDES.

ODE IV.

Earum partem maximam Auguſti inſtitutioni attribuit.

QUALEM miniſtrum fulminis alitem,
(Cui rex Deorum regnum in aves vagas
Permiſit, expertus fidelem
Juppiter in Ganymede flavo)

INTERPRETATIO.

QUALEM volucrem fulminis adminiſtrum (cui ſummus Deorum Jupiter dedit principatum in vagabundas aves, probatâ ejus fide in Ganymede flavo)

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Qualem miniſtrum, &c.*] Druſi Neronis Auguſti Cæſaris privigni celebrat victoriam de Rhœtis ac Vindelicis reportatam. Ejus autem virtutum gloriam

Olim juventas & patrius vigor
Nido laborum propulit inſcium;
Vernique, jam nimbis remotis,
Inſolitos docuere niſus
Venti paventem: mox in ovilia
Demiſit hoſtem vividus impetus:
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnæ:

INTERPRETATIO.

aliquando juventus & paterna virtus ignarum laboris expulit nido. vernique venti jam tranſactis imbribus timidum docuere conatus inſuetos; mox autem *vis acerrima infeſtum in ovilia perpulit, deinde præda ac certaminis aviditas incitavit adverſus dracones repugnantes:*

ANNOTATIONES.

ferè totam derivat in Auguſtum, cujus educatione & inſtitutione laus omnis ea Druſo acceſſerit accreveritque. Ode perelegans, & regali mandato compoſita: ſtylus & dictio grandis, à capite ad calcem elaborata: initium eo ſublimius, quo videtur aliquantò perturbatius. Ordo eſt: *Druſum ſub Alpibus bella gerentem Rhæti & Vindelici talem videre, qualem miniſtrum fulminis . . . . Juventas & patrius vigor nido propulit. . . . mox in ovilia demiſit hoſtem vividus impetus, &c. qualemve caprea leonem vidit, dente novo peritura, &c.* Senſus autem eſt: Rhœti ac Vindelici cum Druſo bellantes talem eum conſpexere juvenili ardore ac paterno robore invictum ac formidabilem, qualis eſſe ſolet aquila rex avium, cùm jam nido exire audet, primoſque niſus ac impetus exerit, agnos mox & dracones rapiens & expugnans. Idem Princeps adoleſcens tantâ vi Rhœtos & Vindelicos aggreſſus eſt atque oppreſſit, quantâ leo capram aggreditur paſcentem & dilaniat.

Miniſtrum fulminis alitem.] Plin. lib. 2. cap. 55. *ſolam è volucribus aquilam fulmen haud percutit: quæ ob hoc armigera hujus teli fingitur.* Et lib. 10. cap. 3. in fine: *negant unquam ſolam hanc alitem fulmine exanimatam: ideo armigeram Jovis conſuetudo judicavit.* De rapto Ganymede per aquilam, ſeu per ipſum Jovem aquilæ ſpecie, ut quidam volunt, vide annot. lib. 3. Od. 20. in fine.

8. *Inſolitos docuere niſus.*] Volatum docent venti *inſolitum* hactenùs & nondum tentatum: hinc ad primos illos *niſus*, aëri ſe committere expaveſcit pullus aquilæ alitumque ceterorum.

9. *Mox in ovilia demiſit hoſtem vividus impetus.*] Cùm primùm vires ſuas expertus eſt, in ovilia devolat, agnumque rapit. Plin. mox cit. lib. 10. *adultos pullos aquila perſequitur & longè fugat, æmulos ſcilicet rapinæ. & alioquin unum par aquilarum magno ad populandum tractu indiget, ut ſatietur. . . . . rapta non protinus ferunt; ſed primò deponunt: expertaque pondus tunc demùm abeunt.* Idem ſcribit Ariſtot. Hiſtor. animal. cap. 32.

11. *Nunc in reluctantes dracones, &c.*] Plin. cit. lib. 10. cap. 4. *acrior eſt cum dracone pugna, multoque magis anceps, etiamſi in aëre. Ova hic conſectatur aquila aviditate maleficâ: at illa ob hoc rapit ubicumque viſum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita ſe implicans, ut ſimul decidant.* Plutarch. de Invid. & Od. ait tam grave eſſe aquilis & draconibus odium inter ſe, ut ne quidem interfectorum ſanguis commiſceatur, ac ſi confuderis, diſſociet ſeſe ac ſeorſum fluat. Ejuſmodi certamen bellè deſcribit Homer. Iliad. μ. v. 201. Et Virgil. Æneid. 11. v. 751.

Utque volans altè raptum cùm fulva draconem

Qualemve

Qualemve lætis caprea paſcuis
Intenta, fulvæ matris ab ubere
Jam lacte depulſum leonem,
Dente novo peritura, vidit:
Videre Rhœti bella ſub Alpibus
Druſum gerentem, & Vindelici; quibus

Interpretatio.

& qualem leonem jam à lacte & uberibus fulvæ parentis remotum capra amœnis occupata paſcuis aſpexit recenti dente laniandа: talem *ad Alpes bella facientem Druſum viderunt Rhœti atque*

Annotationes.

Fert aquila, implicuitque pedes, atque unguibus hæſit:
Saucius at ſerpens ſinuoſa volumina verſat,
Arrectiſque horret ſquamis, & ſibilat ore,
Arduus inſurgens: illa haud minus urget adunco
Luctantem roſtro, ſimul æthera verberat alis.

17. *Videre Rhœti.*] Rhœti appetentem ſe armis infeſtis Druſum viderunt aquilæ inſtar pugnacem, ac leonis robore, audaciâ, ferocitate præditum.

Rhœti.] Hodie *les Grijons* vernac. Alpes Tridentinas occupant: Helvetiis & Boiis finitimi, ex Strabone lib. 4. qui & ibid. Druſi victoriam de illis prædicat. Vide Flor. lib. 4. cap. 12. & Dionem lib. 54.

18. *Vindelici.*] Hi Borealem Alpium regionem tenebant, ſicut Auſtralem Rhœti, utrique perinde bellicoſi. Hodie Suevi, & Bavari Vindeliciam incolunt. Sunt qui Vindelicos cum Rhœtis confundant: ſed errorem manifeſtè oſtendit Vell. Paterc. lib. 2. cap. 97. & 98. ita referens: *Tib. Claudius Nero . . . . innutritus cæleſtium præceptorum diſciplinis, juvenis, genere, formâ, celſitudine corporis, optimis ſtudiis maximoque ingenio inſtructiſſimus, qui protinus, quantus eſt ſperari potuerat, viſuſque prætulerit Principem; Quæſtor undevigeſimum annum agens capeſſere cœpit Rempublicam. &c.* Et paulò pòſt, *Reverſum ex Armenia, in poteſtatem Populi Romani redacta, Neronem Cæſar haud mediocris belli molem experiri ſtatuit, adjutore operis dato fratre ipſius Druſo, quem intra Cæſaris penates enixa erat Livia. Quippe uterque diviſis partibus Rhœtos Vindelicoſque aggreſſi, multis urbium & caſtellorum oppugnationibus, nec non directâ quoque acie feliciter functi, gentes locis tutiſſimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, majore cum periculo quam damno Romani exercitûs, plurimo cum earum ſanguine perdomuerunt.* Sueton. Octav. cap. 21. *Rhœtiam & Vindelicos . . . gentes Inalpinas coercuit.*

Druſum bella gerentem.] Claudius Druſus Tiberii Neronis ac Liviæ filius annos 23. natus Rhœtos ac Vindelicos expugnabat an. U. C. 738. citatus Florus lib. 4. cap. 12. *Norici animos dabant Alpes atque nives, quo bellum non poſſet aſcendere: ſed omnes illius cardinis populos, Brennos, Senones, atque Vindelicos per privignum ſuum Claudium Druſum perpacavit.* De eo ſic ſcribit Vell. Patercul. lib. 2. cit. *curæ deinde atque onus Germanici belli delegata Druſo Claudio fratri Neronis, adoleſcenti tot tantarumque virtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, vel induſtria perficit: cujus ingenium utrum bellicis magis operibus, an civilibus ſuffecerit artibus, in incerto eſt. Morum certè dulcedo & ſuavitas, atque adverſus amicos æqua & par ſui æſtimatio inimitabilis fuiſſe dicitur. Pulcritudo erit proxima fraternæ fuit. Sed illum magna ex parte domitorem Germaniæ . . . . . futurum iniquitus Conſulem, annum agentem triceſimum rapuit.*

Mos unde deductus per omne
Tempus Amazoniâ ſecuri
Dextras obarmet, quærere diſtuli:
Nec ſcire fas eſt omnia. Sed diu
Lateque victrices catervæ
Conſiliis juvenis revictæ
Senſere quid mens ritè quid indoles
Nutrita fauſtis ſub penetralibus
Poſſet, quid Auguſti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus & bonis:

INTERPRETATIO.

Vindelici, quibus mos omni ævo manus armandi ſecuri Amazonum unde fluxerit, inveſtigare omiſi; neque omnia cognoſci poſſunt. Verùm diu lateque victrices turmæ adoleſcentis ſuperatæ induſtriâ experta ſunt quid ingenium, quid animus in felici domo inſtitutus, quidque Cæſaris erga Nerones juvenes paterna mens valeat. Strenui gignuntur ſtrenuis atque generoſis.

ANNOTATIONES

19. *Mos unde deductus, &c.*] Hæc ironiam ſanè continent in quoſdam eo tempore de nugis ejuſmodi acriùs & perperam diſputantes. Nam alioqui non eſt obſcurum aut valdè incertum, Rhœtos & Vindelicos ab Amazonibus oriundos; atque ab his Scythicis mulieribus accepiſſe morem illum pro armis ſecurim habendi.

20. *Amazonia.*] Strabo lib. 2. de Amazonibus fide majora referri, ait. Vide Juſtin. lib. 2. Oroſ. lib. 1. cap. 15. nec non eruditam diſſertationem ſeu diſquiſitionem de Amazonibus ſcriptam à Petro Petito, viro non Medicinæ ſolùm ſed rerum omnium ſcientiſſimo, nuper editam.

Securi.] Hæc σάγαρις dicta propriè; Xenoph. πέλεκυς μονόστομος erat, ſeu unicum habens στόμα, unâ tantùm parte ſecans; contrà bipennis utrinque. Heſych.

22. *Diu lateque victrices catervæ.*] Rhœti ſæpiùs anteà victores. Strabo lib. 4. Luc. Flor. & Vell. Paterc. antè citati.

25. *Juvenis.*] Claudii Druſi, de quo antè.

25. *Senſere quid. &c.*] Intellexere quid & quantum valeret inſtitutio & educatio Auguſti Cæſaris, qui *paternum* exhibuit *animum* & affectum erga pueros *Nerones* Tiberium ac Druſum, quos adoptarat, & bonis artibus erudire curaverat. Nam Tiberius Nero Liviâ Druſillâ uxore ſuâ tum etiam prægnante Auguſto petenti conceſſâ, paulò pòſt è vivis exceſſit: eumdem verò Auguſtum ſcripſerat tutorem filiorum ſuorum, nempè Tiberii quatuor ferè annos nati, ac Druſi quem enixa eſt Livia, menſibus tribus poſt ſuum cum Auguſto conjugium. Hinc ergo *paternus Auguſti animus in pueros Nerones*; tum quod eorum matrem duxerat; tum quod eorum tutor eſſet ab Auguſto nuncupatus. Sueton. Octav. cap. 61. & 63. Vell. Patercul. jam cit. Cornel. Tacit. Annal. 1. &c.

29. *Fortes creantur fortibus*] Ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοί. Ariſtot. Contrarium tamen evenit non raro: nam & *filii heroum noxæ* interdum. Sic degeneres extitere filii Samuelis Prophetæ, Alcibiadis, Dionyſii, Periclis, Socratis, Ciceronis, &c. Porrò vice verſâ è malis & ignavis aliquando exorti ſunt boni & fortes, teſtibus hiſtoriarum monumentis. Vide Valer. Maxim. lib. 3. cap. 4. & 5.

Et bonis.] Hæc aliqui jungunt cum ſequentibus, nec abſurdè.

Eſt in juvencis, eſt in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina ſed vim promovet inſitam,
Rectique cultus pectora roborant:
Utcumque defecere mores,
Dedecorant benè nata culpæ.
Quid debeas, ô Roma, Neronibus,
Teſtis Metaurum flumen, & Aſdrubal
Devictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris,

INTERPRETATIO.

In juvencis & in equis patrum virtus reſidet. Nec aquilæ producunt columbam minimè bellicoſam. At eruditio virtutem ingenitam provehit, & bona diſciplina reddit animum fortem: quandocumque diſciplina deeſt, vitia deturpant naturæ bonitatem. O Roma, quantum debeas Neronibus teſtantur Metaurus fluvius, atque Aſdrubal profligatus, & dies ille Italia caligine depulsâ lætus,

ANNOTATIONES.

33. *Doctrina ſed vim promovet inſitam.*] Bona educatio & ſtudioſa inſtitutio promovet εὐγενείαν, ſeu naturæ bonitatem; ſuſtinet, excolit, auget.

35. *Utcunque defecere mores, &c.*] Si quando non aderit bona diſciplina & morum inſtitutio, tum corrumpitur optima quælibet indoles, continuò perit, & in pravitatem defluit. Cic. Tuſcul. 3. cap. 2. *natura parvulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibuſque depravatis ſic reſtinguimus, ut nuſquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingeniis noſtris ſemina innata virtutum, quæ ſi adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatam vitam natura perduceret. Nunc autem ſimul ac in lucem editi ſumus, in omni continuò pravitate, & in ſumma opinionum perverſitate verſamur . . . tum variis imbuimur erroribus, ut vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipſa cedat, &c.*

37. *Quid debeas, ô Roma, Neronibus.*] Scilicet *Claudius Nero advenientem ex Hiſpania cum ingentibus copiis Aſdrubalem, priuſquam Annibali fratri conjungeretur, oppreſſit.* Sueton. Tiber. cap. 2. oportunè quidem: nam actum erat de Imperio Romano, ſi eum Annibale fratre novum ac integrum exercitum Aſdrubal junxiſſet.

Nero.] Sabina vox ſignificans ſtrenuum ac fortem.

38. *Metaurum flumen. &c.*] Hoc Umbriæ flumen, hodie *Metro*. labitur in Adriaticum mare. Strabo lib. 6. Plin. lib. 3. illic verò Claud. Nero Conſul junctis celeriter copiis cum ſuo collegâ M. Livio Salinatore, ivit obviam Aſdrubali, cum millibus hominum quinquaginta ſex adventanti, ut dictum eſt, ac devicit; an. U. C. 546. ejuſque caput præciſum ad Annibalis caſtra perlatum & ad pedes cùm eſſet projectum, hunc tanto pavore ac ſtupore concuſſit, ut infelicitatem Carthaginis agnoſcens incuſanſque de fuga deinceps tantummodo cogitaverit. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1. Oroſ. lib. 4. cap. 18. Tit. Liv. lib 27. 28. Luc. Flor. lib. 2. cap. 6. &c. Adverte Druſum ac Tiberium oriundos ab illis Conſulibus; & paternum genus duxiſſe à Claudio Nerone, maternum autem à Livio Salinatore.

Aſdrubal devictus.] Is nimirùm qui Scipiones in Hiſpania profligarat.

39. *Pulcher fugatis ille dies Latio tenebris.*] Tit. Liv. lib. 28. cap. 9. *omni multitudine obviàm effuſâ . . . non ſalutabant modò univerſi circumfuſi,* (circa Claudium & Salinatorem Coſs.)

Qui primus almâ riſit adoreâ;
Dirus per urbes Afer ut Italas,
Ceu flamma per tedas, vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.
Poſt hoc ſecundis uſque laboribus
Romana pubes crevit, & impio
Vaſtata Pœnorum tumultu
Fana Deos habuere rectos,
Dixitque tandem perfidus Annibal:
Cervi, luporum præda rapacium,

Interpretatio.

qui primus victoriâ gloriâ reſplenduit, quando crudelis Africanus per Italiæ civitates diſcurrebat velut ignis per tedas, vel Eurus per mare Siciliæ. Exinde Romana juventus ſemper felicibus expeditionibus inclaruit: & templa ſcelerato Carthaginenſium bello diruta ſtantes habuerunt Dii. Tandemque perfidus Annibal dixit: nos tanquam *cervi, præda luporum rapacium, ſponte*

Annotationes.

ſed & contingere pro ſe quiſque victrices dextras Conſulum cupientes, alii gratulabantur, alii gratias agebant, quod eorum operâ incolumis Reſpublica eſſet. In Senatu quoque, &c.

41. *Adorea*] Victoriâ, laude, gloriâ, Feſt. adoream laudem ſeu gloriam dicebant; quia glorioſum putabant eum qui farris copiâ abundaret: meliùs alii, quia ſtrenuis & iis qui fortiter dimicaſſent militibus farris menſura diſtribui ſolita erat. Unde & *adorea* pro laude bellicâ. Nam far ſeu frumentum appellatum eſt *ador*, ab edendo, vel adurendo. Plaut. Amphitr. Act. 1. *Qui multâ prædâ atque adoreâ affecit populares ſuos.* Plin. lib. 18. cap. 3. *gloriam denique ipſam à farris honore adoream appellabant.* Apuleius lib. 3. *poſſum iſtam virtutis adoream mihi numerare.*

42. *Afer.*] Annibal, de quo lib. 2. Od. 12.

43. *Ceu flamma.*] Omnia igni ferroque vaſtans.

Tedas.] Arbores ignem facilè concipientes, ob reſinam quam continent: è genere ſunt pinuum. De iis Plin. lib. 16. cap. 10. & ſeq.

Eurus.] Ventus ab ortu flans, pro quolibet vento: & *unda Sicula*, pro quolibet mari. Synecdoch.

45. *Poſt hoc ſecundis uſque laboribus, &c.*] Cæſo Aſdrubale, Annibale verò & Pœnis ex Italiâ exterminatis, in dies magis ac magis proſpera geſſere bella Romani; increvit inclaruitque *pubes* & virtus *Rom.* imò belli incendia in Africam & Carthaginem ipſam tranſmiſſa ſunt. Vide Flor. lib. 2. cap. 6.

48. *Fana Deos habuere rectos.*] Quidam explicant *rectos*, æquos & vindices in impium Annibalem: alii: ſtantes, ac in ſuâ baſi reſtitutas Deorum imagines, quas impiè deturbarant Pœni, abſque ullâ Numinum reverentiâ Tit. Liv. lib. 26. cap. 11. *Ad lucum Feroniæ . . . templum eâ tempeſtate inclytum divitiis. . . his omnibus ſpoliatum eſt.*

49. *Perfidus Annibal.*] Tit. Liv. lib. 21. cap. 4. vivam Annibalis imaginem graphicè delineatam exhibet. *Plurimum audaciæ, . . plurimum conſilii. . . . . nullo labore corpus fatigari, aut animus vinci poterat . . . Inhumana crudelitas, perfidia plusquam Punica: nihil veri, nihil ſancti, nullus Deûm metus, nullum jusjurandum, nulla religio.*

Dixit: cervi luporum, &c.] Bella hæc laus ex hoſtium ore profecta. Ariſtoteles eum aſſerit verè bonum, quem perinde inimici & improbi adeoque univerſi laudant.

50. *Cervi, luporum præda, &c.*] Nos

Sectamur ultrò quos opimus
Fallere & effugere eſt triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Jactata Tuſcis æquoribus, ſacra,
Natoſque, maturoſque patres
Pertulit Auſonias ad urbes:
Duris ut ilex tonſa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes ab ipſo
Ducit opes animumque ferro.
Non Hydra ſecto corpore firmior
Vinci dolentem crevit in Herculem,

INTERPRETATIO.

ſequimur Romanos, *quos declinare & evitare inſigne eſt triumphus.* Illa *natio, quæ ab incenſâ Troiâ ad Italiæ civitates, Etruſco exagitata mari, fortiter tranſportavit ſacra, liberos, & ſenes grandævos; ſicut ilex durâ ſecuri attonſa in Algido umbroſarum frondium fertili, jacturas inter & cædes potentiam ac virtutem depromit ab ipſo ferro. Non hydra amputato corpore vegetior repullulavit contra Herculem ſuperari haud æquo animo ferentem:*

ANNOTATIONES.

Carthaginenſes tanquam *cervi* imbelles *ultro ſectamur* Romanos, quorum veluti *luporum rapacium* futuri ſumus *præda*; *quoſque* proinde *fallere*, ſeu evitare contrà debemus: nam hos *effugere opimus* nobis *eſt triumphus.* Scilicet fortiorem declinare hoſtem, ſpecies eſt quædam victoriæ.

53. *Gens quæ cremato, &c.*] Romana gens à Troianis oriunda. Vide Juſtin. lib. 43. item Carmen Seculare poſt Epodos.

54. *Sacra, natoſque, &c.*] Æneid. 1. v. 10.

Inferretque Deos Latio.

Et Æneid. 2. v. 747.

Aſcanium Anchiſenque patrem, Teucroſque Penates.

55. *Maturos.*] Ætate & virtute.

56. *Auſonias.*] Synecdoch. pars pro totâ Italiâ. Nam Auſonia regio eſt Campaniæ.

57. *Duris ut ilex, &c.*] Sicut ilex & alia quælibet arbor reſecatis ramis uberiùs pullulat & creſcit: ita Romani adverſis caſibus attriti invaleſcunt magis ac magis. Certè quando Annibal maximè Romanos, deletis eorum exercitibus, premebat; tum copias tamen ſummittebant in Hiſpaniam, Siciliam, Sardiniam: adeoque locis quatuor uno eodemque tempore depugnabant. Vide Æneid. 2.

58. *Algido.*] Hic mons agri Tuſculani pro quolibet alio ponitur. De eo lib. 1. Od. 21.

61. *Hydra.*] Portentoſa ſerpens, pluribus horrida capitibus, quorum uno abſciſſo, aliud renaſcebatur, imò ſeptem alia ſuccreſcebant. Ita fabulatores. At conſtat Hydram fuiſſe locum aquas evomentem copioſiores, in intimo ſinûs Argolici receſſu, & quod uno meatu obſtructo, multis aliis erumpebant, totam regionem circumvaſtantes: tamen adhibito incendio Hercules exſiccavit eam paludem, Lernam nomine? unde Lernæum monſtrum ab illo domitum inter alia celebratur. Paleph. Hygin. Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 2. Virgil. Æneid. 8. v. 300.

Lernæus turbâ capitum circumſtetit anguis.

Firmior.] Supple, quàm fuit Romana gens, & excrevit invaluitque in nos Pœnos: ſicut hydra adverſus Herculem ubique vincere aſſuetum, proindeque nec ſemel vinci patientem.

Monſtrumve ſummiſere Colchi
Majus, Echioniæve Thebæ.
Merſes profundo, pulchrior evenit:
Luctere, multâ proruet integrum
Cum laude victorem, geretque
Prælia conjugibus loquenda.
Carthagini jam non ego nuntios
Mittam ſuperbos: occidit, occidit
Spes omnis, & fortuna noſtri
Nominis, Aſdrubale interempto.
Nil Claudiæ non efficient manus:
Quas & benigno Numine Jupiter
Defendit, & curæ ſagaces
Expediunt per acuta belli.

INTERPRETATIO.

neque gravius portentum invexere Colchi, vel Thebæ Echionis opus. *Si mari demergas, clarior redit: ſi oppugnes, cum ſummâ gloriâ debellabit victorem integrum, ac certamina matronis prædicanda conficiet. Non ultra ego nuntios arrogantes mittam ad Carthaginem. Certè ſpes omnis & fortuna noſtra gentis interiit, Aſdrubale interfecto. Claudia ſtirpis potentia quidlibet molietur. Hanc & tuetur Jupiter Numine propitio, & liberat ſolers conſilium inter militiæ difficultates.*

ANNOTATIONES.

63. *Monſtrumve ſummiſere Colchi.*] Loquitur de dracone inſomni ac terribili velleris aurei cuſtode, cujus è dentibus ſeminatis armati homines exorti Medeæ carminibus ad mutuam internecionem incitati periere: vel de ipſis illis prodigioſis hominibus. Vide Metamorph. lib. 7.

Colchi.] Hi populi Aſiæ ad Euxinum Pontum, ubi nunc Mengrelia, pars Georgiæ regionis..

Echioniæve Thebæ.] Cadmus Rex Thebarum ſeminatis pariter, ut de Jaſone ſuprà dictum, draconis dentibus, repentè naſci vidit exercitum ad arma mutuamque cædem paratum. Inde verò ſuperfuit Echion, poſteà Cadmi gener, atque in ædificandis Thebis adjutor.

65. *Merſes.*] Ab inuſitato *merſo, as.*

68. *Conjugibus loquenda.*] Inter conjuges & quaſlibet mulieres ſermone celebranda prælia; ſeu viri illarum aut filii vel cognati victi victoreſve fuiſſent.

69. *Carthagini non ego nuntios mittam, &c.*] Non deinceps mittam Carthaginem ſuperbos victoriarum mearum nuntios, inquit Annibal, quales poſt Cannenſem cladem, &c. Vide Tit. Liv. lib. 23. cap. 11. & 12.

73. *Claudiæ manus, &c.*] Vires, conſilia, ſolers induſtria Neronum Claudiâ gente oriundorum. Sueton.

76. *Acuta belli.*] Belli ſubita, pericula, doli, inſidiæ, ſtratagemata.

AD AVGVSTVM,

ODE V.

Ut ſuum in urbem reditum acceleret.

DIVIS orte bonis, optime Romulæ
Cuſtos gentis, abes jam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.
Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ:
Inſtar veris enim vultus ubi tuus
Affulſit populo, gratior it dies,
Et ſoles meliùs nitent.
Ut mater juvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris æquora
Cunctantem ſpatio longius annuo
Dulci diſtinet à domo,
Votis omnibus hunc & precibus vocat,
Curvo nec faciem littore demovet:

INTERPRETATIO.

O Populi Romani tutor præſtantiſſime, numinibus propitiis nate, jam nimis diu abſens fuiſti; revertere qui promiſiſti ſacro Senatorum cœtui celerem reditum. Optime Princeps reſtitue lumen patriæ tuæ. Nam quando facies tua tanquam vernum tempus apparuit, jucundiores fluunt horæ, & dies clarius fulgent. Sicut mater crebris votis ac precibus expetit filium, quem Auſter adverſis flatibus removet à dulci domo, plus annuo intervallo morantem ultra mare Carpathium: neque vultum avertit ab incurvâ ripâ:

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 6. Lib. 1.

1. *Divis orte, &c.* Senatûs Populique Romani amorem erga Cæſarem Auguſtum vivis pingit coloribus.

2. *Abes jam nimium diu.*] Tribus annis Româ Cæſar abfuit, in Gallias profectus an. U. C. 737.

3. *Maturum reditum pollicitus, &c.*] Seu antequam abiret, ſeu per literas, ſeu legationibus, à Senatu populoque Romano ad Auguſtum miſſis. Cunctanti verò hanc Oden ſcripſit Poëta.

9. *Ut mater.*] Nil ſuavius iſtâ comparatione.

10. *Carpathii.*] De eo mari lib. 1. Od. 35. v. 8.

13. *Votis omnibus hunc.*] Legunt plerique, *votis ominibuſque*. hoc ſenſu: mater anxia non tantùm vota preceſque Diis nuncupat pro filii reditu & incolumitate, ſed & omina quævis arripit, quaſi totidem præſagitiones.

14. *Nec faciem littore demovet.*] Obſervans adventantes undequaque naves, præ deſiderio filii abſentis, quem ſingulis horis redeuntem expectat & exoptat. Sic Tobiæ mater *quotidie exiliens circumſpiciebat, & circuibat vias omnes, per quas ſpes remeandi videbatur, ut procul videret eum, ſi fieri poſſet, venientem . . . . Et ſedebat ſecus viam*

Sic deſideriis icta fidelibus
　　Quærit patria Cæſarem.
Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit rura Ceres, almaque Fauſtitas;
Pacatum volitant per mare navitæ:
　　Culpari metuit fides.
Nullis polluitur caſta domus ſtupris:
Mos & lex maculoſum edomuit nefas:
Laudantur ſimili prole puerperæ:
　　Culpam pœna premit comes.
Quis Parthum paveat? Quis gelidum Scythen?
Quis Germania quos horrida parturit

INTERPRETATIO.

ita patria deſideriis accenſa fidelibus exoptat Auguſtum. Nam bos ſecurus per campos vagatur: agros fovet Ceres & abundans felicitas: nautæ mari tranquillo navigant. fidelitas cavet vituperari: nullis flagitiis contaminantur familiæ pudicæ: diſciplina & leges vicerunt turpe crimen: matres laudantur ob filios ſimiles: pœna ſequitur & plectit ſcelus. Auguſto ſalvo quis timeat Parthos? Quis Scythas frigidos? Quis homines quos gignit immanis Germa-

ANNOTATIONES.

quotidie, in ſupercilio montis, unde reſpicere poterat de longinquo. Et dum ſpecularetur adventum filii jam dudum abſentis, *vidit à longe, & illum agnovit venientem, currenſque nuntiavit viro ſuo. &c.* cap. 10. & 11. Tob.

16. *Quærit patria Cæſarem.*] Vota publicè ſuſcepta pro reditu Auguſti, refert Dio lib. 54. Vide Sueton. Octav. cap. 57. Huc & referri poteſt cuſum numiſma ex unâ parte continens Epigraphen, *S. P. Q. R. Cæſari Auguſto*: ex alterâ verò, *Vota publ. ſuſcepta pro ſalute & reditu.*

17. *Tutus bos etenim, &c.*] Rationes affert ob quas Romani tantopere Auguſtum diligant: nimirùm tot acceptis per eum muneribus ac beneficiis non poterant non vehementer amare. Per Auguſtum ubique firmata pax, terrâ marique ſecuritas, leges conſtitutæ, nefas quodvis edomitum, repreſſi hoſtes, &c. Vide Oden 14. & 15. hujus libri.

22. *Mos & lex.*] Lib. 3. Od. 24. *Quid leges ſine moribus vanæ proficiunt?* Vide Sueton. Octav. cap. 34. ubi mentio legis Juliæ *de coercendis adulteriis & de pudicitiâ, &c. . . . . cumque vim legis eludi ſentiret crebrâ matrimoniorum mutatione, &c. tempus ſponſas habendi coarctavit: divortiis modum impoſuit.*

23. *Laudantur ſimili prole puerperæ.*] Martial. lib. 6. Epigram. 27.

Eſt tibi quæ patris ſignatur imagine vultus
　Teſtis maternæ nata pudicitiæ.

Catull. in Nuptiis Juliæ & Manlii Torquati, Carm. 62.

Torquatus volo parvulus
. . . .
Sit ſuo ſimilis patri
Manlio, & facilè inſciis
Noſcitur ab omnibus:
Et pudicitiam ſuæ
Matris indicet ore.

24. *Culpam pœna premit comes.*] Fruſtra lex vetat ſcelus, niſi in ſceleratos animadvertatur. At *pœna comes* coërcet peccandi libidinem. Plato de leg. 5. τιμωρία ἀδικίας ἀκόλουθος.

25. *Quis Parthum paveat, &c.*] Vide lib. 1. Od. 12. ſub finem. Od. 19. v. 12. lib. 3. Od. 5.

Quis Gelidum Scythen.] Lib. 1. Od. 19. & 35. Lib. 2. Od. 9. in fine. Lib. 3. Od. 24. v. 9.

26. *Quis Germania quos, &c.*] Vide

Fœtus

Fœtus, incolumi Cæſare? Quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
Condit quiſque diem collibus in ſuis,
Et vitem viduas ducit ad arbores.
Hinc ad vina redit lætus, & alteris
Te menſis adhibet Deum.
Te multâ prece, te proſequitur mero
Defuſo pateris; & Laribus tuum
Miſcet numen, uti Græcia Caſtoris
Et magni memor Herculis.
Longas ô utinam, Dux bone, ferias
Præſtes Heſperiæ, dicimus integro

INTERPRETATIO.

nia? Quis expaveſcat bella Hiſpaniæ ferocis? unuſquiſque diem finit in ſuis collibus, atque vitem maritat viduis arboribus: inde hilaris revertitur ad cœnam, teque numen invocat menſis ſecundis; te pluribus votis, te vino de crateribus fuſo colit, & numen tuum adjungit Laribus; quemadmodum Græcia Caſtoris & magni Herculis, erga illos grata. O utinam, bone Princeps, Italiæ dones feſtos diuturnos. Hoc preca-

ANNOTATIONES.

Flor. lib. 4. cap. 12. *domuit Uſipetes. Tenctheros. Cattos . . . . . inde validiſſimas nationes, Cheruſcos, Suevos, Sicambros, &c. . . . . . Eu denique in Germaniâ pax erat, ut mutati homines, alia terra viderentur.*

Horrida.] Sive ob mores barbaros, ſive ob prægrandes viros, & ingentia corpora Germanorum. Cæſar. Comment. Cornel. Tacit. de moribus Germanorum. Plutarch. &c.

28. Iberiæ.] Ab Ibero flu. Iberia dicta: eſt Hiſpaniæ pars, & per ſynecd. tota ſic vocatur. Vide lib. 2. Od. ult. v. 20. Flor. mox cit. *pacata fere omnis Hiſpania, &c.* Et poſteà: *hic finis Auguſto bellicorum certaminum fuit: idem rebellandi finis Hiſpaniæ. &c.*

29. Condit quiſque diem, &c.] Arat colitque agros ſuos quiſque, & operi vacat ruſtico, à mane ad veſperam, ſine ullo metu hoſtili. Virgil. Eclog. 9.

Cantando puerum memini me condere ſoles.

31. Alteris te menſis adhibet Deum.] Ex Senatuſconſulto cautum fuit ut in conviviis tum publicis tum privatis Auguſto ab omnibus libaretur. Dio lib. 50. is nempe mos apud veteres, ut remotâ primâ menſâ quæ ciborum ſeu carnium erat, ſecunda adhiberetur fructibus & bellariis onuſta, cum exquiſitiſſimo vino, è quo fiebant libationes, adjunctis precibus, in honorem Deorum. Vide Virgil. Æneid. 1. v. 727. & 735. & Æneid. 8. v. 283. nec non Georgic. 2. v. 101.

34. Laribus.] Diis Imperii Tutelaribus perinde ac ædium privatarum.

Tuum miſcet numen.] Teque adeo venerantur ut numen aliquod Romanis rebus propitium. Non abſurdè legunt quidam, *nomen.*

36. Memor.] Acceptorum videlicet ab eis beneficiorum. Hercules enim à monſtris & aliis incommodis vindicavit multas ac diverſas Græciæ regiones. Caſtor autem & Pollux mari piratas exegerunt, navigationemque ideò juvare tanquam numina quædam benigna exiſtimati ſunt; imò velut maris Dii coluntur, &c.

38. Ferias.] Dies feſtos lætoſque; diuturnum otium, ſecuritatem perpetuam.

38. Heſperiæ.] Italia ſic appellata. Vide lib. 1. Od. 28 ubi, *fluctibus Heſperiis.* Et lib. 2. Od. 1. ſub finem, ubi, *Heſperiæ ſonitum ruinæ.* Nec non lib. 1.

Sicci mane die: dicimus uvidi,
Cùm Sol Oceano ſubeſt.

INTERPRETATIO.

mur ſobrii primo diluculo: Hoc & *repetimus benè poti, quando Sol occidit ſub Oceano.*

ANNOTATIONES.

Od. 36. v. 4.
Integro.] Vixdum incœpto.
39. *Sicci.*] Sobrii, abſtemii, jejuni.
Uvidi.] Vino perfuſi, cœnati.

40. *Cum Sol Oceano ſubeſt.*] Nam veteres cœnam producebant ad multam noctem.

ODE VI.

AD APOLLINEM & DIANAM.

DIVE, quem proles Niobæa magnæ
Vindicem linguæ, Tityoſque raptor
Senſit, & Troiæ prope victor altæ
Phthius Achilles;

INTERPRETATIO.

O DEUS, *quem ſuperbi ſermonis ulterem experti ſunt filii Niobes, ac Tityus raptor, atque Phthius Achilles famoſæ Troiæ propemodum expugnator;*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 2. Lib. 1.

1. *Dive, &c.*] Carmen hoc, ut & 21. lib. 1. Seculare inſcribi ſolet, ut annotavi ibidem: neutrum tamen propriè titulum hunc meretur, ſed illud tantùm quod habetur poſt Epodos. Vide ibi annotata.

Quem proles Niobæa, &c.] Apollo, qui honorem Latonæ matris tuæ vindicaſti adversùs arrogantiam Niobes, quæ ſe auſa eſt jactare fœcundiorem ac feliciorem partubus ac ſobole, præ ipsâ Latonâ duos tantùm enixâ, cùm ipſa numeroſam pulchramque genuiſſet prolem. Gell. lib. 20. cap. 6. *mira*, inquit, *& propè adeò ridicula diverſitas fabulæ apud Græcos Poëtas deprehenditur ſuper numerum Niobæ filiorum. Nam Homerus pueros puellaſque ejus ſenos fuiſſe dicit. Euripides bis ſeptenos. Bacchilides & Pindarus bis denos. Quidam alii tres fuiſſe ſolos ſcripſerunt.* Porrò filios Niobæ omnes Apollo, filias Diana ſagittis confixos peremerunt: Niobe verò in ſaxum mutata fertur. Homer. Iliad. ult. Ovid. Metamorph. 6. cap. 3. Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 11. Juvenal. Sat. 6. v. 173. & ſeq. Auſon. Epitaph. 27. de Niobe.

Bis ſeptem natis genitrix læta atque ſuperba.
Tot duxi mater funera quot genui.
Nec ſatis hoc Divis; duro circumdata ſaxo
Amiſi humani corporis effigiem. &c.

Niobe Tantali filia, uxor verò Amphionis Thebarum regis.

2. *Tityoſque raptor.*] Vide lib. 2. Od. 14. lib. 3. Od. 4.

4. *Phthius Achilles, &c.*] Oriundus è Phthiâ urbe Theſſaliæ.

Cæteris major, tibi miles impar,
Filius quamvis Thetidos marinæ
Dardanas turres quateret tremendâ
Cuſpide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulſa cupreſſus Euro,
Procidit latè, poſuitque collum in
Pulvere Teucro.
Ille non incluſus equo Minervæ

INTERPRETATIO.

aliis quidem *fortier*, *te verò inferior miles; quanquam Thetidis marina filius Troianas arces impugnaret haſtâ tremendâ certans. Is ſicuti pinus edace ſecuri percuſſa, vel cupreſſus Euro dejecta, late procubuit, cervicemque demiſit in pulvere Troiano. Ille non clauſus equo ſacra Palladis*

ANNOTATIONES.

Troia propè victor.] Qui interfecto Hectore Troiæ defenſore præcipuo, ejus urbis expugnationem reddidit facilem: quam certè acceleraſſet, niſi à Paride fuiſſet intéremptus, ut mox dicetur.

5. *Impar tibi.*] Achilles Græcorum fortiſſimus, Troianorum terror, haud verò par tibi, Phœbe, qui ſub figurâ Paridis latens eum occidiſti, Hygin. &c. aut, quod ſcribit Virgil. Æneid. 6. v. 57.

Dardana qui Paridis direxti tela manuſque
Corpus in Æacida.

6. *Thetidos marinæ.*] Achillis erat mater Thetis, filia Nerei Dei marini. lib. 1. Od. 8.

7. *Dardanas turres.*] Dardanus Jovis filius ex Electrâ Atlantis filiâ ab Africâ venit in Aſiam, conſeditque in regione Helleſponto vicinâ. Ibi Dardanum urbem condidit, quæ poſteà Troia à rege Troë dicta. Virgil. Æneid. 8. v. 134.

Dardanus Iliacæ primus pater urbis & auctor.

Tremenda cuſpide.] Ex Homer. Iliad. 19. ſub finem; haſtam Achilles paternam gerebat gravem & ingentem, quam criſpare aut vibrare ſolus noverat; à Chirone inciſam, ad cædem heroum.

9. *Ille mordaci velut, &c.*] Caſus Achillis gravis & magnus, quemadmodum corpus & animus magna fuerunt. Sic de Entello Virgil. Æneid. 5. v. 447.

Ipſe gravis, graviterque ad terram pondere vaſto
Concidit: ut quondam cava concidit, aut Erymanthe
Aut Idâ in magnâ radicitus eruta pinus.

10. *Impulſa cupreſſus Euro.*] Velut ingens arbos vi ventorum proſtrata.

11. *Poſuitque collum in pulvere Teucro.*] Lib. 2. Od. 7. v. 12. Similem dictionem vide, ibique annot. Hic noſter indicat Achillem cecidiſſe in Troiano campo & certamine: quod idem ſcribit Ovid. Metamorph. 12. cap. ult. ubi Apollo Paridi

. . Oſtendens ſternentem Troica ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum,
Certaque lethiferâ direxit ſpicula dextrâ.

Itaque *non indecoro pulvere ſordidus* occubuiſſet. Alii verò, cùm ad nuptias Polyxenæ contenderet, in templo Apollinis ſagittâ in calce percuſſum a Paride poſt illius Dei ſimulacrum latente.

12. *Teucro.*] Pro *Teucrio.* Teucri dicti ſunt Troiani, & Troas ac Troia Teucria, à Teucro (Non illo Græco, Ajacis fratre) Phrygiæ rege, cujus filiam duxit Dardanus, eique in regnum ſucceſſit.

13. *Ille non incluſus, &c.*] Adverte quàm extollat Achillis fortitudinem, ut

Sacra mentito, malè feriatos
Troas & lætam Priami choreis
Falleret aulam:
Sed palam captis gravis, heu nefas, heu!
Neſcios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentes
Matris in alvo:
Ni tuis victus Veneriſque gratæ
Vocibus, Divûm pater annuiſſet
Rebus Æneæ potiore ductos
Alite muros.

INTERPRETATIO.

ſimulante decepiſſet Troianos perperam otiantes, & aulam Priami ſaltationibus gaudentem: ſed aperte in expugnatos immitis, heu nefas, heu! infantes cremaſſet ignibus Græcis, nec non ventre materno incluſos; niſi Deorum pater tuis ac Veneris jucunda precibus exoratus conceſſiſſet Æneæ laboribus mœnia felicioribus auſpiciis extructa.

ANNOTATIONES.

eo majorem paret gloriam victori ejus Phœbo. Quod ſi, inquit Poëta noſter, vixiſſet Achilles, nequaquam opus Græcis fuiſſet machinâ illâ, ſeu equo ligneo, quem placandæ Minervæ causâ fabricatum illi mentiti ſunt: ſed aperto Marte, abſque dolis aut inſidiis, Troiam ac Troianos debellaſſet. Vide Virgil. Æneid. 2.

Votum pro reditu ſimulant.

14. *Malè feriatos.*] Imprudenter ac intempeſtivè abjectis armis feſta celebrantes, dum ſuis adhuc cervicibus incubaret hoſtis. Virgil. Æneid. 2. v. 25.

Nos abiiſſe rati & vento petiiſſe Mycenas.
Ergo omnis longo ſolvit ſe Teucria luctu.
Panduntur portæ. &c.

15. *Lætam choreis. &c.*] Aulam regis totamque urbem choreis & lætitiæ vacantem, cùm tamen extrema inſtarent fata. Virgil. Æneid. 2. v. 234.

Dividimus muros & mœnia pandimus urbis.
. . . Scandit fatalis machina muros
Fœta armis. circum pueri innuptæque puellæ
Sacra canunt. &c.

v. 248.

Nos delubra Deûm miſeri, quibus ultimus eſſet
Ille dies, feſtâ velamus fronde per urbem.

17. *Sed palam captis. &c.*] Sic bellè exprimit Horatius indolem Achillis, ut & Epiſt. ad Piſones, v. 121.

Si forte reponis Achillem;
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer.
Jura neget ſibi nata, nihil non arrogct armis.

19. *Etiam latentes matris in alvo.*] Apud Homer. Iliad. Agamemnon præcipit Menelao ne parcat cuiquam Troianorum, neque ipſis infantibus materno utero incluſis.

21. *Ni tuis victus, &c.*] Apollo & Venus Troianis faventes apud Jovem ſupplicarunt, ut, quoniam in fatis erat Troiam exſcindi, ſaltem perempto inexorabili Achille, liceret Æneæ ac ſociis aliquot è Græcorum evadere manibus, atque novam gentem urbemque feliciori augurio condere in Italiâ. Vide Æneid. 1. v. 235. & ſeq. v. 260. & ſeq.

23. *Potiore alite.*] Ex alitum aſpectu captari auſpicia, alibi notavi. Huc verò ſpectat quod æternam fore Romam credebant Romani, & apud Virgil. cit. ita ſpondet Jupiter:

Imperium ſine fine dedi.

Doctor argutæ fidicen Thaliæ,
Phœbe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniæ defende decus Camœnæ
Lævis Agyieu.
Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis, nomenque dedit poëtæ.

INTERPRETATIO.

O Apollo citharista, Thaliæ benè canentis eruditor, qui Xantho flumine lavas capillos; imberbis Agyieu, tuere gloriam Musæ Appulæ. Apollo mihi ingenium. Apollo facultatem poeſeos & vatis appellationem tribuit.

ANNOTATIONES.

25. *Doctor argutæ, &c.*] Placet quibuſdam *ductor*, ut reddatur illud Græcorum μουσηγέτης. Verumtamen nihil mutabit lector ſagax.

Thaliæ.] Pro qualibet Muſarum hæc ponitur, quæ dicta ἀπὸ τοῦ θάλλειν, *florere*; quòd Poëtas faciat gloriâ & famâ florentes.

26. *Qui Xantho lavis amne crines.*] Sic lib. 3. Od. 4.

Qui rore puro Caſtaliæ lavit
Crines ſolutos.

Capillos antiqui in fluviis aut fontibus lavabant, ſeu munditiei ſeu nitoris augendi cauſâ. Senſus itaque eſt qui dominaris iis regionibus quas rigat Xanthus. Porrò Xanthus duplex: alter in Troade, ex Idâ monte in Helleſpontum defluens, qui & Scamander appellatur à nonnullis. Neque hunc intelligere iſthic licet: ſiquidem in eâ regione Apollo non colebatur. Alter ejuſdem nominis fluvius eſt in Lyciâ, è monte Cadmo ſcaturiens, Xanthumque urbem interluens, Glaucus Plinio, Straboni Sirbis dictus, vulgò etiam *Sirbe*; quem ſanè deſignat hic Horatius, qui loco ſuprà citato, de eodem Apolline dixit: *qui Lyciæ tenet dumeta.* Sunt qui alludi putent ad vocem Ξανθὸς, *flavus*, eo quòd Apollinis flava cæſaries celebretur.

27. *Dauniæ defende decus Camœnæ.*] Mihi patrocinare: cui *ſpiritum & carminis artem dediſti, nomen & decus* tribue, defende, amplifica; pariterque gloriam Latinæ poeſeos.

Dauniæ.] Vel, per ſynecdochen, intellige totam Italiam, cujus pars eſt Daunia, ſive Apulia a Dauno rege appellata; hodie, *la Capitanata.* De eâ jam lib. 1. Od. 22 & lib. 2. Od. 1. vel reſpexit noſter Poëta ſuam patriam, adeoque ſuam Muſam Apollini commendat. Sic *Calabras Pierides* pro Ennianâ poëſi; *Ceam Camœnam* pro Simonideâ; *Teiam Muſam* pro Anacreonticâ, antè dixit. Ergo & hic *Dauniam Camœnam* pro Venuſinâ; quia Venuſium in finibus eſt Apuliæ ſive Dauniæ, quâ in urbe natus Horatius.

28. *Levis.*] Sive *lævis*, λεῖος, *politus*, *imberbis*, utpote juventute florens perpetuâ. Talis enim colitur Apollo.

Agyieu.] Ἀγυιά, *vicus*, *via*. Hinc Apollo Ἀγυιεὺς, eo quòd in viis coleretur, & columnæ Apollini ſacræ pro foribus ſtarent. Euſtath. Sive Dorico iſto vocabulo ſignificantur, columnæ in coni formam deſinentes, Apollini vel Baccho ſacræ, quas ante fores ædium pridem erigebant. P. Bembus ex Suida. Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 9. *Apud Græcos Apollo ἀγυιεὺς nuncupatur, quaſi viis præpoſitus urbanis: illi enim vias quæ intra pomarium ſunt, ἀγυιὰς appellant.*

29. *Spiritum Phœbus, &c.*] Hactenus Poëta laudat invocatque Apollinem: jam quæ ab illo afflatus condit carmina, prædicat, ac ritè & religiosè canenda præcipit. *Spiritum*, venam divitem, Epiſt. ad Piſones: *artem carminis*, ingenium non rude ſed arte excultum, ibid. vocat.

Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti,
Deliæ tutela Deæ, fugaces
Lyncas & cervos cohibentis arcu,
Leſbium ſervate pedem, meique
Pollicis ictum:
Ritè Latonæ puerum canentes,
Ritè creſcentem face noctilucam;
Proſperam frugum, celeremque pronos
Volvere menſes.

INTERPRETATIO.

O puellæ primariæ, & pueri illuſtribus parentibus nati, clientes Deæ Deliæ quæ timidos Lyncas & cervos arcu proſternit, cuſtodite menſuram Sapphicam & pollicis mei ſonum: ritè celebrantes filium Latonæ, ritè Dianam lumine augeſcentem, frugibus propitiam, fluxis menſibus evolvendis promptam.

ANNOTATIONES.

31. *Virginum primæ, &c.*] Julia Auguſti filia, Marcellæ Marcelli & Octaviæ ſororis Auguſti filiæ: vel Julia & Agrippina neptes ex Agrippâ & Julia.

Puerique, &c.] C. L. nepotes Auguſti. Hæc Lambinus certè dormitans. Imò compellat Horatius virgines quaſque nobiles, ac pueros prætextatos, à quibus ex more carmen ſeculare concinendum erat: ut ampliùs deinde ſuo loco dicam, nimirum in Carmine Seculari, poſt Epodos.

33. *Deliæ tutela Deæ.*] Hujus enim erant in clientelâ ſeu tutelâ, ejuſque laudes celebrare conſueverant. Vide lib. 1. Od. 21.

Deliæ.] A Delo inſula, ubi nata & præcipuè obſervata Diana. Vide lib. 3. Od. 4. v. 64. Catull.

Dianæ ſumus in fide
Puellæ & pueri integri.

34. *Lyncas & cevos cohibentis arcu.*] Venatione gaudentis, feraſque ſagittis & arcu vulnerantis occidentiſque. *Lynx*, acutiſſimi visûs animal, inſtar leopardi diſtinctum maculis, vernaculè *once*, vel, *lonce* vocatur. Lupum cervarium aliqui dicunt; jure, an injuriâ? Vide Geſner. de quadruped. Plin. lib. 28. &c. De iis jam lib. 2. Od. 15. v. ult.

35. *Leſbium ſervate pedem, &c.*] Sapphici mei carminis obſervate menſuram, & ad meæ lyræ ſonum voces & cantus veſtros aptate diligenter. Sappho è Leſbo inſula, nomen dedit & originem Sapphico carmini. Vide lib. 2. Od. 13. cit. ibique annot.

Meique pollicis ictum.] Quaſi pulſet ipſe citharam, hæc ait, ac veluti chorodidaſcalus, exemplo Græciæ Lyricorum. Theod. Marcil.

37. *Ritè.*] Ex ritu antiquo & ſolemni.

Creſcentem face noctilucam.] Diana eadem quæ Luna, nocte lucens, νυκτιλαμπὴς Simonidi apud Dionyſ. Halic. Incrementa lucis ac decrementa ſingulis menſibus habere cognoſcitur: orbem ſuum conficit diebus circiter 28: unde *menſes pronos celeriter volvere* dicitur mox. Cic. de Nat. Deor. 2. n. 68. *Luna à lucendo nominata, eadem Lucina: ut apud Græcos Diana eaque Lucifera invocatur à parientibus, ſic apud noſtros Juno Lucina. Eadem Diana omnivaga dicitur, non à venando, ſed quod in ſeptem numeratur quaſi vagantibus. Diana dicta, quia noctu quaſi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quòd ii matureſcunt aut ſeptem nonnunquam, aut plerumque novem Lunæ curſibus: qui quia menſa ſpatia conficiunt, menſes nominantur.*

39. *Proſperam frugum.*] Frugibus vegetandi vim humore ſuo impertit Luna.

Nupta jam dices : Ego Diis amicum,
Seculo feſtas referente luces,
Reddidi carmen, docilis modorum
Vatis Horati.

INTERPRETATIO.

Aliquando connubio juncta dices: Ego poëtæ Horatii verſibus erudita cecini carmen gratum Numinibus, quando *ſeculum reduxit dies ſolemnes.*

ANNOTATIONES.

41. *Nupta jam dices, &c.*] Cùm nupta olim eris, tum non ſine gaudio dices: ego pridem adoleſcentula & virgo, carmen ſeculare ab Horatio compoſitum recitavi cum meis æqualibus. Hoc ideò ait, quod ea veteribus opinio inoleverat, connubium celerius ac felicius iis provenire, à quibus ſeculare carmen, in honorem ſcilicet Apollinis ac Dianæ, decantatum fuiſſet in ludis ſecularibus.

42. *Seculo feſtas referente luces.*] Quanto apparatu, quantâ lætitiâ celebrarentur ludi ſeculares, dicam in carmine ſeculari. Tunc feriari omnes, & hilaritati ſacriſque operam dare jubebantur.

AD TORQUATUM,

ODE VII.

Vita hilariter ducenda, quia res omnes diffluunt.

DIFFUGERE nives, redeunt jam gramina campis,
Arboribuſque comæ.
Mutat terra vices, & decreſcentia ripas
Flumina prætereunt.

INTERPRETATIO.

ABIERUNT nives: jam agris herbæ renaſcuntur, & frondes arboribus. Terra mutat conditionem: atque fluvii imminuti labuntur juxta ripas.

ANNOTATIONES.

Hæc Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt hexameter heroïcus, alter eſt dactylicus archilochius dimeter, conſtans duobus dactylis & unâ ſyllabâ.

1. *Diffugêre nives.*] Hæc Ode ſimile prorsùs argumentum habet atque quarta lib. 1. dictiones pares, ingenii tamen Horatiani fecunditate gratam varietatem indutas. Scripta eſt ad Manlium Torquatum, qui fuit Conſul anno urbis 689. atque ſub eo natum volunt poëtam noſtrum.

3. *Mutat terra vices.*] Terra priùs hyemali conſtricta gelu mœſtaque, jam *ſolvitur gratâ vice veris & Favoni*, jucundamque expetitur amœnitatem.

Decreſcentia ripas flumina prætereunt.] Salmaſius legit *recreſcentia*: alii *decreſcentia* explicant, valdè creſcentia, ſcilicet liquatis nivibus; ſicque ripas ſuas tranſiliunt ac ſuperant: quoniam, inquiunt, hyemis nives ineunte vere liqueſcunt & fluvios augent. Pace tamen tantorum virorum aliter interpretari placuit, hoc veriùs quò ſimpliciùs, nec lector refragabitur, ut ſpes eſt. Senſus eſt:

Gratia cum Nymphis geminiſque ſororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne ſperes, monet annus, & almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora miteſcunt Zephyris: ver proterit æſtas
Interitura, ſimul
Pomifer autumnus fruges effuderit: & mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cœleſtia Lunæ:
Nos ubi decidimus
Quo pius Æneas, quo Tullus dives & Ancus;
Pulvis & umbra ſumus.

INTERPRETATIO.

Gratia cum Nymphis ac binis ſororibus non veretur nuda choreas celebrare. Annus & hora quæ gratum diem aufert, immortalitatem ſperare vetat. Hyemis temperatur Zephyris: vernam tempeſtatem abſumit æſtiva ſimiliter *peritura, poſteaquam Autumnus fruges produxerit: ſtatimque pigra redeunt frigora. Luna tamen citò reſarciunt detrimenta cæli: at nos ſimul ac devenimus eò quo bonus Æneas, Tullus opulentus atque Ancus* deciderunt, *ſumus* duntaxat *cinis & umbra.*

ANNOTATIONES.

flumina antè nivium aquis aucta & ripas ſupergreſſa, jam ad eas redierunt, euntque & fluunt præter, id eſt ſecundum ripas, nec ultra ſuum alveum feruntur aut exundant.

5. *Gratia cum geminis ſororibus.*] Gratiæ tres, Aglaia, Thalia, Euphroſyne.

6. *Nuda.*] Ob calorem veris, vel ob rationes alibi allatas. Vide lib. 1. Od. 4. & 30. Item lib. 3. Od. 19.

7. *Monet annus, &c.*] Tempus fluxum vitam noſtram pariter effluere & abſumi docet, lib. 2. Od. 18.

Truditur dies die.

9. *Zephyris.*] Ventis tepidis, *veris comitibus.* Vide lib. 3. Od. 1. v. 24. & infrà Od. 12. hujus libri 4.

10. *Damna tamen celeres. &c.*] Luna quidem ſuum orbem novo curriculo remetiens reparatur, ſitque iterùm plena quæ interierat: cit. lib. 2. Od. 18. *novaque pergunt interire Lunæ.* At nos mortales cùm ſemel interimus, haud ampliùs reparamur aut reviviſcimus. Moſchus Eidyll. 3. Bionis deflens interitum, hei, hei, *malvæ in hortis, apium, anethum, cùm interiere, tamen renaſcuntur poſtrà.* inquit: *nos verò qui magni, fortes, ſapientes, ubi primùm mortui ſumus, obſcuri in terrâ ſomnum dormimus longum, infinitum,* μάλα μακρὸς, ἀτέρμονα, νήγρετον ὕπνον, &c.

15. *Quo pius Æneas.*] Ad Inferos nempè. Senſus eſt, non pietas Æneam, non opes Tullum Hoſtilium, non Ancum Martium virtus ac fortitudo à morte vindicarunt: quis ergo ſibi ſpondeat immortalitatem? *Æneas* famâ ſuper æthera per Virgilium notus. *Tullus*, & *Ancus*, ille tertius, hic quartus Rex Roman. Tit. Liv. lib. 1. Dionyſ. Halicarn. lib. 3. &c.

16. *Pulvis & umbra ſumus.*] Euripid. ἄνθρωπος ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον, *homo eſt flatus & umbra tantùm.* Sophocles in Ajace, εἴδωλα καὶ κούφην σκιὰν *ſimulacra & levem umbram* homines appellat: Anacreon ὀλίγην κόνιν *exiguum pulverem.* Jacob. Apoſt. Epiſt. cap. 4. v. 15. ἀτμὶς πρὸς ὀλίγον φαινομένη, καὶ ἔπειτα ἀφανιζομένη. vita eſt *vapor modico apparens & mox evaneſcens;*

Quis

Quis ſcit an adjiciant hodiernæ craſtina ſummæ
  Tempora Dii ſuperi?
Cuncta manus avidas fugient hæredis, amico
  Quæ dederis animo.
Cùm ſemel occideris, & de te ſplendida Minos
  Fecerit arbitria,
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
  Reſtituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
  Liberat Hippolytum:
Nec lethæa valet Theſeus abrumpere charo
  Vincula Pirithoo.

INTERPRETATIO.

Quis novit utrum cœleſtia Numina diem craſtinam hodiernæ ſint additura? Quæ genio benignè indulſeris, hæc avaras manus hæredis effugient: poſtquam interieris, & Minos de te judicium ultimum protulerit; nec ſtirps nobilis, *nec eloquentia, nec pietas reparabit te, ô Torquate. Enimvero neque Diana caſtum Hippolytum eximit Inferorum caligine: nec Theſeus dilecti Pirithoi catenas infernales poteſt ſolvere.*

ANNOTATIONES.

17. *Summa.*] Numero dierum quos viximus. Quidam cod. leg. *vita.*

22. *Splendida arbitria.*] Non malè Heinſius interpretatur; gravia, majeſtatis plena: veteres interpretes æquè benè, vera & manifeſta.

Minos.] Apud Inferos judex. Vide lib. 1. Od 28. lib. 2. Od. 13.

25. *Infernis neque enim, &c.*] Morte nec liberant Dii ſibi dilectos. Diana non inferis eripit Hippolytum, caſtitatis famâ inclytum. Vide Ovid. Metam. 15. Senec. Trag. Hippolyt. &c. Hic Theſei & Hippolytæ Amazonis filius, cælibem vitam ac venationis ſtudium colens, & hinc Dianæ charus, interpellantem de ſtupro Phædram novercam ſtrenuè repulit. Hæc illum apud Theſeum detulit, quaſi ipſe ad flagitium pellexiſſet. Hippolytus fugiens iratum patrem currum conſcendit: at equi phocis exterriti currum & ipſum aurigam per devia trahentes diſcerpſerunt, nomenque fecerunt Hippolyti, ab ἵππος, *equus.* λύω, *diſſolvo.* Extinctum tamen Dianæ precibus incolumitati priſtinæ reſtituit Æſculapius: unde Virbium ſe voluit appellari, quaſi bis virum. At demùm fato omnibus communi functus deceſſit. Quapropter ab Inferis minimè liberatum dicit Horatius. Vide Gell. lib. 10. cap. 16.

27. *Lethæa.*] Lethe fluvius Inferorum pro ipſis Inferis ponitur frequenter.

Theſeus.] Hic filius Ægæi regis Athenarum tot egregiis facinoribus inſignis, ut pro Hercule habitus ſit: Pirithoum præcipuâ coluit amicitiâ, comitemque aſſumpſit ad Inferos profectus rapiendæ Proſerpinæ causâ. Porrò ab Hercule ex Inferis ereptus ſecum voluit Pirithoum attrahere. Hic verò ſuperveniente terræ motu ab eo diſtractus ac diremptus ibidem vinculis conſtrictus manſit. Plutarch. in vita Theſei. Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 5. &c.

28. *Pirithoo.*] Ixionis ille filius, ope Theſei Centauros vicit, &c. Vide lib. 3. Od. 4. in fine, ibique annot.

AD MARTIUM CENSORINUM,

ODE VIII.

Nihil ſe præter carmina dare poſſe : at illa rebus omnibus eſſe præferenda.

DONAREM pateras grataque commodus,
Cenſorine, meis æra ſodalibus :
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum : neque tu peſſima munerum
Ferres ; divite me ſcilicet artium,
Quas aut Parrhaſius protulit, aut Scopas ;

INTERPRETATIO.

O Cenſorine, crateras & jucunda ex ære vaſa ultrò darem ſociis meis ; darem tripodas, Græcorum ſtrenuorum munera. Tu verò non minima acciperes, ſi opulentiùs forem *artibus quas provexit vel Parrhaſius vel Scopas ;*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Od. 3 Lib. 1.

1. *Donarem pateras, &c.*] Non abs re Theodorus Marcilius exiſtimat Oden hanc munus eſſe Saturnalitium : ſive Saturnalibus, quo tempore amici munera invicem miſſitabant, miſſam Cenſorino C. Martius ille Cenſorinus Conſul fuit cum Aſinio Gallo ann. U. C. 746.

Pateras.] Varro 4. de Ling. Lat. *in poculis ſunt pateræ, inquir, à patendo dictæ.* Gallicè *une coupe.* Ejuſmodi pocula argentea in ſacris adhibebantur : dono etiam dabantur. Plaut. Amphitr. Scen. 1.

Poſt ob virtutem hero Amphitruoni patera donata aurea eſt.
Qui Pterela potitare rex ſolitus eſt.

2. *Æra.*] Vaſa ex ære capacia, lebetas, Gallicè *cuvettes*, quæ multiplici erant uſui.

Commodus.] Benignus, facilis, liberalis. Quidam legunt, *commodis*, ſed perperam.

3. *Tripodas.*] Menſas vel ſellas aliqui dicunt fuiſſe ; alii, anſatas ollas : tripodas certè appellarunt, quòd ternis pedibus infima pars ſuſtineatur, inquit Athen. mox citand. Ceterùm apud priſcos tripodum genera duo fuere, quæ ambo lebetas aliquando nominarunt. alterum caldarium, quod igni admovebatur, ideoque dicebatur ἐμπυριβήτης, & λοετροχόος, quo utebantur ad calefaciendam aquam lotoris : alterum fuit genus tripodis poculum, de quo Homerus,

Ἕπτ' ἀπύρους τρίποδας,

In his miſcebatur vinum ac temperabatur. Utiles erant etiam adornandis ædibus : & quia non igni adhibebantur, ἄπυροι dicti : atque horum auriti quidam extitere. Athen. lib. 2. cap. 2. ubi & ait, in Bacchi certaminibus præmium victoris tripodem fuiſſe. Tripodas apud Græcos mercedem datam rei fortiter geſtæ ac virtutis, conſtat ex Homero variis locis : fortè quia, velut ſymbolum, firmitudinem animi ac robur corporis ſtabilitate ſuâ tripus exhibebat. Virgil. Æneid. 9.

Bina dabo argento perfecta atque aſpera ſignis
Pocula . . . . .
Et tripodas geminos.

Vide Cœl. Rhodig. lib. 8. cap. 15.

6. *Parrhaſius.*] Florebat hic anno an-

Hic ſaxo, liquidis ille coloribus
Solers nunc hominem ponere, nunc Deum.
Sed non hæc mihi vis, non tibi talium
Res eſt aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina poſſumus
Donare, & pretium dicere muneris.
Non inciſa notis marmora publicis,
Per quæ ſpiritus & vita redit bonis

INTERPRETATIO.

alter lapide, coloribus alter peritus effingere modò virum modò Deum. At mihi facultas iſta non adeſt; nec res tua familiaris, vel animus tuus indigens iſtis delectis. Verſibus delectaris: verſus dare poſſumus, & doni æſtimationem eloqui. Non ſtatuæ marmoreæ publicis inſcriptionibus inſculptæ, per quas bonis Imperatoribus fato functis redditur ſpi-

ANNOTATIONES.

te Chriſtum 400. Pictor inſignis Zeuxidi coætaneus, *quorum prior luminum umbrarumque inveniſſe rationem, ſecundus examinaſſe ſubtiliùs lineas traditur*, inquit Fab. Quintil. lib. 12. cap. 10 Plinius autem lib. 35. cap. 10. *Parrhaſius deſcendiſſe in certamen cum Zeuxide traditur. Et cum ille detuliſſet uvas pictas tanto ſucceſſu, ut in ſcenam aves advolarent; ipſe detuliſſe linteum pictum ita veritate repræſentatâ, ut Zeuxis alitum judicio tumens flagitaret tandem remoto linteo oſtendi picturam atque intellecto errore, palmam concederet, ingenuo pudore, quoniam ipſe volucres fefelliſſet, Parrhaſius autem ſe artificem . . . . Parrhaſius Epheſi natus primus ſymmetriam picturæ dedit: primus argutias vultûs, elegantiam capilli, venuſtatem oris, confeſſione artificum, in lineis extremis palmam adeptus, &c.* Vide Athenæum lib. 12. cap. 12. & lib. 15. cap. 10.

Scopas.] Eximius ille ſtatuarius vixit anno ante Chriſtum 430. aut circiter. Pauſanias in Corinth. ait Parium fuiſſe Scopam, & ſaxei Herculis meminit ab eo cælati. Ejus quoque celebrantur Venus & Phaëton, quæ imagines apud Samothraciam religiosè ſervatæ. Plin. lib. 36. cap. 5. multa alia ab eo ſigna egregiè facta memorat.

9. *Non tibi talium res eſt aut animus deliciarum egens.*] Domus tua non eget imò abundat talibus ornamentis, nec plurium cupidus eſt tuus animus. Tabulas pictas & ſigna apud Romanos in deliciis fuiſſe, nemo neſcit. Cicero in Verrem teſtis locupletiſſimus, &c.

12. *Pretium dicere muneri.*] Eruditus quiſque legit *muneri*; atque interpretantur, pretium facere, ponere, conſtituere. Quod hic facit Poëta, cùm carmen rebus omnibus anteferet: dicitque plus valere ad memoriam viri magni propagandam, quàm tabulas, ſigna, ſtatuas, & publica monimenta.

13. *Inciſa notis marmora publicis.*] Imagines ære vel marmore inciſæ, cum epigraphe honorifica in baſi, quæ breviter & compendiosè elogia contineat.

Publicis.] Quia loco publico & publicâ auctoritate erectæ & poſitæ.

Notis.] Διὰ σημείων: prioribus duntaxat & majuſculis literis aſcriptis, ut S. P. Q. R. P. Scipioni Africano P. C. Senatus Populuſque Romanus &c. poni vel ponendum curavit. Obſerva intelligendas hic ſtatuas mortuo Scipioni erectas. Nam vivus repudiaverat, & ex Africâ reverſus Populo Romano erigere volenti obſtitit ipſe per modeſtiam.

14. *Per quæ ſpiritus & vita redit bonis, &c.*] Cic. de Haruſp. reſp. *ſtatuæ & imagines non animorum ſimulacra ſunt, ſed corporum.* At carmen animi virtutes exhibet & repræſentat. Hinc Ovid.

Scindentur veſtes, gemmæ frangentur & aurum.
Carmina quam tribuent fama per-

Poſt mortem ducibus: non celeres fugæ,
Rejectæque retrorſum Annibalis minæ,
Non incendia Carthaginis impiæ,
Ejus qui domitâ nomen ab Africâ
Lucratus rediit, clariùs indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides: neque

INTERPRETATIO.

vitus & vita, non Annibalis fuga præceps minaque retrò pulſa, non ſcelerata Carthaginis incendia magis declarant virtutes illius qui reverſus eſt adeptus titulum ab Africâ provictâ, quàm Muſa Calabra. Ac ſi taceant ſcripta ni-

ANNOTATIONES.

ennis erit.

Et noſter infrà lib. 2. Epiſt. ad Auguſtum:

Nec magis expreſſi vultus per ahenea ſigna
Quàm per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent.

15. *Celeres fugæ, rejectæque retrorſum Annibalis, &c.*] Quando Annibal *incubans Italiæ*, ejuſque *viſceribus inhærens, ſummotus* tandem & coactus eſt citò in Africam redire ad opem ferendam Carthagini, cujus portas quatiebat Scipio; qui ſic ad hoſtes tradoxit *rejecitque minas* & belli mala atque incommoda, quibus ſui cives antea vexabantur. Vide T. Liv. lib. 28, 29, 30. Flor. lib. 2. cap. 6.

17. *Incendia Carthaginis impiæ.*] Pub. Scipio Africanus id nominis prior eſt adeptus; quod Annibale devicto Carthaginem tributariam feciſſet. Fuit poſteà Scipio *Paulo Macedonico procreatus, Africani illius magni filius, in decus gentis aſſumptus, hoc ſcilicet fato ut quam urbem concuſſerat avus, nepos ejus everteret. . . . per continuos decem & ſeptem dies vix potuit incendium extingui, quod domibus ac templis ſuis ſponte hoſtes immiſerant, &c.* Flor. l. 2. c. 15. Porrò, ut vides lector, utrumque hîc per licentiam poëticam Horatius confundit, ob affinitatem rerum ac nominum.

Carthaginis impiæ.] Quæ ſcilicet contrà jus & fas bellum renovarat. *Pudebat nobilem populum (ablatum mare, capta inſulæ) dare tributa, quæ jubere conſueverat. Hinc . . . . . Annibal tanquam novorum motuum quærens, Saguntum Hiſpaniæ civitatem opulentam, fidei erga Romanos magnum ſed triſte monimentum evertit; ut Italiam ſibi rupto fœdere aperiret. Summa fœderum Romanis religio eſt, &c.* Flor. cit. lib. 2. cap. 6.

18. *Ejus qui domita nomen ab Africa lucratus rediit.*] Vide Cic. lib. 3. de Offic. initium.

20. *Calabræ Pierides.*] Verſus Ennii è Calabriâ oriundi, Rudiis nimirùm nati. *Ennio cive nobiles Rudiæ*; ait Mela. Is natus Q. Valerio & C. Manlio Conſulibus, inquit Gellius ex Varrone, atque ſeptimum & ſexageſimum annum agens ſcripſit duodecimum annalem. Ex Euſebio Tarenti natus, à Catone Quæſtore Romam tranſlatus, habitavit in monte Aventino, parco admodum ſumptu atque unius ancillæ miniſterio contentus; ſeptuagenario major articulari morbo periit; ſepultuſque eſt in Scipionis monumento, viâ Appiâ, intra primum ab urbe milliarium. De eo Quintil. lib. 10. cap. 1. *Ennium ſicut ſacros vetuſtate lucos adoremus, in quibus grandia & antiqua robora jam non tantam ſpeciem habent quàm religionem.* Cic. pro Archia Poëta, ſic habet: *carus fuit Africano ſuperiori noſter Ennius. Itaque etiam in ſepulcro Scipionum putatur is eſſe conſtitutus è marmore. . . . Rudium hominem majores noſtri in civitatem receperunt.* Is Annalium libris celebravit laudes Scipionis Majoris, Catonis, Fabii Maximi, M. Marcelli, Fulvii, non ſine Populi Romani decore, famâ, gloriâ, ut aſſerit ibid. Tullius.

Si chartæ ſileant quod benè feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Ilia
Mavortiſque puer, ſi taciturnitas
Obſtaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Æacum
Virtus, & favor, & lingua potentium
Vatum divitibus conſecrat inſulis.
Dignum laude virum Muſa vetat mori:
Cœlo Muſa beat. Sic Jovis intereſt

INTERPRETATIO.

hil præmii haberes ex eo quod laudabiliter geſſeris. Ecquid eſſet filius Iliæ & Martis, ſi invidioſum ſilentium obruerit laudes Romuli? Vis & gratia & facundia Poetarum valuit Æacum liberare Inferorum fluminibus, & conſecrare beatis inſulis. Viro laude digno Muſa confert Immortalitatem; Muſa cœlis inſerit. Ita Jovis convivio accumbit

ANNOTATIONES.

Calabræ.] Calabria eſt hodie ampla regio regni Neapolitani verſus Auſtrum ac Siciliam. De eâ jam lib. 1. Od. 31. Martialis lib. 5. Epigram. 31. Horatianam *lyram Calabram* appellat, quia Venuſium Horatii patria, Calabriæ vicinum. *Pierides* unde dictæ diſſerui ſupra, Ode 3.

Quid foret Ilia Mavortiſque puer, &c.] Ipſe Gentis Romanæ conditor Romulus, vix hodie notus eſſet, *ſi chartæ ſileant*, ſi nemo ſcripſiſſet quæ ad illum pertinent, quaſi invidens ejus laudi, famæ, memoriæ. Singularia ipſius merita *jacerent in tenebris, niſi litteratum lumen acceſſiſſet*, quod ait Tullius. Videtur Horatius Theocriti ſententiam expreſſiſſe, ſcribentis; *quis Priami filios noſſet niſi bella ſuperiora cecinissent Poetæ?* Vide Eidyll. 16. & Pindar. Od. 7. Nem. ait *maximas virtutes tenebris obſcurari, ſi hymnis & præconibus deſtituantur.* &c. *laborum verò & præclarè geſtorum ſummam remunerationem eſſe inclytos carminum cantus.*

22. *Ilia Mavortiſque puer.*] De *Ilia* matre Romuli, lib. 1. Od. 2. ſtroph. 5. de Romulo, eod. lib. Od. 12. ſtroph. 9. *Mavors* quaſi *magna vertens* dicitur Mars, ex Cic. de Natur. Deorum, 3. Græcis μάμερτος, Sabinis *Mamers*, ex Varrone.

25. *Ereptum Stygiis fluctibus Æacum, &c.*] Per carmina Poëtarum Æacus oblivioni adeoque Inferis ereptus ad poſteros memoriam tranſmiſit ſuam. De *Æaco* lib. 2. Od. 13. De *Styge*, lib. 1. Od. 34. v. 10.

27. *Divitibus conſecrat inſulis.*] μακάρων νῆσοι *beatorum inſulas* Græci vocant, inſulas fortunatas, ex Strabone, ſitas ad finem Mauritaniæ, Latini dicunt; & in iis quidam ſtatuunt Campos Elyſios: quos deſcribit Virgil. Æneid. 6. v. 640. *Lætas ſedes* Horatius appellat lib. 1. Od. 10. infrà, Epod. 16.

arva, beata
Petamus arva, divites & inſulas.

Inſula dicitur quaſi in ſalo poſita. Feſt. Iſidor. &c.

28. *Dignum laude virum Muſa vetat mori*] Theocrit. Eidyll. cit. 16. *à Muſis illuſtrem venire famam*. aſſerit. Ovid. 4. de Ponto, Eleg. 8.

Carmine fit vivax virtus, expersque
ſepulcri
Notitiam ſera poſteritatis habet.
Scripta ferunt annos. Scriptis Agamemnona noſti. &c.

Non mirum ergo, quod Alexander ille Magnus, cùm ad Achillis ſepulcrum deveniſſet, beatum eum pronuntiavit, cui rerum geſtarum contigiſſet eximius præco, ſcilicet Homerus.

29. *Sic Jovis intereſt optatis epulis impiger Hercules.*] A Poëtis & carminibus

Optatis epulis impiger Hercules:
Clarum Tyndaridæ ſidus ab infimis
Quaſſas eripiunt æquoribus rates:
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

INTERPRETATIO.

fortis Hercules. Ita *filii Tyndari lucida ſidera è mari profundo vindicant naves labefactas.* Ita *Bacchus pampine virenti coronatum* habens *caput, felicem dat oventum precibus* mortalium.

ANNOTATIONES.

habet Hercules quod inter cælites credatur Jovis menſæ & epulis adeſſe & accumbere, nectareque & ambroſiâ veſci. Vide lib. 3. Od. 3. ſtroph. 3. Homer. Odyſſ. λ. Pindar. Nem. Eidyll. 1. Ovid. loco mox cit.

Dii quoque carminibus (ſi fas eſt dicere) fiunt.

Tantaque majeſtas ore canentis eget.

31 *Clarum Tyndarida ſidus. &c.*] Sic etiam Caſtor & Pollux habentur Dii, putanturque periclitantes in mari juvare. Lib. 1. Od. 3. v. 2. & Od. 12. ſtroph. 7.

33. *Ornatus viridi. &c.*] Hac denique ratione Bacchus inter Deos numeratur, crediturque hominum vota ſuſcipere, & optata largiri. Vide lib. 3. Od. 25. ibique annot.

Quanta demum varietate longam narrationem Poëta diſtinguat & exornet, obſerva lector ſtudioſe.

AD LOLLIUM,

ODE IX.

Res ab eo geſtas ſuis carminibus ab oblivione ſe vindicaturum.

NE fortè credas interitura, quæ
Longè ſonantem natus ad Aufidum,
Non antè vulgatas per artes
Verba loquor ſocianda chordis.

INTERPRETATIO.

NE fortaſſe exiſtimes perituros ſermones, quos ego natus ad Aufidum latè reſonantem loquor per artes novas fidibus jungendos.

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Ne fortè, &c.*] Artificium ſingulare exhibet hæc Ode, argumentum verò par cum ſuperiori.

2. *Natus ad Aufidum.*] Natus in Apuliæ finibus, ubi fluvius Aufidus altè ſtrepit & murmurat. Vide lib. 3. Od. ult.

3. *Non antè vulgatas per artes.*] Lyricis verſibus à me primò Latinè compoſitis lib. 3. Od. ult. & lib. 4. Od. 3. in fine.

4 *Socianda chordis.*] Lyræ aptanda, voce pariter & fidibus canenda.

] Non, ſi priores Mæonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricæ latent,
Ceæque, & Alcæi minaces,
Steſichorique graves Camœnæ.

INTERPRETATIO.

Etſi Homerus Mæonius primas obtinet partes, haud obſcura eſt Muſa Pindari, Simonidis, Alcæi minacis ac Steſichori gravis.

ANNOTATIONES

5. *Non ſi priores. &c.*] Etſi primas obtinet Homerus, non alii tamen inglorii qui poſt illum ſcripſere. Vide Gell. lib. 3. cap. 11. ubi refert dubitatum à multis uter ætate prior, Heſiodusne an Homerus, & lib. 17. cap. 21. aſſerit eos ætatem ſimul egiſſe, vel Homerum aliquantò eſſe antiquiorem.

Mæonius.] Mæonis filius: vel natus in Mæonia ſeu Lydia, ſcilicet è Smyrna urbe: quanquam

Septem urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri.
Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Chios, Argos, Athenæ.

6. *Homerus.*] Hic ingeniorum & omnis *doctrinæ* fons dictus. De quo vide Suidam, &c. Plutarchus ſcribit nomen à cæcitate Homero inditum, quoniam à Cumæis & Ionibus ὅμηροι vocantur qui oculis capti ſunt, eo quod egeant ductoribus, ὁμηρεύοντων: aliam quoque etymologiam ibidem profert. Herodot. lib. 2. ait Homerum annis ante ſe quadringentis extitiſſe. Cornel. Nepos Chron. & Gell. lib. 17. cap. 21. aliique, annis ante Romam conditam centum & ſexaginta: pariter vet. Schol. Juvenal. ad Sat. 7. v. 39 Alii aliter. Ad verum accedere propiùs videntur, qui ſcribunt, floruiſſe circiter annis centum quadraginta poſt bellum Troianum. Apollodor. &c. Cic. de clar. Orator. *etſi Homeri incerta ſunt tempora, tamen annis multis fuit ante Romulum.* & de Orat. n. 135. *Piſiſtratus*, inquit, *Homeri libros antea confuſos ſic diſpoſuiſſe dicitur, ut nunc habemus.* Quintil. lib. 10. cap. 1. ut fluviis & fontibus initium dat Oceanus, ſic omnibus eloquentiæ partibus exemplum & ortum dedit Homerus. *Nemo*, inquit, *magnis in rebus ſublimiorte, in parvis proprietate illum ſuperavit. Idem latus ac preſſus, jucundus & gravis, tum copia tum brevitate mirabilis. &c.* Quanti faceret Homeri opera Alexander Magnus, egregiè Plinius explicat lib. 7. cap. 29. Vide & Cœl. Rhodig. lib. 14. cap. 1. ubi inter mulieres doctrinâ celebres numerat Daphnem Tireſiæ filiam apud Delphos condendis verſibus præcellentem, unde multa ad ſui poëmatis cultum Homerus tranſtuliſſe creditus. Ceterùm velut numini cuidam etiam fana & ſacella Homero fuiſſe erecta multis in locis conſtat, ut Smyrnæ, Alexandriæ, & alibi.

Pindaricæ.] De Pindaro fusè ſuprà, Od. 2. hujus libri.

7. *Ceæque.*] Simonides Ceius Pauſaniæ Lacedæmonum Principi valdè honoratus, perinde ac Hieroni Siciliæ Tyranno, floruit circa Olympiad. 65. Aliter alii; ſed non mirum: vixit enim ille perdiu. Divinum hunc Poëtam nuncupare divinus ipſe Plato, & aliquot ejus verſus afferre non dubitavit. Præclarum ex illius Threnis fragmentum exhibet Dionyſius Halicarn. ubi Danaë ab Acriſio fluctibus maris ad certum naufragium expoſita ſuum deflet infortunium. Vide quæ de eo jam annotavi lib. 2 Od. 1. in fine. Valer. Maxim. lib. 1. cap. 7. & 8. Suidam, &c.

Alcæi minaces.] Scilicet is Tyrannis infeſtus, quoſdam etiam ſuis verſibus exterminari fecit. De eo non ſemel anteà, lib. 1. Od. 32. & lib. 2. Od. 13.

8. *Steſichorique graves camœnæ.*] Quintil. cit, *Steſichorum, quàm ſit ingenio validus, materia quoque oſtendunt, maxima bella & clariſſimos canentem duces, atque Epici carminis onera lyrâ ſuſtinentem. Reddit enim perſonis in agen-*

Nec, ſi quid olim luſit Anacreon,
Delevit ætas: ſpirat adhuc amor,
Vivuntque commiſſi calores
Æoliæ fidibus puellæ.
Non ſola comtos arſit adulteri
Crines, & aurum veſtibus illitum
Mirata, regaleſque cultus,
Et comites, Helene Lacæna:
Primuſve Teucer tela Cydonio

INTERPRETATIO.

Neque tempus abolevit id quod Anacreon olim cecinit. Vivit etiamnum amor, ac ſpirant ardores mandati chordis Æoliæ virginis. Non una Helene Spartana adamavit pexos mœchi capillos, admirata veſtes auro diſtinctas, ornatum regium, ingentemque *comitatum. Nec Teucer primus ſagittas conterſit arcu Cro-*

ANNOTATIONES.

do ſimul & loquendo debitam dignitatem: ac ſi tenuiſſet modum, videtur æmulari proximus Homerum potuiſſe: ſed redundat atque effunditur: quod ut eſt reprehendendum, ita copia vitium eſt. Is erat ex Himera urbe Siciliæ. Florebat Olympiade 42. ante Chriſtum annis decem & ſexcentis. Ejus pauculi admodum verſus ad nos uſque pervenerunt. Non prætermittam quod aiunt, proſciſsâ carmine Helenâ, immiſſam ab iratis ejus fratribus Caſtore & Polluce Steſichoro cæcitatem, ablatam verò palinodiam canenti. Dictus quòd ἔστησε χορὸν πρῶτος ἐν κιθαρῳδίᾳ, *ſtatuerit chorum primus in cithara cantu:* nam antea Tiſias vocabatur. Suidas. Ei ſtatuam elegantem fuiſſe poſitam, quæ ſummo fuerit propter ingenium honore & nomine, teſtis Cicero in Verrem. Vide Plin. lib. 10. cap. 29. ubi ait, *ſuavitatem præmonſtratam effi caci auſpicio, cùm in ore Steſichori infantis luſcinia cecinit.*

9. *Anacreon.*] *Luſit*, inquit propriè Horatius: is enim amatoria præcipuè ſcripſit: Ionicam ſecutus dialectum, quippe in mediâ natus Ioniâ, Teo civitate. Floruit ante Chriſtum annis prope quingentis. Ex Suida, ſcripſit vitioſa carmina, Iambos, item quoſdam verſus metri peculiaris qui ab eo Anacreontici nuncupati ſunt. Hos venuſtos dulces ac lepidiſſimos appellat Gellius lib. 19. cap. 9. De eo jam lib. 1. Od. 17. ſtroph. 5. ad has voces, *fido Teiâ.* Vide Epod. 14.

12. *Æolia puella.*] De Sappho Æoliâ ſive Leſbiâ, lib. 2. Od. 13.

13. *Non ſola comtos arſit, &c.*] Exemplis conglobatis probat, ſi deſit Poëta, res quaſque laudabiliter confectas interire: ante Helenam, inquit, fuerunt & aliæ mulieres bellorum cauſæ, quæ tamen ignorantur, quia nullus ſcriptor ea literis commendavit. Vide Athen. lib. 13. cap. 1. ubi multa præter Troianum bella propter mulieres exarſiſſe adductis exemplis oſtendit.

16. *Helene Lacæna.*] De hac, ejuſque adultero Paride, lib. 1. Od. 15. & lib. 3. Od. 3. *Mirata aurum*, &c. Inſolitus nempè Spartanis cultus & luxus. At contra Phrygii acu veſtes pingere auroque exornare primi inſtituerunt. Hinc Helena corporis neglectui & parſimoniæ innutrita Paridis ejuſque comitum regalem pompam demiratur. Ovid. Epiſt. Paridis ad Helenam:

O quoties dices: quàm pauper Achaia noſtra eſt!

. . . . . .

Parca ſed eſt Sparte: tu cultu divite digna.
Ad talem formam non facit iſte locus.
Cùm videas cultus noſtrâ de gente virorum,
Quales Dardanias credis habere nurus?

17. *Primuſve Teucer, &c.*] Telamo-

Direxit

Direxit arcu: non ſemel Ilios
Vexata: non pugnavit ingens
Idomeneus Sthelenuſve ſolus
Dicenda Muſis prælia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graves
Excepit ictus pro pudicis
Conjugibus pueriſque primus.
Vixere fortes ante Agamemnona

INTERPRETATIO.

teuſi. Haud unâ vice Troia fuit expugnata. Non ſolus audax Idomeneus aut Sthelenus pugnas confecit à Muſis canidignas. Non primus Hector acer aut ſtrenuus Deiphobus ingentes plagas tulit pro caſtis uxoribus ac filiis. Ante Agamemnonem generoſi fuere complures.

ANNOTATIONES.

nis ille filius, Ajacis frater, ab Homero tam celebratus ob artem & peritiam jaculandi, non tamen fuit primus eâ ſolertiâ inſignis: eximii extitere ante illum jaculatores. At hi minimè ſunt clari, quia præcone & vate caruerunt. Homer. Iliad. θ. primos quoſque Troianorum arcu Teucer perdit, ibique octo nominantur ejus ſagittis proſtrati. Vide & lib. 1. Od. 7. ſub finem.

Cydonio arcu.] Apud Cydonem Cretæ inſulæ civitatem arcus vel inventi, vel optimi fiebant: aptæ quoque ibidem ad ſagittas cannæ. Meminit Virgil. Ecl. 10. v. 59.

18. *Non ſemel Ilios vexata.* Arx illa Troiæ ſæpius pro ipſa urbe uſurpatur. Expugnata fuit Troia primò ab Hercule, deinde ab Amazonibus, denique à Græcis. Priora tamen ea bella & excidia vix nota ſunt: poſterius verò quàm celebre per Homeri carmen? Vide lib. 3. Od. 3. ſtroph. 6.

20. *Idomeneus.*] Filius Deucalionis ille, Rex Cretenſium, Minoïs nepos: armatus fulguri, pugnans apro comparatur ab Homero, Iliad. ε.

Sthenelus.] Is *impavidus & pugnæ ſciens* dicitur lib. 1. Od. 15. Vide ibi annot.

21. *Hector.*] Hunc Troianorum fortiſſimum Homerus Marti & *igni* cuncta devaſtanti ſimilem dicit. De eo jam lib. 3. Od. 3. ſtroph. 7. frater ejus fuit *Deiphobus* poſt illum virtute præcipuus. De his, deque totâ excidii Troiani ſerie multiplicique hiſtoriâ, conſule Dictyn Cretenſem, & Daretem Phrygium. Hic refert, *Priamum regem Troianorum* (patrem Hectoris, Deiphobi, Paridis, aliorumque plurium, ex Cic. Tuſc. 1.) *vultu pulcro, magnum, voce ſuavi, aquilino corpore. Hectorem blæſum, candidum, criſpum, ſtrabonem, pernicibus membris, vultu venerabili, barbatum, decentem, bellicoſum, animo magnum, civibus clementem, dignum & amori aptum. Deiphobum ſimilem patri, diſſimilem naturâ, fortem. Alexandrum, ſive Paridem, candidum, longum, fortem, oculis pulcherrimis, capillo molli & flavo, ore venuſto, voce ſuavi, velocem, cupidum imperii.*

Graves excepit ictus, &c.] *Hector* enim diris plagis tandem ab Achille confectus circa muros Troiæ ter ab eo raptatus eſt. Homer. Iliad. 23. Virgil. Æneid. 1.

Deiphobus.] Helenâ poſt mortem Paridis in uxorem aſſumptâ, ejus dolo Græcis proditus eſt, atque ab his crudeliter necatus, truncatis manibus, pedibus, naribus, auribus, oculis evulſis, &c. Virgil. Æneid. 6. v 495.

25. *Vixere fortes ante Agamemnona multi.*] Ut apud Troianos præter Hectorem, Deiphobum, alioſque aliquot; ſic etiam apud Græcos præter & ante Agamemnonem & quoſdam alios, multi fortiſſimè dimicarunt, laudeque bellicâ

Multi: ſed omnes illacrymabiles
Urgentur ignotique longâ
Nocte, carent quia vate ſacro.
Paulùm ſepultæ diſtat inertiæ
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum ſilebo,
Totve tuos patiar labores
Impunè, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Eſt animus tibi
Rerumque prudens, & ſecundis
Temporibus dubiiſque rectus;

INTERPRETATIO.

Verum cuncti indefleti & obſcuri premuntur oblivione ſempiternâ, quoniam ſanctum Poëtam non habuere. Virtus incognita parum differt ab ignaviâ deſpectâ. O Lolli, ego te non relinquam ſine meorum carminum ornatu: neque tantas virtutes tuas ſinam injuſtè ſepeliri invidâ oblivione. Mens tibi eſt rerum ſciens, æqua in proſperis & adverſis,

ANNOTATIONES.

inclaruerunt: omnes tamen illi ignorantur, quorum non celebravit virtutes Homerus, aut alius vates.

Agamemnon.] Exercitus Græcorum Princeps & coryphæus, à Darete ſupra cit. deſcribitur, *albo corpore, magnus, membris valentibus, facundus, prudens, nobilis.*

28. *Vate ſacro.*] Seu quod inſtinctu divino afflatur Poëta, *ſacer* vocatur: ſeu quia *Muſarum* myſta, & *Sacerdos*. lib. 3. Od. 1. init. ſeu quod *poeta veluti Deorum aliquo dono & munere commendati nobis eſſe videantur*: quod ait Cic. de Haruſp. Reſp. 18. ex Ennio. Ovid. 3. de Arte.

Eſt Deus in nobis, ſunt & commercia cæli,
Sedibus æthereis ſpiritus ille venit.

Et alibi:

At ſacri vates & Divum cura vocantur.
Sunt etiam qui nos numen habere putant.

29. *Paulum ſepulta diſtat inertia celata virtus.*] Virtus quæ non eſt conſpicua, nihilo felicior eſt quam inertia & deſidia, quam omnes aſpernantur.

32. *Totve tuos patiar labores.*] Lollius gravia geſſit bella, in Germania, Thracia, Galatia. Vide Dion. lib. 54.

33. *Lolli.*] M. Lollius Conſul fuit cum Q. Æmilio Lepido, an U. C. 732. Horatio annum ætatis agente 44 Quod ipſe indicat lib. 1. Epiſt. ult. in fine, ubi ſcribit:

Forte meum ſi quis te percontabitur ævum,
Me quater undenos ſciat impleviſſe Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

Ad hunc binæ ſunt Horatii Epiſtolæ, 2. & 18. lib 1. in quarum priore *Maximum* eum appellat.

34. *Eſt animus tibi rerum prudens.*] Philoſophiæ notitiâ, vel uſu & prudentiâ inſtructus, ſagax, judicii & conſilii vim habens Non ergo mirum ſi Auguſtus Caio Cæſari filio in Armeniam proficiſcenti moderatorem cuſtodemque Lollium dedit.

35. *Secundis temporibus dubiiſque rectus*] Æquam ſervas mentem arduis in rebus, non ſecus ac in bonis temperatam. lib. 2. Od. 3.

Vindex avaræ fraudis, & abſtinens
Ducentis ad ſe cuncta pecuniæ:
Conſulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus
Judex honeſtum prætulit utili, &
Rejecit alto dona nocentium
Vultu; & per obſtantes catervas
Explicuit ſua victor arma.
Non poſſidentem multa vocaveris
Rectè beatum. Rectiùs occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus ſapienter uti,
Duramque callet pauperiem pati,
Pejuſque letho flagitium timet:
Non ille pro caris amicis,
Aut patriâ timidus perire.

INTERPRETATIO.

avaritia dolis inimica & ſpernens pecuniam ad ſe omnia trahentem: non unius anni Conſul, ſed quotieſcumque judex innocens & fidelis honeſtum utili antepoſuit, atque fronte excelſâ repudiavit munera improborum, ſuaque arma triumphans protulit per turmas impedire volentes. Non rectè appellaveris felicem eum qui multa habet: rectius autem *felicis titulum meretur qui ſcit benè uti donis Deorum, moleſtamque egeſtatem ferre; & plus horret ſcelus quam mortem. Is pro familiaribus & patriâ occumbere non veretur.*

ANNOTATIONES.

37. *Vindex avaræ fraudis, & abſtinens.*] Laus hæc minimè Lollio idonea, quem pecuniæ quàm rectè faciendi in omnia cupidiorem teſtatur Velleius Paterculus. Ergo vel tunc latebat adhuc, cùm ſcriberet hæc Horatius, Lollii avaritia, quæ poſtea innotuit; vel huc facit Symmachianum illud, quod habet Sidon. Apollinar. lib. 8. Epiſt. 10. *ut vera laus ornat, ita falſa caſtigat.* Conſtat ſubinde Cæſarem Lollio offenſum, ſeu quod Orientis provincias expilaſſet, ſeu aliâ de causâ. Velleius lib. 2. Sueton Tiber. cap. 13. Plin. lib. 9. cap. 35. &c.

39. *Conſulque non unius anni.*] Reipublicæ conſuluiſti quidem anno uno, ut alii Conſules: at ipſe tibi ſemper dominaris, cupiditateſque frænas & coerces, imò paſſim de illis triumphas exerens arma tua ubique victricia, ſcilicet abſtinentiam, juſtitiam, &c. optima certè allegoria, per quam Stoæ dogmata luculenter venditat Horatius.

49. *Duramque callet pauperiem pati.*] Vide lib. 3. Od. 2.

50. *Pejuſque letho flagitium timet.*] Juvenal.

Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cauſas.

51. *Non ille pro caris amicis, &c.*] Lib. 3. Od. 2. & 19.

ODE X.

AD LIGURINUM.

O Crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens;
Inſperata tuæ cùm veniet pluma ſuperbiæ,
Et, quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ,
Nunc & qui color eſt puniceæ flore prior roſæ,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hiſpidam;
Dices: heu (quoties te in ſpeculo videris alterum)

INTERPRETATIO.

O Dure hactenus, & Veneris donis ſuperbe, quando inexpectata penna acceſſerit tuæ arrogantiæ, atque defluxerint capilli qui modò per humeros diffunduntur, & qui modò roſâ purpureâ micantior eſt color deperditus Ligurinum mutarit in vultum hirſutum; tunc *quandocunque te diverſum aſpexeris in ſpeculo, dices: Eheu, quò*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 11. Lib. 1.

1. O *crudelis adhuc. &c.*] Specioſi iſtius pueri amore captum ſe declarat Horatius hujus lib. Od. 1. v. 33. Hìc patet vel conſtantem in tuendâ pudicitiâ Ligurinum extitiſſe; vel Poëtæ noſtro non reſpondiſſe.

Veneris muneribus potens.] Pulcritudine, gratiâ, ætatis flore ſpectabilis.

2. *Inſperata tuæ cùm veniet, &c.*] Cùm Juventutis ac pueritiæ flos abierit, quod modò non cogitas.

Pluma.] Barba, lanugo, pili. Marcilius tamen contendit non de creſcente barbâ, ſed de ſeneſcente Ligurino locum hunc intelligendum. Citatque Ovid. Triſt. 4. Eleg. 18.

Jam mea cycneas imitantur tempora plumas.

Novus Interpres ſanè audacior veteres omnes proſcindens, imò, inquit, Horatius Græcorum ritu locutus eſt, qui alas veniſſe rei alicui dicunt ad ſignificandum illam periiſſe ac velut avolaſſe: ſenſuſque eſt cùm ſuperbia Ligurini abſceſſerit, vel perierit forma qua ſuperbus erat, tum demùm fore ut prioris arrogantiæ pœniteat. Acuta ſanè interpretatio, cui non dubitarim refragari, & ab omnium antiquorum partibus ſtare.

3. *Deciderint comæ.*] Hæc verba ſtabiliunt opinionem Marcilii, quam modò retuli. Id eſt, cùm jam pauci per tempora capilli cani ſuperfuerint, cumque *μιξοπόλιος*, vel *σπαρτοπόλιος* erit Ligurinus, qui nunc ſpiſsâ gloriatur cæſarie. Vide lib. 2. Od. 5. in fine: & lib. 3. Od. 20. ſub finem. Alii tamen explicant de pubertate: eo quod apud veteres comam tondendi mos eſſet puberibus ſaltem honeſtis & caſtis, qui ſic ab effeminatis & delicatis diſtinguebantur. Alioquin enim impuberes quilibet comam ſtudioſè nutriebant: unde comati & capillati nuncupabantur. De more præciſam eâ ætate cæſariem Diis præſertimque Apollini qui comatus fingebatur, conſecrandi, dixi alibi.

5. *Ligurinum.*] Quidam legunt *Ligurine*, voluntque verbum *vertere* abſolutè poni, ut apud Virgil. Æneid. 1. *Tum prora avertit.* Sed vulgatam lectionem præferendam cenſeo.

6 *Speculo.*] Velut effeminato quod feminæ eſt tribuit ſpeculum. Sic Juvenalis Othonem Imperatorem vellicat etiam in caſtris ſpeculum circumferentem. Sat. 2. v. 99. & 103. *Conſilium formæ* ſpeculum bellè vocat Martialis.

Quæ mens eſt hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

INTERPRETATIO.

nunc adeſt animus. quare idem non adfuit juveni mihi? *vel quare huic menti non revertuntur integræ malæ.*

ANNOTATIONES.

Alterum.] Longè mutatum, è lævi & polito hiſpidum, piloſum, horridum.

7. *Quæ mens eſt hodie, &c.*] Dum annis & pulcritudine florebam, cur non ego quæſtum meretricium feci?

8. *Vel cur his animis, &c.*] Aut quare non redeunt mihi imberbes genæ, cùm jam tempore didici, ætatem labi & formam perire.

Incolumes.] Colore & juventute nitentes, nullis tum rugis deformatæ, ætatis vigore florentes.

AD PHYLLIDEM,

ODE XI.

Die natali Mœcenatis invitat eam ad convivium.

EST mihi nonum ſuperantis annum
Plenus Albani cadus: eſt in horto,
Phylli, nectendis apium coronis:
Eſt hederæ vis
Multa, quâ crines religata fulges.
Ridet argento domus: ara caſtis

INTERPRETATIO.

O *Phylli, amphoram habeo plenam Albani* vini *nonum annum tranſgreſſi: habeo in horto Apium ad corollas texendas: habeo magnam hederæ copiam, quâ vinctis capillis reſplendes. Nitent ædes argenteis* vaſis: *ara verbenis puris*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 2. Lib. 1.

1. *Eſt mihi, &c.*] Natalem Mœcenatis celebraturus Poëta noſter Phyllidem ad epulas invitat, lautaque ſpondet fore omnia; ne verò illa Telephi amore retineatur, multis conatur efficere. Virgil. Eclog. 3.

Phyllida mitte mihi: meus eſt natalis, Iola.

Nonum ſuperantis annum plenus Albani cadus.] Cadus vini ante novem annos conditi, proindeque maturi & boni.

2. *Albani.*] Quod ex Italicis ſuaviſſimum & gratiſſimum aſſerit Athenæus, lib. 1. cap. 25. Idem teſtatur Plin. lib. 14. cap. 2. & 6. & alibi. Martial. lib. 13. Epigramm. 109.

3. *Phylli.*] Dea ea jam lib. 2. Od. 4.

Apium.] Hoc arceri ebrietatem, bonumque corpori odorem conferri aiunt: hinc ex eo coronæ. Vide Plin. lib. 20. cap. 11. & lib. 19. cap. 8. ſub finem. Vide & lib. 1. Od. 36. & lib. 2. Od. 7. v. 24. annot.

4. *Hedera.*] Hæc Baccho ſacra, atque ebrietatis antipharmacum. Apud Theocrit. Idyll. 3. paſtor coronam ex hedera & apio implexam geſtat Amaryllidis ſuæ gratiâ.

6. *Ridet argento domus.*] Non diſpli-

Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno.
Cuncta feſtinat manus; huc & illuc
Curſitant miſtæ pueris puellæ:
Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.
Ut tamen noris, quibus advoceris
Gaudiis: Idus tibi ſunt agendæ;
Qui dies menſem Veneris marinæ
Findit Aprilem:

INTERPRETATIO.

coronata optat reſpergi cruore agni mactati. Manus omnium ſtrenuè laborant: famula ſervis juncta huc illucque diſcurrunt. Ignis tremit atrum fumum circumvolvens in apicem. Attamen ut ſcias ad quam lætitiam invitaris, celebrandæ tibi ſunt Idus, qui dies Aprilem dividit Veneri maritimæ ſacrum:

ANNOTATIONES.

cet novi interpretis mens locum iſtum ſic explicantis: ædes meæ nitent quaſi argentum; munda paſſim omnia ſunt; nec enim tantæ Horatii opes, ut argento reverà domus collucerer; ut eruditè & ſagaciter, more quidem ſuo, ait ibidem Dacerius, quem honoris causâ nomino, potiorem.

Ara caſtis vincta. &c.] E vivo ceſpite ſtructa ara puris ex more herbis coronata mox imbuetur mactati agni ſanguine.

7. *Verbenis.*] Vide lib. 1. Od. 19. annot. ad v. 24.

Immolato.] Cædendæ victimæ caput aſpergebatur molâ ſalsâ, id eſt farrè toſto & ſale commixtis: hinc vox, *immolare.*

9. *Cuncta feſtinat manus, &c.*] Cuncti allaborant, ancillæ famulique ſimul diligenter parant quæcumque ſunt ad convivium neceſſaria.

11. *Sordidum flammæ, &c.*] Culinæ meæ focus plurimum habet ignis, è quo flammæ ſurſum feruntur in verticem, & rotæ modo contorquentur ac trepidant, aguntque fumum denſum ac ſordidum.

13. *Ut tamen noris, &c.*] Ut intelligas quale ſit gaudium hodiernum, quanta ſit hilaritatis cauſa, ad quam te voco: Idus ſunt Apriles, in quibus natalem celebro Mœcenatis, meo natali jure mihi

14. *Idus.*] Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 15. *Nonnullis placet Idus vocatas* ἀπὸ τῦ εἴδȣς, *quòd eâ die plenam ſpeciem Luna demonſtret. Sunt qui exiſtiment Idus ab ove iduli dictas; quam hoc nomine vocant Tuſci, & omnibus Idibus ovis immolatur à flamine. Nobis illa ratio nominis vere propior exiſtimatur, ut Idus vocemus diem, qui menſem dividit. Iduare enim Hetruſcâ linguâ dividere eſt: unde & vidua, quaſi valdè idua, id eſt, valdè diviſa, vel à viro diviſa.* Hinc patet cur Aprilem findere, id eſt, quaſi medium ſecare ab Horatio dicantur. Idus enim ſunt decimâ tertiâ die menſium Martii, Maii, Julii, Octobris: in reliquis autem menſibus ſunt die quintâ decimâ.

15. *Menſem Veneris marinæ, &c.*] Aprilis ſecundus anni Romanorum menſis ab aperiendo dictus quaſi aperilis, quod eo tempore arbores & plantæ aperire ſe in germen incipiant. Alii dictum putant quaſi Aphrilem, cum aſpiratione, ab ἀφρῦ maris ſpuma, è quâ Venus orta creditur, quæ & Ἀφροδίτη inde Græcis appellata. Porrò ut primum menſem à patre ſuo Marte, ita ſecundum ab Æneæ matre Venere nominavit Romulus: & in eo Veneri ſacrum fieri à matronis, poſteà conſtitutum. Hæc Macrob. lib. 1.

Jure ſolennis mihi, ſanctiorque
Pænè natali proprio, quod ex hac
Luce Mœcenas meus affluentes
Ordinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupavit
Non tuæ ſortis juvenem puella
Dives & laſciva, tenetque grata
Compede vinctum.
Terret ambuſtus Phaëton avaras
Spes; & exemplum grave præbet ales

INTERPRETATIO.

merito mihi feſtivus, atque ſacratior ferè meo natali; quoniam ab eâ die Mœcenas amicus accreſcentes annos computat. Telephum porrò nequaquam tuæ conditionis adoleſcentem, quem concupiſcis, cepit virgo opulenta & proterva, retinetque jucundis vinculis aſtrictum. Ceterum *Phaëton concrematus deſideria cupida comprimit: volucris autem Pegaſus graviter ferens Bellerophontem equi-*

ANNOTATIONES.

Saturnal. cap. 12. & ejuſdem lib. cap. 21. *cum Sol vernalis Æquinoctii tranſgreditur fines, augendo diem; tunc & Venus læta, & pulcra virent arva ſegetibus, prata herbis, arbores foliis. Ideo majores noſtri Aprilem menſem Veneri dicaverunt.* Lege ibid. alia quædam ſcitu non indigna. Vide & ſupra lib. 3. Od. 26. v. 5. annot.

18. *Quod ex hac luce Mœcenas, &c.*] Idibus Aprilis natus Mœcenas prodiit in lucem, Mœcenas, inquam, *præſidium ac dulce decus meum*. ô dies natali proprio mihi ſanctior! Nam & ejus vitam meæ longè antepono.

19. *Affluentes ordinat annos.*] Exinde venientes annos vitæ numerat, ætatemque ordinat. Ut à Conſulibus publicè, ſic privatim à natali ſuo quiſque annos computabat, inquit Torrentius.

21. *Telephum.*] De eo jam lib. 1. Od. 13. & lib. 3. Od. 19. hîc *ſpiſſâ nitidus comâ puroque ſimilis veſpero* commendatur: illic *roſea cervix & cerea brachia* laudantur.

22. *Non tuæ ſortis.*] O Phylli, ne differ ad me proficiſci tui percupidum: nec te remoretur Telephi amor. Hunc enim omninò excutere animo tuo debes, tum quod tibi eſt is diſpar valdè, tum quia occupatus eſt puellâ ſuæ ſortis, divite ſcilicet, ut ipſe, & ingenuâ, non meretriciæ conditionis, ut tu.

23. *Puella dives & laſciva.*] An illa Chloë, de quâ lib. 3. Od. 19.

Tenetque grata compede vinctum.] Suis amoribus ſuæque velut ſervituti prorſus addictum habet.

25. *Terret ambuſtus Phaëton avaras ſpes.*] Exemplis probat Horatius non eſſe id appetendum quod eſt ſupra nos, quodque vix ſperare aut aſſequi fas videatur. Nota eſt cuilibet hiſtoria & caſus Phaëtontis, qui cùm Solis curſum equoſque regere cupiiſſet, *currûs auriga paterni temerarius, magnis excidit auſis;* in Eridanum Jovis fulmine dejectus. Vide Platon in Timæo, Ovid. Metam. 2. Lucret. lib. 5. &c.

26. *Ales Pegaſus terrenum equitem gravatus, &c.*] De Pegaſo alato equo, inter ſidera relato, dixi lib. 1. Od. 27. *Terrenum equitem*, mortalem, nempè *Bellerophontem*, qui à Bellero Corinthi rege interfecto vocabulum ſortitus eſt Hipponomus anteà dictus. Quod verò pertinet ad rem præſentem, dicitur is poſt occiſam auxilio Pegaſi Chimæram ſecundis rebus elatus, tentaſſe in cælum etiam ejuſdem Pegaſi ope aſcendere, ut quid ageret illic Jupiter perſpiceret. At œſtro a Jove immiſſo Pegaſus fatigatus

Pegaſus, terrenum equitem gravatus
Bellerophontem,
Semper ut te digna ſequare; & ultra
Quam licet ſperare, nefas putando,
Diſparem vites. Age jam meorum
Finis amorum;
(Non enim poſthac aliâ calebo
Fœminâ) condiſce modos, amanda
Voce quos reddas. Minuentur atræ
Carmine curæ.

INTERPRETATIO.

tem terreſtrem, inſigne documentum præſtat, ut nunquam non ſectere tibi convenientia, fugiaſque diſſimilem, nefas exiſtimando petere plus quam decet. Heus amorum terminus meorum deinceps, (nam in poſterum alteram mulierem non amabo) diſce numeros quos ſuavi moduleris voce. Cantu mulcebuntur ægritudines importunæ.

ANNOTATIONES.

ſeſſorem excuſſit, qui membris confractis decidens curioſæ ambitionis pœnas exſolvit. Vide lib. 1. Od. 27. cit. & lib. 3. Od. 7. & 12.

29. *Ut digna te ſequare.*] Ut virum conditione tibi ſimilem ſequare: qualis Horatius: diſparem verò, qualis Telephus, non tantùm non ſperes aut ſequaris, ſed vites. Aliàs malè tibi cedet; quemadmodum ceſſit peſſimè Phaëtonti ac Bellerophonti altiora ſe quærentibus.

31. *Meorum finis amorum.*] Age Phylli quam conſtanter amare conſtitui, Telephi oblita confer te ad me. Propert. lib. 1. Eleg. 12.

Me neque amare aliam, neque ab hac deſiſtere fas eſt.
Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

34. *Condiſce modos, &c.*] Vel diſce cantilenas quas in convivio amabili voce decantes ad dies jucunditatem & hilaritatem: vel, è Lyricis meis carminibus diſce aliquid, quo in amorem meum alliciatis, canendo apud me inter epulas.

35. *Minuentur atra carmine cura.*] Meos etiam modulando verſus, pelles ægritudinem illam curaſque illas quas Telephi tibi amor invexit.

AD VIRGILIUM

AD VIRGILIUM,

ODE XII.

Vernam tempeſtatem deſcribit: tum invitat eum ad epulas & ad hilaritatem.

JAM veris comites, quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ:
Jam nec prata rigent, nec fluvii ſtrepunt
  Hibernâ nive turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis, & Cecropiæ domus

INTERPRETATIO.

NUNC *auræ Thraciæ vernum tempus comitantes & mare tranquillum reddentes vela pulſant. Jam neque prata ſunt* gelu *conſtricta, nec flumina murmurant hyemis nivibus inflata. Nidum ſtruit avis infortunata Ityn lugens miſerabiliter, ac ſempiterna ignominia*

ANNOTATIONES.

Metrum eſt idem quod Od. 6. Lib. 1.

1. *Jam veris, &c.*] Egregiè Parthenius more ſuo, in hac eleganti Ode, notat verba lectiſſima, & dictiones haud vulgares: atque meritò dignam videri, quæ ad Virgilium mitteretur; nec enim vel ipſum tot coloribus, tot florum varie atibus efflorеſcere. Valeant ergo qui adulterinum neſcio quem titulum huic Odæ præfixum è veteribus nonnullis codicibus eruunt perperam, quaſi Horatius ſcripſerit, ad Virgilium quemdam myropolam ſeu unguentarium. Certè enim intelligendus hic eſt Virgilius Poëta, qui rectè *cliens nobilium juvenum*, non alter quiſquam cenſeatur. Vide infrà annot.

Veris comites. &c.] Zephyri procul dubio, quicquid alii ſentiant; hi enim ver comitari duntaxat & maria temperare dici poſſunt. At cur *Thraciæ animæ* vocantur; nam propriè Boreas è Thraciâ in Italiam ſpirat? Ita lib. 1. Od. 25. v. 11. Scilicet Thracia ventorum quorumlibet ſedes & officina eſt, teſte Euſtathio ad Iliad. 9. vel potiùs, noſter Homerum, ut abbi ſæpè, inſecutus minus accuratè locutus eſt. Benè citato loco Homerus Boream & Zephyrum è Thraciâ flantes pariter exhibet: at non item Horatius. Hic ſiquidem Italus, ille verò è partibus Minoris Aſiæ. Atqui diverſi planè venti è Thraciâ Italiam Aſiamque perflant, inter hanc & illam ferè mediâ.

Quæ mare temperant.] De Zephyris maria ſolventibus ac ver parientibus, lib. 3. Od. 7. initio.

Animæ.] Alluſio ad Græcam vocem, *ἄνεμος, ventus.* Virgil. Æneid. 8.

Quantum ignes animæque valent. Lucret.

Aurarumque leves animas.

Impellunt lintea.] Ad navigandum utiles ſunt.

3. *Nec fluvii ſtrepunt.*] Qui nivibus liquefactis intumuerant paulò antè, ac vehementiori curſu ſtrepitum edebant, jam nunc imminuti haud ampliùs ſtrepunt.

5. *Nidum ponit Ityn flebiliter gemens, &c.*] Hirundo jam nidificat.

Ityn.] Homero *Itylum*

6. *Infelix avis.*] Progne & Philome-

Æternum opprobrium, quod malè barbaras
Regum eſt ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine pinguium
Cuſtodes ovium carmina fiſtulâ,
Delectantque Deum, cui pecus & nigri
Colles Arcadiæ placent.
Adduxere ſitim tempora, Virgili:
Sed preſſum Calibus ducere Liberum

INTERPRETATIO.

Athenienſis familia, quia ſceleratè vindicavit immanem regis laſciviam. Paſtores ovium in herbâ molli cantilenas reſonant fiſtulâ, atque recreant numen, quod gregibus gaudet & umbroſis collibus Arcadiæ. O Virgili, tempus advexit ſitim: ac ſi cupis bibere vinum Calibus

ANNOTATIONES.

la Pandionis Athenienſium regis filiæ erant. Illa Tereo regi Thraciæ nupta, Ityn communem filium marito epulandum appoſuit, ultura ſororem ſuam ab eo conſtupratam. Tereus utramque ſtricto pugione ad necem perſequitur. Ecce verò Progne in hirundinem, Philomela in luſciniam, Itys in phaſianum, vel ut alii volunt, in carduelem, Tereus denique in upupam tranſmutantur. Ita fabulatores. Vide Ovid. 6. Metamorphoſ. Fab. 7. &c.

Cecropiæ domus æternum opprobrium, &c.] A Cecrope Athenienſium primo rege denominatur quicquid ad Athenas vel reges Athenarum pertinet. Significatur itaque hic Pandionis familia etſi minimè Cecropi vel Cecropidis cognata. *Opprobrium*, quia *malè* & injuſtè mactato Ity filio, *libidinem* ejus patris Terei ulciſci voluit ipſa mater Progne.

9. *Dicunt in tenero, &c.*] Paſtores ludunt fiſtulâ in gramine ſedentes, canuntque laudes Panos gregibus præſidentis & collibus Arcadiæ. Vide lib. 3. Od. 18. Virgil. Eclog. 2.

Pan Primus calamos cerâ conjungere plures
Inſtituit; Pan curat oves, oviumque magiſtros.

Et Eclog. 4. & 10.

Pan Deus Arcadiæ.

11. *Nigri colles.*] Vel, umbriferi ob ſylvas, vel, fertiles, nam Virgil. Georgic. 2. v. 203.

Nigra ferè & preſſo pinguis ſub vomere terra
Optima frumentis.

12. *Arcadiæ.*] Peloponneſi regio eſt mediterranea ab Arcade Jovis & Calliſtûs filio nuncupata, montanis paſcuis amœna, & hinc gregibus educandis, colendoque Pani devota: Poëtis paſſim decantatiſſima.

13. *Adduxere ſitim tempora.*] Adultum ver ac jam provectum (in Italiâ videlicet calidius quàm apud nos Francos) adduxit æſtum ac *ſitim* proinde, ſuadetque pocula. Quidam putant notari horam diei cœnæ deſtinatam, putà nonam vel octavam; quo ſenſu Virgil. Georgic. 3. v. 327.

Inde ubi quarta ſitim cœli collegerit hora.

14. *Preſſum Calibus Liberum.*] Cur Liber nominetur Bacchus, & quod pro vino ponatur, vel ſciolis compertum. De *Calibus* urbe Campaniæ, deque vini Caleni bonitate dixi lib. 1. Od. 20. v. 9. ubi, *prælo domitam Caleno uvam*: item Od. 31. *premant Calenâ falce vitem, &c.*

Liberum.] Seneca de Tranquill. cap. 15. *non ob linguæ licentiam dictus Liber, ſed quia liberat ſervitio curarum animum, vegetioremque & audaciorem in omnes conatus facit Bacchus inventor vini.*

Si geſtis, juvenum nobilium cliens,
Nardo vina merebere.
Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpitiis accubat horreis,
Spes donare novas largus, amaraque
Curarum eluere efficax.
Ad quæ ſi properas gaudia, cum tuâ
Velox merce veni. Non ego te meis

INTERPRETATIO.

expreſſum, tu cliens illuſtrium adoleſcentum, accipies vinum dato *unguento. Exiguum vas unguenti amphoram trahet qua modo conditur apothecis Sulpitiis, ſpem novam dare liberalis, & moleſtiam ægritudinum diſcutere idonea.* Quod *ſi ad iſtam hilaritatem feſtinas, accede pretinus cum tua merce. Scyphis*

ANNOTATIONES.

15. *Juvenum nobilium cliens.*] O Publi Virgili Maro, qui colis Tiberium Druſumque Nerones Liviæ filios, Marcellum Auguſti generum atque adoptione filium, alioſque Romanæ juventutis ac nobilitatis Principes.

16. *Nardo vina merebere.*] Affer unguentum è nardo, ego vina conferam. De nardini unguenti pretio & natura, lib. 2. Od. 11. v. 16. annot. Catullus è contrario Od. 13. ita præſcribit ad Fabullum:

Cœnabis benè, mi Fabulle, apud me,
Si tecum attuleris bonam atque magnam
Cœnam, ...
Sed contrà accipies meros amores,
Seu quid ſuavius elegantiuſve.
Nam unguentum dabo, &c.

17. *Nardi parvus onyx eliciet cadum, &c.*] Modicum unguenti à te collatum à me compenſabitur integro vini optimi cado, quod ego petam & mercabor ex horreis publicis.

Onyx.] Græca vox unguem ſignificans, pariter & alabaſtriten, id eſt lapidem colore ſimilem humano ungui. De eo Plin. lib. 36. cap. 7. *Onychen etiamnum in Arabia montibus nec alibi uſquam naſci putavere noſtri veteres.* Et cap. ſeq. *hunc aliqui lapidem alabaſtriten vocant, quem cavant ad vaſa unguentaria, quoniam optimè ſervare incorrupta dicitur.* Addit & alia quædam lib. 37. cap. 6. in fine. Dioſcorid. lib. 5. cap. 153. meminit etiam ejus lapidis, è quo facta vaſa ὄνυχες dicebantur. Iſidor. lib. 16. cap. 15. *alabaſtrites*, inquit, *lapis candidus, intertinctus variis coloribus, è quo fuit vaſculum unguenti evangelici. Cavant enim hunc ad vaſa unguentaria.* Martial. lib. 7. Epigram. 93.

Unguentum fuerat quod onyx modò parva gerebat.

18. *Sulpitiis accubat horreis.*] Quædam erant horrea ſeu apothecæ in urbis regionibus variis, in quibus venalia ſeu vina ſeu fruges condebantur donec emerentur. Inter alia erant quæ ædificarat Sulpitius Galba, & de ejus nomine appellabantur: deque his loquitur Horatius.

19. *Spes donare novas largus, &c.*] Hæc vini eſt virtus & proprietas, ut audaciam timidis donet, anxiis ſollicitudines eximat, &c. Vide lib. 3. Od. 21. ſtrophe 5. Hinc & lib. 2. Od. 7. *Maſſicum* vocat *oblivioſum*, id eſt, curarum oblivionem inducens.

21. *Ad quæ ſi properas gaudia, cum tua, &c.*] Ergo ſi cupis mecum jucundè epulari, atque è meo vino bibere, quaſi mercator accede, & affer quod commutes, redones, remuneres. Ne aſymbolus aut immunis venias: para nimirùm quæſtiones eruditas, lepidaſque argutiolas florentem vino animum lacellentes, quæ ſint veluti ſecundarum menſarum tragemata ſeu bellaria: de quibus Aul. Gell. lib. 6. cap. 11. & hac quidem *merce* inſtructus jubetur venire ab Horatio Virgilius.

Immunem meditor tingere poculis,
Plenâ dives ut in domo.
Verum pone moras, & ſtudium lucri:
Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
Miſce ſtultitiam conſiliis brevem.
Dulce eſt deſipere in loco.

INTERPRETATIO.

ego meis rigare te nihil conferentem nolo, quaſi opulentus in ædibus refertis. Sed abjice retardationem & quæſtûs curam: atque dum potes recordatus atri rogi brevem inſaniam admiſce ſapientiæ. Tempeſtivè inſanire ſuave eſt.

ANNOTATIONES.

23. *Immunem.*] Apud Eraſmum proverbium eſt, *immunem venire.* Quædam olim erat cœna ex communi collecta, in quo ſuam quiſque ſymbolam afferebat. Vide lib. 3. Od. 23. v. 17.

24. *Plena dives ut in domo.*] Ut facere poſſet dives rebus omnibus abundans, nihilque opus habens remunerationis.

25. *Studium lucri.*] Jocus admodum facetus, quo Virgilium abſtrahit à muſæo, & à condendis aſſiduè carminibus ipſi profectò quæſtuoſis: nam pro iis ſat liberaliter donatus ab Auguſto aliiſque proceribus jam fuerat.

26. *Nigrorumque memor, dum licet, ignium, &c.*] Mortis memor, triſtiſque ac funebris rogi in quo cremantur cadavera: quandiu licet ac vivis, gaudia hujus vitæ carpere feſtina.

27. *Miſce ſtultitiam conſiliis brevem.*] Severitatem aliquantulâ hilaritate tempera: intermitte ſeria, jocis paululùm vaca. Qui relaxandi animi gratiâ ludendo laſciviunt, quaſi inſanire videntur. Hinc Poëta *brevem ſtultitiam* appellat: Anacreon verò *σώφρονα λύσσαν ſapientem furorem.*

28. *Dulce eſt deſipere in loco.*] Congruo tempore & loco animi ſeveritatem abjicere expedit. Senec. de Tranquill. lib. 1. cap. ult. *Si Græco Poetæ credimus,* inquit, *interdum & inſanire jucundum eſt.* Menander in Comœdia cui titulus *πωλούμενοι venales: οὐ πανταχοῦ τὸ φρόνιμον ἁρμόττει παρόν, καὶ συμμανῆναι δ' ἔνια δεῖ. non ſemper ſapientiam decet adeſſe, & inſanire cum aliis quandoque oportet.* Ubi vulgò *συμβῆναι* legi perperam, ſententiæ & proſodiæ ratio luculenter evincit.

ODE XIII.

IN LYCEN VETULAM.

AUDIVERE, Lyce, Dii mea vota; Dii
Audivere, Lyce. Fis anus, & tamen

INTERPRETATIO.

O Lyce, Dii exaudiverunt meas preces; Lyce, Dii exaudiverunt. Jam *vetula es;*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Od. 5. Lib. 1.

1. *Lyce.*] Hujus olim juventute & formâ ſplendidæ amores arrogantiamque per-

Vis formoſa videri :
Ludiſque, & bibis impudens ;
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum ſollicitas. Ille virentis &
Doctæ pſallere Chiæ,
Pulcris excubat in genis.
Importunus enim tranſvolat aridas
Quercus ; & refugit te, quia luridi
Dentes, te quia rugæ
Turpant & capitis nives.
Nec Coæ referunt jam tibi purpuræ ,

INTERPRETATIO.

ac nihilominus cupis apparere ſpecioſa : & jocaris & petas abſque pudore ; atque trementi voce amorem tardum excitas ebria. At ille vigilat in malis formoſis Chia ætate *florentis & ſcientis pſallere. Nam quercus areſcentes deſeris inquietus, avolatque ; quoniam te dentes lividi, te ruga & canities capillorum fœdant. Neque* verò *purpurea* veſtes *Cea*

ANNOTATIONES.

ſecutus fuerat Horatius, lib. 3. Od. 10. Eidem nunc ſenio deturpatæ inſultat. Sic & Lydiæ quondam pulcræ jam verò deformatæ illudit lib. 1 Od. 25.

4. *Ludiſque.*] *Vous faites l'enjouée.*

Bibis impudens.] Vinoſas ſemper fuiſſe mulieres impudicas, notum eſt : contrà pudicæ vino abſtinebant. Vide lib. 3. Od. 15. in fine : ibique annot.

5. *Cantu tremulo.*] Hoc referunt quidam ad vitium ingraveſcentis ætatis, ſed melius alii ad animum libidinoſum, vocemque ad mollitiem inflexam. Sic Perſius Sat. 1. v. 21.

cum carmina lumbum
Intrant, & tremulo ſcalpuntur ubi intima verſu.

7. *Docta pſallere Chia.*] Meretrices ut plurimum pſaltriæ erant, id eſt, cantare ſimul & citharam pulſare noverant. Hæc nomen habebat ex inſulâ maris Ægæi, Chio dictâ, hodie *Sio*, an. 1565. à Turcis per nefas & contra fidem occupatâ : vino optimo celebratâ quondam. Vide lib. 3. Od. 19. v. 5.

8. *Excubat.*] Viget, agit in juvenili facie, in ſenili verò quaſi ſopitus elangueſcit, ſegnis, emortuus.

9. *Importunus.*] Levis, mobilis, inconſtans ; alii perperam ; non benè conveniens.

Aridas quercus.] Sic lib. 1. Od. 25. De Lydiâ, *aridas frondes*, id eſt, meretrices vetuſtate deformes, in quibus nec ſuccus, nec color, nec ſpecies, ut olim.

12. *Capitis nives.*] Velut duriuſculam hanc tranſlationem ac metaphoram, atque à longinquâ ductam ſimilitudine notat Quintilianus lib. 8. cap. 6. Verùm talia Poëtis quidem, non ita verò proſæ convenire ibid. ſubjungit.

13. *Nec Cea referunt, &c.*] Præteritos annos, formam priſtinam non reducunt ſeu veſtes pretioſæ ſeu gemmæ & lapilli, nec quivis corporis cultus & ornatus. Auſon.

Dicebam tibi, Galla, ſeneſcimus : effugit ætas.
Nec revocare potes qui periere dies.

Cea purpura.] Cos Aſiæ inſula verſus oram Cariæ littoralem, hodie *Lango*; valdè ferax, ut proverbio diceretur, *quem Cos non nutrit, hunc neque Ægyptus*, in eos quibus vix magna ſatisfaciunt, Euſtath. Iliad. 14. Apellis eximii illius pictoris patria fuit. In eâ texebantur panni ſubtiliſſimi è bombyce : non procul autem purpura fiebat exquiſita. Ergo vel de purpureis reipſâ veſtibus intellige locum hunc, vel de bombycinis candore

Nec clari lapides tempora, quæ ſemel
Notis condita faſtis
Incluſit volucris dies.
Quó fugit Venus, heu? Quóve color decens?
Quò motus? Quid habes illius, illius,
Quæ ſpirabat amores,
Quæ me ſurpuerat mihi,
Felix poſt Cynaram, notaque & artium
Gratarum facies? Sed Cynaræ breves
Annos fata dederunt,

Interpretatio.

nec lapilli ſplendentes nunc reddunt tibi annos, quos fluxum tempus condidit inclusos annalibus publicis. Eheu quò venuſtas, quò nitor, quò agilitas abiit? Ecquid tibi reſtat ejus, ejus inquam, *quæ amores exhalabat, quæ mihi me abſtulerat, poſt Cynaram felix, & famoſa vultu artificiosè & bellè* compoſito? *At Cynara non longam vitam fors*

Annotationes

eximio nitentibus. Vide annot. ad v. 10. Od. 3. hujus libri. Lege & Plin. lib. 11. cap. 22. ubi, *telas araneorum modo texunt ad veſtem luxumque feminarum, quæ bombycina appellatur. Prima eas redordiri rurſuſque texere invenit in Co mulier Pamphila, &c.* & cap. 23. *Bombycas & in Co inſula naſci tradunt, ... fieri autem primò papiliones parvos nudoſque, mox frigorum impatientiâ villis inhorreſcere, & adverſum hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas, pedum aſperitate radentes foliorum lanuginem in vellera: hanc ab his cogi ſubigique unguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuarique ceu pectine, &c* falli porrò Plinium conſtat: nec enim è foliis quibus inſidet papilio, ſed ex alvo ſuâ promit tenuem iſtam lanuginem, filaque ac totum opus.

15. *Notis condita faſtis.*] In faſtis perſcribebantur nomina, anni, facta magnorum virorum: ſeu, faſti libri erant, in quibus cujuſque diei annique geſta notabantur, ad memoriam poſterorum. Cic. Epiſt. *Decrevi ut in faſtis ad eum diem Bruti nomen aſcriberetur . . . Quodcum ego dabam Brute, notam eſſe in faſtis gratiſſimæ victoriæ memoriam volebam.* Senſus Horatii eſt: ſicut non redeunt anni Conſulum aliorumve in faſtis & annalibus ſcripti; ſic prior ætas Lyces famosè tranſacta non redibit. Juventus, forma, gratia dudum abierunt, nunquam reparabuntur aut redibunt.

18. *Quo motus?*] Ubi decorus ille pridem inceſſus, geſtus, & in ſaltando agilitas, quæ te ſpectabilem faciebant?

Quid habes illius, &c.] Quid jam habes reſiduum è priſtinâ tuâ pulcritudine, quâ fueram captus & mihimet ereptus? Virgil. Eclog. 4.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error

19. *Spirabat amores*] Anacreon ſcripſerat παῖδα Κύπριν πνέ. *puellam quæ Venerem ſpirat.* Act. Apoſt. cap. 9. ὁ δὲ Σαῦλος ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου. *Saulus ſpirans minarum & cædis.*

21. *Felix poſt Cinaram.*] Uni cedens Cynaræ, elegantiâ ſcilicet & venuſtate: poſt Cynaram ſecunda. Vel, poſt mortuam Cynaram mihi tum demum adamata. Vide ſuprà hujus lib. Od. 1. v. 4.

Notaque & artium gratarum facies.] Artificiosè compoſita, fucis exornata: vel iis à natura dotibus inſtructa, quæ amorem excitant & pelliciunt, quales frons hilaris & aperta, oculorum fulgor, ſuperciliorum nutus, genarum candor aliquo rubore diſtinctus. Quidam legunt *facie*; nec male.

Servatura diu parem
Cornicis vetulæ temporibus Lycen :
Poſſent ut juvenes viſere fervidi
Multo non ſine riſu,
Dilapſam in cineres facem.

INTERPRETATIO.

indulſit ; diu conſervatura Lycen longæva cornici ætate æqualem, ut adoleſcentes calidi queant videre facem in favillas redactam, haud abſque ludibrio.

ANNOTATIONES.

24. *Parem cornicis vetulæ, &c.*] Cornicis ætas diuturna, hinc dicta annoſa lib. 3. Od. 17. vide ibi annot.

26. *Poſſent ut juvenes, &c.*] Ad hoc, ô Lyce, protraxiſti vitam uſque ad ſenectutem, ut eſſes ludibrio juvenibus, te videntibus mutatam & depravatam ſenio ac velut extinctam & in viles *cineres dilapſam* ; inſtar facis, poſtquam ingens lumen ſplendoremque emiſit, tempore conſumptæ & in favillas tenues & ſiccas redactæ.

AD AUGUSTUM,

ODE XIV.

Sat magnos honores ei tribui non poſſe.

QUÆ cura patrum, quæve Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguſte, virtutes in ævum
Per titulos, memoreſque faſtos
Æternet ? O quà Sol habitabiles

INTERPRETATIO.

QUOD Senatorum, vel quod Populi Romani ſtudium amplis honorum donis tuas, Auguſte, virtutes in ſempiternum propaget per inſcriptiones & faſtos memoream cuſtodientes ? ô maxime

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Ode 9. Lib. 1.

1. *Quæ cura, &c.*] Præclarum & luminoſum ex abrupto exordium hujus Odes, quæ ut elegantia dictionum & ſublimitate materiæ, ſic & arte & ingenio par omninò eſt quartæ hujus libri. Hic Tiberii ſicut illic Druſi virtutes celebrat Poëta, utrobique verò gloriam omnem in Auguſtum confert, ſingulari prorſus induſtriâ & artificio.

2. *honorum muneribus.*] Publicis monumentis, ſtatuis, inſcriptionibus honorificis, &c.

4. *Memores faſtos.*] Commentarios publicos, quibus virorum illuſtrium nomina & facinora inſcribuntur cum laude, ac poſteritati commendantur, rebus per annos & tempora digeſtis & conſignatis.

5. *Æternet.*] Non. Marcell. ex Varrone, Rer. human. lib. 2. *literiſque ac laudibus æternare.*

Illuſtrat oras, maxime Principum;
Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte poſſes. Milite nam tuo
Druſus Genaunos, implacidum genus,
Brennoſque veloces, & arces
Alpibus impoſitas tremendis
Dejecit acer plus vice ſimplici.
Major Neronum mox grave prælium
Commiſit, immaneſque Rhœtos
Auſpiciis pepulit ſecundis:
Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas prope qualis undas

INTERPRETATIO.

Principum, quacumque Sol habitabiles terras illuminat, quem Vindelici Imperio Romano nondum ſubditi ſenſerunt quantum re militari valeas! Tuis enim exercitibus Druſus non ſemel ſtrenuè profligavit Genaunos immanem gentem, & Brennos celeres, caſtellaque Alpibus horrificis exſtructa. Deinde Neronum major natu acriter depugnavit, & felicibus auſpicibus tuis repreſſit Rhœtos feroces: ſpectari dignus in prælio Martis, quàm magnis cladibus vexaret corda neci pro libertate addicta; acer exagitare beſtiam

ANNOTATIONES.

O quà Sol habitabiles, &c.] Auguſte, maxime Principum qui habitabili terrâ quacunque ſunt ac dominantur.

8. Vindelici.] Suprà Od. 4.

9. Milite nam tuo. &c.] Tuis nimirum auſpiciis tuâ felicitate hoſtes devicit Druſus.

10. Genaunos, Brennos;] Alii fruſtrà, *Geraunos, Tenaunos;* item *Brennos, Brencos, &c.* ex Strabone, diſertè Genauni & Brenni partem Alpium exteriorem cum Noricis & Vindelicis habitabant. Unde noſter mox, *arces Alpibus impoſitas.* Vide Flor. lib. 4. & Vell. Patercul. anteà cit. Od. 4 hujus libri.

Implacidum genus.] Ex Strab. cit. cùm illi urbem expugnarant, non viros occidebant ſolùm, ſed infantes etiam maſculos, imò mulieres prægnantes, ſi maſculis gravidas vates reſpondiſſent.

12. Alpibus tremendis.] Ob nives & præruptas cautes, aditu difficillimas, atque; ut ait Florus; *quo bellum non poſſe aſcendere videbatur.* Adde *gentes numero frequentes, feritate truces, &c.* quod habet Vell. Paterc.

13. Plus vice ſimplici.] Nonnulli ſic interpretantur: non ſimpliciter vices reddens hoſtibus; ſed multò acceptis majora iis mala & damna invehens.

14. Major Neronum.] Claudius Tiber. Nero, de quo ſupra, Od. 4. Is Druſo fratri datus adjutor ac in ſubſidium miſſus præclarè bellum confecit, ut fusè narrat Vell. Patercul.

Rhœtos.] Suprà Od. 4.

16. Auſpiciis pepulit ſecundis.] Auſpiciis Auguſti fretus.

Pepulit.] Rectè & ex fidè hiſtoriæ. Nam quos perdomitos adulatoriè Velleius ſcribit, veriùs coërcitos duntaxat ait Suetonius, Octav. cap. 21. Vide & Euſeb. Chron. ad Olympiad. 193.

18. Devota morti pectora liberæ.] Mori paratos potiùs libertate fruentes, quàm vivere ſerviendo.

20. Indomitas prope qualis, &c.] Similitudine conglobatâ rem illuſtrat, &

Exercet Auſter, Pleiadum choro
Scindente nubes, impiger hoſtium
Vexare turmas, & frementem
Mittere equum medios per ignes.
Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni præfluit Appuli,
Cùm ſævit, horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris;
Ut Barbarorum Claudius agmina
Ferrata vaſto diruit impetu,
Primoſque & extremos metendo
Stravit humum, ſine clade victor;
Te copias, te conſilium, & tuos

INTERPRETATIO.

catervas, & agere frendentem equum per medias flammas, ferè quomodo Notus agitat mare turbatiſſimum, Vergiliis nubes rumpentibus. Aufidus tauri formam habens & Dauni Appuli regionem irrigans ita fluit rapidè quando graſſatur & magnam eluvionem parat agris cultis; ſicut Tiberius Nero Barbarorum copias armis inſtructas ingenti ſtrage cecidit, atque primos & ultimos ſternens terram operuit cadaveribus, *victor abſque damno; te milites, te conſi-*

ANNOTATIONES.

mirum quantum augent. Ne leviter præteri, lector, iſtas ingenii opes.

21. *Auſter.*] Ventus meridianus excitandis tempeſtatibus famoſus, ut alibi fuſiùs annotavi.

Pleiadum.] Septem ſtellæ ſunt inter arietis caudam & tauri collum, quarum ortus occaſuſque nimbos ac tempeſtates ciet. *Choro.* Ex Hygino Aſtron. lib. 2. cap. 21. *Pleiades choreas ducere exiſtimantur.* Ita dictæ, vel quaſi πλείονες, *plures*; vel potiùs à πλέω, *navigo* quia navigandi tempus indicant ortu ſuo matutino, ſcilicet circa æquinoctium vernum: hinc & Latinis Vergiliæ dicuntur à vere. Harum meminit Cic. de Nat. Deorum, 2.

24. *Medios per ignes.*] Per medium pugnæ fervorem, hoſtium cuneos perrumpendo: vel per accenſos revera ab hoſtibus ignes, per incenſa caſtra, &c.

25. *Tauriformis Aufidus.*] De eo flumine, lib. 3. Od. ult. & hujus lib. Od. 9. *Tauriformis*, qui rapido curſu, & alliſis ad ripas aquis, ingens murmur edat, quaſi tauri mugitum. Hinc nomen & fabula. Alias alii ſed longiùs & perperam etymologias petunt.

26. *Dauni Appuli.*] Lib. 1. Od 22. ſtroph. 4. lib. 2. Od. 1. ſub finem. Item Od. 6. hujus libri.

27. *Cum ſævit.*] Quando exundat, agriſque infert vaſtitatem, & *sternit ſata læta, boumque labores*; quod canit Virgil Æneid. 2.

28. *Meditatur.*] Dictio perelegans, pro quâ ineptè alii, *minitatur*.

29 *Barbarorum.*] Rhœtorum.

Claudius.] Tiberius Nero, de quo antè.

32. *Sine clade victor.*] Ex Velleio Paterc. cit. ad Od. 4. hujus libri, *ſine ullo detrimento commiſſi exercitus: quod præcipue huic duci ſemper curæ fuit, &c.*

33. *Te copias, te conſilium, &c.*] Omnis ergo laus & gloria victoriæ ceſſit Auguſto, cujus auſpiciis Tiberius victor extiterat. Nam ſolius Imperatoris etiam abſentis valere auſpicia ad gerenda bella veteres exiſtimabant. Et hinc ad eum ſemper victoriam referebant, cujus auſpiciis debellatum fuerat. Sueton. Octav. cap. 21. *Domuit partim ductu, partim auſpiciis ſuis Cantabriam . . . . Item Rhœtiam, & Vindelicos, &c.*

Præbente Divos. Nam tibi, quo die
Portus Alexandrea ſupplex,
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna luſtro proſpera tertio
Belli ſecundos reddidit exitus,
Laudemque & optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.
Te Cantaber non antè domabilis,
Meduſque, & Indus, te profugus Scythes
Miratur, ô tutela præſens
Italiæ dominæque Romæ!

INTERPRETATIO.

lium, te Deos tuos ſuppeditante. Enimverò quo die Alexandria ſupplicans tibi portus & aulam deſertam aperuit, poſt tertium luſtrum fortuna obſecundans proſperum militiæ finem præbuit: & honores expetitamque gloriam confectis expeditionibus tribuit. Te Cantaber antea invictus, & Medus atque Indus, te Scytha vagus reveretur, ô Cæſar certum columen Italiæ ac Romæ Principis!

ANNOTATIONES.

Ovid. Triſt. 2.

Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas:
Auſpicium tui das grande, Deoſque tuos.

34. *Nam tibi quo die, &c.*] Quo die captam Alexandriam victor intraſti, eodem die poſt annos quindecim per Tiberium Rhœtos debellaſti, ſecundoſque exitus & optatum decus habuiſti.

Quo die.] Ultimo die Sextilis menſis, ann. U. C. 723. prior illa de Antonio & Cleopatra victoria Auguſto contigerat, poſterior autem de Rhœtis, Vindelicis, &c. ann. U. C. 738. Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 1. poſt medium hunc Horatii locum affert. Vide Euſeb. Chron. Sueton. Vell. Patercul. Flor. &c.

35. *Portus.*] Quidam legunt *portas.*

Alexandrea.] Alexandri opus, ab eo Magna etiam olim dicta, urbs Ægypti primaria, portum habet commodiſſimum emporiumque celebre.

36. *Vacuam patefecit aulam.*] Cùm in eam urbem confugiſſent Antonius & Cleopatra, invadentibus Romanis demum, ille ſibi manus attulit violentas, deportarique ſemianimis voluit in Mauſoleum à Cleopatra conditum, quò & hæc ſe recepit. *Vacuam* ergo *aulam* victor Auguſtus reperit.

39. *Peractis Imperiis, &c.*] Confecto jam bello Rhœtico & Vindelico, item Pannonico atque Germanico: finitis expeditionibus, feliciterque orbe pacato. Vide Od. ſeq.

Optatum decus.] Hoc alii referunt ad Tiberium, qui ob res benè geſtas & confectas, ovans urbem ingreſſus eſt: melius alii ad Auguſtum, cui decreti tum demum ſunt honores divini, dominatuſque perpetuus.

41. *Te Cantaber. &c.*] Adverte ſtudioſe lector, amplificandi ubertatem & felicitatem, verborum dictionumque copiam & lumen. De Cantabris lib. 2. Od. 6. init. lib. 3. Od. 8. ubi,

Servit Hiſpanæ vetus hoſtis oræ,
Cantaber ſerâ domitus catenâ.

42. *Meduſque & Indus.*] Lib. 1. Od. 12. lib. 3. Od 8.

Scythes.] Lib. 1. Od. 19. & 35. lib. 2. Od. 9. in fine. Lib. 3. Od. 8. & 24.

43. *Tutela præſens Italiæ.*] Lib. 3. Od. 5.

Præſens divus habebitur Auguſtus

Virgil. Eclog. 1. v. 42.

. . . . . . neque ſ. m. e. licebat
Nec tam præſentes alibi cognoſcere Divos.

Te, fontium qui celat origines,
Niluſque, & Iſter, te rapidus Tigris,
Te belluoſus qui remotis
Obſtrepit Oceanus Britannis,

INTERPRETATIO.

Te Nilus aquarum ſcaturiginem abſcondens, te Danubius, te vehemens Tigris. Te Oceanus belluas educans qui ſeparatis Britannis obmurmurat, te re-

ANNOTATIONES.

46. *Nilus.*] Metonym. pro Ægypto provictâ, quam rigat & fecundam reddit exundatione ſuâ fluvius ille vel ſolo notus nomine. De eo plura lib. 3. Od. 3. ſtroph. 12. *fontium qui celat origines.* Plin. lib. 5. cap. 9. *Nilus incertis ortus fontibus, &c.* Ita quidem veteres: at modò compertus eſt oriri duobus è fontibus in Æthiopiâ ſuperiori regnoque Abaſſenorum, in terra Sacahala, inter excelſos montes, augetur verò primum fluviis Gema, Kelti, Branti, aliiſque ſubinde compluribus. De Nili origine nuper diſſeruit eruditè Iſaacus Voſſius; nec non Michaël Ant. Baudrandus in ſuo Lexico ſeu Commentario ad Philipp. Ferrarium.

Iſter.] Seu Danubius, fluvius Germaniæ maximus, per oſtia ſex aut ſeptem in Euxinum mare labitur. Ammian. Marcell. Ptolem. &c. Synecd. pro Germaniâ, quam *ſic perdomuit* Tiberius Nero, *ut in formam pænè ſtipendiariæ redigeret provinciæ: quare tum alter triumphus ei ut altero conſulatu est oblatus eſt.* Vell. Paterc. lib. 2. jam ſæpè citato. Vel potiùs intelligendi ſunt provicti populi ad Iſtrum uſque, ſcilicet Vindelici, Pannonii, Daci, &c.

Rapidus Tigris.] Is Armeniæ fluvius oritur è montibus Ararath, Euphratem recipit, in ſinum Perſicum effunditur. Supra omnes Aſiæ fluvios rapidus, nomen adeptus eſt; eo quod tam velox eſſe videatur quam ſagitta, quæ tigris appellatur apud Medos. Vide Plin. lib. 6. cap. 27. Porrò judicantur hîc Parthi, qui Armeniâ, quam tenebant, Auguſto jubente ceſſerunt, imò ſigna victis Romanis erepta ultrò remiſerunt, ut dictum eſt, Od. . lib. 3.

47. *Te bellnoſus qui, &c.*] Oceanus Britannicus pro ipſâ Britanniâ majore, quæ modò Anglia nuncupatur. Nam ab hujus inſulæ primoribus ad Auguſtum miſſæ ſunt legationes ad amicitiam ejus depoſcendam: ut annotavi, ad Od. 5. lib. 3.

Bellnoſus.] Novum epithetum, ſed aptiſſimum: quod ut intelligas, lector, conſule Plinium, lib. 9. cap. 5. ubi ſic habet: *D. Auguſto legatus Galliæ ſcripſit, complures in littore apparere exanimes Nereidas . . . Tiberio Principe contra littus inſularum Lugdunenſis provinciæ belluas amplius trecentas ſimul reciprocans deſtituit Oceanus, miræ varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore; interque reliquas, elephantos & arietes . . . . expulſam belluam in littora Gaditana, cujus inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita ſexdecim fuiſſent, dentes ejuſdem centum & viginti, maximi dodrantium menſurâ, minimi ſemipedum. Belluæ cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romæ apportata ex oppido Judææ Ioppe, oſtendit inter reliqua miracula in Ædilitate ſuâ M. Scaurus, longitudine pedum quadraginta, altitudine coſtarum Indicos elephantos excedente, ſpinæ craſſitudine ſeſquipedali.*

48. *Britannis.*] De adjectis Auguſti Imperio hiſce populis, dixi lib. 3. Od. 5. v. 3. Jam qui ſint illi dicendum. Inſula eſt in Oceano Septentrionali maxima, olim Albion dicta, Galliæ obverſa, Britannis pridem habitata. Hos avitis ſedibus expulerunt Angli Germanica natio, circa annum Chriſti 441. In Ciſmarinam porrò migrantibus illis regionem, quæ priùs Aremorica dicebatur exinde Britannia minor vocata, & nunc pars eſt regni Francorum.

Te non paventis funera Galliæ,
Duraque tellus audit Iberiæ;
Te cæde gaudentes Sicambri
Compoſitis venerantur armis.

INTERPRETATIO.

gio Gallia mortem haud timentis, atque Hiſpania ferox veneratur. Tibi crudeles Sicambri conditis armis obtemperant.

ANNOTATIONES.

49. *Non paventis funera Galliæ.*] Galli præ ferocitate mortem ſpernebant adeò, ut imminens evidenſque vitæ periculum declinare cùm poſſent, minimè tamen vellent: fortè quòd metempſycoſin à Druidis edocti ſpem reviviſcendi conciperent. Hinc & coronati pugnabant. Teſtis Ælianus, Var. Hiſtor. lib. 12. cap. 18. Cæſar bell. Gall. lib. 6. cap. 13. *In primis Druides hoc volunt perſuadere non interire animas, ſed ab aliis poſt mortem tranſire ad alios; atque hoc maximè ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto, &c.*

50. *Dura tellus Iberiæ.*] Hiſpani labore & militiâ indurati. Vide ſupra annot. hujus libri Od. 5. v. 28.

51. *Sicambri.*] Supra, hujus lib. Od. 2. v. 36. annot.

ODE XV.

AUGUSTI LAUDES.

PHOEBUS volentem prælia me loqui
Victas & urbes, increpuit lyrâ,
Ne parva Tyrrhenum per æquor

INTERPRETATIO.

MEDITANTEM me canere certamina & urbes expugnatas Apollo citharâ objurgavit, ne vela exigua

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod ſuprà Ode 9. Lib. 1.

1. *Phœbus volentem &c.*] Perperam certè nonnulli codices Oden hanc præcedenti junctam habent & continuam. Imò Poëta in Auguſti laudes paſſim effuſus, ut annotavi antea, cum ceteris omnibus ipſique Auguſto ſatisfaceret, ipſe verò ſibi nunquam ſatisfacit. Hinc eſt quod iſtic à Phœbo ſe ait monitum atque objurgatum, quod laudandum Cæſarem pro meritis ſingularibus aſſumeret, qui omni eſſet laude major: ſicque novum laudis genus contexit. Lib. 3. Od. 3. ſimiliter,

Quo, Muſa, tendis? Deſine pervicax
Magna modis tenuare parvis.

2. *Increpuit lyrâ.*] Vulgò jungunt vocem, *lyrâ*, cum verbo, *loqui* ſed profectò duriuſculus foret contextus: nec tam disjuncta opus eſt connectere ad optimum ſenſum. Arbiter eſto, lector emunctæ naris.

3. *Ne parvis Tyrrhenum, &c.*] Ne vellem exiguâ cymbâ navigare ingens æquor, id eſt, ne tenui facultate dicen-

Vela darem. Tua, Cæſar, ætas
Fruges & agris rettulit uberes,
Et ſigna noſtro reſtituit Jovi.
Derepta Parthorum ſuperbis
Poſtibus; & vacuum duellis
Janum Quirini clauſit: & ordinem

INTERPRETATIO.

committerem Tyrrheno mari. Tuum, Auguſte, ævum revocavit agris meſſem fecundam, noſtroque Jovi reddidit vexilla arrogantibus Parthorum valvis ablata: obſeravit Janum Quirini bellis vacuum: juſtas etiam leges & modum

ANNOTATIONES.

di præditus ad magna Auguſti merita laudibus extollenda me accingerem, infelici exitu. Ita modeſtiæ ſuæ quidem Horatius, Auguſti verò magnitudini diſertè velificatur. De mari Tyrrheno lib. 1. Od. 11. v. 6. & alibi. Hic verò pro quolibet vaſto mari ponitur, per metonymiam.

4. *Tua, Cæſar ætas fruges & agris rettulit uberes.*] Hac ætate tuâ cultos videmus agros, uberesque meſſes habemus per providentiam tuam; cùm anteà bellis civilibus aut hoſtilibus ſterilitas & vaſtitas rura deformarent atque depopularentur. Suprà Od. 5. hujus libri.

6. *Signa noſtro reſtituit Jovi.*] Repoſita ſunt in Jovis Capitolini templo ſigna Romana, ibidem ſervari ſolita; quæ quidem profligatis Craſſo Antonioque, Parthi ademerant, templorumque ſuorum parietibus & columnis ſuſpenderant velut ἀναθήματα, non ſine ingenti ſuâ ſuperbiâ, parique ignominiâ Romani nominis. Verùm illi Auguſto obſequentes reſtituerunt vexilla noſtra. Lib. 3. Od. 5. Vide Juſtin. lib. 42. in fine. Sueton. Octav. cap. 21. &c. nec non Perſ. Sat. 6. v. 45. Memineris autem hæc a Poëta non temerè Auguſto ſæpiùs occini, quòd noſſet perquam grata eſſe: nam & cuſi ſunt nummi cum hac epigraphe, SIGNIS RECEPTIS, & Marti Vindici fanum Cæſar ædificavit. Teſtis Dio.

9. *Janum Quirini clauſit.*] Templum ſcilicet Jano conditum & conſecratum à Quirino ſeu Romulo, Auguſtus finitis bellis clauſit. De Jano fusè diſſerit Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 9. *In ſacris,* inquit, *invocamus Janum Geminum . . . . Janum patrem, quaſi Diorum Deum . . . Janum Quirinum quaſi bellorum potentem ab haſta quam Sabini curim vocant. Janum Patulcium, & Clauſium; quia bello valvæ ejus patent, pace clauduntur.* Cauſam porrò & originem iſtius ritûs petit à bello Sabino; quo, irruentibus in urbem *per patentem portam Janualem* hoſtibus, *ex æde Jani magna torrentium vis erupit,* hoſteſque *undis ſcatentibus, fervente aqua, rapidaque vertigine* aut exuſſit aut devoravit. *Ea re placitum, ut belli tempore, velut ad urbis auxilium profecto Deo, fores reſerarentur.* Sed & facile eſt augurari, ideò Jani templum belli temporibus apertum, ut ad eum populi vota preceſque deferrent, quem *bellorum potentem* credebant. Ita Macrob. mox cit.

Clauſit.] Sueton. Octav. cap. 22. *Janum Quirinum non ſemel atque iterum à condità urbe, memoriam ante ſuam clauſum, in multo breviore temporis ſpatio, terrâ marique pace partâ ter clauſit.* Oroſius lib. 6. cap. 20. & ſeq. diſtinguit tempora, *primò poſt Actiacam pugnam; iterum victis Cantabris.* (Et de hac ſecunda Jani templi clauſura loquitur iſtic Horatius, qui tertiam minimè vidit jam tum fato functus) *tertiò gentibus omnibus terrâ marique pace compoſitis.* Dio pariter lib. 53. & 54. ubi clauſum ab Auguſto Janum notat, primò in quinto ſuo conſulatu, poſt Actiacam victoriam: iterum conſulatu decimo: tertiò conſulatu undecimo: ex la-

Rectum, & vaganti fræna licentiæ
Injecit; amovitque culpas,
Et veteres revocavit artes;
Per quas Latinum nomen & Italæ
Crevere vires, famaque & imperî
Porrecta majeſtas ad ortum
Solis ab Heſperio cubili.
Cuſtode rerum Cæſare, non furor
Civilis, aut vis exiget otium:
Non ira quæ procudit enſes,

INTERPRETATIO.

impoſuit licentiæ effrænatæ: abſtulitque flagitia: nec non antiquas reparavit diſciplinas, quibus nomen Romanum opeſque Italiæ amplificata ſunt, atque Imperii gloria potentiaque ab Occaſu ad Orientem eſt *propagata. Auguſto Rempublicam tenente, pacem non turbabit civilis tumultus vel impetus, nec odium quod gladios fabricat, & civitates ef-*

ANNOTATIONES.

pide qui Emeritæ in Hiſpaniâ:

IMP. CÆS. DIVI
F. AUGUSTUS. PONT. MAX.
COS. XI.
TRIBUNIC. POT. X. IMP. VIIII.
ORBE MARI ET TERRA
PACATO. TEMPLO JANI CLUSO.

Vide Juſt. Lipſ. Elect. lib. 1. cap. 20. ubi luculenter evincit eos, qui ex Livio & Plutarcho *quaſi rem confeſſam ſumunt* incaſſum quidem, *Janum non ter ab Auguſto, ſed tantùm ſemel clauſum, idque poſt Actiacum bellum.* Unde & Glareanus perperam emendat Sueton. cit. *tertio clauſit*, pro, *ter clauſit*. Quibus egregiè occinit Lipſ. ibid. *parcite boni mihi, non ego vos ſollicito: tamen hic largiter erraſtis.*

10. *Et vaganti.*] Quidam legunt, *evaganti*, junguntque ſic priores voces cum ſequentibus: *ordinem rectum evaganti fræna licentiæ injecit.* De coërcitis graſſatoribus ab Auguſto Sueton. cap. 32.

11. *Amovitque culpas.*] Sueton. Octav. cap. 34. *Leges retractavit, & quaſdam ex integro ſanxit: ut ſumtuariam; de adulteriis, de pudicitiâ, de ambitu, de maritandis ordinibus . . . . divortiis modum impoſuit. &c.* Vide & cap. 42. &c.

12. *Veteres revocavit artes, per quas, &c.*] Priſcas virtutes, religionem, fidem, juſtitiam, temperantiam, patientiam, per quas primi Romani hoſtibus formidabiles perinde atque admirabiles amabileſque extiterunt. Vell. Paterc. *Finita viceſimo anno bella civilia, ſepulta externa, revocata pax, ſopitus ubique armorum furor, reſtituta vis legibus, judiciis auctoritas, Senatus majeſtas, & priſca illa & antiqua Reipublicæ forma revocata: rediit cultus agris, ſacris honos, ſecuritas hominibus, certa cuique rerum ſuarum poſſeſſio: leges emendatæ utiliter, latæ ſalubriter, &c.*

14. *Imperii porrecta majeſtas ad ortum, &c.*] *Auguſtus ab Oriente in Occidentem, à Septentrione in Meridiem, ac per totum Oceani circulum, cunctis gentibus unâ pace compoſitis, Jani portas tertiò ipſe tunc clauſit, quas ex eo per duodecim ferè annos quietiſſimo ſemper obſeratas otio ipſa etiam rubigo conſignavit.* Oroſ. lib. 6. cit.

15 *Ad ortum Solis ab Heſperio cubili.*] Sol dum occidit, Atlantico Oceano conditur, & quaſi requieſcit *cubili*; quod *Heſperium* dicitur ab Heſpero ſtella, quæ veſperi ad Occidentem apparet: unde & Heſperiæ ultimæ nomen datum Hiſpaniæ, eo quod ultima ſit ad occaſum regio. Cùm verò ſimpliciter Heſperiam vocant auctores, indicant Italiam ab Heſpero Atlantis fratre, qui eò ſe ex

Et miſeras inimicat urbes.
Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Julia; non Getæ,
Non Seres, infidive Perſæ,
Non Tanaim prope flumen orti.
Noſque & profeſtis lucibus, & ſacris,
Inter jocoſi munera Liberi,
Cum prole, matroniſque noſtris,
Ritè Deos priùs apprecati,
Virtute functos more patrum duces,

INTERPRETATIO.

ficit adverſas ac miſeras: Julias leges haud frangent qui altum Danubium potant, non Getæ, non Seres, aut Perſæ fallaces, nec nati ad amnem Tanaim. Nos autem diebus tam feſtis quàm profeſtis inter dona hilaris Bacchi, cum liberis & conjugibus noſtris, numinibus anteà ritè invocatis more majorum, adjuncto carmine Lydiis fiſtulis, cele-

ANNOTATIONES.

Africa contulit, ſic nominatam.

20. *Inimicat.*] Quintus Cicero de petitione conſulatus, n. 37. *ſin autem neges, ſtatim ſeſe alienant, & inimicantur.* Alii tamen codices aliter, nec habent vocem *inimicantur*: ſed tantùm: *ſin autem id neges, certe abalienes & ſtatim & plures.*

21. *Qui Danubium bibunt.*] Accolæ Danubii fluminis, nempè Suevi, Norici, Vindelici, Daci, Pannonii, Germani; de quibus antè. De Danubio ſive Iſtro, præced. Od. 14. Vide & Od. 5. hujus libri.

22. *Edicta Julia.*] Supra ad voces, *amovitque culpas.* Ex Sueton. Octav. 34. Dione lib. 53. & 54. Vide & carmen ſeculare poſt Epod.

Getæ.] Et hi Danubium prope habitant ac bibunt, hodie Moldavi: Scythis vicini ſunt, & inter Dacos numerantur.

23. *Seres.*] Scythæ, Indi, &c. Vide plura de his lib. 1. Od. 12. v. ſub finem.

Infidive Perſæ.] Parthi regionem Perſide comprehenſam incolentes, de quibus lib. 1. Od. 12. & 19. & lib. 3. Od. 5. *Infidi*, qui Craſſum ſimulatâ pace occiderunt.

24. *Tanaim prope flumen orti.*] Scythæ, de quibus lib. 1. Od. 19. lib. 2. Od. 9. lib. 3. Od. 24. De Tanai, quem *Scythicum amnem* vocat Horat. lib. 3. Od. 4. v. 36. Od. 10. v. 1. Od. 29. v. 28. vide ibi annot.

25. *Noſque & profeſtis, &c.*] Nos Romani tot ab Auguſto beneficiis cumulati, ipſum ejuſque majores canere non intermittemus, tam *profeſtis lucibus*, quam *ſacris*: atque adeo quotidie, in conviviis publicis privatiſque, honorem Auguſto deferemus per libationes etiam & vota precationeſque. Vide annot. ſupra Od. 5. ſtroph. 8. & ſeq.

Profeſtis lucibus, & ſacris.] Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. 16. ita ſcribit: *feſti Diis dicati ſunt: profeſti hominibus ob adminiſtrandam rem privatam publicamque conceſſi, &c.* Et poſtea: *profeſti & qui ex his procedunt, ſunt faſti, comitiales, comperendini, ſtati, præliares.* Hos deinde ſingulos explicat ibid.

26. *Jocoſi munera Liberi.*] Vina ſunt Bacchi munera: is verò *lætitiæ dator* Virgil. Æneid. 1. v. 738.

28. *Ritè Deos priùs apprecati.*] Inter libationes Dii invocabantur.

29. *Virtute functos.*] Cic. Tuſcul. 1. n. 109. *Nemo parum diu vixit qui virtutis perfectæ perfecto functus eſt munere.*

Duces canemus Lydis remiſto carmine tibiis.] Cic. mox cit. Tuſc. 1. initio. *Eſt in originibus*, inquit, *ſolitos eſſe in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus.* De legib. 2. n. 62. *Honoratorum virorum laudes ad*

Lydis remiſto carmine tibiis,
Troiamque & Anchiſen, & almæ
Progeniem Veneris canemus.

INTERPRETATIO.

brabimus duces virtute inſignitos, atque Troiam, & Anchiſen, ſobolemque jucunda Veneris.

ANNOTATIONES.

cantus & ad tibicinem proſequuntur. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. in fine. *Majores natu in conviviis ad tibias egregia ſuperiorum opera carmine comprehenſa pangebant, quo ad ea imitanda juventutem alacriorem redderent.*

30. *Lydis.*] Modis ac numeris hilarioribus. Nam tibiarum modi varii; Dorius gravis; Ionicus floridus; Phrygius religioſus: at *Lydius* mollis & ſuavis. Sicut *Lydi* Aſiæ Minoris populi Ionibus Phrygibuſque affines ac medii, malè ſemper audierunt, velut effeminati, & cupediarum voluptatum deliciarumque ſectatores. Proverb. *Lydio more*, apud Herodotum, Suidam, Athenæum, lib. 12.

31. *Troiam & Anchiſen, &c.*] Canemus Troiam, Anchiſen, Æneamque ejus & Veneris filium, totamque gentem Juliam inde ortam, Julium Cæſarem, Auguſtum in Juliam familiam aſcitum, Tiberium, Druſum. Lucret.

Æneadum genitrix, hominum Divûmque voluptas,
Alma Venus.

Q. HORATII FLACCI
EPODON
LIBER,
SIVE
ODARUM
LIBER V.

ODE I.
AD MOECENATEM,
Cui ad bellum Actiacum ire paranti offert ſe comitem.

IBIS Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula;

INTERPRETATIO.

NAVIGABIS, ô *amice*, *Liburnicis* navibus *inter excelſa navium munimenta*.

ANNOTATIONES.

Metrum eſt Iambicum. Prior quiſque verſus eſt trimeter; alter quiſque dimeter.

De hujus libri titulo primùm dicam pauca. Illum Horatius non inſcripſit unquam: excogitavere Grammatici, multis pòſt annis, imò poſt aliquot ſecula, Horatii Odas aliaque opera colligentes, compingentes, & eo ordine quem modò videmus, digerentes. Unde verò Epodos commenti ſunt? Certant etiamnum eruditi. An quòd ultimus ſit Odarum liber, & quaſi poſt Odas? At levicula ratio. An quòd Odæ iſtæ ſint poſt alias factæ? Imò verò pleræque hujus libri aliis ſunt priores, v. g. Epod. 9. manifeſtè antecedit Oden 37. lib. 1. An quod longiori verſui brevior attexitur? Atqui hujus generis Odæ reperiuntur etiam in ceteris libris; & in hoc ipſo libro ultima & penultima eſt monocolos & ejuſdem metri. Quid quod doctus & ſagax Muretus ingenuè fatetur, non ſatis intelligere ſe cur Epodos liber hic vocetur. Fabricius autem ſcribit, in libris prioribus Horatium imitatum eſſe Alcæum & Sapphonem; in iſto verò Archilochum

Paratus omne Cæſaris periculum
Subire, Mœcenas, tuo.

INTERPRETATIO.

Auguſti diſcrimen quodlibet promptus obire tuo periculo.

ANNOTATIONES

atque Lucilium. Certè Marius Victorinus lib. 3. ſic habet : *Archilochus fuit ſingularis artifex in excogitandis & formandis novis metris, primuſque Epodos excitavit; alios breviores, alios longiores, detrahens unum pedem ſeu colum metro, ut illi ſubjiceret id quod ex ipſo detractum eſſe videbatur . . . . Horatius ejus exemplum ſocutus eſt in ea Ode.*

*Solvitur acris hyems gratâ vice veris
& Favoni:
Trahuntque ſiccas machina carinas.*

Ergo Ἐπῳδὸν librum hunc inſcripſere Grammatici, ſeu quòd Archilochi & Lucilii exemplo maledictis conferta pleraque carmina contineat; ſeu quod Iambicis trimetris ſubtexantur accinanturque dimetri, longioribus quibuſcunque verſibus breviores. Et hæc mea quidem ſententia. Enimverò parum ſatisfacit quod aiunt alii, quoniam Epodos eſt velut Odes clauſula, additurque poſt ſtrophen & antiſtrophen, hinc ἐπῳδοὺς vocari eos verſus minores qui ſubjecti longioribus ſenſum finiunt & concludunt. Contrarium ſiquidem in nonnullis Horatii Epodis agnoſcitur. Vide Marium Victorinum lib. 1. Galenum de uſu partium, Epilogo lib. 17. Diomedem lib. 3. cap. 4. Iſidorum lib. 1. cap. 18. Terentianum Maurum lib. de metris. Scaligerum Poët. lib. 1. cap. 44. &c.

1. *Ibis Liburnis. &c.*] Ergone ibis hinc procul abſque me, qui te carere vix queo? Ibis, Mœcenas, ad bellum cum Auguſto adverſus Antonium & Cleopatram, nullum non paratus ſubire periculum pro Cæſare tuendo.

Liburnis.] Naves Liburnæ minores erant, leviores, agiliores, proindeque bello idoneæ. His itaque Auguſtus Antonianas mole graviores facilè profligavit, fugientemque perſecutus debellavit Antonium. Nomen à Liburnis, hodie Croatis populis Illyrii; qui, piraticæ causâ faciendæ, genus illud navium invenerant ſibi percommodum. Vide Veget. de re milit. lib. 4. cap. 18. & ſeq.

Inter alta navium propugnacula.] Naves Antonii deſignat ingentes quidem, exſtructis in prorâ & puppi tabulatis turrium inſtar, Cæſarianis terribiles. L. Flor. lib. 4. cap. 11. *Nobis quadringentæ amplius naves, ducentæ non minus hoſtium: ſed numerum penſabat magnitudo. Quippe à ſenis in novenos remorum ordinibus: ad hoc turribus atque tabulatis allevatæ, caſtellorum & urbium ſpecie, non ſine gemitu maris & labore ventorum ferebantur. Quæ quidem ipſa moles exitio fuit. . . . . . Immenſæ claſſis naufragio belli facto, toto mari ferebatur, &c.* Plutarchus in Anton. ſimilitee refeee, Cæſaris naves Brunduſii & Tarenti fabricatas ad celeritatem, non ad roboris oſtentationem: Antonianas contra ligneis turribus exceſſas, è quibus in hoſtem catapultas emittebant. Plin. lib. 32. cap. 1. *Armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnetur velut è muris. Heu vanitas humana . . . . Fertur Actiaco Marte tenuiſſe prætoriam navim Antonii piſciculus . . . . . . Ideoque Cæſariana claſſis impetu majore protinus venit.* Vide Veget. lib. 4 cap. 44. nec non Dionem Nicæum, ſive Joann. Xiphilinum in Auguſto, ubi ſcribit: *pugnatum eſt apud Actium, ubi nunc Nicopolis . . . Naves Antonii erant navibus hoſtium longè majores, deciremes complures. . . . . In his altiſſimas turres ædificari, atque magnum numerum hominum imponi in turribus juſſerat . . . De ſuperiore loco hoſtes obruebant atque ſummergebant lapidibus aliiſque machinis, &c.*

3. *Paratus omne Cæſaris periculum*

Quid nos, quibus te vita ſit ſuperſtite
Jucunda; ſi contrà, gravis?
Utrumne juſſi perſequemur otium
Non dulce, ni tecum ſimul?
An hunc laborem mente laturi, decet
Quâ ferre non molles viros?
Feremus. Et te vel per Alpium juga,
Inhoſpitalem & Caucaſum,
Vel Occidentis uſque ad ultimum ſinum,
Forti ſequemur pectore.

INTERPRETATIO.

Quid agemus nos, quibus vita vivente te grata fuerit; ſi ſecus, moleſta? An ex mandatis otio fruemur minimè jucundo, niſi unà tecum? An verò iſtum laborem toleraturi ſumus eo *animo, quo tolerare debent viri non ſegnes? Tolerabimus* certè, *atque te ſectabimur generoſâ mente per altas Alpes, & Caucaſum inhabitabilem, & ad extrema Occidentis maria.*

ANNOTATIONES.

ſubire] Teſte Appiano, ſecutus eſt Auguſtum Mœcenas cum M. Agrippa, in Siciliam adverſus Sext. Pompeium: item contra M. Antonium & Cleopatram, ad Actium Epiri promontorium. Vide apud Virgil. Æneid. 8 præſertim à verſu 675. ad 695. Actiacæ victoriæ deſcriptionem: ubi egregia Agrippæ quidem laudatio: at mirum quod ibidem Mœcenatis nulla mentio. Contra Xiphilinus mox citatus alterum ab altero non ſeparat, ita ſcribens: *Cæſar eo prælio navali ſuperior.* . . . . *Agrippa in eo bello Cæſari magno uſui fuit. Nam & Antonii quaſdam urbes evertit, in quibus habebat bellicos apparatus, & ejus adverſarios crebrò vicit. Quas ob res ei atque Mæcenati tantam poteſtatem detulit Cæſar in rebus omnibus, ut litteras quaſcumque ad Senatum vel alio mitteret, ipſi prius legere poſſent, & ex iis quæ vellent immutare: cujus rei causâ annulum ab eo acceperant, quo literas obſignarent.* Et poſteà, *de Imperio deponendo Cæſar deliberationem habuit cum Agrippa & Mæcenate, cum quibus communicabat omnia arcana conſilia. Ex his Agrippa conſulebat juſtius* . . . . *Mæcenas majorem utilitatis habebat rationem* . . . . . . *Cæſar Mæcenati aſſenſus eſt, ſumpſitque nomen Imperatorium, &c.*

5. *Te vita ſit ſuperſtite jucunda, ſi contrà gravis.*] Vide lib. 2. Od. 17.

7. *Utrumne juſſi perſequemur otium,* &c.] An dum laborabis & periclitaberis tu, otium ego perſequi potero? Certè quantumvis jubeas, parere hac in te & morem tibi gerere haud valeo.

9. *An hunc laborem, &c.*] Prolepſis, quâ ipſe ſibi Horatius objicit: at militiæ ærumnas ferre minus ſum idoneus: reſpondet verò, ſibi cum Mœcenate quælibet tolerabilia videri. Cr. Ode lib. 2.

Me nec Chimæra ſpiritus ignea,
Nec ſi reſurgat centimanus Gyas,
Divellet unquam.

11 *Per Alpium juga*] Quæ quidem ſuperaſſe tanti ſtetit ipſi Annibali aliiſque Vide Tit. Liv. lib. 21 cap. 36. & ſeq. iſtos montes quibus Italia quaſi vallatur, *tranſcendiſſe quoque mirum fuit, atque in portento propè majores habuere.* Plin. Proœm lib. 36.

12. *Inhoſpitalem & Caucaſum.*] Montem Aſiæ altiſſimum, ubi glacies & nives perpetuum horrorem faciunt. Vide lib. 1. Od. 22.

13 *Occidentis uſque ad ultimum ſinum.*] Ad Gaditanum uſque Oceanum, ultra Columnas Herculis, quem mundi finem ſtatuebant Romani, verſus Occidentem. Vide lib. 2. Od. 2. v. 11. annot.

Roges, tuum labore quid juvem meo,
 Imbellis ac firmus parùm?
Comes minore ſum futurus in metu,
 Qui major abſentes habet:
Ut aſſidens implumibus pullis avis
 Serpentium allapſus timet
Magis relictis: non, ut adſit, auxilî
 Latura plus præſentibus.
Libenter hoc & omne militabitur
 Bellum in tuæ ſpem gratiæ:
Non ut juvencis illigata pluribus
 Aratra nitantur meis:
Pecuſve Calabris ante ſidus fervidum
 Lucana mutet paſcua:

INTERPRETATIO.

Quæres, quid tuum laborem meo ſublevem ego non aptus militiæ, minimeque ſtrenuus. Scilicet *te comitans minorem habebo* pro *te timorem, qui gravius angit abſentes: veluti avis incubans pullis implumibus, plus iis relictis metuit incurſiones anguium; majorem opem non præſtitura, etiamſi præſentibus aſtiterit. Hanc & aliam quamlibet militiam obibo amicitiæ tuæ gratiâ: nequaquam ut pluribus meis bobus annexa aratra portentur; aut greges è paſcuis Lucanis tranſeant in Calabra, ante ardens aſtrum:*

ANNOTATIONES.

18. *Qui major abſentes habet.*] Ita eſt; rei amatæ quando abeſt, plus timetur; & mille falſa pericula amans ſibi fingit, illique formidat ſemper.

19. *Ut aſſidens implumibus, &c.*] Non quidem præſens ego te juvare plurimùm ſperem: ſicut avis etſi pullis aſſideat, parum eos defendit à ſerpentibus: at tamen iis relictis abſens magis timet.

23. *Libenter hoc. &c.*] Hoc igitur bellum quantumvis grave adibo intrepidus, ut te præſente fruar, ô Mœcenas; tibique meum amorem teſtificer.

25. *Non ut juvencis. &c.*] Neque verò inde velim à te mereri vel conſequi donationes majores prioribus. Nequaquam plura cupiam agri jugera, ad quæ aranda pluribus juvencis ac bobus mihi opus ſit. Neque talia à te peto.

27. *Pecuſve Calabris, &c.*] Neque pariter numeroſiores greges habere exoptem, vel diverſa paſcua in diverſis regionibus: ut ſecundum varias cœli affectiones, commodè ſemper illi paſcantur, modò in his, modò in iſtis. Varro de Re Ruſt. lib. 3. cap. ult. in fine. Appuli ſolent pecuarii, propter calores, in montes Sabinos pecus ducere.

Calabris ante ſidus fervidum, Lucana mutet paſcua.] Pro, *Calabra paſcua*, ubi æſtus fervidior, *mutet Lucanis*, ubi cœlum magis eſt temperatum: *mutet*, inquam, & ab illis in hæc deducatur, *ante ſidus fervidum*, id eſt, ante Caniculam, cujus ardor nimius pecori eſt noxius & infeſtus. De *Calabria* lib. 1. Od 31. De Canicula, lib. 1. Od. 17. v. 17. & lib. 3. Od. 13. v. 9.

28 *Lucana.*] Lucania Italiæ regio, in Regno Neapolitano, inter Apuliam, Brutios, Picentes, atque oram Tyrrheni maris: continetur in ea quæ *Baſilicata* provincia nunc dicitur. Plin. lib. 14. cap. 6. vina Lucana commendat his verbis. *verùm & longinquiora Italiæ ab Auſonio mari non carent gloriâ, Tarentina, ... Lucanaque.*

Nec ut ſuperni villa candens Tuſculi
    Circæa tangat mœnia.
Satis ſuperque me benignitas tua
    Ditavit. Haud paravero
Quod aut, avarus ut Chremes, terrâ premam;
    Diſcinctus aut perdam ut nepos.

INTERPRETATIO.

neque ut villa candida vicina alti Tuſculi pertingat muros Circaeos. Imò tua munificentia locupletavit me ſufficienter & abundè. Abſit ut accumulem qua vel terra infodiam velut Chremes avarus, vel dilapidem ſicut belluo diſſolutus.

ANNOTATIONES.

29. *Nec ut ſuperni. &c.*] Neque ut villa mea in agro Tuſculano ſita, prædiumque quod ibi habeo a te mihi donatum, magis ac magis amplificetur, extendaturque ad uſque Tuſculum urbem in edito colle exſtructam.

Villa candens.] E marmore candido ædificatam nonnulli explicant. Quaſi verò villula Horatii, quâ licet modicâ contentum ſe pluribus locis apertè jactitat, fuiſſet marmorea. Ergo, vel ſplendidulam, vel è candenti lapide exſtructam intellige. Plin. lib. 36. cap. 22. *in Liguria, Umbria & Venetia albus lapis dentata ferrâ ſecatur.*

30. *Circaa mœnia.*] Tuſculana; quippe Tuſculum condiderat Telegonus Circes & Ulyſſis filius. lib. 3. Od. 29. v. 8. *Telegonî juga parricidæ.* Vide ibi annot.

31. *Satis ſuperque me benignitas, &c.*] Horatius à Mœcenate donatus fuerat prædiis aliquot, ut jam dixi: iis verò ſe planè contentum eſſe, nec plura flagitare prædicat lib. 2. Od. 18. v. 12. quanquam plura donare paratum ſciret Mœcenatem, ut declarat lib. 3. Od. 16. ſtrophe penultimâ. Si vacat, lector, lege etiam annot. lib. 3. Od 31. v. 5. & init. Epiſt. 56. ubi ſuam ipſe villam deſcribit Horatius.

32. *Haud paravero quod, &c.*] Nolim inſanire divitias accumulando ſtultè & infodiendo occultandoque in terrâ, ſicut Chremes ille ſenex avarus, apud Terent. Comœd.

34. *Diſcinctus aut perdam ut nepos.*] Abſit etiam ut opes habeam, quas malè perdam ac prodigè effundam.

Diſcinctus.] Mollis, iners, ignavus, luxurioſus. Contra *cinctus* vocatur navus ac fortis. Apud Romanos diſcinctum ſeu non cinctum prodire in publicum, diſſoluti ac perditi luxuriâ hominis nota erat. Proverb. *diſcincta veſtis, diſcinctus animus.* Perſ. Sat. 3.

Non pudet in morem diſcincti vivere
    Nattæ.

Nepos.] Ita vocatur luxurioſus, quod ei non major cura ſit rei ſuæ familiaris, quàm ſolet eſſe juveni, cujus pater & avus adhuc vivunt, quos ſibi novit opes congerere & opimam hereditatem comparare. Feſtus.

ODE II.

VITÆ RUSTICÆ LAUDES.

BEATUS ille, qui procul negotiis,
Ut priſca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet ſuis,
Solutus omni fœnore:

INTERPRETATIO.

FELIX ille, qui longè à negotiis, & liber ab uſuris omnibus, agros paternos colit propriis bobus: ſicut homines

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *Beatus ille, &c.*] Hæc Ode, vel confitente Hypercritico, *valdè longe pulcherrima.* Inducitur fœnerator Alphius vitam ruſticorum ita laudans, ut videatur jamjam abjecto fœnerandi ſtudio, illam amplexurus: qui tamen ad ſolitam quæſtûs curam mox abripitur, & ad ſuos mores redit: adeò valet conſuetudo inveterata.

Beatus ille qui procul negotiis, &c.] Pleraque hujus Odes lumina mutuatus eſt Horatius à Virgilio Georgic. 2. ſub finem. Quæ verò hic fusè extulit, ille ſedulò perſtrinxit: & contrà, quæ Virgilius contractè dixerat, Horatius dilatare & explicare curavit. Virgil cit. v. 458. Sic ruſticæ vitæ laudes auſpicatur:

O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas! Quibus ipſa, procul diſcordibus armis,
Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus.

2. *Ut priſca gens mortalium.*] Primis nempè ſeculis felices & aurei mortales in agris degebant, terram exercebant, innocentem & beatam agebant vitam. Vide Plin. lib. 18. init. Valer. Maxim. lib. 7. cap. 1. Virgil. antè cit. v. 532.

Hanc olim veteres vitam coluere Sabini;
Hanc Remus & frater: ſic fortis Etruria crevit:
Scilicet & rerum facta eſt pulcherrima Roma.
. . . .
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.

3. *Paterna rura bobus exercet ſuis.*] Non ingentia prædia uſuris comparata, ſed modica à parentibus ſibi relicta. Od. 1. lib. 1. *gaudentem patrios findere ſarculo agros* Vide Tit. Liv. lib. 3. cap. 26. ubi *L. Quinctius Cincinnatus ſpes unica Imperii Pop. Rom. quatuor jugerum colens agrum, à legatis* ad Dictaturam vocatur, inventus *ſeu foſſam fodiens, bipalio innixus, ſeu cum araret; operi certo, id quod conſtat, agreſti* Intentus.

4 *Solutus omni fœnore.*] Qui nequaquam fœnori operam dedit unquam, nec dare velit: avaritiæ & cupiditatis labe nullâ aſperſus. Fœnus ſive uſuram prohibent leges divinæ & humanæ. Deuteron. cap 23. *non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem.* Cato: *majores noſtri ſic habuerunt, & in legibus poſuerunt, furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli: quanto pejorem exiſtimaverunt fœneratorem quàm furem.* Cic. Offic. 1. n. 150. *primùm improbantur hi quæſtus, qui in odia hominum incurrunt, ut portitorum & fœneratorum.* Vide Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 7. &c.

Nec excitatur claſſico miles truci,
Nec horret iratum mare:
Forumque vitat, & ſuperba civium
Potentiorum limina.
Ergo aut adultâ vitium propagine
Altas maritat populos:

INTERPRETATIO.

antiqui: neque bellator excitatur gravi ſono tuba, nec timet procelloſum mare: fugit lites & domos ſuperbas opulentorum civium. Itaque vel palmites vitium creſcentes alligat excelſis populis;

ANNOTATIONES.

5. *Nec excitatur claſſico miles.*] Dormit ſomnum pacatum & placidum; nec, ut miles, tubæ ſonitu excitatur.

Truci.] Quicquid ad arma bellumque attinet, truculentum eſt & horribile. Porrò, *claſſica ſunt cornua, quæ convocandi cauſa fuerunt facta: & à calando claſſicum quaſi calaſſicum dicitur.* Iſidor. lib. 18. cap. 4. Vide infrà verſus Virgilii mox afferendos, huc & ad ſequentia pertinentes.

6. *Nec horret iratum mare.*] Nec, ut negotiatores ac mercatores, navigationis fert incommoda, aut maris irati horrores experitur. Vide Juvenal. Sat. 12. Item quæ annotavi lib. 1. Od. 3. v. 9.

7. *Forumque vitat.*] Strepitûs forenſis caret moleſtiâ. Litigandi quantus ſit furor, quantus & labor, noverat Plutarchus, qui lib. de fœnore, aſſerit, forum eſſe *impiorum regionem*. Anacharſis ſcribit, *locum eſſe ad fallendum invicem, atque ad dandas avaritiæ manus deſtinatum*. Columella ait, exerceri *in foro caninum quemque allatrandi, & contra innocentes, & pro nocentibus ſtudium*: atque videri *conceſſum intra mœnia latrocinium*: additque, ibi, *niſi dorophagos expleas ſordidoſque ac nummarios*, prorſus *ludi operam*.

Superba civium potentiorum limina.] Profectò gravis erat ſervitus clientium ſuperbo capiti quotidiana officia præſtantium: primâ luce ſalutabant, deinde ad forum comitabantur, noctu etiam patronis adeſſe per urbem currentibus cogebantur, &c. Vide Juvenal. Sat. 3. v. 124. & ſeq. Virgil. jam cit.

Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis vomit ædibus undam.

Et poſteà:

. . . .
Inſanumque forum, aut populi tabularia vidit.
Sollicitant alii remis freta cæca; ruuntque
In ferrum, penetrant aulas & limina regum, &c.

9. *Ergo aut adulta, &c.*] Poſtquam oſtendit agricolas eſſe immunes à malis, quæ comitari ſolent varias hominum conditiones, v. g. fœneratorum, militum, mercatorum, cauſſidicorum, clientium; jam exponit ruſticæ vitæ emolumenta & voluptates ſingulis anni tempeſtatibus proprias. Ver habet amœnitatem: æſtas hortorum frugum & pecoris fœcunditatem: autumnus fructuum multiplicem proventum: hyems aucupium & venationem.

Propagine.] Plin. lib. 17. cap. 10. *Arbores aut ſemine proveniunt, aut plantatâ radice, aut propagine, aut avulſione, aut ſurculo, aut inſito & conſecto arboris trunco.*

10. *Altas maritat populos.*] Plin. lib. 17. cap. 23. ſcribit longo uſu compertum, *nobilia vina non niſi in arbuſtis gigni, & in his quoque laudatiora ſummis, ſicut uberiora imis: adeo excelſitate proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium ulmus . . . . . . deinde populus . . . minus denſa folio, &c.* Varro de Re Ruſt. lib. 1. cap. 8. ita ſcribit: *vineæ aliæ humiles, ut in Hiſpania: aliæ ſublimes, ut*

Inutileſque falce ramos amputans,
  Feliciores inſerit:
Aut in reductâ valle mugientium
  Proſpectat errantes greges:
Aut preſſa puris mella condit amphoris,
  Aut tondet infirmas oves.
Vel cùm decorum mitibus pomis caput
  Autumnus arvis extulit,
Ut gaudet inſitiva decerpens pyra,
  Certantem & uvam purpuræ,
Quâ muneretur te, Priape, & te pater
  Sylvane tutor finium!

INTERPRETATIO.

atque ſteriles ſurculos falce reſecans, fertiliores inſerit: vel in remotâ valle paſcentes mugientium greges contemplatur: vel extracta favis *mella recondit* in *vaſis mundis: vel tondet oves imbecillas. Cum vero autumnus campis extulit caput dulcibus fructibus ornatum, quàm lætatur colligens pyra inſitiva, & uvas purpuræ æmulas, quas tibi offerat, ô Priape, tibique, Sylvane parens, agrorum cuſtos!*

ANNOTATIONES.

pleraque in Italiâ. &c. & in fine: *ubi natura terræ humida, ibi vitis altius tollenda, quod in partu & alimento vinum non ut in calice, quærit aquam, ſed ſolem: itaque ideo, ut arbitror, primùm è vinea in arbores aſcendit vitis.* Vide lib. 4. Od. 5. v. 30.

11. *Inutileſque falce ramos amputans.*] Plin. mox cit. *arbuſta arari quàm altiſſimè deſiderant, etſi tantum frumenti ratio non exigit . . . . . . Deputantur cum vite pariter interlucatâ denſitate ramorum qui ſunt ſupervacui & abſumunt alimenta.*

12. *Feliciores inſerit.*] Vide Plin. lib. 17. cap. 14. ubi geminam inſitionis affert rationem: altera fit trunco leniter fiſſo: altera eſt inoculatio; fitque exciſo cortice, & aperiendo in arbore oculum, ſemenque illic includendo. Hanc docuere aves & natura. *Tradunt monedulam,* inquit ille, *condentem ſemina in theſauros cavernarum, ejuſdem rei præbere cauſas* Et paulò antè: *inſerere quoque natura docuit, ſemine ventis ſæpè tranſlato in aliquas corticum rimas: unde vidimus cerasum in ſalice, platanum in lauro. &c.*

14. *Proſpectat errantes greges.*] Greges paſtoreſque inviſit, & an rectè ſe habeant cuncta, conſiderat.

15. *Preſſa puris mella condit amphoris.*] Virgil. Georgic. 4. v. 140.

ſpumantia cogere preſſis
Mella favis.

Vide Columell. lib. 9. cap. 15. Plin. lib. 11. cap. 12. & ſeq.

16. *Infirmas oves.*] Delicatas, morbis obnoxias.

17. *Decorum pomis caput, &c.*] Ita nempè ſolet pingi autumnus.

19. *Inſitiva pyra.*] Proprio labore inſita & educata, & hinc longè jucundiora.

20. *Certantem & uvam purpuræ.*] Maturam ſcilicet, & purpureo colore gratam.

21. *Priape.*] Hortorum Deus & tutor.

22. *Sylvane.*] Agrorum præſes & cuſtos. Virgil. Georg. 2. cit.

Fortunatus & ille Deos qui novit
  Agreſtes,
Panaque, Sylvanumque ſenem. &c.

Et poſtea:

Nec requies, quin aut pomis exuberet
  annus,
Aut fœtu pecorum, aut Cerealis mer-
  gite culmi,
. . . .

Liber

Libet jacere modò ſub antiquâ ilice :
Modò in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ ;
Queruntur in ſylvis aves ;
Fonteſque lymphis obſtrepunt manantibus ;
Somnos quod invitet leves.
At cum tonantis annus hybernus Jovis
Imbres niveſque comparat :
Aut trudit acres hinc & hinc multâ cane
Apros in obſtantes plagas :
Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos :
Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem,

INTERPRETATIO.

Nunc placet recumbere ſub annoſa quercu, nunc ſuper herbam viroſcentem. Interea dum amnis defluit ripis ſublimibus: canunt aves in nemoribus; rivulique murmur edunt aquis labentibus; quod placidum conciliet ſoporem. Quando autem tempeſtas hyemalis Jove faciente pluvias & nives procreat, vel plurimis canibus apros feroces undequaque propellit in retia oppoſita; vel perticâ levigatâ plagas haud ſtrictas expandit turdis voracibus inſidioſas: ac timidum leporem, gruemque tranſmarinam

ANNOTATIONES.

Et varios ponit fœtus autumnus: & altè
Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis.

23. *Libet jacere modo*] Hoc fruſtra putant aliqui novæ Odes initium. Virgil. cit.

Spelunca, vivique lacus; ac frigida Tempe.
Mugituſque boum, molleſque ſub arbore ſomni
Non abſunt: illic ſaltus ac luſtra ferarum.

25. *Labuntur altis interim ripis aquæ.*] Vel, ex alto quodam loco defluunt; vel, profundo currunt alveo. Virgil. Georg. cit.

Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes.

27. *Lymphis obſtrepunt.*] Avibus quaſi accinunt, ſuo murmure ac ſtrepitu avium cantus provocant.

29. *At cum tonantis, &c.*] Hyemalis tempeſtas ubi cœpit ingruere, venationi datur opera

Jovis.] Jam alibi diximus Jovem poni pro aëre. *tonantis*, tempeſtuoſi, pluvii, pruinoſi. Virgil. cit. Georgic. 2.

Venit hyems, teritur Sicyonia bacca trapetis.

At Georgic. 1. v. 305.

Sed tamen & quernas glandes tunc ſtringere tempus.
Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta.
Tum gruibus pedicas, & retia ponere cervis:
Auritoſque ſequi lepores . . . .
Cum nix alta jacet, glaciem cum flumina trudunt.

31. *Multâ cane.*] Canes fœminino genere poni ſolent cum de venatione agitur, ut volunt; quoniam, inquiunt nonnulli, velociores & ſagaciores ut plurimum ſunt canes feminæ.

33. *Amite.*] Ames eſt furcula ſeu pertica, quâ rete ſuſpenditur aut tenditur ad captandas aves.

34. *Turdis.*] Qui præcipui ſunt ſaporis. Gall. *grives.* De his Varro de re ruſt. lib. 3. cap. 5. Athen. lib. 2. cap. 24.

35. *Advenam gruem.*] Varro mox ex.

Jucunda captat præmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliviſcitur?
Quod ſi pudica mulier in partem juvans
Domum, atque dulces liberos;
(Sabina qua'is, aut peruſta ſolibus
Pernicis uxor Appuli,)
Sacrum vetuſtis extruat lignis focum
Laſſi ſub adventum viri:
Claudenſque textis cratibus lætum pecus,
Diſtenta ſiccet ubera:

Interpretatio.

pedicâ implicat, gratam prædam. Inter iſta quis recordatur moleſtiarum quas amor gignit. Quod ſi caſta uxor ex parte ſuâ curans familiam dilectoſque natos (velut Sabina, vel conjux Appuli velocis, aduſta Solis ardore) è lignis aridis componat ſacratum focum, paulò ante reditum mariti fatigati; & caulis includens gregem ſaturum, mulgeat plena

Nnotationes.

Volucres partim advenæ ſunt ut hirundines & grues: partim vernacula, ut gallina & columba. De illo genere ſunt turdi adventitio; ac in Italiam quotannis trans mare advolant circiter æquinoctium autumnale, & eodem revolant ad æquinoctium vernum. Tull. de Nat. Deor. 2. n. 125. *Grues, cum calidiora loca petentes maria tranſmittunt, trianguli formam efficere animadverſum. ejus autem ſummo angulo aër ab iis adverſus pellitur. deinde ſenſim ab utroque latere tanquam remis ita pennis curſus avium levatur. Baſis autem trianguli quam grues efficiunt, ea tanquam à puppi ventis adjuvatur. hæque in tergo prævolantium colla & capita reponunt.* Vide & Plin. lib. 10. cap. 23.

36. *Quis non malarum &c.*] Phraſis Græca, pro, quis non obliviſcitur malarum curarum quas amor habet?

39. *Quod ſi pudica. &c.*] Virgil. cit. Georgic. 2.

Interea pendent dulces circum ubera nati:
Caſta pudicitiam ſervat domus.

Eccleſiaſticus cap. 26. *mulieris bonæ beatus vir: numerus annorum illius duplex: annos vitæ in pace implebit.*

41. *Sabina qualis.*] Juvenal. Sat. 6. v. 162.

Intactior omni Sabinâ.

42. *Uxor Appuli.*] Appulæ, ut & Sabinæ mulieres caſtitatis & frugalitatis laude florebant. Juvenal. mox cit.

Malo Venuſinam, quam te, Cornelia, mater
Gracchorum, &c.

Sabini ab Apennino ad Tiberim & Anienem fluvios extendebantur olim: Velino autem flumine media regio irrigabatur. Illic hodie continentur Sabina provincia, pars Umbriæ orientalis, & Aprutii ulterioris portio non modica.

Apulia duplex; Daunia, & Peucetia; utraque regno Neapolitano concluditur. Daunia hodie *Capitanata*, eſt admodum fertilis, ſita eſt inter Aufidum & Tiphernum fluvios. Peucetia hodie *Terra di Barri*, continet Barianam provinciam, & partem Baſilicatæ: lætiſſimis abundat paſcuis.

Peruſta Solibus.] Tum quod ea regio calidior; tum quod eæ mulieres rei domeſticæ curam etiam apud villas & agros gerentes, æſtum non raro tolerabant, ſoliſque ardoribus torrebantur.

43. *Sacrum vetuſtis, &c.*] E lignis dudum congeſtis adeoque ſiccis focum exſtruat, ad ignem accendendum adven-

Et horna dulci vina promens dolio
  Dapes inemtas appáret:
Non me Lucrina juverint conchylia,
  Magiſve rhombus, aut ſcari,
Si quos Eois intonata fluctibus
  Hyems ad hoc vertat mare:
Non Afra avis deſcendat in ventrem meum,
  Non attagen Ionicus
Jucundior, quàm lecta de pinguiſſimis

INTERPRETATIO.

ubera; atque vinum hujus anni educens ex amphora non inſuavi, paret cœnam non aliunde *quæſitam*: hæc, inquam, ſi adſint, *non prætulerim oſtrea Lucrina, vel rhombos, vel ſcaros, ſi aliquos ex Orientali mari in hoc* Italicum *protrudat ſæva tempeſtas: nec volucris Africana veniat in meum ventrem, vel attagena Aſiana, gratior,*

ANNOTATIONES.

tanti viro diurnis laboribus defeſſo.

Sacrum.] Tum ob Lares ac Penates Deos, tum ob Veſtam. Vide Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 4. &c.

47. *Horna dulci vina promens dolio.*] Hornum vinum vixque maturum viro laborioſo dulce videtur, nec requirit vina vetuſtate delicatiora. Lib. 3. Od. 23. *Hornam frugem.*

48. *Dapes inemtas.*] Non aliunde pretio comparatas; ſed domi quæſitas, ſeu ex horto, ſeu è caulis, &c.

49. *Lucrina conchylia.*] Oſtrea exquiſita è Baiano ſeu Lucrino lacu. Strabo lib. 5. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1. Plin. lib. 9. cap. 54. Juvenal. Sat. 4. v. 141.

50. *Rhombus.*] De eo piſce vide Juvenal. mox cit. Sat. 4. v. 39. & ſeq. Plin. &c. Galli *turbot* appellant, omnes pretium norunt.

Scari.] Scaros piſces interdum in mare Tyrrhenum adigit tempeſtas. Huic piſci tributum eſſe principatum, ſcribit Plinius lib. 9. cap. 17. *Nunc ſcaro datur principatus, qui ſolus piſcium dicitur ruminare; herbiſque veſci, non aliis piſcibus: e mari Carpathio frequens. &c.* Et lib. 11. cap. 37. *dentes piſcibus omnibus ſerratos, præter ſcarum: huic uni aquatilium planos.* Et lib. 32. cap. 2. ait, *ſcarum naſſis incluſum non fronte erumpere, nec infeſtis viminibus caput inſerere; ſed averſum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorſum erumpere. Quem luctatum ejus ſi fortè alius ſcarus videat extrinſecus, apprehenſâ mordicus caudâ, adjuvat niſus erumpentis.* Inde verò nomen factum aiunt, à *σκαίρω ſalto*. Athen. lib. 7. cap. 20. ſimilia refert ex Ariſtotele. Multa verò Caſaubonus eruditè ibidem emendat de eo piſce jactari ſolita. Epicharmus eo loci apud Athen. *Nos piſcamur ſcaros, quorum nec ſtercus fas eſt Diis rejicere.* quod ideò dictum aſſerit Caſaubonus, quia ſolius hujus piſcis inteſtina comedebant gulæ proceres. Vide Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 16. ubi ſcribit, ſcaros adeo Italicis littoribus ignotos, ut nec Latinum ejus piſcis nomen habeamus; magno numero illuc advectos, ac in mari Oſtiam inter & Campaniæ littora ſparſos, ac velut in terra fruges aliquas fuiſſe ſeminatos.

53. *Afra avis.*] Gallina Africana, alus Numidica, vel Garamantia. Juvenal. Sat. 11. v. 142. ejus meminit, item Martial. lib. 13. Epigram. 73. Varro de re ruſt. cap. 9. ait, *Meleagrides Græcis vocari, noviſſimas in triclinium ganearium introiſſe, ac magno vendi, propter hominum faſtidium.*

54. *Attagen Ionicus.*] Perdix Aſiana,

Hæc ubi locutus fœnerator Alphius,
Jamjam futurus ruſticus,
Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere.

INTERPRETATIO.

Poſteaquam Alphius fœnerator iſta dixit, quaſi *mox rura habitaturus, univerſam pecuniam Idibus collegit, Calendis* verò *quærit collocare* ad fœnus.

ANNOTATIONES.

67. *Hæc ubi locutus*, &c.] Satyricè hæc & ſarcaſticè in avarum fœneratorem.

69. *Relegit.*] Al. *redegit*, quæ quidem vox Ciceroni aliiſque uſitatior. In Verr. *bona vendit, pecuniam redegit.*

Idibus.] Menſe dimidio. Vide lib. 4. Od. 11. ſtrophe 4. Is erat mos, creditam pecuniam, vel fœnus è credito Idibus repetere. Cic. Catilin. 1. *prætermitte ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis Idibus ſenties.*

70. *Quærit Calendis ponere.*] Quas Idibus pecunias à debitoribus collegit, has Calendis ſequentibus ad fœnus rurſum collocare ſatagit, uſuras uſuris accumulans. Non abs re novus Interpres & Criticus exiſtimat Alphium ſolitum exigere fœnus bis in menſe, adeo ut, contra fas omne, ab Idibus ad Calendas, & à Calendis ad Idus fœneraretur. De *Calendis* lib. 3. Od. 8. v. 1. Macrob. lib. Saturnal. 1. cap. 15. &c.

AD MOECENATEM,

ODE III.

Deteſtatur allium, quod apud ipſum cœnans comederat.

PARENTIS olim ſi quis impiâ manu
Senile guttur fregerit,
Edat cicutis allium nocentius.

INTERPRETATIO.

SI *deinceps aliquis manu ſceleratâ ruperit cervicem patris vetuli, comedat allium cicutâ pernicioſius,*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *Parentis olim*, &c.] Vel ex Ode hac intellige, ſtudioſe lector, nullum eſſe adeo exile & ſterile argumentum, quod vena dives non queat amplificare & locupletare. Sic *Nucem* Ovidius, *Culicem* Virgilius, Homerus *pugnam ranarum ac murium*: Horatius verò *caſum arboris* lib. 2. Od. 13. Hic autem *allium* eleganti carmine proſecuti ſunt.

Si quis impia manu, &c.] Si quis parricidio inquinatus deinceps puniendus erit, ne cicutâ ſed allio plectatur.

3. *Edat.*] Quidam legunt, *edit.* Sic *duit*, pro, *det*: *faxit* &c. Lib. 2.

O dura meſſorum ilia!
Quid hoc veneni ſævit in præcordiis?
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? An malas
Canidia tractavit dapes?
Ut Argonautas præter omnes candidum
Medea mirata eſt ducem,

INTERPRETATIO.

O viſcera ruſticorum prædura! Quale toxicum iſtud meis in inteſtinis æſtuat? An viperarum ſanguis iſtis immixtus herbis decepit me? Nunquid Canidia noxios hoſce cibos contrectavit? Certè, *quando Medea adamavit Jaſonem Argonautarum Principem præ cæteris pulcrum,*

ANNOTATIONES.

Sat. 8. ad finem:

Quam ſi cum lumbis quis edit.

Cicutis allium nocentius.] Cicuta enim frigore quidem ſuo nativum calorem ſine dolore extinguit: at allium torquet, adurit, enecat. Cicutæ ſuccum morte damnati bibere cogebantur apud Athenienſes. Plin. lib. 25. cap. 13. *Cicuta*, inquit, *venenum eſt, publica Athenienſium pœna inviſa.* Ita Socrates extinctus. Vide Perſ. Sat. 4. v. 2.

Allium.] Sunt qui per unicum l ſcribant *alium*, & dictum volunt quod oleat: alii ab *halando halium* ſcribunt. Alii ab ἄλλιξ, quod exiliendo creſcat, allium deducunt. Meliùs alii à voce ἄγλιθες alliorum capita ſignificante.

4. O *dura meſſorum ilia!*] Quæ videlicet impunè devorent & concoquant allium, quod meis in præcordiis ita ſævit. Galen. Therapeut. lib. 12. allium vocat *ruſticorum theriacam.*

Virgil. Eclog. 2.

Allia, ſerpyllumque, herbas contundit olentes.

5. *Quid hoc veneni, &c.*] Quod genus eſt illud veneni, quo ſic discrucior? Allium ſanè utpote calidum, acre, grave olens, coctu etiam difficile, ſtomacho delicatiori ac temperamento fervidiori & πικροχόλῳ, ſeu amariori bili obnoxio, quale habebat Horatius, grave eſſe debebat. at contrà homini frigidiori vel robuſtiori ſalubre eſt. Suidas ait, *Thraces alliis delectari, nec immeritò*, inquit: *allia quippe calida ſunt: illi verò frigidam incolunt regionem.*

6. *Num viperinus his cruor, &c.*] An verò allium iſtud incoctum fuerat in viperino ſanguine, quod imprudens ego devoraverim? Vide lib. 1. Od. 8. v. 9. Plin. lib. 21. cap. 53. Cœl. Rhodig. lib. 23. cap. 10.

7. *An malas Canidia, &c.*] An dapes quas cœnavi infecit veneno Canidia venefica illa inſignis? De ea poſteà fusè in ſeq. Epod.

9. *Ut Argonautas. &c.*] Crediderim ſanè non alio medicamento inſtructum à Medeâ Jaſonem fuiſſe, adverſus tauros formidabiles; nec alio pariter uſam veneficio ipſam Medeam, ad perdendam inviſam ſibi pellicem. Inſurgit hic ſuo more Scaliger in noſtrum Poëtam hypercriticè: *non eſt illud*, inquit, *ſupino aut oſcitanti judicio admittendum. Quippe ait Jaſonem à Medea perunctum allio, ſcilicet ut eo medicamento eſſet à tauris tutus. At enimverò eadem quo modo unxit veſtem, quâ Creuſa flagraret?* Æquus arbiter eſto lector nec ſupinus, nec oſcitans. Medea veſtem pellici mittendam allio quaſi veneno unxit. Eadem per allium pariter Jaſonem tutum præſtitit adverſus tauros, nempe tauri allii odore gravi & tetro perdomiti ſunt. Glauce vi mortifera allii enecta eſt & conflagravit. Quid hic abhorret a vero & ratione? Quid ita reprehendendum in hac utraque ſententia? Adde quod, per idem venenum vario modo dilutum, variiſque pharmacis ad-

Ignota tauris illigaturum juga,
Perunxit hoc Jaſonem:
Hoc delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam ſiderum inſedit vapor
Siticuloſæ Appuliæ;
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarſit æſtuoſiùs.

INTERPRETATIO.

*iſto illum tinxit, inſueto jugo tauros in*domitos *ſubjecturum: iſto etiam inſecit munera*, quibus cùm *ſe de pellice vindicaſſet, aufugit* curru *alatis draconibus* tracto. *Nunquam tantus aſtrorum calor incendit Apuliam ſiccam. Neque donum* fatale *vehementius inflammavit humeros Herculis laborioſi.*

ANNOTATIONES.

mixtum ac temperatum diverſa effici, nihil vetat.

Argonautas.] Jaſon Æſonis Theſſaliæ regis filius, cum ſociis plus quinquaginta fortibus ſanè viris, profectus eſt Colchos, ad rapiendum vellus aureum, quod famâ celebrabatur. Ibi a Medeâ Colchorum regis filiâ adamatus, ab eâ veneficiis pollente edoctus eſt quâ ratione poſſet domare tauros æripedes & ignivomos, jugoque ſubmittere; draconem etiam pervigilem ſopire & profligare; ac demum vellus aureum auferre. *Argonautæ* porrò dicti ab Argo navi, quâ ad expeditionem Colchicam vecti ſunt. Præcipui nominantur Hercules, Orpheus, Caſtor, Pollux, Telamon, Zetus, Calais, Theſeus, Typhis, &c. Ipſa verò navis appellata eſt Argo vel ab artifice & fabro: vel ab Argivis ſeu Græcis heroibus: vel à celeritate; *ἀργὸς velox.* Vide Diodor. Sicul. lib. 5. cap. 3. Valer. Flacc. Argonaut.

13. Hoc delibutis, &c.] Eodem Medea infecit munera quæ miſit ad Glaucen, vel, ut ſcribunt alii, Creüſam filiam Creontis regis Corinthiorum. Hanc enim cum Jaſon ſuperinduxiſſet pellicem, iram diſſimulavit Medea Jaſonis uxor. Itaque tempus nacta venenatam ei veſtem dedit; quam cum Glauce induiſſet, fatali incendio conſumpta eſt. Vide Epod. 5. poſt medium.

Donis.] Non veſtem, ſed alia quæpiam dona in ſcrinio miſſa, venenis quidem tincta, ſcribunt alii: aperto autem ſcrinio pellicem cum totâ regiâ conflagraſſe.

14. Serpente fugit alite.] Irati ſcilicet & vindictam anhelantis Jaſonis, Creontiſque iram Medea fugit, per aërem aſportata curru pennatis vecto ſerpentibus. Vide Euripid. Medeam, in fine. Ovid. Metamorph. 7. & 9. &c

15. Nec tantus unquam, &c.] Non majoribus Apulia ardoribus torretur, quam mea viſcera nunc uruntur calore & vi funeſtâ allii quod comedi. *Siderum*, dum ſævit Canicula & fervet. De eâ lib. 1. Od. 17. & lib. 3. Od. 13. De *Apulia* ejuſque cœlo torrido, lib. 3. Od. 30. v. 11. & Epod. præced. v. 42.

17. Nec munus humeris, &c.] Neſſus Centaurus ab Hercule vulneratus ſui ulciſcendi hanc iniit rationem. Dejaniræ ſuaſit, poſſe ſibi amorem Herculis aſſerere, induendo illum tunicâ aſperſâ ſanguine ſuis è vulneribus profluente. Itaque illa videns ſubinde Herculem Ioles amore irretitum, quod Neſſus improbè & fallaciter præceperat, effecit: ſicque illum interemit. Nam tanto eſt ardore correptus ut ſuos ipſe artus dilaniaret, ac demum incensâ pyrâ ſe confecerit. Vide Senecæ Herculem Oetæum. Et poſteà Epod. 17. v. 31. Cic. Tuſc. 2. n. 20. ex Sophocl. Trachin. ita ſcribit: *cum Dejanira ſanguine Centauri tinctam tunicam Herculi induiſſet, inhæſiſſetque ea viſceribus, ait ille:* . . . . . .

At ſi quid unquam tale concupiveris,
Jocoſe Mœcenas, precor
Manum puella ſuavio opponat tuo,
Extremâ & in ſpondâ cubet.

INTERPRETATIO.

Verum enimvero. ſi quidpiam ejuſmodi ultrà appetas, ô Mœcenas jocis gaudens, velim ut adoleſcentula objiciat manum oſculo tuo, atque in remotam lecti *partem recedat.*

ANNOTATIONES.

Hac me irretivit veſte furiali inſcium,
Qua latere adhærens morſu lacerat viſcera,
Urgenſque graviter pulmonum haurit ſpiritus.
. . . . .
Ipſe alligatus peſte interimor textili. &c.

Idem Philip. 13. *Non tamen Dejanira voluit Herculi nocere, cum ei tunicam ſanguine Centauri tinctam dedit.*

19. *At ſi quid unquam, &c.*] Quod ſi, ô Mœcenas, unquam allium comedere concupiveris, in pœnam cupio ut te abhorreat amica ſeu Terentia tua: ſimiliter & ſi quis vir fœtidum ac peſtilentem ejuſmodi cibum appetierit, precor ut ipſius uxor ejus oſcula repellat, & ſeorſim cubare velit, halitum graveolentem non ferens.

20. *Jocoſe Mœcenas.*] Jocari familiariter cum Mœcenate ſolebat Horatius: Hinc Perſius Sat. 1. v. 116.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit: & admiſſus circum præcordia ludit.
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

22. *Sponda.*] Lecti pars ultima, vel etiam exterior. Iſidor. lib. 20. cap. 11.

AD MENAM POMPEII MAGNI LIBERTUM,

ODE IV.

Ejus ex mutatâ conditione ſuperbiam inſectatur.

LUPIS & agnis quanta ſortitò obtigit,
Tecum mihi diſcordia eſt,

INTERPRETATIO.

QUANTA naturaliter inimicitia lupis atque agnis congenita eſt tanta *mihi ineſt contra te, ô* Mena,

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *Lupis & agnis. &c.*] Habes, lector, in hac Ode exquiſitam ſervi deſcriptionem, & acrem aſperamque ejus arrogantiæ inſectationem.

Quanta ſortitò obtigit.] Quantum inter ſe odium naturâ partiente veluti & dante, ſortiuntur & obtinent. Plin. lib. 10. cap. 74. agit de naturali quorumdam animalium diſſidio.

2. *Tecum mihi diſcordia eſt.*] Ego enim

Ibericis

Ibericis peruſte funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet ſuperbus ambules pecuniâ,
Fortuna non mutat genus.

INTERPRETATIO.

qui habes *latus conciſum flagellis ſparteis, & crura vinculis attrita. Quamvis incedas tumidus* propter *opes, fortuna non mutat originem.*

ANNOTATIONES.

Edem obſervantiſſimè & religioſiſſimè colo; tu perfidiam. Nempè Menas Pompeii Magni libertus, eo mortuo, Sexti partes amplexus, ab eo magnis muneribus locupletatus, quin & claſſi præfectus eſt contra Cæſarem Auguſtum. Ad hunc verò ſubinde transfugit, & ab ipſo mox equeſtri dignitate ornatus Tum rediit ad Sextum Pompeium relicto Auguſto. Poſteà Sextum rurſus prodens ac deſerens ad Auguſtum reverſus, ab eo tandem, quod pridem concupiverat, Tribunus militum factus eſt At iſto inſignis honore qui fit ut tam liberè ab Horatio proſcindatur? Tum nempe rerum atque temporum eugente difficultate ac neceſſitate, prudens Cæſar proditoris ſceleratâ operâ utebatur quidem, ejus verò proditiones ac perfidioſum animum deteſtari non latebat. Vell. Patercul. lib. 2. Appian. Bell. Civil. lib. 5. Dio lib. 48 Sueton. Octav. cap. 74. ubi ſcribit: *neminem unquam libertorum adhibitum cœna ab Auguſto, excepto Mena, ſed aſſerto in ingenuitatem, poſt proditam Sexti Pompeii claſſem.* Idem Menas anteà Auguſtum perdere ſimul & Antonium cogitaverat. Teſtis Plutarchus in Antonio. Sic habet: *tenebat Sextus eâ tempeſtate Siciliam: & prædatoria claſſe, cui Menas pirata præerat, Italiæ oras & omne circùm pelagus infeſtabat . . . . fœdera cum Pompeio facta . . . . . Poſt hæc mutuò ſe ad cœnam invitant*, nimirum Auguſtus Antonio junctus, & Sextus Pompeius. *Huic ſorte evenit, ut illos primus convivio exciperet in prætoria navi, ... fervente convivio, ferventibus & jocis, Menas pirata Pompeio adhærens clam ei inſuſurravit: viſne, Sexte, ancheras ſuccidam, & te Romani Imperii faciam dominum? Hæc cùm Sextus paulſiper ſecum agitaſſet: oportuit, inquit, ô Mena, hæc per teipſum, me inſcio, feciſſe: nunc vero quod eſt eo contenti ſimus. Etenim pejerare nequaquam meum.* Porrò, ne cum nonnullis, arbitrere, lector, hunc Menam eumdem eſſe cum Vulteio Mena, cujus mentio eſt in Epiſtola 7. lib. 1. alter enim ab altero longè diverſus.

3. *Ibericis peruſte funibus latus.*] Corpus habens notatum plagis & flagellis ſervilibus.

Ibericis.] Hiſpanicis. Metonym. Species pro genere. Flagella fiebant è funibus; funes autem è ſparto, cujus in Hiſpaniâ magna copia Plin. lib. 19. cap. 2.

Peruſte.] Propriè & ſignanter. Nam flagra à flagrando dicta. Certè repetitis flagris calor in cute, carne, ſanguine, inflammari cognoſcitur. Inde flagriones dicti ſunt ſervi, quoniam flagris erant ſubditi. Feſtus, Voſſius, &c.

4. *Crura dura compede.*] Compede ſtricta membri pars induteſcit.

5. *Superbus pecuniâ.*] Menas locupletatus dominorum liberalitate, honores etiam captarat, jam liber, mox Eques, denique Tribunus.

6. *Fortuna non mutat genus*] E liberto nobilem haud faciunt opes. Humilis, ſordidus, vafer, nequam, ſervilis animus ſemper manet.

Naturam expellas furcâ, tamen uſque recurret,

inquit noſter lib. 1. Epiſt. 10 v. 24. Vide Perſ. Sat. 5. v. 70. & deinceps.

Sedilibuſque magnus in primis eques
   Othone contempto, ſedet.
Quid attinet tot ora navium gravi
   Roſtrata duci pondere
Contra latrones atque ſervilem manum,
   Hoc hoc Tribuno militum?

INTERPRETATIO.

nec non inſignis eques primis in ſubſelliis ſedet, Othone ſpreto. Quid juvat æratа roſtra tot navium ingenti magnitudine dirigi adverſus prædones & ſervorum turmas, iſto iſto, inquam, *militum Præfecto?*

ANNOTATIONES.

bat ad agrum Falernum: ab Appio Claudio Tribuno plebis lapidibus ſtrata, indeque nomen ſortita.

Mannis.] Equis gradariis, nullâ vectoris moleſtiâ incedentibus, Gall. *haquenées.* Dicti ſunt quod manûs manſuetudinem ſequantur. Hos inequitabant proceres duntaxat: Menas autem fortè & curtui junctos adhibebat, ſingulari quidem ambitione, mollitie, luxu.

15. *Sedilibuſque magnus in primis eques.*] In Amphitheatro Rom. ſedentibus ad ſpectandum diſtincti erant gradus, pro diversâ cujuſque dignitate. Orcheſtram Senatores obtinebant. Deinde gradus quatuordecim Equitibus Romanis erant deſtinati: quorum primi Tribunis excepti. In his itaque ſedendi jus habebat Menas, reclamante quidem lege, de quâ mox dicam. Dio lib 36.

16. *Othone contempto.*] L. Roſcius Otho Tribunus plebis legem tulerat, quâ Nobiles in Theatro à plebeiis ſeparati aderant. Hinc Juvenal. Sat. 3. v 159.

Sic libitum vano qui nos diſtinxit Othoni.

Porrò lex eadem vetabat Equitem fieri, ac in gradibus Amphitheatri quatuordecim ſedere eum, cui vel patri ejus avoque non adfuiſſet equeſtris cenſus, id eſt, quadringenta ſeſtertiûm millia. At nihilo tamen minùs ita jubente Principe tempori quidem ſerviente, ut dixi, Menas nequaquam ingenuus, jam opulentius, contemptâ Othonis lege, Eques factus imò & Tribunus, prima ſedilia in ſpectaculis occupabat; quanquam ab iis dignitatibus arcebantur liberti atque libertini.

17. *Quid attinet, &c.*] Ergone contra ſervorum & prædonum exercitum inſtruere copias navales oportet Menam, qui & ipſe prædo & ſervus à natura factus, non ita pridem eorum dux fuit? Sunt qui exiſtiment loqui Horatium de fugitivis quos ad arma vocaverat Sextus Pompeius, & quibus Tribunum Menam præfecerat. At alii meliùs intelligunt reliquias exercitûs Sexti Pompeii, quas Menæ ductu & operâ jam victor Auguſtus perſequebatur.

Navium gravi pondere.] Vide Epod. 1. v. 1. ibique annot.

20. *Hoc hoc Tribuno militum.*] Plutarchus antè citatus ubique piratam vocat Menam. *Tribuni militum* officium erat milites in caſtris continere, & ad exercitationem producere; claves portarum ſuſcipere; vigilias interdum circumire; frumentationibus commilitonum intereſſe; frumentum probare; fraudem menſorum coërcere; militum querelas audire, delicta caſtigare, &c.

IN CANIDIAM VENEFICAM,

ODE V.

AT, ô Deorum quidquid in cœlo regit
Terras & humanum genus,
Quid iſte fert tumultus? Aut quid omnium
Vultus in unum me truces?
Per liberos te, ſi vocata partubus
Lucina veris affuit;
Per hoc inane purpuræ decus precor,
Per improbaturum hæc Jovem,
Quid ut noverca me intueris, aut uti
Petita ferro bellua?

INTERPRETATIO.

SED ô *Numina, quotquot in cœlo gubernatis hunc orbem atque homines, quid ſibi vult ille ſtrepitus? Vel quorſum facies omnium* iſtarum appatent *terribiles adverſus me ſolum? Te oro per filios, ſi Diana adfuit veris partubus invocata: per vanum iſtud inſigne purpura: per Jovem talia condemnaturum: quare me aſpicis quaſi noverca, vel ut fera telo confixa?*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *At ô Deorum.*] Julius Scaliger vir alioqui ſummus (quis credat?) hanc Oden peſſimè intellexit, peſſimè carpſit. Singulas ejus cavillationes, lector, cognoſce, & judica, ad loca ſingula relatas, ac ni fallor, probè dilutas. At rem totam diligenter antè accipe: nec enim caret difficultatibus; & quædam ſanè ſupplenda ex magorum inſtitutis. Hæc ſumma eſt. Conveniunt ad veneficium quatuor ſagæ quarum Canidia Princeps, quæ de Varo ſuos amores ſpernente ulciſci, illumque ad ſe trahere per incantamenta ſatagebat. Itaque primum ex elixatis tum herbis tum aliis rebus unguentum, ſeu pharmacum conficit: illudque adhibet ad ceream Vari imaginem, quam de more illic ſtatui ſupponendum; rata nimirum perinde in Varum agere, ac ſi adeſſet, & unguento illo ipſe perfunderetur. At cùm animadvertit Canidia prius hoc minùs valuiſſe incantamentum, quod Varus contrariis ſe pharmacis præmuniviſſet; tum verò alterum parat efficacius, ac velut extremum remedium, ſcilicet philtrum; ſeu potionem amatoriam è medullis & jecore pueri terræ infoſſi, quem ex inediâ contabeſcere & expirare faciunt. Hæc omnia porrò mirè deſcribit ac variè exornat Poeta. Jam ſingula inſpiciamus.

3. *Quid iſte fert tumultus, &c.*] Inducitur loquens puer, quem veneficæ illæ raptum terræ infodere parant, ad conficiendum ex ejus inteſtinis philtrum, ſeu amoris poculum. Truculentas verò facies expaveſcens iſta profert.

5. *Si vocata partubus Lucina veris affuit.*] Hæc ait, quoniam ſuppoſititios fœtus alebant interdum veneficæ, ad ſua ſcelerata conſilia utiles. Vide Epod. 17. annotat. ad eas voces, *venter partumentus.*

6. *Lucina.*] In partu invocabatur Diana, ut adeſſet tum parturienti, tum prodeunti in lucem infantulo. Hinc cognomen, *Lucina.* Vide lib. 3. Od. 22.

7. *Inane purpura decus.*] Quippe quæ non deterremini ab inferendâ mihi nece.

8. *Improbaturum hæc Jovem.*] A ju-

Ut hæc trementi queſtus ore conſtitit
  Inſignibus raptis puer,
Impube corpus, quale poſſet impia
  Mollire Thracum pectora:
Canidia brevibus implicata viperis
  Crines & incomptum caput,
Jubet ſepulcris caprificos erutas,
  Jubet cupreſſus funebres,
Et uncta turpis ova ranæ ſanguine,
  Plumamque nocturnæ ſtrigis,
Herbaſque, quas & Iolchos atque Iberia
  Mittit venenorum ferax,

INTERPRETATIO.

Poſtquam puer ore trepidanti has fudit querelas, ornamentis exutus eſt. Corpus erat ſine pube, quod poſſet flectere corda Thracum ferocia. Tum *Canidia exiguis viperis implexos* habens *capillos & incompoſitum caput, mandat caprificos evulſas tumulis, mandat ferales cupreſſos, & fœda rubetæ cruore aſperſa ova plumaſque ſtrigis nocturnæ, & herbas quas producit Iolchos atque Iberia venenis fertiles,*

ANNOTATIONES.

vando Jupiter dictus, ſcelerum vindex eſt omnium.

12. *Inſignibus raptis.*] Detractis prætextâ & bullâ, quæ nobilitatis ac ætatis iſtius erant inſignia *Cuſtos purpura* nuncupatur a Perſio Sat. 5. v. 30. *quod prætextâ infirmitatem puerilia ſacram fieri & venerabilem*, non ſecus ac ſacerdotem veſtibus ſuis exiſtimarent veteres, teſte Quintiliano. Ex Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 6. Tarquinius Priſcus inſtituit prætextam ſimul & bullam cordis effigie collo appendi ſolitam, quâ pueri *corde præſtare* monerentur: utque *communiret pectus puerile*, inquit Asconius. Plura de iſtis annotavi ad prædictum Perſii locum, & ad Juvenal. Sat. 5. v. 164.

13. *Impube corpus.*] Nondum ſcilicet adeptum annos ætatis quatuordecim, adeoque ſine pube, ſine pilis.

14 *Thracum.*] Qui barbari & inhumani valdè. Vide lib. 1. Od. 18.

15. *Implicata viperis.*] Furiarum inſtar.

17. *Caprificos.*] Silveſtres ficus & cupreſſi arbores ſunt funeſtæ & fetales. Vide lib. 2. Od. 14

Erutas.] Nec enim amputari, ſed erui oportebat ad uſum magicum,

19. *Rana ſanguine.*] Ranarum aliæ ſunt aquatiles, minores, innoxiæ: aliæ terreſtres, majores, turpiores, deſides, venenoſæ, aliter rubetæ dicuntur, Gall. *crapaut.* Et hæ ad veneficia adhibebantur, Plin. lib. 32. cap. 5. Juvenal Sat. 1. v. 70, Sat. 3. v. 44. Sat. 6. v. 658.

At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ.

20. *Plumamque nocturnæ ſtrigis.*] Rubetæ viſcera pariter & ſtrigis plumas, ad amorem concitandum valere, Propertius etiam teſtis, lib. 3. Eleg. 5.

Illum ſurgentis rana portenta rubetæ.
Et lecta exſectis anguibus oſſa trahunt.
Et ſtrigis inventæ per buſta jacentia plumæ. &c.

Strigis.] Strix avis, noctu volans tantùm, a ſtridore vocis dicta, mali ominis olim habita eſt, ſicut hodie noctua, cui certè ſimilis. Plin. lib. 11. cap. 39. ita ſcribit: *Eſſe in maledictis jam antiquis ſtrigem convenit: ſed quæ ſit avium, conſtare non arbitror.*

21. *Iolcos.*] Eſt urbs Theſſaliæ ad ſinum Pelaſgicum, ad radices Pelii montis. Quidam legunt, *Colchos*, ſed per-

Et oſſa ab ore rapta jejunæ canis
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum
ſpargens Avernales aquas,
Horret capillis, ut marinus, aſperis
Echinus, aut currens aper.
Abacta nullâ Veia conſcientiâ,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat ingemens laboribus;
Quo poſſet infoſſus puer
Longo die bis terve mutatæ dapis
Inemori ſpectaculo:

INTERPRETATIO.

& oſſa erepta ex ore canis famelica, cremari ignibus Colchicis. Mox Sagana ſuccincta per totas ædes inſperſit Avernales aquas, habens crines rigidos velut echinus marinus, aut aper currens. Inde *Veia nullis conſcientiæ* ſtimulis *abſterrita labore ingemiſcens, duro bipalio effodiebat terram, in quâ puer immiſſus diuturno tempore mori poſſet, aſpectu ciborum bis aut ter immutatorum;*

ANNOTATIONES

peram: nam propè ſequitur vox *Colchicis.* Et ſic fuit prima Scaligeri querela; in 5. Epod. *loca ſunt minus ingenua,* inquit: *anxia dico, neque libero ſpiritu edita, qualis ille verſus,*

Herbaſque, quas & Colchos atque Iberia.

Eſt ſonus inſuavis, que, quas. Priorem lectionem ex manuſcriptis codicibus, tuentur Cruquius, & alii.

Iberia.] Regio Pontica (non Hiſpanica) apud Aſiam Minorem, hodie Georgia, vern. *Gurgiſtan*: Moſchicis montibus ſeparatur a Colchide.

23. *Oſſa ab ore rapta jejunæ canis.*] Per hæc amoris quaſi famem gigni, credebant ſuperſtitiosè.

24. *Flammis aduri Colchicis.*] Simul hæc omnia igne coqui ſeu elixari jubet Canidia, ad ritum Medeæ Colchicæ de qua poſteà. Colchis hodie Mengrelia, Aſiæ Minoris regio, ad oram Euxini maris. In ea regnavit Oeta Medeæ pater.

25. *Sagana.*] Altera hæc venefica operam confert Canidiæ, & magico ritu ſpargit aquas ex *Averno.* Is Campaniæ lacus apud antrum Sibyllæ Cumanæ percelebris: ac per eum ad Inferos deſcenſum eſſe fabulati ſunt. Vide Virgil. Æneid. 4. v. 511. & Æneid. 6. v. 126. De Sagana iterùm lib. 1. Sat. 8.

28. *Echinus.*] Gall. *heriſſon*, alter eſt terreſtris, qui & herinaceus: alter aquatilis ſeu marinus. Uterque ſpinis inhorreſcit. Plin.

Aper currens.] Tunc enim apri dorſo rigeſcunt ſetæ cùm currit, ſeu venatorem fugit, ſeu invadit; quod iræ ac furoris argumentum.

29. *Abacta nullâ Veia conſcientiâ.*] Veia tertia eſt venefica, quæ ſcrobem facit, humumque egerit infodiendo puero. Quid verò Scaliger? *Imò multa conſcientia*, inquit, *multorum ſibi facinorum conſcia. Sed intelligendum eſt non fuiſſe abactam ſeu diſtractam à malis facinoribus: omninò durum eſt: & ſonus quanquam diſpar temporibus, tamen idem plebeius.* Si quid durum, egregiè exhibet ferream Veiæ mentem. Nec plebeia dictio eſt, quin potius elegans & nobilis; indicatque mulierem ſceleribus adeo aſſuctam, ut abſque ullo metu ea perpetret. Perditam ejuſmodi conſcientiam exprimit Perſ. Sat. 3. v. 32.

. . . . . . *fibris increvit opimum*
Pingue: caret culpâ; &c.

33. *Bis terve mutatæ dapis inemori*

Cum prominerent ore quantum extant aquâ
  Suſpenſa mento corpora :
Exucta uti medulla & aridum jecur
  Amoris eſſet poculum ,
Interminato cùm ſemel fixæ cibo
  Intabuiſſent pupulæ.
Non defuiſſe maſculæ libidinis
  Ariminenſem Foliam ,
Et otioſa credidit Neapolis ,
  Et omne vicinum oppidum :

INTERPRETATIO.

ſi quidem capite extabat quantum corpora mente ſuſpenſa eminent ſuper aquam : ut areſcens medulla & hepar exſiccatum fieret amoris pharmacum poſt. quam contabuiſſent pupilla ſemel inſixa cibo interdicto. Porrò *& otioſa Neapolis & urbes vicina omnes crediderunt* iſtis veneficiis *adfuiſſe Foliam Ariminenſem nefandâ libidine* famoſam ,

ANNOTATIONES.

ſpectaculo.] Nimirum puer infoſſus duos treſve dies vivere poterat , capite extans, mutatos ſubinde cibos prope os habens, augeſcente eorum appetitu & fame diverſarum dapum quas attingere non poterat , in eas fixum tenens aſpectum , & ſic tandem emoriens. Exiſtimabant nempe hominis in ea aviditate mortui jecur & medullas vim habere exſtimulandi amoris.

35. *Cum prominerét ore , &c.*] *Non intelligo* , inquit Hypercriticus , *quid ſit* , quantum extant aquâ ſuſpenſa mento corpora. *Quanam in patibulo ſuſpenſa extant ab aquâ ?* Quæſo , lector , an hæc non facilè tu intelligis ? Non ita certè capies , quid Scaliger velit per ſuum *patibulum* , de quo hic nulla mentio ; cùm ſit collario natantis atque adeo aquâ merſi & ſuſpenſi , extante ab aquâ ſolo capite , cum puero terrâ cooperto & ore duntaxat prominenti.

37. *Aridum jecur.*] *Jecur* amoris ſedes.

Aridum:] Deficiente ſucco , & ſubtracto cibo , cujus appoſiti & præſentis deſiderium majus fuerat.

39. *Interminato cum ſemel , &c*] Et hæc ſibi ignota Scaliger proclamat. *Nam interminatus eſt infinitus* , inquit , *at ille ſtultum oſtendit . cùm dixit , bis terve mutatam dapem.* Et hæc nunquam ſcripſerit cui *mens non læva fuiſſet* , inquam ego. *Interminatus* idem eſt ac minando vetitus , uno verbo prohibitus , nemine Grammatico reclamante. Porrò addit ille tam ineptè quàm priùs : *& quâ naturâ doctus ſcripſit fixas eſſe pupulas ab inediâ ?* Ohe , magne Juli , infixas cibo appoſito pupulas , inediâ verò intabeſcentes , ſcribit Horatius , totâ acclamante naturâ.

42. *Ariminenſem Foliam.*] Quarta eſt hæc venefica , ex Arimino urbe Æmiliæ ; hodie *Rimini* , in Romandiolâ provinciâ , in orâ maris Hadriatici : prope fontes Tiberis alluitur fluvio cognomine.

43. *Otioſa Neapolis.*] Hæc urbs Italiæ clariſſima , ad delicias , ſeceſſum , & otium amœno ſitu comparata ; olim dicta Parthenope. Virgil. Georgic. in fine.

Ille Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope , ſtudiis florentem ignobilis oti.

Ovidius *in otia natam Parthenopen* dixit. Cerutus , *otioſa* , interpretatur , *Neapolitanis minus curioſi.*

44. *Omne vicinum oppidum.*] Federicus Cerutus intelligit Puteolanam civitatem : alii vicinas urbes , v. g. Capuam , Cumas , Puteolos , Baias , Nolam , Atellam , &c.

Quæ ſidera excantata voce Theſſalâ,
 Lunamque cœlo deripit.
Hic irreſectum ſæva dente livido
 Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? O rebus meis
 Non infideles arbitræ,
Nox, & Diana, quæ ſilentium regis,
 Arcana cùm fiunt ſacra;
Nunc nunc adeſte, nunc in hoſtiles domos
 Iram atque numen vertite.
Formidoloſis dum latent ſilvis feræ,
 Dulci ſopore languidæ,
Senem (quòd omnes rideant) adulterum
 Latrent Suburanæ canes

INTERPRETATIO.

quæ verbis Theſſalicis incantans aſtra & Lunam cœlo detrahit. Tum verò ferox Canidia dente livido rodens unguem pollicis non amputatum, quid locuta eſt? vel quid non dixit? O rebus meis, inquit, *teſtes faventes, nox, & Diana ſilentium faciens, quando ſecreta peraguntur myſteria, modò adjuvate: jam in ædes inimicorum convertite iram & poteſtatem divinam. Interim dum belluæ abſconduntur ſilvis formidinem creantibus pacato ſomno vacantes, canes Suburæ allatrent mœchum ſenem (quod cunctis ludibrio ſit)*

ANNOTATIONES.

45. *Voce Theſſalâ.*] More & ritu vocibuſque Theſſalorum, qui arte magicâ præſtabant. Vide lib. 1. Od. 27. ſtroph. ult.

46. *Lunamque cœlo deripit.*] Virgil. Eclog. 8.

Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam.

Ita veteres credebant, cùm Luna deliquium pateretur, tum magorum incantationibus vexari, & hinc rubeſcere, quod reluctaretur ne in terram devocaretur invita, ut in herbas deſpumaret ad veneficia conficienda profuturas. Quin eo ſuperſtitio invaluerat, ut laboranti Lunæ ſubvenire ſe crepitu cymbalorum arbitrarentur Unde apud Senec. Tragœd. Hippolyt. Act. 2. Chorus ita loquitur de Lunâ:

Et nuper rubuit: nullaque lucidis
Nubes ſordidior vultibus obſtitit.
At nos ſolliciti lumine turbido,
Tractam Theſſalicis carminibus rati,
Tinnitus dedimus.

Huic vulgi opinioni prima locum dedit Aglaonice Egetoris filia, quæ Aſtrologiæ perita, cùm Luna eſſet in defectu ſeu eclipſi, ſe eam incantare & deducere ſimulavit. Plutarch. lib. de orac. defectu poſt init. Vide Plin lib. 10. cap. 1. & 2.

47. *Irreſectum.*] Sordes notat fœdis illis mulieribus affectatas.

48. *Rodens pollicem.*] Altâ cogitatione defixum & perditum furore animum perinde exhibet.

51. *Nox & Diana.*] Noctem & tenebras amant tenebriones. Chriſtus in Evangelio: *qui malè agit odit lucem, ut non arguantur opera ejus.* Magi & venefici ſua flagitia noctu ſemper exequi aggrediuntur. Porrò ſacra plerumque nocturna celebrabant Ethnici, affulgente Lunâ, & quaſi ſilentium imperante, ut exiſtimabant, & favente.

53. *In hoſtiles domos.*] In Varum atque pellices, quibus ille detinetur, & à me avertitur.

57. *Senem, quod omnes rideant, adulterum.*] Juvenis inſtar laſcivientem. Ovid.

Turpe ſenex miles: turpe ſenilis amor.

58. *Suburanæ canes.*] Subura urbis Romæ regio, ubi meretricum erant domici-

Nardo perunctum, quale non perfectius
Meæ laborarunt manus.
Quid accidit? Cur dira barbaræ minus
Venena Medeæ valent,
Quibus ſuperba fugit ulta pellicem,
Magni Creontis filiam,

INTERPRETATIO.

perfuſum unguento, quo præſtantius nullum elaborarunt mea manus. Verùm *quid evenit? Quare acria* hæc *pharmaca minus pollent* venenis *barbara Medea, quibus ſuperbiens aufugit, ſumptâ ultione de pellice, magni Creontis filiâ;*

ANNOTATIONES.

lia. Illuc ventitabat noctu Varus, parum memor Canidiæ, hinc amore illinc dolore rabeſcentis, proindeque vindicationem ac vindicias petentis quacumque viâ, ſeu, per fas & nefas.

59. *Nardo perunctum.*] Unguentum è nardo pretioſum abſurdè explicant ferè omnes; & hinc Gratidiam Neapolitanam unguentariam ſub nomine Canidiæ velacari perperam comminiſcuntur: abſurdiuſque, delibutum eo Varum ſenem ad meretricios amores captandos aiunt. Cerutus *unguento venefico ad amorem conciliandum efficaci Varum ſenem perunctum* interpretatur. Sed nihil minus ad ſenſum Horatii quàm iſta, certè ἀπροσδιόνυσα. Quid ergo? *Nardum* vocat Canidia ſuum illud eximium pharmacum, de quo antè, magicum, ſummâ curâ perfectum, & quo perfectius nullum unquam elaboravit, ut ipſa ait. Eo verò perungit imaginem Vari ceream magico ritu, ut per iſtius unguenti vim reddatur ipſe Varus pellicibus quibuſvis odioſus, utque Suburanis canibus horribilem in modum allatrantibus a Suburâ deterreatur, & ad ſe tandem redire cogatur. Qui attentiùs leget Virgilii Pharmaceutriam Ec., 8. inde lumen hauriet non parvum ad eruendos ſenſus hujus Odes tantulum abſtruſos, & quos expiſcati ſunt huc uſque pauci.

61. *Cur dira barbara, &c.*] Hæc loquitur ſtupens Canidia: unde verò fit ut mea veneficia minùs valeant? Enimverò [illegible] ſunt iis, quibus uſa eſt Medea ad perdendam Creuſam pellicem. Nam exquiſitas herbas quaſque novi & adhibui. Cur ergo Varus liber ac ſolutus ut antè pergit ad pellicum cubilia? Non moror quæ in hunc locum deblaterat Scaliger. Hunc, lector, ſi vacat, audi: *Hæc diligentiùs inſpicienda*, inquit. *Namque accipit hic ſua venena, quæ ait efficacia fuiſſe Medea ſibi minus valere. At quæ venena? quibus cremavit pellicem. At ea non exercuit adverſus Varum: ſed philtris tantum egit. Itaque ait hic;* amoris eſſe poculum: *&*: non uſitatis, Vare, potionibus ad me recurres. *Ego potius dicerem*: cur dira barbaræ magis venena Medeæ valent, *ſcilicet quàm noſtra.* Canidia adverſus Varum non exercuit Medeæ veneficia; nec enim eum cremare & occidere cupiebat: ſed pari virtute ac ritu paravit pharmaca ad illum ad ſe evocandum; quæ quidem nihil effeciſſe obſtupeſcit primò: deinde verò agnoſcit cauſam cur parum valuerint. Quod verò Hypercriticus ſubjungit, Canidiam philtris tantùm egiſſe, omninò refellitur ex lectione textus Horatii, quem fuſè explicavi initio hujus Odes, ſeu in primâ annotatione meâ. Unguentum primò quidem, at poſtea philtrum adhibuit Canidia, ut dixi. Meminiſſe porrò debebat vir omni literaturâ perpolitus, voces iſtas, *venena pharmaca, potiones, incantamenta*, ſæpè uſurpari promiſcuè pro quolibet veneficio. Servius in Georgic. 1. ad eas voces *ille malum virus*, v. 129. teſtatur ita vocari illud omne quod mutat naturam ejus rei cui adhibetur, ſive occidendo, ſive ſanando. Græci pharmacum, Latini venenum aut virus appellitant.

63. *Ulta pellicem magni Creontis fi-*

Cùm palla, tabo munus imbutum, novam
  Incendio nuptam abſtulit?
Atqui nec herba, nec latens in aſperis
  Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
  Oblivione pellicum.
Ah, ah, ſolutus ambulat veneficæ
  Scientioris carmine.
Non uſitatis, Vare, potionibus,
  (O multa fleturum caput!)
Ad me recurres: nec vocata mens tua
  Marſis redibit vocibus.
Majus parabo, majus infundam tibi
  Faſtidienti poculum.
Priuſque cœlum ſidet inferius mari,
  Tellure porrecta ſuper,

INTERPRETATIO.

quando chlamys, donum toxico infectum, novam ſponſam incendio extinxit? At nec herba nec radix creſcens in arduis locis me effugit. Nimirùm *Varus cubat in lectis cunctarum pellicum inunctis oblivione. Ah ah liber ille incedit per pharmaca venefica* cujuſpiam me *doctioris.* Atqui per *inſolita medicamenta* faciam ut *ad me redeat, ô Vare, homo plurima perpeſſure: neque animus tuus Marſis incantamentis reſtituetur aut curabitur.* Scilicet *parabo pharmacum potentius, quod tibi* me *aſpernanti adhibebo. Et* certè *infra mare cadet cœlum, terrâ ſuperjectâ, potiùs quàm*

ANNOTATIONES.

liam.] De Medeâ, deque ejus ulciſcendi ratione, vide Epod. 3. ibique annot.

69. *Indormit unctis omnium cubilibus, &c.*] Tranquillè fruitur amoribus pellicum, mei planè oblitus. Vel, quieſcit in quibus vult cubilibus, ungendo illa magico unguento, omnium aliarum mulierum oblivionem procurante. *Ah ah ſcientioris* me *venefica* arte adjutum Varum intelligo. Quapropter illum jam aggrediar *non uſitatis potionibus* & pharmacis, ut ad me recurrat vel invitus, inquit Canidia.

76. *Marſis vocibus.*] Marſi Italiæ populi in Latio inter continua Apennini montis juga, è Marſo Circes veneficæ inſignis filio dicti, & veneficia incantationeſque edocti, teſte Solino. Apud Non. Lucil. Satyr. lib. 20.

Jam diſrumpetur medius; jam, ut
Marſu' colubras
Diſrumpit cantu, &c.

Virgil. Æneid. 7. v. 758.

Marſis quæſita in montibus herba.

Vide Plin. lib. 21. cap. 13. & lib. 28. cap. 2. & 3. Item Gell. lib. 16. cap. 11. ubi ſic ſcribit: *Gens in Italia Marſorum orta fertur à Marſo Circes filio: proptereà Marſis . . . . . . vi quadam genitali datum, ut ſerpentium virulentorum domitores ſint, & incantationibus herbarumque ſuccis faciant medelarum miracula.*

77. *Majus parabo, &c.*] Jam Canidia puerum infodere ſtatuit, & mediâ interficere, ad parandum Varo philtrum è pueri exſuctis medullis & arefacto jecore: eoque pervincendam Vari quantumlibet obſtinationem ſibi ſpondet,

Quàm non amore ſic meo flagres, uti
  Bitumen atris ignibus.
Sub hæc puer, jam non, ut antè, mollibus
  Lenire verbis impias:
Sed dubius unde rumperet ſilentium,
  Miſit Thyeſteas preces.
Venena magnum fas nefaſque, non valent
  Convertere humanam vicem.
Diris agam vos: dira deteſtatio
  Nullâ expiatur victimâ.
Quin ubi perire juſſus expiravero,
  Nocturnus occurram furor,

INTERPRETATIO.

non exardeſcat amore meo, ſicuti bitumen nigris ignibus. Poſt hæc puer nequaquam, ut priùs, blandimentis mollire ſceleratas mulieres tentat, *ſed anceps quid primum diceret, emiſit execrationes Thyeſtis. Veneficia*, inquit, *magnum fas ac nefas* confundant licet, *at nequeunt immutare ſortem mortalium. Perſequar vos execrationibus. Dira deteſtatio nullo ſacrificio purgatur. Imò poſtquam à* vobis *coactus interiero, adero furor nocturnus*, .

ANNOTATIONES.

81. *Uti bitumen atris ignibus.*] Hæc dicens Canidia bitumen injicit in ignes, utraque inde flamma accenditur. Quippe & hoc intelligendum & ſupponendum hic. Quod quidem, ut & alia benè multa, Dacerius acutè & eruditè more ſuo obſervavit.

86 *Miſit Thyeſteas preces.*] Diras execrationes & imprecationes emiſit in Canidiam ejuſque ſocias, quemadmodum olim Thyeſtes in Atreum fratrem, cùm jugulatos filios, in fruſta diſſectos, coctos, edendoſque ſibi ab eo fuiſſe appoſitos accepit. De his lib. 1. Od. 6. v. 8. & Od. 16. v. 17. Vide & Senec. Trag. Thyeſten. Cic. Tuſcul. 2. n. 107. *Execratur luculentis ſanè verſibus apud Ennium Thyeſtes, primum ut naufragio pereat Atreus &c. . . . . neque ſepulcrum quo recipiatur habeat, portum corporis; ubi remiſſâ humanâ vitâ corpus requieſcat à malis.* Et in Piſonem, n. 43. *Thyeſtea iſta execratio eſt, poetæ vulgi animos non Sapientum moventis*: ut tu naufragio expulſus uſpiam ſaxis fixus aſperis, eviſceratus latere penderes, (*ut ait ille*) ſaxa ſpargens tabo, ſanie, ſanguine atro.

87. *Venena, magnum fas, &c.*] Veneficia fas nefaſque confundant, pervertant, violent licet; at rerum humanarum viciſſitudines non ſiſtent aut mutabunt. Itaque vos, ſceleratæ ac deteſtabiles veneficæ, quæ me ſic improbè occiditis, vicem veſtram expectate. Nam certè peribitis tandem miſerabili modo, ac inſepultas laniabunt feræ, &c.

89. *Deteſtatio nullâ expiatur victimâ.*] Sic habebant veteres non poſſe averti aut expiari mala, quæ quis ardens juſtâ irâ, cùm gravi fuerat injuriâ læſus, ei qui læſerat imprecatus eſſet. Huc pertinet quod ſcribit Plin. lib. 28. *Defigi diris deteſtationibus nemo non metuit.*

92. *Nocturnus occurram furor, &c.*] Sic Virgil. Æneid. 4. Dido ad Æneam:

Omnibus umbra locis adero: dabis improbe, pœnas.

Ovid. in Ibin:

Inſequar & vultus oſſea forma tuos.
Me vigilans cernes; tacitis ego noctis in umbris
Excutiam ſomnos, viſus adeſſe, tuos.

Petamque vultus umbra curvis unguibus,
Quæ vis Deorum eſt Manium:
Et inquietis aſſidens præcordiis,
Pavore ſomnos auferam.
Vos turba vicatim hinc & hinc ſaxis petens
Contundet obſcœnas anus.
Poſt inſepulta membra different lupi,
Et Eſquilinæ alites.
Neque hoc parentes, heu mihi ſuperſtites,
Effugerit ſpectaculum.

INTERPRETATIO.

atque umbra facies veſtras curvis unguibus invadam (nam *hæc poteſtas eſt Deorum Manium*) *atque præcordiis inhærens minimè quieſcentibus, formidine eripiam ſomnum.* Deinde *plebs per ſingulos vicos undique lapidibus vos incesſens, execrabiles vetulas obruet. Denique membra* veſtra *inſepulta diſcerpent lupi & volucres eſquilinæ. Illud* verò *ſpectaculum videbunt parentes* mei *heu poſt me viventes.*

ANNOTATIONES.

94. *Quæ vis Deorum eſt Manium.*] Ut ſe ulciſcantur de morte injuſtè illatâ, vim & poteſtatem habent animæ à corpore ſolutæ. Hæ ſcilicet *Manes*, &, *Dii*, honoris causâ, vocantur. Hinc iis aræ quoque erigebantur. Virgil. Eclog. 5. Daphnidi mortuo aræ duæ. v. 66. Æneid 3. v. 63. Polydori animæ pariter: *ſtant Manibus aræ*, inquit. & v. 305. animæ Hectoris Andromache, *ſacraverat aras.* Et v. 303. *Maneſque vocabat.* Quid propriè ſint Manes, & varias ejus vocis acceptiones explicat luculenter ac diſertè Apuleius lib. de Deo Socratis. *Animum humanum*, inquit, *emeritis vitæ ſtipendiis corpore ſuo abjurantem, vetere Latinâ Linguâ Lemurem dictitatum reperio. Ex hiſce Lemuribus, qui poſterorum ſuorum curam ſortitus, placato & quieto numine domum poſſidet, Lar familiaris dicitur. Qui verò ob adverſa vitæ merita, nullis bonis ſedibus, incertâ vagatione, ſeu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, malis vero noxium, id genus plerique Larvas perhibent. Cùm vero incertum eſt, quæ cuique eorum ſortitio evenerit, utrum Lar ſit an Larva, Manem Deum nuncupant.* Animadverte has voces poſtremas ad rem præſentem maximè facientes.

95. *Aſſidens præcordiis.*] Sicut Promethei jecur vultur ſeu aquila tundit & vellicat. lib. 2. Od. 13. in fine.

99. *Inſepulta membra.*] Hoc apud antiquos graviſſimum malorum æſtimabatur; quod errare anima, donec ſepulcro corpus eſſet conditum, putaretur. Vide lib. 1. Od. 28. Item Sophocl. Ajac. Act. ult.

100. *Eſquilinæ alites.*] Eſquiliæ, unus è Romæ collibus. Accipitres circa eſquilias volitabant frequenter, quia illic erant ſepulcreta; imò & reorum ac morte damnatorum abjecta cadavera: itaque prædam ibi ſubodorabantur & quæritabant.

101. *Neque hoc parentes. &c.*] Hocque illis qualecunque ſolatium.

Poſteriora comminationum Scaligeri capita tam futilia ſunt, ne dicam inſulſa, ut illa deſcribere etiam pigeret. Ne tamen ea deſideres, Lector, en ita ille:

Indormit unctis omnium cubilibus oblivione pelicum. *Neque ſtructura placet: & hæc hiant, disjuncta à ſuperioribus, & verbum*, indormit, *inſuave eſt.*

Ad me recurres: nec revocata mens tua Marſis redibit vocibus. *Si fiet amens, quomodo faſtidiat poculum quod mox minatur? & omnino illa ſunt duriſſima* venena magnum fas nefaque, &c.

Profecto ſi jam lapidibus inſectata eſt plebs, ſi interempta anus, ſi inſepulta à

lupis & avibus lacerata, quod addit neque hoc parentes effugerit ſpectaculum. *Quid enim agant parentes tunc?*

Animadverte vocem hanc, alites, *multis in locis ab Horatio repetitam: quam adeo amavit, ut maluerit hic quàm quod potuit*, vultures: *& fugiſſet licentiam neglecta colliſionis.* Hactenus Jul. Scalig.

1. Nec ſtructura, nec verbum *indormit*, inſuavia videntur niſi hypercritico. Quod à ſuperioribus disjunctum eſt, non hiatum facit, ſed impetum animi Candiæ audaciâ & ſcelere furentis optimè depingit, quæ res non pacatè cogitat aut loquitur contextè & continenter, ſed profert ſaltuatim.

2. Dormitabat ſanè bonus Scaliger, cum iſta culpabat. Imò ſi Varus fiet amens, non niſi poſt & per *poculum* quod mox ei *majus* Candia minatur.

Porrò hæc, *venena magnum fas*, &c. duriſſima omninò ſint, vix tamen ſatis ad rerum duritiam quas indicant, & parum ad frangendum veneficæ improbitatis adamantem.

3. Profectò nihil agendum parentibus, ſed tali fruendum ſpectaculo, ad mœſtitiam utcunque leniendam, prædicit puer.

4. *Vultures* placeant homini carpendi & vellicandi avido: at æquum æſtimatorem non offendent *Eſquilinæ alites*: quin colliſio, & ipſa vox, *alites*, pulcra ſanè, vel *doctos repotia* oblectabit.

IN CASSIUM SEVERUM.

ODE VI.

QUID immerentes hoſpites vexas, canis
Ignavus adverſum lupos?

INTERPRETATIO.

QUARE externos nihil mali meritos exagitas, ô canis iners contra lupos?

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *Quid immerentes*, &c.] Hac Ode volunt notari Caſſium Severum, oratorem petulantiſſimum, accuſationibus in Senatu quanquam exitu ſemper infelici, & conatibus vanis, famoſum, item ſcriptis maledicis in quemlibet etiam magnatum. Nonium certè Aſprenatem Auguſto licet *arctiùs junctum* veneficii reum agere non dubitavit. Teſtes ſunt Suetonius Octav. cap. 56. Plin. lib. 35. cap. 12. Is ob libellos famoſos in vulgus ſparſos, ad inſulam Cretam primùm, deinde in Seriphum eſt deportatus. Ejus meminit pluribus locis Corn. Tacitus, item Quintilianus. Ille ſic habet in Dialogo de Oratoribus: *Caſſium Severum affirmant primum flexiſſe ab illa vetere dicendi viâ directâ, non infirmitate ingenii, nec inſcitia litterarum; ſed judicio & intellectu. Vidit namque cum conditione temporum ac diverſitate aurium formam atque ſpeciem orationis eſſe mutandam*, &c. & poſteà: *Equidem non negaverim Caſſium Severum oratorem vocari, quanquam in magna parte librorum ſuorum plus vis habeat, quàm ſanguinis. Primus enim contemto ordine rerum, omiſſâ modeſtiâ & pudore verborum, ipſis etiam quibus utitur armis incompoſitus, & ſtudio feriendi plerumque dejectus non pugnat, ſed rixatur. Cæterum varietate eruditionis & lepore urbanitatis, & ipſarum virium robore multum cæteros ſuperat.* Fab. autem Quintilianus lib 10. cap. 1. *Caſſius*, inquit, *Severus ſi cum judicio legatur, multa dabit imitatione digna. Quod ſi cæteris virtutibus colorem & gravitatem orationis adjeciſſet, ponendus inter præcipuos foret. Nam & ingenii*

Quin huc inanes, ſi potes, vertis minas,
Et me remorſurum petis?
Nam qualis aut Moloſſus, aut fulvus Lacon,
Amica vis paſtoribus,
Agam per altas aure ſublatâ nives,
Quæcumque præcedet fera.
Tu cum timendâ voce compleſti nemus,
Projectum odoraris cibum.
Cave, Cave: namque in malos aſperrimus
Parata tollo cornua:
Qualis Lycambæ ſpretus infido gener,
Aut acer hoſtis Bupalo.

INTERPRETATIO.

Cur non iſtuc vanas minas convertis, ſi vales; ac laceſſis me par pari redditurum? Etenim veiut Moloſſus vel Lacedæmonius canis *fuſus*, quæ eſt *defenſio grata paſtoribus, per excelſas nives erectis auribus perſequar quamcumque feram fugientem. Tu verò poſtquam formidabili latratu impleviſti ſilvam, olfacis dapes obiatas. Cave, cave: nam ego adverſus improbos acerrimus dirigo ſtatim cornua; non ſecus ac gener contemptus a Lycambe perfido, vel inimicus Bupalo infenſiſſimus.*

ANNOTATIONES.

plurimum eſt in eo, & acerbitas mira, & urbanitas, & vis ſumma: ſed plus ſtomacho quàm conſilio dedit: præterea ut amari ſales, ita frequenter amaritudo ipſa ridicula eſt. Ejus ſcripta ex Senatuſconſulto abolita ſunt, teſte Suetonio.

Canis ignavus adverſum lupos.] Acer in ignavos, ignavus in fortes: quod argumentum ſocordiæ eſt.

3. *Quin huc inanes, &c.*] Quin me laceſſis meique ſimiles acriter remorſuros te mordentem, vel potiùs allatrantem.

5 *Moloſſus.*] Canis ingens & validus, Gallicè, *dogue*. Ex Epiro, ubi populi fuere quondam Moloſſi Strabo lib. 7.

Fulvus Lacon.] Canis agilitate commendatus ſimul & robore, Gall. *evrier* è Laconia Peloponneſi regione, ſeu ex urbe Spartâ. Virgil. Georgic. 3. v. 405.

Veloces Spartæ catulos, acremque Moloſſum.

6. *Amica vis paſtoribus.*] Ad arcendos à grege lupos, aliaſque feras. Theocrit. *κύων φιλοποίμνιος*. *canis ovium amans.*

7. *Agam per altas.*] Expeditus ego ſum ad inſectandos quoſcunque mihi injuriam facientes. Pergit ſcilicet noſter in metaphorâ.

9. *Tu cum timenda. &c.*] Tu verò cùm ingenti latratu maximè terribilis viſus fuiſti; repentè mitis & imbellis appares, objecto pretio ſedatus. quemadmodum canis iners antea horrendum latrans, projectum cibum arripiens, mutus ſubitò fit.

12. *Tollo cornua.*] Vires exero, animos & bilem accendo, graviterque ulciſcor.

13. *Qualis Lycambæ, &c.*] Sicut Poëta Archilochus fecit in Lycamben. Hic enim Neobulem filiam antea deſponſam fractâ fide illi negavit uxorem, generumque habere ſprevit. At Archilochus Iambicos verſus a ſe inventos tam acerbos & amarulentos ſcripſit in Lycamben: ut eum ad deſperationem, tandemque ad ſuſpendium adegiſſe referatur. Vide Epiſtolam ad Piſones, v. 79.

14. *Acer hoſtis Bupalo.*] Hipponax Poëta circa Olympiadem ſexageſimam florebat, quinque circiter ante Chriſtum ſeculis. Staturâ parvus, vultu pravus ac

An ſi quis atro dente me petiverit,
Inultus ut flebo puer?

INTERPRETATIO.

Quod *ſi me quiſquam dente nigro laceſſierit, numquid plorabo velut puer imbellis?*

ANNOTATIONES.

deformis. Contigit ut offenſi duo fratres Bupalus & Anthermus, ſive pictores, ſive ſculptores, ejus imaginem omninò ridiculam effinxerint, populique ludibrio expoſuerint: verùm non impunè. *Hipponacti notabilis fœditas vultus erat. Quamobrem imaginem ejus laſciviâ jocorum ridentium circulis in promptu fecere (alſ. ii propoſuere) quod Hipponax indignatus amaritudinem carminum diſtrinxit in tantum, ut credatur aliquibus eos ad laqueum compuliſſe. Quod falſum eſt. Complura enim in finitimis inſulis ſimulacra poſteà fecere.* Hæc Plin. lib. 36. cap. 5. Alii ſcribunt Epheſo urbe duntaxat cedere coactos præ pudore & irâ, propter acerbitatem verſuum Hipponactis. Ex Dionyſ. Halic. Hipponax trimetrum Archilochium in Scazontem inflexit, ut graviùs feriret. Cic. 3. de nat. Deorum, n. 90. *quem Hipponactis Iambus laeſerat, aut qui erat Archilochi verſu vulneratus, &c.*

15. *An ſi quis atro dente, &c.*] Si verò me quiſquam imperat convitiis, an ad lacrymas, pueri more, confugiam? imò ut vir ad arma & ultionem convolabo; perſequar adverſarium uſquequaque, donec graviores acceptis plagas infligam.

AD POPULUM ROMANUM,

ODE VII.

Deteſtatio bellorum civilium.

QUO quò ſceleſti ruitis? Aut cur dexteris
Aptantur enſes conditi?

INTERPRETATIO.

Quo quò ſcelerati properatis? vel cur incluſi vaginâ *gladii dextris inſeruntur?*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *Quò quò, &c.*] Ambigitur quod civile bellum hic Poëta execretur: an illud quod geſtum eſt hinc Bruto & Caſſio, illinc Auguſto M. Antonio & M. Lepido ducibus? An bellum Actiacum, cujus finem & exitum Auguſto felicem celebrabit Epod. 9? An potiùs illud quod poſt cladem Philippenſem Sext. Pompeius reparabat? Vide lib. 1. Od. 14. lib. 2. Od. 7. lib. 3. Od. 4. & 6 Denique Epod. 16. ibique annot.

Sceleſti.] In cives & patriam injurioſi & ſævientes.

2. *Enſes conditi.*] Pax enim facta fuerat, aliquantò poſt dimicationem Philippenſem, Pompeianos inter & Auguſtum atque Antonium.

Parumne campis atque Neptuno ſuper
Fuſum eſt Latini ſanguinis ?
Non ut ſuperbas invidæ Carthaginis
Romanus arces ureret :
Intactus aut Britannus ut deſcenderet
Sacrâ catenatus viâ :
Sed ut, ſecundum vota Parthorum, ſuâ
Urbs hæc periret dexterâ.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Unquam niſi in diſpar feris.

INTERPRETATIO.

An non ſatis Latini ſanguinis effuſum eſt terrâ marique ? Non quidem *ut Romani incenderent excelſa caſtella æmulæ Carthaginis, vel ut Britanni* hacte-nus *indomiti per viam ſacram vincti traherentur : ſed ut juxta Parthorum optata deſtrueretur hæc civitas per vires proprias. Atqui nec lupis hæc conſuetudo nec leonibus unquam fuit ſævire niſi contra diſſimile* animal.

ANNOTATIONES.

3 *Campis atque Neptuno ſuper.*] In *campis* Philippenſibus, & in mari Siculo. De hoc Epod. 4. de illis lib. 2. Od. 7. *Neptunus* maris Deus, pro ipſo mari.

5. *Non ut ſuperbas, &c.*] Enimverò tantum ſanguinis Romani nuper fuſum non eſt pro defenſione patriæ vel ultione, ut olim quando Scipione duce deleta & incenſa Carthago eſt. Tunc certè glorioſè pugnatum eſt : at certarunt nuper cives in ſeipſos impiè, ut & nunc armantur.

Invidæ Carthaginis.] Carthago Romæ æmula quandiu ſtetit, fuit. Vide lib. 3. Od. 5. Vell. Patercul. lib. 1. & 2.

7. *Intactus aut Britannus.*] Neque tunc fuſus eſt Latinus ſanguis, ut Britanni nondum ſubacti Romano Imperio, vincerentur, atque in triumpho ducerentur ex more ad Capitolium per viam ſacram. Vide Sueton. Octav. cap. 25. Dion. lib. 40 init. Cæſaris Comment. lib. 5 item annot. lib. 3. Od. 5. & lib. 4. Od. 14.

Deſcenderet.] Declivis nempe ad forum uſque Romanum erat *via ſacra* ; de qua Epod. 4. v. 7. at à foro Rom. ad Capitolium poſteà aſcendebatur.

9. *Sed ut ſecundum vota Parthorum, &c.*] Hoc ſcilicet habebant in votis hoſtes Romanorum, ut quod Imperium alienis non poterat, propriis viribus interiret. Epod. 16. init.

Suis & ipſa Roma viribus ruit,
Quam nec finitimi valuerunt perdere
Marſi, &c.

de Parthis Romæ ſemper infeſtis, lib. 1. Od. 12. & 19. lib. 3. Od. 5.

11. *Neque hic lupis mos, &c.*] Feræ non ſæviunt in ſui ſimiles ; quare ergo homo eſt homini lupus ? ut habet adagium. Plin. Procem. lib. 7. *cætera animantia in ſuo genere probè degunt. Congregari videmus & ſtare contra diſſimilia. Leonum feritas inter ſe non dimicat. Serpentum morſus non petit ſerpentes. Nec maris quidem belluæ niſi in diverſa genera ſæviunt. At hercule homini plurima ex homine ſunt mala* Senec. Epiſt. 104. *ab homine homini quotidianum periculum. Adverſus hoc te expedi, &c.* Et de Clement. lib. 1. cap. 26. *Apud homines tantum nec à neceſſariis quidem rabies temperat ſibi* Sanctus Auguſtinus de Civ. Dei lib. 15. *neque enim unquam inter ſe leones aut inter ſe dracones, qualia inter ſe homines bella geſſerunt.* Juvenal. Sat. 15. v. 159.

Sed jam ſerpentum major concordia parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo ? quo nemore unquam
Expiravit aper majoris dentibus apri ?

Furorne

Furorne cæcus, an rapit vis acrior
    An culpa? Reſponſum dare.
Tacent & ora pallor albus inficit,
    Menteſque perculſæ ſtupent.
Sic eſt. Acerba fata Romanos agunt,
    Scelusque fraternæ necis;
Ut immerentis fluxit in terram Remi
    Sacer nepotibus cruor.

INTERPRETATIO.

An cæca rabies agit vos, an vis ſuperior, an crimen aliquod? *Reſpondete. Silent: atque pallidus color vultum tingit; animique attoniti obſtupeſcunt. Ita eſt. Romanos exagitat ſors inimica, & crimen cædis fraternæ; ex quo effuſus eſt humi ſanguis Remi innocentis poſteris luendus.*

ANNOTATIONES.

Indica tigris agit rabidâ cum tigride pacem
Perpetuam. Sævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum lethale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt.

12. *In diſpar feris.*] Al. *in diſpar genus.*

13. *Furorne cæcus, &c.*] Quid vos rapit ad bellum tam tetrum? An furor; an fatalis quædam neceſſitas; an culpa, propter quam Dii infenſi veſtris vos manibus plectant? Cicero pro M. Marcello: *omnes qui ad arma illa fato ſumus neſcio quo Reipublicæ miſero funeſtoque compulſi; etſi aliquâ culpâ tenemur erroris humani, à ſcelere certè liberati ſumus.*

15. *Tacent & ora pallor. &c.*] *Silentium* & *pallor* arguunt ſceleris conſcientiam; *ſtupor* verò notat immiſſam à Diis offenſis pœnam.

17. *Sic eſt. &c.*] Ità ſanè Deorum fit ut Romani in Romanos incurrant ſæviantque. Nimirùm luimus crimen Romuli, qui Remum fratrem occidit. Od. 6. lib. 3.

Delicta majorum immeritus lues
Romane, &c.

19. *Remi ſacer cruor.*] Jus naturale violarat Romulus, dominandi causâ, fratrem innoxium & immerentem trucidans. Hinc illius Romanorum parentis & conditoris ſcelus in nepotes aſperſum identidem immiſſis malis vindicatur. De nefandâ illâ Remi cæde variè ſcribunt, Flor. lib. 1. cap. 1. *Ad tutelam novæ urbis ſufficere vallum videbatur, cujus dum irridet anguſtias Remus, idque increpat ſaltu; dubium an juſſu fratris occiſus eſt. Prima certè victima fuit: munitionemque urbis novæ ſuo ſanguine conſecravit.* Tit. Liv. lib. 1. cap. 7. Romulus ac Remus certatim nomen & auſpicia daturi novæ urbi, augutia captant. *Intervenit avitum malum, regni cupido, atque inde fœdum certamen coortum à ſatis miti principio; quoniam gemini eſſent, nec ætatis verecundia diſcrimen facere poſſet; ut Dii, quorum tutelæ ea loca eſſent, auguriis legerent qui nomen novæ urbi daret, conditam imperio regeret; Palatinum Romulus, Remus Aventinum ad inaugurandum templa capiunt. Priori Remo augurium veniſſe fertur ſex vultures: jamque nunciato augurio, cum duplex numerus Romulo ſe oſtendiſſet, utrumque Regem ſua multitudo conſalutaverat, tempore illi præcepto. At hi numero avium regnum trahebant. Inde cum altercatione congreſſi, certamine irarum ad cædem vertuntur. Ibi in turbâ ictus Remus cecidit. Vulgatior fama eſt, ludibrio fratris Remum novos tranſiluiſſe muros: inde ab irato Romulo interfectum, ita ſolus potitus imperio Romulus, &c.* Vide & Aurel. Victorem Plutarch. in Romulo Oroſ. lib. 2. S. Auguſt. lib. 3. de Civ. Dei, cap. 6. Ovid. Faſt. 4.

IN VETULAM,

ODE VIII.

ROGARE longo putidam te ſæculo,
Vires quid enervet meas?
Cùm ſit tibi dens ater, & rugis vetus
Frontem ſenectus exaret;
* * * * *
* * * *
* * * * * *
* * * *
* * * * *
* * * * *
Eſto beata: funus atque imagines
Ducant triumphales tuum:
Nec ſit marita, quæ rotundioribus
Onuſta baccis ambulet.

INTERPRETATIO.

TE diuturno ævo fœtentem decetne quærere quid exhauriat vires meas Siquidem nigri ſunt tibi dentes, & frons ſulcata rugis ſenii. *

Sis epulenta: & imagines triumphales decorent exequias tuas: nullaque ſit matrona, quæ incedat ornata rotundioribus margaritis: tu tamen mihi ſordeſcis.

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile Epod, 1.

1. *Rogare, &c.*] Ellipſis & Apoſiopeſis indignationi ſerviens. *Putidam te* non pudet, &c.

11. *Funus atque imagines. &c.*] In funere nobilium præferebantur imagines majorum qui triumphalem honorem adepti fuerant. Cic. 2. de Orat. & pro Milone. Plin. lib. 35. cap. 2. Lipſ. Elect. 1. cap. 29.

13. *Rotundioribus.*] Rotunditas uniones commendat. Plin. lib. 9. cap. 35. *margaritarum dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere.* Erant tamen etiam oblongæ in pretio margaritæ, dicebanturque elenchi, & auribus appendebantur. Juvenal. Sat. 6. v. 458.

Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.

Sat. 2. v. 61. *cylindros* vocat.

Tu nube, atque tace. Donant arcana cylindros.

14. *Onuſta.*] Plin. mox cit. *uniones digitis ſuſpendere, & binos ac ternos auribus fœminarum gloria eſt.* Petron. *tribaccam margaritam* appellat. Seneca de Benef. lib. 7. cap 9. *Video uniones non ſingulos ſingulis auribus comparatos. Jam enim exercitatæ mulieres oneri ferendo ſunt. Junguntur inter ſe; & in-*

Quid, quod libelli Stoici inter ſericos
Jacere pulvillos amant?

* * * * *
* * * * *
* * * * * *
* * * * *

INTERPRETATIO.

Atqui volumina Stoicorum apud te *ſolent reponi in ſericis pulvinaribus.* Neque hoc te amabilem mihi præſtat. * * * * * *

ANNOTATIONES.

ſuper alii bini ſuperimponuntur. Nec ſatis muliebris inſania viros ſubjecerat, niſi bina ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent.

Baccis.] Baccæ propriè ſunt fructus lauri, oleæ, &c. ob ſimilitudinem verò pro unionibus ponuntur. Perſ. Sat. 2. v. 66. ambitio & mollities, inquit, docuit *baccam concha raſiſſe.*

15. *Quid quod libelli Stoici, &c.*] At dices te eſſe imbutam literis & Philoſophiâ Stoicorum. Scilicet hoc lenocinio, hac illecebrâ captas me ſtudioſum: verùm nihil proficis: inquit Horatius. De Stoïcorum placitis agam ad Sat. 3. lib. 1. & 2. &c.

Inter pulvillos.] Super pulvinos ſcilicet lectuli tricliniaris, accubitorii, lucubratorii; in quo veteres lectioni & ſcriptioni vacabant. Perſ. Sat. 1. v. 53.

Quicquid denique lectis ſcribitur in citreis.

Cætera hujus Odes abſit ut explanare aggrediar, neque alia multis locis ſimilia. Quintiliano morem geram libens lib. 1. cap 8. ſic ſcribenti: *Horatium in quibuſdam nolim interpretari.* Pudor nempè vetat. Quin & Scaliger Hypercrit. ita cenſet: *Epod. 8. & 12. nebulonis & nequam eſſe oportuit, non Horatii.*

AD MOECENATEM,

ODE IX.

Præſentit voluptatem mox futuram ex Auguſti ad Actium victoriâ.

QUANDO repoſtum Cæcubum ad feſtas dapes,
Victore lætus Cæſare,
Tecum ſub altâ (ſic Jovi gratum) domo,
Beate Mœcenas, bibam,
Sonante miſtum tibiis carmen lyrâ,
Hac Dorium, illis Barbarum?

INTERPRETATIO.

EC QUANDO vinum *Cæcubum ad ſolemnes epulas reſervatum, lætus* ego ob *victoriam Auguſti, potabo tecum, ô felix Mœcenas, in ædibus magnificis, canente cum fiſtulis citharâ, hac Dorium modum, illis Phrygium?*

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile Epod. 1.

1. *Quando repoſtum, &c.*] Vel ex iſtâ Ode liquet, nec libros nec Odas Horatii eo diſpoſitas ordine quo factæ ſunt: ſiquidem hic lætitia exponitur de futurâ mox victoriâ Actiacâ, quæ jam conſummata celebratur in Ode 37. lib. 1. Hic, inquam, Poëta ſcribens ad Mœcenatem inter bellicos tumultus ad Actium adhuc verſantem, gaudium ſuum exprimit ex primo nuntio fugæ Antonii & Cleopatræ

Cæcubum.] Vinum optimum, de quo plura lib. 1. Od. 20. v. 9.

Ad feſtas dapes] In ſacris & feſtis, in honorem Deorum inſtruebantur epulæ opiparæ, & ponebantur vina melioris notæ.

2. *Victore Cæſare.*] Xiphilinus in Auguſto, *Cæſar ſuperior fuit eo prælio navali, ad quartum Nonas Septembris confecto: quem diem propterea notavi, quod eo penes unum Cæſarem ſumma rerum fuit, ut ex eo anni principatus ejus numerentur. Cæſar urbem ædificavit eo loco, in quo ſibi victoriam pepererat, eamque Nicopolim appellavit, &c.* Ibidem quoque ludos Quinquennales inſtituit, & Apollini templum dedicavit, ut tam inſignis in Epiro victoriæ dignum Auguſto monimentum permaneret. Vide Epod. 1. init. & totam Oden 37. lib. 1. ibique annot.

3. *Sub alta domo.*] Altis columnis ex marmore adornatâ. Lib. 3. Od. 29.

Molem propinquam nubibus arduis.

Sic Jovi gratum] Jovi Diiſque fore gratum ait gaudium ob victoriem Auguſtum, quippe cui ex voluntate Numinum orbis Imperium deſtinatum erat: quod quidem aſſerit lib. 1. Od. 2. & alibi.

6. *Hac Dorium illis barbarum.*] Lyrâ ſonante Dorium carmen ſeu modum; tibiis verò canentibus barbarum ſive Phrygium. Tres erant vulgares modi, Ionius ſive Lydius, in *Ut*; Dorius, in *Re*; Phrygius, in *Mi*, de quibus fusè Glareanus in hunc locum. Primus acutus rebus lætis ſerviebat; ſecundus gravis & ſedatus, rebus ſeriis; tertius medius, rebus ſacris. Vide Athen. lib. 14. cap. 5. Item Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 3. ubi ex Caſſiodoro ſic ſcribit: *Dorius prudentiæ largitor eſt, & caſtitatis effector:*

Ut nuper, actus cùm freto Neptunius
  Dux fugit uſtis navibus,
Minatus urbi vincla, quæ detraxerat
  Servis amicus perfidis.

INTERPRETATIO.

Sanè *ita placet Jovi. Haud ita pridem ſic* fecimus, *quando Neptunius Imperator freto* Siculo *pulſus fugam arripuit, poſt incenſas naves; minatus civibus injicere catenas, quas liberaliter detraxerat ſervis infidelibus.*

ANNOTATIONES.

Phrygius pugnas excitat, votum furoris inflammat: Æolius animi tempeſtates tranquillat, ſomnumque jam placatis attribuit: Lydius intellectum obtuſis acuit; & terreno deſiderio gravatis cæleſtium appetentiam inducit, bonorum operator eximius. Hinc apparet cur pueros Doricam in primis harmoniam edocendos moneat Ariſtoteles Polit. 8.

Barbarum.] Aſiatici omnes à Græcis vocabantur barbari: hinc barbarum dicitur quicquid eſt a Phrygiâ Aſiæ regione, Lib. 2. Od. 4. v. 9.

Barbaræ poſtquam cecidere turmæ.
Barbaricum aurum Æneid. 1. v. 504. *& barbara crurum tegmina*, Æneid. 11. v. 777. quæ Phrygiâ erant acu picta & elaborata. Athen. cit. lib. 14. cap. 5 *tres ſunt harmoniarum differentiæ, quot & Græciæ nationes*; Æolica nempè, Dorica, Ionica. *Phrygiam autem, ac Lydiam Græci didicerunt à Lydis ac Phrygibus qui cum Pelope venerunt in Peloponneſum.*

7. *Ut nuper,*] Sicut liberaliter quidem bibimus nuper, ſeu ante annos quinque, cùm Sextus Pompeius navali prælio debellatus ab Auguſto eſt, ad fretum Siculum; indeque pulſus fugit.

Neptunius dux.] *Sextus Pompeius ruptis ergaſtulis mare obſedit: interceptis commeatibus Italiam vexavit; & cùm mari feliciter uteretur, Neptuni ſe filium confeſſus eſt.* Aurel. Victor. de Viris illuſtrib. cap. 7. Alii ſcribunt, quod ejus pater magnus Pompeius exactis piratis & hoſtibus mari dominatus eſſet, hinc ſe Neptuni filium dixiſſe, & cæruleâ veſte indutum juveniliter ſuperbiendo depugnaſſe. Appian, Bell. Civil. lib. 5. Dio lib. 48.

8. *Fugit.*] Aurel. Victor cit. *Sextus ab Auguſto per Agrippam navali prælio victus in Aſiam fugit, ubi ab Antonianis militibus occiſus eſt.* Florus lib. 4. cap. 8. Sext. Pompeius *perditis rebus profugit; Aſiamque velis petit. venturus ibi in hoſtium manus & catenas . . . . Non alia poſt Xerxem miſerabilior fuga. Quippe modò trecentarum quinquaginta navium dominus, cum ſex ſeptemve fugiebat, extincto Prætoriæ navis lumine, annulis in mare abjectis, pavens ac reſpectans, & tamen non timens ne periret.*

Uſtis navibus.] M. Agrippæ operâ ſcilicet à quo fugatas Sexti Pompeii naves, ſcribit Suetonius Octav. cap. 16. Tit. Liv. Epit. lib. 129. *Adverſus Sext. Pompeium*, inquit, *varie eventu navalibus certaminibus pugnatum eſt: ita ut ex duabus Cæſaris claſſibus, altera cui Agrippa præerat, vinceret; altera quam Cæſar duxerat, deleta . . . . . . victus deinde Pompeius in Siciliam profugit.* (Hæc prior fuga; poſtrema illa, de quâ paulò antè dixi ex Floro) *M. Agrippa navali coronâ à Cæſare donatus eſt: qui honos ante eum nemini habitus erat.*

9. *Minatus urbi vincula quæ detraxerat. &c.*] Servos ad arma Pompeius ille Sextus magno quidem numero vocarat. Teſtis Dio, & L. Flor, cit. *cùm ergaſtula armaſſet, Siciliam Sardiniamque habebat. Jam & claſſe medium mare inſederat. O quàm diverſus à patre! Ille Cilicas extinxerat: hic ſecum piratas navales agitabat.* Vide & annot. ad Epod. 4. in fine.

10. *Servis amicus perfidis.*] Fugitivis nempè & erga dominos perfidis liberta-

Romanus (eheu poſteri negabitis)
Emancipatus fœminæ
Fert vallum & arma miles, & ſpadonibus
Servire rugoſis poteſt.
Interque ſigna (turpe !) militaria
Sol aſpicit conopeum.
Ad hunc frementes verterunt bis mille equos
Galli, canentes Cæſarem :
Hoſtiliumque navium portu latent
Puppes ſiniſtrorsùm ſitæ.

INTERPRETATIO.

Romanus (*eheu nepotes haud credetis*) *mulieris factus mancipium. miles portat palum uſque arma. nec erubeſcit ſervire eunuchis rugoſis. Interque vexilla bellica* (proh *fœdam* rem !) *Sol videt conopeum. Adverſus iſtum Galli indignantes. Auguſtum inclamando, converterunt duo millia equorum : & naves hoſtium ad ſiniſtram diſpoſita in portu delitescunt.*

ANNOTATIONES.

tem & arma dabat, benignè excipiens & amicè, in quos animadverti graviter oportebat.

11. *Romanus.*] Antonius ejuſque aſſeclæ Romanorum permulti.

12. *Femina.*] Cleopatræ, de quâ lib. 1. Od. 37.

13. *Fert vallum, &c.*] Virgil. Georg. 3. v. 25.

Quadrifidaſque ſudes & acuto robore vallos.

ubi Servius monet, bis idem dictum : nam & valli & ſudes idem ſunt : Gall. *des pieux.* Vegetius lib. 3. cap. 8. ita rem explicat ; *ſuper aggerem valli, hoc eſt, ſudes vel tribuli lignei digeruntur,* nimirùm ad munienda caſtra. Porrò Romanus quiſque miles debebat ferre ſecum duodecim ſudes, arma, viaticum, ollam, veru, ſecurim, ligonem, falcem, &c.

Spadonibus ſervire.] Cleopatram illi comitabantur, adeoque imperabant Romanis militantibus ſub ejus vel Antonii ſignis : quod eis turpe & indignum. Vide lib. 1. Od. 37. v. 9. *Spado* a σπᾶν, *evellere*, dictus. *Rugoſis*, quia plurimæ illis rugæ, ob virilitatis adeoque caloris amiſſionem.

16. *Conopeum.*] Licenter corripitur penultima hujus vocis ex ſe longa ; κωνωπεῖον, tentorii genus, quo utebantur Ægyptiæ mulieres ad arcendos culices, qui κώνωπες nuncupantur à Græcis. Hi ſunt enim illic frequentes ob maris viciniam. Horatius indignitatem auget ex eo quod muliebre tabernaculum erat pro Prætorio ſeu Imperatorio tentorio.

17. *Ad hunc frementes, &c.*] Adverſus Antonium arma verterunt Galli, qui in ejus exercitu merebant ; ſcilicet indignati quod ſervire juberentur feminæ, & effeminatis, *ſpadonibus rugoſis.*

Verterunt bis mille equos.] Scaliger ſuo more, *illa*, inquit, *ferre nequeo : nam & inſuavia ſunt, nec conveniunt pugnæ navali.* Imò Gallorum fremitum & morum aſperitatem bellè exprimunt. Deinde an Hypercriticus neſciebat, præter navales copias, ad littus adfuiſſe terreſtres peditum equitumque ? Itaque ab exercitu illo terreſtri Antonii ad Cæſarianum tranſiiſſe illa duo millia equitum Gallorum, qui victoriam Cæſaris promoverunt : ut teſtatur Servius ad Æneid. 6. & Plutarchus in Antonio : *Terreſtribus copiis ab Antonio Canidius præerat, à Cæſare Taurus : qui utrinque inſtructâ acie in littore quieſcebant, eventum navalis pugnæ expectantes.*

18. *Canentes Cæſarem.*] Nos vernaculè diceremus : *criants, Vive Ceſar.*

19. *Hoſtiliumque navium portu latent puppes.*] Continuò excandeſcens Ju-

Io triumphe, tu moraris aureos
Currus, & intactas boves.
Io triumphe, nec Jugurthino parem
Bello reportaſti ducem;
Neque Africano, cui ſuper Carthaginem
Virtus ſepulcrum condidit.

INTERPRETATIO.

Io triumphe, tu retardas auratos currus & juvencas integras. Io triumphe, non revexiſti Imperatorem ſimilem ſeu in bello Jugurthino, ſeu in Africano eum cui ſua virtus tumulum erexit ſuper Carthaginem.

ANNOTATIONES

lius Scaliger, *ſi latent puppes, prora non latens*, inquit. Egregiè admodum; nam paratis ad fugam navibus latebant puppes duntaxat, apparebant autem proræ mari obverſæ. Ergo malè redarguitur iſte locus. Horatius notat ſexaginta naves Cleopatræ poſt claſſem Antonii collocatas, ſublatis velis expeditas ad fugam primo quoque tempore capeſſendam, & vela facienda in Ægyptum. Plutarch. mox citand.

Siniſtrorſum ſita.] Valeant qui legunt *cita.* Hoſtiles naves è portu Actiaco prodeuntes ad ſiniſtram habebant Peloponneſum, quo fugerunt, & inde Alexandriam. Plutarch. in Antonio: *naves ſexaginta Cleopatra, quæ poſt magnas naves erant ſitæ, velis ſublatis per medios pugnantes fugam arripiunt, ſuoſque perturbant. Cæſariani non ſine admiratione ſpectant fugientes naves in Peloponneſum converſas: nec* qua de causâ *id fieret intelligebant.* Additque Antonium non viri aut ducis conſiliis uſum, ſed amantis, tractum ſcilicet à muliere, & poſthabitis omnibus Cleopatram inſecutum.

21. *Io.*] Vox lætitiæ index, quâ triumphanti duci milites acclamabant.

Triumphe.] Triumphum alloquitur & compellat veluti Deum. Sic lib. 4. Od. 2.

Tuque dum procedis io triumphe.

Aureos currus.] Triumphales Auguſto debitos. Horum formam deſcribit Zonaras his verbis: τὸ ἢ δὴ ἅρμα ὅτι ἀγωνιστήριον, ὅτι πολεμιστήριον ἦν ἐμφερὲς· ἀλλ᾽ εἰς πύργου περιφερῆ σχῆμα ἐξείργαστο. *Currus autem triumphalis ſcilicet, neque Circenſi neque bellico ſimilis, ſed in turris rotundæ modum factus erat.*

22. *Intactas boves.*] Triumphantium quiſque immolabat juvencas *intactas*, id eſt, vel tauro vel jugo nondum ſubditas, Virgil. Georgic. 4. v. 540.

Delige & intactâ totidem cervice juvencas.

23. *Nec Jugurthino parem.*] Non parem ſed longè Auguſto inferiorem Marium Jugurthæ victorem. Vide lib. 2. Od. 1. ſtroph. 7. ibique annot. ad vocem *Jugurtha.*

25. *Neque Africano.*] Nec Cæſari parem Scipionem, quanquam diruit hic Carthaginem Imperii æmulam; ita ut ejus urbis ruinæ ſint illuſtre veluti mauſolæum P. Cornel. Scipioni, ob ejus virtutes planè ſingulares quæ in Africano bello & triumpho eluxerunt.

26. *Sepulcrum.*] Vetus Interpres hîc ſic annotat: *tangit hiſtoriam, in quâ ſcriptum eſt, ex Oraculo, ad compeſcendos Afros debere ſepulcrum Scipioni Africano ita conſtitui, ut Africam intueretur. Hoc autem Deorum monitu poſitum eſt inter Oſtiam & portum.* At contrà Plutarchus ſcribit ſepulcrum Scipionis Linterni extare. Mancinello teſte apud Caietam in marmoreo ſepulcro æneaque urna hæc leguntur:

Devictâ Annibale, & captâ Carthagine, & auctâ
Imperio, hos cineres marmore tellus habes:
Cui non Europe, non obſtitit Africa quondam.
Reſpice res hominum, quàm brevis urna premit.

Terrâ marique victus hoſtis, Punico
Lugubre mutavit ſagum :
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
Ventis iturus non ſuis,
Exercitatas aut petit Syrtes Noto,
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, ſcyphos,
Et Chia vina aut Leſbia ;
Vel, quod fluentem nauſeam coërceat,
Metire nobis Cæcubum.
Curam metumque Cæſaris rerum juvat
Dulci Lyæo ſolvere.

INTERPRETATIO.

Hoſtis ſuperatus in *terra & mari ſagulum purpureum mutavit lugubri.* Nunc *ille vel in Cretam centenis urbibus claram fugit adverſis ventis ; vel ad Syrtes Auſtro vexatas : vel errat anceps per maria. Famule, huc affer cyathos majores, & vina Chia, vel Leſbia : quin* potiùs *infunde nobis Cæcubum, quod reprimat nauſeam fluitantem.* Certè *decet abſtergere ſollicitudinem ac formidinem* pro *rebus Auguſti*, bibendo *ſuave vinum.*

ANNOTATIONES.

27. *Terrâ marique victus hoſtis.*] Antonius ; poſt cujus fugam in Ægyptum, terreſtris ejus exercitus duce Canidio ad Auguſti partes tranſiit.

Punico lugubre mutavit ſagum.] In ſignum mœroris, exuit ſagum puniceí, coccinei, purpurei, rubei coloris ; induitque aliud pullum, atrum, lugubre. *Phœniceus* ſeu puniceus color *exuberantiam ſplendoremque ſignificat ruboris* : inquit Gellius lib. 2. cap. 26. *Sagum* veſtis erat in bello uſitata, brevior, ſubnexa per fibulam circa dextrum humerum. Alii volunt ſagum habuiſſe manicas inſtar tunicæ ; Gall. *hoqueton*. Erat porrò coloris rubei, tum quod is Marti convenit ; tum ut cruor è vulneribus manans ob ſimilem colorem minus appareret minuſque terreret.

29. *Aut ille, &c.*] Quo tenderet Antonii claſſis, ignorabatur : ſciebatur tamen verſus Peloponneſum navigaſſe ; ut antè dixi ex Plutarcho. Poſteà verò cognitum eſt Cretæ oram legiſſe ; ut in Ægyptum pergeret.

Cretam.] De eâ inſulâ lib. 3. Od. 27. ſtroph. 9.

30. *Ventis non ſuis.*] Sibi non propitiis.

31. *Noto.*] Vento meridionali.

Syrtes.] In Libyco mari ſunt eæ, vulgò, *Seiches de Barbarie*, à σύρω, *traho* : quod in eas maris partes arenæ cumulos, limum, & ſaxa aggerant & trahant fluctus. Vide lib. 2. Od. 6. v. 3.

32. *Fertur incerto mari.*] Quò fugiat incertus, rebus deſperatis.

33. *Capaciores affer, &c.*] In feſtis, & in magnâ lætitiâ, Græco more, majoribus poculis & largiter bibebatur.

34. *Chia vina aut Leſbia.*] Transmarina vina, ideoque pretioſa : è Chio & Leſbo inſulis maris Ægæi. Plin. lib. 14. cap. 7. & 14. De Chii vini bonitate lib. 3. Od. 19. v. 5. De Leſbio, lib. 1. Od. 17. ſtroph. 6.

36. *Cæcubum.*] Vinum generoſum è Cæcubo Latii monte : de illo lib. 1. Od. 20. habet virtutem coërcendi nauſeam, inquiunt ; quod auſterum ſit & pungens, adeoque fluxum ſiſtat aut reſtringat phlegmatis. Porrò ejuſmodi vinum petit Horatius, ut poſſit affatim bibere abſque nauſeâ & vomitu.

37. *Curam metumque Cæſaris.*] Magno ſe fuiſſe in metu pro Cæſare indicat ; & quidem Romæ tunc fuiſſe trepi-

dationem non parvam refert Dio: at hoſte in fugam verſo, jam lætus, vino ſe diſcuſſurum ait quicquid pavoris & curæ animo diu inſedit.

38. *Lyæo.*] Ita dicitur Bacchus, ac proinde vinum, à λύειν *ſolvere*, ut jam notavi lib. 1. Od. 7.

IN MÆVIUM POETAM.

ODE X.

Ei naufragium imprecatur.

MALA ſoluta navis exit alite,
Ferens olentem Mævium.
Ut horridis utrumque verberes latus,
Auſter, memento fluctibus.
Niger rudentes Eurus, inverſo mari,
Fractoſque remos differat.
Inſurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices.
Nec ſidus atrâ nocte amicum appareat,
Quâ triſtis Orion cadit.

INTERPRETATIO.

NAVIS abit ſoluta portu *infelici auſpicio, vehens fœtentem Mævium. Auſter fac ut tetris fluctibus verbes utrumque latus* navis. *Eurus ater mari perturbato diſpergat funes & remos diſruptos. Exurgat Aquilo tam vehemens, quàm cùm frangit ilices in excelſis montibus concuſſas. Nec propitium* ullum *affulgeat aſtrum nocte obſcurâ, quâ* parte *Orion occidit.*

ANNOTATIONES.

Metrum idem quod Epod. 1.

1. *Mala ſoluta, &c.*] Amico Virgilio & bono Poëtæ fauſtam navigationem eſt apprecatus Od. 3. lib. 1. at Mævio contraria omnia hic.

Malâ alite.] Sunt qui *alitem* feminino genere poni velint pro malo ſemper augurio. Lactant. in Papin. Thebaïd. 3.

2. *Olentem Mævium.*] Is obſoletarum vocum ſectator, bonorumque Poëtarum inſectator, duobus iſtis vitiis duntaxat famoſus Poëta, Virgilii atque Horatii temporibus: tam inviſus bonis quàm invidus. Virgil. Eclogâ 3.

Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi.
Atque idem jungat vulpes, & mulgeat hircos.

Auctor lib. de cauſ. corrupt. eloq. ita præcipit: *Quædam arceantur ut jam obliterata & olentia*, id eſt, nimiam vetuſtatem ac veluti ſitum redolentia.

4. *Auſter memento, &c.*] *Auſtrum* à meridie flantem & in Ionio mari valdè ſævientem primùm invocat adverſus Mævium navigantem: deinde *Eurum* ab Oriente: tum Boream ſeu *Aquilonem* à Septentrione; ut colluctantes mare ſubvertant, Mæviumque fluctibus obruant. Virgil. Æneid. 1.

Unà Eurus Notuſque ruunt, creberque procellis
Africus.

10. *Orion.*] De hujus ſideris occaſu

Quietiore nec feratur æquore,
Quàm Graia victorum manus,
Cùm Pallas uſto vertit iram ab Ilio
In impiam Ajacis ratem.
O quantus inſtat navitis ſudor tuis,
Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis ejulatio,
Preces & averſum ad Jovem:
Ionius udo cùm remugiens ſinus
Noto carinam ruperit!
Opima quòd ſi præda curvo littore
Porrecta mergos juveris;
Libidinoſus immolabitur caper,
Et agna tempeſtatibus.

INTERPRETATIO.

Nec tranquilliore mari naviget quàm exercitus Græcorum victor, quando Minerva ab incensâ Trojâ iram convertit in ſceleratam Ajacis navim. O quantus ſudor imminet tuis nautis; tibi verò pallor flavus, atque ejulatio viro indigna, & vota ad Jovem ſurdum; cùm murmurans Ionium mare fregerit navim Auſtro humido! Quod ſi tu in curvo littore jacens paſcas mergos, opimum ſpolium, à me procellis ſacrificabitur laſcivus hircus, & nigra ovicula.

ANNOTATIONES.

tempeſtuoſo & navigantibus triſti, lib. 1. Od. 28. v. 21. lib. 2. Od. 13. in fine, lib. 3. Od. 4. ſub finem, &c.

12. *Graia victorum manus.*] Ad Caphareum Eubœæ promontorium disjecta tota claſſis Græcorum tempeſtatibus tantùm non periit, cùm reverterentur poſt expugnatam Trojam.

13. *Cum Pallas uſto vertit iram ab Ilio.*] Offenſa primùm illa fuerat judicio Paridis, adeoque Trojanis infeſta: deinde Græcis etiam; tum quod Ulyſſes & Diomedes è ſuo templo Palladium rapuiſſent; tum ut canit Virgilius,

Unius ob noxam & furias Ajacis Oïlei.

14. *Impiam Ajacis ratem.*] Impius certè Ajax Oïleus & ſacrilegus, qui Caſſandram ad ipſas Palladis aras violarat. Unde navis ejus diffracta; ipſe verò mox in ſaxum enatans fulmine pariter attritus.

18. *Averſum ad Jovem.*] Preces & vota minimè audientem, ſcilicet improbo iratum.

19. *Ionius.*] Ionium mare inter Epirum ac Peloponneſum ab ortu, & magnam Græciam Siciliamque ab occaſu porrigitur.

21. *Opima quod ſi præda.*] Quod ſi tuum cadaver in littore paſcat aves marinas, ſacra ſpondeo tempeſtatibus.

23. *Caper.*] Quia Mævius petulans & olens ut caper.

24. *Agna.*] Virgil. Æneid. 3. *nigram hyemi pecudem.* Æneid. 5. *tempeſtatibus agnam.*

Tempeſtatibus.] His quoque templum erat Romæ dedicatum olim à Scipione. Ovid. Faſt. 6.

Te quoque, tempeſtas, meritam delubra fatemur.

Cic. de Nat. Deor. 3. n. 51. aſſerit in Deorum numerum referendas eſſe tempeſtates, *quæ populi Ro. ritibus conſecrata ſunt. . . . noſtri quidem duces mare ingredientes immolare hoſtias fluctibus conſueverunt.*

AD PETTIUM,

ODE XI.

Amore ſe Lyciſci occupatum non poſſe verſibus condendis vacare.

PETTI, nihil me, ſicut anteà, juvat
Scribere verſiculos,
Amore perculſum gravi:
Amore, qui me præter omnes, expetit
Mollibus in pueris
Aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo deſtiti
Inachiâ furere,
Silvis honorem decutit.
Heu me, per urbem (nam pudet tanti mali
Fabula quanta fui!

INTERPRETATIO.

O Petti, nequaquam placet, ut prius, verſus facere, quia amore gravi occupor; amore, qui me præ cunctis incendere cupit erga teneros pueros vel puellas. Hic tertius December ſpoliat arbores foliis, ex quo deſii deperire Inachiam. Heu me, quanta fui fabula per urbem! (Nam pudet me *tanti mali:)*

ANNOTATIONES.

Hanc Oden aliqui faciunt dicolon diſtrophon, cujus primus quiſque verſus ſit Iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, ut Epod. 1. *Ibis Liburnis, &c.*

Secundus Sapphicus, conſtans penthemimeri heroicâ, & dimetro Iambico; id eſt, duobus dactylis, & ſyllabâ; deinde quatuor Iambis; recepto tamen imparibus locis ſpondeo.

Aliis placet, eſſe tricolon triſtrophon: ut primus quiſque verſus ſit Iambicus trimeter, ut antè dictum eſt. Alter quiſque Dactylicus dimeter, ut lib. 4. Od. 7.

Arboribuſque coma.

Tertius Iambicus dimeter, ut Epod. 1. *Amice propugnacula.*

1. *Petti nihil me, &c.*] Apud Pettium ſive Pectium contubernalem ſuum queritur, quod per amorem nunquam ſibi liceat interquieſcere, modò puellam modò puerum aliquem depereunti.

Nihil juvat ſcribere verſiculos amore perculſum gravi.] Contrà Propertius amore ſe ait incitari ad condendos verſus. lib. 2. Eleg. 1.

Quæritis unde mihi toties ſcribantur amores,
Unde meus veniat mollis in ora liber?
Non mihi Calliope, non hæc mihi cantat Apollo:
Ingenium nobis ipſa puella facit.
Seu vidi ad frontem . . . . . .
capillos, &c.
Invenio cauſas mille, poëta, novas, &c.

7. *Tertius December.*] Tertius itaque annus eſt.

11. *Fabula quanta fui.*] Quot rumores, quot ſermones vagati de me, ob Inachiæ amorem, imò furorem.

Nnn ij,

Conviviorum & pœnitet,
In queis amantem & languor & ſilentium
Arguit, & latere
Petitus imo ſpiritus.
Contráque lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium
Querebar, applorans tibi;
Simul calentis inverecundus Deus
Fervidiore mero
Arcana promôrat loco.
Quod ſi meis inæſtuet præcordiis
Libera bilis, ut hæc
Ingrata ventis dividat
Fomenta, vulnus nil malum levantia;
Deſinet imparibus
Certare ſummotus pudor.

INTERPRETATIO.

pœnitet etiam *conviviorum, in quibus amans declarat ſe languere, taciturnitate, & ſuſpiriis è profundo pectore deductis.* Tum verò *ſimul ac ardente vino incalueram, & nimiu pudore carens ſecreta* mea *dimoverat loco* ſuo: ego *flens apud te conquerebar*, quod *ſyncera mens pauperis non prævaleret quæſtui.* Addebam porrò: *Quod ſi libera indignatio cor meum inflammet, ut in auras diſſipet moleſta hæc pabula nequaquam ſublevantia dolorem improbum;* protinus *abjecta verecundia ceſſabit pugnare adverſus inæquales.*

ANNOTATIONES.

16. *Contráque lucrum, &c.*] Adverſus rivalium ditiorum munera opima nihil me poſſe ac proficere apud Inachiam avaram meretricem. Quidam legunt: *contráne lucrum nil valere candidum pauperis ingenium?*

Candidum pauperis ingenium.] Candidos mores, ingenii vim & acumen, ſapientiam, eruditionem, aliaſque animi dotes eximias.

19. *Simul calentis, &c.*] Quoties verò Bacchus, id eſt, vinum, me ebrium fecerat, atque adeo loquacem & inverecundum: toties *applorans tibi* nudabam mentis meæ vulnera, amoris tormenta & cruciatus.

22. *Quod ſi meis, &c.*] Ex contemptu ſui amoris oriebatur indignatio & ira adverſus Inachiam; & hinc comminario ſe eam oblivioni daturum. Sed brevi redibat ad priorem erga illam ardorem; quo vel invitus ad eam ferebatur ac trahebatur.

23. *Ut hæc ingrata ventis dividat, &c.*] Ut procul expellat, & penitus ex animo excutiat ac deleat iſta amoris *fomenta* alimentaque, nempe ſuſpiria, ſilentium, lacrymas, querimonias, anxias animi ſecum luctationes; quæ omnia accendunt potiùs amorem & augent cruciatum, quàm levant aut ſedant.

26. *Deſinet imparibus certare ſummotus pudor.*] Alii aliter locum hunc intelligunt. Suum cuique ſit arbitrium excogitandi ſenſus novos; ego ſic interpretor cum Pulmanno: non ampliùs Inachiæ procaci me ſummittam pudens nimiùm: ſed eam aſpernabor, deſinamque ſectari imparem, id eſt, amori meo non reſpondentem. Vel ſic: cum *imparibus*, id eſt, rivalibus me potentioribus certare deſinam, iiſque ſine pudore concedam mulierem lucri magis cupidam, quàm ſynceri & candidi ingenii amantem; adeoque indignam meis amoribus. Priori interpretationi favet quod ait Horatius lib. 1. Od. 33. Veneri placere interdum jungere *impares formas atque animos*,

Ubi hæc ſeverus te palam laudaveram,
Juſſus abire domum,
Ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu, mihi poſtes, & heu;
Limina dura, quibus
Lumbos & infregi latus.
Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitiâ
Amor Lyciſci me tenet:
Unde expedire non amicorum queant
Libera conſilia,
Nec contumeliæ graves:
Sed alius ardor, aut puellæ candidæ,
Aut teretis pueri,
Longam renodantis comam.

INTERPRETATIO.

At poſtquam iſta coram te graviter ſtatueram, accepto mandato diſcedendi in ædes meas, dubio greſſu ibam ad fores eheu mihi non propitias, & dura eheu veſtibula, in quibus rupi lumbos & latus. Jam me occupat amor Lyciſci glorantis omnem feminam ſuperare mollitiâ: quo me exſolvere non poſſint ſyncera amicorum monita vel objurgationes acerbæ; ſed tantùm alius amor, ſive adoleſcentula ſpecioſa, ſive rotunduli pueri prolixos capillos nodo colligentis.

ANNOTATIONES.

&c. lib. 4. Od. 11.

Diſparem vites. Age, jam meorum
Finis amorum.

Denique Epod. 15.

Et quæres iratus parem.

28. *Ubi hæc ſeverus, &c.*] Poſtquam ego conſtanter & magnificè apud te dixeram, me abjecturum occupationes ejuſmodi vanas & importunas; atque à te, Petti amice, *juſſus* eram abire domum, & propoſitâ quiete frui; contrà ſubitò redeunte & trahente amore Inachiæ, ad ejus ædes ferebar. Tibull.

Juravi quoties rediturum ad limina nunquam?
Cùm benè juravi, pes tamen ipſe redit.

32. *Limina dura*] Vel propter immitem dominam, vel potius quod in iis jacens pernoctanſque lumbos & latus infregerat: ex more amantium, de quo fusè lib. 3. Od. 10. Ovid. Remed. amor. lib. 2.

Nec latus in duro limine pone tuum.

34 *Mulierculam vincere mollitiâ.*] Ludus eſt in voce *mulier*, quaſi *mollier* à mollitie dictâ. Iſidor. lib. 11. cap. 11. Præclarè Petrus Bleſenſis ſerm. 1. in Advent. Angelicam ſalutationem explicans: *ave benedicta inter mulieres*, inquit, *id eſt, ſola robuſta inter molles.*

38. *Libera conſilia.*] Amicè data, abſque ullâ adulatione, vel offenſionis metu.

39. *Contumeliæ graves.*] Jactata ſcommata ab amicis objicientibus mihi amorem probroſum. Alii explicant: injuriæ ab Lyciſco vel meretrice qualibet irrogatæ; minus ad rem, ut mihi quidem videtur.

40. *Sed alius ardor, &c.*] Cic. Tuſc. 4. n. 74. *etiam novo quodam amore veterem amorem tanquam clavo clavum ejiciendum putant.* Ovid.

Succeſſore novo tollitur omnis amor.

41. *Teretis.*] Habentis membra ſucci plena, ſolida, polita, obeſula.

42. *Longam renodantis comam.*] Catamiti illi ſeu pueri meritorii capillos inſtar mulierum alebant, & in nodum colligebant. Vide lib. 2. Od. 5. in fine. Et lib. 4. Od. 10.

ODE XII.

IN ANUM FOETIDAM.

QUID tibi vis, mulier nigris digniſſima barris?
Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis, nec firmo juveni, neque naris obeſæ?
Namque ſagacius unus odoror,
Polypus, an gravis hirſutis cubet hircus in alis,
Quàm canis acer, ubi lateat ſus.
Quis ſudor vietis & quàm malus undique membris
Creſcit odor! * * * * *
* * * * * nec illi
Jam manet humida creta colorque

INTERPRETATIO.

QUID petis, femina, atris barris digna? Quare dona quare literas mittis mihi, nec valido adoleſcenti, nec hebetis naſi. Ego quippe ſubtilius olfacio utrum ſit tibi polypus, an olens caper reſideat in axillis piloſis, quàm ſagax canis ubi aper deliteſcat. At quantus ſudor, & quàm teter odor undique emanat è membris flaccidis! * * * * * * * * * * * * * *neque ei ſtat uda creta, & color*

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile eſt Od. 7. lib. 1.

1. *Quid tibi vis.*] Vide annot. ad calcem Epod. 8.

Digniſſima barris.] Digna mulier amatoribus ſordidis ac deformibus, quales barri, ſeu bajuli ſole adulti, ſtupidi, impoliti, vel ſimilibus elephantis, qui *odore graves formâ truces, mole terribiles.* Vide lib. 1. Sat. 4. annot. ad iſtas voces: *Barrus ineps.* Porrò elephas dicitur barrus ob gravitatem Græcè *βάρος*; nam inter quadrupedes mole præſtat: vel à voce *bar*, quæ peregrinum ſignificat: vel à voce *beirz* quæ idem quod *behemoth* Hebraicè ſignificat, ſcilicet ingentem beſtiam.

3. *Naris obeſa.*] Ex Ariſtot. Phyſiogn. cap. 6. *qui naſum habent in ſummo craſſum, ii ſtupidi ſunt.*

5. *Polypus.*] Eſt morbus narium fœtidus: ſive, eſt caruncula in naſo putrida, reſpirationem obſtruens, & tetrum emittens anhelitum.

Hircus in alis.] Fœtens humor in axillis, tam grave olens quàm hircus.

7. *Quis ſudor, &c.*] Loquitur Horatius: ô quàm gravis odor, & fœtens ſudor exit è membris anus putridæ!

9. *Nec illi jam manet humida creta.*] Cum olenti ſudore defluit pariter fucus ille quo faciem incruſtarat: quippe rugas cretâ ſeu gypſo obduxerat, obtexerat. Plin. lib. 35. cap. 16. *Eſt in medicaminibus & Cimia terra candicans. uſus ad mulierum maximè cutem.* Idem ibid. cap. ſeq. *Cretæ plura genera . . . . candidum, & ad purpuriſſum inclinans. vis utrique ad diſcutiendos tumores. Refrigerandi quoque natura creta eſt: ſudoreſque immodicos ſiſtit illita, &c.* Petronius *perfluebant per frontem ſudantis acacia rivi. Inter rugas malarum tantum erat creta, ut putares detectum parietem nimbo laborare.*

10. *Colorque ſtercore fucatus crocodili.*] E terreſtris crocodili fimo ceruſſæ admixto fit medicamentum ad extenuandam cutim, nitidamque reddendam. Plin. lib. 28. cap. 8. *alter crocodilus* (cordy-

— Stercore fucatus crocodili : * *
* * * * *
* * * * * *
* * * * *
* * * * * *
* * * * *
* * * * * *
* * * * *
* * * * *
* * * * * *
Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ
    Cui properabantur? Tibi nempè:
Nec foret æquales inter conviva, magis quem
    Diligeret mulier ſua, quàm te.
O ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acres
    Agna lupos, capreæque leones!

INTERPRETATIO.

fucatus ſimo crocodili. * * . . . . * * * * * . . . . * * * * *

Cui verò parabatur lana bis tincta purpura Tyria? Nimirum tibi: ut nullus eſſet contubernalis inter ſocios, quem plus amaret ſua mulier, quàm *ego te. O ego minimè fortunata, quam tu fugis non ſecus ac agna lupos & capreæ leones validos exſaveſtis?*

ANNOTATIONES.

lum vocant) *ei ſimilis, multùm infra magnitudinem, in terrâ tantùm, odoratiſſimiſque floribus vivit. Ob id inteſtina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore farta.* Ejus ſtercus *crocodileam* appellant : quæ *illita ex oleo cyprino moleſtias in facie enaſcentes tollit : ex aquâ verò morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie; nitoremque reddit: lentigines tollit ac vares, omneſque maculas.* Clemens Alexandrin. Pædagog. lib. 3. cap. 2. Ex Antiphane Comico, ita refert : *ter non ſemel digna ſunt perire qua crocodilorum excrementis utuntur, & ſpumâ ſepiarum unguntur, & ſupercilia fuligine illinunt, & fuco genas terunt.*

21. *Muricibus Tyriis, &c.*] Tibi parabatur cum magnâ curâ, diligentiâ, celeritate, veſtis purpurea, bis tincta muricis piſciculi ſanguine, qui frequens & optimus in eâ maris Mediterranei parte, quæ proxima eſt Tyro urbi Phœniciæ. Unde Tyriæ purpuræ celebritas maxima. De purpurâ dibaphâ, iteratâ, ſeu iterùm tinctâ, lib. 2. Od. 16. & 18. De Tyro urbe, lib. 3. Od. 29. in fine. Vide de his Plin. lib. 9, cap. 36. ubi ſic habet : *murices purpura florem tingendis expetitum veſtibus, in mediis habent faucibus : liquorem pretioſum nigrantiq roſa ſublucentem colore, &c.*

AD AMICOS,

ODE XIII.

Ut genio indulgeant, omni ſollicitudine poſthabitâ.

HORRIDA tempeſtas cœlum contraxit, & imbres
Niveſque deducunt Jovem:
Nunc mare, nunc ſilüæ
Threicio Aquilone ſonant: rapiamus, amici,
Occaſionem de die:
Dumque virent genua;

INTERPRETATIO.

ATER nimbus obduxit cælum, & pluvia niveſque demittunt Jovem. Jam mare & ſilvæ ſtrident Boreâ Thracio. O ſodales, ne omittamus opportunitatem temporis: & quandiu valent genua,

ANNOTATIONES.

Ex quibuſdam hæc Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt hexameter heroicus: alter quiſque eſt Archilochius conſtans dimetro Iambico, ac duobus dactylis cum unâ ſyllabâ.

Aliis vulgò, & melius quidem, eſt tricolos triſtrophos. Primus verſus eſt heroicus hexameter catalecticus, ut iſte Od. 7. lib. 1.

Laudabunt alii claram Rhodon, &c.

Secundus eſt Iambicus Archilochius dimeter acatalectus, ut Epod. 1.

Amice propugnacula.

Tertius eſt Dactylicus Archilochius dimeter hypercatalectus, ut Od. 7. lib. 4.

Arboribuſque comæ.

1. *Horrida tempeſtas.*] Vel hyems, vel nimboſum cœlum, vel utrumque.

Cœlum contraxit.] Contractis & condenſatis nubibus cœlum obtexit & obſcuravit. Non deſunt qui allegoricè locutum velint Poëtam de neſcio quo civili tumultu, vel hoſtili incurſu, vel clade & calamitate quapiam. Nonnihil ejuſmodi videtur innuere ubi ait, v. 10.

Cetera mitte loqui: Deus hæc fortaſſe benignâ
Reducet in ſedem vice.

Imbres niveſque deducunt Jovem.] Quoniam ut alibi dixi, Jupiter eſt aër, hinc & in terram deſcendere ac deduci putabatur cùm ſolvitur in pluvias aut nives decidentes. Virgil. Eclog. 7.

Jupiter & læto deſcendet plurimus imbri.

3. *Silüæ.*] Diæreſis, per quam vox iſta fit trium ſyllabarum.

4. *Threicio Aquilone.*] Flante à Thraciæ partibus Aquilone vento, qui eſt inter Septentrionem & ortum ſolſtitialem, *Nord Nord eſt.* De eo jam lib. 1. Od. 25. v. 11.

5. *Occaſionem.*] Cic. de Inv. 1. *occaſio*, inquit, *eſt pars temporis in ſe habens opportunitatem idoneam rei faciendæ.*

De die.] De tali die pluvio, nimboſo, triſti ſumamus occaſionem compotandi. Alii melius ſic: dum per diem ac tempus licet, dumque ſinunt ætas & vires, vitæ gaudia carpamus.

6. *Dumque virent genua.*] Theocrit. Idyll. 14. v. ult.

Δεῖ χλωρὸν γόνυ... ποιεῖν τι δεῖ οἷς γόνυ χλωρόν.

Canos facit ætas: gerere aliquid oportet eos quibus eſt genu viride.

Et decet

Et decet, obductâ ſolvatur fronte ſenectus.
Tu vina Torquato move
Conſule preſſa meo.
Cætera mitte loqui: Deus hæc fortaſſe benignâ
Reducet in ſedem vice.
Nunc & Achæmeniâ
Perfundi nardo juvat, & fide Cyllenêâ
Levare diris pectora
Sollicitudinibus:
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
Invicte mortalis, Dea

INTERPRETATIO.

dumque convenit, explicetur frons ſenio contracta. Tu profer vina calcata ſub *Conſule meo Torquato: omitte verba facere de aliis* quibuſlibet. *Ea forſan Deus reſtituet in* priſtinum *ſtatum, mutatione propitiâ. Jam expedit ungi nardo Perſicâ; & curas moleſtas ex animo pellere chordis Mercurii. Sic illuſtris Centaurus admonebat alumnum generoſum: vir inſuperabilis, fili*

ANNOTATIONES.

Genu viret, id eſt, juventus viget, ex Eraſmo. *Genibus ineſt vitalitas. Namque in ipsâ genu utriuſque commiſſurâ, dextra lævaque, à priore parte gemina quadam buccarum inanitas ineſt, quâ perfoſsâ, ceu jugulo ſpiritus fugit.* Plin. lib. 11. cap. 45.

7. *Obductâ ſolvatur fronte ſenectus.*] Vel, pellatur recordatio ſenectutis quæ rugosâ & triſti fronte depingitur: vel potiùs, ſolvatur & porrigatur læta frons, quæ ſenili moroſitate contrahi ſolet atque obduci. Procul hinc à nobis ea ſeveritas ac triſtitia, quam affert ſenium.

8. *Vina Torquato. &c.*] Diffuſa in cados vina ſub Conſulatu L. Manlii Torquati, adeoque mihi coæva: nam eo anno prodii in lucem: proindeque *meum Conſulem* eum appello. Vide lib. 3. Od. 21. ubi,

O *nata mecum Conſule Manlio* amphora.

10. *Catera.*] Quæ mœrorem nobis creare poſſent, ex animo & memoriâ deleantur; ut hilaritati vacemus. *Deus hæc* mala *fortaſſe* in melius mutabit. Ex his, ut dixi initio, ſuſpicari licet, tunc cùm hanc Oden ſcriberet Poëta, interveniſſe quandam triſtitiæ cauſam, quæ certè nobis comperta non eſt.

12. *Achæmenia nardo.*] Unguento è Perſide ubi regnavit Achæmenes. Vide lib. 3. Od. 1. ſub finem, annot. ad has voces *Achæmenium coſtum.* Optimum fiebat unguentum è frutice ſeu herbâ, cui nomen nardus, de quâ Dioſcorid. lib. 1. cap. 6. &c. Plin. lib. 12. cap. 12. ita ſcribit: *de folio nardi plura dici par eſt, ut principali in unguentis. Frutex eſt gravi & craſsâ radice, pingui, ſitum redolente. . . . . Apud Gangem naſcens: &c.* Vide lib. 2. Od. 11. ibique annot.

13. *Fide Cyllenea.*] Lyrâ, cujus auctor fertur Mercurius, a Cyllene Nymphâ ſuâ matre, vel a Cyllene Arcadiæ monte, ubi natus educatuſque eſt, dictus Cyllenius. Vide lib. 1. Od. 10.

16. *Centaurus alumno.*] Chiron Achilli, quem educavit, docuitque citharam pulſare: meminit Juvenalis Sat. 7. v. 210. Centauri Theſſaliæ populi, de quibus lib. 1. Od. 18. Inter eos verò quidam virtute celebres fuere. Præcipui nominantur Amycus, Rhœtus, Lycidas, Eurytus, Pholus, & alii; quorum facilè Princeps Chiron, cui ob inſignem ſapientiæ famam traditi ſunt in diſciplinam Æſculapius, Hercules, Jaſon, Achilles.

17. *Invicte mortalis.*] Achilles ſolâ quidem eâ pedis parte vulnerabilis, quâ

Nate puer Thetide,
Te manet Aſſaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina,
Lubricus & Simoïs:
Unde tibi reditum certo ſubtemine Parcæ
Rupêre: nec mater domum
Cærula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
Deformis ægrimoniæ
Dulcibus alloquiis.

INTERPRETATIO.

Dea Thetidis, expectat te regio Aſſaraci, quam rigant fluvii Scamander exiguus, & Simoïs rapidus; unde regreſſum tibi Parcæ intercluſerunt ſtabili filo: neque parens marina te domum reducet. Tu ergo *quaſvis ærumnas mitiga* per *vinum & carmina*, quæ duo ſunt *grata remedia horridæ ægritudinis.*

ANNOTATIONES.

tenebat eum ſua mater in Stygiam paludem immergens, ut immortalem faceret. De Achille, lib. 1. Od. 6. 8. 15. lib. 2. Od. 4. 16. lib. 4. Od. 6. Vide ibi annot.

18. *Nate puer Thetide.*] Achilles Pelei filius ac Thetidis Nymphæ ſeu Deæ marinæ, quæ propterea mox vocabitur *Cærula.*

19. *Te manet Aſſaraci. &c.*] Ibis ad expeditionem Troianam, quippe ſine te Troia nunquam expugnari poteſt, ex oraculo.

Aſſaraci tellus.] Phrygia, Troas, ubi regnavit Aſſaracus Trois filius, Ili frater.

20. *Scamandri.*] Scamander aliàs Xanthus, ex Ida monte, parvo fonte ſcaturit. Hinc epithetum *parvi*: quod ſomniatores explicant, quoniam is fuerit è fluviis qui ab exercitu Xerxis poti defeciſſe narrantur.

21. *Simoïs.*] Hic fluvius Troadis in Scamandrum illabitur: uterque Homero Virgilioque aliiſque nominatiſſimus.

22. *Unde tibi reditum, &c.*] Achilli prædicit Chiron præmaturam apud Troianos mortem: quod norat, ſeu ex Aſtrologiâ cujus erat peritiſſimus; ſeu a Thetide, quæ apud Homerum Achilli filio fatum ſuum prænuntiat. Ibidem verò deſcribitur ipſe ſe conſolari *vino* & *carm*[illegible] heroicarum virtutum. Quod inde Poëta noſter eſt imitatus hac Ode.

Subtemine.] Subtemen, filum eſt quod ſtamini ſubtexitur. Catull. Carm. de nuptiis Pelei ac Thetidis:

Currite ducentes ſubtemina currite fuſi.

De Parcis fata nentibus, volventibus, diſpenſantibuſque annos vitæ mortalium. Vide lib. 2. Od. 3.

26. *Deformis ægrimoniæ.*] Deformes reddit ægritudo animi. Cic lib. 12 ad Attic. Epiſt. 17. *ferrem graviter, ſi nova ægrimoniæ locus eſſet.*

Dulcibus alloquiis.] Vide, lector, ut has voces velut appoſitas ad præcedentia *vino cantuque* intelligas. *Alloquia* veteribus ſolatia & levamina dicebantur. Græc. [illegible]. Varro de Ling. Lat. lib. 5. circa medium. *allocutum mulieres ire aiunt, cùm eunt ad aliquam locutum conſolandi causâ.* Valer. Maxim. lib. 2 cap. 7 art. 6. *incerta gratulandi prius, an alloquendi officio fungeretur.* Sapient. cap. 8. art. 9. *Sapientia mecum communicabit de bonis: & erit allocutio cogitationis ac tædii mei.*

AD MOECENATEM,

ODE XIV.

Phrynes amore ſe impediri, ne promiſſos Iambos abſolvat.

MOLLIS inertia cur tantam diffuderit imis
 Oblivionem ſenſibus,
Pocula Lethæos ut ſi ducentia ſomnos
 Arente fauce traxerim;
Candide Mœcenas, occidis ſæpè rogando.
 Deus Deus nam me vetat,
Inceptos, olim promiſſum carmen, Iambos
 Ad umbilicum adducere.

INTERPRETATIO.

OPTIME Mæcenas, interficis me, quærendo ſæpius, quare otioſa ignavia intimis præcordiis induxerit talem oblivionem, velut ſi gutture ſitibundo hauſerim aquas Lethæas soporem conciliantes. Enimverò Deus, Deus inquam me prohibet inchoatum carmen Iambicum jam pridem tibi *promiſſum ad finem perducere.*

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt heroicus hexameter: ſecundus eſt Iambicus dimeter.

1. *Mollis Inertia cur. &c.*] Non deſidiâ ſed amore ſe detineri ait.

3. *Pocula Lethæos. &c.*] Metonymiâ ſubjecti pro adjuncto, ut alibi ſæpè. Senſus eſt: videor nempe tibi hauſiſſe majus poculum è Lethe fluvio Inferorum, qui rerum omnium oblivionem inducit: vel ſoporiferas quaſdam potiones bibiſſe; vel laborare veterno ſeu lethargiâ, adeo ut ſomno inexpugnabili correptus ſim.

6. *Deus.*] Amor magnus Deus & maximè imperioſus. Ex S. Hieron. lib. 1. adverſus Jovinianum, *amor rationis oblivio eſt, turbat conſilia, altos & generoſos ſpiritus frangit; inſania eſt proximus.* Plaut. Ciſtell.

Nullam mentem animi habeo.
Ubi ſum ibi non ſum: ubi non ſum, ibi eſt animus.

Deus me vetat.] Vide perelegantem Paulini Epiſt. 1. ad Auſon. ubi,

Nunc alia mentem vis agit, major Deus.

8. *Ad umbilicum adducere.*] Græci dicunt, colophonem vel coronidem addere. Latini, ad umbilicum perducere; id eſt, ultimam manum admovere. Inde verò fluxit iſte loquendi modus, quod ſolebant veteres abſolutis voluminibus addere ornamenta oſſea, cornea, eburna, lignea, umbilici noſtri formam imitantia, in medio ſcilicet integumenti extantia. Eraſm. Illa Euſtathius bullas interpretatur. Martial. lib. 1. Epigram. 67. dicit librum *umbilicis cultum.* Lib. 3. Epigram. 2. *pictis luxuriantem umbilicis.* lib. 5. Epigram. 6. *umbilicis creſcentem.* lib. 4. Epigr. ult.

Ohe jam ſatis eſt. ohe libelle;
Jam pervenimus uſque ad umbilicum.

Non aliter Samio dicunt arſiſſe Bathyllo
  Anacreonta Teium;
Qui perſæpè cava teſtudine flevit amorem
  Non elaboratum ad pedem.
Ureris ipſe miſer. Quod ſi non pulcrior ignis
  Accendit obſeſſam Ilion,
Gaude ſorte tuâ: me libertinâ neque uno
  Contenta Phryne macerat.

Interpretatio.

Simili modo narrant Bathylli Samii amore incenſum fuiſſe Anacreontem Teium; qui ſapè lyrâ amores cecinit ad metrum neglectum. Ipſe verò tu amore *cruciaris. Quod ſi non formoſior ignis cremavit Troiam expugnatam, lætare de tuâ conditione.* Nam *urit me Phryne libertina uno* amatore *minimè contenta.*

Annotationes.

9. *Samio.*] Oriundo è Samo inſulâ.

Bathyllo.] Puero, quem in deliciis habebat Anacreon, deſcribit verò ac pingit, Ode ſuâ 29.

10. *Anacreonta Teium.*] Hic Poëta erat è Teo Ioniæ civitate littorali, vel è Teio Paphlagoniæ urbe, in orâ maris Euxini, ut quidam volunt. Scripſit Hymnos, Elegias, Iambos & alia quædam. Nonnulla verò intercidiſſe patet vel ex eo quod ait Horatius, *perſapè* illum *fleviſſe amorem*: de Bathyllo enim duas tantùm Odas habemus Anacreontis. De eo vide annot. lib. 4. Od. 9.

12. *Non elaboratum ad pedem,*] Sunt qui interpretentur verſus facili venâ effuſos: melius alii referunt ad neglectos numeros, pedumque non exactam rationem. Nec abſurdus in eo fuit Poëta plus amori indulgens & affectibus; quam ſyllabarum dimenſioni.

13. *Ureris ipſe miſer.*] O Mœcenas, propriâ quidem experientiâ noſti ſatis quid amor poſſit; debes ergo mihi condonare.

Quod ſi non pulcrior ignis.] Atqui Helena quæ cauſa fuit excidii & incendii urbis Troiæ, non erat nobilior aut pulcrior eâ muliere quam tu deperis: (Terentia nempè, quæ & Licinia) unde tibi gratulor. Virgil.

Meus ignis Amyntas.

16. *Phryne.*] Hujus nominis apud Græcos plures fuere meretrices. Una præ ceteris laudatur Athen. lib. 13. cap. 6. quæ multorum criminum rea tamen abſoluta eſt à Judicibus ejus pulcritudine ſingulari captis.

AD NEÆRAM,

ODE XV.

Non ſervatam ab eâ fidem queritur.

NOX erat, & cœlo fulgebat Luna ſereno
Inter minora ſidera,
Cùm tu, magnorum numen læſura Deorum,
In verba jurabas mea,
Arctiùs atque hedera procera aſtringitur ilex,
Lentis adhærens brachiis:
Dum pecori lupus, & nautis infeſtus Orion
Turbaret hybernum mare,
Intonſoſque agitaret Apollinis aura capillos;
Fore hunc amorem mutuum.

INTERPRETATIO.

NOX erat, & Luna micabat inter aſtra minora, ſudo quidem *aëre; quando tu violatura numen magnorum Deorum, in mea verba jurabas, mollibus brachiis complexa me ſtrictiùs quàm hedera alta ilici adhæret: dum lupus* inſidiaretur *ovibus, atque Orion nautis inimicus ſubverteret mare hyemale; & ventus moveret capillos Phœbi prolixos; hunc amorem fore parem.*

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile Epod. anteced.

1. *Nox erat, &c.*] Noctem, Lunam, ſidera, teſtes adhibet perjurii Neæræ. Juvenal. Sat. 8. v. 150.

——— Sed Luna videt; ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos.

2. *Inter minora ſidera.*] Sic lib. 1. Od. 12.

. . . . . Inter ignes
Luna minores.

3. *Magnorum Deorum.*] Veneris & Cupidinis, aiunt quidam: meliùs alii, Jovis, Apollinis, Minervæ, Martis, Mercurii, aliorumque quos Æneas detulit in Italiam; ex Virgil. Æneid. 3. v. 12.

. . . feror exul in altum
Cum ſociis, natoque, Penatibus, &
magnis Diis.

Vide Macrob. lib. 3. cap. 4. Saturnal.

4. *In verba jurabas mea.*] Ego verba concipiebam juramenti, tibique dictabam: tu ſequebaris me verba præeuntem, & ſuggeſta repetebas.

7. *Orion.*] Sidus tempeſtates ciens. De eo lib. 1. Od. 28. v. 21. lib. 2. Od. 13. in fine. lib. 3. Od. 4. ſub finem.

9. *Intonſoſque, &c.*] Dum intonſus foret; id eſt, quandiu radii à ſole non poterunt avelli: ex Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 17. Vide lib. 1. Od. 21. v. 2. annot.

10. *Fore hunc amorem mutuum.*] Ita ſolent amantes invicem conjurare; ſolus ſoli. Vide Plaut. Mercat. Scen. 6.

Quietiore nec feratur æquore,
Quàm Graia victorum manus,
Cùm Pallas uſto vertit iram ab Ilio,
In impiam Ajacis ratem.
O quantus inſtat navitis ſudor tuis,
Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis ejulatio,
Preces & averſum ad Jovem:
Ionius udo cùm remugiens ſinus
Noto carinam ruperit!
Opima quòd ſi præda curvo littore
Porrecta mergos juveris;
Libidinoſus immolabitur caper,
Et agna tempeſtatibus.

Interpretatio.

Nec tranquilliore mari naviget quàm exercitus Græcorum victor, quando Minerva ab incensâ Troiâ iram convertit in ſceleratam Ajacis navim. O quantus ſudor imminet tuis nautis; tibi verò pallor flavus, atque ejulatio viro indigna, & vota ad Jovem ſurdum; cùm murmurans Ionium mare fregerit navim Auſtro humido! Quod ſi tu in curvo littore jacens paſcas mergos, opimum ſpolium, à me procellis ſacrificabitur laſcivus hircus, & nigra *ovicula.*

Annotationes.

tempeſtuoſo & navigantibus triſti, lib. 1. Od. 28. v. 21. lib. 2. Od. 13. in fine. lib. 3. Od. 4. ſub finem, &c.

12. *Graia victorum manus.*] Ad Caphareum Eubœæ promontorium disjecta tota claſſis Græcorum tempeſtatibus tantùm non periit, cùm reverterentur poſt expugnatam Troiam.

13. *Cum Pallas uſto vertit iram ab Ilio.*] Offenſa primùm illa fuerat judicio Paridis, adeoque Troianis infeſta: deinde Græcis etiam; tum quod Ulyſſes & Diomedes è ſuo templo Palladium rapuiſſent; tum ut canit Virgilius,

Unius ob noxam & furias Ajacis Oilei.

14. *Impiam Ajacis ratem.*] Impius certè Ajax Oileus & ſacrilegus, qui Caſſandram ad ipſas Palladis aras violarat. Unde navis ejus diffracta; ipſe verò mox in ſaxum enatans fulmine pariter attritus.

18. *Averſum ad Jovem.*] Preces & vota minimè audientem, ſcilicet improbo iratum.

19. *Ionius.*] Ionium mare inter Epirum ac Peloponneſum ab ortu, & magnam Græciam Siciliamque ab occaſu porrigitur.

21. *Opima quod ſi præda.*] Quod ſi tuum cadaver in littore paſcat aves marinas, ſacra ſpondeo tempeſtatibus.

23. *Caper.*] Quia Mævius petulans & olens ut caper.

24. *Agna.*] Virgil. Æneid. 3. *nigram hyemi pecudem.* Æneid. 5. *tempeſtatibus agnam.*

Tempeſtatibus.] His quoque templum erat Romæ dedicatum olim à Scipione. Ovid. Faſt. 6.

Te quoque, tempeſtas, meritam delubra fatemur.

Cic. de Nat. Deor. 3. n. 51. aſſerit in Deorum numerum referendas eſſe tempeſtates, *quæ populi Ro. ritibus conſecrata ſunt. . . . noſtri quidem duces mare ingredientes immolare hoſtias fluctibus conſueverunt.*

AD PETTIUM,

ODE XI.

Amore ſe Lyciſci occupatum non poſſe verſibus condendis vacare.

PETTI, nihil me, ſicut anteà, juvat
Scribere verſiculos,
Amore perculſum gravi:
Amore, qui me præter omnes, expetit
Mollibus in pueris
Aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo deſtiti
Inachiâ furere,
Silvis honorem decutit.
Heu me, per urbem (nam pudet tanti mali
Fabula quanta fui!

INTERPRETATIO.

O Petti, nequaquam placet, ut prius, verſus facere, quia amore gravi occupor; amore, qui me præ cunctis incendere cupit erga teneros pueros vel puellas. Hic tertius December ſpoliat arbores foliis, ex quo deſii deperire Inachiam. Heu me, quanta fui fabula per urbem! (Nam pudet me tanti mali.)

ANNOTATIONES.

Hanc Oden aliqui faciunt dicolon diſtrophon, cujus primus quiſque verſus ſit Iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, ut Epod. 2. *Ibis Liburnis, &c.*

Secundus Sapphicus, conſtans penthemimeri heroicâ, & dimetro Iambico; id eſt, duobus dactylis, & ſyllabâ; deinde quatuor Iambis, recepto tamen imparibus locis ſpondeo.

Aliis placet, eſſe tricolon triſtrophon: ut primus quiſque verſus ſit Iambicus trimeter, ut antè dictum eſt. Alter quiſque Dactylicus dimeter, ut lib. 4. Od. 7.

Arboribuſque coma.

Tertius Iambicus dimeter, ut Epod. 1. *Amice propugnacula.*

1. *Petti nihil me, &c.*] Apud Pettium ſive Pectium contubernalem ſuum queritur, quod per amorem nunquam ſibi liceat interquieſcere, modò puellam modò puerum aliquem depereunti.

Nihil juvat ſcribere verſiculos amore perculſum gravi.] Contrà Propertius amore ſe ait incitari ad condendos verſus, lib. 2. Eleg. 1.

Quæritis unde mihi toties ſcribantur amores,
Unde meus veniat mollis in ora liber?
Non mihi Calliope, non hæc mihi cantat Apollo:
Ingenium nobis ipſa puella facit.
Seu vidi ad frontem . . . . . ſ
capillos, &c.
Invenio cauſas mille, poëta, novas, &c.

7. *Tertius December.*] Tertius itaque annus eſt.

11. *Fabula quanta fui.*] Quot rumores, quot ſermones vagati de me, ob Inachiæ amorem, imò furorem.

Conviviorum & pœnitet,
In queis amantem & languor & ſilentium
Arguit, & latere
Petitus imo ſpiritus.
Contráque lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium
Querebar, applorans tibi;
Simul calentis inverecundus Deus
Fervidiore mero
Arcana promôrat loco.
Quod ſi meis inæſtuet præcordiis
Libera bilis, ut hæc
Ingrata ventis dividat
Fomenta, vulnus nil malum levantia;
Deſinet imparibus
Certare ſummotus pudor.

INTERPRETATIO.

pœnitet etiam conviviorum, in quibus amans declarat ſe languere taciturnitate, & ſuſpiriis è profundo pectore deductis. Tum verò *ſimul ac ardente vino incalueram, & numen pudore carens ſecreta* mea *dimoverat loco* ſuo: ego *flens apud te conquerebar*, quod *ſyncera mens pauperis non prævaleret quæſtui.* Addebam porrò: *Quod ſi libera indignatio cor meum inflammet, ut in auras diſſipet moleſta hæc pabula nequaquam ſublevantia dolorem improbum;* protinus *abjecta verecundia ceſſabit pugnare adverſus inæquales.*

ANNOTATIONES.

16. *Contraque lucrum, &c.*] Adverſus rivalium ditiorum munera opima nihil me poſſe ac proficere apud Inachiam avaram meretricem. Quidam legunt: *contráne lucrum nil valere candidum pauperis ingenium?*

Candidum pauperis ingenium.] Candidos mores, ingenii vim & acumen, ſapientiam, eruditionem, aliaſque animi dotes eximias.

19. *Simul calentis, &c.*] Quoties verò Bacchus, id eſt, vinum, me ebrium fecerat, atque adeo loquacem & inverecundum: toties *applorans tibi* nudabam mentis meæ vulnera, amoris tormenta & cruciatus.

22. *Quod ſi meis, &c.*] Ex contemptu ſui amotis oriebatur indignatio & ita adverſus Inachiam; & hinc comminatio ſe eam oblivioni daturum. Sed brevi redibat ad priorem erga illam ardorem; quo vel invitus ad eam ferebatur ac trahebatur.

23. *Ut hæc ingrata ventis dividat, &c.*] Ut procul expellat, & penitus ex animo excutiat ac deleat iſta amoris *fomenta* alimentaque, nempe ſuſpiria, ſilentium, lacrymas, querimonias, anxias animi ſecum luctationes; quæ omnia accendunt potiùs amorem & augent cruciatum, quam levant aut ſedant.

26. *Deſinet imparibus certare ſummotus pudor.*] Alii aliter locum hunc intelligunt. Suum cuique ſit arbitrium excogitandi ſenſus novos; ego ſic interpretor cum Pulmanno: non ampliùs Inachiæ procaci me ſummittam pudens nimiùm: ſed eam aſpernabor, deſinamque ſectari imparem, id eſt, amori meo non reſpondentem. Vel ſic: cum *imparibus*, id eſt, rivalibus me potentioribus certare deſinam, iiſque ſine pudore concedam mulierem lucri magis cupidam, quàm ſynceri & candidi ingenii amantem; adeoque indignam meis amoribus. Priori interpretationi favet quod ait Horatius lib. 1. Od. 33. Veneri placere interdum jungere *impares formas atque animos*,

Ubi hæc ſeverus te palam laudaveram,
Juſſus abire domum,
Ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu, mihi poſtes, & heu;
Limina dura, quibus
Lumbos & infregi latus.
Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitiâ
Amor Lyciſci me tenet:
Unde expedire non amicorum queant
Libera conſilia,
Nec contumeliæ graves:
Sed alius ardor, aut puellæ candidæ,
Aut teretis pueri,
Longam renodantis comam.

INTERPRETATIO.

At poſtquam iſta coram te graviter ſtatueram, accepto mandato diſcedendi in ædes meas, dubio greſſu ibam ad fores eheu mihi non propitias, & dura eheu veſtibula, in quibus rupi lumbos & latus. Jam me occupat amor Lyciſci gloriantis omnem feminam ſuperare mollitiâ: quo me exſolvere non poſſint ſyncera amicorum monita vel objurgationes acerbæ; ſed tantùm alius amor, ſive adoleſcentulæ ſpecioſæ, ſive rotunduli pueri prolixos capillos nodo colligentis.

ANNOTATIONES.

&c. lib. 4. Od. 11.

Diſparem vites. Age, jam meorum
Finis amorum.

Denique Epod. 15.

Et quæret iratus parem.

28. *Ubi hæc ſeverus, &c.*] Poſtquam ego conſtanter & magnificè apud te dixeram, me abjecturum occupationes ejuſmodi vanas & importunas; atque à te, Petti amice, *juſſus* eram abire domum, & propoſitâ quiete frui; contrà ſubitò redeunte & trahente amore Inachiæ, ad ejus ædes ferebar. Tibull.

Juravi quoties rediturum ad limina nunquam?
Cùm benè juravi, pes tamen ipſe redit.

32. *Limina dura*] Vel propter immitem dominam, vel potius quod in iis jacens pernoctanſque lumbos & latus infregerat: ex more amantum, de quo fuſè lib. 3. Od. 10. Ovid. Remed. amor. lib. 2.

Nec latus in duro limine pone tuum.

34 *Mulierculam vincere mollitiâ.*] Ludus eſt in voce *mulier*, quaſi *mollier* à mollitie dictâ. Iſidor. lib. 11. cap. 11. Præclarè Petrus Bleſenſis ſerm. 1. in Advent. Angelicam ſalutationem explicans: *ave benedicta inter mulieres*, inquit, *id eſt, ſola robuſta inter molles.*

38. *Libera conſilia.*] Amicè data, abſque ullâ adulatione, vel offenſionis metu.

39 *Contumeliæ graves.*] Jactata ſcommata ab amicis objicientibus mihi amorem probroſum. Alii explicant: injuriæ ab Lyciſco vel meretrice qualibet irrogatæ; minus ad rem, ut mihi quidem videtur.

40. *Sed alius ardor, &c.*] Cic. Tuſc. 4. n. 74. *etiam novo quodam amore veterem amorem tanquam clavo clavum ejiciendum putant.* Ovid.

Succeſſore novo tollitur omnis amor.

41. *Teretis.*] Habentis membra ſucci plena, ſolida, polita, obeſula.

42. *Longam renodantis comam.*] Catamiti illi ſeu pueri meritorii capillos inſtar mulierum alebant, & in nodum colligebant. Vide lib. 2. Od. 5. in fine, Et lib. 4. Od. 10.

ODE XII.

IN ANUM FOETIDAM.

QUID tibi vis, mulier nigris digniſſima barris?
Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis, nec firmo juveni, neque naris obeſæ?
Namque ſagacius unus odoror,
Polypus, an gravis hirſutis cubet hircus in alis,
Quàm canis acer, ubi lateat ſus.
Quis ſudor vietis & quàm malus undique membris
Creſcit odor! * * * *
* * * * * nec illi
Jam manet humida creta colorque

INTERPRETATIO.

QUID petis, femina, atris barris digna? Quare dona quare literas mittis mihi, nec valido adoleſcenti, nec hebetis naſi. Ego quippe ſubtilius olfacio utrum ſit tibi polypus, an olens caper reſideat in axillis piloſis, quàm ſagax canis ubi aper deliteſcat. At quantus ſudor, & quàm teter odor undique emanat è membris flaccidis! * * * * * * * * * * * * *neque ei ſtat uda creta, & color*

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile eſt Od. 7. lib. 1.

1. *Quid tibi vis.*] Vide annot. ad calcem Epod. 8.

Digniſſima barris.] Digna mulier amatoribus ſordidis ac deformibus, quales barri, ſeu bajuli ſole adulti, ſtupidi, impoliti: vel ſimilibus elephantis, qui *odore graves formâ truces, mole terribiles.* Vide lib. 1. Sat. 4. annot. ad iſtas voces: *Barrus ineps.* Porrò elephas dicitur barrus ob gravitatem Græcè *βάρος*; nam inter quadrupedes mole præſtat: vel à voce *bar*, quæ peregrinum ſignificat: vel à voce *beira* quæ idem quod *behemoth* Hebraicè ſignificat, ſcilicet ingentem beſtiam.

3. *Naris obeſæ.*] Ex Ariſtot. Phyſiogn. cap. 6. *qui naſum habent in ſummo craſſum, ii ſtupidi ſunt.*

5. *Polypus.*] Eſt morbus narium fœtidus: ſive, eſt caruncula in naſo putrida, reſpirationem obſtruens, & tetrum emittens anhelitum.

Hircus in alis.] Fœtens humor in axillis, tam grave olens quàm hircus.

7. *Quis ſudor. &c.*] Loquitur Horatius: ô quàm gravis odor, & fœtens ſudor exit è membris anus putidæ!

9. *Nec illi jam manet humida creta.*] Cum olenti ſudore defluit pariter fucus ille quo faciem incruſtarat: quippe rugas cretâ ſeu gypſo obduxerat, obtexerat. Plin. lib. 35. cap. 16. *Eſt in medicaminibus & Chia terra candicans. uſus ad mulierum maximè cutem.* Idem ibid. cap. ſeq. *Cretæ plura genera . . . . candidum, & ad purpuriſſum inclinans. vis utrique ad diſcutiendos tumores. Refrigerandi quoque natura creta eſt: ſudoreſque immodicos ſiſtit illita, &c.* Petronius *perfluebant per frontem ſudantis acacia rivi. Inter rugas malarum tantum erat cretæ, ut putares detectum parietem nimbo laborare.*

10. *Colorque ſtercore fucatus crocodili.*] E terreſtris crocodili fimo cetuſſæ admixto fit medicamentum ad extenuandam cutim, nitidamque reddendam. Plin. lib. 28. cap. 8. *alter crocodilus* (cordy-

Stercore fucatus crocodili: * * *
* * * * * *
* * * * * *
* * * * * *
* * * * * *
* * * * * *
* * * * * *
* * * * * *
* * * * * *
* * * * * *
Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ
Cui properabantur? Tibi nempè:
Nec foret æquales inter conviva, magis quem
Diligeret mulier ſua, quàm te.
O ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acres
Agna lupos, capreæque leones!

INTERPRETATIO.

fucatus ſimo crocodili. * *

. . . . . .

* * * * *

. . . .

* * * * *

. . . .

Cui verò parabatur lana bis tincta purâ pura Tyria? Nimirum tibi: ut nullus eſſet contubernalis inter ſocios, quem plus amaret ſua mulier, quàm ego te. O ego minimè fortunata, quam tu fugis non ſecus ac agna lupos & capræ leones validos expaveſcit?

ANNOTATIONES.

lum vocant) *ei ſimilis, multùm infra magnitudinem, in terrâ tantùm, odoratiſſimiſque floribus vivit. Ob id inteſtina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore farta.* Ejus ſtercus *crocodileam* appellant: quæ *illita ex oleo cyprino moleſtias in facie enaſcentes tollit: ex aquâ verò morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie; nitoremque reddit: lentigines tollit ac vares, omneſque maculas.* Clemens Alexandrin. Pædagog. lib. 3. cap. 2. Ex Antiphane Comico, ita refert: *ter non ſemel digna ſunt perire quæ crocodilorum excrementis utuntur, & ſpumâ ſepiarum unguntur, & ſupercilia fuligine illinunt, & fuco genas terunt.*

21. *Muricibus Tyriis, &c.*] Tibi parabatur cum magnâ curâ, diligentiâ, celeritate, veſtis purpurea, bis tincta muricis piſciculi ſanguine, qui frequens & optimus in eâ maris Mediterranei parte, quæ proxima eſt Tyro urbi Phœniciæ. Unde Tyriæ purpuræ celebritas maxima. De purpurâ dibaphâ, iteratâ, ſeu iterùm tinctâ, lib. 2. Od. 16. & 18. De Tyro urbe, lib. 3. Od. 29. in fine. Vide ſis Plin. lib. 9, cap. 36. ubi ſic habet: *murices purpuræ florem tingendis expetitum veſtibus, in mediis habent faucibus: liquorem pretioſum nigrantis roſæ ſublucentem colore, &c.*

AD AMICOS,

ODE XIII.

Ut genio indulgeant, omni ſollicitudine poſthabitâ.

HORRIDA tempeſtas cœlum contraxit, & imbres
Niveſque deducunt Jovem:
Nunc mare, nunc ſiluæ
Threicio Aquilone ſonant: rapiamus, amici,
Occaſionem de die:
Dumque virent genua;

INTERPRETATIO.

ATER nimbus obduxit cælum, & pluvia niveſque demittunt Jovem. Jam mare & ſilvæ ſtrident Boreâ Thracio. O ſodales, ne omittamus opportunitatem temporis: & quandiu valent genua,

ANNOTATIONES.

Ex quibuſdam hæc Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt hexameter heroicus: alter quiſque eſt Archilochius conſtans dimetro Iambico, ac duobus dactylis cum unâ ſyllabâ.

Aliis vulgò, & melius quidem, eſt tricolos triſtrophos. Primus verſus eſt heroicus hexameter catalecticus, ut iſte Od. 7. lib. 1.

Laudabunt alii claram Rhodon, &c.

Secundus eſt Iambicus Archilochius dimeter acatalectus, ut Epod. 1.

Amice propugnacula.

Tertius eſt Dactylicus Archilochius dimeter hypercatalectus, ut Od. 7. lib. 4.

Arboribuſque coma.

1. *Horrida tempeſtas.*] Vel hyems, vel nimboſum cœlum, vel utrumque.

Cœlum contraxit.] Contractis & condenſatis nubibus cœlum obtexit & obſcuravit. Non deſunt qui allegoricè locutum velint Poëtam de neſcio quo civili tumultu, vel hoſtili incurſu, vel clade & calamitate quapiam. Nonnihil ejuſmodi videtur innuere ubi ait, v. 10.

Cetera mitte loqui: Deus hæc fortaſſe benignâ
Reducet in ſedem vice.

Imbres niveſque deducunt Jovem.] Quoniam ut alibi dixi, Jupiter eſt aër, hinc & in terram deſcendere ac deduci putabatur cùm ſolvitur in pluvias aut nives decidentes. Virgil. Eclog. 7.

Jupiter & læto deſcendet plurimus imbri.

3. *Silua.*] Diæreſis, per quam vox iſta fit trium ſyllabarum.

4. *Threicio Aquilone.*] Flante à Thraciæ partibus Aquilone vento, qui eſt inter Septentrionem & ortum ſolſtitialem, *Nord Nord eſt.* De eo jam lib. 1. Od. 25. v. 11.

5. *Occaſionem.*] Cic. de Inv. 1. *occaſio*, inquit, *eſt pars temporis in ſe habens opportunitatem idoneam rei faciendæ.*

De die.] De tali die pluvio, nimboſo, triſti ſumamus occaſionem compotandi. Alii melius ſic: dum per diem ac tempus licet, dumque ſinunt ætas & vires, vitæ gaudia carpamus.

6. *Dumque virent genua.*] Theocrit. Idyll. 14. v. ult.

Λευκαίνει ὁ χρόνος· ποιεῖν τι δεῖ οἷς γόνυ χλωρόν.

Canos facit ætas: gerere aliquid oportet eos quibus eſt genu viride.

Et decet

Et decet, obductâ ſolvatur fronte ſenectus.
Tu vina Torquato move
Conſule preſſa meo.
Cætera mitte loqui: Deus hæc fortaſſè benignâ
Reducet in ſedem vice.
Nunc & Achæmeniâ
Perfundi nardo juvat, & fide Cyllenêâ
Levare diris pectora
Sollicitudinibus:
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
Invicte mortalis, Dea

INTERPRETATIO.

dumque convenit, explicetur frons ſenio contracta. Tu profer vina calcata ſub *Conſule meo Torquato: omitte verba facere de aliis* quibuslibet. *Ea forſan Deus reſtituet in* priſtinum *ſtatum, mutatione propitiâ. Jam expedit ungi nardo Perſicâ; & curas moleſtas ex animo pellere chordis Mercurii. Sic illuſtris Centaurus admonebat alumnum generoſum: vir inſuperabilis, fili*

ANNOTATIONES.

Genu viret, id eſt, juventus viget, ex Eraſmo. *Genibus ineſt vitalitas. Namque in ipsâ genu utriuſque commiſſurâ, dextra lævaque, à priore parte gemina quædam buccarum inanitas ineſt, quâ perfoſsâ, ceu jugulo ſpiritus fugit.* Plin. lib. 11. cap. 45.

7. *Obductâ ſolvatur fronte ſenectus.*] Vel, pellatur recordatio ſenectutis quæ rugosâ & triſti fronte depingitur: vel potiùs, ſolvatur & porrigatur læta frons, quæ ſenili moroſitate contrahi ſolet atque obduci. Procul hinc à nobis ea ſeveritas ac triſtitia, quam affert ſenium.

8. *Vina Torquato, &c.*] Diffuſa in cados vina ſub Conſulatu L. Manlii Torquati, adeoque mihi coæva: nam eo anno prodii in lucem: proindeque *meum Conſulem* eum appello. Vide lib. 3. Od. 21. ubi,

O *nata mecum Conſule Manlio* amphora.

10. *Cætera.*] Quæ mœrorem nobis creare poſſent, ex animo & memoriâ deleantur; ut hilaritati vacemus. *Deus hæc* mala *fortaſſè* in melius mutabit. Ex his, ut dixi initio, ſuſpicari licet, tunc cùm hanc Oden ſcriberet Poëta, interveniſſe quandam triſtitiæ cauſam, quæ certè nobis comperta non eſt.

12. *Achæmenia nardo.*] Unguento è Perſide ubi regnavit Achæmenes. Vide lib. 3. Od. 1. ſub finem, annot. ad has voces *Achæmenium coſtum.* Optimum fiebat unguentum è frutice ſeu herbâ, cui nomen nardus, de quâ Dioſcorid. lib. 1. cap. 6. &c. Plin. lib. 12. cap. 12. ita ſcribit: *de folio nardi plura dici par eſt, ut principali in unguentis. Frutex eſt gravi & craſsâ radice, pingui, ſitum redolente . . . . . Apud Gangem naſcens: &c.* Vide lib. 2. Od. 11. ibique annot.

13. *Fide Cyllenea.*] Lyrâ, cujus auctor fertur Mercurius, a Cyllene Nymphâ ſuâ matre, vel a Cyllene Arcadiæ monte, ubi natus educatuſque eſt, dictus Cyllenius. Vide lib. 1. Od. 10.

16. *Centaurus alumno.*] Chiron Achilli, quem educavit, docuitque citharam pulſare: meminit Juvenalis Sat. 7. v. 210. Centauri Theſſaliæ populi, de quibus lib. 1. Od. 18. Inter eos verò quidam virtute celebres fuere. Præcipui nominantur Amycus, Rhœtus, Lycidas, Eurytus, Pholus, & alii; quorum facilè Princeps Chiron, cui ob inſignem ſapientiæ famam traditi ſunt in diſciplinam Æſculapius, Hercules, Jaſon, Achilles.

17. *Invicte mortalis.*] Achilles ſolâ quidem eâ pedis parte vulnerabilis, quâ

Nate puer Thetide,
Te manet Aſſaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina,
Lubricus & Simoïs:
Unde tibi reditum certo ſubtemine Parcæ
Rupêre: nec mater domum
Cærula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
Deformis ægrimoniæ
Dulcibus alloquiis.

INTERPRETATIO.

Dea Thetidis, expectat te regio Aſſaraci, quam rigant fluvii Scamander exiguus, & Simois rapidus; unde regreſſum tibi Parcæ intercluſerunt ſtabili ſilo: neque parens marina te domum reducet. Tu ergo quaſvis ærumnas mitiga per vinum & carmina, quæ duo ſunt *grata remedia horridæ ægritudinis*.

ANNOTATIONES.

tenebat eum ſua mater in Stygiam paludem immergens, ut immortalem faceret. De Achille, lib. 1. Od. 6. 8. 15. lib. 2. Od. 4. 16. lib. 4. Od. 6. Vide ibi annot.

18. *Nate puer Thetide.*] Achilles Pelei filius ac Thetidis Nymphæ ſeu Deæ marinæ, quæ propterea mox vocabitur *Cærula*.

19. *Te manet Aſſaraci, &c.*] Ibis ad expeditionem Troianam, quippe ſine te Troia nunquam expugnari poteſt, ex oraculo.

Aſſaraci tellus.] Phrygia, Troas, ubi regnavit Aſſaracus Trois filius, Ili frater.

20. *Scamandri.*] Scamander aliàs Xanthus, ex Ida monte, parvo fonte ſcaturit. Hinc epithetum *parvi*: quod ſomniatores explicant, quoniam is fuerit è fluviis qui ab exercitu Xerxis poti defeciſſe narrantur.

21. *Simois.*] Hic fluvius Troadis in Scamandrum illabitur: uterque Homero Virgilioque aliiſque nominatiſſimus.

22. *Unde tibi reditum, &c.*] Achilli prædicit Chiron præmaturam apud Troianos mortem: quod norat, ſeu ex Aſtrologiâ cujus erat peritiſſimus; ſeu a Thetide, quæ apud Homerum Achilli filio fatum ſuum prænuntiat. Ibidem verò deſcribitur ipſe ſe conſolari *vino & cantu* heroicarum virtutum. Quod inde Poëta noſter eſt imitatus hac Ode.

Subtemine.] Subtemen, filum eſt quod ſtamini ſubtexitur. Catull. Carm. de nuptiis Pelei ac Thetidis:

Currite ducentes ſubtemina currite fuſi.

De Parcis fata nentibus, volventibus, diſpenſantibuſque annos vitæ mortalium. Vide lib. 1. Od. 3.

26. *Deformis ægrimoniæ.*] Deformes reddit ægritudo animi. Cic. lib. 12. ad Attic. Epiſt. 57. *ferrem graviter, ſi nova ægrimoniæ locus eſſet.*

Dulcibus alloquiis.] Vide, lector, ut has voces velut appoſitas ad præcedentia *vino cantuque* intelligas. *Alloquia* veteribus ſolatia & levamina dicebantur. Græc. παραμύθια. Varro de Ling. Lat. lib. 5. circa medium. *alloquutum mulieres ire aiunt, cùm eunt ad aliquam locutum conſolandi causâ.* Valer. Maxim. lib. 2. cap. 7. art. 6. *incerta gratulandi prius, an alloquendi officio fungeretur.* Sapient. cap. 8. art. 9. *Sapientia mecum communicabit de bonis: & erit alloquutio cogitationis ac tædii mei.*

AD MOECENATEM,

ODE XIV.

Phrynes amore ſe impediri, ne promiſſos Iambos abſolvat.

MOLLIS inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem ſenſibus,
Pocula Lethæos ut ſi ducentia ſomnos
Arente fauce traxerim;
Candide Mæcenas, occidis ſæpè rogando.
Deus Deus nam me vetat,
Inceptos, olim promiſſum carmen, Iambos
Ad umbilicum adducere.

INTERPRETATIO.

OPTIME Mæcenas, interficis me, *quærendo ſæpius, quare iners ignavia intimis præcordiis induxerit talem oblivionem, velut ſi gutture ſitibundo hauſerim aquas Lethæas ſoporem conciliantes. Enimverò Deus, Deus* inquam *me prohibet inceptum carmen Iambicum jam pridem* tibi *promiſſum ad finem perducere.*

ANNOTATIONES.

Ode eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt heroicus hexameter: ſecundus eſt Iambicus dimeter:

1. *Mollis inertia cur, &c.*] Non deſidiâ ſed amore ſe detineri ait.

3. *Pocula Lethæos, &c.*] Metonymiâ ſubjecti pro adjuncto, ut alibi ſæpè. Senſus eſt: videor nempe tibi hauſiſſe majus poculum è Lethe fluvio Inferorum, qui rerum omnium oblivionem inducit: vel ſoporiferas quaſdam potiones bibiſſe; vel laborare veterno ſeu lethargiâ, adeo ut ſomno inexpugnabili correptus ſim.

6. *Deus.*] Amor magnus Deus & maximè imperioſus. Ex S. Hieron. lib. 2. adverſus Jovinianum, *amor rationis oblivio eſt, turbat conſilia, altos & generoſos ſpiritus frangit; inſania eſt proximus.* Plaut. Ciſtell.

Nullam mentem animi habeo.
Ubi ſum ibi non ſum: ubi non ſum, ibi eſt animus.

Deus me vetat.] Vide perelegantem Paulini Epiſt. 1. ad Auſon. ubi,

Nunc alia mentem vis agit, major Deus.

8. *Ad umbilicum adducere.*] Græci dicunt, colophonem vel coronidem addere. Latini, ad umbilicum perducere; id eſt, ultimam manum admovere. Inde verò fluxit iſte loquendi modus, quod ſolebant veteres abſolutis voluminibus addere ornamenta oſſea, cornea, eburna, lignea, umbilici noſtri formam imitantia, in medio ſcilicet integumenti extantia. Eraſm. Illa Euſtathius bullas interpretatur. Martial. lib. 1. Epigram. 67. dicit librum *umbilicis cultum.* Lib. 3. Epigram. 2. *pictis luxuriantem umbilicis,* lib. 5. Epigram. 6. *umbilicis creſcentem.* lib. 4. Epigr. ult.

Obe jam ſatis eſt, obe libelle;
Jam pervenimus uſque ad umbilicum.

AD NEÆRAM,

ODE XV.

Non ſervatam ab eâ fidem queritur.

NOX erat, & cœlo fulgebat Luna ſerena
Inter minora ſidera,
Cùm tu, magnorum numen læſura Deorum,
In verba jurabas mea,
Arctiùs atque hedera procera aſtringitur ilex,
Lentis adhærens brachiis:
Dum pecori lupus, & nautis infeſtus Orion
Turbaret hybernum mare,
Intonſoſque agitaret Apollinis aura capillos;
Fore hunc amorem mutuum.

INTERPRETATIO.

NOX erat, & Luna micabat inter aſtra minora, ſudo quidem *aëre; quando tu violatura numen magnorum Deorum, in mea verba jurabas, mollibus brachiis complexa me ſtrictiùs quàm hedera alta ilici adhæret: dum lupus* inſidiaretur *ovibus, atque Orion nautis inimicus ſubverteret mare hyemale; & ventus moveret capillos Phœbi prolixos; hunc amorem fore parem.*

ANNOTATIONES.

Metrum ſimile Epod. anteced.

1. *Nox erat, &c.*] Noctem, Lunam, ſidera, teſtes adhibet perjurii Neæræ. Juvenal. Sat. 8. v. 150.

——— *Sed Luna videt; ſed ſidera teſtes*
Intendunt oculos.

2. *Inter minora ſidera.*] Sic lib. 1. Od. 12.

. . . . . *Inter ignes*
Luna minores.

3. *Magnorum Deorum.*] Veneris & Cupidinis, aiunt quidam: meliùs alii, Jovis, Apollinis, Minervæ, Martis, Mercurii, aliorumque quos Æneas detulit in Italiam: ex Virgil. Æneid. 3. v. 12.

. . . *feror exul in altum*
Cum ſociis, natoque, Penatibus, &
magnis Diis.

Vide Macrob. lib. 3. cap. 4. Saturnal.

4. *In verba jurabas mea.*] Ego verba concipiebam juramenti, tibique dictabam: tu ſequebaris me verba præeuntem, & ſuggeſta repetebas.

7. *Orion.*] Sidus tempeſtates ciens. De eo lib. 1. Od. 28. v. 21. lib. 2. Od. 13. in fine, lib. 3. Od. 4. ſub finem.

9. *Intonſoſque, &c.*] Dum intonſus foret; id eſt, quandiu radii à ſole non poterunt avelli: ex Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 17. Vide lib. 1. Od. 21. v. 2. annot.

10. *Fore hunc amorem mutuum.*] Ita ſolent amantes invicem conjurare; ſolus ſoli. Vide Plaut. Mercat. Scen. 6.

O dolitura meâ multùm virtute, Neæra!
 Nam ſi quid in Flacco viri eſt;
Non feret aſſiduas potiori te dare noctes,
 Et quæret iratus parem.
Nec ſemel offenſæ cedet conſtantia formæ,
 Si certus intrârit dolor.
At tu quicumque es felicior, atque meo nunc
 Superbus incedis malo;
Sis pecore & multâ dives tellure licebit,
 Tibique Pactolus fluat:
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
 Formâque vincas Nirea:

INTERPRETATIO.

O Neæra dolebis aliquando *plurimùm meâ virtute! Etenim ſi aliquid eſt roboris in Horatio, nequaquam patietur te noctes frequenter concedere alteri* quem præfers; *atque irritatus quæret fidelem* amicam. *ſique vetus dolor corripiat, mea firmitudo non vincetur* tuâ *pulcritudine ſemel inviſâ. Tu verò quiſquis es* modò *potior, ac meo detrimento jam exultas arrogans, quamvis multis gregibus & agris ſis locuples, tibique fluat Pactolus, neque tibi lateant myſteria Pythagoræ redivivi ac Nereum ſuperes oris ſpecie;*

ANNOTATIONES.

11. *O dolitura, &c.*] Exclamatio hæc omninò appoſitè ſubjungitur prædictis. Senſus eſt: ô Neæra, pœnitebit aliquando iſtius perjurii, & offenſæ: necdum ſatis virtutem meam & firmitudinem noſti: ſed brevi ſenties & dolebis.

12. *Si quid viri.*] Herodot. lib. 7. ait, multos quidem eſſe homines, at viros paucos.

13. *Potiori.*] Rivali meo, cui plura das quam mihi amoris teſtimonia

14. *Parem.*] Quæ reſpondeat amori meo.

15. *Semel offenſæ.*] Quæ ſemel offenderit me, vel cui ſemel offenſus fuero & iratus

16. *Si certus intrarit dolor.*] Id vulgò referunt ad Horatium: non abſurdè quidam ad Neæram; hoc ſenſu: tanta eſt iræ meæ conſtantia, inquit Flaccus, ut ſi tibi, Neæra, ſemel iraſcar; etſi te pœniteat me offendiſſe, teque verus dolor capiat, ac tum velis redire in gratiam mecum, haud tamen ego cedam aut veniam dem.

17. *Quicunque es felicior.*] Quicunque es meus rivalis, & potior apud Neæram, mihique proinde inſultas, quod illa, me ſpreto, indulgeat atque obſequatur tibi.

19. *Sis pecore, &c.*] Quamvis opibus valeas, ſapientiâ inclareſcas, venuſtate conſpicuus fueris. Ubi tria vides afferri amorem excitare conſueta. Sic Virgil. Eclog. 2.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

. . . . . .

Canto quæ ſolitus . . . Amphion:

. . . . . .

Nec ſum adeo informis. &c.

20 *Tibique Pactolus fluat.*] Licet te ditet Pactolus Lydiæ fluvius, per quem Crœſus rex olim dicitur auro abundaſſe. Is proptereà Chryſorrhoas etiam appellatus; hodie *Sarbas.* Quinque in orbe flumina ramenta auri cum aquis & arenis volviſſe prædicantur; Tagus in Hiſpaniâ, Padus in Italiâ, Hebrus in Thraciâ, Pactolus in Aſiâ minori, Ganges in Indiâ. Plin. lib. 33. cap. 4.

21. *Nec te Pythagoræ, &c.*] Etſi fueris ſapiens ut Pythagoras. De eo Gell. lib. 1. cap. 9. Suidas, *quod non memo-*

Eheu tranſlatos aliò mœrebis amores!
Aſt ego viciſſim riſero.

INTERPRETATIO.

Eheu brevi *dolebis amores alteri datos! ego verò* tum *ridebo alternatim.*

ANNOTATIONES.

verum diceret quam Apollo Pythius, nomen ejus interpretatur. Philoſtratus, Deorum uſum conſuetudine affirmat, & ab eis accepiſſe quatenus hominibus delectentur, & quatenus eos averſentur, ex eoque de natura diſſeruiſſe. Porrò tanta fuit apud antiquos Pythagoræ veneratio, ut domum ejus templi inſtar, ipſum verò tanquam numen haberent.

Renati.] Scilicet ille ſapientiæ velut antiſtes, multa tamen deliravit de animarum in aliud & aliud corpus tranſmigratione: ac ſeipſum aiebat primùm Oethalidem fuiſſe, deinde Euphorbum, demque Pythagoram. Vide lib. 1. Od. 28. v. 10. annot.

12. *Nirea.*] Nireus inter Græcos, qui ad Troianam expeditionem profecti ſunt, formoſiſſimus, uno excepto Achille. Homer. Iliad. 2. De illo jam lib. 3. Od. 20. in fine.

23. *Tranſlatos aliò mœrebis amores*] Tu quoque Neæræ levitatem & inconſtantiam experiere: tum verò tibi ego inſultabo viciſſim; & affatim gaudebo, ſicut tu modò gaudes malo meo, quod ab illâ contemnar. Ex Ariſtot. Rhet. 2. *Iram ſemper comitatur voluptas de ſpe puniendi. Nam jucundum eſt putare id eventurum quod exoptamus.*

AD ROMANOS,

ODE XVI.

Bellorum civilium finem nullum eſſe conqueritur.

ALTERA jam teritur bellis civilibus ætas:
Suis & ipſa Roma viribus ruit.

INTERPRETATIO.

SECUNDA jam ætas abſumitur bellis civilibus. Et Romam propria diſperdit potentia.

ANNOTATIONES

Ode hæc eſt dicolos diſtrophos. Primus quiſque verſus eſt heroicus hexameter, Alter quiſque eſt Iambicus trimeter, è puris iambis: quod non alibi feciſſe Horatium reperies. Benè Scaliger: *Sextadecima*, inquit, *elaborata eſt, alternis iambicis puris: ecce etiam & factu difficilis, & emendatu.*

1. *Altera jam, &c.*] Quàm variè & quàm irritis & caſſis ictibus hanc Oden petit Scaliger, hic ſaltem pluſquàm hypercriticus! Tuam fidem, tuum judicium, lector; an *duriſſima multis locis*, an *tota inepta*? Imò durum & ineptum cenſebis eſſe cavillatorem quiſquis Poëtam emunctæ naris ita calumniatur. Ad ſingula veniamus.

Altera jam teritur bellis civilibus

Quam neque finitimi valuerunt perdere Marſi,
Minacis aut Etruſca Porſenæ manus;
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Noviſque rebus infidelis Allobrox,

Interpretatio.

Quam labefactare nequiverunt Marſi vicini, vel Thuſcus exercitus ſuperbi Porſenæ; nec invida Capuæ vis; nec ferox Spartacus; atque Allobroges perfidi, rebus novis ſtudentes;

Annotationes.

ætas.] Unum propè ſeculum conſumptum fuerat bellis civilibus Syllæ & Sulpitii; Octavii & Cinnæ; Marii & Syllæ; Pompeii & Cæſaris; denique poſt interfectum Julium hunc Cæſarem, bello Mutinenſi adverſus Marcum Antonium, Peruſino contra L. Antonium Marci fratrem, Sicilienſi in Sext. Pompeium, præſertim verò Philippenſi, adverſus Brutum & Caſſium Auguſto dimicante. Huc uſque velut unam ætatem bellicis fragoribus attritam ſtatuit Horatius. Cùm verò exardeſceret novum bellum Auguſtum inter atque Antonium & Cleopatram, de quo antea Epod. 1. & 9. & lib. 1. Od. 37. tam diuturni mali pertæſus in has erumpit voces: Ergone altera ætas pariter ut prior bellorum calamitatibus atteretur? Suis ipſa viribus Roma deſtruetur? Et quam hoſtes nulli diruere valuerunt, ipſi perdent ac peſſumdabunt Romani cives? Vide anteà Epod. 7.

2. *Suis & ipſa Roma viribus ruit.*] Magnitudine laborat ſuâ, ut ait T. Livius. Et Propertius:

Frangitur ipſa ſuis Roma ſuperba bonis.

3. *Marſi.*] Italiæ populi fuere iſti ſub Samnitibus, juxta lacum Fucinum, hodie *Ducato di Marſi*: olim pugnaciſſimi, *de quibus nunquam triumphus viſus. Nec enim ſine Marſis nec de Marſis hactenus triumphatum.* quod teſtatur Appian. bell. civil. lib. 1. Hi duce Popedio bellum Sociale moverunt primi, omneſque Italiæ nationes ad arma concitarunt. Suprà lib. 3. Od. 14. ſtrophe 5. Oroſ. lib. 5. cap. 18. Flor. lib. 3. cap. 18. cùm *omne Latium atque Picenum, Etruria omnis & Campania, poſtremò Italia contra matrem ac parentem ſuam urbem conſurgerent . . . . . auctore belli diſcurſante Popedio. diverſa per populos & urbes ſigna cecinere. Nec Annibalis nec Pyrrhi fuit tanta vaſtatio.*

4. *Minacis aut Etruſca Porſena manus.*] *Porſena Rex Etruſcorum ingentibus copiis aderat. & Tarquinios manu reducebat*, inquit L. Flor. lib. 1. cap. 10. *Non unquam alias ante tantus terror Senatum invaſit: adeo valida res tum Cluſina erat, magnumque Porſenæ nomen, &c.* quæ habet T. Livius lib. 2. cap. 9.

5. *Æmula nec virtus Capuæ.*] Æmula Romæ non Carthago tantùm, ut dictum eſt lib. 3. Od. 5. ſed & Capua, urbs Campaniæ primaria. Hanc *pelago, cultuque, penuque potentem, deliciis, opibus, famaque*, ſcribit Auſonius: *alteram Romam* vocat ipſe Tullius Philip. 12. & alibi, *ſuperbiæ domicilium.* Tum verò præſertim Capuenſes Italiæ imperium ſibi pollicebantur, cùm Romanas vires ab Annibale imminutas cernerent. Nam & eam ob rem ſecundo bello Punico à Romanis defecere, & ſocietatem iniere cum Annibale & Pœnis, *ut videretur jam deletum Romanum nomen*, inquit Livius lib. 23. Vide & Flor. lib. 2. cap. 6. &c.

Spartacus acer.] Hujus tanta fuit audacia, ut *fulſerit imbelles aquilas ſervilibus armis.* ita canit Claudianus de bell. Get. Vide lib. 3. Od. 14. v. 19.

6 *Noviſque rebus infidelis Allobrox.*] Allobroges (qui ſunt hodie Sabaudi atque Delphinates) affines Rhodano fluvio populi rebus novis ſtuduere ſemper, nemini fidem, nec ſuis quidem Ducibus ſervare aſſueti: conjurationem Catilinæ Ciceroni tum Conſuli patefecere, quamvis cum Lentulo priùs conſenſiſſent. Vide Cic. Catilin. 3. Salluſt. bell. Catilin.

Nec

Nec fera cæruleâ domuit Germania pube,
  Parentibuſque abominatus Annibal;
Impia perdemus devoti ſanguinis ætas:
  Feriſque rurſus occupabitur ſolum.
Barbarus, heu, cineres inſiſtet victor, & urbem
  Eques ſonante verberabit ungulâ.
Quæque carent ventis & ſolibus oſſa Quirini;
  (Nefas videre) diſſipabit inſolens.

Interpretatio.

nec vicit trux Germania juvenibus cæruleis; & Annibal parentibus execrabilis: ſcilicet hanc *peſſumdabimus* ipſi nos *homines conſcelerati*, quorum *addictus eſt cruor: atque terra* hæc *à beſtiis iterùm tenebitur. Eheu victor barbarus ſtabis ſuper favillas urbis, & equorum pedibus ſtrepentibus conculcabis. Et*, quod *horrendum viſu, oſſa Romuli ſolis ac venti expertia diſperget ſuperbus.*

Annotationes.

L. Flor. lib. 3. cap. 2. præſertim verò lib. 4. cap. 1. Quidam volunt ab Horatio hîc Gallos omnes ſignificari, nec abſurdè.

7. *Cæruleâ Germania.*] Germanis *truces & cærulei oculi, rutila coma, magna corpora*. Cornel. Tacit. Non eſt dubium quin hîc notentur Cimbri, Theutoneſque, Italiam invadentes armis tam ſævis, ut pronuntiarit de eo bello Florus; *actum erat niſi Marius illi ſeculo contigiſſet. Ille tamen non auſus congredi ſtatim . . . barbari verò non ſegniùs quàm minati fuerant, tripartito agmine, per Alpes id eſt clauſtra Italiæ ferebantur.* Nimirùm cùm terras eorum inundaſſet Oceanus, novas ſedes toto orbe quærebant, &c. quæ deſcribit Florus lib. 3. cap. 3.

8. *Parentibuſque abominatus Annibal.*] Ut lib. 1. Od. 1. *bella matribus deteſtata.* Sic & hoc loco, *parentibus*, quorum filii periere tot bellis ab eo motis, *abominatus Annibal* dux Carthaginenſis exercitus, vel unâ clade Cannenſi Romanis formidoloſus adeo, ut nihil magis Romæ quàm Annibal timeretur: unde proverb. *Annibal ad portas*, ad ſignificandum extremum quodvis periculum. Vide Tit. Liv. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 4. Plutarch. Flor. &c. & quæ nos lib. 2. Od. 12. annotavimus.

9. *Devoti ſanguinis ætas.*] Noſter enim ſanguis, ſacer, addictus, & deſtinatus videtur eſſe placandæ iræ Numinum: *majorum delicta immeriti luemus:* quippe ut ait ſuprà Epod. 7.

acerba fata Romanos agunt,
  Scelusque fraternæ necis,
Ut immerentis fluxit in terram Remi
  Sacer nepotibus cruor.

Vide ibi annot.

10. *Feriſque rurſus occupabitur ſolum.*] Dirutâ urbe, antiqua ibi erit ſolitudo, virgulta & ſilvæ naſcentur, in quibus ut olim, ſtabulentur & paſcantur feræ. Virgil. Æneid. 8. *Capitolia*, inquit,

Aurea, nunc olim ſilveſtribus horrida
  dumis.

Et anteà ibidem:

Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæque tenebant.

11. *Barbarus victor.*] Barbaris populis quibuſlibet Roma erit in direptionem, prædam & ludibrium. Sunt qui velint hæc ab Horatio dici, quod in exercitibus Auguſti atque Antonii militarent barbari complures in ſubſidium vocati.

13. *Quæque carent ventis, &c.*] Oſſa Romuli ſepulcro condita, adeoque nec vento commota nec ſole adusta extrahet *victor inſolens & diſſipabit* impiè. Erat opinio quorumdam, raptum in cœlos Romulum eſſe: alii verò cum Varrone, aſſerebant ſepultum Romæ poſt Roſtra, vel in ſuo templo.

Horat. P pp.

Fortè quid expediat, communiter aut melior pars;
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla ſit hac potior ſententia: (Phocæorum
Velut profugit execrata civitas,
Agros atque Lares proprios, habitandaque fana
Apris reliquit & rapacibus lupis)
Ire pedes quocunque ferent, quocunque per undas
Notus vocabit aut protervus Africus.
Sic placet? An melius quis habet ſuadere? Secundâ
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed juremus in hæc; ſimul imis ſaxa renarint
Vadis levata, ne redire ſit neſas:

INTERPRETATIO.

Fortaſſe universi vel pars major interrogabitis, quid utile ſit ad evitandas tales ærumnas. Nulla videatur ſententia melior quàm *hac*: oportet *abire quocumque ferent pedes, quocunque per mare impellet Auſter vel Africus vehemens: quemadmodum Phocæorum urbs poſt execrationes abſceſſit, ſuas domos agroſque & templa dimittens occupanda apris & lupis voracibus. Ita cenſeo. Habet-ne quiſpiam melius* aliquid *proferre? Quid tardamus navim conſcendere fauſtis avibus? At priùs jurejurando nos obſtringamus, in hac* verba: *ne reverti liceat, niſi cùm emergent lapides aquis profundis elati:*

ANNOTATIONES.

17. *Nulla ſit hac potior ſententia.*] Excandeſcit Scaliger ad hunc locum, exclamatque: *Quis paululùm modò pudens auſit hortari trecenta millia civium Romanorum ad urbem deſerendam?* Ohe vir falſiſſime, *Pictoribus atque Poëtis quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.* Porrò quid abſurdum cives Romanos in eas inſulas ab Horatio vocari, ad quas concupivit divertere Julius ipſe Cæſar earum amœnitate illectus: in quas demigrandi etiam fuit Sertorio maximum deſiderium. Teſtis Plutarchus in Sertorii vita, ubi & egregiè deſcribit earum inſularum felicitatem. Vide infrà.

Phocæorum velut profugit execrata civitas.] Phocæi Ioniæ populi ab Harpago Cyri Regis Præfecto obſidione preſſi, non aliam invenere viam & rationem vitandæ hoſtium ſævitiæ ac ſervitutis, quam ut cederent fortioribus, deſertâque urbe ſuâ, alias ſedes quærerent. Hæc narrat Herodot. lib. 1. ſect. 42. Inde veniſſe in Galliam & Maſſiliam urbem condidiſſe aiunt. Vide Strab. lib. 4. Juſtin. lib. 43.

18. *Execrata civitas.*] Execrationes ante diſceſſum jaculati Phocæi in regionem quam deſerebant. Vel potiùs, ut refert Herodot. mox cit. communi conſilio mutuis execrationibus diriſque devotionibus ſeſe aſtringunt, jurantes nunquam alios ab aliis diſceſſuros, aut patriam Phocæam repetituros.

22. *Notus Africus.*] De his ventis meridionalibus lib. 1. Od. 1. & 3. *quocunque vocabit*, ſive in Cyrnum inſulam, ſive Rhegium, ſive in Galliæ oras. In eas enim regiones migraturis Notus & Africus venti utiles erant.

25. *Sed juremus in hac. &c.*] Antequam hinc demigremus, nos oportet ſolemni ſacramento obligare, non redituros in patriam, nec alios ab aliis disjungendos.

Simul imis ſaxa renarint vadis levata.] Ex Herodoto cit. poſt execrationes, Phocenſes in mare demergunt ac dejiciunt ſaxum ingens, ſeu candens ferrum, ut alii contendunt; & juramento confirmant non priùs de repetendâ Phocæâ cogitaturos, quàm maſſa illa ſive

Neu converſa domum pigeat dare lintea, quando
  Padus Matina laverit cacumina:
In mare ſeu celſus procurrerit Apenninus,
  Novaque monſtra junxerit libidine
Mirus amor: juvet ut tigres ſubſidere cervis,
  Adulteretur & columba milvio:
Credula nec flavos timeant armenta leones;
  Ametque ſalſa lævis hircus æquora.

INTERPRETATIO.

neve diſpliceat vela facere verſus patriam, quando Padus rigabit verticem Matini montis, *aut altus Apenninus in mare prorUet; atque amor prodigioſus inſolitâ libidine copulabit feras,* adeo *ut tigrides cupiant jungi cervis, & columba milvio; atque greges abſque metu credant ſe leonibus fulvis; glaberque* fiat *caper, & gaudeat mari ſalſo.*

ANNOTATIONES.

ferrea ſive ſaxea emergeret & ſuper aquas nataret. Ad hunc jurandi ritum pertinet, quod Helvetii demigraturi mœnia ſua incenderint, quod *ſacramentum* eſſet, *ne redirent.* Teſte, L. Floro.

27. *Quando Padus Matina laverit cacumina.*] Adunaton multiplex aggregat & accumulat hîc Horatius, ſtylo juveniliter laſciviente: quod ſi reprehendiſſet Jul. Scaliger, ex judicii legibus feciſſet. Hoc certè notare debuerat potiùs quàm tricari circa *cæruleam Germaniam.* velut durum epithetum; circa vocem *carent*, quaſi antiquè nimis uſurpatam: vocem *perpruinas* velut fœtentem: quaſi verò. Criminationes deinde graviores excutiemus. Senſus hujus loci eſt: tum ne pigeat Romam redire quando Padus fluvius Matinum montem ſupergredietur, per ejus cacumen aſcendens ac decurrens.

28. *Padus.*] Qui & Eridanus Italiæ maximus fluvius ex Alpibus ſcaturit in limite Galliæ, rigat Pedemontium, Mediolanenſem, Placentinam, Mantuanam, Ferrarienſem, aliaſque regiones; denique in mare Adriaticum illabitur. Galliam Ciſalpinam diviſit olim in Ciſpadanam & Tranſpadanam.

Matina.] Saltus & mons Matinus erat in Apuliæ Lucaniæque confinio. De eo jam lib. 1. Od. 28. v. 3.

29. *In mare ſeu celſus procurrerit Apenninus.*] Sive cùm mari ſubmergetur Apenninus mons altiſſimus, Italiam ſecans longo & continuo tractu & jugo ab Alpibus maritimis ad Brutios & Salentinos.

30 *Novaque monſtra, &c.*] Monſtrum ſanè foret ſi cervi ſuâ naturâ timidi jungantur tigribus feritate horribilibus: Plin. lib. 8. ſi columba item manſueta copuletur milvio inter accipitres rapacitate & magnitudine præcipuo. Plin. lib. 10. cap. 10.

33. *Credula nec flavos, &c.*] Cùm greges & armenta ſponte ſe offerent leonibus devoranda, amiſsâ naturali ab his fugâ & metu.

34. *Ametque ſalſa levis hircus æquora.*] Quando hircus habebit duo naturæ & indoli ſuæ contraria, primùm ut ſetis ac pilis carens fiat lævis; alterum ut aquas frequentet & innatare amet: quandoquidem amat potius montes & arduos ſaltus, eſtque hirſutus valdè ac piloſus. Audite verò Scaligerum; *ubi,* inquit, *reperit hircum, quem hic poneret abhorrentem à mari? nam nullum eſt animalium, quod magis amet ſal. Quare non aut ſimiam aut felem dixit potius, quibus beſtiis nulla pejùs odit aquas?* Mirari certè libet gravis alioqui viri tantam hic levitatem. Verùm & mox profert aliquid multò magis abſurdum ſuoque prorsùs ingenio indignum. Legit enim paulò poſt: *aut pars indocili melior grege mollis.* Et neſcio quid de apibus comminiſcitur, quod ne cogitavit quidem Horatius. Ergone dor-

Hæc, & quæ poterunt reditus abſcindere dulces,
Eamus omnis execrata civitas,
Aut pars indocili melior grege: mollis & exſpes
Inominata perprimat cubilia.
Vos quibus eſt virtus, muliebrem tollite luctum,
Hetruſca præter & volate littora.
Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
Petamus arva, divites & inſulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret uſque vinea:

Interpretatio.

Poſteaquam *iſta & quæcunque valebunt tollere* ſpem *gratam remigrandi ad juraverimus, proficiſcamur omnes aut pars melior plebe indocili.* Pars autem *iners & ſpe carens occupet ſemper hæc domicilia inauſpicata. Vos præditi virtute, fœminea abſtinete ejulatu, & properate ultra Thuſcum littus. Nos expectat Oceanus circumfluens. Eamus in terram felicem & inſulas beatas, ubi ſolum incultum fert meſſem annis ſingulis, & vitis non recisa nihilominus floreſcit;*

Annotationes.

miraſſe bonum Homerum dicemus, an hypercriticam bilem ita inflammatam, ut mentem aliàs bonam malitiosâ & pravâ caligine aſperſerit, vel atro quodam humore depravarit?

37. *Indocili pars melior grege.*] Civium pars ſapientior ſaniorque, adeòque melior plebe indocili. Nam hæc abripitur animi quolibet pravo & perverſo impetu: illa autem rectâ ducitur ratione.

Mollis & exſpes inominata. &c.] Permaneat hic, ſi volet, vulgus ignavum, eaque generosâ ſpe carens, quam viri magnanimi concipiunt cùm ad grandia quædam ſuſcipienda accenduntur. Alludit Poëta ad id quod refert Herodotus antè citatus, Phocæorum partem dimidiam patrii ſoli captam dulcedine, in Phocæam violato juramento remigraſſe: at alios jurijurando ſatisfacientes Cyrnum ſeu Corſicam rectà navigaſſe, ibique communiter per quinque annos cum prioribus colonis habitaſſe, &c.

39. *Muliebrem tollite luctum.*] Ne mulierum more lugete amiſſam patriam ſedeſque aſſuetas: imò tanquam viri tollite animos ad meliora quærenda: ac mementote, *ibi eſſe patriam ubicunque benè*: vel; totum orbem terrarum viro forti patriam exiſtimari.

40. *Etruſca præter & volate littora.*] Quamprimùm ultra maria nota contendite, ac Tyrrheno prænavigato, feſtinate ad felices inſulas in Oceano poſitas.

Circumvagus.] Vel circumfuſus orbi univerſo, vel inſulis fortunatis. Vide lib. 4. Od. 8 ſub finem.

41. *Reddit ubi Cererem, &c.*] Beatas inſulas deſcribit Horatius miro artificio imitatus Virgilium Georgic. 2. v. 140. & ſeq. Italiæ laudes perſequentem.

Sed gravidæ fruges, & Bacchi Maſſicus humor
Implevere: tenent oleæque, armentaque læta.
. . . .
Hic ver aſſiduum, atque alienis menſibus æſtas.
Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbos, &c.

Plutarchus in Sertorio, de Atlanticis inſulis quas vocant Beatas, ita ſcribit: *duæ ſunt, parvo mari diviſæ inter ſe; decem millibus ſtadiorum diſtant à Libya. Imbres illic rari mediocreſque, venti ſuaves plurimùm ac roriferi: ſolum pingue, nec arari modò plantarive facile; ſed etiam ex ſe abſque ullâ humanâ induſtriâ & labore, fructum producit . . . aer ſyncerus ac temperatus, &c. ut etiam apud Barbaros increbuerit fides, Elyſios ibi eſſe campos,*

Germinat & nunquam fallentis termes olivæ,
  Suamque pulla ficus ornat arborem:
Mella cavâ manant ex ilice; montibus altis
  Levis crepante lympha deſilit pede.
Illic injuſſæ veniunt ad mulctra capellæ,
  Refertque tenta grex amicus ubera:
Nec veſpertinus circumgemit urſus ovile,
  Nec intumeſcit alta viperis humus.

INTERPRETATIO.

atque ramus oleæ nunquamnon germen & fructum producit, & ficus matura propriam arborem exornat: mel fluit è cavatâ quercu: aqua leniter obmurmurans dimanat è montium cacumine. Ibi capræ ſponte veniunt ad mulctram, & grex charus repertat plena ubera: non urſus veſperè fremit circum caulas: nec terra viperarum latebris *aſſurgit aut fit tumida.*

ANNOTATIONES.

& beatorum domicilia ab Homero decantata. Hæc igitur cùm audiſſet Sertorius, mirabilis eum cupido cepit eas inſulas adeundi incolendique; & illic quietè vivendi ſine magiſtratuum atque bellorum curis. At Cilices pacis & quietis impatientes, rapinarumque avidi, Sertorii animum fruſtrati ſunt, & in Libyam ſtatim navigarunt.

44. *Imputata flores uſque vinea.*] Vitis etſi non putata, floret tamen & fructum affert. Non. Marcell. *putare dicitur purgare, rarefacere*, inquit, affertque illud è 2. Georgic. *fingitque putando.* A. Gell. lib. 6. cap. 5. ſic ſcribit: *putare veteres dixere, vacantia ex quaque re ac non neceſſaria aut etiam obſtantia & aliena auferre & excidere: quod autem utile & ſine vitio videretur, relinquere. Sic arbores & vites, ſic & rationes dicta putari.* Originem deducit Feſtus à voce *putum*, quæ idem quod *purum* ſignificet.

45. *Termes.*] A terminandis agris dictus termes: eratque ramus ex arbore direptus, habens folia in ſummitate, reliquis fermè excuſſis; quem in diviſione agrorum figebant, priuſquam metæ ponerentur. Feſtus.

Nunquam fallentis olivæ.] Sic lib. 3. Od. 1. *fundum mendacem* vocat, qui fructum non afferens ſpem agricolæ fruſtretur.

46. *Suamque pulla ficus ornat arborem.*] Ficus gignitur è ſurculo naturali & non inſito.

48. *Levis crepante lympha deſilit pede.*] Cum leni murmure decurrit. Alludit Poëta ad Nympham Deam fontis præſidem, eleganter quidem: at in vellicando pertinax Scaliger, *epithetum*, levis, inquit, *non convenit: deſilit enim quia gravis.* Sic & paulò antè: *quid vinea quæ ſemper floret? puto eam nullum nuquam fructum laturam.* O meras nugas! ſanè dices, lector æquiſſime.

49. *ad mulctra.*] Mulctrum, mulctrale, & mulctra, æ, dicitur vas in quo recipitur lac quod mulgetur.

52. *Nec intumeſcit alta viperis humus.*] Nullæ ibi venenatæ ſerpentes. Ibi terra non tumet foraminibus & cavernis viperarum. Propriè: nam terrà condunt ſe viperæ; aliæ autem ſerpentes ſaxorum aut arborum cavis. Virgil. cit. Italiam ſic laudat:

At rabidæ tigres abſunt . . . .
Nec rapit immenſos orbes per humum, neque tanto
Squammeus in ſpiram tractu ſe colligit anguis.

De *viperis* quædam annotavi lib. 1. Od. 8. De *Euro* lib. 1. Od. 28.

Radat.] Devaſtet, abradendo & auferendo ſegetes.

Pluraque felices mirabimur, ut neque largis
 Aquoſus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec ſiccis urantur ſemina glebis;
 Utrumque rege temperante cælitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
 Neque impudica Colchis intulit pedem:
Non huc Sidonii torſerunt cornua nautæ,
 Laborioſa nec cohors Ulyſſei.
Nulla nocent pecori contagia, nullius aſtri
 Gregem æſtuoſa terret impotentia.
Jupiter illa piæ ſecrevit littora genti,
 Ut inquinavit ære tempus aureum:
Ære, dehinc ferro duravit ſæcula: quorum
 Piis ſecunda vate me datur fuga.

INTERPRETATIO.

*Plura verò beati cum admiratione vi*debimus, *ut* quod *Eurus nimboſus agros non infeſtet nimiis pluviis, neque ſemina opima urantur, vel areſcant glebæ;* quippe *cælitum rex utrobique temperiem dat. Illuc non acceſſit navis remigibus Argois; nec obſcœna Colchis greſſum infixit. Eò non appulerunt Sidonii, vel ærumnoſi comites Ulyſſis.* Ibi *nulla gregem lues infeſtat, nec adurit æſtus vehementior ullius ſideris.* Scilicet *Jupiter eas inſulas reſervavit piis hominibus, ex quo ætatem auream ære fœdavit, ac deinde ferro ſecula induravit. Iſtorum* malorum *fuga proſpera bonis conceditur, me vaticinium edente.*

ANNOTATIONES.

56. *Utrumque rege temperante cælitum.*] Jove omnia temperante, hyemem juxta ac æſtatem, frigus & calorem.

57. *Non huc Argoo. &c.*] Terram hanc non adierunt Argonautæ velleris aurei prædatores: nec Medea Jaſonis amoribus, patriſque & patriæ proditione, totque veneficiis famoſa. De *Colchide* lib. 2. Od. 13. De Argonautis, deque Medea regis Colchorum filiâ, Epod. 3. Virgilius citatus ita canit:

Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem
Invertere, ſatis immanis dentibus hydri.
Nec galeis denſiſque virum ſeges horruit haſtis.

59. *Non huc Sidonii. &c.*] Eò non appulere Sidonii, Phœniciæ maritimam oram urbemque incolentes, navigatione & mercaturâ celeberrimi: ac proinde nòn intulerunt illuc fraudes & avaritiam, familiaria negotiatoribus vitia.

Torſerunt cornua.] Virgil. Æneid. 3. v. 549.

Cornua velatarum obvertimus antennarum.

60. *Nec cohors Ulyſſei.*] Neque illuc corruptelam invexerunt homines libidinoſi, ſuiſque cupiditatibus obnoxii, quales erant Ulyſſis comites, de quibus lib. 1. Epiſt. 2. v. 24.

Laborioſa.] Ob longos per maria errores & labores. Epod. ſeq.

Laborioſi remiges Ulyſſei.

64. *Ut inquinavit, &c.*] Ex quo Jupiter aureum ſeculum mutavit in deterius, ſcilicet æreum, ac deinde ferreum. Ovid. Metamorphoſ. 1. cap. 3. &c.

66. *Vate me.*] Non temerè, ſed numinum inſtinctu, ſic vobis ſuadeo ego Phœbi & *Muſarum ſacerdos* ac myſtes.

AD CANIDIAM,

ODE XVII.

Veniam ab eâ petit ironicè ; & hoc graviùs illam accuſat.

JAMJAM efficaci do manus ſcientiæ :
Supplex & oro regna per Proſerpinæ,
Per & Dianæ non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa cœlo devocare ſidera,

INTERPRETATIO.

JAM cedo potenti ſcientiæ ; veniam peto. & oro per regna Proſerpinæ. & per numen Dianæ minimè laceſſendum, & per codices incantationum vim habentium deducendi in terram aſtra cœlo abſtracta.

ANNOTATIONES.

Carmen monocolon ex Iambicis verſibus ſenariis.

1. *Jamjam efficaci, &c.*] Læſerat Canidiam Horatius, ac laceraverat Iambis, qui certè ad nos uſque non pervenerunt, Hoc verò carmine dum fingit illam exorare, acerbiùs vellicat & inſectatur. *Non eſt palinodia, ut ſcripſere ; ſed ſimulata recantatio, in qua apparent opprobria manifeſta.* Scaliger Hypercritic. Porrò ſi vis, lector, hoc carmen ſeu Epod. ult. plenè intelligere, evolve prius attentè Epod. 5. ac deinde Satiram 8. lib. 1. cum annotationibus : tum demum non ſine voluptate hanc Oden capies.

Efficaci do manus ſcientiæ.] Efficaciam agnoſco ſcientiæ magicæ, cujus vanitatem antè deriſeram. Vide Plin. lib. 30. cap. 1. & alibi. *Fraudulentiſſima hac artium in toto terrarum orbe plurimum valuit . . ſola tres artes alias imperioſiſſimas humanæ mentis complexa. . . Nata primùm è medicinâ ſpecie ſalutari. . . . blandiſſimis promiſſis vires religionis addidit, atque admiſcuit artes Mathematicas ; nemine non avido futura de ſe ſciendi, eaque de cœlo peti credente. Ita poſſeſſis hominum ſenſibus triplici vinculo, in tantum adolevit, ut hodieque etiam in magna parte gentium prævaleat, & in Oriente regum regibus imperet, &c.* Vide Cœl. Rhodig. lib. 9. cap. 23.

2. *Regna per Proſerpinæ.*] Per Deas tibi maximè venerandas ; per Proſerpinam Inferorum Deam : Dianam ſeu Lunam veneficiis præſidentem.

3. *Dianæ non movenda numina.*] Illa quippe *iracunda*, ut eſt in Epiſt. ad Piſones, ſeque ulciſci expedita : patet exemplis Orionis, Actæonis, Niobes ejuſque filiorum, lib. 1. Od. 12. & 21. lib. 3. Od. 22. Item ſuprà Epod. 5. huc pertinet quod lunatici vocantur quos illa percuſſerit, dementeſque fecerit.

4. *Libros carminum, &c.*] Libros continentes diſciplinam magicam. Plin. loco mox cit. *orta ſine dubio in Perſide, à Zoroaſtre, ut inter auctores convenit. . . . . Hermippus de eâ arte ſcripſit diligentiſſimè, &c. . . Democritus illuſtravit . . . Eſt & alia magices factio à Moſe, & Jamne, &c.* Hic unus è magis Pharaonis.

5. *Cœlo devocare ſidera.*] Vide Epod. 5.

Canidia, parce vocibus tandem ſacris:
Citumque retrò ſolve ſolve turbinem.
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem ſuperbus ordinarat agmina
Myſorum, & in quem tela acuta torſerat.
Unxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Poſtquàm relictis mœnibus rex procidit
(Heu!) pervicacis ad pedes Achillei.

INTERPRETATIO.

O Canidia tandem abſtine verbis execrandis: & quamprimùm converte retrorſum converte rhombum. Telephus exoravit nepotem Nerei, contra quem Myſorum exercitum ſuperbus inſtruxerat, & ſagittas acutas vibrarat. Troianæ matrona ſepelierunt Hectorem bellicoſum feris volucribus & canibus damnatum, poſtquam rex urbe diſcedens advolvit ſe pedibus Achillis eheu inexorabilis.

ANNOTATIONES.

6. *Parce vocibus ſacris.*] Define uti in me incantationibus. Jam enim me victum fateor.

7. *Retrò ſolve, ſolve turbinem.*] Legunt alii, *volve* Senſus eſt: in contrariam partem verte rhombum magicum, ut mens mea à te ad amorem tui impulſa, jam ſolvatur ac libera fiat. Is turbo ceu trochus; æneus, ferreus, ligneuſve erat. Illum ad arbitrium agitabant magi; rati à ſe pariter hominis cujuſlibet animum flecti quocumque vellent. Sic apud Theocrit. Eidyll. 2. Pharmaceutria, *ut aneus iſte rhombus*, inquit, *volvitur ex Venere, ita ille vir ad noſtras fores vertatur.*
Martial lib 9. Epigram: 30.

Qua nunc Theſſalico Lunam deducere rhombo,
Qua ſciet, &c.

Meminit & Lucretius,

Traxerunt torti magicâ vertigine fili.

Et Propertius,

Staminea rhombi ducitur ille rotâ.

8. *Movit nepotem, &c.*] Exemplis oſtendit pervicaciſſimos exorari à ſupplicantibus.

Nepotem Nereium.] Achillem filium Thetidis filiæ Nerei.

Telephus.] Rex ille Myſorum Græcos ad expeditionem Troianam euntes prohibere voluit aditu ac tranſitu regni ſui. Itaque ad arma & manus ventum eſt. Ab Achille verò graviter vulneratus, medelam non inveniebat, donec oraculum conſuluit; reſponſumque tulit, inde petendum remedium, unde vulnus acceperat. Ergo ad Achillem ſe contulit, & ab eo curatus eſt ſeu haſtæ cuſpidis limaturâ, ſeu herbâ quadam ab Achille inventâ. Plin. lib. 25. cap. 5. *Invenit Achilles diſcipulus Chironis, quâ vulneribus mederetur. quæ ob id Achilleos vocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alii primùm æruginem inveniſſe, utiliſſimam emplaſtris; ideoque pingitur ex cuſpide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alii utroque uſum medicamento volunt.*

11. *Unxere matres Iliæ, &c.*] Alii legunt, *luxere*; eodem propriè ſenſu: id eſt; quamvis interfectum Hectorem canibus & accipitribus dare inſepultum Achilles ſtatuiſſet: Priamo tamen ſupplicanti indulſit, conceſſitque illius cadaver, quod quidem matronæ Troianæ ex more unxerunt, ſepelierunt, luxerunt, ac ſupremis honoribus decoraverunt.

12. *Homicidam Hectorem.*] Qui multos homines in bello occiderat. Epithet. Homer. ἀνδροφόνος, vel ἀνδροφόνοιο. Iliad.

13. *Poſtquam relictis mœnibus rex procidit, &c.*] Cùm digreſſus Troiâ Priamus ad Achillem ſupplex cum magnis muneribus acceſſit, impetravitque ab eo,

15 Setoſa

Setoſa duris exuêre pellibus
Laborioſi remiges Ulyſſeï,
Volente Circe, membra: tunc mens & ſonus
Relatus atque notus in vultus honor.
Dedi ſatis ſuperque pœnarum tibi,
Amata nautis multum & inſtitoribus.
Fugit juventas, & verecundus color
Reliquit oſſa pelle amicta luridâ.
Tuis capillus albus eſt odoribus,
Nullum à labore me reclinat otium:
Urget diem nox, & dies noctem: neque eſt
Levare tenta ſpiritu præcordia.
Ergo negatum vincor ut credam miſer,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsâ diſſilire næniâ.

INTERPRETATIO.

Remiges Ulyſſis laboribus exerciti ſetoſes artus exuerunt duris pellibus, concedente Circe: ac tum reſtituta ſunt ratio, ſermo, & priſtinus faciei decor. Abundè & pluſculum à te ſum punitus, ô dilecta valdè nautis & negotiatoribus. En *juvenilis abiit vigor, & color purpureus deſeruit oſſa cooperta cute tabidâ: crines* mei per tua *pharmaca cani ſunt* facti: *nulla me quies relaxat à pœnis. Nox premit diem, & dies noctem: neque licet recreare præcordia, reſpiratione impeditâ. Itaque miſer cogor credere quod negaram*, nempe *Sabelicis incantationibus mentem dimoveri, & Marſorum carminibus caput diſrumpi.*

ANNOTATIONES.

ut filii ſui Hectoris condonaret ſibi cadaver terræ mandandum. Vide lib. 1. Od 10. v. 14. ibique annot.

15. *Setoſa duris, &c.*] Ulyſſis comites in porcos tranformarat Circe per veneficia: at Ulyſſis precibus exorata in priſtinam formam illos reſtituit. Itaque exuerunt pelles ſetoſas, ac reſumpſerunt humanum ſtatum, vultum, ſermonem, rationis uſum. Homer. Odyſſ. 10. Virgil. Eclog. 8. & Æneid. 3. Ovid. Metamorph. 14. S. Chryſoſt. ait *maleficam Circen ita brutis voluptatibus infeciſſe Ulyſſis comites, ut ſi fuiſſent porci.* Vide lib. 1. Epiſt. 2. v. 23. ibique annot.

17. *Circe.*] Hæc filia ſolis ac Perſes Nymphæ, veneficiis inclyta, herbarum peritiſſima, *Diis etiam aſcripta.* ex Plin. lib. 25. cap. 2.

20. *Amata nautis, &c.*] Adeoque vile ſcortum, ſordidis hominibus expoſitum, & obviis quibuſcunque.

21. *Fugit juventas, &c.*] En per tuas vexationes amiſi juvenile robur ac decus.

Verecundus color.] Ingenuis proprius rubor verecundiæ index. Cato dicebat, *placere ſibi juvenes, qui monitis erubeſcerent, non qui palleſcerent.* Scaliger hallucinatur turpiter, ita ſcribens: *ruborem juvenilem in veneficâ minus prudenter appellat verecundum.* Imò de ſe ipſo loquitur Horatius, nequaquam de Canidiâ; ut probat contextus.

23. *Tuis capillus, &c.*] Ante tempus ſenex factus ſum per tua veneficia.

28. *Sabella pectus &c.*] Sabelli ſive Samnites artis magicæ & incantationum periti. Plin. lib. 3. cap. 12. *Samnitium, quos Sabellos dixere.*

29. *Marsâ næniâ.*] De *Marſis* veneficiorum magiſtris, dixi in Epod. 5. De *næniâ*, lib. 2. Od. 1. in fine. Hic verò næniam uſurpat Horatius pro incantatione.

Quid ampliùs vis? O mare, & terra, ardeo,
Quantum neque atro delibutus Hercules
Neſſi cruore, nec Sicanâ fervida
Urens in Ætnâ flamma: tu, donec cinis
Injurioſis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.
Quæ finis? Aut quod me manet ſtipendium?
Effare: juſſas cum fide pœnas luam;
Paratus expiare, ſeu popoſceris
Centum juvencos, ſive mendaci lyrâ
Voles ſonari: tu pudica, tu proba
Perambulabis aſtra ſidus aureum.
Infamis Helenæ Caſtor offenſus vice,
Fraterque magni Caſtoris, victi prece,
Adempta vati reddidere lumina.

INTERPRETATIO.

Quid ultra petis? O mare, ac terra, flagro pluſquam Hercules inunctus putrido Neſſi ſanguine, & pluſquam Siculus ignis in ardente Ætna ſæviens. Egône tu fervebis officina venenorum Colchicorum, donec ego ſicca favilla abripiar ventis injuriam facientibus? Quis terminus? vel quæ mulcta expectat me denique? Loquere: fideliter exolvam pœnas quascunque imperaveris; expeditus ad ſatisfaciendum ſive petieris centum juvencos; ſeu volueris mendaci lyrâ à me decantari; Tu caſta, tu bona, inter ſidera fulgebis aſtrum inſigne. Caſtor & magni Caſtoris frater ob Helenæ infamiâ notata contumeliam irati ademerant Poetæ viſum, quem ei reſtituerunt exorati precibus.

ANNOTATIONES.

31. *Delibutus Hercules Neſſi cruore.*] Vide Epod. 3. ſub finem, ibique annot.

32. *Sicana fervida urens in Ætna flamma.*] Quidam legunt *virens*, aliqui *furens*; nos cum aliis *urens* maluimus. De *Ætna* Siciliæ monte, *mont Gibel*, ejuſque incendiis ſanè prodigioſis, Juſtin. lib. 4. Gell. lib. 17. cap. 10. Virgil. Georgic. 1. v. 472. Æneid. 3. v. 555. & 570. & alibi. Lucret. lib. 6. fusè. Plin. lib. 2. cap. 103. *Ætna in tantum flagrat, ut ad quinquagena & centena millia paſſuum arenas eructet flammarum globus.*

33. *Tu donec cinis, &c.*] Donec ego in cinerem redactus fuero, non deſines me incendere, & Colchicis ignibus me urere.

35. *Cales venenis officina Colchicis.*] Parandis venenis ferves, ut Medea illa quondam inſignis in Colchide venefica. Vide lib. 2. Od. 13. & ſuprà Epod. 3. & 5.

36 *Quod me manet ſtipendium.*] Quid tandem perſolvendum eſt à me tibi, ad placandum tuum animum? profectò ſolvam.

39. *Centum juvencos.*] Hecatomben, non ſecus ac Proſerpinæ vel Plutoni. lib. 2. Od. 14.

Sive mendaci lyrâ, &c.] Sive jubeas ut mentiens te laudem quaſi probam, pudicam, innoxiam, benignam &c.

42. *Infamis Helenæ, &c.*] Steſichorus Poëta (de quo lib. 4. Od. 9.) maledicis verſibus ignominiam inuſſerat Helenæ, eamque infamem exhibuerat. At Caſtor & Pollux Helenæ fratres (de quibus lib. 1. Od. 3.) eam ulti, injurioſo vati oculos ademerunt. Viſum tamen ei reddiderunt, veniam poſtulanti, & palinodiam ſeu carmen alterum ad Helenæ laudem canenti.

Et tu (potes nam) ſolve me dementiâ.
O nec paternis obſoleta ſordibus;
Nec in ſepulcris pauperum prudens anus
Novendiales diſſipare pulveres!
Tibi hoſpitale pectus; & puræ manus;
Tuuſque venter partumeius, & tuo
Cruore rubros obſtetrix pannos lavit;
Utcunque fortis exilis puerpera.

INTERPRETATIO.

Tu quoque (nam potes) inſaniam depelle à me. O nec turpis es ignobilitate majorum; nec vetula ſciens diſpergere cineres novendiales in ſepulcris pauperum! Tibi cor benignum; & manus innoxiæ; uterusque tuus partui aptus; atque obſtetrix lavit pannos tuo ſanguine rubeos, quoties exurgis puerpera minimè debilis.

ANNOTATIONES

46\. *Paternis obſoleta ſordibus.*] Sive ex adulterio nata, ſive è vili & ignobili ſtirpe propagata.

47\. *In ſepulcris pauperum, &c.*] Divitum ſepulcris cuſtodes adhibebantur adverſùs magos & veneficos. Virgil. Æneid. 11.

Semiuſtaque ſervant buſta.

Illi verò pauperum cineres eruebant ac diſſipabant ſua veneficia peracturi.

48\. *Novendiales.*] Sepulturæ jam datos. Servius ad Virgil. Æneid. 5. v. 64. *Apud majores*, inquit, *ubicunque aliquis extinctus fuiſſet, ad domum ſuam referebatur; ibique ſeptem erat diebus: octavo die incendebatur; nono ſepeliebatur. Unde Horatius*,

Novendiales diſſipare pulveres.

Vide lib. 1. Sat. 8.

49\. *Puræ manus.*] Quæ nemini vim aut necem intulerint. Vide contraria his omnia, tam in Epod. 5. tum in Sat. 8. lib. 1.

50\. *Partumeius.*] Fœcundus, vel propriè, pariens quaſi mejat, abſque labore aut doloribus. Vox ad ludibrium, per quam exprobrat Canidiæ fictos partus, unde & *puerperam* mox vocat *fortem*, id eſt, minimè debilitatam. Quam ob rem verò fœtus à ſe editos mentirentur veneficæ, dixi in Epod. 5. nimirùm alienos infantes ſurreptos alebant, quibus ad ſua veneficia uterentur crudeliter enectis. Valeant qui legunt *Pactumeius*, & comminiſcuntur Canidiæ filium hunc fuiſſe ita nominatum, vel quaſi ex pacto datum. Commentum, inquam, id habetor.

Tuo cruore rubros.] Quaſi verè patientis. Ironiam ſalſiſſimam ſingulæ voces olent.

ODE XVIII.

CANIDIÆ RESPONSIO.

QUID obſeratis auribus fundis preces?
Non ſaxa nudis ſurdiora navitis
Neptunus alto tundit hybernus ſalo.
Inultus ut tu riſeris Cotyttia
Vulgata, ſacrum liberi Cupidinis?
Et Eſquilini pontifex venefici

INTERPRETATIO.

QUORSUM vota facis ad aures clauſas? mare hyemale tumidis fluctibus haud verberat ſcopulos ſurdiores erga nautas ſpoliatos. Scilicet *impunè tu deriſeris Cotyttia myſteria revelata, amori libero conſecrata? Et* tanquam *pontifex Eſquilinus incantamenti imple-*

ANNOTATIONES.

Metrum ſuperiori ſimile.

1. *Quid obſeratis*, Canidiam reſpondentem ſibi Horatius facit, novo ludibrio.

2. *Non ſaxa nudis*, &c.] Saxa non ſurdiora ſunt clamoribus naufragorum ac nautarum rebus omnibus jam perditis egentium, quando hyemalibus ventis ac tempeſtatibus ſubvertitur mare, & ſcopulos fluctibus tundit. Sicut, inquam, naufragi opem fruſtrà tunc à rupibus implorant, ſic tu a me modò.

Nudis.] Scaliger *nudos in hyeme nautas* ab Horatio poni, reprehendit; ſed perperam. Quippe denudatos bonis omnibus in naufragio, & vitam duntaxat incolumem petentes rectè Poëta exhibet.

3. *Salo.*] Σαλεύειν, *agitare*, item, *fluctuare*; σάλος, *agitatio*, *mare*, &c.

4. *Tu riſeris Cotyttia vulgata.*] Pleræque membranæ habent *Cocytia*, id eſt, infernalia, a Cocyto inferorum fluvio, quâ voce veneficia bellè ſignificantur. Quod verò additur, *ſacrum liberi Cupidinis*, movit Angelum Politianum, ut corruptum hunc locum putaret, adeoque reſtituendum, primuſque legendum cenſuerit, *Cotyttia*, id eſt, flagitioſa, ſacra, promiſcuâ libidine turpia, Bacchi Orgiis ſimilia, quæ à veneficis celebrantur Cotytto Deæ ſpurcitiæ & impudentiæ ab Athenienſibus, Corinthiis, Thracibus, aliiſque colebatur nocturnis ſacris omni libidinum genere infamibus. Meminit Juvenalis Sat. 2. v. 92.

5. *Vulgata.*] A te cum ludibrio divulgata: vel quæ ego piè tibi patefeci, tu impiè deriſeris: nempè Epod. 5. & Sat. 8 lib. 1.

6. *Et Eſquilini Pontifex venefici*, &c.] Quaſi ſummus arbiter, ſacerdos, ac cenſor, jus habens cognoſcendi & judicandi de rebus omnibus ad religionem pertinentibus, adeoque de ſacris illis ac veneficiis, quæ fiunt a me extra portam Eſquilinam, vel in Eſquiliis, de quibus Epod. 5. in fine.

Eſquilini.] Quia ſepulcretum illic erat, hinc locus erat ad veneficia idoneus, nimirum oſſibus vel cineribus mortuorum legendis, vel evocandis animabus, &c. Vide ſuper. carm. ad finem.

Pontifex.] Ex Dionyſ. Halicarn. lib. 2. *Pontifices ſunt rerum maximarum domini. Etenim dijudicant ſacras omnes cauſas; privatiſque & magiſtratibus & miniſtris Deorum ſtatuunt quæcunque jura ſacrorum non ſcripta atque incognita. . . . . Sacerdotes etiam omnes recenſent, eorumque ſimules ac miniſtros quibus utuntur ad ſacra, obſervant: ne quis peccet in ſacris legibus. . . Et ſi quos animadvertunt peccantes mulctant, ad unumquodque negotium reſpicientes.* Hinc Plaut. Rudent. Scen. ult. *libet jurare: tun' meo Pontifex perjurio es?*

Impunè ut urbem nomine impleris meo ?
Quid proderit ditaſſe Pelignas anus,
Velociuſve miſcuiſſe toxicum,
Si tardiora fata te votis manent ?
Ingrata miſero vita ducenda eſt, in hoc,
Novis ut uſque ſuppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus ſemper dapis:
Optat Prometheus obligatus aliti.
Optat ſupremo collocare Siſyphus
In monte ſaxum. ſed vetant leges Jovis.

INTERPRETATIO.

-veris civitatem meo nomine? Quid juvabit locupletaſſe vetulas Pelignas, aut promptum venenum paraſſe, ſi tibi mors accidit lentior, quàm cupis? Atqui *vita miſera infortunato pretrahenda eſt* tibi *ad hoc* tantùm, *ut diutiùs novas ærumnas perpetiare. Tantalus Pelopis infidelis pater ſemper carens expetito cibo, requiem deſiderat:* poſcit etiam *Prometheus vulturi addictus. Siſyphus* pariter *cupit reponere lapidem in montis vertice. At non ſinit edictum Jovis.*

ANNOTATIONES.

7. *Impunè ut urbem nomine impleris meo.*] Poſtquam ego te participem feci veneficiorum & ſacrorum in Eſquiliis à me peractorum, patiar ut ea derideas, divulges, meque plebis fabulam & ludibrium facias? Abſit: impunè haud feres: dabis pœnas.

8. *Quid proderit ditaſſe Pelignas anus?*] Hoc alii referunt ad Horatium, alii ad Canidiam. Prior erit ſenſus, ut Canidia dicat Horatio: nihil tibi proderunt aliarum veneficarum incantamenta, quibus te adverſus mea tueri voluiſti, conductis pretio Pelignis mulieribus. Poſteriori ſenſu, ipſa Canidia de ſe ait; ergone fruſtra in opem vocatum Pelignas anus quibus mercedem erogavi? vel, quid proderit mihi Pelignas docuiſſe artem meam, quâ ditantur paſſim; ſi ego ipſa non præſto quod in te molior?

Pelignas.] Peligni populi Marſis & Samnitibus vicini, ac perinde veneficiorum periti.

9. *Velociuſve miſcuiſſe toxicum.*] Hoc pariter aliâ & aliâ ratione poteſt accipi. Vel Canidia dicit Horatio: fruſtra eſt quod venenum tibi miſcuiſti velocius, ad fugienda, per mortem citam, quæ tibi mala & tormenta infero: nam vives, & vives ad ærumnas quaſlibet exantlandas, ita me volente. Vel ipſa ait: quid prodeſt mihi præſentiſſimum venenum parare poſſe cùm libet, ſi tu vivis? Atqui placet ut vivas, ut longiùs ac diutiùs te diſcruciem.

13. *Pelopis infidus pater.*] Tantalus in Deos perfidus, quorum nempè arcana impiè revelavit. Alii legunt, *infidi*. Pelops enim adverſus Œnomaum, tum contra Myrtilum infidelis extitit Vide lib. 1. Od. 28. lib. 2. Od. 13. & 18. & poſtea Sat. 1. lib. 1.

15. *Prometheus.*] De eo lib. 1. Od. 3. & 16. lib. 2. Od. 13. &c.

16. *Siſyphus.*] Hunc mortalium aſtutiſſimum vocat Homerus. Theognis, *ſi quis plura norit quàm Siſyphus.* Cicer. Tuſcul. 1. n. 98. *tentarem Siſyphi prudentiam.* Eſt & proverb. *Siſyphi artes.* De eo jam lib. 2. Od. 14. v. 20.

Optat collocare in monte ſaxum.] Cic. Tuſcul. mox cit. n. 10. *mento ſummam aquam attingens ſiti enectus Tantalus. . . . . Siſyphus verſat ſaxum ſudans nitendo, neque proficit hilum.*

17. *Sed vetant leges Jovis.*] Ergo quietem optatam, vetante Jove, minimè nanciſcentur illi quamvis calidiſſimi, Tantalus, Prometheus, Siſyphus: ita, me obſtante, nec tu qui auſus es mea ſacra deridere, tuamque ſuperbiam venditare.

Voles modò altis deſilire turribus;
Modò enſe pectus Norico recludere:
Fruſtraque vincla gutturi innectes tuo,
Faſtidioſâ triſtis ægrimoniâ.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques:
Meæque terra cedet inſolentiæ.
An quæ movere cereas imagines,
Ut ipſe noſti curioſus, & polo
Deripere Lunam vocibus poſſum meis,
Poſſum crematos excitare mortuos,
Deſiderîque temperare poculum,
Plorem artis in te nil habentis exitum?

Interpretatio.

Sic & tu *cupies jam te dare præcipitem è celſis turribus: jam pectus confodere gladio Norico: quin etiam ægritudine tædioſâ mœſtus collum tuum inſeres laqueo:* ſed *fruſtra. Ego* verò *tum infenſis humeris inequitabo: orbiſque vincetur audaciâ meâ. Numquid* enimverò ego *quæ valeo commovere cereas effigies, quemadmodum ipſe cupidus obſervaſti; quæque meis incantationibus devoco Lunam è cœlo; & combuſtis cadaveribus vitam reddere valeo, atque amatoriam potionem conficere;* nimirum *defleam* vanum *exitum artis adverſum te inefficacis?*

Annotationes.

18. *Voles modò.*] Sæpiùs mortem quæres, nec invenies, quandiu vetabo, inquit Canidia.

19. *Norico.*] E ferro exquiſito de Noricis fodinis. Lib. 1. Od. 16. v. 9.

22. *Vectabor humeris, &c.*] Tibi inſultabo, te ſubactum & calcatum premam.

23. *Meæque terra cedet inſolentiæ.*] Inſolentem meam poteſtatem univerſi verebuntur.

24. *Movere cereas imagines.*] Ex arte magicâ. De his jam dixi in Epod. 5. at plura dicam ad Sat. 8. lib. 1. Vide ibi annot.

25. *Ut ipſe noſti curioſus.*] Quippe adfuiſti, teque admiſi ad noſtra myſteria. Epod. 5. Sat. 8 lib. 1.

26 *Polo deripere Lunam.*] Vide Epod. 5. v. 46. ibique annot.

27. *Crematos excitare mortuos.*] Redacta etiam in cineres cadavera ſuſcitare, animas evocare ab inferis, &c. Virgil. Eclog 8.

Sæpè animas imis excire ſepulcris.

Tibull.

Hæc cantu finditque ſolum, maneſque ſepulcris

Elicit, & tepido devocat oſſa rogo.

Lib. 1. Reg cap. 28. puella Pythonem habens ſuſcitat animam Samuelis, jubente Saule Rege. Vide Sat. 8. lib. 1.

28. *Deſiderique temperare poculum.*] Ad philtrum Hippomanes adhibebatur: contrà ad odii poculum, fel diverſorum animalium. Origen. lib. 7. contra Celſum: *Dæmones invocant ad philtra vel miſetra.*

29. *Plorem artis in te nihil habentis exitum.*] Tuetur hanc lectionem Theod. Marcilius. *nihil habentis.* ἔχειν Atticè valere & poſſe ſignificat, inquit, Joan. cap. 14. *ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν, in me non habet quidquam.* Alii legunt, *nil agentis:* alii, *valentis.* Alii verò, *plorem artis* (ſupple, *causâ*, inquiunt) *nullum habentis exitum:* vel, *nil habentis exitûs:* afferuntque illud Virgilii, Æneid. 11. v. 126.

Juſtitiæne prius mirer? belline laborum?

Et ibidem v. 280.

laborve malorum.

Ubi certè ſubauditur ἕνεκα, *causâ.*

Q. HORATII FLACCI

CARMEN SECULARE.

Pro Imperii Romani incolumitate.

PHOEBE, ſilvarumque potens Diana,
Lucidum cœli decus, ô colendi
Semper, & culti, date quæ precamur
Tempore ſacro:

INTERPRETATIO.

O Apollo, & Diana ſilvarum domina, illuſtre cœli ornamentum; ô ſemper honorandi & honorati, concedite quæ rogamus diebus ſolemnibus iſtis;

ANNOTATIONES.

Carmen ſeculare.] Ex Jul. Scalig. lib. Poët. 6. Horatii *Carmen ſeculare doctum, plenum, terſum, laboratum, felix.* Anno ab urbe conditâ 736. quintos Auguſtus ſeculares ludos celebraturus, Carmen hocce in iis ex more canendum, ab Horatio ſcribi juſſit. Horatius huic operam ſedulò impendit, imò tam feliciter, vel ſuo ipſius judicio, ut & ſibi applaudere, & choros nobiles illud decantaturos ad exequendum diligenter ſacrum munus anteà exhortari non veritus ſit. Duplici Ode hæc præſtat, nimirùm vigeſimâ primâ libri primi, & ſextâ libri quarti; quam vulgus utramque ſeculare Carmen nihilominùs huc uſque nuncupavit, ſed perperàm. Nam in priori monet duntaxat pueros ac virgines, ut ritè canant Apollinis ac Dianæ laudes; in poſteriori verò de ſe ipſe & magnificè quidem loquitur Poëta. Quæ planè eſſe contrà rationem hymni, in quo laudari tantùm Deos atque invocari decet, nemo negaverit.

Porrò quæ ad ludos ſeculares attinent, paucula ſaltem hîc aſcribere non pigebit. Hi centeſimo decimo quoque anno peragi ſolebant, in Campo Martio, per tres dies continuos atque noctes. Primò quidem Princeps civitatis in Capitolium aſcendebat cum quindecim viris iſtarum cæremoniarum procuratoribus, ibique ſacra fiebant. Tum in Theatris omnibus edebantur ludi. Deinde Junoni ſupplicabant matronæ. Poſtremò in æde Palatinâ ter novem pueri nobiliſſimi, totidemque virgines Patriciæ, in remos utrinque choros diviſi, Græcâ Latinâque voce Apollini Dianæque hymnum decantabant, quem vocarunt ſeculare Carmen, in quo mala quæque deprecari, bona depoſcere moris erat. Quæ quidem omnia ſi obſervarentur, incolumitatem Imperio & proſperitatem æternam Sibylla ſuis carminibus ſpoponderat. Quapropter curandorum iſtorum causâ Duumviri primùm à Tarquinio Superbo, poſteà Decemviri, demùm Sylla Dictatore Quindecemviri creati ſunt. Ludos ſeculares inſtitutos à Numa Pompilio alii

5 Quo Sibyllini monuere verſus,
Virgines lectas pueroſque caſtos

INTERPRETATIO.

in quibus carmina Sibyllæ jubent puellas eximias & pueros caſtos

ANNOTATIONES.

ſcribunt, alii à Valerio Poplicola, alii veriùs longè poſt exactos reges. Neque ſcriptores conſentiunt de tempore quo celebrati fuerunt. Sunt enim qui velint poſt centum annos: alii poſt centum ac decem. Conſtat anticipatum aliquando tempus. Cornel. Tacit. Annal. 11. *Iiſdem Conſulibus ludi ſeculares octingenteſimo poſt Romam conditam anno, quarto & ſexageſimo quàm Auguſtus ediderat, ſpectati ſunt . . . . (ſedente Claudio Circenſibus ludis, &c.) Domitianus quoque edidit ludos ſeculares: iiſque attentiùs affui ſacerdotio Quindecimvirali præditus, ac tum Prætor. Quod non jactantiâ refero: ſed quia collegio Quindecimvirûm antiquitùs ea cura; & magiſtratus potiſſimum exequebantur officia cærimoniarum.* Sueton. Claud. cap. 21. *fecit & ſeculares ludos quaſi anticipatos ab Auguſto, nec legitimo tempori reſervatos: quamvis ipſe in hiſtoriis ſuis prodat, intermiſſos eos Auguſtum multò poſt, diligentiſſimè annorum ratione ſubductâ, in ordinem redegiſſe. Quare vox præconis irriſa eſt.* (obſerva lector ritum ſolemnem) *invitantis more ſolemni ad ludos, quos nec ſpectaſſet quiſquam, nec ſpectaturus eſſet: cùm ſupereſſent adhuc qui ſpectaverant, & quidam hiſtrionum producti olim, tunc quoque producerentur.* Idem, Domitian. cap. 4. *fecit & ludos ſeculares, computa à ratione temporum ab anno, non quo Claudius proximè, ſed quo olim Auguſtus ediderat.* Vide Dion. lib. 54. Cenſorin. cap. 5. de die natali; Valer. Maxim. lib. 2. cap. 4. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 19. præ cæteris autem Onuphr. Panvin. nec non Sibyll. carm. ab Opſopæo edita. Zoſim lib. 2. hiſtor. ubi ſic etiam ſcribit: *eodem ſacrificio ad tempus neglecto, cùm rurſus adverſi caſus accidiſſent, Octav. Auguſtus ludos renovavit, factos anteà, L. Cenſorino & M. Manlio Puelio Coſs.*

1. *Phœbe ſilvarumque potens* Diana] Dii quidem omnes in ludis ſecularibus coli debebant: præcipuè verò invocabantur iſti tanquam ἀλεξίκακοι & averrunci malorum: tum quod annum ſol, menſes luna regat. Teſtatur Zoſim. cit. ibidemque numina ſacris illis ſolemnibus placanda recenſentur, Jupiter, Juno, Latona, Apollo, Diana, Parcæ, Ceres, Pluto, Proſerpina.

2. *Lucidum cæli decus.*] Apollinem pariter & Dianam, ſeu Solem ac Lunam ita compellat.

Colendi ſemper & culti.] Hi quippe ab omni ævo Romanis religioſè culti, velut Romani conditores Imperii. Unde poſteà, *Roma ſi veſtrum eſt opus*, &c.

4. *Tempore ſacro.*] Hiſce diebus feſtis ſecularibus, quibus ſacra fiebant in omnibus fanis, ac populus univerſus religioni intentus erat.

5. *Sibyllini monuere verſus*, &c.] Ritus, ut dixi jam, ſecularium ſacrorum Sibyllæ carminibus præſcriptus erat. Apud Zoſim. cit. ita canit illa:

Μιμνήσκεσθαι Ῥωμαῖε, καὶ εἰ μάλα λήσεται αὐτόν,
Μιμνήσκεσθαι τάδε ταῦτα· θεοῖς μὲν ἀθανάτοισι
Ῥέζειν ἐν πεδίῳ παρὰ Θύμβριδος ἄπλετον ὕδωρ, &c.

De Sibyllis ac Sibyllinis verſibus fusè diſſerui ad Juvenal. Sat. 3. init. At prodiere nuper eruditiſſimæ de his lucubrationes Petri Petiti Philoſophi & Doctoris Medici Pariſienſis, Lipſiæ editæ ann. 1686. in quibus egregiè aſſerit unicam Sibyllam extitiſſe Erythræam; quæ cùm diutiſſimè vixerit & per varias orbis regiones ſit peregrinata, atque in ſingulis commorata & vaticinata, plurium Sibyllarum opinionem vulgo fecit.

6. *Virgines lectas pueroſque.*] Benè vocat *lectos* & eximios. Nam prætereaquam quod illi debebant eſſe in primis nobiles, etiam jubebantur eſſe patrimi

Diis

Diis, quibus ſeptem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme ſol, curru nitido diem qui
Promis & celas, aliuſque & idem
Naſceris; poſſis nihil urbe Roma
Viſere majus.
Ritè maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres,
Sive tu Lucina probas vocari
Seu genitalis.
Diva, producas ſobolem, patrumque

INTERPRETATIO.

hymnum decantare numinibus à quibus proteguntur ſeptem colles. Sol omnia *conſervans, qui ſplendido curru lucem producis & aufers, diverſuſque & idem oriris,* utinam *nihil queas aſpicere excellentius civitate Romanâ.* O *Ilithyia benignè procurans tempeſtivos partus, ſeu Lucina ſeu genitalis amas nominari, defende matres.*
O *Dea prolem Romanam multiplica; &*

ANNOTATIONES.

omnes & matrimi, id eſt, parentem utrumque habere ſuperſtitem ac viventem. Quorſum verò? Quoniam Apollinis ac Dianæ laudibus ritè canendis placandiſque numinibus parum idonei videbantur ii pueri, quorum parentibus Dii illi velut irati vitam ademiſſent. Nimirum ea veteribus inſederat opinio, quotquot mortalium interirent, Apollinis aut Dianæ telis perimi. Zoſim. cit. Tit. Liv. lib. 37. &c. Vide & lib. 1. Od. 21. lib. 4. Od. 6.

7. *Diis quibus ſeptem placuere colles.*] Dii tutelares, præſides, cuſtodes urbis ac gentis Romanæ ipſorum auſpiciis conditæ. Romam ſeptem collibus inædificatam eſſe norunt omnes; ſive ejus pomœrio colles ſeptem contineri, nempe Aventinum, Eſquilinum, Capitolinum, Cœlium, Palatinum, Viminalem, Quirinalem.

9. *Alme Sol.*] Apollo idem qui Sol. Macrob. Saturnal lib. 1. cap. 21 Hujus autem in hæc inferiora magna virtus. Scilicet calore producit, alit, fovet, auget; lumine recreat, &c.

Curru nitido diem qui promis. &c.] Quadrigis vehi ſol terram circùm poëtis dicitur.

10. *Aliuſque & idem naſceris.*] Idem eſt ſol hodie qui heri: hodiernus tamen dies alius eſt ab heſterno.

14. *Ilithyia.*] Hæc inter generationis præſides recenſetur, imò eadem eſt cum Lucina Dea, quæ parientibus opitulatur, ſeu Diana, ſeu etiam Junone. Junonis filiam quidam faciunt. Homer. Pauſan. Dionyſ. Halic. Plato. Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 14. ita ſcribit: *Ilithyia, ſive* εἰλείθυια *ex Hyperboreis appulſa Delum Latonæ affuit parienti, teſte Pauſania. Hinc rem divinam Ilithyiæ obeunt Delii, à quibus didicerint ceteri. Dictamum herbam juvare inſigniter fecunditatem atque* ὠκυτοκίαν*; atque ob id corollas Ilithyiæ ex dictamo contexi ſuetas, obſervatum. Ilithyia multis Luna credita eſt; eamque mitem ac lyſizonon adeſſe parturientes precabantur.* Hæc ille. Ejus meminerunt & Heſiod. Theog. Pindar. Nem. Od. 7. init.

15. *Lucina*] Sic dicta quod prodeuntibus in lucem faveat infantulis.

16. *Genitalis.*] Quod adjuvet ac promoveat generationem. Et quemadmodum ſolis calore fœtus animatur, ſic nutritur humore lunæ & gignitur. Ex his intelligitur cur à Poëta noſtro dicatur *maturos aperire partus lenis.* Vide lib. 3. Od. 22 & lib. 4. Od. 6. ſtroph. penult. annot.

17. *Producas ſobolem.*] Romanam gentem adeoque potentiam auge, amplifica.

Proſperes decreta ſuper jugandis
Feminis, proliſque novæ feraci
Lege marita:
Certus undenos decies per annos
Orbis & cantus referatque ludos
Ter die claro, totieſque grata
Nocte frequentes.
Voſque veraces ceciniſſe Parcæ,
Quod ſemel dictum eſt, ſtabiliſque rerum
Terminus ſervat, bona jam peractis
Jungite fata.
Fertilis frugum pecoriſque tellus

Interpretatio.

promove Senatuſconſulta de jungendis connubio *mulieribus, & lege maritali nova ſobolis fertili. Circulus etiam centum & decem annis evolutus reducat cantilenas ac ludos celebres tribus diebus lucidis totidemque noctibus jucundis. Vos autem Parcæ, quæ ſemel ſtatuta verè prænuntiaſtis, & fixus ordo rerum cuſtodit, proſpera fata addite jam tranſactis. Terra frugibus fœcunda &*

Annotationes.

18. *Decreta ſuper jugandis feminis, &c.*] De connubiis ritè contrahendis ad generandam prolem, ſupplendoſque exercitus. Cenſorum jus & officium erat, cœlibes ad matrimonium cogere.

20. *Lege marita.*] Intellige non legem Poppæam, quæ mortuo jam pridem Horatio, & poſt ludos iſtos ſeculares annis 25. lata eſt, ſed Juliam maritalem, ſeu de maritandis ordinibus, tunc temporis latam; quæ conjugatis præmia, pœnas autem adverſus cœlibes decernebat: præterea ingenuis quibuſlibet (exceptis tamen Senatoribus ac Senatorum filiis) uxores libertini generis ducere permittebat. Vide Gell. lib. 1. cap. 6. Cicer. de legib. Zonar. Dion. Cornel. Tacit. Annal. Sueton. Octav.

21. *Certus undenos, &c.*] Precamur etiam ut poſt evolutum rurſus certum illud ſpatium annorum centum ac decem, quod ſeculum appellatur, referantur & repræſententur iterum ac deinceps ludis iſtis ſimiles, ſemperque adeo floreat urbs & Imperium Romanum. Alii legunt *certus ut denos*, ac centenis duntaxat annis ſeculum definiunt. Quod tamen haud ita probant eruditi, refragantur que Sibyllini verſus,

Ἀλλ' ὁπόταν μήκιστος ἵκῃ χρόνος ἀνθρώποισιν,
Ζηνὸς, εἰς ἐτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον
ὁδεύων, &c.

23. *Ter die claro, totieſque nocte.*] Ternis diebus ac totidem noctibus perſeverabant ludi ſeculares, ut antè jam annotavi.

25. *Voſque veraces ceciniſſe Parcæ.*] Lucinæ ſive Ilithyiæ ſubjungit Parcas. His nimirùm aſſidere illam ſcribit Pindar. Od. 7. Nem. antè cit. *Ἐλείθυια πάρεδρος Μοιρᾶν βαθυφρόνων παῖ Ἥρας, γενέτειρα τέκνων, &c. Ilithyia aſſidens Parcis profundè cogitantibus, filia Junonis, genitrix liberorum, &c.*

26. *ſtabiliſque rerum terminus ſervat.*] Quidam legunt, *ſervet*: ſed vix contextus eam ferat lectionem. Alii, *hæret*. Nihil clarius noſtrâ illâ lectione. Senſus eſt: ô Parcæ quæ veraciter protuliſtis ac profertis id *quod ſemel* à Jove *dictum*, factum & ſancitum eſt, præſertim de Imperii Romani æternitate, Virgil. *Imperium ſine fine dedi*: quod quidem hactenus *ordo rerum ſtabilis ac terminus ſervat*, conſtitutæ jam Romanorum potentiæ & gloriæ novam ſemper adjungite. Vel ſi mavis generaliter accipere: Parcæ quæ verè ceciniſtis id *quod ſemel dictum*, quodque immutabili neceſſitate fixum oportet ſervari, conceſſam Romanis felicitatem perpetuam facite.

Spiceâ donet Cererem coronâ :
Nutriant fœtus & aquæ ſalubres,
Et Jovis auræ.
Condito mitis placiduſque telo
Supplices audi pueros, Apollo :
Siderum regina bicornis audi,
Luna, puellas :
Roma ſi veſtrum eſt opus, Iliæque
Littus Etruſcum tenuere turmæ,

Interpretatio.

gregibus det Cereri coronam è ſpicis. Salubres aquæ & aër Jovis alant fœtus. Phœbe ſagittis reconditis clemens & benigne, exaudi pueros ſupplicantes : ô luna bicornis, aſtrorum princeps, exaudi virgines : Si quidem Roma eſt veſtrum opus, & ad ripam Italicam feites navigatione

Annotationes.

30. *Spiceâ donet Cererem coronâ.*] Hoc debitum & aptum munus pro acceptâ frugum abundantiâ, Tibull. lib. 1. Eleg. 1.

Flava Ceres, tibi ſit noſtro de rure corona
Spicea.

Et lib. 2. Eleg. 1.

Spicis tempora cinge Ceres.

31. *Nutriant fœtus & aquæ ſalubres, & Jovis auræ.*] Aërem & aquas peſtilentes deprecatur : oratque ne *tabida membris, corrupto cœli tractu, miſeranda que veniat arboribuſque ſatiſque lues, & lethifer annus* : ut ait Virgil. Æneid. 3. v. 138 Horat. lib. 1. Od. 21.

Hic bellum lacrymoſum, hic miſeram famem
Peſtemque à populo & principe Cæſare in
Perſas atque Britannos
Veſtrâ motus aget prece.

32. *Jovis auræ.*] Hinc Virgil. Eclog. 3. *Jovis omnia plena.* Macrob. in Somn. Scip cap. 17. Jupiter pro cœlo ponitur; & Juno pro aëre, Jovique conjux; quia aër ſcilicet inferior, cœlo eſt ſubjectus velut aëri ſuperiori. idem Saturnal. lib. 3. cap. 4. *Eſſe autem medium æthera Jovem, Junonem verò imum aera*, aiunt, &c.

33. *Condito mitis placiduſque telo.*] Contra exerto vel intorto metuendus ac terribilis lib. 2. Od. 10 ſtroph. penult. Adde quod antè annotavi, ita veteribus ſuperſtitiosè exiſtimatum, mortalium neminem interire aut morte mactari, niſi Apollinis aut Dianæ telis percuſſum. Vide Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 17. ubi Apollinis arcu & ſagittis Solis radios ſignificari, morboſque hinc vel ſanitatem ab eo immitti creditum olim, probè aſſeritur.

34. *Audi pueros, Apollo.* &c.] Apollinem, ut vides lector, pueri invocabant, puellæ verò Dianam, in ſeparatos hinc & illinc choros diſtributi, & ſic juſſerat Sibylla :

. . χωρὶς δ' κόραι χορὸν αὐταὶ ἔχοιεν,
κ) χωρὶς παίδων ἄρσεν στάχυς· ἀλλὰ γονέων
πάντων ζωόντων, οἷς ἀμφιθαλὴς ἔτι φύτλη.

ſeorſim verò puellæ chorum ipſæ habeant,
& ſeorſim puerorum maſculus ordo, ſed parentum
omnium viventium, quibus utrinque florens adhuc genus extet.

35. *Bicornis luna.*] Non temerè hoc epithetum, imò proprium maximè. Nam tempore novilunii agebantur ludi ſeculares, & carmen illud ſeculare concinendum erat *ad bicornem lunam.*

37. *Roma ſi veſtrum eſt opus, &c.*] Idcirco Roma dicitur Apollinis opus, quòd Æneas Apollinis oraculo obſecutus venit cum ſuis in Italiam, ibique conſedit.

38. *Littus Etruſcum.*] Italicum, Tiberinum littus,

Juſſa pars mutare lares & urbem
Soſpite curſu:
Cui per ardentem ſine fraude Troiam
Caſtus Æneas patriæ ſuperſtes
Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis.
Dii probos mores docili juventæ
Dii ſenectuti placidæ quietem,
Romulæ genti date remque, prolemque,
Et decus omne.

INTERPRETATIO.

appulerunt catervæ Troianæ, homines juſſi mutare domicilia & civitatem; quibus prius Æneas viam tutam paravit inter incenſam Troiam illaſis. ipſeque poſt patriam ſtans, ampliora donaturus quàm *relicta* fuerant.
O *Numina date bonam indolem juventuti flexibili, tranquillitatem ſenectuti, populo* denique *Romano divitias, ſobolem, gloriam integram.*

ANNOTATIONES.

Juſſa pars mutare lares, &c.] Accepta ab Apolline mandata itemque beneficia non ſine grati ac religioſi animi teſtificatione apud ipſum numen referuntur. Virgil. Æneid. 3. v. 88. ſic Æneas Phœbo:

. *Quòve ire jubes? ubi ponere ſedes?*

Phœbus autem ſic Æneæ reſpondet:

Dardanidæ duri, quæ vos à ſtirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem vos ubere læto
Accipiet reduces: antiquam exquirite matrem:
Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris.
Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis.

Et v. 160. ſic monent Penates Dii Apollinis reſponſa interpretantes:

mutandæ ſedes. . . . ſurge, age . . .
. . . . Corithum, terraſque require Auſonias.

Et poſteà:

Ibitis Italiam, portuſque intrare licebit.

39. *Pars.*] Propriè. Nam & Troianorum alii Antenore duce in Italiam devenerunt. Virgil. Æneid. 1.

41. *Cui per ardentem, &c.*] Illi Troianorum parti à te, Apollo, juſſæ novas quærere duce Æneâ ſedes, is dux te adjutore, tutum *munivit iter*, longum fugæ laborem, ut ipſe juſſus erat, minimè deferens. Virgil. cit. Æneid. 3. v. 160.

Per ardentem, &c.] Virgil. Æneid. 2.

. . . . . . flammam inter & hoſtes
Expedior: dant tela locum; flammæque recedunt.

Sine fraude.] Impunè, ſine noxâ & damno ſui aut ſuorum. Vide lib. 2. Od. 19. v. 20.

43. *Daturus plura relictis.*] Sic enim idem Apollinis oraculum promiſerat per Deos Penates, ibid. Æneid. 3. antè cit.

. . Venturos tollemus in aſtra nepotes
Imperiumque urbi dabimus: tu mœnia magnis
Magna para . . . . .
Eſt locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt:
Terra antiqua, potens armis atque ubere glebæ.

Itaque Æneas eo reſponſo fretus, Troianis militibus ſpondet majora in Italiâ, quàm quæ in Troade reliquerant & amiſerant.

45. *Dii probos mores.*] Vide quàm recta & juſta petat. Quod autem Romanæ genti precatur *rem* ſeu opes, meminit eas eſſe quaſi nervum Reipublicæ, quod *prolem*, Imperii populique perennitatem exoptat: quod *decus*, id exprimit, quod habet Cic. pro lege Manil.

Quique vos bobus veneratur albis
Clarus Anchiſæ Veneriſque ſanguis,
Imperet bellante prior, jacentem
Lenis in hoſtem.
Jam mari terraque manus potentes
Medus, Albanaſque timet ſecures:
Jam Scythæ reſponſa petunt, ſuperbi
Nuper, & Indi.
Jam fides, & pax, & honor, pudorque
Priſcus, & neglecta redire virtus
Audet, apparetque beata pleno
Copia cornu.

INTERPRETATIO.

Illuſtris verò progenies Anchiſæ & Veneris, qua modò juvencis candidis vos colit, regnet ſuperior hoſte bellum inferente, mitis autem erga ſubjectum. Jam terrâ marique Parthus formidat vires magnas atque auctoritatem Romanorum. Jam mandata expectant Scythæ Indique paulò ante ferociores. Jam fides, & pax, & honor, atque antiquus pudor, & virtus contempta remigrare non dubitat: & abundantia referto cornu felix procedit.

ANNOTATIONES.

n. 7. Romanos *ſemper appetentes gloriæ præter cæteras gentes atque avidos laudis extitiſſe.*

49. *Quique vos bobus veneratur albis.*] Hæc peculiaria ſunt ac ſigillatim pro Cæſare Auguſto vota. Is nimirùm *Anchiſæ Veneriſque ſanguis*; nam Auguſtus à Julio Cæſare, Julius ab Iulo, Iulus autem Æneæ filius: Æneas denique Anchiſe ac Venere prognatus. Quanquam & hoc referunt aliqui ad Populum Romanum ab Ænea propagatum.

Bobus albis.] Jovi mactari debebant tauri albi; pariter & Phœbo Dianæque tempore lucidis numinibus candidæ victimæ: Junoni juvenca nitida; terræ ſcrofa nigra; Parcis furvæ agnæ vel capræ. Ita enim jubebant Sibyllina carmina, apud Zoſim. hiſtor. lib. 2. jam cit.

Λευκοὶ ταῦροι δ' Διὸς παρὰ βωμὸν ἀγέσθων.
Ἤματι μὴδ' ἐπὶ νυκτί. &c.

51. *Bellante prior, jacentem lenis in hoſtem.*] Virgil. Æneid. 6. v. 851.

Tu regere Imperio populos Romane memento:
. . . .
Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.

54. *Medus.*] Vide lib. 4. Od. 5. & 14. Dio lib. 54. Paul. Oroſ. lib. 4. cap. 21. Sueton. Octav. cap. 21.

Albanas timet ſecures.] Romanorum majores Albæ priuſquam Romæ regnarunt. Hinc *Albanas* pro, *Romanas.* Virgil. Æneid. 1.

At puer Aſcanius, cui nunc cognomen Iulo,
. . . .
regnum ab ſede Lavini
Transferet, & longam multa vi muniet Albam.

Et anteà: *genus unde Latinum,*
Albanique patres.

Porrò *ſecures*, inſignia Magiſtratuum, pro poteſtate ac majeſtate poni, notum etiam ſciolis.

55. *Scythæ reſponſa petunt.*] Auguſti ac Romanorum expetunt amicitiam, mandata, leges. Supra cit. lib. 4. Od. 5. & 14. mox cit. Flor. lib. 4. cap. ult. &c. De Scythis, lib. 1. Od. 19. lib. 2. Od. 9. lib. 3. Od. 24.

56. *Indi.*] De his antea lib. 1. Od. 12. &c. Oroſ. in fine lib. 6.

58. *Neglecta redire virtus audet, &c.*]

Augur & fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptuſque novem Camenis,
Qui ſalutari levat arte feſſos
    Corporis artus,
Si Palatinas videt æquus arces,
Remque Romanam, Latiumque felix,
Alterum in luſtrum, meliuſque ſemper
    Proroget ævum.
Quæque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curet, & votis puerorum amicas
    Applicet aures.

INTERPRETATIO.

Apollo vaticiniis & arcu ſplendido conſpicuus, novemque Muſis amicus, qui arte medicâ ſublevat ægrotantia corporis membra ſi placidè intuetur arces Palatinas, in luſtrum ſequens ac meliorem ſemper ætatem propaget Imperium Romanum, Italiamque proſperet.

Diana verò quæ Aventino monti *præſidet & Algido, ſuſcipiat vota Quindecimvirûm, atque propitias aures præbeat juvenum precibus.*

ANNOTATIONES.

Sunt enim quædam *tempora virtuti inimica*, ut ait Cic. in Orat. Eò pertinet etiam quod Poëtæ ſcribunt invaleſcentibus vitiis Aſtræam terras reliquiſſe, & in cœlum evolaſſe. At cùm ad meliorem ſe frugem homines recipiunt, tum dicitur redire virtus, atque rerum ubertatem bonorumque omnium copiam ſecum referre. Ovid. Metamorph. 1. c. 4

fugere pudor, verumque, fideſque, &c.

Quod è Theognide expreſſum videtur. ὤχετο μὲν πίστις. *abiit fides. &c.*

61. *Augur.*] Vaticinandi facultatem à Jove Apollo accepit.

Fulgente decorus arcu.] ἀργυρότοξος, apud Homer. Virgil. Æneid. 12. v. 394.

Ipſe ſuas artes, ſua munera lætus Apollo
Augurium, citharamque dabat, celereſque ſagittas.

62. *Acceptuſque novem Camenis.*] Utpote muſicæ, lyræ, carminumque inventor ac Deus.

63. *Qui ſalutari levat arte, &c.*] Apud Ovid. 1. Metamorph. cap. 9. ita de ſe jactat Phœbus:

Inventum medicina meum eſt, opiferque per orbem
Dicor, & herbarum ſubjecta potentia nobis.

Vide & Macrob. lib. 1. cap. 17. antè cit.

65. *Palatinas arces.*] In ſuo palatio ædem Apollini ſacraverat Auguſtus, cum bibliotheca & porticu. Vide lib. 1. Od. 31. Porrò in hac æde Palatinâ canebatur Seculare Carmen tertio die ludorum, ut obſervat Zoſim. antè cit.

67. *Alterum in luſtrum.*] Vel accipe *luſtrum* ſimpliciter pro ſpatio quinque annorum, atque adeò ſynecdochicè pro tempore ſequenti: vel ſignanter & præcipuè, pro altero ſeculo: nam ludis ſecularibus fiebat inſignis luſtratio. Zoſim. cit.

69. *Quæque Aventinum tenet Algidumque.*] Dianæ erant fana, fiebantque ſacra, in utroque iſto monte. Aventinus, unus erat è ſeptem urbis collibus. Algidus ab aſſiduo frigore dictus, non procul Româ.

70. *Quindecim Diana preces virorum curet.*] Quindecimviri ſacerdotes erant, quorum jus, poteſtas, & officium erat, Sibyllinos libros conſulere de rebus gravioribus, ceu calamitatibus publicis; de iis reſponſa dare, placationes & expiationes edicere, ſacris faciendis præeſſe, ceremonias exequi, libros & carmina Si-

Hæc Jovem ſentire Deoſque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus & Phœbi chorus & Dianæ
Dicere laudes.

INTERPRETATIO.

Ego chorus peritus canendi laudes Apollinis ac Dianæ, domum refero bonam certamque fiduciam, in talia conſentire Jovem & Deos univerſos.

ANNOTATIONES.

byllarum tueri; &, quod facit ad rem præſentem, ludorum ſecularium curam gerere. Vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 16.

73. *Hæc Jovem ſentire, &c.*] His annuere, rata habere vota noſtra.

75. *Chorus.*] Licet è multis perſonis chorus conſtet, unius tamen partes agit ac ſuſtinet. Epiſt. ad Piſon. v. 193.

Actoris partes chorus officiumque virile Defendat.

APPENDIX

Ad noſtras Annotationes in libros Odarum ſeu Carminum Horatii.

QUONIAM pleriſque locis attulimus Julii Cæſaris Scaligeri cenſuras; & grave eſt a tanto viro notari: ne quis ob id fortaſſe vel quidquam detrahendum arbitretur de ſumma laude, quam à tot ſeculis meruerunt Odæ Horatii, aut temerè credat Scaligerum velut quadam Zoili veſaniâ percitum adverſus Lyricorum Principem debacchatum eſſe, operæ pretium duximus hic deſcribere integram illuſtris Hypercritici ſententiam, quâ nemini dubium relinquatur quanti illas ipſe æſtimaverit. Sic habet Poët. lib 6. *Eſt Horatius omnium Latinorum Græcorumque Poetarum elaboratiſſimus. Nam in Lyricis quem ſonum, quos numeros, quam majeſtatem quæſivit, obtinuit: quæ omnia cùm in aliis neglexit operibus, emiſit ſine gloriæ diſpendio: quam puritatem, elegantiam, venuſtatem in utriſque appetiit, conſecutus eſt.* Et poſteà: *Nunc ad politiſſima ejus carmina contemplanda tranſeamus: in quibus conſiderandis major laudis & admirationis quàm caſtigationis apparatus erit.*

Carminum igitur libri vel jucundâ inventione, vel puritate ſermonis, vel figurarum tum novitate tum varietate, majores ſunt omni non ſolùm vituperatione, ſed etiam laude: neque ſolo dicendi genere humili, quemadmodum ſcripſit Quintilianus, contenti: verum etiam ſublimi maximè commendandi. Quid enim altius aut præclarius illis?

Poſt ignem æthereâ domo
Subductum, macies & nova febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique priùs tarda neceſſitas
Lethi corripuit gradum.

Item iſtis? Scriberis Vario fortis, & hoſtium
Victor, Mæonii carminis alite, &c.

Item? Quis Martem tunicâ tectum adamantinâ
Dignè ſcripſerit, &c.

Item? Sub lacrymoſa Troiæ
Funera, ne virilis

Cultus in cædem & Lycias proriperet catervas.

Item : Permitte Divis cetera, qui ſimul
Stravere ventos æquore fervido
Deprœliantes; nec cupreſſi
Nec veteres agitantur.

Hæc & alia per portiunculas. At illa tota,

Quem virum aut heroa lyrâ vel acri
Tibiâ ſumes celebrare Clio?
Quem Deum? &c.

Item decima quarta, decima quinta, quarta & viceſima. Triceſima verò prima adeò aſſurgit, ut facilè probet judicium noſtrum. Nec inferior triceſima quinta.

Porrò 2. lib. prima Ode eſt altiloqua, ſicut & quinta decima. Par ſpiritus in undeviceſima & in ſequenti.

Sed & 3. lib. prima dicendi genere magnifice ſtructa eſt, pariter & ſecunda. Tertia verò graviſſima. Quarta nec Pindaro cedit, ac ne quinta quidem. Quin ſexta quoque altiſſimè ſonat. Haud paulò minor ſexta decima. At viceſima nona incipit leniſſimè: tum verò ſemper aſſurgit eò uſque, quò nemo alterum pervenire poſſit. Ultima ejuſdem libri miſcuit etiam faſtum cum majeſtate.

Quarta lib. 4. profectò aliarum nulli cedit magniloquentiâ. Quam quæ ſequitur, tametſi eò non aſpirat, in eadem tamen luce verſatur: ſicut & ſexta, quæ ſimul nitore quodam venuſtatis perfuſa eſt. Nona altior & ſeverior: qualis & quarta decima: nec minor eam ſequens.

Quæ recenſere coactus ſum, ut virum maximum atque etiam cum ipſo Pindaro in hiſce conferendum à calumniâ vindicarem. Nam & Pindaro accuratior eſt, & ſententiis crebrior, neque ſibi, ut ille, indulgens; ſed non ſine auditoris reverentiâ, audax ad eam præſtandam magnitudinem, quæ neque illi oneri, ut nobis miraculo ſit. In eo nihil laxum eſt, nihil hiat: omnia cohærent, ita ut unum tota illa eſſe videantur.

Cetera Cantiones partim in humili dicendi ſtylo, ut

Vitas hinnuleo me ſimilis Chloë, &c.

Et Ne ſit ancillæ tibi amor pudori: &c.

Alia in mediocri, ut illa:

Mœcenas atavis edite regibus: &c.

Et Otium Divos rogat in patenti, &c.

Omnes, inquam, tantæ ſunt venuſtatis, ut & mihi & aliis prudentioribus omnem ademerint ſpem talium ſtudiorum.

Inter alias verò, duas animadverti quibus ne ambroſiam quidem aut nectar dulciora putem. Altera eſt 3. lib. 4. Quem tu Melpomene, &c. *Altera nona lib. 3.* Donec gratus eram tibi. *Quarum ſimiles malim à me compoſitas, quàm Pythionicarum multas Pindari & Nemeonicarum: quarum ſimiles malim compoſuiſſe quàm eſſe totius Tarraconenſis rex.*

At tametſi tam magnificè de Horatii Carminibus ſentio: tamen dabunt ingenui nobilique pudori noſtro veniam ſtudioſi, ſicubi etiam optavimus potiora.

A01 1465562

Con una figura de principii